

DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA
Taylor Institution.

Håndbog

i

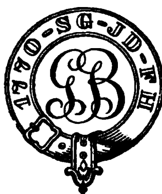
den Danske Literatur.

Samlet og udarbejdet

af

Chr. Flor.

Syvende forøgede Udgave.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandel (F. Hegel).

Thieles Bogtrykkeri.

1872.

Fortale.

Forlæggeren Hr. Kancelliråd Hegel henvendte sig ifjor til mig med det Ønske, at flere Forfattere end hidtil måtte blive optagne i en ny Udgave, og tilbød til denne Hensigt at give mig Rådighed over 3—4 Ark mere. Og jeg gik villig ind herpå, da jeg selv ønskede at gå frem med Tiden og håbede ved Udvidelse af Håndbogens Indhold at kunne yde ny Bidrag til Ungdommens Oplysning og Dannelse, overensstemmende med de senere Tiders fremskridende Udvikling.

Blandt de Grundtanker næmlig, som ere fremkomne i nærværende Hundredår, er vistnok Tanken om Folkelighed („Nationalitets-Prinsipet") den vigtigste, ligesom det er den, der tidligst begyndte og stadigst har udviklet sig. I det mindste har den for mig altid stået som den åndelig højeste og hjertelig dybeste. Denne Grundtankes Indhold kan med få Ord udtrykkes således: Erfaringen lærer at ethvert af de mange og forskellige Folkefærd, hvoraf Menneskeheden består, ikke alene taler sit eget Sprog, men også ellers har af Naturen sine særegne Anlæg i Evner og Tilbøjeligheder; og heraf slutte vi med Grund, at Skaberen har tiltænkt ethvert Folk en særegen Gerning at udføre her i Verden til hele Menneskeslægtens Udvikling og Frelse. Denne Grundtanke stiller altså til ethvert Folk den Opfordring: søg at lære din medfødte ejendommelige Natur at kende, for at du ej skal tage fejl ad, hvilken Livsgerning du bør vie dine Kræfter.

Hvor stærk Følelsen af denne medfødte Ejendommelighed er hos et Folk, om den end er uklar og uforståêt af Folket i Almindelighed, har dette Hundredår givet os mange sørgelige Beviser på i de Lande, hvor flere Nationaliteter ere forenede, eller rettere sagt sammenkoblede, i een Stat. Enten så dennes Regering har søgt ved Tvang at kue og udrydde de svagere til Fordel for den mægtigste, eller den, med Agtelse for enhver enkelt af dem, har forsøgt ved Mildhed og Eftergivenhed at skabe Forsoning og gensidig Velvillie imellem de forskellige Folkestammer, har Forsøget dog aldrig lykkedes. Ethvert Folkefærd har vedblevet at betragte sit særegne Modersmål og sine øvrige Ejendommeligheder som et åndeligt Fælleseje, hvori Alle, Høje og Lave, Mænd og Kvinder, ere

lige delagtige. De have en Følelse af, at deri have de deres egentlige Hjem, hvor de kan være sig selv: kun der kan de føle sig fri og trygge og glade. Derfor vil de for ingen Pris i Verden frivillig opgive denne deres Åndens og Hjertets Hjemstavn, men vove Livet og udholde Plager og Lidelser for at bevare og forsvare den.

Dette er Folkenes første og naturlige, endnu kun uklare og ubevidste, Fornæmmelse og Opfattelse af deres Nationalitet eller Folkelighed. Men det er kun langsomt og efterhånden at et Folk kan blive sig sin af Skaberen tiltænkte Bestemmelse og Livsgerning bevidst, og det er først i den senere Tid at man har begyndt at få Øjet op for Folkelighedstankens store og rige Indhold. Men jo mere det bliver åbenbart og tydeligt, at der er en virkelig og bestemt Forskel imellem de forskellige Folks naturlige, medfødte Anlæg og Evner, altså at ethvert Folk har noget Ejendommeligt, som det lettest kan og helst vil udvikle og uddanne, desto lettere bliver det at opdage disse Ejendommeligheder og lære dem at kende, og desto glædeligere og kærere må det da tillige blive os at uddanne og forædle dem hos os selv og vore Landsmænd. Og når ethvert af de dannede eller såkaldte Kulturfolk vilde med Ærlighed undersøge og udforske sin egen sande og ægte Ejendommelighed, og udvikle og styrke det Gode i den (ti ved Siden ad det Gode i os Mennesker er der altid noget Ondt, der ligesom et uundgåeligt Påhæng følger med dette Gode); så måtte jo, synes det, alle Folk føle sig lykkeligere og gladere ved gensidig at opdage og erkende, hvad der er ejendommelig Godt, både åndelig godt og materiel godt, hos hvert Folk især, da de så gensidig vilde kunne give og modtage hos hverandre hvad Godt de ikke havde hos sig selv, istedenfor at de nu så ofte miskende, mistænke og misunde hverandre. Således vilde ethvert Folk kunne yde sit Bidrag til Menneskeslægtens Fremme og Fromme, så længe det er Vorherres Villie, at vi Mennesker skal fortsætte det timelige Liv her på Jorden som en Forberedelse til vort sande og evige Liv.

Enhver vil let indse, at denne Tanke om at være og forblive sig selv og ikke søge at blive nogen Anden, ingenlunde er nogen Opfordring til at afholde sig fra Kendskab til eller Omgang med Andre. Den er tvertimod det Modsatte; ti jo mere Oplysning og sand Dannelse udbreder sig, desto mere erkender enhver af os, hvad vi savne hos os selv og kan finde hos Andre. Og når da dette ikke strider mod vor egen Natur, men godt kan forliges og forenes med den, så svækkes jo ikke derved vore ejendommelige Evner og Kræfter, men tvertimod øges og styrkes.

Vil vi nu lære os selv tilfulde at kende, da er det naturligvis ikke nok, at vi ransage os selv personlig og betragte vor Samtid; ti derved lære vi kun en såre kort, måske uvigtig og betydningsløs, Del af vort Folks Levnetsløb at kende. Men igennem vort Folks Historie og vort Modersmåls Literatur må vi også undersøge vor Fortid. Da vil det vise sig, hvilken Ånd der hører vort Folk til

eller hvilken Ånd vort Folk hører til, og hvorledes denne Ånd på de store og afgørende Tider har åbenbaret sig for os igennem vort Folks største og bedste Mænds Ord og Gerninger.

De her i Korthed anstillede Betragtninger have været de ledende ved de Forandringer og Udvidelser i denne ny Udgave, som have fundet Sted. Det Væsenlige ved dem er (hvad Indholdslisten viser), dels at adskillige ny Forfattere ere komne til, som tidligere ikke have været optagne i Bogen, dels at der er medtaget Oversættelser af enkelte verdensberømte Digtere, som den dannede Ungdom ikke bør være aldeles ubekendt med, og som den dog kun, på få Undtagelser nær, kan få noget Kendskab til igennem gode Oversættelser. For at vinde mere Plads til det ny Indhold, har jeg af det gamle på enkelte Steder bortskåret eller udeladt Noget, dog kun hvor jeg kunde være overbevist om, at Læseren vil finde Byttet at være til Fordel og ikke til Skade for Bogen.

I Anledning af de medtagne norske Forfattere efter 1814, da vedkender jeg mig den Anskuelse: at den danske Literatur ikke pludselig kan afbryde sit gamle Samliv med den norske, fordi den statsretlige Forbindelse imellem de to Riger ophørte 1814. Nordens Ånd er herskende i dem begge. Og hvorsomhelst denne tydeligt og stærkt åbenbarer og udtaler sig i Literaturen, navnlig hos de store og virkelige Digtere, må og bør hver dannet Nordbo søge derhen for at styrke og forfriske sit åndelige Liv. Og hvad Prøverne af svenske Forfattere angår da er Hensigten med disse ingenlunde at levere nogen Oversigt, om end nok så kort og ubetydelig, over den Svenske Literatur. Jeg har ikke villet andet end give dem, som ønske det, Lejlighed til at vænne sig til at se vore Nabobrødres Sprog på Tryk og sysle lidt dermed; ti stort mere end nogen Vane behøves der i Grunden ikke for at forstå det.

Til Slutning skal jeg, med oprigtig Tak og Påskønnelse til Vedkommende, tilføje, at da jeg i min høje Alder nu umulig kan antage, at min Dom om hvad der tjener Ungdommen bedst at blive kendt med af vor Literatur, altid skulde kunne ramme det Rette, har jeg angående de Forandringer som burde foretages, rådført mig med mine unge Venner ved Folkehøjskolen i Askov, de Herrer L. Schrøder og H. Nutzhorn.

København, i Oktober 1872.

C. Flor.

Indhold.

Side.

Norske Forfattere efter 1814.

Indledning.

De nordiske Landes nuværende Tungemål have deres Udspring fra en fælles Kilde, hvis ældste Literatur-Frembringelser vi finde i det Islandske eller så kaldte Oldnordiske Sprog. Væsenlig af denne Kilde have i Tiden udviklet sig det nuværende Islandske, det Norske, det Svenske og det Danske Sprog. Det Islandske er, på nogle Forandringer nær, som Tiden og Forbindelsen med Danmark nødvendig måtte medføre, både i Tale og Skrift forblevet det samme som det i Oldtiden var. — De Norske brugte, så længe Norge var forenet med Danmark, det samme Skriftsprog som de Danske, og efter dette læmpede også den såkaldte dannede Del af Folket, især Stædernes (Søstæders) Beboere, deres Talesprog. Det egenlige Folkesprog derimod, der, som ethvert Folkesprog, har mange Landskabsmål eller Dialekter og i det Hele er temmelig forskelligt fra Skriftsproget, er det blandt de Nordiske Sprog som, næst det Islandske, i Almindelighed har beholdt mest Lighed med det Oldnordiske, hvilket da også er ganske naturligt, eftersom dette ikke var andet end det Norske Sprog, der ved Udvandring blev flyttet over til Island. — Det Svenske, skønt noget mere afvigende fra det gamle Stamsprog end det Norske, står det dog i det Hele taget endel nærmere end det Danske. Imidlertid har det Svenske Tungemål ikke, således som det Norske, Skriftsprog tilfælles med det Danske; men det har dannet et eget, hvilket dog er meget ligt det Danske, når man ej vil regne Retskrivningens Forskellighed [1]). Om og hvorvidt disse to Skriftsprog virkelig ere

[1]) I ethvert af disse Sprog har Retskrivningen i nogle Stykker været heldigere, i andre uheldigere i at vælge Midlerne til at betegne Udtalen. Således må det betragtes som en Fejl ved den svenske Retskrivning, at der ofte findes fv hvor Udtalen har v, og g hvor den har j. Omvendt besværes endnu den danske og norske Retskrivning med det stumme e og med Tegnet aa, ligesom den også på mange Steder har ld og nd aldeles imod Udtalen, hvor de Svenske rigtig skrive ll og nn. Hovedforskellen i begge Retskrivninger er imidlertid den, at den danske betegner Ordets lange Hovedstavelse, næmlig ved at fordoble dennes Selvlyd, den svenske derimod betegner Ordets korte Hovedstavelse, næmlig ved at

indbyrdes forskellige, vil de svenske Stykker bag i denne Bog tilstrækkelig oplyse. — Det Danske Sprog har, dog ingenlunde i alle Tilfælde, mest fjernet sig fra Modersproget, hvortil nogen Grund vistnok ligger i Landets klimatiske og geografiske Beskaffenhed (således forklares måske bedst den blødere, hurtigere og afstumpende Udtale, der tildels også findes i det Engelske), men hvilket dog vel fornemmelig må tilskrives den Indflydelse, som det Nedersachsiske eller så kaldte Plattyske meget tidlig, og senere hen også det Højtyske udøvede på det Danske Nabosprog. Hvorledes nu dette igennem de forskellige Perioder har udviklet sig til det nuværende Skriftsprog, derpå afgiver denne Håndbog Prøver lige fra de ældste Sprogmindesmærker, vi besidde. Men for at Begynderen bedre skal kunne vide, hvad han med Hensyn hertil i disse Sprogprøver især har at søge og være opmærksom på, ville vi af den lærde Professor Petersens Fremstilling låne nogle almindelige Sætninger over Sprogets Uddannelse, idet vi desuden til Selvstudium højlig må anbefale hans Værk selv: „Det Danske, Norske og Svenske Sprogs Historie under deres Udvikling af Stamsproget, af N. M. Petersen. 2 Dele. Kjøbenhavn 1829 og 1830."

Petersen antager nemlig efter Rask fire Perioder i Sprogets Forandringer, naturligvis uden at sætte ganske skarpe Grændser for disse. I den første Periode, omtrent fra 1100 til 1250, hvilken han kalder Ældste Dansk, begynder Sproget af sig selv at forandres, især med Hensyn til Bøjningssystemet. I denne ligger Sproget i Ord, Vendinger og grammatikalsk Bygning endnu såre nær ved Stamsproget. Dog er det islandske Omlydssystem for største Delen tabt, og Genstandsformen (Accusativ) i flere Tilfælde bleven lig Nævneformen (Nominativ); i Forsætningen sættes den fremsættende Måde (Indicativ) istedenfor den betingende (Conjunctiv). — I den anden Periode, omtrent 1250—1400, Ældre Dansk, fuldendes den i første Periode begyndte Forandring ved Vokalsystemet, da nu alle Endelserne på en Vokal blive til e. Ved Navneordene er kun Ejeformen (Genitiv) forskellig fra Nævneformen, ligesom i nuværende Dansk. Hankøn og Hunkøn begynde at falde sammen i et Fælleskøn, hvilket først mærkes ved Tillægsordenes Flertal. Det ubestemte Kendeord (Artikel) har udviklet sig af Talordet een, eet, men forekommer endnu ikke almindelig. Ved Livsordet (Gerningsordet) ere de tre Personer så godt som overalt blevne

---

fordoble dennes Medlyd efter Selvlyden, og denne Forskel har rimeligvis sin Grund i, at de Danske ere mere tilbøjelige til at udtale kort, de Svenske, ligesom og de Norske, til at udtale langt, hvilket sidste også skønnes at have været Tilfælde i det oldnordiske Sprog. I den senere Tid har dog den danske og norske Retskrivning vist stor Tilbøjelighed til at aflægge det stumme e, de dobbelte Selvlyd og overflødigt j og d, samt til at genoptage å istedenfor aa, hvorved den bliver betydelig mere overensstemmende med den svenske.

lige; Nutidens betingende eller forestillende Måde (Præs. Conj.) er næsten tabt og bruges kun som ønskende Måde; Datidens (Imperf.) betingende Måde derimod er i denne og følgende Periode endnu almindelig. — Tredie Periode, omtrent 1400—1530, eller fra de Tyske Sprogarters overvejende Indvirkning indtil Reformationen, Gammel Dansk. Ved Blandingen med germaniske Sprogarter opstår en overordenlig Gæring, som især viser sig ved Ordbannelsen og Ordforrådet, da Nordiske og Tyske Endelser og Udtryk her på det mangfoldigste forbindes. Et sikkert Skelnetegn imellem denne og forrige Periode er de hårde Konsonanters Overgang til bløde, hvilken Overgang nu er fuldendt. Det ubestemte Kendeord er almindelig, ligesom i nuværende Dansk; Hankøn og Hunkøn ere næsten faldne sammen i Fælleskøn; de nuværende danske Endelser træde frem ved Siden ad de forhen herskende. De enkelte Sprogformer lade sig, formedelst Gæringen, næppe henføre til ganske bestemte Regler; dog har det grammatikalske Grundlag, Deklinationen og Konjugationen, bevaret den Nordiske Karakter. — Fjerde Periode, omtrent fra 1530—1660 eller næsten henved 1700, går til Sprogets grammatikalske Bearbejdelse. Her fuldendes Afvigelsen fra Stamsproget; dels blive nemlig de nuværende danske Endelser de mest herskende, dels gå de gamle nu uforståelige Ord for største Delen tabte. Med Slutningen af denne Periode må altså Overgangen til nuværende Dansk anses for fuldendt.

En Bemærkning må her endnu tilføjes, for at man ikke ved Læsningen af de valgte Sprogprøver skal give Ordene en Udtale, som de hverken nu have eller nogensinde have haft. I Skriftsprogets Barndom kunde naturligvis Retskrivningen ikke være fuldkommen, hvilket den jo ikke engang endnu er, og de Måder, hvorpå de Gamle søgte at betegne Udtalen, ere ikke altid de samme, som de vi nu anvende. Imidlertid behøve vi kun at gøre opmærksom på, at th ofte må læses som d, y som i, v og w som u og omvendt u som v, fv som v, og endelig a som å; så vil en kort Øvelse let gøre enhver Læser fortrolig med de øvrige Uoverensstemmelser, så at han ikke deraf lader sig vildlede. — Hvad Skilletegnene angår, da bleve de i de gamle Tider brugte så aldeles planløst, at jeg hverken har anset det for lærerigt eller interessant, i Sprogprøverne også at give Prøver herpå. Da det derimod for Begynderen betydelig letter Forståelsen, når han ved, hvorledes han skal adskille Sætningerne; så har jeg til dette Øjemed selv sat Tegnene, hvilket også er den eneste Forandring jeg har tilladt mig med de valgte Stykker.

Rune-Indskrifter.

Den Bogstavskrift, vi nu bruge, lærte vore Forfædre af de Præster og Munke, som bragte den kristne Lære her til Norden. Før den Tid havde de som Skrifttegn benyttet de såkaldte „Runer“, hvis Opfindelse de tilskrev Odin selv. Dette Ord forekommer ofte, såvel i den ældre Edda som i de senere islandske Skrifter (såvidt bekendt, altid i Flertal, aldrig i Ental), og betegner snart Kundskab om højere og hemmeligere Kræfter og om disses Anvendelse og Virkning, snart selve de Tegn og Ting, hvorved sådan Virkning opnås. At „Runer“ i Oldtiden brugtes i denne dobbelte Betydning, ses også af mange Steder i Saxos Sagnhistorie. Runetegnene (Runebogstaverne) anvendtes her i Norden meget længe, adskillige Hundredår, før Kristendommens Indførelse både i Almindelighed til Skrift og af de Kyndige særskilt til magisk Brug, d. v. s. til at vække eller dæmpe Følelser og Tanker og til at afværge Onder og Ulykker. De bestode af lodrette Stave med forskellige skrå Tværstreger, og kunde således let tegnes og males, eller endog skæres i Træ og hugges i Sten. Deraf Benævnelsen Bogstaver, hvoraf det almindelige Alfabet havde følgende 16:

ᚠ f, v, ᚢ u (o, v), ᚦ th (dh), ᚬ o, ᚱ r, ᚴ k, g (ng),
ᚼ h (gh), ᚾ n, ᛁ i (e, j), ᛅ a (e, æ), ᛋ s, ᛏ t, d (nd),
ᛒ p, b (mb), ᛚ l, ᛘ m, ᛦ r i Stavelsens Ende.

(Tegnet ᚬ, der her og nedenfor gengives ved o, betegner efter Prof. Thorsen sædvanlig „en blandet Mellemlyd, sammensat ligesom af o og a“).

Men herved er dog at bemærke: dels at de skrå Tværstreger undertiden findes anbragte noget forskelligt på Stavene; dels at nogle Runebogstaver måtte, fordi der ikke var et tilstrækkeligt Antal af dem, betegne flere beslægtede Lyde, såvel Medlyde som især Selvlyde, (ᚢ betegner f. Ex. også ö, y; ᛦ også ø, y).

Den gamle Benævnelse på disse Bogstaver er: fè, úr, þurs, óss, reið, kaun, hagl, nauð, íss, ár, sól, týr, bjarkan, lögr, maðr, ýr.

Senere forøgedes disses Tal, ved Tilsætning af Punkter på og ved de oprindelige Stave, med følgende „stungne Runer“: ᚤ y, ᛑ d, ᛂ e, ᚵ g, ᛔ p.

For at hjælpe sig med mindre Rum, anbragte man stundom to eller flere Bistave på samme Hovedstav, „Samstavsruner“, hvorpå „Hedeby-Runestenen“ (afbildet i P. G. Thorsens De danske Runemindesmærker, 1. Afd. S. 143 og 145) viser en Prøve. Forskellig herfra var en „Binderune“, som består i at flere Runer eller Ord ere samlede til et vilkårlig sammensat Tegn, hvorved der tilkendegives en Mening, som kun er forståelig for den Indviede, men skjult for Andre. Hos Thorsen S. 293 afgiver

„Oversø-Stenen“ en Prøve herpå. Når Runetegnene anvendtes til Troldom eller magisk Brug, kaldtes de „Lønstave“, og ristedes på Negle eller i Hånden, på Våben og Værger, på Drikkekar osv.

Efter at vor nuværende Bogstavskrift var bleven almindelig bekendt i Norden, ophørte dog ingenlunde ganske Brugen af Runebogstaver. Endnu mange Hundredår efter den Tid, ja helt ned i det sextende, findes Runerne benyttede, tildels endog på Pergament — hvorpå det skønne Runehåndskrift[1] af den skånske Lov er et mærkeligt Exempel —, og ellers på allehånde mindre Genstande og til personlige Optegnelser.

Til os er Runeskriften mest nået indhuggen i de såkaldte Runestene, d. e. Kampestene, som rejstes på eller ved eller i Gravhøje for at bevare og værne om kære og mærkelige Afdødes Eftermæle. Sådanne findes kun i de tre nordiske Lande (ikke sønden for Ejderen og egenlig heller ikke på Island) og tildels i England. Her i Norden kender man henved et Par Tusinde. De fleste findes i Sverig, men de ere for største Delen af en yngre Alder; Norge har de færreste; blandt Danmarks tælles de mærkeligste, senest fra det 9 og 10 Hundredår[2].

De mangfoldige Stensætninger, som endnu ses rundt omkring i Landet og som ere langt ældre end Runestenene, vise, hvor tidligt man havde begyndt at sætte simple Stene til Minde og hvor almindeligt dette var blevet. Det måtte derfor, så at sige, komme af sig selv, at man i Tidernes Løb ikke nøjedes med de blotte tavse Stene, men at man indridsede eller indhuggede Runer

---

[1] I dette Håndskrift ere enkelte Runer lidt afvigende i Formen fra de ovenfor anførte Tegn, f. Ex. ᚿ n, ᛐ t. Stungne Runer bruges. Som sædvanlig betegner ᚦ både det åndende t (det engelske th i think) og vort åndende d (Islændernes ð) i med; ᚼ også åndende g (skoh d. e. Skogh, Skov); ᚠ efter Selvlyden også v (hafæ d. e. have); et eget Tegn forekommer svarende til latinsk z for s (manz); ᚢ er både u og v (eller egenlig det bløde jydske v, Englændernes w). De øvrige Selvlydstegn ere:

ᛆ a, ᛅ æ, ᚭ o, ᚯ ø, ᛦ y, ᛁ i, ᛂ e.

Se Prøven nedenfor S. 49, jævnført med det tilsvarende Sted i Thorsens Udgave S. 60.

[2] Foruden den ovenanførte, i ethvert Tilfælde ren nordiske, Runerække findes en anden Række med flere Tegn, anvendt dels på Stene i Sverig, Norge og England, dels på mindre, let flyttelige Genstande, såvel i de nævnte Lande som i Danmark, Tyskland og længere Syd på. Men uagtet Granskningen af denne vidtløftigere Runerække og af Sproget i de hermed affattede Indskrifter har gjort betydelige Fremskridt i de seneste År dels ved Prof. G. Stephens's store Pragtværk the old-northern runic monuments of Scandinavia and England, dels ved Andres, navnlig den norske Prof. Bugges og den danske Dr. Wimmers skarpsindige Forklaringer, kan Undersøgelserne herom dog ikke betragtes som fuldførte, således at vi i denne Håndbog tør gengive Udbyttet af dem.

i enkelte store Mindestene, og stillede dem, så godt det lod sig gøre, til Skue for de vejfarende Folk. Først ridsedes alene den Afdødes Navn, hvilket altid måtte være Hovedsagen. Senere anbragtes flere Ord til nærmere Oplysning om den Afdøde, om hans Slægt, om hans Bedrift eller Stilling i Livet, om hvem der havde rejst Mindestenene. Endelig tilføjedes endnu undertiden et Ønske eller en Trusel i Anledning af Stenens eller Stedets (Højens) Hellighed og Ukrænkelighed.

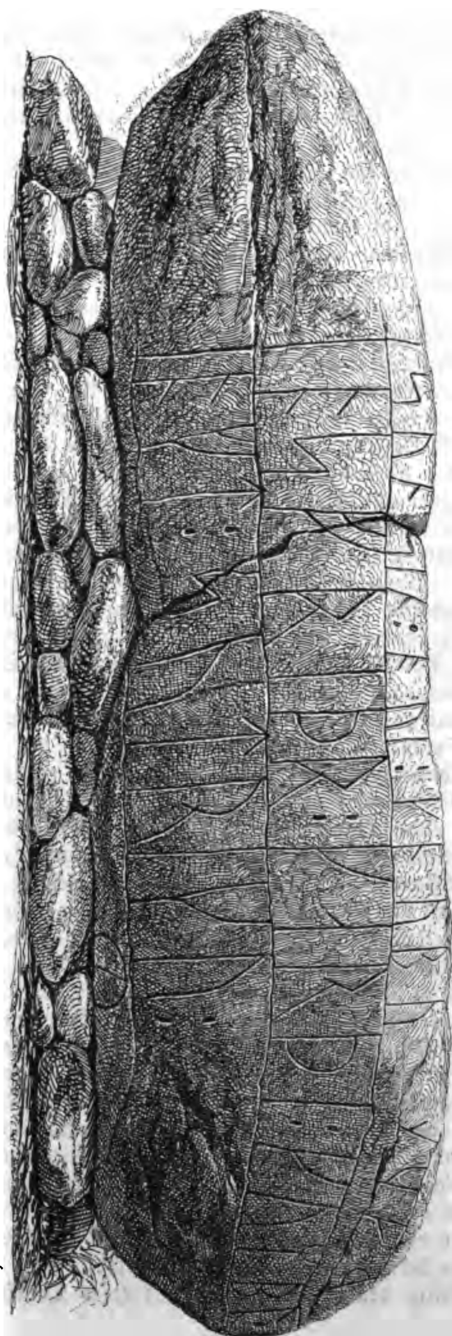
Det er forholdsvis kun få Runestene, vi nu have tilbage af de mange, som i gamle Dage fandtes her i Landet, og det er let at angive forskellige Årsager til at den største Del af dem er forsvunden og måtte forsvinde, så at vi endda bør anse det for en Lykke, at de ikke alle ere gåede tilgrunde. Fra den Tid, da Kristendommen var bleven anerkendt som den herskende Landsreligion, måtte Gejstligheden næmlig se at skaffe disse stærke og faste Minder om det gamle Hedenskab af Vejen. Ved at nedgraves eller nedsænkes i Jorden forsvandt de på den næmmeste Måde, og Erfaringen har også vist os, at dette Middel hyppig er blevet benyttet. Kristendommen gjorde desuden indgribende Forandringer i Folkets Anskuelser, Sæder, Indretninger og hele dets indre og ydre Liv, og efter nogle Slægtfølgers Bortgang måtte Runestenene tabe deres Betydning som kære og ærværdige Erindringer om Familiernes og Landskabernes store Forfædre. Med Kristendommen kom også den latinske Bogstavskrift og fortrængte de gamle Runetegn, så at Folket efterhånden ikke engang mere kunde læse og forstå Indskrifterne. Foruden disse Grunde til at glemme Runestenenes og deres Indskrifters Betydning, frembød der sig tillige mangen Anledning til at benytte dem. Ved Kirkers og andre større Bygningers Opførelse kunde man have en betydelig Gavn af disse store Stene, som vare så lette at komme til. Også på mangfoldig anden Måde bleve de senere benyttede efter at være kløvede eller sønderslagne; i den seneste Tid har man endog skaffet dem af Vejen, for at de ej skulde være til Hinder for Jordlodbens fuldstændige Benyttelse og bedre Dyrkning. Alt dette har gjort, at det langt overvejende Tal af Runestenene allerede før dette Hundredårs Begyndelse er forsvundet, den største Del naturligvis for bestandig, men nogle dog, hvad allerede oftere har vist sig, for atter at komme frem på en eller anden Måde.

Både med Hensyn til vort Modersmål og til vor Historie ere Runestenene i Stand til at give et Udbytte, som ingenlunde er uden Værd. Hvad Sproget angår, hvori Indskrifterne ere affattede, så har man hidtil kaldt det og læst det som oldnordisk eller, som det sædvanlig hedder, islandsk. Dette Sprog, således som det findes i den temmelig betydelige islandske eller oldnordiske Literatur, er unægtelig ældre end nogen af de allerældste skrevne Levninger af hvad vi må kalde det danske, det norske og det svenske Sprog. Og Ligheden imellem alle disse Sprog er så stor og Slægtskabet

så iøjnefaldende, at man ikke kan betragte dem som andet end forskellige Dialekter eller Landskabsmål af samme Sprog. Men Prof. Thorsen har i sit ovennævnte lærde og interessante Værk godtgjort, at en grundig Undersøgelse af Runestens-Literaturen, om vi tør bruge dette Udtryk om en forholdsvis ikke lille Samling af Indskrifter, fører til den Erkendelse, at vi i disse Runeindskrifter besidde ældre og nærmere Aftryk af vort gamle Modersmål end Sagaerne ere i Stand til at fremvise. Han minder om, at de fleste og vigtigste af vore Runestene nødvendig må være rejste længe, i det mindste et Par Hundredår, førend nogensomhelst af de islandske Sagaer er forfattet. Han beviser, at de nævnte Runeindskrifter må være indhuggede, førend den betydelige Forandring i det danske Sprog havde begyndt at indtræde, som især Kristendommens Indførelse i det 10de Aarhundrede var Hovedårsagen til. Og han påviser den ikke ringe Forskel imellem Sproget på Runestenene og Sproget i de islandske Sagaer. Ja han viser endog, at der kan opdages Udvikling eller Forandring i Runestenssproget, som lader sig forfølge efter Runestenenes Alder. Denne Runestens-Literatur må vi derfor nødvendigvis sætte som Nummer Et, når Spørgsmålet er om den ældste Skikkelse, hvori vort Modersmål endnu forefindes. Derfor skal man, uden Hensyn til forudfattede Meninger eller Ønsker, med alleryderste Nøjagtighed og med den fuldstændigste Redelighed undersøge, betragte og gengive Runetegnene, som de findes på Stenene. Kan vi så, ved Hjælp af en naturlig Skarpsindighed og af beslægtet og didhørende Lærdom, med Grund antage, at vi ere i Stand til at læse, udtale og forstå disse Indskrifter, så have vi i disse Sproget, som det danske Folk talte det på den Tid, de bleve indhuggede, eller tildels måske noget tidligere. Ti Indskrifternes Ærværdighed eller Hellighed kunde let udelukke de seneste Skikkelser eller Moder i et levende, altså idelig vekslende, Sprog. Den Beskrivelse af to Runestene, som nedenunder meddeles, afgiver bestemte Eksempler på den ovenfor omtalte Forskel imellem Islandsk og Olddansk (således mener Herr Thorsen med Grund at vi kunne kalde Runesproget) såvel med Hensyn til de Ord, der forekomme, og til disses grammatikalske Endelser, som også med Hensyn til Personers og Steders Navne.

At vise, hvorledes også Historien kan hente noget Udbytte af Runestensstudiet, dertil er i denne Håndbog ikke det rette Sted; men i efterfølgende Beskrivelse vil Læseren finde en lille Prøve derpå. Iøvrigt kaster jo allerede den ældgamle Skik at rejse Runestene, der var udbredt over hele Danmark, men hvoraf intet Spor findes sønden for Ejderen, i og for sig et ejendommeligt Lys over det folkelige eller nationale Liv her i Landet, som det var i det 9de, 10de og 11te Hundredår.

Efter disse almindelige Bemærkninger skulle vi nu gøre Læseren nøjere bekendt med to af de sønderjydske eller slesvigske Runestene, næmlig den anden og tredie i Herr Thorsens Bog, hvilke

Asfred Stenen.

han kalder „Asfred- eller Osfred-Stenen“ og „Kong Svens Sten“. De ere begge fundne sydøst for Staden Slesvig, i Haddeby Sogn, nær ved hinanden, uden dog at stå i nærmere historisk Forbindelse. Den første er fra Midten eller Slutningen af det niende Hundredår, den sidste fra Slutningen af det tiende.

Asfred-Stenen. Tæt østen for Byen Slesvig danner Slien en Bugt, som i en Længde af omtrent ½ Mil går imod Syd, og som med gammel dansk, endnu brugelig, Benævnelse kaldes Noret. Lidt over Midten er dette så snævert, at det på en Måde skilles i to Dele, af hvilke den nordlige kaldes Haddeby-Noret efter Sognets og Byens Navn, den sydlige Selker-Noret efter Bynavnet Selk. En 6—700 Alen vestlig for Noret, hvor det er smallest, ligger Byen Vedelsprang (også kaldet Vedelspang) og en tusind Alen nord eller nordvest for denne Bustrup. På en af Højene eller Højderne tæt sydvest for Vedelsprang har vistnok den oprindelige Plads været for Asfred-Stenen. Men den er først funden i Året 1797 på et andet Sted, næmlig i Selker-Noret øverst til Vest tæt ved Landet, og er senere købt af Luisenlunds Ejer og oprejst i Haven, hvor den nu findes. Den var, da den fandtes i Noret, brudt tværs over, uden at den dog havde taget nogen synderlig Skade. Man har formodenlig, bemærker Prof. Thorsen, i den senere Tid anbragt den i Vandet ved Landsiden, for at den kunde tjene til Mærke ved Færdselen over Noret, hvor det er snævrest. I det Hele er Stenen 3¼ Alen lang og omtrent 1 Alen bred. Bogstaverne ere i nederste Linje 6 Tommer og i Linjen ovenfor 5 Tommer høje, medens de sidste Bogstaver i denne Linje og de i Linjerne på Kanten kun have 4 og 3 Tommers Højde. Lige efter Runerne, altså ret egenlig på Oldbansk, lyder Indskriften således:

osfriþr . garþi : kumbl : þaun (dette Ord står på Kanten)
oft : sutrigu : sun sin : oui : knubu (sun-knubu på Kanten).

En ordret Gengivelse på nuværende Dansk lyder således:

Asfred gjorde Mindesmærker disse efter Sutrig Søn sin, på Helligdoms-Højen (det viede højtliggende Sted).

Skulde denne Indskrift gives på Islandsk, vilde den omtrent lyde: Ásfreðr görði kumbl þau eftir Sutrig son sinn á vígnípu (eller vígnúpi). Prof. Thorsen bemærker imidlertid, at den islandske Sprogform kan gives nærmere Oldbansken end her, med Benyttelse af den almindelig-vedtagne Bogskrift, er sket.

Ligheden eller Forskellen imellem Oldbansk og Islandsk skal vi naturligvis her ikke videre påpege. Men vi kan ikke undlade at bemærke, at når man sammenholder den oldbanske Indskrift med dens Ordlyd på nuværende Dansk, og betænker, at der ligger omtrent tusinde År imellem disse to Sprogskikkelser af vort Modersmål, så kan man ikke undres over, at Forskellen er så stor som den er, men

snarere over, at den ikke er større. Og denne Forskel bliver endda betydelig mindre, såfremt vi ved Rune-Indskriftens Læsning ikke fejlagtig holde fast ved vor tilvante enkelte Udtale af hvert Runebogstav, men tage behørigt Hensyn til disse Tegns flerdobbelte Betydning. Endnu ville vi, for at lette Forståelsen af de olddanske Ord, blot tilføje: at Ordet kumbl, der i Olddansk og Islandsk betyder „Høj“ eller „Mærke“, er i Svensk endnu levende både i Skrift- og Talesproget („Kumle Herred“ i Nerike, en „Stenkuml“ osv.), og lyder også på Dansk i Benævnelsen „Kumle Høje“, som Almuen kalder et Par Huse i Lindelse Sogn på Langeland; at vi endnu have Ordet knuba i „Knub“ (en Træknub), „knubbe“ og støde, „knubbede“ Ord osv.; at oui er a vi, af hvilke a er det tidligere danske og endnu gældende svenske å („Åsted“), vort nuværende „på“, og vi (islandsk ve) haves i Betydning „helligt“ endnu i „vie“ og i Navnene „Viborg“, „Viby“, „Vium“ osv.; endelig at Sutrig egenlig er Fællesordet „Sødreng“ (Sømand), men at det også er blevet til et Navn, som såmange andre Fællesord, f. Ex. Svend, Broder, Søster osv.

Af mange Grunde, navnlig formedelst Sproget, kan denne Runesten umulig være yngre end År 900. Men selve Sproget lader dog snarere formode en højere Alder, og en nøjagtigere historisk Undersøgelse giver ved Navnet Åsfred eller Osfred meget grundet Anledning til at tænke på en anset og mægtig Familie i første Halvdel af det 9de Hundredår, ikke usandsynlig i Slægt med de danske Konger Sigfred og Godefred, hvilke både førte Krig og sluttede Fred med Karl den Store.

Den anden Runesten er Kong Svens Runesten ved Danevirke. Dennes Opdagelse ville vi fortælle med Prof. Thorsens egne Ord:

„Henimod Slutningen af Juli Maaned 1857 blev en Sten ført ind fra Bustrup Mark til en Stenhugger i Byen Slesvigs sydligste Del for at kløves. Denne Mand troede imidlertid at kunne se, at der var Skrift paa Stenen og skaanede den derfor og viste den til adskillige, som gik forbi. Ved Rygtet herom begave tvende af Domskolens Lærere den 25. Juli sig derhen for at se Stenen og de erkjendte da paa Öjeblikket, at den i en vis Belysning tydelige Skrift var med Runer. Saaledes var uventet denne Runesten kommet frem og frelst. Uopholdelig kjøbte Regjeringen Stenen af ovennævnte Mand, der nu var Ejer af den, og den gjorde det paa en saadan Maade, at hans forstandige Omsorg derved anerkjendtes, og der blev ligeledes truffet Anstalt til at føre den tilbage til dens forrige Plads. Bestemt til Ødelæggelse var den ført bort derfra, idet man ikke vidste dengang, hvad den var, — og nu kom den efter kort Tids Forløb igjen tilbage dertil, ligesom herliggjort, som offentlig Ejendom og skattet som et fædrelandsk Mindesmærke, hvilket, da det nu igjen efter mange henrundne Aarhundreder kan lade sin Stemme høre, paa ny vitterliggjör

Kong Svens Runesten.

og afgiver Vidnesbyrd om, at man der — for at bruge en Yttring af en Mand der paa Stedet i den Anledning — „bor paa dansk Grund". I den Henseende havde Tiderne, trods deres mangfoldige Medfør, ikke gjort nogen Forandring, og om end Sproget, som nu lyder almindeligst paa dette Strøg, er imidlertid noget forandret just der, er det dog meget mærkeligt, at Navnet paa Stenens Findested endnu er „Tvebjærg", der saaledes har ligesom sluttet sig til Stenen og har ikke, skjönt denne saalænge var glemt, kunnet forlade dens Grund. Pladsen maa gjöre et gribende og höjtideligt Indtryk paa enhver, som elsker sit virkelige Fædreland. Den er tæt ved det ærværdige Danevirke, der begynder, hvor den höje Skrænt falder af, som fra Sliens store Flodseng gaar op igjennem Bustrup. 475 Skridt fra Danevirke ligger Tvebjærg lige ved den gamle Landevej, der gaar ud fra Slesvig og Bustrup, gjennem Birket, til Rendsborg. Den ene af de to Höje, som have fremkaldt Navnet, har været paa den venstre Side af Vejen, men er tidligere udgravet, — den paa den höjre Side derimod, nedenfor hvilken Runestenen fandtes liggende, staar endnu urørt. Ved Foden af denne Höj blev Stenen selvfølgelig igjen rejst paa en smuk og omhyggelig Maade. Stedet, som saaledes laa ganske kort udenfor Danevirkes øverste Arm, men med alle de andre uden om sig, og som er den første aabne Plads ud fra Slesvig ad den Kant, frembyder en vid Udsigt til alle Sider og synes ret at svare til den gamle Tids Forestillinger om de Omgivelser, der antoges at passe bedst til Gravhöje og Mindesmærker."

Runestenen er 3 Alen höj og $1\frac{1}{2}$ Alen bred, men dens Tykkelse er ikke betydelig (6—8 Tommer), hvorfor den bliver skærmet om Vinteren imod Frostens spaltende Indvirkning; Bogstaverne have en Højde af 9—7 Tommer.

Lige efter Runerne lyder Indskriften, der begynder længst tilvenstre forneden, på Oldbansk således:

suin : kunugr : sati :
stin : uftir : skarþa
sin : himþiga : ias : uas :
: farin : uestr : ion : nu :
: uarþ : tauþr : at : hiþa : bu (på Kanten).

På nuværende Dansk lige efter Ordene: Sven Konge satte Sten efter Skarde sin Hjemfælle, som var faret vesterpå, men blev død i Hedeby.

Vilde vi sammenligne Stenens Oldbansk med Sproget i de islandske Sagaer, da vilde det i dette lyde: **Sveinn konungr setti stein eftir Skarða sinn heimþega, er var farinn vestr, en nú varð dauðr at Heiðabœ.**

Angående de enkelte danske Ord behøve vi, henholdende os til den tidligere gjorte Bemærkning om Runetegnenes flerfoldige Betydning og Udtale, kun ubetydelig Oplysning. Himþigi er ord-

ret en „Hjemtager“ (i Islandsk betyder þiggia ikke vort nuværende „tigge“, men simpelthen „modtage“, „tage i Besiddelse“), d. e. En, som har modtaget Hjem hos en Konge eller anden mægtig Herre, altså er bleven „hans Mand“ i Ordets gode og stolte Betydning. Dette ældgamle Ord er et Eksempel på ægte danske Ord ældre end Islandsk; thi det forekommer ikke i den islandske Literatur, hvor dog arfþegi, „Arvtager“, er beholdt. Om denne „Hjemfælle“ som historisk Person anstiller Prof. Thorsen isvrigt ingen Gisninger, men bemærker blot, at ved at „fare vester ud“ betegnes i de islandske Sagaer altid Englandsfarter, samt at Navnet Skarði vel ikke forekommer på nogen af vore hidtil kendte danske Runestene, men at det ikke er ubekendt for Sagaliteraturen, og at der i Sønderjylland endnu er Spor af det, f. E. i Navnet Skardebøl, en By nogle Mil syd for Tønder, som der overhoved findes mange, meget betegnende, ægte gamle danske Navne skjulte i Stednavne rundt om i Slesvig. — Jas (isl. er, tidligere es) er det henvisende Stedord „som“; men sædvanlig hedder det i Runesproges is. I vas finde vi, ligesom i ias og is, det gamle danske s istedenfor det senere r. — Ian (isl. en), som er vort nuværende „men“, hedder sædvanlig i Runesproget in, ligesom ovenfor stod ias istedenfor det sædvanlige is. — Varð dauðr er ikke „blev dødet“, men „blev død“, hvilket endnu siges i Svensk istedenfor „døde“. — At („ad“, svensk åt) betyder i Runesproget og Islandsk „i“ eller „på Stedet“.

Hiða bu, ordret „Hedernes By“, „Hedeby“, er den nuværende Stad „Slesvig“, eller rettere dennes gamle Del på Nordsiden af Slien, og må ikke forveksles med „Haddeby“, som ligger på Sydsiden af samme. Sammen med „Hedeby“ bruges fra den ældste Tid tillige „Slesvig“ som Stedets Navn, dog således, at „Slesvig“ ej kommer frem, førend „Sliesthorp“ er gået forud. Om Navnene „Hedebys“ og „Slesvigs“ Betydning både i etymologisk og historisk Henseende har Prof. Thorsen S. 163—184 givet en overmåde interessant og, som det forekommer os, fuldkommen oplysende og afgørende Forklaring, til hvilken vi må henvise Læseren selv, medens her kun kan indrømmes Plads til dens, for de Fleste vistnok uventede, Resultat: at Benævnelserne Hedeby og Slesvig ere lige gamle, lige almindelige, lige omfattende i alskens Brug og Anledning, og lige danske i Oprindelse og Betydning.

At den „Kong Svend“, som satte denne Sten, er Sven Tveskæg, viser Prof. Thorsen meget klart, og at dette må være sket i hans første Regeringstid før 993, fremgår både af Professorens Sprogbetragtninger og af hans historiske Undersøgelser. Dette gør denne Runesten dobbelt interessant, fordi netop Sven Tveskæg var en af Danmarks mærkeligste Konger. Foruden at det er denne Konge, vi skylde den her beskrevne Runesten ved Danevirke, gør Prof. Thorsen det tillige endvidere i højeste Grad

sandsynligt, at det også er Sven Tveskæg, som har rejst den store Jællinge Runesten med den tilhørende Gravhøj over Kong Gorm. Indskriften vidner om, at Harald Blåtand havde besluttet at rejse dette Mindesmærke over sin Fader Gorm; men Begivenhederne må ikke have levnet ham selv Tid til at få det udført, hvorfor Kong Sven Tveskæg på sin Faders Vegne opfyldte denne Familiepligt. Mulig har han ved denne Lejlighed tillige forstørret Dronning Thyres Gravhøj, hvilket godt vilde passe til Indskriften. Men dette Jællinge Mindesmærke er da rejst endel År efter Bavtastenen ved Danevirke. Denne sidste tilhørte endnu den gamle Tro og den gamle uforandrede Skik, medens Jællinge-Indskriften vidner om Kristendommens begyndende Magt.

Til Læsernes Underretning tilføje vi, at foruden Beskrivelsen og Forklaringen af samtlige Runestene som kendes i Slesvig, indeholder Prof. Thorsens oftnævnte Bog tillige en hel Mængde højst interessante Meddelelser og Oplysninger om andre Runemindesmærker af Træ og Metal, som ere fundne i dette det sydligste Landskab af Danmarks gamle Rige, blandt hvilke vi kun skal gøre opmærksom på det vigtige Fund af den med Runeskrift forsynede Frøslev Stav, som er funden i en Høj ½ Mil fra Flensborg. (Thorsens Runeværk S. 233 og 245 ff.)

Glavendrup-Stenen

fra en Høj ved Landsbyen Glavendrup i Skamby Sogn, nordvest for Odense; afbildet i Skand. Liter. Selsk. Skrftr. 1806, 2 B., hvorefter der på begge Sider og Kanten læses væsenlig således:

ᚱᛅᚴᚾᚼᛁᛚᛏᚱ · ᛋᛅᛏᛁ · ᛋᛏᛅᛁᚾ · ᚦᚬᚾᛋᛁ · ᛅᚢᚠᛏ · ᛅᛚᛅ ·
ᛋᛅᚢᛚᚢᛅ · ᚴᚢᚦᛅ · ᚢᛁᛅ ... ᛅᛁᚦᚢᛁᛅᚱᚦᛅᚾ · ᚦᛁᛅᚴᚾ
ᛅᛚᛅ · ᛋᚢᚾᛁᛦ · ᚴᛅᚱᚦᚢ · ᚴᚢᛒᛚ · ᚦᛅᚢᛋᛁ · ᛅᚠᛏ · ᚠᛅᚦᚢᚱ ·
ᛋᛁᚾ · ᛅᚢᚴ · ᚼᚬᚾᛋ · ᚴᚢᚾᛅ · ᛅᚢᚠᛏ · ᚢᛅᚱ · ᛋᛁᚾ · ᛁᚾ ·
ᛋᚢᛏᛁ · ᚱᛅᛁᛋᛏ · ᚱᚢᚾᛅᛦ · ᚦᛅᛋᛁ · ᛅᚠᛏ · ᛏᚱᚢᛏᛁᚾ · ᛋᛁᚾ ·
ᚦᚢᚱ . ᚢᛁᚴᛁ . ᚦᛅᛋᛁ . ᚱᚢᚾᛅᛦ .
ᛅᛏ . ᚱᛁᛏᛅ . ᛋᛅ . ᚢᛅᚱᚦᛁ . ᛁᛋ . ᛋᛏᛅᛁᚾ . ᚦᛅᚾᛋᛁ .
ᛅᛁᛚᛏᛁ . ᛁᚦᛅ . ᛅᚠᛏ . ᚬᚾᚬᚾ . ᛏᚱᛅᚴᛁ

(Ragnhildr sati stain þonsi auft Ala Saulua guþa uia ... aiþuiarþan þiagn.

Ala sunir garþu kubl þausi aft faþur sin, auk hons kuna auft uar sin, in Suti raist runar þasi aft drutin sin.

Þur uigi þasi runar! At rita sa uarþi, is stain þansi ailti, iþa aft onon dragi!)

Ragnhilde satte denne Sten efter Ale Sølve Gode .... en hæderlig Herre.

Ales Sønner gjorde disse Minder efter sin Fader, og hans Kone efter sin Mand, men Sote risted disse Runer efter sin Husbond.

Thor vie disse Runer! (Forbandet) den vorde, som vælter denne Sten, eller drager den (hen til at sættes) efter en anden!

Tryggevælde-Stenen

fra en Høj i Hårlev Sogn, flyttet derfra til Herregården Tryggevælde i False-Herred i Sjælland, derfra igen siden til Vallø, og står nu ved Runde Kirke i København. Den er en 5 Alen høj Pyramide og har Indskrift på to Sider. Afbildet i Skand. Literat. Selsk. Skrifter 1809, hvorefter der på begge Sider læses væsenlig således:

ᚱᛆᚴᚾᚼᛁᛚᛏᚱ · ᛋᚢᛋᛏᛁᛦ · ᚢᛚᚠᛋ · ᛋᛆᛏᛁ · ᛋᛏᛆᛁᚾ ·
ᚦᚬᚾᛋᛁ · ᛆᚢᚴ · ᚴᛆᚱᚦᛁ · ᚼᛆᚢᚴ · ᚦᚬᚾᛋᛁ · ᛆᚢᚠᛏ
ᚴᚢᚾᚢᛚᚠ · ᚢᛆᚱ · ᛋᛁᚾ · ᚴᛚᚬᛘᚢᛚᛆᚾ · ᛘᛆᚾ
ᛆᚢᚴ · ᛋᚴᛆᛁᚦ · ᚦᛆᚾᛋᛁ ·
.... ᛁᚱᛒᛁᛋ · ᚠᛆᛁᛦ · ᚢᛆᚱᚦᛆ · ᚾᚢ · ᚠᚢᛏᛁᛦ · ᚦᚬ · · ᛒᛆᛏᚱᛁ ·
ᛋᛆ · ᚢᛆᚱᚦᛁ · ᛆᛏ · ᚱᛁᛏᛆ · ᛁᛋ · ᛆᛁᛚᛏᛁ · ᛋᛏᛆᛁᚾ · ᚦᚬᚾᛋᛁ ·
ᛁᚦᛆ · ᚼᛁᚦᛆᚾ · ᛏᚱᛆᚴᛁ ·

(**Ragnhildr sustir Ulfs sati stain þonsi auk garþi haug þonsi auft Gunulf uar sin, glomulan man, auk skaiþ þansi . . . . irbis.**

Fair uarþa nu fudir þo . . batri. Sa uarþi at rita is ailti stain þonsi iþa hiþan dragi!)

Ragnhilde, Ulfs Søster, satte denne Sten, og gjorde denne Høj efter Gunulf sin Ægtemand, en (veltalende) Mand, og dette Gerde (Stigård) derom.

Få vorde nu fundne (fødte) bedre (end han). Den vorde (forbandet), som vælter denne Sten, eller heden den drager!

Jællinge-Stenene

ved Vejle, hidrørende fra Gorm den Gamle og Harald Blåtand, ere i historisk Henseende de mærkeligste Runestene, der ere bevarede, og de ældste af dem, hvis Alder med Sikkerhed lader sig bestemme. De hørte forhen til Kong Gorms og Dronning Thyres Gravhøje, men ere nu satte foran Kirkedøren, midt imellem begge de anselige Høje. Jvfr. Annaler for Nordisk Oldkyndighed 1852 S. 301 og 1853 S. 350, og Prolegomena & notæ uberiores til P. E. Müllers Udg. af Saxo (1858) ved S. 289 fgg.

ᚴᚢᚱᛘᛦ : ᚴᚢᚾᚢᚴᛦ : ᚴᛆᚱᚦᛁ : ᚴᚢᛒᛚ : ᚦᛆᚢᛋᛁ : ᛆᚠᛏ : ᚦᚢᚱᚢᛁ :
ᚴᚢᚾᚢ : ᛋᛁᚾᛆ : ᛏᛆᚾᛘᛆᚱᚴᛆᛦ : ᛒᚢᛏ

(Gurmr kunugr garþi kubl þausi aft þurui kunu sina Danmarkar but)

Gorm Konning gjorde disse Minder efter Thyre, sin Kone, Danmarks Bod.

ᚼᛆᚱᛆᛚᛏᚱ : ᚴᚢᚾᚢᚴᛦ : ᛒᛆᚦ : ᚴᛆᚢᚱᚢᛆ : ᚴᚢᛒᛚ :
ᚦᛆᚢᛋᛁ : ᛆᚠᛏ : ᚴᚢᚱᛘ : ᚠᛆᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾ : ᛆᚢᚴ : ᛆᚠᛏ :
ᚦᛁᚢᚱᚢᛁ : ᛘᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾᛆ : ᛋᛆ : ᚼᛆᚱᛆᛚᛏᚱ :
ᛁᛆᛋ : ᛋᚬᛦ : ᚢᛆᚾ : ᛏᛆᚾᛘᛆᚢᚱᚴ : ᛆᛚᛆ : ᛆᚢᚴ :
ᚾᚢᚱᚢᛁᛆᚴ : ᛆᚢᚴ . ᛏᛆ ...... ᚴᚱᛁᛋᛏᚾᚬ :

(Haraldr kunugr baþ gaurva kubl þausi aft Gurm faþur sin auk aft þiurui muþur sina, sa Haraldr, ias sor uan Danmaurk ala auk Nuruiag, auk Da...... kristno)

Harald Konning bad gøre disse Minder efter Gorm sin Fader, og efter Thyre sin Moder; den Harald, som vandt sig al Danmark og Norge, og Da...... Kristendom(kristne).

Brudstykker af Oldnordiske Sagaer.

Den Oldnordiske (Islandske, Oldnorske) Literatur må ikke alene betragtes som Levninger af de ældste Islandske og Norske Forfatteres Arbejder, men kan også med Føje anses for at være de Danskes og de Svenskes tidligste Literatur, da det Oldnordiske i de ældste Tider var det almindelige Fælles-Sprog i alle tre Nordiske Riger. Det er imidlertid så forskelligt fra vort nuværende Sprog, at ingen Dansk uden særskilt Studium eller Øvelse kan forstå det. Vi meddele derfor efterfølgende Brudstykker af nogle af de historiske Fortællinger eller Sagaer i Dansk Oversættelse. Kun tilføje vi, for at imødekomme en eller anden opvakt Ynglings Ønske, nogle små Prøver af de meddelte Stykker i deres oprindelige Sprog.

Njáls Saga.

Denne Saga må være skreven i det ellevte eller tolvte Hundredår, og P. E. Müller i sit Saga-Bibliothek formoder, at den berømte Islænder Sæmund Frode, som døde 1133, er dens Forfatter. K. L. Rahbek har oversat den fra Islandsk, hvori den oprindelig er skreven, i sine Nordiske Fortællinger første Del 1819. Deraf ere nedenstående Stykker tagne, med nogle små Forandringer navnlig i nogle Egennavnes Form.

Gunnar af Hlidarendes Endeligt.

Gunnar boede paa Hlidarende[1]) i Fliotslid; var en stor, stærk og drabelig Mand, hug lige godt med Høire og Venstre, og kastede ligeledes Spyd, svingede sit Sværd med saadan en Fart, at der syntes tre Sværd i Veiret paa eengang, var den bedste Bueskytte, og traf alt, hvad han sigtede paa. Han kunde i alskens Rustning springe saa langt, som han selv var høi, og det saavel tilbage som frem; svømmede som en Sæl, og var der ingen Leeg, hvori nogen turde kappes med ham; og sagdes der, at ingen paa hans Tid var hans Lige. Han var derhos meget vakker af Udseende, lys af Ansigt med en lige Næse, blaa og levende Øine, røde Kinder, stærkt Haar, smukt af Farve. Og var han en meget vennehuld Mand, rask til Alt, gavmild og sindig, vennefast og vennekræsen; en riig Mand. Han havde en Broder ved Navn Kolskeg, en anseelig og stærk Mand, god Karl, og uræd til Alt. Hans anden Broder hedde Hiort, og var den Tid et Barn.

Paa Bergthorshvál paa Landø boede Nial Thorgeirssøn, han var Gunnars synderlige Ven. Han eiede en anden Gaard i Thorulfsfield; var en meget riig Mand; og smuk af Udseende, dog havde han intet Skiæg; saa lovkyndig, at ingen fandtes hans Mage. Derhos var han forstandig, og kunde see forud; velraadig og velvillig; og var det idel gode Raad, hvad han raadede; mild og ædelsindet, og hjalp hver Mand ud af sin Vanskelighed, der raadspurgte ham. Hans Hustru var Bergthora Skarphedins Datter, en høimodig Qvinde, ædel, men meget haard af Hu.

Nial havde fire Sønner, tre med sin Hustru Bergthora: Skarphedin, Grim og Helge; den fierde Høskuld var uægte; hans Moder var Hrodny Høskuldsdatter, Søster til Ingiald af Kelda. Skarphedin, den ældste, var en anseelig Mand af Væxt og Styrke; en drabelig Kæmper, svømmede som en Sæl, saare rask tilfods, diærv og uræd, var og snartalende og en god Digter. Han var mørkebruun af Haar og kruslokket, smuk af Øine, bleg og skarp af Ansigt, havde en krum Næse, fremstaaende Tænder, meget stygge Læber og Mund, men et meget krigersk Udseende. Grim var Nials anden Søn, han var smuk af Ansigt, med smukt mørkladende Haar, og smukkere af Udseende end Skarphedin, stor og stærk. Helge var Nials tredie Søn, han var smuk af Udseende, havde kiønt Haar, var en stærk Mand, og drabelig Kæmper, klog og sindig.

Gunnar reed med alle Sine. Da de kom til Thinge, vare de saa vel udrustede, at ingen var det som de; og kom Folk ud af

[1]) En Gård i Rangåvalle-Sysel i Islands Søndre-Fjerding. I denne Fjerding ere også de øvrige Gårde, Steder, Åer o. s. v. at søge, som forekomme i denne Saga.

hvert Telt at undres derpaa. Gunnar reed til Rangeboernes Telte, og var der med sine Frænder. Mange kom at besøge Gunnar, og høre Nyt af ham[1]). Han var mod enhver villig og munter, og sagde hver, hvad han ønskede.

En Dag gik han fra Lovbierget, og gik forbi Mosfellingeteltet. Da saae han et Fruentimmer komme sig imøde, der var velklædt; og da de mødtes, hilste hun strax Gunnar. Han tog vel mod hendes Hilsen, og spurgte, hvo hun var. Hun sagde: hun hedde Halgerd, og var en Datter af Høskuld Dalekolssøn. Hun talte dristig til ham, og bad ham fortælle hende om sin Færd; han vilde ikke nægte hende en Samtale. De satte dem da ned, og talede sammen. Hun var i en rød Kiortel, og havde over sig en Skarlagenskappe, stafferet med Guldfryndser neden om; Haaret faldt ned over hendes Bryst, og var baade stort og smukt. Gunnar var i den Skarlagens Klædning, Kong Harald Gormsøn gav ham, og havde den Ring paa sin Haand, som han havde faaet af Hakon Jarl.

De talede længe høit. Derpaa spurgte han hende, om hun var ugift? Hun sagde ja[2]), og at der ikke vare mange, der kunde tænke paa at faae hende. Troer du da ingen dig værd? spurgte han. Det ikke, sagde hun; men kræsen tør jeg være. Hvad vilde du svare, om jeg begiærte dig? Det har du ikke isinde, sagde hun. Siig ikke det! svarte Gunnar. Hvis du har nogen Tanke dertil, da søg min Fader! sagde hun. Saa endtes Samtalen.

Gunnar gik strax til Dalmændenes Telt, og spurgte, om Høskuld var i Teltet. Ham blev svaret ja. Gunnar gik ind. Høskuld og Rut toge vel imod ham. Han satte sig ned imellem dem; og mærkedes det ikke paa deres Tale, at der havde været Misforstaaelse imellem dem. Da bragte Gunnar paa Tale, hvorledes Brødrene vilde svare ham, hvis han begiærede Halgerd. Vel! svarte Høskuld: hvis det er din alvorlige Beslutning. Mit Alvor er det, svarte Gunnar, men saa skiltes vi sidst, at mangen maatte finde det rimeligt, at der ikke blev Forening mellem os. Hvad tykkes dig, Broder Rut? spurgte Høskuld. Rut svarede: Ikke synes mig dette passeligt Giftermaal. Hvi saa? sagde Gunnar. Herom vil jeg svare dig, hvad sandt er, sagde Rut: du er en rask og deilig Mand; og hun er noget tvetydig; og jeg vil ikke svige dig i Noget. Vel giør du, sagde Gunnar; dog vil jeg ansee det for afgiort, at I see paa fordums Fiendskab, hvis I ikke vil tilstaae mig dette Kaar. Ikke er saa, sagde Rut, snarere seer jeg, at du ikke kan staae imod; men om der intet blev af Giftermaalet, vilde vi dog være dine Venner. Jeg har talt med hende, sagde Gunnar, og er det ikke mod hendes Sind. Rut svarte: jeg veed,

---

[1]) Han havde i lang Tid været på Vikinge-Tog, og havde på Hjemfarten besøgt Harald Gormsøn i Danmark og Hakon Jarl i Norge.

[2]) Hun havde alt været tvende Gange gift og begge Gange mistænkt for at have volbet sin Mands Død.

at I begge er for dette Giftermaal; og vove I meest ved, hvor det gaaer.

Rut sagde Gunnar uadspurgt Alt om Halgerds Sindelag, og tyktes Gunnar i Begyndelsen meget ikke at være, som det skulde; men siden kom det dog til, at Foreningen blev giort imellem dem. Saa blev der sendt Bud efter Halgerd, og talt om Sagen i hendes Nærværelse, og giorde de da, som forrige Gang, at hun fæstede sig selv; og skulde dette Bryllup være paa Hlidarende, og skulde Tingen først holdes hemmelig, men dog kom det snart til alles Vidende.

Gunnar reed hiem fra Thinge, og kom til Bergthorshvál, og sagde Nial sit Giftermaal. Han optog det ikke vel. Gunnur spurgte, hvi Nial ansaae det for uraadeligt. Fordi alt Ondt vil komme fra hende, naar hun kommer her østpaa. Aldrig skal hun dog forspilde vort Venskab, sagde Gunnar. Nær tør det dog blive ved, svarte Nial; men du maa stedse bøde for hende. Gunnar bød Nial til Bryllup, og alle dem derfra, som vilde tage med. Nial lovede at komme. Saa reed Gunnar hiem, og siden omkring i Herredet at byde mange Giæster.

En Dag stod Gunnar paa Hlidarende og saae sin Faarehyrde ride i fuld Fart hen ad Giærdet; da han kom til Toften, sagde Gunnar: hvorfor rider du saa stærkt? Jeg vilde være dig tro, sagde Hyrden, jeg saae otte Mænd ride ned over Markarfliot, og var de fire i farvede Klæder. Det tør være Otkel, sagde Gunnar. Jeg har tit hørt mange bidende Ord af Skamkel, sagde Hyrden; han fortalte østpaa i Dal, at Du græd, da de reed dig over: og jeg siger dig det, fordi jeg huer ikke saadan Tale af slette Folk. Ikke skulle vi være ordsyge, sagde Gunnar; men det skal du have til Løn, at du herefter ikke skal giøre andet Arbeid, end hvad du vil selv. Skal jeg sige noget til din Broder Kolskeg, spurgte Faarehyrden. Gaa du hen, og læg dig at sove, svarte Gunnar; jeg skal selv sige Kolskeg til. Hyrden lagde sig da, og faldt strax i Søvn.

Gunnar lagde sin Sadel paa Hyrdens Hest, greb sit Skiold, spændte Sværdet Olvesnaut om sig, satte en Hielm paa Hovedet, og tog Øxen; da sang det i den. Det hørte Ranveig, hans Moder, hun gik frem, og sagde: Vred er du nu, min Søn! som jeg aldrig har seet dig før.

Gunnar gik ud, satte Øxen løst imod Jorden, svingede sig i Sadlen, og reed bort. Hans Moder Ranveig gik til Stuen, der var de meget høirøstede. Høit tale I, sagde Ranveig, men dog klang Øxen høiere, da Gunnar gik. Det hørte Kolskeg og sagde: Det tør spaae os Nyt! Det er godt! sagde Halgerd, nu kan de erfare, om han gaaer grædende fra dem. Kolskeg tager sit Værge, søger en Hest op, og rider efter, alt hvad han kan.

Gunnar rider nu tvært over Agretunge, saa til Geilastofne, derfra til Rangaa, og ned over Vadet ved Hof. Der var Fruentimmer ved Stalden. Gunnar sprang af sin Hest, og bandt den. Da reed de andre til. Der var Leerhuller i Stien ved Vadet. Gunnar raabte til dem: Nu er det Tid at værge sig; her er Øxen. Nu faae I prøve, om jeg græder for Jer.

De sprang alle af Hestene, og søgte ind paa Gunnar: Halbiørn var fremmest. Bliv fra mig! sagde Gunnar: Dig vilde jeg mindst giøre Ondt; men jeg kan ingen skaane, naar jeg skal værge for mig selv. Det giør jeg ikke, sagde Halbiørn: du vil dog dræbe min Broder, og er det da Skam, om jeg sidder orkesløs hos. Han stødte nu efter Gunnar med begge Hænder. Gunnar skiød Skioldet for, og Halbiørn stak Skioldet igiennem. Gunnar satte nu Skioldet saa stærkt ned, at det stod fast i Jorden, drog nu sit Sværd hurtigere, end øines kunde, hug da Halbiørn dermed over Armen, ovenfor Haandledet, saa han hug Haanden af. Skamkel løb bag til Gunnar, og hug efter ham med en stor Øxe. Gunnar vendte sig hurtig imod ham, og bødede af med sin Øxe, saa Skamkels faldt ham af Haanden ud i Rangaa. Gunnar svingede sin Øxe nok engang, hug igiennem Skamkel, tog ham paa Øxen, og kastede ham paa Hovedet i Leergraven.

Audulf Nordmand tog nu et Spyd, og kastede efter Gunnar. Gunnar greb det i Flugten, og kastede det tilbage igien; det foer igiennem Skioldet og Nordmanden, og ned i Marken. Otkel hug med Sværdet Gunnar efter Benet tæt neden for Knæet; Gunnar undviger Hugget ved et Spring, hugger til ham med Øxen, og igiennem ham. Nu kom Kolskeg til, og foer strax paa Halkel, og gav ham Banehug med sit Sværd; og dræbte de dem nu alle Otte.

Gunnar og Kolskeg drog hiem efter den Gierning og rede de hart op langs med Flodbredden; da fløi Gunnar af Hesten, men blev staaende paa Benene. Haardt rider du nu, Frænde! sagde Kolskeg. Det samme lod Skamkel mig høre, svarte Gunnar, da jeg sagde, de reed mig over. Det har du nu hævnet, sagde Kolskeg. Ikke veed jeg, svarte Gunnar, om jeg derfor er umandigere end andre Mænd, forbi det er mig mere imod, end andre, at aflive Mennesker.

Nu hørtes dette vidt og bredt, og sagde mangen, at dette ikke var skeet snarere, end rimeligt var. Gunnar reed til Bergthorshvál, og sagde Nial, hvad der var skeet. Meget har du bedrevet; men du har og været særdeles opæsket. Hvorledes vil det nu gaae? spurgte Gunnar. Vil du, jeg skal sige dig forud, hvad endnu ikke er skeet? sagde Nial: Du rider til Things, og vil du der, ved Venners Raad og Bistand, have stor Ære af denne Sag. Men det vil blive Ophav til mange Manddrab. Giv du mig nu gode Raad! sagde Gunnar. Det skal jeg, svarte Nial: Dræb du aldrig mere end eengang af samme Ætlæg, og bryd aldrig de Forbrag, som gode Mænd slutte imellem Andre og dig, mindst i slige Sager.

Dette, sagde Gunnar, troede jeg, andre stode mere i Fare for, end jeg. Kan saa være, svarte Nial; men skulde det dog hændes, da hold det ihu, at du har kun stakket tilbage at leve; ellers tør du blive en ældgammel Mand. Veed du og, spurgte Gunnar, hvad der vil blive din Bane? Vel veed jeg det, svarte Nial. Hvad da? spørger Gunnar. Hvad Alle mindst monne troe, gav Nial til Svar. Siden reed Gunnar hiem.

Gunnar reed engang af Thinge vest paa til Dal i Hiardarholt, og tog Oluf Paa vel mod ham. Der var Gunnar en halv Maaned, han reed vidt omkring i Dalen, og tog alle imod ham med aabne Arme. Da de skiltes, sagde Oluf Paa: Jeg vil give dig tre Klenodier: en Guldring, en Kaabe, der har hørt Myrkiartan, Konge i Irland, til, og en Hund, der i Irland er mig given; den er stor, og saa god en Ledsager, som en rask Mand; ogsaa haver den Menneskeforstand; den giøer ad enhver, som den veed at være din Uven, men aldrig ad dine Venner. Og kan den see paa enhver, om det er din Ven eller ikke; og lader sit Liv for at være dig tro. Den hedder Sam. Derpaa sagde han til Hunden: nu skal du følge Gunnar, og være med ham, som du har været med mig. Strax gik Hunden til Gunnar, og lagde sig for hans Fod.

Oluf bad Gunnar tage sig vare, og sagde, han havde mange Avindsmænd. Det kommer af, lagde han til, at du nu ansees for en udmærket Mand over det hele Land. Gunnar takkede ham for hans Gaver, og hans gavnlige Raad, og reed hiem. Nu sad han hiemme nogen Tid, og der var roligt.

Disse Tidender spørges vide om; og sørgede mange over Thorgeir Otkelsens Død[1]). Gizzur hvide reed hen, lyste Drabene til, og stævnede Vidner til Thinge. Nial og Gunnar kom sammen, og talte om Træfningen; da sagde Nial: tag dig nu vare, nu har du dræbt to Gange i samme Ætlæg; hold dig nu det ihu, at det giælder dit Liv, om du ikke holder hvad Forlig der bliver giort. Ikke agter jeg at afvige derfra, sagde Gunnar; men dog vil jeg have Eders Bistand fornøden paa Thinget. Jeg skal være dig tro til min Dødsdag, svarede Nial.

Nu leed det hen ad Thinge; de samlede stort Følge paa begge Sider, og blev det meget omtalt paa Thinget, hvad Ende denne Sag vilde faae. Gizzur hvide og Geir Gode talede med hverandre, hvo af dem der skulde paatale Drabet, og paatog sig Gizzur det da, og indstævnede Gunnar til Landlysning for Thorgeir Otkelsens

---

[1]) Thorgejr Stærkoddersøn og Thorgejr Otkelsøn havde anført et Overfald på Gunnar og Kolskeg; men disse drev dem på Flugten efterat have fældet adskillige af dem.

Drab. Gunnar var stille, og talte libet bertil. Da Sagen skulde paadømmes, forkastede Nial de fire af Gizzurs Vidner, og fordrede de fem andre at forklare, om ikke Navnerne havde lagt sig der i Bagholb for at dræbe Gunnar, hvis de kunde? Da disse eenstemmigen bekræftede dette, erklærede Nial denne Indsigelse for gyldig, og sagde, at han paa den Anklagedes Vegne vilde nedlægge den, hvis Modparten ikke vilde voldgive Sagen.

Da raadede mange Høvdinge til mindelig Afgiørelse, og blev det nu overdraget tolv Mænd at paakiende Sagen, og blev det da saa, at en Pengebod sattes, der skulde reent udbetales paa selve Thinget. Gunnar og Kolskeg skulde drage ud af Landet, og være borte i tre Vintre; og hvis Gunnar ikke drog udenlands, naar han kunde, skulde det staae de Dræbtes Frænder frit at myrde ham.

Gunnar gav ikke tilkiende, at han var utilfreds med Kiendelsen, men spurgte Nial om de Penge, han havde givet ham i Forvaring. Nial havde giort Pengene frugtbringende, og talte han dem alle til, og gik de lige op med de Bøder, Gunnar havde at yde.

Nu tog man hiem. Nial og Gunnar reed sammen fra Thinge; da sagde Nial: Kom vel ihu, Staldbroder! at du holder dette Forliig, og mindes, hvad vi have talt tilsammen; og som din forrige Udreise var dig til stor Hæder, saa vil denne blive dig meget hæderligere, du vil komme hiem med megen Anseelse, og blive en ældgammel Mand, og vil da ingen Mand her være din Overmand. Men drager du ikke ud, men bryder dette Forliig, da vil du blive dræbt her i Landet; og er det sørgeligt at vide for dem, som ere dine Venner. Gunnar sagde, at han skulde ikke rygge Forliget; han reed nu hiem, og sagde, hvad afgiort var. Ranveig tyktes vel om, at han drog ud, saa at hans Fiender fik først med andre at skaffe.

Gunnar havde tvende Sønner med Halgerd, den ene hedde Hogne, den anden Grane. Hogne tegnede til en kiæk Mand, var taus, vantroende og sanddru. Grane havde meget efter sin Moder; de vare da voxne. Gunnar lod sin og sin Broders Føring bringe om Bord, og var nu Skibet ladet; han tog nu til Bergthorshvál og andre Gaarde, at søge sine Venner, og takke dem for Bistanden, der havde staaet ham bi. Anden Dag laver han aarle til at tage til Skibet, og sagde da til alle, at han nu tog reent bort; og syntes det mange haardt, skiøndt de ventede, han vilde engang komme tilbage.

Da han var færdig, omfavnede han alle sine, og fulgte de ham alle ud. Han sætter Øxen løselig mod Jorden, svinger sig i Sadelen og rider bort med Kolskeg. De rede langs med Markarfliot, da Gunnars Hest snublede, og han sprang af; og saae han nu omkring til Lien, og Gaarden Hlidarende, og sagde: Skiøn er Lien, saa at jeg aldrig saae noget saa skiønt, Agren grøn, og Toften frugtbar, og vil jeg igien ride hiem, og ingensteds drage. Giør du ikke dine Fiender den Glæde, at du bryder Forliget,

sagde Kolskeg; thi det monne dig ingen Mand tiltroe; og maa du det høiligen betænke, at Alt vil gaae, saasom Nial har sagt. Ikke reiser jeg nogetsteds, svarte Gunnar, og vilde jeg, du giorde ligesaa. Ikke skeer det, siger Kolskeg: ikke svigter jeg dette Forliig, og ikke noget andet, som mig er tiltroet; og var det den eneste Ting, hvorover vi kunne skilles; men sig til mine Frænder og min Moder, at ikke agter jeg at see Island mere; thi jeg vil faae din Død at spørge, Frænde! og frister da intet mig at komme hiem. Nu skiltes de; Kolskeeg reed til Skibet, og drog bort; Gunnar reed hiem til Hlidarende. Halgerd blev glad ved Gunnars Hiemkomst, hans Moder sagde lidet dertil.

Gunnar sad hiemme den Høst og Vinter, og havde ikke mange Folk hos sig. Vinteren gik nu hen, Oluf Paa indbød Gunnar med Halgerd at være hos sig, og give sin Moder og Hogne, sin Søn, Gaarden i vare. Gunnar tyktes først vel derom, og samtykkede deri, men da Tiden kom, vilde han ikke.

Paa Thinget om Sommeren landlyste Gizzur og hans Venner Gunnar, og raadslog nu om at overfalde Gunnar, og gave hinanden Haand derpaa, og undsagde den, der traadte ud derfra. Mørd skulde holde Øie med, naar der bedst gaves Leilighed at overfalde ham, og vare de fyrgetyve Mand i denne Forening; og meente de, det nu vilde blive dem let at overvinde Gunnar, da Kolskeg var borte, og Thrain, og mange andre af hans Venner.

Nu reed Folk fra Thinge. Nial tog hen til Gunnar, og sagde ham hans Landlysning, og det Overfald, der var besluttet imod ham. Det er vel giort af dig, at du advarer mig, sagde Gunnar. Nu vil jeg, sagde Nial, at mine Sønner, Skarphedin og Høskuld skulle tage hen til dig, og vil de vove deres Liv for dit. Ikke vil jeg, sagde Gunnar, at dine Sønner skulle lade Livet for min Skyld; og har du fortient andet af mig. Det hielper til ingen Ting, sagde Nial; Urolighederne vil vende sig did, hvor mine Sønner ere, naar du er falden. Ikke er det usandsynligt, sagde Gunnar, men ikke vil jeg, det skal skee dem for min Skyld. Men det vil jeg bede dig om, at du vil have et Øie med min Søn Hogne; Grane taler jeg ikke om, thi han giør ikke stort efter mit Sind. Nial lovede det, og reed hiem.

Der fortælles at Gunnar reed til alle Forsamlinger og Lagthing; og torde aldrig hans Uvenner angribe ham og varede det saaledes nogen Tid, at han drog om, som den, der aldrig var landlyst.

Næste Høst sendte Mørd Valgardsøn et Bud til Gizzur hvide og Geir, at Gunnar var ene hiemme, men hele hans Huusfinde maatte være nede paa Øerne til Høbiergning. Saasnart Gizzur hvide og Geir Gode hørte det, rede de østpaa over Aaerne, og over Sandgil til Hof. Derfra sendte de Bud til Stærkodder paa

Trihyrning, og mødtes de da der samtlig, som skulde overfalde Gunnar, og holdt Raad, hvorledes man skulde gaae tilværks.

Mørd sagde, at de aldrig vilde komme over Gunnar uforvarende, med mindre de fik en Bonde fat fra næste Gaard, ved Navn Thorkel, og tvang ham at gaae med dem, at fange Hunden Sam, og lade ham (Bonden) ene gaae til Gaarden. De droge da østpaa til Hlidarende, og sendte efter Thorkel; ham grebe de, og forelagde ham to Vilkaar, enten at lade sit Liv, eller lokke Hunden; han besluttede hellere at frie sit Liv, og gik med dem.

Der var et Hegn nedenfor Hlidarende Gaard, der standsede de med Hoben; Thorkel Bonde gik ind i Gaarden. Hunden laae oppe i Huset; Thorkel lokkede den med sig i en Huulvei; da saae Hunden, at der nærmede sig Folk, og foer paa Thorkel, og greb ham i Underlivet. Men Aanund fra Troldskov hug Hunden i Hovedet med Øxen, saa den gik ind i Hiernen. Hunden gav et Brøl saa høit, at det forekom dem overordentligt og mageløst, og faldt den i det samme død ned.

Gunnar vaagnede i Sengkammeret, og sagde: Ilde handler man med dig, Sam, min Fostre! og tør det være vor Skiæbne, at der bliver kun stakket mellem vor Død. Gunnars Sengkammer var blot bygget af Træ, og tækket med Brædder uden fra; og Glugger ved Sidebiælkerne, med Dreiespiæld for. Øverst oppe sov Gunnar, Halgerd, og hans Moder Ranveig.

Da de Sammensvorne kom til Gaarden, vidste de ikke, om Gunnar var hiemme, og sagde, der maatte een gaae i Forveien til Huset, og see, hvad han kunde faae at vide. De andre satte dem ned paa Marken. Thorgrim Nordmand krøb op ad Sengkammeret. Gunnar seer en rød Kiortel for Gluggen, og hugger med Øxen ud midt igiennem; nu gik Fødderne fra Thorgrim, han tabte sit Skiold, og faldt ned af Taget; derpaa gik han til Gizzur og de andre, der sad paa Marken. Gizzur saae paa ham, og sagde: Er Gunnar da hiemme? Det maae I vide, svarte Thorgrim, men at hans Øxe er hiemme, har jeg faaet at vide; i det samme faldt han død om.

Nu søgde de til Huset. Gunnar skiød iblandt dem med Pile, og værgede sig vel; og udrettede de intet; da løb nogle op paa Huustaget, og vilde angribe derfra; men Gunnar skiød ogsaa paa dem med sine Pile, og udrettede de heller intet, og gik det saa en Tid. De hvilede dem nu, og angreb derpaa anden Gang. Gunnar skiød bestandig ud paa dem, og udrettede de intet endnu, og trak dem anden Gang tilbage. Da sagde Gizzur hvide: Lad os gaae bedre frem; ellers bliver det til Intet med os! De angreb nu tredie Gang, og blev ved; derpaa drog de dem tilbage igien. Nu sagde Gunnar: der ligger en Piil ude paa Taget og er det af deres egne; den vil jeg skyde ud til dem, og er det dem en Skam, hvis de faae Skade af deres egne Vaaben. Giør ikke det, min Søn! sagde hans Moder, at du opægger dem, der alt have draget

dem tilbage. Gunnar tog Pilen, og skiød nu iblandt dem, og traf den Eilif Aanundsøn, og blev han ilde saaret. Der kom en Haand ud med en Guldring om, sagde Gizzur, og tog en Piil, der laae paa Taget, og vilde de neppe hente Vaaben ude, ifald de havde nok inde; lad os derfor angribe paa ny. Lad os brænde dem inde! sagde Mørd. Det skal aldrig skee, sagde Gizzur, skiøndt jeg vel veed, mit Liv er i Fare. Dog staaer det dig frit, at give os tienlige Raad, da du har Ord for saa snedig en Mand.

Paa Marken laae Toug, som de idelig brugte til at giøre Husene faste med i Storm. Lad os tage dem, sagde Mørd, og slaae om Bielkehovederne, og giøre den anden Ende fast om Stene, og med Vinder trække Taget af Sengkammeret. De toge nu Tougene, og iværksatte hans Forslag, og mærkede Gunnar det ikke, før de havde vundet hele Taget af Huset. Nu skiød han saa med sin Bue, at de aldrig kunde komme ham nær. Da raadede Mørd dem anden Gang, at brænde Gunnar inde. Ikke veed jeg, sagde Gizzur, hvorfor altid du skal komme med, hvad ingen anden vil, og skal det aldrig skee.

I det samme springer Thorbrand, Thorleiks Søn, op paa Taget, og hugger Gunnars Buestræng over; Gunnar griber sin Øxe med begge Hænder, vender sig hurtig mod ham, hugger tvertigiennem, og kaster ham ned til Jorden. Da løber hans Broder Asbrand op, Gunnar hugger til ham med Øxen; han holder Skioldet for, Øxen gaaer igiennem Skioldet, begge hans Arme bleve saarede, og faldt han ned af Væggen. Nu havde Gunnar saaret otte Mand, og dræbt to; da fik han selv tvende Saar, og sagde Alle, at han hverken forandrede sit Ansigt ved Saar, eller i Døden.

Giv mig to Lokker af dit Haar, sagde han til Halgerd, og flet du og min Moder mig en Buestræng. Ligger der dig Magt paa? spurgte Halgerd. Der ligger mit Liv paa, svarte han, thi aldrig faae de mig overvundet, saalænge jeg kan bruge min Bue. Saa vil jeg nu huske dig den Kindhest, du gav mig[1]); og bryder det mig ikke, om du værger dig længere eller kortere. Hver har noget at giøre sig navnkundig ved, svarte Gunnar, og skal jeg ikke bede dig længe derom. Ilde giør du, sagde Ranveig, og længe vil din Skam leve.

Gunnar værgede sig vel, og diærveligen, og saarede otte Mænd til, saa haardt, at mange laae for Døden deraf. Han værgede sig, til han faldt om af Træthed; de gave ham da mange svare Saar, dog kom han dem afhænde, og værgede sig endnu længe; endelig fik de ham dræbt.

Da sagde Gizzur hvide: En stor Kæmper have vi nu fældet, og haver det været saare vanskeligt; og vil hans Forsvar leve,

---

[1]) for en af hendes mange slette Streger.

medens Land bygges. Nu gik han at opsøge Ranveig, og sagde: Vil du unde vore trende Døde Jord, at de her kunne begraves? Saa meget heller, svarte hun, som jeg vil unde Eder alle det. Det er at tilgive, sagde Gizzur, at du taler saaledes; thi du har tabt meget; og bød han, at ingen maatte rane og ingen hærge.

Gunnars Drab rygtedes, og blev ilde omtalt allevegne, og sørgede mange over hans Død.

Njáls Indebrændelse paa Bergthorshvál.

Fra Dal red Flose til Vorsabo[1]). Hildigun var udenfor, og sagde: Nu skal alle mine Svende være ude, naar Flose rider ind til Gaarden; men Piger skulle giøre Værelserne rene, tiælde[2]) og brede Høisædet til Flose. Nu reed Flose ind paa Toften. Hildigun kom ham imøde, og sagde: Hil og Sæl Frænde! og er mit Hjerte glad ved dit Komme. Her skulle vi, sagde Flose, spise Davre, og siden ride videre. Nu bleve deres Heste bundne, Flose gik ind i Stuen, og satte sig ned, kastede Høisædet ned af Bænken, og sagde: Hverken er jeg Konge eller Jarl, og tør du ikke spotte mig ved saaledes at lave et Høisæde til mig. Hildigun stod nær, og sagde: Det er ilde, hvis det mishager dig; thi dette have vi giort af et oprigtigt Sind. Har du oprigtigt Sind mod mig, sagde Flose, vil det rose sig selv, hvis det vel er; men laste sig selv, er det ilde. Hildigun loe af det, og sagde: Ikke er endnu noget værdt at mærke; nærmere vil vi faae med hinanden at giøre, inden du tager bort. Nu satte hun sig ned hos Flose, og talede de længe sagte sammen.

Siden blev Bordene satte frem, og Flose og hans Folk toede dem. Flose lagde nu Mærke til Haandklædet, og var det i en Las, og revet i Stykker i den ene Ende. Han kastede det da paa Bænken, og vilde ikke tørre sig derpaa, og skar af Borddugen, og tørrede sine Hænder derpaa, og kastede det til sine Folk. Siden satte han sig tilbords og bad sine Folk spise.

Da kom Hildigun ind i Stuen, og gik for Flose, og slog Haaret for Øinene, og græd. Flose sagde: ilde tilmode er du, Frænke! da du græder; og dog er det vel, at du begræder en god Mand. Hvad Eftermaal eller Bistand skal jeg have af dig? sagde hun. Enten skal jeg forfølge din Sag ved Retten til det yderste, svarede Flose, eller jeg skal fremme et Forlig efter gode Mænds Tykke, og som os kan sømme. Havde Høskuld havt

---

[1]) En træsk Mand, Mørd Valgardsøn, havde vidst således at sætte Splid mellem Njáls Sønner og hans Fostersøn, Høskuld på Vorsabo, at denne blev overfaldet og dræbt af dem. Høskulds Enke var Hildigun; Flose var hendes Farbroder.

[2]) behænge Bjælkevæggene med Tæpper.

Eftermaal efter dig, sagde hun, vilde han hævnet dig. Ikke fattes dig Grumhed, svarede Flose, og seer jeg vel, hvad du vil. Mindre, sagde Hildigun, havde Arnor Ornulfssøn fra Forsáskov brudt mod Thord Freisgode, din Fader, og dog dræbte dine Brødre Kolbein og Egil ham paa Skaptafields Thing.

Nu gik hun ind i sit Sovekammer, aabnede sin Kiste, og fremtog den Kappe, Flose havde givet Høskuld, og hvori han var dræbt; og havde hun giemt alt Blodet deri. Hun kom ind igien i Stuen med Kappen, og gik taus hen til Flose. Flose havde nu afspiist, og Bordet var borttaget. Hun lagde da Kappen over Flose; alt Blodet løb ned af ham; hun sagde: Denne Kappe, Flose gav du Høskuld; den vil jeg nu give dig igien; i den blev han dræbt. Jeg kalder nu Gud og Mennesker til Vidne, at jeg besværger dig ved din Christi Kraft og ved al din Manddom og Tapperhed, at du hævner alle de Saar, den Døde havde paa sig; og hedder du ellers hver Mands Nidding.

Flose kastede Kappen af sig, slængte den i Skiødet paa hende, og sagde: du er en stor Plageaand, og vil du, at vi skulle foretage det, der vil bekomme os værst, og ere Qvinderaad farlige. Han bevægedes saaledes derved, at han snart var i sit Ansigt som et Blod, og snart bleg som Hø, og snart sort som Døden.

Paa Bergthorshvál var en Kiærling, som hedde Seun, hun var mangkyndig og fremsynet; men nu var hun meget gammel; og kaldte Nials Sønner hende: Gamletossen, for det hun snakkede saa meget: og dog traf somt af det ind.

Det hændte en Dag, at hun tog en Prygl i Haanden, og gik op om Huset til en Stak; hun slog paa Stakken, og ønskede alt Ondt over den, saa usel den var. Skarphedin loe, og spurgte, hvorfor hun førte Krig med den Stak? Kiærlingen sagde: Denne Stak vil blive taget, at tænde med, naar Nial min Husbond, og Bergthora min Fostre skal indebrændes; derfor kast den i Vandet, eller brænd den op som snarest. Ikke vil vi det, siger Skarphedin; thi andet Tønder vil de faae, hvis dette ødelægges, naar saa skal være. Kiærlingen sladdrede hele Sommeren om Arvestakken [1]), at de skulde bære den ind; men blev det bestandig forsømt.

Flose [2]) sagde til Sine: Nu ride vi til Bergthorshvál, og komme der inden Nadvere. Saa giorde de: der var en Dal

---

[1]) Arve er en Art grovt Græs.

[2]) Flose havde imidlertid anlagt Sag imod Njáls Sønner, og ved mægtige Mænds Mellemkomst var der kommet Forlig i Stand på det Vilkår, at Njál straks på Tinget skulde betale tredobbelt Mandebod eller 6 „Hundreder i Sølv“. Dette var en meget stor Sum, der var bleven

mellem Høiene; der ride de hen, binde deres Heste, og opholde dem til langt ud paa Aftenen. Da sagde Flose: lad os nu gaae til Gaarden, men i Klynge, og langsomt, og see, hvad de beslutte.

Nial stod med sine Sønner og Kaare[1]) og alle Husets Folk opstillede udenfor, og vare de henved tredive. Da standsede Flose, og sagde: Nu skulle vi give Agt, hvad Beslutning de tage; thi jeg troer saa, at dersom de blive udenfor, faae vi aldrig Magt med dem. Da er vor Færd slet, sagde Grane Gunnarsøn, hvis vi ikke tør angribe dem. Det skal ikke saa være, sagde Flose, og skulle vi giøre Angreb, uagtet de staae ude; men saa monne vi faae det at giælde, at ikke mange skulle kunne sige, hvor Seiren var.

Nial sagde til Sine: See I og, hvormange Folk de have. De have baade mange og diærve Folk, sagde Skarphedin; men dog standse de nu, fordi de troe, det ikke vil løbe godt af for dem at angribe os. Derfor er det ikke, svarte Nial, og vil jeg, at Folkene skal gaae ind; thi ilde fik de Magt med Gunnar fra Hlidarende, og var han ene mod dem, og her ere stærke Bygninger, ligesom der var, og faae de dem ikke saa snart indtagne. Det er ikke saaledes at forstaae, sagde Skarphedin, Gunnar angrebe Høvdinge, der vare saa ædle, at de heller vilde drage bort med uforrettet Sag, end brænde ham inde: men disse gribe os strax an med Ild, naar de ingen anden Vei kunne komme; thi de vil giøre Alt for at faae Magt med os; de mene, som ikke saa urimeligt er, at det bliver deres Død, hvis vi undkomme; og er jeg slet ikke tilbøielig til at lade mig indebrænde, som Ræven i Hulen.

Nu gaaer det, som saa ofte, sagde Nial, at mine Sønner vil raade mig, og ikke lade mig raade; det giorde I ikke, da I var yngre; og lykkedes eders Anslag da bedre. Lad os giøre, som vor Fader vil, sagde Helge, det vil være os tienligst. Ikke veed jeg det saavist, sagde Skarphedin, thi nu er han udlevet; men vel vil jeg giøre min Fader det til Villie at brænde inde med ham; ikke er jeg ræd for min Død.

Derpaa sagde han til Kaare: lad os nu følges vel ad, Maag! saa at den ene ikke skilles fra den anden. Saa er min Agt, svarte Kaare: men er os anderledes bestemt, vil det faae sin Fremgang; og kan jeg ikke giøre noget dertil. Hævn da du os, sagde Skarphedin, som vi dig, hvis vi overleve. Saa skal det være, sagde Kaare.

Nu gik de ind, og stillede dem op i Døren. Nu er de Dødsens, sagde Flose, da de er gaaet ind, lad os nu gaae saa snart mod Huset, og stille os for Døren saa mandstærke og holde

---

tilvejebragt ved Sammenskud af Njáls Venner. Men ved Pengenes Udbetaling havde Flose ladet falde fornærmelige Udtryk imod den gamle Njál; dertil havde Skarphedin svaret bittert, hvorpå Flose havde erklæret Forliget brudt.

[1]) Njáls Svigersøn.

Vagt, at ingen kommer bort, enten Kaare eller Nialsønnerne; thi det blev vor Bane. Floses Folk gik nu hen, og stillede dem rundt om Huset, i Tilfælde at der skulde være nogen Løndør; og nu gik Flose med sine mod Huset.

Hroald Øssursøn løb til, hvor Skarphedin stod, og stødte efter ham. Skarphedin huggede Spydet af Skaftet for ham, og derpaa til ham selv, og kom Øxen i Skioldet, og drev hele Skioldet ind paa Hroald, saa at Forhiørnet af Øxen hug Ansigtet af ham, og han faldt baglænds om død. Ikke slap han fra dig, Skarphedin! sagde Kaare, og er du den kiækkeste af os. Ikke veed jeg det saa vist, svarte Skarphedin, og loe. Kaare og Grim og Helge saarede mange med Spydkast, og Flose og hans Folk kom ingen Vei.

Da sagde Flose: vi have liidt stort Mandetab paa mange af vore; mange ere saarede, men den dræbt, vi mindst vilde ønske; og have vi nu seet, at vi ikke overvinde dem med Vaaben; og ere nu mange, der ikke gaae paa saa diærvelig, som de lod, og dog vare de, der æggede os meest. Dette siger jeg meest til Grane Gunnarsøn og Gunnar Lambesøn, som lod meest uforsonlige. Og maae vi nu fatte andet Raad, og have vi to at vælge iblandt, som ikke er gode noget af dem; det ene, at drage vor Vei, og er det vor Død; det andet at sætte Ild paa, og brænde dem inde; og er det stort Ansvar for Gud, da vi selv ere christne Mænd; og dog maae vi gribe dertil.

De toge nu Ild, og giorde et stort Baal uden for Døren. Da sagde Skarphedin: I giøre Ild paa, Karle! skal her nu laves Mad? Det skal der, sagde Grane Gunnarsøn, og skal du ikke trænge til hedere Bagerovn. Du lønner mig, som du er Mand til, svarte Skarphedin; jeg hævnede din Fader; og du seer mere paa det, der mindre kommer dig ved.

Nu kastede Fruentimmerne Valle paa Ilden, og slukkede den for dem, andre kom med Vand. Kol Thorstensøn sagde til Flose: der falder mig et Raad ind; jeg har seet et Træloft i Sovekammeret, lad os sætte Ild derpaa, og faae det i Brand ved den Stak, der staaer nedenfor Gaarden. De tog da Stakken, og kastede i Ilden; og mærkede de inde i Huset det ikke, før hele Taget stod i lys Lue.

Nu giorde Flose og hans Folk et stort Baal uden for alle Dørene, og begyndte da Fruentimmerne inde i Huset at give sig ilde. Nial sagde til dem: Værer ved godt Mod og tager ikke saa rasende afsted, thi dette er et kort Uveir, og troer jeg, at Gud er saa miskundelig, at han ikke lader os lide baade her og hisset. Slige og andre Trøstetaler holdt han til dem. Nu kom hele Huset i Lue. Da gik Nial til Døren, og sagde: Er Flose saa nær, at han kan høre min Røst? Flose sagde: han kunde høre den. Nial sagde: vil du indgaae Forliig med mine Sønner, eller tillade Nogen at gaae ud? Flose svarede: ikke vil jeg giøre Forliig med dine Sønner, og skal det nu faae Ende mellem os: thi ikke gaaer

jeg herfra, før de alle ere døde; men Qvinder, Børn og Tyende vil jeg tilstede Bortgang.

Nial gik da ind, og sagde til Folkene: lad nu alle dem gaae ud, som det er tilladt; og gaae du ud, Thorhalla Asgrimsdatter, og med dig de andre, som maae. Anderledes skilles vi nu, Helge! sagde Thorhalla, end min Tanke i lang Tid har været; men jeg skal ægge min Fader og mine Brødre at hævne det Manddrab, som her skeer. Vel fare du! sagde Nial: thi du er en god Hustru! Derpaa gik hun ud, og mange med hende.

Astrid af Diupárbakke sagde til Helge: gaae du ud med mig! jeg vil kaste en Qvindekaabe over dig, og give dig et Klæde om Hovedet. Han afslog det først, men endelig giorde han det paa deres Bøn. Astrid bandt et Klæde om Hovedet paa ham, men Thorhild, Skarphedins Kone, kastede Kaaben om ham, og gik han ud midt imellem dem, og gik da Thorgerd Nialsdatter og hendes Søster og mange andre ud.

Men da Helge kom ud, sagde Flose: høi og bredskuldret er hun, som der kom: tager hende fat, og holder paa hende. Da Helge hørte dette, kastede han Kaaben, under denne havde han et Sværd, han hug til en Mand, traf hans Skiold, hug det Nederste af det, og Foden af Manden. Da kom Flose til, og hug Helge paa Halsen, saa Hovedet faldt af.

Nu gik Flose til Døren, kaldte paa Nial, og sagde: han vilde tale med ham og Bergthora. Nial kom. Jeg vil tilbyde dig Bortgang, Nial Bonde! sagde Flose: thi du brænder uforskyldt inde. Ikke vil jeg gaae ud, sagde Nial, thi jeg er en gammel Mand, og lidet skikket til at hævne mine Sønner, og ikke vil jeg leve med Skam. Da sagde Flose til Bergthora: gaae du ud, Huustru! thi dig vil jeg for ingen Deel indebrænde. Bergthora svarte: Ung blev jeg givet Nial til Hustru, og har jeg lovet ham, at vi skulle dele Skiæbne med hinanden. De gik nu begge ind.

Bergthora sagde: hvad skulle vi nu? Vi skulle gaae til Hvile, sagde Nial, og lægge os; længe har jeg været kiær efter Hvile. Da sagde hun til Drengen, Thord Kaaresøn: Dig skal de bære ud, og skal du ikke indebrænde. Du har lovet mig, Bedstemoder, sagde Barnet, at vi aldrig skulde skilles, saalænge jeg vilde være hos dig; og mig synes meget bedre at være med dig og Nial, end overleve Eder. Hun bar nu Drengen til Hvile. Nial sagde til sin Huussvend: nu skal du see, hvor vi lægge os, og hvorledes jeg skikker os til Hvile; thi ikke agter jeg at røre mig herfra, enten jeg saa lider af Røg eller Hede! du kan da kiende, hvor vore Been ere at opsøge. Det lovede Huussvenden.

Der var nys slagtet en Oxe, og Huden laae der; den bad Nial Huussvenden lægge over dem; saa giorde han. De lagde dem nu begge ned i Værelset, og Barnet imellem dem, signede sig og Barnet, og gave dem Gud i Vold; og var det de sidste Ord,

der hørtes af dem. Da tog Hunssvenden Huden, og bredte over dem, og gik derpaa ud af Huset.

Skarphedin saae, at hans Fader lagde sig, og hvorledes han skikkede det omkring sig; da sagde han: tidlig gaaer vor Fader til Sengs; og det er rimeligt, thi han er en gammel Mand. Da tog Skarphedin og Kaare og Grim Brandene saa hurtig, som de faldt ned, og kastede dem ud blandt Floses Folk; og gik det saa en Tid; de andre kastede Spyd ind til dem; men de greb dem alle i Flugten, og kastede dem tilbage. Da bød Flose Sine holde op at kaste; thi tungt vil alt Vaabenskifte blive os mod dem, sagde han: vi kan vel bie, til Ilden faaer Overmagt.

De giorde saa. Nu faldt Stortømmeret og Rafterne ned; da sagde Skarphedin: Nu maa min Fader være død; jeg har hverken hørt ham stønne eller hoste. De gik nu ud i Enden af Stuen; der var faldet Tværtømmer ned, som var brændt midt over. Kaare sagde til Skarphedin: løb du her ud; jeg skal hielpe dig op, og siden springe bag efter; og kan vi da begge komme bort, naar vi bære os saaledes ad; thi her bærer al Røgen hen. Du skal springe først, sagde Skarphedin, og jeg følger strax i Hælene paa dig. Ikke er det raadeligt, sagde Kaare: jeg slipper nok ud andensteds, hvis det ikke lykkes her. Det vil jeg ikke, sagde Skarphedin, spring du nu først, og jeg kommer strax efter. Det er hver Mands Pligt, at frelse sit Liv, naar Leilighed er, sagde Kaare, og vil jeg giøre saa; men dog tør vi adskilles nu, saa vi aldrig sees oftere; thi slipper jeg ud af Ilden, har jeg ikke i Sinde at springe igien i den til dig; og maa da hver fare sin Vei. Min Glæde er, hvis du kommer bort, Maag! sagde Skarphedin, at du maa hævne mig. Da tog Kaare en flammende Træstok i Haanden, og løb ud hen ad Tværbiælken, og slyngede han da Branden ud fra Taget, og faldt den imellem dem, der vare udenfor; de løb da til Side; nu stod alle Klæderne og Haaret paa Kaare i lys Lue. Han springer ned fra Taget, og løber langs med Røgen. Da sagde en, der stod nærmest: sprang der ikke en ned fra Taget? Vist ikke, sagde en anden, det er Skarphedin, der kaster Brande efter os. Siden giorde de dem ingen videre Mistanke. Kaare løb, til han kom til en Bæk; den kastede han sig ned i, og slukkede Ilden paa sig. Siden løb han langs Røgen, til en Grøvt, og hvilte sig der; og kaldes den siden Kaares Grav.

Skarphedin løb nu langs Tværbielken efter Kaare; men da han kom, hvor den var meest forbrændt, gik den i Stykker under ham og faldt ned. Skarphedin kom ned paa Fødderne, løb strax anden Gang til og gik op ad Væggen, da faldt Sidebielken ned paa ham, og han styrtede tilbage. Nu seer jeg, hvor det vil hen, sagde Skarphedin, og gik frem langs Sidevæggen.

Gunnar Lambesøn sprang nu op paa Væggen, saae Skarphedin, og sagde: græder du, Skarphedin? Ikke det, svarte han, men sandt er det, det svier mig i Øinene; men er det, som jeg synes, at

du leer? Det er ganske rigtigt, sagde Gunnar; og jeg har ikke leet før nu, siden du slog Thrain paa Markarsliot. Der har du en Mindegave, sagde Skarphedin, tog den Kindtand, han havde hugget ud paa Thrain, op af Lommen, kastede efter Gunnar, og ramte ham i Øiet, saa det laae uden paa Kinden. Da faldt Gunnar ned af Taget.

Nu gik Skarphedin til sin Broder Grim, de tog hverandre i Haand og trampede Ilden ned; men da de kom midt i Stuen, faldt Grim død om. Da gik Skarphedin til Huusenden; der blev et stort Brag; Taget faldt ned. Skarphedin kom imellem det og Gavlvæggen, og kunde ikke røre sig til nogen Side.

Flose og hans Mænd vare ved Ilden til høit op paa Morgenen. Da kom Een ridende til dem. Flose spurgte om hans Navn? han hedde Geirmund, og sagde, han var en Frænde af Sigfussønnerne. Her have I giort en stor Daad, sagde han. Folk vil kalde det baade en stor og en ond Gierning, sagde Flose, og er her nu intet ved at giøre. Hvormange anseelige Folk ere her omkomne? siger Geirmund. Her omkom Nial og Bergthora med alle deres Sønner, Thord Kaaresøn, og Kaare Solmundsøn; men ikke vide vi nøie, om der ere flere, der ere os ubekiændte. Du siger en Mand død, sagde Geirmund, som vi have snakket med i Morges. Hvem var det? spurgte Flose. Kaare Solmundsøn mødte jeg og min Nabo Bard i Morges, sagde Geirmund, og lod Bard ham faae sin Hest; og var Haaret og Klæderne svedne paa ham. Havde han noget Værge? spurgte Flose. Han havde sit Sværd Fiorsvafni, sagde Geirmund, og var den ene Eg bleven blaa; og meente Bard og jeg, at den vist var bleven blød; men Kaare sagde, han skulde hærde den i Sigfussønnernes og de øvrige Mordbrænderes Blod. Hvad sagde han om Skarphedin? spurgde Flose. Baade han og Grim levede, da de skiltes ad, svarte Geirmund; men nu troede han dog, de maatte være døde.

Da sagde Flose: du haver bragt os en Tidende, som ikke mon byde os Hvile; thi en Mand er nu undkommet, der i alle Ting kommer Gunnar fra Hlidarende nærmest. Dette skulle I nu betænke, Sigfussønner, og andre Brandmænd, at saa meget Eftermaal vil der blive for denne Mordbrand, at det vil koste mange Hovedet, og andre Alt, hvad de eie.

Knytlinga Saga.

P. E. Müller i sit Saga-Bibliothek gætter på, at denne Saga er forfattet af den bekendte Oluf Thordsen, med Tilnavn Hvideskald, en Brodersøn af Snorre Sturlesøn, i første Halvdel af det trettende Hundredår. Rafn har oversat den fra Islandsk på Dansk, af hvilken Oversættelse det Følgende er taget.

Knud Lavard Hertug i Slesvig.

Kong Eriks Søn Knud havde Hertugdømmet i Hedeby[1]), som hans Fader Kong Erik[2]) havde givet ham; han var særdeles vennesæl og gavmild og overmaade afholdt af Almuen, skjøndt Kong Nikolaus og dennes Søn Magnus havde større Magt, og han blev derfor kaldt Knud Lavard[3]). Til at giøre ham afholdt bidrog det mest, at han lod alle, som behøvede det, frit benytte hans Eiendomme; men de, som attraaede samme, holdt ikke Maade, tillige bleve hans Indtægter mindre, end Nødvendigheden krævede, hvorfor hans Midler meget gik op for ham. Kong Nikolaus og Knud Lavard stod ikke i saa god Forstaaelse, og saavel Kongen som hans Søn Magnus misundte meget Knud den Vennesælhed, hvori han stod. Man kunde ogsaa ligefrem sige, at ethvert Menneske i Danmark vilde gjøre og lade alt, hvad Knud ønskede. Det var dog egentlig mest Magnus, som var kold imod ham. Nogle Aar efter Kong Eriks Endeligt døde Keiser Henrik i Saxland, og efter ham blev hans Søn Henrik Keiser. Da Knud spurgte dette, at hans Morbroder Henrik var død, og dennes Søn Henrik var bleven Keiser, fik han Lyst til at besøge sin Frænde Keiseren, og drog da til ham med et anseeligt Følge. Da Keiseren spurgte, at hans Frænde var i Vente, lod han berede et anseeligt Gilde for ham, og tog imod ham med megen Venlighed, da han kom. Knud forblev hos Keiseren en Tid, og Keiseren gav ham mange hæderlige Beviser paa sin Yndest.

Engang da Keiser Henrik og Knud Lavard talte sammen, sagde Hertugen til Keiseren: „Herre!“ sagde han, „jeg er kommen i Besøg hos eder, for at søge et godt Raad af eder for Slægtskabs Skyld; jeg venter mig Hæder af eder, og at I vil mere agte paa vort Slægtskab til hinanden end paa vore Forfædres Handeler; mit Rige er udsat for megen Fare, og det er mig dog særdeles om at gjøre at beholde min Værdighed; jeg ønsker ikke at opgive den Magt, som min Fader overdrog mig; og jeg vilde gjerne have et godt Raad af eder, hvorledes jeg med Hensyn dertil helst skal forholde mig.“ Keiseren svarede: „Jeg har spurgt eders Venne-

---

[1]) Slesvig. [2]) Erik Ejegod.
[3]) Beskytteren, den ædle Herre; deraf det engelske Lord.

sælhed, og at I har hvert Menneskes Berømmelse, og det er høilig fornødent, at I bliver i Besiddelse af eders Rige og Værdighed. Nu er det," vedblev Keiseren, „Brug hos os her i Saxland, ligesom vidt omkring andre Steder, at tillukke Landets Havne, og tage Told deraf, og ikke tillade nogen at lægge deres Skibe ind i Havnene, uden at de bestemte Afgifter erlægges. Det kan nu vel hændes, at dette vil synes haardt i Førstningen, naar Folk ikke ere vante dertil, men saa stor Anseelse har du vundet, at jeg venter, at den ikke derved vil formindskes; thi det er Brug hos mægtige Mænd vidt omkring i Landene, at tillukke Havnene for Landet, hvorved store Indtægter vindes, og det er derhos til megen Betryggelse for Riget imod Ufred. Desuden skal jeg give dig nogle Penge, saa at du for den Sags Skyld skal kunne holde din Anseelse vedlige." Hertugen takkede Keiseren for Raadet, og sagde, at det lod sig let iværksætte i hans Lande at tillukke Havnene, og at Landets Beskaffenhed var saadan, at det uden Vanskelighed vilde paa mange Steder kunne lade sig gjøre. Siden drog Hertugen hjem til sit Rige med anseelige Foræringer og mange kostelige Sager, som han havde modtaget af Keiseren.

Danmark var da meget udsat for Anfald af Hedninger, som hærjede der næsten hele Sommeren og plyndrede Kjøbmænd og Landets Beboere. Ikke længe efter at Knud Lavard var kommen hjem til sit Rige, lod han bygge to Kasteller paa begge Sider af Vigen Sli, hvor der var smallest over Sundet, som løber ind til Hedeby; dernæst lod han der sætte Bomme af Træ med Jernlænker, saa at man kunde lukke Sundet til. Siden lagde han Besætning i Kastellerne til Bevogtning, der kun maatte tillade dem at lægge deres Skibe derind, som forud havde betalt den bestemte Afgift af hvert Skib. Hertugen opholdt sig for det meste i Hedeby, og han var da sikret mod enhver Ufred. Han bestyrkedes nu meget med Penge, uden at han derved tabte noget af den Yndest, hvori han var, saa at Keiserens Formodning gik i Opfyldelse.

Der var til den Tid en hedensk Mand fra Samland[1]), ved Navn Vidgaut. Han var Kjøbmand og var meget rig og vel begavet i mange Henseender. Han gjorde bestandig Handelsreiser til Østervegen. Da han en Sommer seilede østenfra til Kurland, traf det sig, at nogle Kurer laae der med Krigsskibe, og lagde strax til ham og vilde dræbe ham; og eftersom han kun havde eet Skib, saae han sig ikke i Stand til at staae imod, og han heisede derfor Seil, og agtede at seile hjem til Samland. Kurerne seilede strax efter ham, og afskare ham fra Samland; han saae da kun to Vilkaar for sig, at vove paa, hvorledes deres Møde vilde falde ud, eller undseile i rum Sø, og begive sig til kristne Lande. Skjønt han ikke fandt noget af disse Vilkaar godt, tog han dog

---

[1]) Preussen.

den Beslutning, at undseile derfra og til Danmark. Han havde spurgt om Knud Lavard, at alle, som kom til ham, bleve vel behandlede, og han ventede sig derfor god Modtagelse hos ham, ligesom saa mange andre havde faaet. Det blev da hans Beslutning at seile til Hedeby; han seilede nu til Sundet, og da han fandt det tillukket, raabte han til Vagten, som var i Kastellet, og sagde, at han vilde lægge ind i Havnen. Skildvagten spurgte, hvo han var. „Jeg hedder Vidgaut," svarede han. „Ikke har Knud Lavard budet," sagde Skildvagten, „at vi skulle lukke Havnene op for Folk, som vi ingen Kjendskab have til." „Luk du kun Havnen op, gode Mand!" svarede Vidgaut, „thi jeg vil besøge Knud, og jeg skal ogsaa svare for dig, hvis Hertugen vil gjøre dig nogen Bebreidelse for dette." „Det var vel talt," sagde Skildvagten; og de lukkede nu Sundet op, og Vidgaut lagde sit Skib ind, og drog siden til Hertugen. Knud spurgte efter, hvo de vare. Vidgaut sagde, at de vare fra Samland. „Jeg har hørt tale om dig," svarede Knud, „og det er sagt mig, at du er en Hedning." „Vist nok ere vi Hedninger," sagde Vidgaut. „Da ere der to Vilkaar for eder," svarede Hertugen, „at I antage Kristendommen og lade eder døbe, da skulle I alle være velkomne her, men i modsat Fald komme I til at vove paa, hvad der vil skee." Vidgaut svarede: „Er det ikke det retteste, Herre! at vi vælge os det bedre Vilkaar, om det maa tilstaaes os; jeg vil gjerne antage Troen, og siden modtage hæderlig Medfart af eder." De bleve da døbte, og vare hos Knud Lavard om Vinteren og nøde god Behandling. Vidgaut var ofte hos Hertugen, som underholdt sig med ham, da han vidste meget at berette, eftersom han var en forstandig Mand og vidt bereist. Hertugen udspurgte ham meget om Østervegen, og han vidste mange Ting at fortælle derfra.

Da nu Vidgaut havde været een Vinter hos Knud Lavard, og vundet hans Fortrolighed, bad Hertugen ham at drage i hans Ærende øster til Holmgaard[1]), og beile for ham til Kong Haralds Datter Ingeborg. Hertil svarede Vidgaut: „Herre!" sagde han, „een Ting er der, som gjør det muligt for mig at udføre eders Ærende, den nemlig at jeg ikke fattes Penge, men omendskjønt jeg i mange Henseender er uduelig til at udføre samme, saa er jeg dog skyldig til at opfylde eders Villie i alt, hvad I vil bruge mig til." Hertugen takkede ham, og sagde at han havde henvendt sig med dette Anliggende til ham, forbi han fandt ham af alle, som vare i hans Rige, bedst skikket dertil baade formedelst hans Forstand og hans Virksomhed. Der bleve nu gjorte Tilberedelser til Vidgauts Reise, og, førend han drog bort, talte han saaledes til Hertugen: „Herre!" sagde han, „I har i Vinter viist mig megen Gunst og Anseelse, men Lønnen vil blive mindre fra min

[1]) Egnen om Novgorod i Rusland.

Side, end det burde sig; I maa dog modtage af mig fyrretyve Særke Graaskind, og fem Timbre ere i hver Særk, og fyrretyve Skind i hvert Timber." Hertugen takkede ham for Gaven, og sagde, at han ingensinde havde modtaget bedre Gave. Vidgaut seilede nu bort med sit Følge, og fortsatte Reisen uafbrudt, til han kom øster over til Holmgaard til Kong Harald. Han skaffede sig ved Pengegaver Adgang til Kongen, som tog vel imod ham, thi Vidgaut var en berømt Mand og dristig i sin Tale, og forstod mange Tungemaal. Han fremførte sit Ærende for Kongen, og androg Sagen med Klogskab og sagde om Knud Lavard, at alle vare enige i at sige, at hans Lige ikke fandtes i Danmark eller vidt omkring i andre Lande. „Hans Æt er eder alle bekjendt," sagde han, „og dette Giftermaal er eder alle til stor Hæder." Kongen svarede: „Megen Bistand yder du ham i dine Ord, og der vil snart blive en Ende paa denne Sag, om vi optage dit Forslag i dette." „Ja, Herre!" sagde han, „i ingen Henseende vil I finde det overdrevet, hvad jeg har sagt, thi det er et almindeligt Ord, at Knud Lavard langt overgaaer alle de Mænd, som nu leve i Danmark eller i de nordiske Lande." Kongen svarede da: „Eftersom vi vide, at du er en sanddru Mand, og du er os allene bekjendt fra gode Sider, og vi desuden ogsaa forud have hørt noget tale om Knud Lavard, da vil vi svare vel paa dette Andragende; men det forekommer os, at han kun har et lidet Rige at styre, skjønt han eier et Hertugdømme i Danmark." Vidgaut svarede: „Men derimod har han det, som er meget herligere." „Hvad er det?" spurgte Kongen. Vidgaut svarede: „Dyder skal han besidde fremfor de fleste andre Mennesker, og det er mere værdt end mange Penge eller et stort Rige." Kongen talte dernæst med sin Datter og med sine andre Raadgivere, og androg denne Sag for dem. Alle raadede til Giftermaalet, og med Ingeborgs Samtykke blev det da besluttet, at hun skulde giftes med Knud Lavard. Med saa forrettet Sag drog dernæst Vidgaut tilbage til Danmark til Hertug Knud, og berettede ham sit Ærendes Udfald. Hertug Knud takkede ham for hans Bistand, og gjorde nu Tilberedelser til sit Bryllup. Kong Harald sendte sin Datter Ingeborg østenfra Holmgaard paa den bestemte Tid med et smukt Følge, og da hun kom til Danmark, tog Hertugen og hele Folket vel imod hende; og siden holdt han deres Bryllup med megen Glæde og Pragt. De havde nogle Børn, som siden ville blive omtalte.

Magnus Nikolaussøn voxte op ved sin Faders Hof, og han var af alle den største Mand i Danmark, og temmelig vennesæl, men dog var Knud Lavard af alle vennesælleſt og mest afholdt af Almuen, skjønt Kong Nikolaus og hans Søn Magnus havde større Magt. Men netop dette forvoldte, at der var nogen Kulde imellem dem, i det baade Fader og Søn begyndte at misunde ham hans Vennesælhed, og syntes at hans Venner vare altfor mange. Magnus Nikolaussøn ægtede Rikissa, en Datter af den vendiske Kong Bu-

rislaf; deres Sønner vare Knud og Nikolaus. Magnus havde bestandig en stor Trop Folk om sig; han opholdt sig for det meste ved sin Fader Kong Nikolaus's Hof; men stundum var hver af dem paa sit Sted. Han var en stærk Mand og tidlig moden i alle Henseender, og blev kaldt Magnus den Stærke.

Knud Lavard drog anden Gang bort fra Landet, og begav sig atter til sin Frænde Keiser Henrik; og da Keiseren spurgte, at han var ivente, lod han berede et anseeligt Gilde for ham, og modtog ham vel. Keiseren talte engang til Hertugen saaledes: „Det glæder mig, Frænde!“ sagde han, „at alle sige dig een Lov, thi dig berømme alle, som have nogen Skjønsomhed, og have hørt dit Navn omtale, saa at intet Menneske er saa vennesæl som du.“ Hertil svarede Hertugen: „Saa gunstig har Lykken været mig,“ sagde han, „men I har fra Begyndelsen hjulpet mig med eders Raad og Understøttelse.“ Da lod Hertugen frembære de Graavarer, som Vidgaut havde givet ham, og sagde til Keiseren: „Disse Varer beder jeg at I vil modtage, Herre! skjønt der ikke vises Eder saa stor Erkjendtlighed, som det burde sig.“ Keiseren betragtede Gaven og takkede ham, og tilføiede: „Modtaget har jeg vel større Gaver, men faa som jeg har syntes bedre om.“ Hertugen opholdt sig en Tid hos Keiseren, som gjorde meget af ham, og behandlede ham vel; og da Hertugen igjen beredte sig til Hjemreisen, gav Keiseren ham mange Kostbarheder, og sagde at han skulde ikke fattes Penge, saalænge de begge levede: „og de Foræringer, som du bragte mig,“ føiede han til, „skal jeg desuden gjengjelde dig; du skal faae Klæder af mig, hvis Lige neppe ville findes i eders Land eller videre, og jeg venter, naar du beholder disse Klæder, at Lykken vil følge dig og Held dit Rige; og det vil jeg bede dig, Frænde!“ vedblev han, „at du ikke lader disse Klæder komme fra dig, thi hvis det skeer, da frygter jeg for, at der vil snart skee en Forandring i din Lykke.“ Dette var Keiserens Hædersdragt, og disse Klæder vare ganske bordyrede med Guld og vare store Kostbarheder. Hertugen takkede ham for Gaverne og al den Hæder, som han havde beviist ham. Siden drog Hertugen hjem til sit Rige, og var bestandig anseet for en meget ypperlig Mand. Kort efter døde Keiseren, og Folk sige, at Hædersdragten, som Keiseren havde givet sin Frænde Knud Lavard, besad den Egenskab, at de fleste, som havde ladet den komme fra sig, ikke levede længe derefter. Keiserdømmet antog dernæst Ljodgeir, en saxisk Hertug; han blev siden kaldt Lotarius.

Knud Lavard var, som før blev sagt, saa vennesæl, at alle de bravest Mænd i Danmark elskede ham ikke mindre end Kong Nikolaus eller dennes Søn Magnus; men dette vare, som vi ovenfor omtalte, disse af Misundelse saa ilde tilfredse med, at de for den Sags Skyld begyndte at nære Had til Hertugen og mange af hans Venner. Da Knud Lavard mærkede dette, tænkte han paa Raad i denne Sag, og fandt sig aldeles fri for, i nogen Maade

at have forurettet disse Frænder. Da nu Kong Nikolaus og hans Søn Magnus engang vare sønder i Jylland, begav Knud sig til dem med nogle Mænd, og da han kom, modtoge de Hertugen vel. Knud sagde da: „Det er mit Ærende hid, at jeg vil byde eder Frænder til Gilde; jeg ønsker at vi skulle omgaaes meget og med Venskab, som det sømmer os for Slægtskabs Skyld, og ikke lade Bagvaskere uden Aarsag tilintetgjøre vort Venskab.“ De svarede, og sagde at de gjerne vilde det, og at der ingen Ting var dem imellem, at jo deres Venskab kunde holdes vel vedlige. Knud Lavard red derpaa hjem til Hedeby, og lod der gjøre Anrettelser til et Gilde for Kong Nikolaus og hans Søn Magnus. De kom paa den bestemte Tid, og der blev holdt et meget kosteligt Gilde; og da den Dag kom, da de igjen skulde ride bort, takkede Hertugen Kong Nikolaus for den Hæder, som de havde beviist ham ved at besøge ham, og forærede Kongen mange store Kostbarheder. Derpaa gik han til Magnus, og talte saaledes til ham: „Min Frænde Magnus!“ sagde han, „her ere de Klæder, som min Frænde Keiser Henrik gav mig, disse Klæder vil jeg nu give eder, for at vort Slægtskab og Venskab skal være fuldkommen godt, og jeg giver de bedste Kostbarheder, som jeg eier, til dig, fordi det anstaaer dig vel at bære dem, og jeg under dig dem vel, thi du vil lønne mig godt for dem.“ Magnus iførte sig strax Klæderne, og alle, som saae ham, sagde, at der ikke vilde findes smukkere eller anseeligere Mand end han, og sagde, som sandt var, at det fortjente at lønnes vel. Kong Nikolaus og hans Søn Magnus takkede Hertugen for alle de Hædersbeviisninger, han havde gjort dem ved dette Gilde, og for de store Foræringer som han havde givet dem; og førend de droge bort, bøde de ham hjem til sig om Vinteren til Julegilde; han tog med Tak imod Indbydelsen; derpaa skiltes Frænderne med den største Kjærlighed.

Snorre Sturlesøn.

Islænderen Snorre Sturlesøn udarbejdede i den første Halvdel af det trettende Hundredår sin Norges Historie (Heimskringla) i det gamle norske eller islandske Sprog. Den er oversat på Dansk eller Norsk 1633 af Peder Claussen, 1818 af N. F. S. Grundtvig, 1838 af Jacob Aal og 1859 af P. A. Munch. Nedenstående Stykker ere tagne af Grundtvigs Oversættelse.

Hakon Adelsteen.

Saasnart det rygtedes til Engelland, at Harald Haarfager var død, lavede Hakon Adelsteens-Fostre sig strax til Hjemreisen, og blev af sin Foster-Fader udstyret med et godt og velbemandet Skib,

samt med alt hvad andet han behøvede, for at komme standsmæssig frem. Ved hans Ankomst til Norge, om Høstens Tid, fortalte man ham, baade hvordan det var gaaet hans Brødre, og at Erik var endnu i Vigen [1]), hvorpaa han strax tog sin Beslutning, seilede op til Trøndelagen [2]), og henvendte sig til Sigurd Jarl paa Hlade [3]), der gjaldt i Norge for et Vidunder af Klogskab. Her var Hakon en velkommen Giæst og forsikkrede sig Jarlens Venskab ved at love ham mere Magt, hvis han kunde blive Konge. Derpaa kaldte man Bønderne sammen, og paa et meget folkerigt Thing talede Sigurd Jarl Hakons Sag og anbefalede Bønderne ham til Konge. Da nu han havde talet, traadte Hakon selv op, og saasnart man saae ham, hviskede den ene til den anden rundt omkring og sagde, at det var Harald Haarfager, som var staaet op, og blevet ung igien. Nu opløftede Hakon sin Røst, og begyndte saaledes: Norske Bondemænd, sagde han, det er min Bøn til Eder i Dag, at I med kiærlig Hilsen vil give mig Konge-Navn, og med det Samme love og tilsige mig Huldskab og Mandskab, saa at jeg med Kraft kan forsvare den Konge-Stol, jeg beklæder! Derimod lover jeg at giøre hver Bonde til Odelsmand, og skiænke dem Odel [4]), som Nyt vil bygge. Neppe var disse Ord ude af hans Mund, da blev der en Stohei, som var ægte, og hele Almuen raabde og skreeg: at ham vilde de have til Konge, og det blev da derved; den femtenaars Hakon blev hyldet over hele Trøndelagen, fæstede Hofsinder, og reiste omkring paa Giæsterie.

Det rygtedes snart, at Trønderne havde faaet sig en Konge, som var Harald Haarfager op ad Dage, kun med den Forskiel, at Harald havde kuet og knegtet det hele Folk, men denne Hakon saae derimod paa menig Mands Bedste, og vilde give Bønderne Odels-Retten igien. Glade Ansigter giorde det Rygte, saavidt det kom, og det løb, fra Mund til Mund, som Ild i Blaar, mod Sønden og Østen til Landets yderste Grændser. Paa Oplandet [5]) saae man især dets Virkning, thi mange Bønder drog strax afsted, for selv at finde Kong Hakon, Somme sendte deres visse Bud, og Andre Beskeed med Forsikkrings-Tegn, men alle vare de om een Mening, nemlig om den, at de vilde have ham til Konge. Da nu derfor Hakon strax om Vinteren kom ned til Oplandet, og stævnede Thing, da strømmede de til ham, alle hvem der baade kunde krybe og gaae, og han blev hyldet overalt saavel der, som i Vigen.

---

[1]) Strækningen fra Gøte-Elv til Laurvig.
[2]) Trøndelagen var i Harald Hårfagers Tid delt i 8 Kongeriger, som vare Fylkerne: Ørkedal, Guldal, Strind, Stjørdal, Værdal, Skogn, Sparboe og Inderøen, hvoraf de fire første kaldes Ud- og de andre Ind-Trondhjem.
[3]) en Gård i nuværende Strinds Præstegeld ved Trondhjem.
[4]) Ejendomsret. [5]) Således kaldtes Rommerige, Hedemarken, Hadeland, Ringerige, Toten, Valders og Gudbrandsdalen.

Under Kong Hakon var der Sikkerhed i Norge, saa Bonde sad og Kiøbmand foer uanfægtet, og Folk beholdt med Fred, hvad de havde, Landet gav sin Grøde, og Søen gav sin, og han der sad paa Konge-Stolen ophøiede sig i sit Hjerte ei over Nogen, var munter og mild, forstandig og veltalende som Faa. Stor Omhu bar han ogsaa for god Lovgivning, og ligesom Heidsævis-Lov er af Halvdan Svarte, saaledes har man Hakon at takke baade for Gulethings- og for Frostethings-Lov, thi dem gav han begge: hiin med Kloge-Thorleifs, og denne med Sigurd Jarls Raad og Bistand.

Hvad derimod Christendommen angaaer, da kom han vel til Norge med en god Grundvold, men fandt det dog raadeligt, saa godt som at skiule den, forbi han var der ene Christen mellem lutter Hedninger, i et Land, fuldt af stolte Stormænd, som vare Afguds-Dyrkelsen ivrig hengivne, og hvis Bistand han dog syndes høilig at behøve. Han lod det da, indtil Videre, dermed beroe, at han selv holdt Fredags-Faste, og Søndagen hellig, og de store Høitider i sømmelig Erindring, og at han fik indført i Loven, at Julen, som før begyndte med Vinter-Soelhverv i den saakaldte Høke-Nat, og varede i tre Dage, skulde nu begynde paa samme Tid, som de Christnes Juul, og holdes hellig, saalænge de tyve Kander Øl kunde vare, som Enhver, under Straf, var forpligtet til at have i Beredskab. Kongens Agt var imidlertid immer den, at naar han blev fast i Sædet, vilde han indføre Christendommen, og han begyndte efterhaanden saa smaat, med at overtale sine gode Venner til at annamme Troen. Da han nu var saa overmaade afholdt, blev ogsaa Følgen, at grumme mange lod sig døbe, skiøndt de ikke nær alle holdt derfor op at dyrke Afguderne, og saasnart Hakon meende, han turde regne paa nogen Bistand, skikkede han Bud over til Engelland efter en Biskop og nogle andre Prædikanter. De kom, og nu giorde Hakon vitterligt, at han vilde indføre Christendommen i hele Riget, og begyndte med at lade nogle Kirker bygge paa Møre[1]), hvor Præsterne holdt Gudstjeneste, men Folket saavel paa Møre som i Romsdalen[2]) stak sig bag ved Trønderne og sagde, at de skulde raade i den Sag. I Trøndelagen, hvor Kong Hakon ogsaa meest opholdt sig, var nemlig den meste Styrke, og der reiste han nu op, holdt Thing og talde Troens Sag, men fik ikke andet Svar af Bønderne, end at det var et meget indviklet Spørgsmaal, som de ikke kunde svare noget til førend paa Froste-Thing, naar Folk blev samlet fra alle Herreder i Trøndelagen.

Herved maatte det da beroe, og nu, da Froste-Thing[3]) skulde holdes, strømmede Bønderne sammen i Mangfoldighed, saa Hakon

---

[1]) Møre: Sønd-Mør i Bergens og Nord-Mør i Throndhjems Stift.
[2]) i Trondhjems Stift. [3]) Frosten er et Sogn i Stjørdalen i Trondhjems Amt. Gule-Ting holdtes paa Guløi Nord-Hordlehn.

fandt Folk nok for sig, da han kom. Saasnart Retten var sat, tog Kong Hakon Ordet og begyndte strax med at sige, at hvad han vilde byde og bede dem saa mindelig om, var at de alle som Een, Bønder og Hosbonder, Rige og Fattige, Trælle og Frie, Gamle og Unge, Qvinder og Mænd, skulde nu forsage Afguds-Dyrkelsen med alle Hedenolds Guder og troe kun paa den eneste Gud, og paa Jesus Christus, Marias Søn, holde Søndags-Hvile og Fredags-Faste, hver Uge om Aaret!

Knap havde Kongen udtalt og fremsat det Forslag, før der strax blev Ulyd og Knur fra alle Kanter: Bønderne knurrede over, at han vilde tage dem Tiden fra deres Arbeide, og sagde, at paa den Maade kunde Landet aldrig bestaae, og saa paa den anden Side skreeg Trælle og Tyende høit, at de kunde umuelig arbeide, naar de fik Intet at æde, ligesom de da ogsaa lagde til, at det maatte være en Arvesyge i den Slægt, at misunde Folk Maden, thi nu gik det med Kong Hakon, som med hans Fader og Forfædre, som alle havde det Lov, at de vare guldrunde men madonde.

Derpaa reiste sig Asbjørn fra Melhuus i Guldalen[1]), tog Svaret paa Kongens Forslag, og sagde: fordum, Kong Hakon! da du havde holdt dit første Thing med os Trønder, da vi havde gjort dig til Konge, og annammet Odels-Friheden af din Haand, da syndes vi Bønder, at du havde løftet os til Skyerne; men nu veed vi ikke længer, hvordan det er fat: om du under os Friheden, eller om du nu, med Underfundighed, vil knegte os paa Nye, i det du byder os forsage vore Fædres Troe, som gik fra Slægt til Slægt, nu i umindelige Tider, i Brand-Old[2]) først og Høi-Old[3]) siden, og hvormed vi har herlig hjulpet os, om vi end ere meget ringere end Fædrene, fra hvem den stammer.

Konge! saaledes elskede vi dig, at vi lod dig raade for at skikke Lov og Ret i Riget, alt efter din Villie, og endnu i Dag ere vi Bønder enige om og redebonne til at lyde den Lov du gav os her, og vi antog paa Froste-Thing, ja, saalænge der er Liv og Blod i nogen af os Thingmænd, som her stande, skal vi følge dig trolig og værge din Stol, naar du kun, o Konge, vil ramme Maal og Maade, og ei forlange af os, hvad ei vi kan, og ei vi maae! Har du derimod i Sinde at vi skal tages med Trumf, og denne Sag drives igiennem med Vold og Magt, da har vi Bønder taget den Beslutning, at vende dig Ryggen En og Hver, og keise os en anden Høvding, der vil være saa skikkelig, at lade os have og holde ubehindret den Troe, som er efter vort Sind. Nu, Konge, veed du vor Mening, og raader selv for hvilket af To det skal være, men det vil jeg sige, du slipper ikke af Stedet, før du har valgt.

---

[1]) i Trondhjems Amt. [2]) da de Døde brændtes. [3]) da de Døde begravedes i Høje.

Denne Tale gav Bønderne støiende Bifald, og raabde, at det var netop hvad de meende, og det skulde staae.

Da man nu endelig fik Ørenlyd igien, tog Sigurd Jarl Svaret, og sagde: som I vil, Bønder! vil Kong Hakon ogsaa, thi Eders Venskab vil han aldrig miste! Ja, sagde Bønderne, saa skal han ogsaa giøre, ligesom hans Fader giorde, og offre med os for Fred og Frugtbarhed. Hermed stilledes da Knurret, og Thinget blev opløst, men siden talde Sigurd Jarl med Kongen, og bad ham dog endelig finde sig i, at føie Bønderne i Alt, thi, sagde han, Kongen har selv hørt, der er nu ikke Andet for, og siden hitter man vel paa et godt Raad. Kongen gav nu ogsaa hans Ord Magt, og det blev en aftalt Sag imellem dem.

Naar der skulde offres i Heden-Old, da var det Skik, at alle Bønder forsamledes ved Offer-Stædet, og bragde med hvad der hørde til Gildet, thi mens det stod paa, skulde Folk ikke drikke andet end Øl, og der skulde slagtes baade Heste og allehaande Smaa-Kræ, hvoraf Kiødet blev kogt til Gildesmad, Blodet derimod, som man kaldte Hlud, og lod flyde i et Slags Skaaler, som man kaldte Hlud-Boller, brugde man deels til at stryge saavel paa Offer-Husets Vægge, baade uden og inden, som paa Afguds-Bænkene, og deels til at bestænke Folket med. Til begge Dele brugde man et Redskab, der kaldes Hlud-Tein, og havde ligesom en Kost paa Enden. Inden i Offer-Huset, midt paa Gulvet, var Ildstædet, hvor Kiedlerne hængde, og rundt om Ilden skulde Bægeret bæres, naar man drak Skaaler. Tre saadanne Skaaler skulde der drikkes, nemlig Odins for Kongens Seierheld og Velmagt, Njords for Frugtbarhed, og Freys for Tryghed; men dernæst pleiede der gierne at være mange som drak Brage-Bægeret, og hvem der var af hedengangne Heltes Æt, drak ogsaa deres Skaal, som kaldtes Minde-Bægeret.

Nu maa man vide, at Sigurd Hlade-Jarl, saavel som Fader for ham, var selv en af de allerflittigste Afguds-Dyrkere: han havde Forsædet, paa Kongens Vegne, ved alle Offer-Gilder i Trøndelagen, og han giorde et stort Offer-Gilde paa Hlade ganske paa sin egen Regning, hvorved han da vandt stor Berømmelse, og kom i Raabet for mageløs Gavmildhed.

Nu kom da Kongen til Offer-Gildet, som holdtes i Vinterlaget paa Hlade. Ellers, naar han var ved Offer-Gilder, pleiede han at spise med nogle faa gode Venner i et affides Kammer; men nu fortalte Sigurd Jarl ham, at det gik slet ikke an, da Bønderne ankede paa, at Høisædet stod ledigt, naar Folket var gladest. Kongen maatte da sætte sig til Høibords, og da nu Skaalerne skulde drikkes, tog Sigurd Jarl Hornet, indviede det til Odin, og drak Kongen til. Han tog det ogsaa, men gjorde Korsets Tegn over det, og da Kaare Bonde fra Grøtte saae det, sagde han: hvad er det Kongen tager sig for, vil han endnu ikke offre? Ih! tog Sigurd Jarl Svaret, han gjorde Hammers-Tegn over Hornet,

og drak Thors Skaal, det er jo ikke andet end hvad Alle gjør, som troe paa deres egen Magt og Styrke! Derved blev det da den Aften, men Dagen efter, da Folk gik til Bords, stimlede Bønderne sammen om Kongen, og sagde, at han skulde æde Hestekiød, og da han ingenlunde var dertil at formaae, bad de ham dog at drikke Sovsen. Da han heller ikke vilde det, bad de ham smage Fedtet, men da han ogsaa sagde Nei dertil, lavede de sig til at gaae ham paa Livet løs. Sigurd Jarl var imidlertid strax ved Haanden, og bad dem længte lidt, saa vilde han see til at mægle Forliig. Derpaa bad han Kongen gabe over Kiedel-Krogen, som var fittet af Angen der slog op, og nu gik Kongen ogsaa hen og gabede over Krogen, men svøbte først et Linklæde om den, hvorpaa han atter gik til Høisædet, uden at man dog var fornøiet paa nogen af Siderne.

Næste Vinter skulde Kongen holde Juul paa Møre, og da det lakkede henimod Jule-Tider, blev der holdt en mærkelig Forsamling af otte Høvdinger i Trøndelagen. Det var nemlig Ud-Trønderne: Kaare fra Grøtte og Asbjørn fra Melhuus, Thorberg fra Værnes og Orm fra Lexen, samt Ind-Trønderne: Botolf fra Ølvishoug, Narv fra Staf i Værdalen, Trand Hage fra Egge, og Thore Skiæg fra Husbye paa Inderøen. Disse otte Mand sammensvor sig i den Hensigt, at de fire Ud-Trønder skulde udrydde hvert Spor af Christendommen i Norge, og de fire Ind-Trønder nøde Kongen til at blote. I Følge denne Aftale seilede virkelig Ud-Trønderne til Møre, brændte de tre Kirker, der var, og slog Præsterne, en ved hver Kirke, ihjel. Bønderne var ogsaa forsamlede i Mangfoldighed paa Møre, da Kongen og Sigurd Jarl ankom med deres Huustrop, og stormede den allerførste Dag i Julen ind paa Kongen med de Ord: at vilde han ikke blote, saa skulde han bløde. Sigurd Jarl gik imidlertid som sædvanlig imellem, og fik Sagen saaledes afgjort, at Kongen aad et Par Mundfulder Heste-Kiød, og tømde alle de Skaaler, Bønderne skiænkede ham, uden at slaae Kors over Hornet.

Saasnart nu Gildet fik Ende, drog Kongen og Jarlen strax til Hlade, og der blev Kongen heller ikke gammel, men lavede sig strax, høist fortrydelig som han var, til Afreisen med hele sit Følge, og ved Afskeden lod han de Ord falde, at naar han næste Gang giæstede Trøndelagen, skulde han være bedre forsynet, saa han kunde give Bønderne Lidt at bide paa, og vederlægge deres Artighed. Sigurd Jarl bad ham vel, ikke regne Trønderne Sligt til Onde, og sagde, at det kom han ingen Vei med at undsige Nordmænd og byde dem Spidsen, allerhelst i Trøndelagen, som var Norges Kierne, men nu var Kongen saa bister, at Ingen kunde faae et Ord indført hos ham. Saa reiste han da ned til Møre, hvor han blev om Vinteren og ud paa Foraaret, men saasnart det lakkede imod Sommeren, begyndte han at samle Folk, og gjorde slet ingen Hemmelighed af, at det var Trønderne, Rustningen gialdt.

Men, hvad skeer! ret som Kong Hakon havde faaet en dygtig Hær samlet, og var netop kommet om Bord, fik han Bud fra sønden Fields, at Eriks Sønner var kommet fra Dannemark op til Vigen, havde ved Sotenæs [1]) drevet Trygge Olavsøn fra sine Skibe, og derpaa plyndret vidt og bredt i Vigen, hvor ogsaa Mange havde underkastet sig dem. Da Kong Hakon hørte Sligt, syndes han, at den Styrke, han havde, kunde ikke forslaae, og skikkede derfor saavel Sigurd Jarl, som andre Høvdinger hvem han havde Tillid til, Bud om at komme ham til Hjelp. Sigurd kom ogsaa med et dygtigt Følgeskab, men havde netop deriblandt alle de Trønder, som om Vinteren gik Kongen stærkest paa Livet, og vilde pine ham til at blote, og dem tog nu Kongen til Naade allesammen paa Jarlens Forbøn.

Nu seilede da Kong Hakon sønder med Landet, Stat forbi, og der fik han Spørgdom paa Eriks Sønner, at de var kommet op til Nørre-Agde [2]). De vidste ogsaa, at han var i Farvandet, hvorpaa begge Flaaderne søgde hinanden og mødtes ved Karmen [3]), hvor Krigshærene gik i Land, og sloges saa paa Augvaldsnæs. Man havde paa begge Sider Folk i svære Mængde, saa det blev et haardnakket Slag, men som nu Kong Hakon gik frem med Kiæmpe-Skridt, traf han for Guttorm Erikson, og det gik Hug om Hug med dem saalænge, til Guttorm faldt, hans Banner, og mangen Mand der i Naboelaget havde samme Skiebne, og det gjorde Udslaget, thi nu stak Bræmsen Endeel af de Øvrige, og Eriks Sønner saae sig nødt til at nøies med den Skade de havde, som ikke var lille, og see til at komme paa Hiemreisen. Det lykkedes ogsaa, og da nu Hakon ikke var seen med at springe i Snekken og følge dem paa Vei, lagde man paa begge Sider alle Aarer om Borde; men da Eriks Sønner fik Øster-Agde fat, satte de Seil til, over efter Jyllands Kyst, og da de fik den i Sigte, vendte Kong Hakon hjem igjen til Norge.

---

[1]) i Båhuslen. [2]) Agde, Fællesnavn på Nedenæs, Lister og Mandals Len i Christianssands Stift.

[3]) en Ø i det nordlige Rogeland, det nuværende Stavanger Amt.

Som Prøver på, hvorledes de ovenfor meddelte Brudstykker af Sagaliteraturen lyde i vort oldnordiske Stammesprog, hvori de oprindelig ere affattede, tilføje vi af

Njálssaga.

(Se S. 30.)

Flosi gekk þá at dyrum ok kallaði á Njál ok kvazt vildu tala við hann ok Bergþóru. Njáll gerir nú svá. Flosi mælti: útgöngu vil ek bjóða þèr, Njáll bóndi! þvíat þú brennr ómakligr inni. Njáll mælti: eigi vil ek útganga, þvíat ek em maðr gamall, ok lítt tilbúinn at hefna sona minna, en ek vil eigi lifa við skömm. Flosi mælti þá til Bergþóru: gakktu út, húsfreyja, þvíat ek vil þik fyrir öngan mun innibrenna. Bergþóra mælti: ek var ung gefin Njáli, hefi ek því heitit hánum, at eitt skyldi ganga yfir okkr bæði. Síðan gengu þau inn bæði.

Bergþóra mælti: hvat skulu vit nú til ráða taka? Ganga munu vit til hvílu okkarrar, segir Njáll, ok leggjast niðr; hefi ek lengi værugjarn verit. Hón mælti þá við sveininn Þórð Kárason: þik skal útbera, ok skaltu eigi innibrenna; hinu hefir þú mèr heitit, amma, segir sveinninn, at vit skyldim aldri skilja, meðan ek vilda hjá þèr vera, en mèr þikkir miklu betra at deyja með ykkr Njáli, en lifa eptir; hón bar þá sveininn til hvílunnar. Njál mælti við brytja sinn: nú skaltu sjá, hvar vit leggjumst niðr, ok hversu ek bý um okkr, þvíat ek ætla hèðan hvergi at hrœrast, hvárt sem mèr angrar reykr eða bruni, máttu nú nær geta, hvar beina okkarra er at leita. Hann sagði svá vera skyldu.

Þar hafði slátrat verit uxa einum, ok lá þar húðin. Njáll mælti við brytjann, at hann skyldi breiða yfir þau húðina, ok hann gerði svá; þau leggjast nú niðr bæði i rúmit, ok leggja sveininn í millum sín; þá signdu þau sik ok sveininn, ok fálu guði önd sína á hendi, ok mæltu þat síðast, svá menn heyrði. Þá tók brytinn húðina, ok breiddi yfir þau, ok gekk út síðan.

Knýtlingasaga.

(Se S. 33.)

Knútr, son Eiríks konungs, hafði hertugadœmi í Heidabý, sem Eiríkr konungr faðir hans hafði gefit hánum; hann var allra manna vinsælastr ok örvastr af fè, ok bezt þokkaðr af alþýðu, þótt Nikolás konungr eða Magnús son hans hefði ríki meira; því var hann kallaðr Knútr lávarðr. Þat bar mest til vinsælda hans, at han lèt öllum mönnum heimilt fè sitt, er hafa þurftu, en þeir gættu eigi hófs, er hafa vildu, ok urðu framlögin minni í móti, en nauðsyn krafði, ok

gekk upp fyrir hánum mjök lausafèit. Ekki var mart um með þeim Nikolási konungi ok Knúti lavarði; öfunduðu þeir feðgar mjök vinsæld Knúts, var þat ok mjök rètt at segja, at hverr maðr i Danmörk vildi svá sitja ok standa, sem Knútr vildi; var Magnús þó jafnan færri til hans. Nökkurum vetrum eptir andlát Eiríks konungs andaðist Heinrekr keisari í Saxlandi, var síðan keisari Heinrekr son hans; en er Knútr spurði þat, at Heinrekr móðurbróðir hans var andaðr, en Heinrekr son hans keisari orðinn, þá fýstist hann at finna frænda sinn, keisarann, ok fór hann með virðuligu föruneyti; ok er keisarinn spurði til frænda síns, þá lèt hann búa virðuliga veizlu á móti hánum, ok fagnaði hánum með blíðu, er þeir fundust. Dvaldist Knútr með keisara um hríð i hinum mestum kærleikum ok prís.

Þat var eitt sinn, er þeir töluðu, Heinrekr keisari ok Knútr lávarðr, þá mælti hertoginn til keisarans: herra! segir hann, ek hefi veitt yðr heimsókn í minni tilkvámu, at sœkja at yðr heil ráð fyrir frændsemi sakir, vænti ek hèr sœmdar, sem þèr erut, ok at þèr munit meira meta við mik frændsemi, en viðskipti minna fyrri frænda. En ríki mitt stendr mjök til auðnar, en hugr minn fýsist at halda sœmdum, vilda ek eigi láta þat vald, er faðir minn fèkk mèr í hendr; vildum vèr gjarna þartil hafa heil ráð af yðr, hversu með skal fara. Keisari svarar: ek hefi spurt vinsæld yðra, ok at þèr hafit hvers manns lof, ok er hin mesta nauðsyn, at þèr fáit ríki yðru haldit ok sœmdum; nú er þat siðr várr, segir keisarinn, hèr i Saxlandi, ok enn víða annarsstaðar, at læsa hafnir fyrir landinu, ok taka þar toll af, ok láta önga ná at leggja skipum sínum í höfnina, nema leigu leggi eptir. Nú kann vera, at þetta þikki hart, þar er menn eru óvanir þessu; en svá mikinn framgang hefir yður sœmd áðr fengit, at mik væntir, at hón mun ekki við þetta minkast; þvíat þat er ríkra manna siðr víða í löndum, at læsa hafnir fyrir landi sínu, ok taka menn þar stórfè eptir, en þat er þó gæzla mikil ríkinu við ófriði. Þarmeð skal ek fá þèr nakkvat í fjármunum, svá at þú megir halda sóma þínum fyrir þessa sök. Hertoginn þakkaði keisaranum fyrir sín tillög, ok kallaði vel tilfallit í sínu landi at læsa hafnir, ok kallaði svá háttat landinu, at þat væri auðvelt víða. Síðan fór hertoginn heim í ríki sitt með stórmannligum fègjöfum ok mörgum sœmiligum hlutum, er hann hafði þegit af keisara.

Snorre Sturlesöns Heimskringla.

(Se S. 38.)

Hákon Aðalsteinsfóstri var þá á Englandi, er hann spurði andlát Haralds konungs föður síns; bjóst hann þá þegar til ferðar;

fèkk Aðalsteinn konungr hánum lið, ok góðan skipakost, ok bjó hans för allvegliga: ok kom hann um haustit til Noregs. Þá spurði hann fall brœðra sinna ok þat með, at Eiríkr konungr var þá í Víkinni; sigldi þá Hákon norðr til Þrándheims, ok fór á fund Sigurðar Hlaðajarls, er allra spekinga var mestr i Noregi, ok fèkk þar góðar viðtökur, ok bundu þeir lag sitt saman; hèt Hákon hánum miklu ríki, ef hann yrði konungr. Þá lètu þeir stefna þing fjölment, ok á þinginu talaði Sigurðr jarl af hendi Hákonar, ok bauð bóndum hann til konungs. Eptir þat stóð Hákon sjálfr upp ok talaði; mæltu þá tveir ok tveir sín á milli, at þar væri kominn Haraldr hinn hárfagri ok orðinn ungr í annat sinn. Hákon hafði þat upphaf síns máls, at hann beiddi bœndr viðtöku ok gefa sèr konungsnafn, ok þat með, at veita sèr fylgð ok styrk til at halda konungdóminum; en þarímót bauð hann þeim at gera alla bœndr óðalborna, ok gefa þeim óðul sín, er á bjoggu. At þessu örendi varð rómr svá mikill, at allr bónda múgrinn œpti ok kallaði, at þeir vildi hann til konungs taka; ok var svá gert, at Þrœndir tóku Hákon til konungs um alt landit; þá var hann 15 vetra; tók hann sèr þá hirð, ok fór yfir land.

Þau tíðindi spurðust á Upplönd, at Þrœndir höfðu sèr konung tekit slíkan at öllu sem Haraldr hinn hárfagri var, nema þat skildi, at Haraldr hafði allan lýð í landi þrælkat ok áþját, en þessi, Hákon, vildi hverjum manni gott, ok bauð aptr at gefa bóndum óðul sín, þau er Haraldr konungr hafði af þeim tekit. En við þau tíðindi urðu allir glaðir, ok sagði hverr öðrum, flaug þat sem sinueldr alt austr til lands enda. Margir bœndr fóru af Upplöndum at hitta Hákon konung; sumir sendu menn, sumir gerðu orðsendingar ok jartegnir, en allir til þess, at hans menn vildu gerast. Konungr tók því þakksamliga.

Hákon konungr fór öndverðan vetr á Upplönd, stefndi þar þing, ok dreif alt fólk á hans fund, þat er komast mátti; var hann þá til konungs tekinn á öllum þingum; fór hann þá austr til Víkr. —

Hákon konungr kom til Frostaþings, ok var þar komit allfjölment af bóndum. En er þing var sett, þá talaði Hákon konungr, hefr þar fyrst, at þat var boð hans ok bœn við bœndr ok búþegna, ríka ok úríka, ok þarmeð við alla alþýðu, unga menn ok gamla, sælan ok vesælan, konur sem karla, at allir menn skyldu kristnast láta, ok trúa á einn guð, Krist Maríuson, en hafna blótum öllum ok heiðnum goðum, halda heilagt hinn 7da hvern dag við vinnum öllum, fasta ok hinn 7da hvern dag.

En þegar er konungr hafdi þetta uppborit fyrir alþýðu, þá var kurr mikill þegar, kurruðu bœndr um þat, er konungr vildi vinnur taka af þeim, ok sögðu, at við þat mátti landit eigi byggja; en verkalýðr ok þrælar kölluðu, at þeir mætti eigi vinna, ef þeir skyldi eigi mat hafa; sögðu ok, at þat var skaplöstr Hákonar konungs,

at have forurettet disse Frænder. Da nu Kong Nikolaus og hans Søn Magnus engang vare sønder i Jylland, begav Knud sig til dem med nogle Mænd, og da han kom, modtoge de Hertugen vel. Knud sagde da: „Det er mit Ærende hid, at jeg vil byde eder Frænder til Gilde; jeg ønsker at vi skulle omgaaes meget og med Venskab, som det sømmer os for Slægtskabs Skyld, og ikke lade Bagvaskere uden Aarsag tilintetgjøre vort Venskab.“ De svarede, og sagde at de gjerne vilde det, og at der ingen Ting var dem imellem, at jo deres Venskab kunde holdes vel vedlige. Knud Lavard red derpaa hjem til Hedeby, og lod der gjøre Anrettelser til et Gilde for Kong Nikolaus og hans Søn Magnus. De kom paa den bestemte Tid, og der blev holdt et meget kosteligt Gilde; og da den Dag kom, da de igjen skulde ride bort, takkede Hertugen Kong Nikolaus for den Hæder, som de havde beviist ham ved at besøge ham, og forærede Kongen mange store Kostbarheder. Derpaa gik han til Magnus, og talte saaledes til ham: „Min Frænde Magnus!“ sagde han, „her ere de Klæder, som min Frænde Keiser Henrik gav mig, disse Klæder vil jeg nu give eder, for at vort Slægtskab og Venskab skal være fuldkommen godt, og jeg giver de bedste Kostbarheder, som jeg eier, til dig, fordi det anstaaer dig vel at bære dem, og jeg under dig dem vel, thi du vil lønne mig godt for dem.“ Magnus iførte sig strax Klæderne, og alle, som saae ham, sagde, at der ikke vilde findes smukkere eller anseeligere Mand end han, og sagde, som sandt var, at det fortjente at lønnes vel. Kong Nikolaus og hans Søn Magnus takkede Hertugen for alle de Hædersbeviisninger, han havde gjort dem ved dette Gilde, og for de store Foræringer som han havde givet dem; og førend de droge bort, bøde de ham hjem til sig om Vinteren til Julegilde; han tog med Tak imod Indbydelsen; derpaa skiltes Frænderne med den største Kjærlighed.

Snorre Sturlesøn.

Islænderen Snorre Sturlesøn udarbejdede i den første Halvdel af det trettende Hundredår sin Norges Historie (Heimskringla) i det gamle norske eller islandske Sprog. Den er oversat på Dansk eller Norsk 1633 af Peder Claussen, 1818 af N. F. S. Grundtvig, 1838 af Jacob Aal og 1859 af P. A. Munch. Nedenstående Stykker ere tagne af Grundtvigs Oversættelse.

Hakon Adelsteen.

Saasnart det rygtedes til Engelland, at Harald Haarfager var død, lavede Hakon Adelsteens-Fostre sig strax til Hjemreisen, og blev af sin Foster-Fader udstyret med et godt og velbemandet Skib,

samt med alt hvad andet han behøvede, for at komme standsmæssig frem. Ved hans Ankomst til Norge, om Høstens Tid, fortalte man ham, baade hvordan det var gaaet hans Brødre, og at Erik var endnu i Vigen[1]), hvorpaa han strax tog sin Beslutning, seilede op til Trøndelagen[2]), og henvendte sig til Sigurd Jarl paa Hlade[3]), der gjaldt i Norge for et Vidunder af Klogskab. Her var Hakon en velkommen Giæst og forsikkrede sig Jarlens Venskab ved at love ham mere Magt, hvis han kunde blive Konge. Derpaa kaldte man Bønderne sammen, og paa et meget folkerigt Thing talede Sigurd Jarl Hakons Sag og anbefalede Bønderne ham til Konge. Da nu han havde talet, traadte Hakon selv op, og saasnart man saae ham, hviskede den ene til den anden rundt omkring og sagde, at det var Harald Haarfager, som var staaet op, og blevet ung igien. Nu opløftede Hakon sin Røst, og begyndte saaledes: Norske Bondemænd, sagde han, det er min Bøn til Eder i Dag, at I med kiærlig Hilsen vil give mig Konge-Navn, og med det Samme love og tilsige mig Huldskab og Mandskab, saa at jeg med Kraft kan forsvare den Konge-Stol, jeg beklæder! Derimod lover jeg at giøre hver Bonde til Odelsmand, og skiænke dem Odel[4]), som Nyt vil bygge. Neppe var disse Ord ude af hans Mund, da blev der en Stohei, som var ægte, og hele Almuen raabde og skreeg: at ham vilde de have til Konge, og det blev da derved; den femtenaars Hakon blev hyldet over hele Trøndelagen, fæstede Hoffinder, og reiste omkring paa Giæsterie.

Det rygtedes snart, at Trønderne havde faaet sig en Konge, som var Harald Haarfager op ad Dage, kun med den Forskiel, at Harald havde kuet og knegtet det hele Folk, men denne Hakon saae derimod paa menig Mands Bedste, og vilde give Bønderne Odels-Retten igien. Glade Ansigter giorde det Rygte, saavidt det kom, og det løb, fra Mund til Mund, som Ild i Blaar, mod Sønden og Østen til Landets yderste Grændser. Paa Oplandet[5]) saae man især dets Virkning, thi mange Bønder drog strax afsted, for selv at finde Kong Hakon, Somme sendte deres visse Bud, og Andre BESkeed med Forsikkrings-Tegn, men alle vare de om een Mening, nemlig om den, at de vilde have ham til Konge. Da nu derfor Hakon strax om Vinteren kom ned til Oplandet, og stævnede Thing, da strømmede de til ham, alle hvem der baade kunde krybe og gaae, og han blev hyldet overalt saavel der, som i Vigen.

---

[1]) Strækningen fra Gøte-Elv til Laurvig.
[2]) Trøndelagen var i Harald Hårfagers Tid delt i 8 Kongeriger, som vare Fylkerne: Ørkedal, Guldal, Strind, Stjørdal, Værdal, Skogn, Sparboe og Inderøen, hvoraf de fire første kaldes Ud- og de andre Ind-Trondhjem.
[3]) en Gård i nuværende Strinds Præstegeld ved Trondhjem.
[4]) Ejendomsret. [5]) Således kaldtes Rommerige, Hedemarken, Hadeland, Ringerige, Toten, Valders og Gudbrandsdalen.

Under Kong Hakon var der Sikkerhed i Norge, saa Bonde sad og Kiøbmand foer uanfægtet, og Folk beholdt med Fred, hvad de havde, Landet gav sin Grøde, og Søen gav sin, og han der sad paa Konge-Stolen ophøiede sig i sit Hjerte ei over Nogen, var munter og mild, forstandig og veltalende som Faa. Stor Omhu bar han ogsaa for god Lovgivning, og ligesom Heidsævis-Lov er af Halvdan Svarte, saaledes har man Hakon at takke baade for Gulethings- og for Frostethings-Lov, thi dem gav han begge: hiin med Kloge-Thorleifs, og denne med Sigurd Jarls Raad og Bistand.

Hvad derimod Christendommen angaaer, da kom han vel til Norge med en god Grundvold, men fandt det dog raadeligt, saa godt som at skiule den, forbi han var der ene Christen mellem lutter Hedninger, i et Land, fuldt af stolte Stormænd, som vare Afguds-Dyrkelsen ivrig hengivne, og hvis Bistand han dog syndes høilig at behøve. Han lod det da, indtil Videre, dermed beroe, at han selv holdt Fredags-Faste, og Søndagen hellig, og de store Høitider i sømmelig Erindring, og at han fik indført i Loven, at Julen, som før begyndte med Vinter-Soelhverv i den saakaldte Høke-Nat, og varede i tre Dage, skulde nu begynde paa samme Tid, som de Christnes Juul, og holdes hellig, saalænge de tyve Kander Øl kunde vare, som Enhver, under Straf, var forpligtet til at have i Beredskab. Kongens Agt var imidlertid immer den, at naar han blev fast i Sædet, vilde han indføre Christendommen, og han begyndte efterhaanden saa smaat, med at overtale sine gode Venner til at annamme Troen. Da han nu var saa overmaade afholdt, blev ogsaa Følgen, at grumme mange lod sig døbe, skiøndt de ikke nær alle holdt derfor op at dyrke Afguderne, og saasnart Hakon meende, han turde regne paa nogen Bistand, skikkede han Bud over til Engelland efter en Biskop og nogle andre Prædikanter. De kom, og nu giorde Hakon vitterligt, at han vilde indføre Christendommen i hele Riget, og begyndte med at lade nogle Kirker bygge paa Møre [1]), hvor Præsterne holdt Gudstjeneste, men Folket saavel paa Møre som i Romsdalen [2]) stak sig bag ved Trønderne og sagde, at de skulde raade i den Sag. I Trøndelagen, hvor Kong Hakon ogsaa meest opholdt sig, var nemlig den meste Styrke, og der reiste han nu op, holdt Thing og talde Troens Sag, men fik ikke andet Svar af Bønderne, end at det var et meget indviklet Spørgsmaal, som de ikke kunde svare noget til førend paa Froste-Thing, naar Folk blev samlet fra alle Herreder i Trøndelagen.

Herved maatte det da beroe, og nu, da Froste-Thing [3]) skulde holdes, strømmede Bønderne sammen i Mangfoldighed, saa Hakon

---

[1]) Møre: Sønd-Mør i Bergens og Nord-Mør i Throndhjems Stift.
[2]) i Trondhjems Stift. [3]) Frosten er et Sogn i Stjørdalen i Trondhjems Amt. Gule-Ting holdtes paa Guls i Nord-Hordlehn.

fandt Folk nok for sig, da han kom. Saasnart Retten var sat, tog Kong Hakon Ordet og begyndte strax med at sige, at hvad han vilde byde og bede dem saa mindelig om, var at de alle som Een, Bønder og Hosbonder, Rige og Fattige, Trælle og Frie, Gamle og Unge, Qvinder og Mænd, skulde nu forsage Afguds-Dyrkelsen med alle Hedenolds Guder og troe kun paa den eneste Gud, og paa Jesus Christus, Marias Søn, holde Søndags-Hvile og Fredags-Faste, hver Uge om Aaret!

Knap havde Kongen udtalt og fremsat det Forslag, før der strax blev Ulyd og Knur fra alle Kanter: Bønderne knurrede over, at han vilde tage dem Tiden fra deres Arbeide, og sagde, at paa den Maade kunde Landet aldrig bestaae, og saa paa den anden Side skreeg Trælle og Tyende høit, at de kunde umuelig arbeide, naar de fik Intet at æde, ligesom de da ogsaa lagde til, at det maatte være en Arvesyge i den Slægt, at misunde Folk Maden, thi nu gik det med Kong Hakon, som med hans Fader og Forfædre, som alle havde det Lov, at de vare guldrunde men madonde.

Derpaa reiste sig Asbjørn fra Melhuus i Guldalen [1]), tog Svaret paa Kongens Forslag, og sagde: fordum, Kong Hakon! da du havde holdt dit første Thing med os Trønder, da vi havde gjort dig til Konge, og annammet Odels-Frihed af din Haand, da syndes vi Bønder, at du havde løftet os til Skyerne; men nu veed vi ikke længer, hvorban det er fat: om du under os Friheden, eller om du nu, med Underfundighed, vil knegte os paa Nye, i det du byder os forsage vore Fædres Troe, som gik fra Slægt til Slægt, nu i uminbelige Tider, i Brand-Old [2]) først og Høi-Old [3]) siden, og hvormed vi har herlig hjulpet os, om vi end ere meget ringere end Fædrene, fra hvem den stammer.

Konge! saaledes elskede vi dig, at vi lod dig raade for at skikke Lov og Ret i Riget, alt efter din Billie, og endnu i Dag ere vi Bønder enige om og redebonne til at lyde den Lov du gav os her, og vi antog paa Froste-Thing, ja, saalænge der er Liv og Blod i nogen af os Thingmænd, som her stande, skal vi følge dig trolig og værge din Stol, naar du kun, o Konge, vil ramme Maal og Maade, og ei forlange af os, hvad ei vi kan, og ei vi maae! Har du derimod i Sinde at vi skal tages med Trumf, og denne Sag drives igiennem med Vold og Magt, da har vi Bønder taget den Beslutning, at vende dig Ryggen En og Hver, og keise os en anden Høvding, der vil være saa skikkelig, at lade os have og holde ubehindret den Troe, som er efter vort Sind. Nu, Konge, veed du vor Mening, og raader selv for hvilket af To det skal være, men det vil jeg sige, du slipper ikke af Stedet, før du har valgt.

---

[1]) i Trondhjems Amt. [2]) da de Døde brændtes. [3]) da de Døde begravedes i Høje.

spakæ oc sakløsæ nütæ theræ ræt oc spæcthæ,[1]) oc folæ[2]) oc vrætæ mæn ræthæs thet thær i loghæn ær scriuæn, oc thuræ æi for thy fulcummæ theræ unskop, thær thæ hauæ i hughæ. Wæl ær thæt oc ræt, at thæn thær guss ræsslæ oc rætæns ælscugh[3]) ma æi lokkæ til goz,[4]) at høfthingſ ræslæ oc landænſ withær-logh for-fangæ[5]) them at gøræ illæ, oc pinæ them, of the gøræ illæ.

Loghæn skal wæræ ærlik, ræt, thollic, æftær landænſ wanæ, quæmlik oc thurftlik oc opænbar, swa at allæ mæn mughæ witæ oc vndærstandæ hwat logh seghær, oc wæræ æi gørth æth[6]) scriuæn for ænnæn manz særlik wild,[7]) num æftær allæ mænß thürft, thær i land bo. Ængi man skal oc dømæ the logh, thær kunung giuær oc landæt takær withær; then ma han oc æi af takæ ællær skiftæ utæn landænſ wiliæ, utæn of han[8]) war barlic gen guth.

Witæ skulæ allæ the, thær thennæ bok ser, at waldemar kunung annæn waldemar[9]) sun, thær sancte knut sun war, then time han hafthæ wæræt kunung ni wintær oc threthiugh, oc fra at war hærræ warth fød, tha war gangen thvsænd wintær oc tu hundreth wintær oc fiurthiugh wintær. i marz maneth thær næst æftær lot han scriuæ thennæ bok, oc gaf thennæ logh, i warthingburghæ thær hæræ stær scriuæn a danskæ, mæth hans sünær[9]) rath. Thær with waræ: kunung erik, hærtogh abel, kristofor, oc uff, thær tha war erkibiskop i lund, oc n[iclæs] biskop i roskæld, i[war] biskop i fiunæ, p[ætær] biskop i arus, g[unnær] biskop i ripæ, j[onæs] biskop i hethæby, g[unnær] biskop i wybærgh oc j[onæs] biskop i wændlæ sylæ oc thær til meth allær bæstæ menz rath, thær i hanſ riki war.

Af Flensborgs Stadsret.

(Se P. G. Thorsen: De med jydske Lov beslægtede Stadsretter for Slesvig, Flensborg, Åbenrå og Haderslev. 1855.)

Um bysins frælsæ. — Af[10]) byman af flænsborg giuæs nokær saak af hærtugh eldær andræ woldigh men, ie for hwilkæ sak thær thet ær, tha scal ham ænict[11]) wold a gøræs, fyr en ham næfnæs dagh oc stæth at swaræ for sik. Oc ei maa han nøthæs til annæn stath at orsak sik, eldær at swaræ for sik utæn bywoll,[12]) tho at then sak giuæs ham af hærscops wrethæ.

---

[1]) Ro. [2]) Dårer. [3]) Kærlighed til Ret. [4]) godt. [5]) Straffelov forhindrer. [6]) eller. [7]) Gunst. [8]) Andre Håndskrifter læse hun (d. e. Loven). [9]) Ejeform uden Endelse. [10]) dersom. [11]) intet. [12]) uden for Byens Vold.

Køp. — Hwo sum køpær nokæt oc giuær fæstæ-penning a oc wil ei hald-køp, han hauæ for-skot the penning oc giuæ hind, thær sald, two øræ penning. En drik the lith-køp, oc giuæs ei fæst-penning a, hwo sum køp withær sighær, han giald [1]) thet lith-køp, Oc dyl han thet han ei sald eldær køpt, weri sik mæth the mænz ieth, thær lith-køp drukkæ. En wor ei witn with, weri sik mæth sin ien ieth.

Husfrith. — Af man fær til annæn manz hws mæth rathæth rath [2]) oc wæpnæth hand, oc brytær hws, oc gør husbond eldær husfrø eldær hion eldær gæstæ saar eldær dræpær, oc worthær gripæn mæth færsk gærning, ee swo manigh sum the æræ, hauæ forgørth hals og gooz. En dylæ the thet, weri sik mæth atæ naabur, sitghær a hwær hand, jortheghær [3]) men. Tho ma han wrækæ thre af thissæ, swerænd a hæligh-doom, at the ær hans vwin, oc tha scul andær thre men næfnæs i theræ stæth.

Hwat husfrø ma sælæ. — Enigh manz husfrø, husbond uwitænd, sælæ eldær wæthsættæ [4]) nokæt gooz høghræ, en for tølf ørthigh pennigh, eldær louæ for mieræ. — En wæth-køpær eldær full-køpær nokær man af annæn manz kunæ mier en sagh ær, han scal giuæ æftær gien hinnæ husbond thet gooz oc hauæ for-scot the penning, thær han ut gaff. En dyl han thet, thær han fæk af hinnæ, tha ma thet kallæs thiyfnæth.

Toln for liuænd waræ. — For hæst scul men tolnæ ien ørthig pennning, for ien horsmothær ien ørthigh; for folæ fæx penning; for uxæ ien half øræ, for iet swijn tvo penning; for ieth swins flæsk tvo penning; for iet faar eldær lamb eldær buk eldær giet ien penning.

Brudstykker af Henrik Harpestrengs Lægebog.

(Af Historien vide vi intet videre om H. Harpestreng end at han i det 13de Hundredår var i Danmark bekendt for sine medicinske Kundskaber og Skrifter, og at han døde som Kannik i Roskilde År 1244. Nedenstående Prøver ere aftrykte efter C. Molbechs Udgave 1826, som har fulgt en Codex, der uden Tvivl er afskreven af en Munk Knud Jul fra Sorø omtrent År 1300 eller lidt senere.)

Af malyrt. — Absinthium. malyrt. Hun ær heet i førstæ trappæ [5]) oc thyr [6]) a annæn. Hwilkæ lund mæn ætæ hænnæ ællær drikær, tha styrkær hun maghæ, tho bæst of man siuthæ hænnæ i rægnh watn, oc skæræs [7]) sithæn oc kølæs yuær en dagh, fyrræ æn han drikær hænnæ. Thæssæ lund ma hun hiælpæ manughkyns siucdom, thær manygh fængær i maghæ. Thæssæ lund æltær [8])

---

[1]) betale. [2]) med overlagt Råd. [3]) jordejende, bosiddende. [4]) pantsætte. [5]) Grad. [6]) tør. [7]) klares. [8]) driver.

hun oc spol-orm burt; oc løsær manz quith;[1] og dughær for mangkyns ilt, thær manygh fangær i sin quith. Hun dughær oc til at pissæ. Stamper man hænnæ mæth ædikæ oc smør sic mæth, tha sly hanum loppæ, oc flughær [dø] af hænnæ døn.[2] Latær man hunugh with malyrt, tha skærær thæt øgnh thær smørs mæth. Thæn em,[3] ær thær sotæn malyrt gær af, frælsær ørnæ thær wærk ær i. Malyrt ær goth with grøn[4] sar, of hun stampæs oc lægs with. Hun dughær oc for clathæ,[5] of man thwar sic i hænnæ sooth.[6] Man spyr æi a haf,[7] of man drickær hænne fyr mæth annæn dryk. Læggæ man malyrt hoos i sin sæng, tha dughær hun for syfn.[8] Oc hwar snm malyrt lægs i klæthæ, tha skathær them æi møl. Stampær man malyrt mæth hunugh, tha dughær thæt tungæ byld, oc for blænæ[9] thær um øghæn kombær. For øræn sang ær malyrt goth mæth oxæ gallæ. Siutær man malyrt mæth oli grøn[10], oc smør utæn geen maghæn, tha hiælpær thæt mikæt. Muus ætær thæn book æi, thær scriuæs mæth thæt blæk, thær mæth malyrt siutæs. Rommær gauæ man malyrt at drickæ for manz hælænd gømsæl,[11] oc prysdæ hænnæ meræ æn gul ællær silf.

Hwa sum wil lækydom takæ, han skal thæt witæ, at nokær stærk lækidom ma æi giuæs børn, oc æi gamælt folc, oc æi andær thær krankæ ær.[12] Oc æi skal lækydom takæs ællær giuæs i mykæl hetæ, oc æi i mykæl kuld. Man skal æy twa lækydom takæ en dagh. Thæghær[13] lækydom ær takæn til løsn, hauær man æi fangæt løsn, tha skal mat æi takes fyrræ æn lækidom hauær syn dygh[14] fulkummæt. Takær man mat fyrræ, tha ma han ræthæs at han fangær rythæ.[15] Thæn thær lækydom hauær takæt, ma annæn dagh bathæs, at thæt thær løsth ær af lækydom ma mæth bastuf af tømæs. Wil han giærnæ bastuf hauæ, thæt ær got mark[16] at wæræ længi i. Æn thol han mikæt het, tha gangæ ut æftær løsn, [oc] drickæ sik biug soth.[17] Fangær man ilt i liuær æftær lækydom, tha dricke warmt watn. Thæn thær lækydom hauær takæt til løsn, fangær stnndum upkastnyngh oc æi løsn, oc thæt warthær thæn kranclyc[18] thær maghæn hauær. Oftæ oc thæn thær spydrickæ takær, fangær løsn oc æi upkastningh, oc thær for ær thæt at maghæn ær stærk. Hwa sum wil løsn gør(æ) um wintær, han skal sunnæn wæthær wactæ thær til, oc um sumær scal man northæn wæthær hauæ til lækydom. Mark til at witæ næær lækydom hauær yfræt[19] dughæt, thæt ær mykæl thyrst. Wil han danæ, æftær at lækydom hauær syn giærnyngh fulkummæt, tha skal han win dryckæ, oc rosæ watn skal stænkæs a hans anlæt.[20]

---

[1]) Bug. [2]) Lugt. [3]) Em, Damp. [4]) frisk. [5]) Kløe. [6]) i et Afkog deraf. [7]) på Havet d. e. bliver ej søsyg. [8]) hjælper den til Søvn. [9]) Blegner. [10]) grøn henføres til malyrt. [11]) for at bevare hans Helbred. [12]) svagelige. [13]) såsnart, når. [14]) Kraft, Virkning. [15]) Rystelse, Feber. [16]) Tegn. [17]) Bygsuppe. [18]) således Håndskriftet, d. e. og det sker for den, som har Maven svag. Molbech har urigtig læst kranclyt. [19]) ret meget. [20]) Ansigt.

Formal[1]) af stenbok. — Evax konungh af arabie land skrøf til nero keysær, hwilkæ ærlikæ stenæ æræ, oc af therræ dygh hwær særlæst,[2]) oc af therræ lyt oc therræ nafn, oc horæ[3]) the mughæ hittæs oc hware.[4])

Værœf oc æi gothæ stenæ swa sum them hørær oc bokæn biuthær, the innæn gull thær gull hørær, oc the annæt thær annæt hørær, oc the i winstræ waghæ[5]) oc the i høuræ waghæ, thær thær høræ;. tha hauæ the æi fullæleke therræ dygh oc therræ kraft. Thæssæ ær the stenæ oc therræ nafn, thær bokæn sæghær aaf. ændæs fortalæ af stenbok.

Crisolitus hetær en ærlyk steen. Han ær røth i lyt, skynænd æns gull. og giuær af sik gnistæ gen sool. Oc innæn hanum ær grønæ stripæ lytæth æns haf. Han skal bæræs innæn gull, oc ær goth for trollæ oc for ræzlæ. Thænnæ steen kombær fra blamannæ land, oc skal a winstræ wagh bæræs.

Af en anden noget yngre håndskreven Lægebog, Codex Arnæ-Magn. No. 187, 8.

Hær byries[6]) af howæth wærk, hwat thær skal gøres fore. — Thæn man hauer houæth wærk, æller myster sijt wit, takæ hunægh oc wijn bathæ iæfnt samen oc lat i een leer grydæ the ny ær. oc lat ther mæt camiliatam swa myket som thet thykker, oc siuth thæt om al en dagh, oc gijf hanum thæt at drikke, oc se at han sofwær æy om twa daghæ oc tua nættær, oc frælsæs han af thæn sot.

Sumæ mæn hauæ the øghæn, at the ma æy see om aften æller om nat. hua sum sua ær, hanum skalt thu latæ bloth aff een athræ[7]) hetær cephalica, oc skalt thu gifæ hanum ierapalga æller pillule stomachion, oc mæth liten mat skalt thu thøm føthæ. æy skalt thu om nat giuæ them at ætæ. oc thu skalt thøm gifæ getæ milt stect a eeld, oc thær skalt thu pipær i læggæ, oc thær milten ær stect, tha skalt thu hænnæ støthæ oc writhæ af hænnæ alt thæt thu mat fa, oc smør thær mæth thæn manz øghæn thær æy ma se um quæld oc om nat, tha haldæ sinæ øghæn oc sit anletæ ofær røghen up ganger af grydæn, oc aff thæt getæ køt thær siuther. oc tha bæthræs hanum thæn blindelsæ.

Hær sighæ wi af døuæ øren, hwat lægædom thær hører tel. Tac biørnæ istræ og thiwrs tælgh oc smør oc kirsebærs quathæ[8]), oc blandæ alt samæn oc wærm thæt oc drøp thæt i øren. Oc om

---

[1]) Fortale. [2]) særdeles, særskilt. [3]) hvorledes. [4]) hvor. [5]) Side. [6]) begyndes. [7]) Åre. [8]) Gummi.

thæn dagh far thu howæth wære thær af, oc annen dagh tha helær thæt. Item tac æskæ stanæ og læg i eeld, oc thæt watn wt løper at ændæn, sannæ[1]) thæt i een æggæ skal, oc blandæ thær tel een sketh mæth hunugh, oc tac osæn[2]) af purløcs honæth oc een sketh[3]) ionis barbe os twa skether, oc blandæ oc si gønum een lin clut, oc lat innen eet glar kar. oc tha thær with tharf, drøp thæt i øren.

Det første Danske Kongebrev, af Kong Oluf.

(Dette Privilegium for Stubbekøbings Bymænd, givet 1386 af Dronning Margrethes Søn Oluf, opbevares i Original=Dokumentet i Stubbekøbing. Af dette ejer det kgl. Geheimearkiv nøjagtig Afskrift, hvorefter Nedenstående er aftrykt.)

Wi Olaf meth Guzs nathæ Kuning i Danmark oc i Norwe, oc een reth Arning teel Swirikes rike, helse alle men, som thethæ Bref see eller høre, Innerlighe meth Guth. Wi kunnæ[4]) the ther teel ære, oc swo the ther teel komme skulæ, thet wi hawe vnt oc lathet wore keræ bymen i Stubbekopingh theræ leighe, swo sum the hawe haft fore fyretiuf winter, sum thet ligger a Munkholm,[5]) swo sum man kaller Stubbekopings Leighe. Hware fore forbythæ wi thet noker man, i hwo thet er, dat the foresauthæ Bymen in Stubbekoping in thet forbønomende Læie bothe po Land oc i Strand them af at trenge, swo fremt som the wille hawe wor Hulle oc vor Nathæ. Teel witnes burth tha stetfeste wi met wort inghefeile. oc frambeles buthe wi wore thiennere, at i ikke lathe wore kere Bimen forvnrette. Datum anno Domini M.CCC.LXXXVI. Scriptum sabbato post assumptionem beate virginis.

Af den Kalmarske Unionsakt 1397.

(Efter det kgl. Geheimearkivs Årsberetn. 2 Bd.)

Førſt: at nw scule thisse thry riken hafue thenne koning som ær koning Eric j hans lifdaghæ, oc sidhen ewinnelicæ scule thisse thry riken en koning hafue oc ey flere ouer alle thry riken, suo at riken aldre at sciliæs meer, om gudh will. sidhan efter thenne koningxens lifdaghæ scal en koning ouer al thry riken weliæs oc takes, oc ey flere, oc scal engte et[6]) riket en koning takæ eller welghæ herefter, wtan met fulborlich samthykke oc endrecht allæ

[1]) saml. [2]) Saften. [3]) skal vel være „een sketh oc". [4]) kundgøre. [5]) En ubeboet Holm under Møn, med noget Krat på og fuld af adskillige Slags Fugle=Vildt. [6]) intet enkelt.

thrygge rikenæ. gifuer oc gudh thenne koning søn, eller thom, efter hanom kommæ, en søn eller flere, tha scal en til koning weliæs og takas, ouer al thry riken, oc ey flere: the andre brøthræ worthe met annet herscap belente oc bethenkte j riken; oc døtre, om han thom faar, tha gøre ther om, efter thy som laghen wt wiser. oc jo en aff koningxsøner, om gudh wil at tha noken til ær, at thisse thry riken hanom weliæ, oc han blifue koning, oc ey flere, som fore er sacht. —

Frambeles scal koningen styræ oc radhæ met sit rike j Danmarc om hws oc festelagh oc dom, efter thy som ther ær lagh oc ræt oc koning ægher oc bør at gøræ; suo oc j Suerike oc j Norghe, efter theræ lagh oc ræt oc koning ther ægher oc bør at gøræ; oc draghes engin lagh eller ræt wt aff eet riket oc wt j annet, the ther ey før hafuæ warit logh eller ræt; wtan koningen og huort riket blifue widh syn lagh oc ræt, som fore er sact, og huort bør at blifue.

Kan thet oc suo wortha, at a noket et aff thisse rike orlogh eller hærscyold wpa styrter, huilket et thorræ thet helzt kan worthe, tha scule the andre tw riken, nar koningen eller hans embitzmen wpa hans wegen thom til sigher, met macht oc al troscap thet riket til hjelp oc werghe komme, huart thom worther til sact entich til land eller watn; oc scal huort et riket thet annet til hjelpe kommæ oc waræ, som ther til bør, wtan alt arct,[1]) thoc suo at huor et riket eller bathe tw thet enæ til hjelp komme, tha scal man j thet riket thom met spisan oc kost oc fodher aff rikesens embitzmen thera nøthorf forese oc bæring, oc scipe[2]) at landet oc almughen ey forderuet worther; en om thorræ thienisto løn, scadhe oc fenxel eller annet thet suo til rørir, ther stonde koningen thom fore, oc ey rikesens embitzmen eller almughe ther om queliæ eller a talæ then tidh.

Oc scal huor man hogher oc lagher widh ræt og lagh blifue, oc sich nøghe lade j lagh oc ræt oc met engin døthfeydhe eller annen wræt eller høghmod noken then annen forthrykke, eller wforrætæ then ther mindræ forma; wtan alle scule ræthes gudh oc wor herra koningen, oc alle stonde hans budh, efter thy som tilbør, oc hans embitzmen the han til setter wpa synæ wegne oc ræte ouer them som her amot bryde. Worther oc noken j noket riket fridhløs eller biltogher[3]) eller forflicthogher[3]) j annet rike for syn rætæ brut,[4]) tha scal han suo wel j thet enæ rike wara fridhløs som j thet andræ, oc scal hanom engin heyne eller forsuaræ, wtan huor han worther a talæther oc a kerther,[5]) ther skal man ouer hanom rætæ,[6]) efter thy som han brut hafuer og ræten til sigher.

Frambeles scal wor fru drotning Margretæ styra oc besidiæ, radhe oc beholde j henne lifdaghe whindrit met al koningxlich ræt,

---

[1]) Argelist. [2]) skaffe, indrette det så. [3]) landflygtig, fredløs. [4]) for sine Retsbrud, Brud på Retten. [5]) påtalt og anklaget. [6]) rette, dømme.

engte wnden taket [1]), efter henne vilghe alt thet, som henne fadher oc henne søn henne wnte oc gafue j thorre lifuene liff oc j thorræ testament, oc suo j Suerike henne morghengaue oc aunet, thet rikesens men j Suerike hafue met henne ouer enæ drægher oc samthyct at hwn beholde scal, suo oc henne morghengaue j Norghe, oc thet henne herræ koning Hakon oc henne søn koning Oleff henne ther wnt oc gifuet hafue bothe j thorre lifuende liff oc j thorræ testament oc et mughelict testament at gøræ efter sich, oc thet at holde, thoc suo at landen oc slotten komme igen frij oc wmbeuoren [2]) til koningen; nar hwn dør, wtan suo mange pænninge oc gotz, som hwn mughelica bort gifuer j syt testament, som fore er sact.

Til mere beuaring alle thisse forscrefne stykke, at the scule stadighe, faste oc wbrydelicæ blifue ewinnelica met gudz hielp, oc j alle mode oc met alle article, som fore screfuet star, oc at breff sculæ giffues wppa perkman screfne, tw aff huart rike, suosum ær Danmarc, Suerike oc Norghe, ludende j alla modæ oc met allæ artikele som hær forescrefuet star, oc sculæ incigles met wor herræ koningens oc wor fru drotningens oc rikesens radz oc mens, oc køpstæthes jncigle aff huort aff thisse thry rike Danmarc, Suerike oc Norghe, oc at alle thisse stykke æræ suo talædhe oc ende, oc at the j alle modæ suo fuldraghes oc fulkommes oc blifue sculæ som fore screfuet star, tha hafuom wi Jæcop oc Hinric aff Gudz nadh erchebiscope j Lund oc j Wpsalæ, Pæther oc Knut met samma nadh j Roskilde oc j Lyncopunk biscopæ, Karl af Tostæ, Jønes Anderssøn, Sten Beyntssøn, Jønes Rut, Thure Beyntssøn, Folmar Jacopssøn, Erengisl, Pæther Nielssøn aff Agarth oc Algut Magnussøn riddere, Arent prouest j Oslo, Amund Bolt, Alff Harilssøn oc Goute Erichsøn riddere, ladit wora jncigle meth goth wilghæ henges for thettæ breff. Scriptum Kalmarn anno domini mo. CCCXC septimo die beate Margarete virginis. [3])

Udtog af St. Knuds Gildes-Skraa.

Det er rimeligt, at Kong Knuds Gilde, stiftet til Ære for den i Albani Kirke i Odense 1086 myrdede Knud (4) den Hellige, fik sin Skrå (Lovsamling) stadfæstet af Erik Ejegod År 1100 e. Kr. Det ældste Håndskrift, man har af dette interessante historiske Mindesmærke, fra det 15. Århundrede, findes aftrykt i P. Kofod Ancher om Gamle Danske Gilder og deres Undergang, Kbhvn. 1780. Derefter er atter nedenstående Uddrag aftrykt.

Wy gild brødræ innæn sanctæ knuts gildæ, som hælig martir wor, i ottensø stath boendes, gøræ thet allæ men viderlict, neruærende

---

[1]) uden Undtagelse. [2]) uforbeholden. [3]) Neden under Diplomet have Sigiller i grønt Voks været påtrykte, hvoraf dog kun små Fragmenter ere tilovers.

och kommende met thennæ neruærende skreft: ath wor nadighæ herræ kong Eric hawær ikkæ al enistæ i fyøn, mæden om væl[1]) iwær al danmarks rigæ, sanctæ knuts gildæ fast giort, thæt statfestæt och stadæligæ styrkæt.

Art. 1. Om gildbroder ihæl slaer sin gildbroder, han scal bødæ then dødes arwynghe xl march penningæ, och gildbrødræ iij march; och ther iwær scal han mælæs vth aff gildet meth eet ont nafn som ær nidingh. Om gildbroder slar noghen man i hiæl, som ikkæ ær gild broder, och brødræ æræ neruærendes, tha sculæ the hielpæ hanom af lifs wodæ: Om han ær nær hafæt, tha scule the skipæ hanom bod och aarer, och øsæ kar, och eld fyræ,[2]) och øxæ; och siden voktæ segh self sosom han kan.

7. Ho som slaar sin gildbroder til bloots i gildes hus aller i gildes gaard met hammer, øxæ, kep, aller met noger annen thing, huat som helst thet ær, i houet, saa at han meghet veder thorf læges lægædom; tha scal han bødæ xii march imoth hanom som saaret fik, gildbröbræ eet pund hunugh, och alderman i march. Och ho som slar igen, han scal bødæ thet samæ vidæ[3]), om thet genslau er stort och farlict.

11. Huilken som thræter veth sin gildbroder i gilbet, och saa fortørner hanom ath han kan ikkæ hauæ freet i husæt, och saa bort ganger, vorder han ther foræ felt;[4]) tha scal han bødæ veth hanom vi march, gildbrødræ een march, och olderman en halff march. Och hosom kaller sin gildbroder thyøff, troløs, aller herienssøn,[5]) Aller brauer hanom i haaræ, Aller vredæligæ slar met næuæ; han skal bødæ veth hanom vi march, gildbrødræ i march, och olderman een halff march.

20. Nar gildet scal væræ, tha sculæ the brødræ, som tel næfnes af alderman, antuorde dem, som stolbrødræ[6]) æræ, hunugh aller malt, huat som the æyæ ther tel. Wen om thet forfares foræ thæres forsømelsæ, thet scal vides them. Hosom vordæ telnefndæ ath gøræ gildet, the samæ sculæ gøret. Allers huer aff them, som tel ær nefnd, scal bødæ ii øre sølfs allæ brødræ foræ thæres forsömelsæ, vden han hauer loulict forfal. The som tel æræ nefndæ ath gøræ gildet, orsages ath the thet ikkæ gøræ: foræ siugdom, foræ fatigdom ath han hauer møst sit gots, och om han hauer skipet sit gots och ær paa sin farendæ væy, Aller i andræ maadæ thes ligæ.

41. Nar nogher gildbroder døør, tha scal huer bæræ sin pennyng, som kalles ligscud, tel thet hus som liget ær innæn. hosom thet ikkæ gør, han scal bødæ een øræ pennynge, vden han

[1]) om væl, tillige. [2]) Fyrtøj, Fyrstål. [3]) Straf. [4]) overbevist. [5]) et Skældsord, dannet af Odins Navn Herian, omtrent: et Djævels Menneske. [6]) Gilderne havde gærne foruden Oldermanden to eller flere Stolbrødre, som forestod Gildets Indkomster og gik Oldermanden i alle Ting tilhånde for at befordre Gildets Tarv.

hauer loslict forfald. Hosom ikkæ kommer then tiid liget bæres tel kirken, før the hauæ gangeth omkring thre gaarde meth ligæt, han scal bødæ een øræ. Hosom ikkæ ær i messen met liget, och then tid thet iordes, bödæ een øræ.

43. Hosom vil hauæ brøderscap breff, han scal giuæ olderman och stolbrødræ iiij grotæ. och førstæ thet scal beségles, tha scal han giuæ een tynnæ øl. och bysens scriuæræ iiij grotæ foræ breffet, huilket ængæn scal scriuæ vden han. Och ikke scal alderman hauæ makt ath besæylæ saa danæ breff vden stolbrødræ semthøkæ, och i thæres næruærelsæ.

Af Kong Eriks Krønike.

Forfatterskabet til denne Krønike, der oprindelig er skreven på Latin, blev en Tid lang af en Misforståelse tillagt Kong Erik af Pommern. Krøniken selv er kun af lidet historisk Værd; vigtigere er som Sprogmonument den danske Oversættelse, sandsynligvis fra det 15de Århundrede, hvilken findes aftrykt i Ny Dansk Magazin 5. B. S. 163 o. f.

Om Stærkodders Endeligt. — Øly hin freknæ, han wor swo rask, at han wildæ æi hawæ istæth [1]) til sin sadæl. Item han wor oc swo grøm, at hand slo Stærkather i knæ met sijth øghænsywn. Øly for in i Swerighæ, oc ther nøddæ thæ hannum at fæktæ. Förstæ dagh fikthede han aa mooth een, annæn dagh aa mooth to, tredyæ dagh aa mooth thræ, fiærdæ ꝛc. Oc swo øktæ han hvær dagh, til han hauthæ ælløwæ slawet i fekt. Thær star scriwet af hannum, at Stærkather laat sæg købæ for gul til af kuning af Swerigæ, at sla Øly i hiæl, i swo danæ madhæ: kuning Øly wor i batstowæ i een sin auflsgard i Siäland, i Læthræ. Thær laat Stærkather seg felæ [2]) in i stowæn til kuningin. Genstæn [3]) kuningin løfthæ sinæ øynæ opp at [4]) swo til Stærkathær, tha word han swo ræd, at han for retzæl fiæl næth i sinæ knæ. Men kuningin gaf hannum wisdom aa mood sin grømheet, [5]) oc ther slo han kuningin i hiæl. Men æfther han hauthe giørth thæn forræthelsæ aa mood sin rætæ droth oc sin rætæ hærræ, tha grad han all tijt bathæ nat oc dagh. Oc thet gul, han fek af kuning af Swerik, thet bar han allthiit hoos seg, swo længæ at han gawet thæn hannum i hiæl slo. Omunder Ølysøn word kuning i Danmarch æfthær sin fathærs døth. Omundær. i hans thijt giørdes Stærkather gamil oc wanfør, oc syrde for, at han skuldæ dø i sæng som een annæn man, ol mæst fordy han sloo kuning Øly i hiæl. Paa een thijt kom han [til] een, heet Hothær, hwes fathær han hauthæ

---

[1]) Stigbøjle. [2]) skaffe særskilt Adgang (isl. fela). [3]) så snart. [4]) bør læses oc. swo d. e. så, af at se. [5]) d. e. lærte ham at undgå hans Øjnes Grumhed.

før i hiæl slawet, oc sawde: Jæk drab thin father, tu hawer ræth til at hæfnæ hans døth. Æn thættæ gul, tu seer meg hauæ, thet wel iæk giwæ theg, om thu megh i hiæl slaar. Høthær thil thæs han mattæ hæfnæ sin fathers døth, oc faa thet møglæ gul, tha thog han Stærkathærs eyæt swærd, som Skom heet, oc af slo hans howet, i Skanæ wed Rynæbro, og giorddæ seg om met Skom, for^de^ gothæ swærd, oc wildæ gangæ ywer forscrefnæ bro. Ther han mit aa bro wor, tha gleet Skom af slithæ,[1]) oc fal vnder broen, fra tha oc æn tha[2]) kunnæ ingæn man fangæ thet swærd op. Æn nær stort wadufal ær, tha see man thet æn i dagh vnder stundum.

Gamle Danske Viser eller Kæmpeviser.

Under denne Benævnelse indbefatter man en meget stor Mængde (henimod 500) episke og lyriske Digte fra Middelalderen, der handle snart om gamle Kæmpers eventyrlige Bedrifter, snart om Fortryllelser og overnaturlige Væsners Magt, snart om mærkelige historiske Begivenheder, snart om lykkelig eller ulykkelig Kærlighed. Viserne ere ikke alle oprindelig danske: adskillige ere fra først af digtede i Norge, end flere i Sverig, og en hel Del stamme fra Tyskland, andre fra England og Skotland. Forfatternes Navne og Levetid kende vi ikke; men at de ere digtede i Middelalderen og at de have levet i Folkemunde igennem mange Menneskealdere ved Hjælp af Hukommelsen, førend Nogen tænkte på at opskrive og samle dem, er vist nok. De kunne meget godt være forfattede i Tidsrummet 1300—1500, skønt Sproget ved første Øjekast viser hen på det 16. og 17. Hundredår. Ti deres Alder kan ikke ses af Sproget; i de forskellige Afskrivninger, som fulgte efter hinanden, forandredes nemlig ej alene Sprogformerne med den fremrykkende Tid, men både disse og mange Udtryk forvanskedes ikke sjælden indtil Uforståelighed og fuldkommen Meningsløshed, fordi Afskriverne ikke længer selv altid forstode den forefundne Text, og det er just de sidste, altså mest forkvaklede, Afskrifter, som Tiden har levnet os. Imidlertid, hvor bevisligt det end er, at således som vi nu finde de gamle danske Viser i Afskrifterne (med en stor Mængde Forvanskninger af Sproget, ofte med Linier uden Mening, Endelser uden Rim, hvor dette åbenbar skulde være, og Omkvæd som synes slet ikke at stemme med Indholdet), udgik de ikke fra Digternes Mund og lød ikke på den Tidsalders Læber, hvis Glæde eller Trøst de vare; så have vi dog i dem det Væsenlige, Visernes Ånd og Sjæl, ja i Hovedsagen også deres Legeme, om end dette stundom er skjult under en forandret og ikke passende Klædebragt. Indholdet viser, at de ere forfattede i Adelens og Ridderskabets mest blomstrende Tid, medens Munkestand og Gejstlighed vel var udbredt og mægtig, skønt ikke så mægtig som Adelen, men Kongens Anseelse derimod var svækket, Bonden nedsunken i Usselhed og Borgerstanden endnu ikke havde begyndt sin Udvikling. Om Adelen digtedes Viserne især; på deres Borge og i deres Kredse løde de. Men da den danske Adel fortrængtes af den tyske, hørtes de endnu i Borgestuerne blandt det danske Tjenerskab, og holdt sig hos menig Mand.

Disse Viser vare ej alene bestemte til at synges, men upåtvivlelig også ofte til at danse efter. Melodierne, hvoraf en stor Del er til endnu,

[1]) Skeden. [2]) æn tha, endnu.

ere sædvanlig melankolske og i Mol, skønt Indholdets Tone ofte er let og skemtefuld. Omkvædene ere ikke noget Uvedkommende eller senere villkårligen Tilsat; de høre med til Viserne og angive den Grund, hvorpå Begivenheden hviler eller hvorfra den udgår, eller og de lyde som Skæbnens Røst, ligesom Koret i den græske Tragødie. Foruden det poetiske Værd, som de endnu for os besidde i så høj en Grad, have de tillige megen historisk Betydning, idet de dels meddele om enkelte vigtige Begivenheder, hvad Krøniken fortier, dels tydelig skildre og belyse Middelalderens daglige Liv, især i de højere Stænder.

A. S. Vedel har først udgivet en Samling af dem, hundrede i Tallet, i Året 1591. Til disse føjede Peder Syv endnu hundrede andre i en Udgave 1695. I dette Hundredår forenede W. H. Abrahamson, R. Nyerup og K. L. Rahbek sig om at gøre et Udtog af 222 Viser, hvilke udkom 1812—1814 i 5 Bind. Endelig har Svend Grundtvig (Søn af N. F. S. Grundtvig), med Understøttelse af Selskabet til den danske Literaturs Fremme, begyndt en ny Bearbejdelse efter et storartet Anlæg. Både med Hensyn til Sproget og Indholdet var en sådan højlig fornøden, og de hidtil udkomne 3 store Bind vidne om den Indsigt og Kærlighed, den Flid og Nøjagtighed, hvormed den ny Udgiver udfører dette Arbejde. Desuden har S. Grundtvig udgivet 25 af disse gamle Viser i en noget forandret Form som et Forsøg på at gøre dem lettere at forstå af Nutidens Folk.

Kong Diderik og Holger Danske.

(Efter Karen Brahes Foliohåndskrift, i Svend Grundtvigs Udgave.)

1. Stterck Dyderick boer y Berneland
alltt med synn atten brødbere:
och huer aff denom haffde søner tholl,
weell stuore kiemper och wreedde.
Men striddenn thend stander for nuorden vnder Iyutland.

2. Søster haffuer hand XV,
och huer daa haffuer dy sønner XII,
thend yngist aff denom haffuer XIIII,
thy reddis icke for dieris lyff.

3. Saa gick thi fram for bierigitt at staa,
som mange skønn kemper-krop:
ther thi leegge
saa hygtt offuer biurge-top.

4. „Nw haffuer wy strid all werden igenem
och thett haffue wuonbet slett:
thitt haffue wy hørt sige om kong Holger Dansk,
hand buor y Danamarck.

5. Thett haffue wi hørtt sigge aff kong Hollger Dansk,
hand buor y Nør-Iiudland:
hand ladder sieg krone med røde guld,
hand weell aldrig were mand."

6. Suerting stieck op enn stollstanng,
saa begyntte hand att thrue:
„Weel hunddrett aff kong Holgers beste mend
thenom worder ieg icke wed en flue.“

7. „Hør du, Suertting, du suortte dreng,
dw wierger dem aldrig saa ringe:
wy haffuer tidt hørdt sigge aff kong Holgers mend:
er raske wnge drennge.“

8. Tthett suaridtt hyggenn Bermerriß,
hand mellte en ord allieenne:
„Y morgenn wille wy till Danmarck,
om konng Holger tør biee oss hieeme.“

9. Thy drog vd aff Bernerland,
thi war XVIII thusind sterck,
och thi drog denom y Danmarck,
kong Oller wilde thi geste.

10. Saa hieedder kong Holgers miendste mend:
lidden Vlfann Jaarnn och her Suend Feeldlinng snar;
thi skieckitt them fremerst y en rinng,
thy tuorde well staande thenn skaarre.

11. Thi slogges III netter och thre dage,
ther størtt saa mangen skiønn mand:
kong Olgers mend bleffue all wied machtt,
der størtte mangen aff Bernelandtt.

12. Tthi sluog tiell-samell med fuld magtt
alt paa den suorte hieedde:
der waar saa ynckelig en samell-gang
aff stuore kemper och wreedde.

13. Tthett wor hygge Bermerritz,
hand suarede en ord allieenne:
„Nu løffuer der ingenn vdden hunddritt aff woris meennd,
huor skulbde wy Holger Dansk offuer-wyndde?“

14. Stterck Tthidderick thuog till buodde hans bieenn,
hand løb offuer bierig och daalle:
och Suerting hand tradde denn same wiee,
ihuor fast hand truett førre.

15. Thett meellte sterck Thiderick,
hand suo seg op till sky:
„Thett er tid, wy drager hieem till Bernn igenn,
her haffue wy ingen ly."

16. Thett meellte libell Vlfaan Jaarnn,
hand holdt vndder grønen libde:
„Huld libitt daa tør thie rose aff,
thy waare y Danmarck att stribde."

17. Thennd thid dy drog aff Bernne-land,
thi waar weell XVIII thysind meend:
ther kaam sleett ingenn tilbage igenn,
vddenn halleff-thridisinds-thyffue och feem.

18. Och blodditt thett rindder y stribdenn strøm
buode offuer bierrig och hyffue:
och røggenn standder y hemellenn vd,
och suoellenn bleff bluodig och rød.
Men stribdenn staandder nuordden vndder Jyttlannd.

Dronning Damors (Dagmars) Død.

(Efter Svanings Håndskrift på det kongel. Bibliotek i København meddelt i Svend Grundtvigs Udgave.)

1. Dronning Damor[1]) ligger udi Ribe sjug,
til Ringsted lader hun sig vente:
alle de fruer i Danmarck er,
dennem lader hun til sig hente.
I Ringsted der huiler dronning Damor.

2. „I henter mig en, i henter mig to,
i henter mig aff de vise!
i henter mig liden Kierstin,
her Karls søster aff Ribe![2])

3. Liden Kierstin ind at dørren treen,
met tuct oc fauffren sind:
Dronning Damor stander hende op i-gien,
saa vel fogned hun hendis komme.

4. „Kandstu lese, oc kandstu scriffue,
oc kanstu løse min pine:
da skalt du slide rød skarlagen,
oc ride graa ganger min."

---

[1]) Valdemar Sejers første Dronning; hans anden blev Bengerd af Portugal.
[2]) skal sagtens være Rise.

5. „Kunde ieg læse, oc kunde ieg scriffue,
det giorde ieg alt saa gierne;
det vil ieg for sandigen sige:
eders pine er haarder end ierne."

6. Saa tog hun sancte Marie bog,
hun leste op alt det hun kunde;
det vil ieg for sandingen sige:
saa saare hendis øyen de runde.

7. De fulde[1]) hende ud, de fulde hende ind,
det lidde io lenger oc verre:[2])
„Emeden det kand ei bedre vurde,
i sender bud effter min herre!

8. Emeden det kand icke bedre vorde,
i sender bud effter min herre!
i sender bud til Gullands-borg!
i finder hannem icke før."

9. Thet da vaar den liden smaa-dreng,
hand loed icke lenger for-liide:[3])
lagde hand saddel paa ganger graa,
ørsel hin huide.[4])

10. Kongen hand stander paa høylofft s-bro,[5])
oc seer hand ud saa vide:
„Oc hisset seer ieg en liden smaa-dreng,
saa sørgelig mon hand quide.[6])

11. Hisset seer ieg en liden smaa-dreng,
saa sørgelig monne hand tro:[7])
det rade Gud-fader i Himmerig,
alt huor Daumor hun maa."[8])

12. Ind da kam den liden smaa-dreng,
oc stedis hand for bord:
„Droning Damor haffuer mig til eder send,
gierne talde hun met eder en ord."

[1]) fulgte. [2]) Det blev jo længer jo værre. [3]) d. e. tøvede ikke. [4]) bedre efter Vedels Udgave: oc ryete hand saddel fra Bjelcken ned oc lagde paa Ørs hin huide. [5]) formodenlig en Art Altan udenfor Høje-loftet, d. e. Salen eller det øvre Stokværk. [6]) jamre sig. [7]) d. e. trå, attrå, længes, være tungsindig. [8]) befinder sig. Svensk: han mår wäl, han befinder sig vel.

13. Dan-kongen hand slou de taffelbord sammen,
at alle de terning de siunge:
„Forbiude det Gud-fader i Himmerig,
at Damor skulde dø saa ung!“

14. Der kongen hand drog aff Gullands-borg,
da fulde hannem hundret suenne:
oc der hand kam til Ringsted,
da fulde hannem ickon Damors dreng.

15. Der vaar ynck i fruer-stue,
der alle de fruer de græd:
dronning Damor død i liden Kierstins arm,
der kongen red op at stræde.

16. Det vaar danner-kongen,
hand ind at dørren tren:
det vaar liden Kierstin,
hun recker hannem haanden igien.

17. „Oc hør i, danner-kongen,
i skal huercken sørge eller quide:
wi haffuer fanget en søn i dag,
haffuer skorn den aff Damors side.“

18. „Jeg beder eder alle, iomfruer oc møer,
beder eder for Guds skyld saa gierne:
i beder en bøn for Damors siel,
at hun maatte met mig tale!“

19. Dronning Damor reiser sig aff baren op,
hendis øyen vaar blodige røde:
„o vi, o wi, min edelig Herre!
hui giorde i mig den møde?

20. Den første bøn, der ieg eder beder,
den vider i mig saa gierne:
all fridløss mend dem giffuer i fred,
oc lader alle fanger aff iern!

21. Den anden bøn, der ieg eder beder,
den kommer eder selff til fromme:
i tager icke ved Biengierd!
hun er saa beskt en blomme.

22. Den tredie bøn, der ieg eder beder,
den vider i mig saa gierne:
lader i Knud, min yngste søn,
oc konning i Danmarck være!

23. Oc lader (i) Knud, min yngste søn,
oc kong i Danmarck bliffue!
da skal Biengierd en anden føde
oc den skal min forøde.

24. Oc haffde ieg icke min ermer om søndag snørd,
oc icke striger[1]) paa sat:
da haffde ieg icke i pinen brend,
oc huercken dag eller nat.

25. Hør i det, min edelig herre,
vil i mere aff mig vide:
der sidder Guds engel i Himmerig,
de monne fast effter mig lide."
I Ringsted der hviler dronning Damor.

Eline af Vildenskov.

(Efter S. Grundtvigs Kæmpeviser og Folkesange fra Middelalderen, fornyede i gammel Stil.)

„Her har vi en rigtig middelalderlig Vidunderdvise om en **Kongesøn** af Engelland, der af sin Stifmoder er omskabt til en **Trold**, men ved et **Kys** bliver løst fra Trolddommen. Saadanne **Fortællinger** om omskabte Prindser og Prindsesser havde man **mange** af i Middelalderen, baade her og andensteds. Denne Vise **vides** ikke at have været kjendt uden i Danmark og Norge. I **Skotland** har man dog en meget lignende."

---

1. Der ligger en Ø i Vestersø,
der agter en Bonde at bygge;
han fører did baade Høg og Hund,
han bygger op Hus saa trygge.
De vildeste Dyr og Dyrene udi Skoven.

2. Han fører did baade Hund og Hane,
han agter der i Vinter at være;
de vilde Dyr udi vilden Skov
de give fast over ham Kære.[2])

---

[1]) Bræmmer. [2]) Klage.

3. Han hugger ned Eg, han fælder ned Bøg,
han bygger op Hus saa faste;
det mælte de Trolde, i Bjærget bo:
„Hvi monne den Bonde saa braske?“

4. Ud saa kom den mindste Trold,
han var ikke større end en Myre:
„Hvi monne den Kristenmand lade saa?
vi skulle ham visselig styre.“

5. De vare vel syv hundrede Trolde,
de samled dennem i en Ring,
saa fore de til Bondens Gaard,
der vilde de sætte deres Ting.

6. Det da mælte den liden Trold,
han var baade led og ful:
„Og vi ville fare til Bondens Gaard,
og holde med hannem vor Jul.“

7. Saa højt da gøde den gode Hund,
som Hyrden blæser i Horn;
og saa da galed den gode Hane,
der Bonden havde givet sit Korn.

8. Den Bonde han ud af Vinduet saae,
han saae de Trolde saa lede:
„Hjælp nu, Gud Fader i Himmerig!
jeg ræddes for de Trolde deres Vrede.“

9. Bonden gjorde Kors i hver en Vraa,
og mest over Stuedør:
somme fløj øster, og somme fløj vester,
og somme fløj langt i nør.

10. Somme fløj øster, og somme fløj vester,
og somme til Norgelands Side,
foruden den allerledeste Trold,
han agted hos Bonden at bide.[1])

11. Bonden han skikked sit Folk til Bords,
som han var van at gjøre:
Trolden han satte sig ovenfor,
de turde ikke Maden røre.

[1]) at bie, slaa sig til Ro.

12. Først da taled den ledeste Trold,
og saa tog han opaa:
„Bonde! jeg vil din Hustru have,
det væneste, der du aa.“ [1])

13. Bonden han svared det bedste han turde:
„Lad mig min Hustru beholde!
og tag du siden baade Hus og Gaard!
det haver du vel i Volde!“

14. „Da skal jeg tage baade Elin og dig
og træde eder under min Fod;
saa vil jeg tage dit gode Gods
og sænke det neder i Flod.“

15. Den Bonde og hans gode Folk
de raadtes ved af stor Nød:
„Bedre er hun ene død og fortabt,
end vi blive alle for ød.“

16. Op da stod den uselig Bonde,
Herre Gud løse vel hans Vaande!
gav han Eline, Hustru sin,
den lede Trold udi Haande.

17. Det mælte Eline Bondens Hustru,
hun fældte saa modige Taar:
„O Herre Gud naade mig fattige Kvinde!
min Lykke er mig saa haard.“

18. Han tog hende listelig i sin Arm,
han minded [2]) hende for sin Mund:
og saa blev han den gjæveste Ridder,
der gange maatte paa Grund.

19. „Hav Tak, du ædelig Bondens Viv!
jeg priser dig, mens jeg maa leve;
vilt du nu have din Bonde eller mig?
jeg vil dig Kaaret give.

20. Hør det, Eline Bondens Hustru!
og vilt du vorde min Viv:
alt det Guld i Engelland er,
og det vil jeg dig give.

---

[1]) ejer. [2]) kysse.

21. Jeg var mig saa lidet et Barn,
der mig faldt Moder fraa:
min Stifmoder mig forskabte,
hun gjorde min Lykke saa haard.

22. Nu vil jeg give Bonde din
baade Guld og Gods og Ære;
saa mænd ved,[1]) Eline Bondens Hustru!
du bliv min Hjærtenskjære!"

23. Mælte det Bondens væne Hustru,
hun mælte saa brat et Ord:
„Jeg haver mig saa god en Bonde,
som gange maa opaa Jord.

24. Du ædelig Ridder, du tak din Gud,
som dig haver frelst af Vaade![2])
og lov du dig en Ridders Barn!
saa leve vi i Freden baade."
De vildeste Dyr og Dyrene udi Skoven.

Agnete og Havmanden.

(Efter Nyerups Udgave.)

1. Agnete stander paa Højelofts Bro,
Strax kom der en Havmand fra Bunden op.
Haa, haa, haa!
Strax kom der en Havmand fra Bunden op.

2. „Og hør Du, Agnete! hvad jeg siger Dig:
Vil Du være Allerkjæreste min?"

3. „O ja saamænd det vil jeg saa,
Naar Du tager mig med paa Havsens Bund."

4. Han stopped hendes Øren, han stopped hendes Mund,
Saa førte han hende paa Havsens Bund.

5. De vare tilsammen i otte Aar,
Syv Sønner de tilsammen monne faae.

6. Agnete hun sad ved Vuggen og sang,
Da hørte hun Englands Klokker klang.

---

[1]) et Forsikrings=Udraab: i Sandhed! [2]) Ulykke.

7. Agnete hun ganger for Havmand at staae:
„Og maa jeg mig udi Kirken gaae?"

8. „Ja gjerne maa Du til Kirken gaae,
Naar Du kommer igien til Børnene smaa."

9. Han stopped hendes Øren, han stopped hendes Mund,
Saa førte han hende paa Englands Grund.

10. Agnete hun ind ad Kirkedøren tren,
Hendes Moder bagefter og var ej seen.

11. „Og hør Du, Agnete! hvad jeg siger Dig:
Hvor har Du været i otte Aars Tid?"

12. „O jeg haver været paa Havsens Bund,
Syv Sønner jeg med Havmanden fik."

13. „Og hvad fik Du for Æren Din,
Da han Dig fæsted til Bruden sin?"

14. „O han gav mig et prægtigt Guldbaand,
Det findes ej bedre om Dronningens Haand."

15. Og Havmanden ind ad Kirkedøren tren,
Alle de smaa Billeder vendte sig omkring.

16. Hans Haar vare som det pureste Guld;
Hans Øjen de vare saa frydefuld'.

17. „Og hør Du, Agnete! hvad jeg siger Dig:
Dine smaa Børn længes efter Dig."

18. „Lad dem længes, mens de længes vil,
Ret aldrig kommer jeg mere dertil!"

19. „O tænk paa de store, og tænk paa de smaa,
Og tænk paa det lille, som i Buggen laae."

20. „Ret aldrig tænker jeg paa store eller smaa,
Langt mindre paa det lille, som i Buggen laae."
Haa, haa, haa!
„Langt mindre paa det lille som i Buggen laae."

Gamle Danske Ordsprog.

Ordsprog er, så at sige, slående og stående Sætninger, hvori vore Forfædre, som oftest under et eller andet Billede, udtrykte deres Livserfaringer og Leveviisdom. Sådanne korte Fyndsprog er gamle og var meget yndede i Norden. Man finder dem i flere af de eddaiske Digte, og N. M. Petersen har fremdraget adskillige af det latinske Hylster i Saxes Danmarks Krønike. Det smukke Sandsagn „med Lov skal Land bygges", hvormed jydske Lov åbnes, forekommer også i Njáls Saga, i den norske Frostetingslov og i de svenske Uplands- og Helsingelove. Mange Ordsprog bære naturligvis ved deres Indhold Vidne om deres Ælde, f. Ex. de, der handle om Trælle eller om Trolle; om Helgene eller om Klostre. Ligeledes ved deres Form f. Ex. når de have Rimbogstaver (de to L i den anførte Lovsætning) eller en gammeldags Ordføjning („mange Bække og små" for mange små Bække). Endelig ved en Mængde Ord, der nu ellers er glemte, eller i bedste Tilfælde gemte i enkelte Almuesmål.

Den Første, der hos os samlede en Del af disse Kærnesprog, er Peder Låle, som almindelig menes at have levet i Begyndelsen af det femtende Hundredår, men om hvis Fødested, Stand eller borgerlige Stilling (Landsdommer, Skolemand eller Gejstlig?) man Intet véd med Visbed. Da Hensigten var at bruge Ordsprogene ved Skoleøvelser, har han, efter Datidens Lejlighed, medgivet latinske Sidestykker eller Oversættelser. Den første Udgave af denne Samling er fra 1506, den sidste fra 1828 ved R. Nyerup. Af senere Ordsprogsamlinger skal her kun nævnes Peder Syvs fra 1682 og 1688, et flittigt Arbeide, hvori dog er indbragt en Masse fremmed Stof. De af Johannes Kok 1870 udgivne danske Ordsprog fra Sønderjylland godtgøre, at mange af vore ældre Ordsprog har holdt sig i Folkemunde i denne gamle danske Landsdel.

Men hvor meget der end af de nævnte Mænd, og af mange andre (hvoriblandt N. F. S. Grundtvig), er gjort for at hæve og hæge denne Folkeskat, er det endnu langt fra, at den i sit fulde Omfang kan siges at være tilstrækkelig lutret, d. v. s. renset for alle uægte Bestanddele. Vi indskrænke os derfor her til at give nogle Uddrag af P. Låles Samling i Nyerups Udgave.

Thu trijller ey Æbleth saa langt, at thet smagher ey af Rooden.
Siællen ær Green bædræ æn Bull.
Man skær stællen goth Korn af ond Agher.
Dotther farer gernæ i Modhers Særck.
Ee[1]) kommer Watn, som wæreth haffwer.
Hwo Ildh wil hawe, han scal leebhe i Asken.
Thet mijnnes Fingræ, som foordom giordes.
Bar er brodherløss Man.
Haandh scal andhen two, eller baade vreenæ wæræ.
Saattæ[2]) ære Søskenæ Wredhe.
Ee[1]) swighe the Sornæ, oc icke the Baarnæ.
Thet ær ont at stinghe Handhen mellom Barcken oc Træætb.
Hiemmæ ær bæsth at hvilæ.
Ee[1]) stwnder hwar tijt,[3]) som han ær baaren.
Han fører goth Læss i Gaardhen, en god Husfru faar.
Then Benck ær wel prydet, met gode Qwinner ær sæth.

---

[1]) altid. [2]) forligte, lette at forlige. [3]) did.

Ee druckner Sqwaller foore goodh Konesſ Dør.
Man maa[1]) themme wilt Diwr oc ey ondh Qwinne.
Barn ſyer gernæ Sandheth.
Blijndher ær Barne-mawæ.
Saa gør Barn i By, ſom hime ær læret.
Saa ær Barn i By bærth,[2]) ſom hiemme ær lærth.
Saa grynthe Grijsſæ effther, ſom gamblæ Swijn fore.
Barn ſcal krybæ, tijl thet nymer[3]) at gaa.
Thet ſcal aarle krøghes, goth Krogh ſcal wordhe.
Thet ær bædre at ſtemme Bæck en Aa.
Got ær at haffwe traadh ſijne Børneſkoo.
Hoo aarle wil wære Herre, han bliwer lenghe Swen.
Thu ſcalt wære gammel til howe oc vngh i Kloſther.
Then Gamlæ ſcal man ære, then Unghe ſcal man lære.
Ee ſpør Winther, hwat Sommer hawer awlæt.
Ælſth Raadh ær bæſth.
Gamblæ Mændz Sægn ær ſtællen vſændh.
Kemper fallæ alle ſeyerløſæ.
Then brwne Rødh hawer then ſødhe Kærne.
Offthe ær Skarlagens Hiærthe vndher reeffwen Kaabæ.
Den Qwernſteen mal oc, ſom vndher liggher.
Aff lidhen Gnijſt wordher offthe ſtoor Ildh.
Liden Thowæ wælther offthe ſtoort Læſs.
Monge Becke oc ſmaa gøre een ſtoor Aa.
Naar Strenghen ær ſtijndheſt,[4]) tha brøſther han ſnareſt.
Han ær ræddher, ther eij tørff ſkælvæ.
Hwær Man haffwer ey Høgh paa Handhe.
Han ſcal fødhe mawer Hæſth, eij haffwer fedher.
Bædræ ær ſwongh[5]) Hæſth æn thom Grimæ.
Bædræ er halff Brødh æn inthet.
Bædre ær tynt Øl en tomt Kar.
Han komer oc fræm, met Oxne Wogn agher.
Bydhennæ[6]) Man fongher Bør.
Kan tw eij offwer komme, thaa kryb vndher.
Thet Træ ær bædre, ther bøyes, æn thet ther bryſther.
Han ſcal lwde, ther lawæ haffwer Dørre.
Bædhræ ær at haffwe een Fwgll i Hendher æn fijræ i Skowen.
Ilt ær Racke[7]) at leege med Bjørnæhwalppæ.
Thw ſcalt eij ædhe Kijrſæbær met Herrebørn.
Hwær Fwgel ſyngher, ſom hans Næb er woxet.
Joordh ær altijdh frooſen for vtreffnæ[8]) Swijn.
Goth Wiliæ draffwer ſtoort Læſs til By.
Raad ær eij bædre æn Braad, vdhen the tages ithiidh.
Reedh Hundenæ føræn Haren løber.

---

[1]) kan. [2]) fin, pæn. [3]) nemmer, lærer. [4]) ſtrammeſt. [5]) ſlunken.
[6]) biende, ventende. [7]) Hund. [8]) lade, dovne.

Man scal ædhe Pølsen, men hwn ær warm.
Man scal slaa Iærneth, naar thet ær heedh.
Man kan eij baade blæsæ och haffwe Meel i Mwnne.
Thw kant eij baadhe spynnæ oc rynnæ.[1]
Han wæcker Iijs, som tørsther.
Nødh gør næsæ-biærff.
Nøødh kænner nøghen Koone at spinne.
Røøn[2] ær goodh Drængh.
Kaaldh Sommer gør warmth Ladegwlff.
Iegh giffwer eij mit Hob fore hwndrede Marck.
Naar een Dør lyckes, thaa øpnæs een andhen.
Reedh tegh paa Spyydhet![3] Wor Herre giffwer tigh Madhen.
Røør Haandh oc Fod, saa hielper thegh Gwdh.
Hiælpp tegh sælffwer, thaa hiellper teg Gwdh.
Saa fødes Byer[4] som Biørne, men dog af vlijghe Bijd.
Saa læffwer Høne af sit Skrab, som Løwæ af sith Roff.
Møghen ær Madh i Gudz Kællere.
Gwdh giffwer them Alle Madh, som han giffwer Mwndh.
Fadher oc Modher ære gode, æn ær Gud bædre.

Den Danske Rimkrønike.

Her er fulgt Molbechs Udgave 1825, i hvilken Texten er aftrykt efter Gotfred af Ghemens Udgave 1495. Såvel denne Rimkrønike, der menes for en Del at være samlet af en Broder Niels i Sorø som Herr Michaels versificerede Arbejder bevise, hvad også Folkevisernes Almindelighed lader formode, at det nyere danske Sprog i Poesi var forud for det i Prosa.

Siden foer ieg[5] tha tijl then helli graff,
som gud meg ther tijl nade gaff.
Ieg tog meth meg alle høgeste men,
som ieg kunne fynne, man eller swen;
Ath inghen skulle giøre spot elder bang,[6]
for theth ieg wor saa stor och lang.
Ther ieg kom hæden tijl greke land,
i Constantinopel ieg keyseren fand.
Han willæ ey lade meg først ther ind,
men syden fick han eth bæther sind,
Tha danskæ, som han tha havde hoos seeg,
fingæ hannum tha wnderwijst aff[7] meg.

---

[1]) rende (Garn?). [2]) Prøve, Erfaring. [3]) Bered selv Spiddet. [4]) Bier.
[5]) d. e. Kong Erik Ejegod. [6]) Støj, Ophævelse. [7]) om.

Them holt han tha i yperstæ stath,[1]
ath waare paa seg bode daw oc nath,
For dyligheđ[2]) og tiæniste troo,
the hannum bewijsde, ther nogheth droo.[3]
Siden lod han pryde hws oc iord,
oc henthe meg ind meth ære fulstoerd.
Han tog meg weth syn høyræ hand,
som ieg hade wæret meghelt megtigeræ man;
Han lede meg ind wthi syn eyen sall,
som kostelig wor oc megheth prall.[4]
Han giorde meg tha eth stort amon:[5]
han kom ther alder ind, som han wor won,
Och inghen keyser effther hannum meer;
saa holle the henne for myn skyld i hedher.
Saa lod han meg resse eth belede opp
weth skyckelsæ effther myn eyen krop.
Saa gaff han meg syn gaffue from,
helly mentz been, som ieg bad om,
Och aff theth helly korss en parth;
theth sende ieg hiem tijl slangdorp ful snarth,
Forthi at ieg ther fødher wor,
som høwe alther i kyrken stor.[6]
Tha ieg kom tha tijl Ciper land,
aff soth ieg tha op gaff myn and,
Theth twsende hundret paa theth anneth aar
effther ath gutz søn fødher waar.
Myn drotning Bodil bleff ther oc død
aff helsot, oc ey aff annen nød.
Ther hedrede oss gud med store iertegn,
som wnderligt er i al then egn.
Ther hade then iord naturen slig,
hwn kunne ey holle ther dødhe mentz lig;
Men nar theth iordis nogher mandz krop,
om nathen kastis han genesthen[7] op.
Men syden myn krop bleff iordeth ther,
tha holt hwn lig, bode fyærn oc nær.

---

[1]) Herlighed. [2]) Dulighed. [3]) Molbech mener: forslog. [4]) glimrende.
[5]) Amindelse. [6]) i Slangerup i Sjælland, hvor Højalteret nu står.
[7]) straks.

Michael.

Herr Mikkel eller Michael, som han sædvanligst kaldes, levede mod Slutningen af det 15. Hundredår og var Præst til St. Albani Kirke i Odense. Det her valgte Stykke er taget af: „Om alth mænniskens leefnetħ. Køpmanhaffn 1514."

Nar thu bliffuær gammel.

Myn owærdabighet haffuer fangheth bood,
thi kæppen er wordhen myn trediæ food;
theth gaar mig meesth til menæ.[1])
Myn rygh han krøges; myt hoffuit och swaa;
til graffuæn maa ieg farløst[2]) gaa:
ther foræ maa ieg mig wenæ.[3])

Mynæ hændher the skælffuæ; slubert[4]) er myt maal,
for ieg bricker nw aff alderdoms skaal;
mynæ øgnæ taghæ til at rindhæ.
Døff er ieg wordhen, ieg kan ey høræ;
braad[5]) bryder mynæ lemmær; huad schal ieg gøræ,
inghen raad kan ieg nw findhæ.

Aff allæ er ieg nw forsmaat,
ffor gotz och penninghæ er fran mig gaat;
mig will nw inghen kændhæ.
The ieg sætthæ fordwm høgt til bord,
til mig talæ the ey nw eth ord;
theth ma myt hiarthæ brændhæ.

Manghæ par klædher haffdhæ ieg at slidhæ,
som waræ baadhæ stackedhæ och møgheth sidhæ;[6])
the haffdhæ och manghæ lydhæ:[7])
Mynæ hosær waræ brwnæ, myn hætthæ war blaa.
meth kæppen maa ieg at tigghæ gaa,
wælgerningher kan ieg ey nydhæ.

Ieg sprank offuer høghæ haffuelwærk[8])
ther ieg war wng och karsk och stærck;
tha giordhæ ieg som en baaræ.
Myt gotz forthæredhæ ieg hist och hijd,
ey møgheth ieg tænchthæ paa thennæ tijd,
ey hældher huad mig stod faaræ.

---

[1]) Skade, Ulykke. [2]) ustandselig. [3]) jamre. [4]) vaklende. [5]) Værk.
[6]) lange. [7]) Farver. [8]) Plankeværk.

Hær staar end møgheth meer igeen, [1])
som mig liggher fforæ aff wærdzens meen,
kan ieg thet ellers bidhæ. [2])
Firæsyndhæ tiwæ aar, nar the kwnnæ kommæ,
sidhen leffuær ieg mig til lidhen frommæ,
theth kan ieg achthæ och widhæ.

Christiern Pedersen.

Denne ualmindelig lærde og virksomme Mand gjorde sig særdeles fortjent af sine Landsmænds Oplysning og må nævnes først iblandt de Forfattere, som med Held opdyrkede og behandlede Modersmålet i dets prosaiske Skikkelse. Han skal være født i Svendborg 1480, opholdt sig længe i Paris, dengang Videnskabernes fornæmste Sæde, var Christian den Anden trofast hengiven og antog den Lutherske Lære, hvilken han siden beforbrede med stor Iver. Han var Kannik i Lund, hvor han senere havde et Bogtrykkeri, og døde i Helsinge i Sjælland d. 16 Januar 1554. Han udførte mange latinske Arbejder, hvoraf den Udgave af Saxo Grammaticus, han med stor Møje og Bekostning besørgede i Paris 1514, er det vigtigste. Men i Modersmålet, som han skrev rigtigere, renere, smukkere og lettere end Nogen før ham og Mange efter ham, blev en Danmarks Historie kun begyndt; derimod udgav han en stor Del Skrifter af forskellig Art, der bleve af betydelig Indflydelse. Blandt disse ere at mærke en Omarbejdelse af de bekendte Almuebøger: Krøniken om Karl Magnus og om Holger Danske, men især hans Opbyggelsesskrifter, f. Ex. Oversættelser af Davids Psalmer og det Ny Testament, hans Jertegns Postil og en hel Del Småskrifter og Lærebøger. Efterfølgende første Stykke er taget af hans Jertegns Postil, Paris 1515.

Et Jertegen om dem som icke reffse deris Børn.

Vi læse aff en mand, som togh syn søn meth sigh, naar han gick till ølff leg, dobel och anden løff actighed: Der han voxte op, da øffuede han sig i saadant leffnid, som han lert hagde aff syn fader. der penningene racte icke lenger til, saa stal han fra fader oc moder oc siden fra nabo oc genbo. Thii bleff han kerd [3]) for faderen, at han saa giorde. da straffede faderen hannem met iii eller iiii ord, Oc ville dog icke lade riset følge meth, som det burde. Der han bleff stor, stal han offte, oc faderen løsde hannum to gonge fra galyen. Men tredie gang der han vor greben, bleff han oc dømt til galien, at engen hannum løse motte. [4]) som han stod paa stigen, bad han før gudz skyld, at hand motte tale med sin fader. Der han kom grædendiff, da bad sønen, at han hannum kysse ville oc der met forlade hannem alt det, han hagde brudet

[1]) tilbage. [2]) oppebie, vente på. [3]) anklaget. [4]) kunde.

hannem emod. Som faderen bød munden til hanss, da bed sønen næsen af hannem. Da sagde almwen, som stod hoss galhen: O hwor ilde løn du din fader, Som dig tilforn twende gonge løssde fra galien, Oc nw desligest gerne vilde løst dig met syne penninge, om det hagde vered mweligt. Sønnen suarede: Jeg giorde vel oc retuislige emod hannem; Thii han er aarsage til at Jeg skal henge. Hagde han straffed oc slaget mig meth riss i min vngdom, naar ieg brød, da hagde ieg icke staalet oc kommed til denne skammelige død. Men han lod mig leffue effter min egen vilge; thii skal han haffue skendsel af huer mand, saa lenghe han leffuer, At andre maa se dem i spegel paa hannem oc refsse deriss børn.

Eth Jertegen om hiemmerigiss glede.

Wi læse at det vaar i[1]) god gudelig closter mand, som offte bad wor herre ath han vilde obenbare hannem noget aff den store glæde, som er i hiemmerigiss rige. En dag, som han laa i sine gudelige bøner, da hørde han en liden fwll hart hoss sig, som sang gandske sødelige oc løstelige. han stod op, oc vilde grebet hannem; men han fløy sactelige for hannem till skoffuen, som vor hart hoss closteret, oc sette sig paa et træ. closter manden effter fwlde hannem, og hørde paa hanss sang. om siger fløy fwlen bort. Han gick till bage igen, och meente at han icke hagde der vered wden en time. Der han kom til closteret, da vor porten igen mwret, at hwilken han før vdgongen vor. Han fand en anden port, paa huilken han banckede, bedendiss ath de vilde lade hannem ind. Porteneren spurde, hwor han vor hiemme oc hwad hanss erende wor. Han sagde: Jeg gick nw i sted[2]) her aff closteret, oc nw ieg igen kommer, finder ieg porten til mwreth at hwilken ieg vdgik, oc ath alt closteret er forwent met anden bygning. Porteneren gick ind till abbeden oc sagde hannem disse ordh. Abbeden gick till porten oc spwrde, hwo han vor oc hweden han kommen vor. han swarede: ieg er ederss broder her aff clostered oc gick vd i skoffuen en liden stund siden; nw ieg igen kommer, kender ieg her ingen oc ingen kender helder mig. Da spurde abbeden oc de andre gamble brødre, hwo abbed wor paa den tiidh han vd gik aff closteret. han neffnde hans naffn. Da fwnde de i deriss bøger oc krønicker, at samme broder hagde wered aff closteret i iii hwndrede oc feretiwe aar, en dog han meenthe, at det hagde icke vered vden eth time rwm. Det wor en stor vnderlig ting, ath han i saa lang tiid for denne lille fwliss løstelige sang, som vor en engildz, icke fornam hwnger eller tørst, frost eller kwld, alder eller siwgdom, eller nogen anden brøst paa

[1]) d. e. en. [2]) pådet, straks, nyste.

sit legemess eller naturiss vegne i disse mange aar. Hwor ydermere større løst oc glæde skulle wi da fonge i hiemmerigiss rige, naar wii der høre alle guds engle, som ere i de ni engle kor, sywnge oc loffue den alder mectiste gud met alsom sødeste oc løsteligste sang til ewig tiid. Den at høre oc samme glæde ath nyde, deth vnde oss gwd fader, søn oc den helliand, som er en sander gwd benedidet for vden endhe.

Af: Om Ecteskaff oc børn ath opføde o. s. v. Andorp[1]) 1531.

Forelderne kunde ingen slemmere, skadeligere oc whørligere ting gøre mod deris børn, en ath de føde dem forsømelige op vden twct och ære. Det skeer, naar de stede dem til ath lære ath suerge oc bande oc bespotte andre, oc tale whøffuiske ord, oc ath quede whøffuiske viser, Oc leffue effter deris egen onde vilge, Och giffue dem aarsage til ath bliffue hoffmodige baade i hw oc hierte och besligheſt vduertis met gerningerne. Det skeer, naar forelderne lade dem strax gøre subtilige, kaastelige kleder, men de ere smaa, och faa dem hwer oc bonit[2]) paa met span,[3]) knappe, spenger, fiedre eller andre saadanne smucke, Oc binde dem kniffue oc taske paa side, meth huilke sticke oc andre saadanne wtilbørlige ting och hoffmodige klededone de locke oc drage dem til verdens forfengelighed Oc til stor hoffmodighed, oc til ath elske rigdom, oc stor heder oc ere. Det gøres icke behoff at lære eller gifue dem aarsage till saadanne sticke met kleder eller anden ting, thi ath vor onde nature er alligeuel nock tilbøyelig til synd och ont, och til høfferdighed, ath man thaar[4]) icke lære dem det i deris vngdom o. s. v.

Hans Taussen.

Bondesøn, f. 1494 i Birkinde i Fyen, d. 1561 i Ribe. Denne navnkundige danske Reformator var først Munk i Antvorskov Kloster i Sjælland, men studerede på en Udenlandsrejse hemmelig i Wittenberg. Prioren i Antvorskov Kloster kaldte ham hjem og lod ham straks sætte i et Fangetårn på Antvorskov. Herfra sendtes han følgende År til Johanniter Klosteret i Viborg, for af den veltalende Prior Peter Jensen at overbevises om sine Vildfarelser. Men alligevel prædikede Taussen den nye Lære, hemmelig og offentlig, og vandt Folkets både Bifald og Bistand, indtil Frederik den Første udnævnte ham til sin Kapellan og til Prædikant i Viborg, hvorfra han senere kaldte ham til København. Efter at have beklædt forskellige gejstlige Embeder, blev han kaldet til Biskop i Ribe. Som Skribent virkede han såvel ved sin

---

[1]) Antwerpen. [2]) Klædedragt. [3]) et større Spænde. [4]) behøver.

Postil og sin Oversættelse af de 5 Mosebøger som ved mange Lejlighedsskrifter og polemiske Småbøger. Hans Stil står dog tilbage for Chr. Pedersens. De her valgte Prøver ere uddragne af „Sommerdelen af Postillen. Magdeborch 1539."

Hwi folk lignes wed faar. — Oc synderlig er dette merckeligt at Christus kalder oss sine faar, og ligner oss wed saadane enfoldige oc taabelige creaturer, som kunde plat inthet hielpe seg sielff. De huercken kunde minde seg sielff wd til fæliden, eller hiem igien til stien; wildes de fraa hiorden, da løbe de saa snart wdi wlffuens mund som til hiurden, saa att inthet dyr kan were taabeligere, oc minde hielpe seg sielff, end ett faar. Saa siger oc Jesaias Prophet om oss, at wij wore alle lige som hijne faar, fore wild, oc ginge hwer sin wæy, før end Herren kaste alles wore synder paa denne Jesum, oc giorde hannem til wor hiurde, at han nu skulde føde, wutte oc ware oss. Slaar han honden wdaff oss, da ere wij endnu saa wilde oc raadløse som wij tilforn kunde noger tijd haffue weret, saa att han wel hafuer fordi sagt med got skiel: Foruden meg kunde ij inthet giøre o. s. v.

Gud stadfester sine ord med iertegen. — Lige som Christus nu bewiste seg med saadane weldige oc krafftige gierninger, med huilke han wilde forklare seg oc sin lærdom for iøderne, saa gaff han oc Apostlene oc disciplene, de[1]) nu skulde predicke for iøder oc hedninge offuer all werden, macht oc formue til at giøre saadane iertegen, oc end større oc flere, heller end ferre, Jo. xiiij., oc icke alleneste dennom som trode, som han her siger, paa det att ordet motte gaa weldelig for seg med all krafft, oc hijnt wilde hedenskaff motte der aff dess bedre staa til att vnderwise. Desse samme iertegen waaride oc wdi kircken, oc giordes ij alle Apostlers tijd, somme wed en, oc somme wed anden, oc meget meer vnderligt end her opregnes, indtil Euangelium bleff saa fast bekrefftet ij folck, bode ett oc hwer stæd, att man kunde tro Euangelio for Euangelij egen skyld, oc icke for gierningers skyld, som hijne sagde til den Samaritanske quinde, Jo. iiij. saa lod Gud dennem ophøre, att de ey saa mange oc alminbelig der effter skeede, wden naar synderlig behoff giordes, thi Gud lader dog altijd gjerne saadanne iertegen skee, synderlig for deres skyld, som ere wantro o. s. v.

---

[1]) da de.

Anders Sørensen Vedel (Vejle).

Anders Sørensen er 1542 født i Vejle, hvoraf hans Tilnavn Vedel. I sin Ungdom rejste han udenlands som Tyge Brahes Lærer. Efterat have været Hofpræst, blev han Historiograf og døde som Senior for Domkapitlet i Ribe den 13 Febr. 1616. Han udgav flere gamle Bøger, som fortjente Opmærksomhed, og i egne Skrifter viste han sig både som Prædikant, Digter, Oldgransker og Historiker. Men mest fortjent og bekjendt har han gjort sig ved at besørge den første trykte Samling af Middelalderens Kæmpeviser 1591 og ved en fortrinlig Dansk Oversættelse af Saxo Grammaticus, hvoraf nedenstående Stykke er taget. Denne den navnkundige Bisskop Absalons lærde Skriver og Yndling havde nemlig skrevet sin berømte Danmarks Historie på Latin i Begyndelsen af det 13de Hundredår; men ved sin Danske Oversættelse, hvis klare, naturlige Sprog tiltrak Enhver, gjorde Vedel denne Bog, som hidtil kun de Lærde havde kunnet nyde, til hver Mands Ejendom, og udbredte således hos Folket på engang Kærlighed til Fædrelandets Historie og Sans for Modersmålets Forædling. Iøvrigt har denne Saxos Historie fået en anden udmærket Oversættelse ved N. F. S. Grundtvig 1818—22.

Vermund bleff vdualt oc hyldet til Konge vdi sin Faders stæd. Hand leffuede vdi languarende Fred oc tryg rolighed, oc viste aff ingen Krig eller Aarlog at sige. Vdi hans Alderdom afflede hand først en Søn met sin Dronning, og kaldede hannem Vffe. Hand voxte op oc bleff større end nogen aff de andre som vaare lige i Aar oc Alder met hannem, Men hand vaar saa taabelig og Wforstandig, at hand stuntis aldrig at skulle bliffue duelig til Kongeligt Regimente. Thi hand aff første Barndom holt sig fra all leeg oc skempt, oc vaar saa fremmet mod alle, at hand aldrig talede eller lo at nogen. Men huad hand syndede met wforstand oc vankundighed vdi sin vngdom, det oprette hand ærlige oc vel met stor Visdom oc Mandoms gierning. Hans Fader gaff hannem Frouins Høffuitzmandens Daater vdi Slesuig, paa det hand skulde haffue hielp oc trøst met raad og daad, icke alleniste aff Frouin selff, men ocsaa aff hans Sønner, Kette og Vigge, som vaare for deris Dyd oc Mandom mangesteds bekiende oc berymmede.

Der Kong Vermund vaar nu saa gammel, at hand kunde paa det sidste aldelis intet see, sende Kongen af Saxen bud til hannem, at hand skulde oplade hannem Riget, effterdi hand for sin Alderdom vaar wduelig at styre oc forsuare det. Thi huad kunde den være en Konge, som vaar blind baade i forstand oc øyen. Der som hand jo icke vilde indgaa dette, da skulde hand fremsende sin Søn, at slaes met hans Søn vdi Kamp, oc den som sterckest vaar, skulde beholde Riget. Vilde hand huercken vilkaar samtycke, Da maatte hand forvente sig aff hannem obenbarlige Krig oc Feide.

Vermund suckede saare ved saadan tale, oc suarede: Dette maa være en stor wbluelig bristighed, at spaatte en gammel mand for sin Alderdoms skyld. At ieg haffuer leffuet saa mange Aar, er icke skeed derfaare, at ieg nogen tid vdi min Vngdom forsagede nogen Kamp eller Krig. Mig skeer stor vold oc wret, at mig

forkastis den skade oc bred, som min Alderdom haffuer mig paaført, mand skulde mere ynckis offuer mig, end bedrøffue mig met traatzig forhaanelse. Kongen aff Saxen lader see her met sit vtaalmodige Hoffmod, at hand vil fratage mig Riget den stund ieg er endnu i Liffue, oc icke vil forbide mit endeligt. Det er ofte bedre at tage effter den dødis affgang, end berøffue den leffuendis. Dog paa det at vor gamle Arilds Frihed skal icke vnderleggis en fremmet Herre, da vil ieg selff møde vdi Kamp effter Kongens begering. De fremmede Legater sagde: Wi vide, at vor Herre oc Konge vil icke slaes met en Blinder mand, thi der met skulde han indlegge større vanære end Pris. Men raadeligst oc beqvemmeligst waare,[1]) at i gaffue det begge paa eders Sønner. De Danske forfærdedis, saa de viste icke huad de skulde suare her til. J det traadde Vffe frem, lige som den der haffde mist sit maal oc faaet det igien. Han bad sin Fader om forloff at suare disse Tydske Legater. Vermund atspurde, huo det vaar som begerede loff at tale? Oc der Hoffsinderne gaffue tilkiende, at det vaar hans Søn, sagde hand: Det er nock at ieg liber spaat i denne min ælendighed aff disse fremmede, saa at mine egne ey haffue behoff at øffue[2]) mig. Men der de stode hart paa at det vaar hans egen Søn, Da sagde hand: Saa lader hannem da fremsige sin Mening, ihuosomhelst hand er. Da begynte Vffe met saadanne ord: Det er altsammen forgeffuis oc spilt Arbeide, at eders Konge begerer det Rige, som mandelige styris oc forsuaris aff sin egen Konnings Raad, oc hans tro Ridderskaffs vaaben oc duelighed. Der til met haffuer baade Kongen en Søn, oc Riget den som det regere skal efter hans død oc affgang. Jeg icke alleniste vil Fecte vdi Kamp met eders Herris Søn, men ocsaa imod huilcken hand vil tage til sig aff de allersterckeste som kunde findis iblant eders folck.

Der Legaterne det hørde, Loe de, oc meente at saadanne dristige ord vaare ickun idel forfengelighed, strax bleff tid oc sted beramt, som de mødis skulde. Huer mand forundrede sig saa storlige paa Vffis tale oc Dristighed, at de icke viste huad heller de vilde mest loffue hannem for sine snilde ord, eller for sit Frimodige Hierte.

Der Legaterne vaare hen dragne, loffuede[3]) Kong Vermund den som haffde giffuet dem dette Suar, oc sagde: Effterdi hand torde vdeske to vdi en Kamp imod sig allene, da vilde hand heller oplade hannem Riget end den fremmede Hoffmodige Fiende. Men alle som omkring stode sagde endrectelige, at det vaar hans egen Søn Vffe, som affærdigede oc Kronede[4]) saaledis de traadtzige Legater. Thi bad Vermund at hand skulde komme til sig, at Henderne kunde føle det som Øynene icke saae. Siden fant han

---

[1]) vilde det være. [2]) øve, øpæ, forhåne. [3]) roste. [4]) affejede, satte til Rette.

paa hans Legeme, oc aff hans store Lemmer oc skikkelse kiende hannem at være sin Søn, som sagdis aff de andre. Hand spurde hannem huor faare hand saa lang tid haffde duld sin tale, oc gaaet saa stille vdi mange Aar, lige som han haffde været en naturlig Dumme oc mist alt maal oc mæle? Vffe suarede: Jeg lod mig nøye met eders Regimente, indtil ieg nu foraarsagedis at suare disse fremmede Legater, som met deris Kaadmundhed actede at tuinge den Danske frimodige Forstandighed. Hand bleff ocsaa atspurt, huor faare hand vddød to, ock icke en? Hand suarede: At ieg met it nyt Mandoms paafund vil affstryge det vanrycte som Danske mend paahenger for Atislis skyld, huilcken de to vnge Slesuiger sloge ihiel, der de Heffnede deris Faders død paa hannem. Kong Vermund gaff sin Søn ræt i alle disse stycker, oc befalede hannem at han skulde forsøge sig vdi Vaaben oc verie, efterdi hand indtil denne nærnerendis Dag haffde en føye ting omgaaet der met tilforne. Der de nu førde hannem vdi Harnisk, da bruste alle ringe oc naglerne i dem offuer hans brede og tycke bryst, oc de kunde ingen finde som vaar bequem til hannem, Thi hand vaar større, end hand kunde bruge nogen aff de andre deris Rustning. Paa det sidste lod Kongen hente frem sit eget Harnisk, oc der det brast, befalede hand, at man skulde nagle det nogenlunde tilsammen i den venstre side, thi hand maatte behielpe sig met sin Skiold, der som Harnisket vaar aabet. Han bad dem forskaffe hannem it gaat Suerd, som hand kunde forlade sig paa. Men de funde ingen saa stercke, at de jo i det første Ryst ginge i smaa stycke imellem hans hender. Kongen havde end da selff it Suerd, som kaldedis Skrep, oc vaar saa skarpt, at ingen ting vaar saa haard, som kunde forhindret, at det jo gick igennem vdi det første hug. Dette Suerd haffde Kong Vermund nedgraffuet vdi Jorden, at ingen skulde faa noget nytte oc gaffn der aff, Effterdi hans egen Søn fiuntes den tid der til wduelig. Hand lod sig vdlede paa en Marck, oc forspurde sig om all leligheds, indtil hand fant af visse tegen den sted som Suerdet laa nedgraffuet. Der Vffe saa at det vaar forderffuit aff Alderdom oc rust, spurde hand om hand maatte forsøge det som de andre, før end han det skulde bruge imod Fienderne. Vermund sagde: Der som dette Suerd vorder noget at[1]) skade, da findis her ey noget andet i disse Land som du kant være foruaret met. Thi er det bedre at lade det bliffue wforsøgt.

Der tiden kom som vaar beramt, forsamledis begge parterne paa en Ø, som vaar omflaat aff Ederen, saa ingen kunde komme der til vden met Skib oc Baade. Vffe kom allene frem, men Kongens Søn aff Saxen haffde en mectig sterck Kempe met sig, deris Hær stode huer ved sin side ved Floden, oc saae huad ende denne Kamp vilde faa. Kong Vermund sætte sig paa Broen,

---

[1]) til.

at hand vilde kaste sig selff vdi Floden, dersom hans Søn tabte slaget. Thi hand vilde heller dø met sin Søn, end leffue vdi sit Fædernelands ælendighed oc forderffuelse. De to vnge Tydske Kemper hugge fast ind paa Vffe, men hand tog deris hug vdi sin Skiold, oc torde icke bøde for sig met sit Suerd, thi hand forlod sig icke aldelis der paa, men saa sig Aarsage, at hand kunde dræbe en aff dem paa beleilig sted. Hans Fader mente at hand det giorde aff redzel oc vankundighed, at hand stod stille for dem. Thi flytte hand sig yderst paa Broen, oc vilde kast sig selff i Vandet, om hand haffde hørt hans Søns wlycke. Saa stor kierlighed vaar i denne gamle Fader mod sin Søn, som Lycken beskermede. Vffe bad Kongens Søn beuise met Mandoms gierning, at hand vaar født aff Konge blod, oc icke lade sin Stallbroder gaa sig tilforn. Hand bad Kempen trede frem effter sin Herre, oc betee sin styrcke, effter som Kongens Søns tillid vaar god til hannem, at han vdualde sig hannem for andre Kemper til denne Kamp. Den Tydske Kempe bluedis oc maatte for skam skyld træde frem, oc bleff strax vdi det første hug atskilt vdi to parter aff Vffe.

Der Kong Vermund det hørde, sagde hand: der fornam jeg min Søns Suerd, Huor giorde hand skade? De suarede hannem: Hand hug icke paa en Lem, men tuert igennem baade Harnisk oc Krop. Da bleff Vermund glad, oc rycte sig fra Vandet, oc fick saa stor lyst at leffue, som hand haffde tilforn at dø.

Vffe gaff sig effter den anden sin modstandere, og bad hannem heffne sin Stallbroders død, effterdi hand voffuede sit Liff for hans skyld. J det som hand da nøddis at træde frem, vende Vffe sit Suerd til den anden side, Thi hand tuilede noget der paa, Oc som hand feste Øynene paa Kongens Søn, hug hand hannem tuert igennem, saa hand falt død til Jorden. Vermund raabte oc sagde: Nu hørde jeg Skrep den anden gang, oc der hand formerckte, at hans Søn haffde nedlagt begge sine Fiender, græd hand aff glæde. De Saxer førde deris Kempers Lig bort met stor bluffel oc harm, De Danske vndfinge Vffe met megen lyst oc glæde. Der met stillebis det onde rycte, for Atislis døds skyld, oc Saxen kom igien vnder Danmarckis Krone.

Vffe fick Regimentet vdi begge Rigerne effter sin Faders affgang, endog mange trode, hand skulde aldrig bleffuet duelig til it, end siden[1]) tuende Konge Riger at regere. Nogle kalde hannem Oluff hin Spage. Huad hand effter denne Tid haffuer bedreffuet, er icke optegnet. Men det er troligt, at hand som saaledis begynte, haffuer ocsaa siden giort meget merckeligt. Huilcket er icke opskreffuet, fordi at hand som andre flere Danske Konger maatte miste deris tilbørlige Loff, effterdi der vaare ingen, som dem indtegnede

---

[1]) end mindre: oldn. en síðar e. siðr (Compar. af siden). J Ubekendskab hertil har man lavet det nu brugelige, mindre forstaaelige, „end sige".

udi Krønicken. Uden twil der som lycken haffde været oss blid, oc forlent oss met Latiniske sprocks kundskaff, da skulde wi nu hafft wsigelige mange skøne Historie Bøger om Danske Mends mandoms gerninger.

Peder Claussøn.

Denne Mand, som er født i Egersund i Stavanger Len 1545, var Præst i Undal i 48 År, og, da han døde 1623, tillige Provst over Lister Lehn og Kannik til Domkirken i Stavanger. Han har ikke så meget ved originale Skrifter (Norges Beskrivelse) vundet et Navn i vor Literatur, som han ved sin fortræffelige Oversættelse af Snorre Sturlesøns Heimskringla har bidraget meget til at oplive og nære Nordboens historiske Sands. Om Heimskringla se S. 38.

Kong Hagen Adelstein.

Der K. Hagen Adelstein hafde værit Konge udi Norrig udi 26 Aar, siden Erick hans Broder rømde aff Landet, var hand paa Hordeland[1]) i den Øe Storden (kaldis nu Stolen, men rettelige Storøen) paa sin gaard Fidie,[2]) met sine Hoffsinder oc daglige folck, oc mange Bønder vaare komne til hannem, oc der Kongen sad ofuer Dauverbord, saae hans Dagvectere, at der komme mange Skibe seglendis synden[3]) til, oc hafde icke langt til Øen. De vilde gierne gifue Kongen det tilkiende, thi dennem siuntis det være Orlogsskibe, men ingen torde fordriste sig til at bære[4]) Kongen denne Krigßtiende, for det strenge Vilkor hand hafde lagt der hos, oc de torde dog icke heller andet end vaare hannem ad. Da gick en aff dennem ind i Salen, oc bad Evind Findsøn, Kongens Systerdaatters Søn, gaa skyndeligen ud, thi det vor storligen fornøden. Evind gick ud, oc saa at der kom en stor Flaade Orlogs Skibe, oc hand gick strax ind til Kongen, oc sagde: Herre, liden er lidendis stund[5]), oc lang er maaltids time. Kongen saa til hannem oc spurde, huorfore? Evind quad en Vise, at Ericks Sønner komme nu, oc vilde hefne deris Brødris død, oc at denne onde Tidende var sandere, end han vilde, thi var det best at gribe til Vaaben i tide, fordi Hærsagnen var sand. Kongen suarede: Evind, Jeg kiender dig saa god en Dreng, at du siger os icke Hærsagn, uden den er sand, oc hand lod optage Bordene oc gick ud, oc saa at det var Orlogß Skibe, oc hand sagde til sine Mend, huad raad skulle vi tage for os, enten stride met det Folck vi

---

[1]) Landene imellem Fjordene i Bergens Stift og Rogeland. [2]) nu kun et Sognenavn paa Storøen. [3]) søndenfra. [4]) bringe. [5]) skridende Tid.

hafue, eller segle Nord i Landet, oc besterde os. Vi see vel at her vil nu blifue større Forskiel oc Vlighed paa Gunhilds Sønners Hær oc voris, end nogen tid tilforn hafuer værit. Hans Mend kunde ingen Suar gifue hannem her paa. Da quad Evind Findsøn en Vise, at det var sømmeligt at bie oc verie sig mandelige, lige som de tilforn hafde giort. Kongen sagde: det er mandelige talet, oc ret efter mit Sind. Dog vil jeg høre huad flere ville sige. De forstode vel alle Kongens vilie oc mening, thi sagde de, at de heller vilde stride oc falde met ære, end fly met skamme, oc icke forsøge Fienderne, oc at de hafde ofte vundet Sejer met mindre Folck. Kongen tackede dennem, oc bad dennem væbne sig. Oc hand drog i sin Brynie, oc giurdet sig met sit Suerd, Quærnbider, oc sette en forgylt Hielm paa sit Hofuit, tog it Spiud i sin Hand, oc en Skiold ved siden, og skickede sine Hoffinder oc Bønder i Orden sammen, oc opsette sit Banere.

Harald Ericksøn var da Høfuitßmand for Folcket, oc ofuer sine Brødre, hand hafde megit Danskt Krigßfolck met sig, oc to sine Moderbrødre, Evind Skreja oc Alff Askmand, to stercke oc duelige Kiemper, oc Blodgierige Ildgierningßmend. Der de komme til Øen, og finge Kundskab, at K. Hagen var der, ginge de paa Landet, oc giorde deris Slactorden, oc hafde vel 7 Mend mod huer en som K. Hagen hafde.

Der K. Hagen hafde skicket sit Folck i Orden, sigis det at hand førde sig aff sin Brynie igien, paa det hand kunde være des ledigere, oc rørlig til at stride, oc Hede oc Mødighed icke skulde betage hannem.

Kongen elskede megit duelige Krigßmend oc stercke Kiemper i sin Gaard, ligesom hans Fader oc giorde. Torjolff Skolmßsøn hin stercke var en aff dennem, oc gick hand Jæffnsidis hos hannem i striden, hand hafde Hielm oc Brynie, Skiold og Spiud, oc it got Suerd, som kalledis Fodbreed, oc er det sagt, at K. Hagen oc Torjolff vaare lige stercke. Nest efter Kongen gick hans Frende Evind Findsøn Skaaldaspilder.

Der begge Hær møttis, bleff der en haard oc hastig Strid, oc de stridde mandelige paa begge sider, thi de hafde dueligt oc udvaald Krigßfolck paa begge parterne. Oc der de hafde skudet deris Spiude oc Handskud aff Henderne, brugede de Suerdene mandelige.

Kong Hagen oc Torjolff ginge langt fram for Banerit, oc tuert oc endelangs igiennem Hærren, oc kløfuede Skiolde oc Hielme, og hugge paa baade Hender, oc var Kongen mest kiend i Striden, for den forgylte Hielm gaff it Skin fra sig mod Solen, huorfore der bleff oc mest vabneburd mod Kongen.

Vdi den anden Hær fremginge udi lige maade haardeligen Evind Skreja oc Alff Askmand, oc hugge ned for fod. Oc der de saae huor Kongen gick i Striden, oc kiende hannem ved hans forgylte Hielm, giorde de sig Vej met deris Suerde igienem

Hærren, at de kunde komme til Kongen. Der Evind Findsøn det saa, tog han en Hætte, og drog den ofuer Kongens Hielm. Da raabte Evind Skreja høit oc sagde: Skiuler nu Nordmanna Konning sig, eller er hand falden, eller flydde hand aff Striden, thi nu er den forgylte Hielm blefuen borte, oc Evind oc hans Broder Alff ginge hart fram, oc hugge paa bade Hender, oc skrege, oc lode som galne eller vilde mend. K. Hagen sagde til Evind, holt fram som du stefner, om du vilt finde Nordmanna Konning. Da vilde Torjolff gaa mod Evind, men Kongen sagde, mig vilde han finde, sielff vil jeg oc møde hannem. Da kom Evind hasteligen, oc hug til Kongen, men Torjolff skiød sin Skiold der imod, saa hart, at Evind rafuede der ved, oc hugget feilede hannem, oc Kongen greb sit Suerd Quærnbider i baade Hender, oc hug til Evind, oc kløfuede hans Hielm oc Hofnet ned i Hærderne, og Torjolff dræbte strax Evinds Broder Alff Askmand, derefter gick K. Hagen dristelige fram, og saa hart, at alle vigede for hannem, oc hafde bløde [1]) oc ræbde mend icke got i denne Strid, for Vaaben oc Styrck oc mandelig tilsøgelse oc modstand, som der giordis.

Der Fienderne saae, at to deris bedste Kiemper vaare faldne, oc K. Hagen met sine mend gick haardelig fram, oc dræbte for fod, blefue de fryctagtige, oc begynte at fly. Oc Kong Hagen var frammen for alt sit Folck, oc forfulde Fienderne, oc hug tit oc hart, oc i det samme kom en Pijl flygendis, som Flejn kalledis, oc skiød i Kongens Arm neden for Axelen, oc bleff det sagt aff mange sandferdige Mend, at Dronning Gunhilds Skoosuend, ved Nafn Kisping, kom framløbendis i Hærrén, oc sagde: Gifuer Kongens Bane rum, oc skiød saa Pijlen til Kong Hagen. En part mene oc, at det er uvist huo den skiød, thi Skud oc Pijle oc Spiud, oc alleslags Skodvaaben drefue saa tyckt som Snee.

Det er oc skrefuen herom, at der Fienderne vaare flydde, oc Kong Hagen forsamlede sit Folck igien, oc holt paa Platzen, at han vilde tage imod dennem, om de hafde kommet igien met ferskt [2]) Folck fra Skibene: da maatte [3]) mand see en underlige Siun, at en Pijl hengde høit oppe i Værit, oc bøjede sig met odden fram oc tilbage ofuen ofuer K. Hagen oc hans Folck, oc der huer fryctede sig for samme Pijl, skiød den paa det sidste ned i Kongens Arm, der som den var tyckiste, oc kallis Musen i Armen, huilcket Dronning Gunhild Kongemoder skulde met hendis Troldom oc Finnekonst, saaledis hafue beskicket oc udrettet, saasom hun nock hafde lærdt i Findmarcken, der som hun var opfostrit, oc hafde gaaet til lære.

Ericks Sønner miste der megit Folck, baade paa Valsteden, oc der de flydde til Skibene, oc mange løb ud i Vandet oc druckneде, oc de, som komme i Skibene, roede strax bort, oc Hagens mend forfulde dennem.

---

[1]) feige. [2]) friſk. [3]) kunde.

Kong Hagen drog ud til sit Skib oc lod sit Saar forbinde, men det blødde saa, at ingen kunde stille det, oc der det libde paa Dagen, bleff hand vanmectig oc besuimede, hand vilde da drage nord til Alreckstad[1]) til sin Gaard, oc der de komme nord til Hagens Helle[2]), lagde de til Landet, oc var Kongen der nær død. Han kallede sine Venner til sig, oc beskickede alting som hand vilde at holdis skulde efter hans død. Hand giorde sine Synders Bekiendelse for dennem alle, oc angrede oc fortrød det almest, at hand hafde saa ladet falde den Christne Tro, som hand hafde vedtagit, oc ladet begynde at prædicke her i Riget, oc bad hand dennem sende bud til Ericks Sønner, at de skulde komme oc annamme Riget, oc at de skulde spare hans gode Venner oc Frender. Oc der som mig er lenger Lifff forelagt, sagde hand, vil jeg drage her aff Landet, oc til Christnemend, oc bøde oc bedre for Gud, det som jeg hafuer brudit, men der som jeg døer nu her i Hedenskabet, da lader mig faa saadan Begrafuelse som eder selff got sunist. Oc spurde hans gode mend hannem da, om de icke skulde føre hans Lijg til Engeland, oc lade det begrafue efter Christelige Skick? Huor til hand suarede: Jeg hafuer lefuit som en Hedning, oc derfor er jeg icke værdig at begravis anderledis end som en Hedning, oc paa en liden stund derefter døde hand der paa Hellen, paa det samme sted som hand var fød. Huilcket stæd der aff bleff kallet Hagens Helle. Hand lod ingen Sønner efter sig, men en Daatter som Tora hed.

K. Hagens død bleff megit begrædet, baade aff Venner oc U-venner, oc de sagde, at aldrig komme nogen tid en bedre Konge udi Norrig. Hans Venner førde hans Liig nord til Sæheim paa Norhordaland, oc giorde der en stor Høj, oc lagde hannem udi, met alle hans Vaaben oc Rustning, oc hans beste Klæder, ock icke andet, oc talede saa ofuer hans Graff, som Hedenske Mends Sedvane da var, oc vijste hannem til Valhol, det er de dødis Sal, som blefue slagne i Strid. Huilcken Sal de mente Odin Gud være udi, oc den forestaa.

Hand regierede Norrig udi 26. Aar, oc giorde Evind Findsøn, kallet Skaalda Spildere en Vise om K. Hagens Død, oc huorledis hand bleff faufnet udi Odins Sal, huilcken Vise bleff kallet Hagens Maal.

---

[1]) en Gaard tæt ved Bergen. [2]) En Helle er en stor flad Sten eller Klippe.

Leonora Kristina Ulfeldt.

Leonora Kristina, Datter af Kristian den Fjerde og Kirstine Munk, født paa Frederiksborg Slot 18 Juli 1621, gift med Korfits Ulfeldt 19 Oktober 1636, delte som en trofast Hustru hans Fangenskab i Malmø 1659—60 og på Hammershus Juli 1660 til Decbr. 1661, og drog i hans Ærinde fra Brygge til England 24 Maj 1663, men blev her givet i Hænderne på den danske Regerings Udsending. Hun blev ført til København og sad fangen i Blåtårn 8 August 1663 til 19 Maj 1685, blev saa frigivet og levede sine sidste År i Maribo, hvor hun døde 26 Marts 1698. Hendes først 1869 udgivne „Jammersminde“ fremhæves vistnok med Rette af Udgiveren, S. B. Smith som det „17de Århundredes første danske Prosaværk“, lige mærkeligt fra Formens og fra Indholdets Side. De deraf tagne Brudstykker, som her meddeles, kan tjene til et Vidnesbyrd om hendes store Evne til livlig Skildring af sine Omgivelser. — De her valgte Stykker ere tagne af 2 Udg. 1869 S. 69, 76 og 88, 120, 124:

Den Quinde, som eene hoess mig skulle were, kom oc da ind. Hinder war loffuet 2 Rdr. om Vgen; henders Naffn er Karen Ollis Daatter. Effter Slosf.[1]) med Quinderne oc Maren haffde spiiset, bød Anna oc Maren Blocks[2]) mig Goede Natt; den sidste teede stoer Affection. Slosf. lucte tuende Døre for mit inderste Fengsel. Paa den inderste Dør er ett fiirkantet Huul, som med Jern Rigler er forwaret. Ded Huul wille Slozf. oc henge Laas for, men efterloed ded for Karens Forbøn[s] Skyld, thi hun sagde icke att kunde faa sin Aande, om ded skulle were luct. Saa hengte hand Laas for ded yderste Kammers Dør oc for Døren til Trappen; haffde saa fiire Laaße oc Døre toe Gange om Dagen att op- oc iluckе. Her wil ieg mit Fengsels Sted beskriffue. Ded er ett Kammers, som er 7 aff mine Skrit lang oc 6 breed; der vdi staar tuende Senge, ett Bord og toe Stoele. Ded war nyß kalcket, huilcket gaff en stoer Stanck; ellers war Gulffuet saa tyck med Skarn, att ieg meente, ded war aff Leer, der ded dog er lagt med Muursteen. Ded er 9 Alen høyt, hualt, oc allerhøyest sidder ett Windue, som er en Allen i Fiirkant. Der er dobbelt tycke Jerntraller for, derforuden ett Sprinckelwerk, som er saa tet, att icke en liden Finger kand stickis i Hullerne. Ded Sprinkelwerck haffde G. Rantzow[3]) med stoer Forsictighed saalедis bestilt (som Slozf. mig siden sagde), paa ded att ingen Due skulle noget Breff indføre, som hand wel før i en Romans haffde læst at were skeed.

Vdi Vngdommen haffde hun [d. e. ovennævnte Karen Ollisdatter] tient en Prest, som haffde holt sit Tynd til Guds-Fryct,

---

[1]) Jockum Walburger, der døde i Sommeren 1665.

[2]) Disse to havde været hos Leonora Kristina i hendes første Fængsel „den Mørcke Kircke“, hvor hun sad fra 8—17 August 1663.

[3]) Premierminister Grev Kristian Rantzov til Breitenburg.

der haffde hun lært Psalmer, Bønner oc bibliske Sprog uden ad; wiste oc enda Børne Lærdommen med Udleggelsen, sang oc temmelig wel. Hun wiste nogenledis, huorledis hun burte att leffue oc sig imod Gud oc sin Næste att forholde; men hun giorde twært imod, thi hun war aff en ond Natur. Hun war en Quinde til Alders, wille dog regne sig iblant de midaldrende. Ded synttist oc, att hun i sin Ungdom haffde wærret smuck oc noget rasende, efftersom hun enda icke kunde lade sin Flanewornhed, oc gantede hun sig offte med Tornģiemmeren, med Slozf. Kusk wed Naffn Pær oc med en Fange, som heeder Christian. —

Hun haffde wærret twende Gange gifft med Huußmænd oc siden effter sidste Enckesæde tient Holger Winds Frue for Waa[g]kone, saa hender fattedis intet for Snak. Hun haffde hafft et Barn med henders første Mand, som icke bleff gammelt, oc skulle ieg wel kunde haffwe sattet en Mißtancke til hender aff henders egen Ord, att hun maaskee haffde hiolpen til att forkorte ded Barns Dage; thi ded kom saa paa Tale engang om Encker, som giffter sig igien; da sagde hun iblant anded: „Den, der wil giffte sig andengang, maa icke haffwe Børn, thi saa forligis aldrig Manden med Quinden.“ Jeg haffde meget der imod at sige, oc der iblant ded, att ieg spurte, hwad en Qwinde skulle giøre dertil, som haffde et Barn med sin første Mand. Hun swarte med en Hast: „Legge Puden paa Hoffwedet!“ Ded kunde ieg icke kiende for gott, men for stoer Synd, lagde ded witløfftig ud. „Hwad Synd“ (sagde hun), „om Barnet altiid war sygt, oc Manden bleff kranteworn derfor?“ Jeg swarte der til, som ded sig burte, oc hun bleff icke wel til Fritz.

Førend ieg melder noget om den Fange Christians Bedrifftter imod mig, will ieg med faa Ord berette hands Brøde, huorfor hand war fangen. Hand haffuer tient Maans Armfelt for Lacquey. Hand med andre Lacqueier ypper Klammeri med en Mand, som haffde wærret Christian en Fader og fød hannem op aff sin Ungdom oc altiid hafft Omsorrig for hannem. Manden bleff dødelig saaret, raabte i sit yderste: „Gud straffe dig, Christian, for Søn Du est! Din Haand dræbte mig!“ De andre Lacqueier løbe hwær sin Wey, men Christian bleff paagreben. Hands Kaare befantis oc att wære blodig. Hand næctede ded altiid, att ded icke war ham, der stak Manden. Hand bleff dømt fra Liifwet; men efftersom den døde Mands Quinde icke wille bekaaste paa Excecutionen, bleff Christian saa hensiddendis, oc hans Juncker betalte hands Føde. Paa tredie Aar haffde hand wærret fangen, førend ieg bleu fængselet, oc bleff trende Gange forsløt; først af Tråldhullet i den Mørcke Kircke, siden her, som ieg sidder. Der jeg bleffført fangen

hid, bleff han sat der, Doctern[1]) sidder, og der Doctern bleff fengselet, gik Christian siden løs i Taarnet, drog Seyerwerket op for Taarngiemmeren, lucte op oc til for Fangerne der neere, ja haffde offte Nøglene til Taarnet.

Slosf.[2]) bleff éffterhaanden omgiengelig, kom hwer Maaltid ind oc snackede allehaande Putzeri oc Galskab, hwad hand i hans Vngdom haffde bedreffwen, huor hand haffde werret Tromslager oc giort sig til Narr for min Swoger G. Pentz oc for att winde Penge oc Gunst giort sig til Hund oc krøben vnder Bordet, forfærdet Giæsterne oc for en Ducat bittis med en Hund. Naar han haffde en Ruuß paa (som offte), saa gøglede hand, giorde Pussinel aff sig, stønnem Spaa Kone oc dißlige. Saasom Chresten Taarnegiemmer oc Christian den Fange fornam, at Slozf. dreff Putzeri, saa giorde de lige saa, staajede saa med Quinden i ded anded Rom, saa wii icke kunde høre for dennem. Hun saed paa Christians Skiød oc haffde sig meget slanewørn. En Dag war hun noget v-passelig, giorde sig ett Øllebrød, satte ded vde paa Fyrfaded. Slosf. saed inde hoes mig oc snackede; Chresten oc Christian gantede sig med hender der vden for, oc skulle Christian røre i Øllebrøet oc smage, om ded war warmt nok. Chresten siger til Christian: „Drik det vd, om du tørst!" Ordene ware icke saa snart sagt, som Giærningen war giort, oc fast i ded samme stoed Slosf. op oc gik bort. Der Dørene ware lucte, saed Quinden som færdig til att daane. Jeg meente, att ded war aff Sygdom, oc bleff ræd, att hun skulle hastig døe, oc ieg skulle faa Skyld for henders Død, spurte hastig: „Hwor har I ont?" Hun swarte: „Jeg haffwer ont nok", bekræfftede ded med en stoer Eed, begynte at lucke sin Trøye op. Saa saae ieg, att hun war wree, wiste nok, att Formalledidelser skulle føre ded onde fra Hiertet, hwilcket oc skede. Hun forbante oc skiælte dem, der haffde saa narret hender syge Stackel, hun haffde saa ont, haffde hwærcken faat waat eller tørt den Dag. Jeg sagde: „Giffwer Eder tilfritz, I skal wel faa et Øllebrød!" Hun soer en stoer Eed, hwor hun skulle faa ded? ded war Sommer Dag, oc ingen Ild i Kackeloffnen, oc man kunde icke kalde paa nogen, som kunde høre en. Jeg sagde: „Kand I tie, saa wil ieg komme Potten til at sye." „Jo" (soer hun en forfærdelig Eed), „ieg kand nok tie, oc ieg skal aldrig sige ded." Så loed ieg hender legge tre Stycker Teylsteene, som altiid haffde ligget bag Nat-Skriinet, oc der sætte sin Potte med Øl oc Brøe

---

[1]) Dr. Otto Sperling, Ulfeldts tro Ven, Fange i Blåtårn fra April 1664 til sin Død Juledag 1681.

[2]) Walburgers Eftermand Jæger, som havde hjulpet til ved Sperlings Anholdelse i Altona.

paa (alt ded, hun skulle giøre, skulle skee tiiendis; hun maatte oc icke sware mig, om ieg spurte hender om noget, med Ord, men wel med Tegn). Hun satte sig wed Potten oc rørte der i med en Skee. Jeg saed altiid paa min Seng om Dagen, oc der bleff Bordet sat for mig; haffde et Stycke Kriide oc skreff paa Bordet adskilligt, spurte alt imellem, om Potten søe. Hun keeg flittig til, men wirrede med sit Hoffwet. Der ieg haffde spurt tredie Gang, oc hun wente sig til mig oc saae, att ieg loe, saa tog hun paa som en, der war gall, kaste Skeen aff Haanden oc Stoelen om Kuld, reeff atter henders Trøye op oc sagde: „Gie Fanden wære saa narret!“ Jeg sagde: „J er icke bedre wært, som troer, att ieg kand traalle.“ „O“ (soer hun en stoer Eed), „haffde ieg icke troet, att J kunde traalle, ieg haffde aldrig ladeb mig lucke inde hoes Eder, wil J troe ded?“ Jeg tenkte paa meget, som dertil kunde swaris, men sagde intet, smaa loe oc loed hender saa bruuße vd. Omsiider græd hun oc klagede sig meget. „Nu, nu“ (sagde ieg), „giffwer Eder tilfritz! Jeg wil komme Potten til at sye foruden Traaldom.“ Oc som wii haffde Fyrtøy, befoel ieg hender att slaa Ild og tænde tre Stycker Ender Lyß att sætte vnder Potten. Dermed kaagte Potten, og hun kyste paa sin Haand oc gaff mig, war meget glad. Jeg gaff hender oc siden en Gang eller toe Forloff der til saaledis att warme sig Øl; altiid kunde ded icke skee, thi naar Winden stoed paa Windnet (som med en lang Pik kunde opluckis), saa kunde Røgen icke træcke vd. Jeg sagde: „Tencker paa Eders Eed oc sladbrer icke vd, hwad her skeer, ellers betagis oß Lyßene; i ded ringste mister wii nogle aff dem.“ Hun sagde hart ney, att ded skulle icke skee. Jeg fornam intet dertil nogen Tiid, men wel mange Aar effter, att hun haffde sagt, att ieg tog toe halff løße Golf=Steene op (som siden anderledis bleff berettet af en Præst, som her effter skal meldis). Hun haffde oc sagt, att ieg haffde sta[a]ed oc seet Linne=Dantzere paa Slos=Platzen, hwilcket war sant. Thi der Chresten sagde Quinden en Middag, att der skulle komme Liine=Dantzere på den inderste Slos=Plaz, oc hun berettede mig ded oc spurte, hwordant ded war, oc ieg sagde hender ded, da klagede hun sig, att hun icke kunde faa ded att see. Jeg sagde, ded kunde wel skee, om hun siden kunde holde Munden. Hun soer jo effter Sædwane. Saa loed ieg hender tage Sengeklæderne aff Sengen oc Fiællerne aff Bunden oc reiße Sengen op til Winduet oc sætte Natskriinet offwen paa. Der med att komme til ded oprettede Sengested bleff Bordeb sat wed Siden, oc en Stoel neden for Bordeb for at komme paa Bordeb, oc en Stoel paa Bordeb for at komme paa Natskriinet, oc en Stoel paa Natskriinet, saa wii kunde staa magelig oc see ded, dog icke paa engang. Oc loed ieg hender gaa op først, oc ieg stoed oc tog Ware paa, om Sengen begynte at knage; hun skulle wære paa Wact, naar ieg war oppe. Jeg wiste oc wel, att

Dantzerne i Begyndelse[n] icke giorde derris beste Kunster.[1]) Jeg kunde see Kongen oc Dronningen i derris Øyen; de stoede paa den lange Sael, oc vndrede ieg mig siden paa, att de icke kaste Øyet did, der ieg stoed. Jeg loed mig icke mercke for Quinden, att ieg haffde seet dem. J denne Quindis Tiid fick ieg engang Lyst til at see Folk gaa i Slos-Kircke oc aff Kircken. Da bleff Sengen igien opreist, oc ieg saed der saa lenge oppe, til alle ware af Kircken igien. Quinden torde intet woffwe att stiige op, sagde, att hun war ræd nok forrige Gang oc glad, hun kom neer.

Thomas Kingo.

Han var født i Slangerup i Sjælland d. 15. Decbr. 1634, hvor hans Fader Hans Kingo (Søn af Skotlænderen Thomas Kingo, der som Tapetmager kom herind under Kristian den Fjerde og nedsatte sig i Helsingør) var Borger og Linnedvæver. Tyve År gammel blev han Student fra Frederiksborg Skole, tog theologisk Embedsexamen, levede som Huslærer først hos Slotsforvalteren på Frederiksborg, siden hos Fru Lene Rud på Sæbygård, og blev 1661 ordineret af Erkebiskop Svane til Personel-Kapellan i Kirke-Helsinge, hvorfra han 7 År senere kom tilbage til Slangerup som Sognepræst. Her, hvor han snart tog Magistergraden, udgav han sine første gudelige Sange, eller Syngechorets første Part; den anden udkom først 1681. J Året 1677 blev han udnævnt til Biskop i Fyen, og 1683 optagen i den Danske Adelstand med en Pegasus til sit Våben. Han tog virksom Del i den af Biskop Bagger udarbejdede Kirke-Ritual, og han fik 1683 alene det Hverv af Christian den Femte at samle en ny Psalmebog til almindelig Kirkebrug i Danmark og Norge, hvor hidindtil frit Valg havde fundet Sted. Halvparten af denne Psalmebog, Vinterparten, udkom 1689 (Sommerparten blev aldrig trykt), men fandt ikke almindeligt Bifald, og Enden blev, at denne Samling ombyttedes med en anden af Kjøbenhavns Præster, hvori endog mange af Kingos egne Psalmer vare udeladte. Denne, som udkom 1699 og ved Begyndelsen af det 18. Hundredår blev indført i begge Rigerne, er dog altid bleven kaldet Kingos Psalmebog, fordi hans tidligere Arbejde lagdes til Grund for den og han selv forestod dens Trykning samt i 10 År erholdt Indtægterne af dens Salg.

Allerede i 1740 udkom imidlertid efter Kgl. Befaling en ny fortræffelig Psalmebog, hvori der til den Kingoske Samling føjedes et stort Antal nye, især af den ypperlige Psalmedigter Hans Adolf Brorson (f. 1694, d. som Biskop i Ribe 1764), hvilken dog kun på enkelte Steder blev indført, da 1778 atter en ny udkom efter Kgl. Befaling, den så kaldte Guldbergske. Denne, der kun var lidet poetisk, skønt den dog beholdt endel af Kingos og enkelte af Brorsons Psalmer, udbredte sig i Købstæderne, men meget lidt på Landet, hvor man beholdt den Kingoske, indtil en ny Psalmebog, Evangelisk-christelig Psalmebog, 1798, for det meste fortrængte begge, uagtet den næsten slet intet poetisk Værd har og uagtet den aldrig af Regeringen er påbuden.

---

[1]) J Randen er tilføjet: „De Liinen Dantzere giorde ded, ieg icke haffde seet før. Den eene haffde en Kurre wed hwer Been, i hwer Korre saed en Dreng paa 5 Aar, oc en Quinde loed sig falle paa Liinen oc sprang op igien. Men i den anden Qwindis Tiid saae ieg en, som hengte sig wed sin Hage oc sprang op igien paa Liinen."

Kingo døde 1703 i sit 69 År. Han var 3 Gange gift og ligger begravet i Fraugde Kirke i Fyen, da han ved sin sidste Hustru, Jfr. Birgitte Balsløv, var bleven Ejer af Fraugdegård. Både i Ord og i Billeder lide Kingos Psalmer ofte af Tidsalderens Smagløshed, ja vel endog Råhed; men den høje Tankeflugt, den dybe, varme, religiøse Følelse og den rige Overflødighed af Billeder og Forestillinger have med Rette skaffet ham Navnet af Danmarks første lyriske Digter. — Af hans: Aandelige-Siunge Koor, Odense 1686, vælge vi

---

Keed aff Verden, og kier ad Himmelen.

1. Far, Verden, far vel,
Jeg keedis nu længer at være din Træl,
De Byrder, som du mig har bylted oppaa,
Dem hvister[1]) jeg fra mig og vil dem forsmaa,
Jeg river mig løß, og jeg keedis nu ved
Forfængelighed,
Forfængelighed.

2. Hvad er det dog alt
Som Verden opsminker med fauer Gestalt?
Det er jo kun Skygger og skinnende Glar,
Det er jo kun Bobler og skrattende Kar,
Det er jo kun Ise-skrog, skarn og Fortred,
Forfængelighed,
Forfængelighed.

3. Hvad er mine Aar,
Som smugende svinder og snigende gaar?
Hvad er min Bekymring? mit Tankefuld Sind?
Min sorrig? min Glæde? mit Hovedis spind?
Hvad er mit Arbeyde? min Møye? min sved?
Forfængelighed,
Forfængelighed.

4. O Riigdom og Guld,
Du Jorderiigs Afgud i skinnende Muld,
Du est dog af Verdens bedragelig Ting,
Som voxer, aftager og vexlis omkring,
Du est dog, i høyeste Mercke og Meed,
Forfængelighed,
Forfængelighed.

---

[1]) kaster.

5. Ach, Ære, hvad er?
Hvad er dine Kroner og Krandse du bær?
Misundelse sidder dig altid paa Ryg.
Du hemmelig stødis og sielden est tryg!
Du ofte der snubler, hvor andre de gleed,
Forfængelighed,
Forfængelighed.

6. Ach, Yndist og Gunst,
Du hastig opførte og faldende Dunst,
Du konstig opblæsere, hvegende[1]) Vind,
Som Tusind har Øyen og dog løber blind,
Hvad est du, naar mand dig ved Soolen har seed?
Forfængelighed,
Forfængelighed.

7. Ach, Venskab og Troo,
Som alt efter Lykken veedst Fløyet at snoo!
Du smukke Bedragere, heldige Skalk,
Som skuffer saa ofte i Drøfvelsens Kalk,
Du est, som og jeg af Forfarenhed ved,
Forfængelighed,
Forfængelighed.

8. Ach, Kiødelig Lyst,
Som mangen med Dødelig Læber har kyst,
Dit fengende Tynder, din flyvende Gnist,
Hår mangen i ævige Luer henhvist,
Din Skaal synis Hunning, men Drikken er leed
Forfængelighed,
Forfængelighed.

9. Saa far da, far vel,
Du skalt nu ey lenger bedrage min Siæl,
Bedragelig Verden, ieg takker dig aff,
Og synker dig ned i Forglemmelsens Grav,
Jeg lengis at bøde min sorrig og Nød
I Abrahams Skiød,
I Abrahams Skiød.
o. s. v.

[1]) svævende, svingende.

Hver har sin Skæbne.

1. Sorrig og Glæde de vandre tilhaabe,
Lykke, Ulykke de ganger paa Rad,
Medgang og Modgang hin anden anraabe,
Soelskin og Skyer de følgis og ad!
Jorderiigs Guld
Er prægtig Muld,
Himlen er Ene af Salighed fuld.

2. Kroner og Scepter i Demant-spill lege,
Leeg er dog ikke den Kongelig bragt!
Tusinde Byrder i Kronerne hvege,
Tusindfold Omhu i Scepterets Magt!
Kongernis Boe
Er skiøn Uroe!
Himlen allene giør salig og froe!

3. Alle Ting har sin foranderlig Lykke!
Alle kand finde sin Sorrig i Barm!
Tiit ere Bryst, under dyrebar Smykke,
Fulde af Sorrig og hemmelig Harm!
Alle har sit,
Stort eller Lit!
Himlen allene for Sorgen er qvit!

4. Velde og Viißdom og timelig Ære,
Styrke og Ungdom i blomstrende Aar,
Høyt over andre kand Hovedet bære,
Falder dog af og i Tiden forgaar!
Alle Ting maa
Enden opnaa,
Himmelens Salighed Ene skal staa!

5. Deyligste Roser har stindeste[1]) Toorne,
Skiønneste Blomster sin tærende Gift,
Under en Rosen-Kind Hiertet kand foorne,[2])
For dog at Skæbnen saa sælsom er skifft!
I Baade-Vand
Flyder vort Land,
Himlen har Ene Lyksaligheds Stand.

---

[1]) stiveste. [2]) ældes.

6. Vel da! saa vil jeg mig aldrig bemøye
Om ikke Verden gaar efter min Agt!
Ingen Bekymring skal kunde mig bøye,
Intet skal giøre mit Hierte forsagt!
Sorrig skal døe,
Lystigheds Frøe
Blomstris paa Himle-Lyksaligheds Øe!

7. Angist skal Aule en varende Glæde,
Qvide skal vinde sin Tott udaf Teen!
Armod skal prydis i rigeste Klæde,
Svaghed skal reysis paa sundeste Been!
Avind skal staa
Fengsled i Vraae,
Himlen kand Ene alt dette formaa.

8. Lad da min Lod og min Lykke kun falde
Hvordan min Gud og min Herre hand vill,
Lad ikkun Avind udøse sin Galde,
Lad kun og Verden fuldbrive sit spill!
Tjdernis Bom
Bliver dog tom,
Himlen skal kiøre altingest her-om.

Ludvig Holberg.

Holberg er født i Bergen den 3die December 1684. På Fædrenes Side har han selv kun vidst at angive, at hans Fader tjente sig op fra Soldat til Oberst og var en brav, dygtig og meget agtet og afholdt Mand. Hans Moder, Karen Lemm, var en Datter af Magister P. Lemm, Lector i Bergen og Præst til Fane Præstegæld, og en Datterdatter af Biskop Munthe i Bergen, en Adelsmand. Faderen, som døde, medens Holberg endnu var en Patteglut, efterlod sig en ikke ubetydelig Formue. Skønt denne for det Meste blev tilintetgjort ved en ulykkelig Ildebrand på nogle Bøndergårde nær, bestyrede Holbergs Moder Huset med så stræng og klog en Økonomi, at hun ved sin Død efterlod til sine sex efterlevende Børn den lille Ejendom ubeskåren. — Da Holberg var 10 År gammel, døde Moderen, og han skulde nu oplæres til Militærstanden, hvortil han var indskreven. Til den Ende blev han sendt til sin Frænde Otto Munthe i Oplandet. Men hans store Lyst og ualmindelige Anlæg til Studering bragte denne til at lade ham tage Del i sine Børns Undervisning. Derpå kom han tilbage til Bergen i Huset hos sin Morbroder Peter Lemm, hvor han forblev til Bergens store Ildebrand 1702, da han af den latinske Skoles Rector, Søren Lintrup, dimitteredes til Universitetet i København. Da han her havde taget sin Examen, men Intet havde at leve af, ilede han hjem igen, og modtog uagtet sin Ungdom en Huslærerplads hos en Provst i Voss, i hvis Sted han også ofte måtte prædike. Af Bønderne blev han højligen berømmet formedelst sine store Talegaver; men hos

Provstinden kom han i stor Ugunst på Grund af sit strænge Regimente mod den yngste Søn, en dum og doven Dreng, som var hendes Øjesten. Efter et Års Forløb fik han sin Afsked, hvilket dog mere glædede end bedrøvede ham, da ej alene hans koleriske Temperament og fine Legemskonstitution gjorde ham Lærerposten ubehagelig, men han også led meget af det såkaldte Mareridt. Han rejste derpå til København, hvor han lagde sig efter levende Sprog, især Fransk og Italiensk; men studerede tillige så flittig Theologi, at han ved Vinterens Ende tog Embeds-Examen med megen Ære. Men nu måtte han atter tilbage til Norge for at få Noget at leve af. Han blev antagen som Huslærer af Vicebiskop Magister Smidt i Bergen, hos hvem han dog kun blev nogle Måneder, fordi en heftig Lyst til at se fremmede Lande bemægtigede sig ham, hvilken Lyst næredes og voksle ved Gennemlæsning af den meget berejste Magisters Dagbøger. Han forlangte sin Afsked, og hverken hans Fattigdom eller hans Venners Harme og hans Principals Utilfredshed, hvis Børn gjorde god Fremgang under Holbergs Vejledning, kunde holde ham tilbage; ti, som han selv siger, hvad han engang havde fået i Hovedet, kunde han aldrig godt få ud af det igen. Han gjorde alt Muligt til Penge, men nåede dog næppe til 60 Rd. Dermed rejste han til Holland. På denne Rejse kom han ikke længer end til Achen, da han både havde Sygdom (Feber) og Trang at kæmpe med. Han måtte Året efter vende hjem; men for at skåne sig selv for sine Slægtningers og Venners Bebrejdelser, Spot og besværlige Råd, gik han ikke til Bergen, men til Christianssand. Her tilbragte han Vinteren med at undervise i Fransk, og gjorde herved så megen Lykke, at han ved Forårets Begyndelse havde et Overskud i sin Kasse af henimod 12 Rd. Hermed gik han til England, hvor han opholdt sig over to År, hvilken Tid han for største Delen tilbragte i Oxford, hvor han ernærede sig af Undervisning i Sprog og Musik; han spillede både på Fløjte og Violin. Da han kom tilbage til København fra denne lærerige og interessante Rejse, prøvede han på at ernære sig som Privat-Docent ved Universitetet. Han fik Tilhørere nok, men ingen Penge, og han måtte atter gribe til at informere timevis. Dog kort efter antoges han til at ledsage en ung Herr Winding til Dresden, hvorfra han på egen Hånd drog til Leipzig og Halle. Da han kom hjem fra denne tredie Rejse, tilbød Admiral Gedde til Hindema ham at opdrage og undervise sine Børn. Denne ærefulde Post modtog han vel af Nød men ugærne, da den pålagde ham nye Lænker, eftersom han var en samvittighedsfuld og ivrig Lærer; og da han efter et Års Forløb, i hvilken Tid han var bleven svag og mat, erholdt Borchs Kollegium, tog han Afsked fra Admiral Geddes Hus. — Medens han lå på dette Kollegium, udarbejdede han sin Introduction til den Europæiske Historie, og Anhang til Universalhistorien i 5 Bind, hvilken sidste dog ej blev trykt, ligesom han og overrakte Kong Frederik den Fjerde et Manuskript om Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Bedrifter. Kort efter udnævnte Kongen ham til Professor extraordinarius, dog uden Gage og fast Post. Imidlertid havde han også erholdt det Rosenkrantske Legat, bestående af 100 Rd. i 4 År, og da dette egenlig var hans eneste Levebrød, og han tilmed blev påmindet om, at det var en Forpligtelse for dem, der nød dette Legat, at besøge Udlandet, så drog han for fjerde Gang afsted, og foretog en temmelig vidtløftig Rejse. Han sejlede til Amsterdam, gik derfra tillands til Rotterdam, fremdeles til Antwerpen, derfra på et Fartøj til Brysel og så tilfods til Paris. Her levede han i halvandet År. Men endnu var hans Lyst til at lære den fremmede Verden at kende ikke tilfredsstillet; han besluttede at besøge Italien, i hvormeget der end med Grund syntes at fraråde ham det. Dels tilfods, dels tilsøs på Trækskøjter nåede han Marseille. Derfra gik han tilsøs til Genua. Ombord var han bleven anfaldet af Feber, som han håbede at blive befriet for i denne Stad. Men den blev tværtimod værre og værre, og da han i sin hjælpeløse og pengeknappe Tilstand desuden havde at kæmpe med en hårdhjertet og nærig Vert og med Angst for Munkenes Overhæng, ventede han aldrig at se sit Fædreland igjen. Han underkastede sig derfor rolig og tålmodig sin Skæbne, og gjorde sig hård imod Smerten. Efterhånden tog imidlertid Sygdommen

af; han kom atter på Benene; traf på en Landsmand, der hjalp ham til et bedre Logis, og kom endelig såvidt, at han kunde begive sig ombord på et Skib, der førte ham til Civita vecchia, hvorfra han gik til Rom. Her forblev han hele Vinteren, vel uden at blive befriet for sin Fjerdedagsfeber, men dog også uden at være forhindret fra at kunne på sin Måde gøre et stort Udbytte af Menneskekundskab og Lærdom. Ved Enden af Februar besluttede han at vende tilbage til Danmark. Både for Omkostningernes og for Helbredets Skyld (ti stræng Diæt og megen Legemsanstrængelse bekom ham altid bedst) vandrede han tilfods over Florents, Apenninerne, Bologna, Parma, Piacenza, Turin, videre over Alperne gjennem Savoyen og Dauphiné til Lyon og derfra til Paris, hvor han ankom, siger han selv, tyk og fed. Efter en Måneds Ophold her uden at blive af med Febren, gik han til Amsterdam, hvor Sygdommen forlod ham, og herfra sejlede han til Hamborg og rejste videre tillands hjem.

Efter sin Hjemkomst levede han to År i meget knappe Kår, i hvilken Tid han udgav: Introduction til Natur- og Folkeretten. Men nu blev han endelig ordenlig Professor 1718 (først prof. metaph., dernæst prof. eloquentiæ, omsider prof. historiæ et geographiæ, tilsidst tillige quæstor), så at han med Hensyn til Levebrød for Fremtiden var sikker og kunde overlade sig til sit Geni og sin naturlige Lyst. Hidtil havde han kun dyrket Retsvidenskaben, Historien og Filologien. Men i nogle latinske Stridsskrifter imod den bekendte Jurist og Historiker Andreas Hoyer fra Flensborg var Satire dog rigelig blandet med Lærdom; og fra 1710 brød hans komiske Geni fuldkommen igennem. Fra denne Tid indtil 1728 udkom under det påtagne Navn Hans Mikkelsen: Peder Pårs, de fire Skjemtedigte, Metamorphoses og de fleste af hans Komedier. Indtil denne Tid havde der i København vel været tysk og fransk Teater, men intet dansk. Disse Skrifter vakte naturligvis ganske overordenlig Opsigt, og hvorvel de vandt det mest levende Bifald hos Publikum i Almindelighed, så forårsagede de dog hos Mange så stor Harme og Fortrydelse, at det alene skyldes Kong Frederik den Fjerdes personlige Frikendelsesdom i Statsrådet, at ikke Peder Pårs, der udkom tidligere end nogen af Komedierne, blev brændt og Holberg straffet.

Holberg havde imidlertid ved denne overordenlige Forfatter-Virksomhed svækket sig i den Grad, at han besluttede dels for Badets dels for Bevægelsens Skyld at foretage en Rejse til Achen. Han tiltrådte også virkelig denne i Juli 1725. Men nu vilde Bevægelsen og Færdselen ikke mere gøre ham godt, således som i hans tidlige Ungdom. Han rejste over Holland (Hamborg, Bremen, Amsterdam, Rotterdam, Antwerpen, Brüssel) til Paris, hvor han forblev til Februar Måned. Opholdet i Paris bekom ham altid vel; og han forblev også her i Ro, besøgte kun de allerberømteste Lærde, og kom hjem til København om Foråret, hvor hans Fjender imidlertid havde kaballeret så ivrigt imod ham, som de formåede. Han levede nu sædvanlig stille, ensom og flittig, altid sysselsat med digteriske eller videnskabelige Arbejder, indtil 1728 Københavns store Ildebrand indtraf. Den deraf følgende Fattigdom og Elendighed samt alvorlige Stemning i Landet bragte Holberg til at bruge sin Pen til Andet end Satire og Skemt med Datidens Dårskaber, ligesom og den strænge og pietistiske Tone, som under Christian den Sjette (1730—1746) blev herskende, kun var hans komiske Muse lidet gunstig. Men da han besad en ligeså skarp Forstand og sikker Dømmekraft som poetisk Geni, ligeså megen sand Patriotisme som satirisk Lune, så søgte han på anden Måde at udbrede Lys og Indsigt, og han berigede derfor nu Literaturen med historiske, statistiske, populær-filosofiske Værker og en Mængde Lejlighedsskrifter. De vigtigste af disse ere: Danmarks og Norges Beskrivelse, Danmarks Historie, Almindelig Kirkehistorie, Berømmelige Mænds og Heltes sammenlignede Historier, Heltinders sammenlignede Historier, den Jødiske Historie, Moralske Tanker. Af poetiske Arbejder udgav han under hele denne Periode kun eet, rigtignok meget betydeligt, nemlig Niels Klims underjordiske Rejse, som udkom 1741 på Latin, og senere er oversat på Dansk af Baggesen og af Dorph. Efter Christian den Sjettes Død åbnedes atter den danske Skueplads, og Holberg fremkom på ny

som Forfatter til flere Skuespil, hvori dog, ved Sammenligning med de tidligere, Alderdommen var kendelig. Hans sidste raisonnerende Arbejder var hans fem Bind Epistler. Ved sin overordenlige Skribentvirksomhed vandt han ikke alene Nationens Kærlighed og Beundring, men også Rigdom og Anseelse. De Godser, han havde købt i Sjælland, og på hvilke han tilbragte en stor Del af Sommeren, oprettedes 1747 til et Baroni, hvilket han derpå legerede til Sorø Akademi. Han giftede sig aldrig og døde den 28de Januar 1754. Han ligger begravet i Sorø Kirke.

Ikke uden Grund kaldes han den nyere danske Literaturs Fader, da hans Geni, Originalitet og Nationalitet have givet ham en Indflydelse på den danske Literatur, som aldrig Nogen før ham og endnu Ingen efter ham har havt. Det var ikke den positive Begejstring for det Store og Skønne eller for det Nordisk Nationale, som han vakte hos Folket; men han forberedte denne, idet han bortryddede, hvad der spærrede Vejen for den. Den Spidsborgerlighed, Pedanteri og Selvtilfredshed, og den Selvløgn og Unatur, som ligger til Grund herfor og er Sandhedens og det åndelige Livs værste Fjende, gav han et dødeligt Sår, som endnu efter 100 År ej er forvundet.

Af sine Samtidige blev han undertiden anset for pengegerrig, menneskefjendsk og opfarende. Men vi kunne ikke lægge stor Vægt på slige Domme. De sædvanlige Sjæle formå ej at gennemskue de store Ånder, og ofte ere de ganske ubekendte med de Bevæggrunde, der bestemme disse. Det kaldes derfor ofte Gerrighed og Fortrædelighed, når de bortvise Andres ubesøjede Fordringer på deres Penge og deres Tid, fordi de have en solidere og forstandigere Måde at anvende disse Kræfter på. Desuden hvad Pengegerrigheden angår, da var han altid net og pyntelig, og tilsidst skenkede han alle sine Penge bort til det Offenlige. Og hvorledes kan man kalde Den menneskefjendsk, der anvendte hele sit Liv til Menneskehedens Vel? Og selv hans Satire var aldrig bitter eller hadsk. Uagtet han af Naturen var meget hypokonder, så finde vi dog intetsteds Spor af den Egenkærlighed og Bitterhed mod Andre, som sædvanlig følger med denne Sygdom. Den bevirkede blot, at han førte et strængt, afholdende og ensomt Levnet, og tog kun liden Del i det selskabelige Liv, endskønt han som Iagttager ofte indfandt sig ved offenlige Forsamlinger.

Mest har han upåtvivlelig virket ved sine Skuespil, hvoraf han har leveret 33 Stykker, blandt hvilke vi som de berømteste og mest klassiske ville nævne: Den politiske Kandestøber, den Stundesløse, Erasmus Montanus, Barselstuen, Jeppe på Bjerget, Geert Westfaler, Jacob v. Tybo, Don Ranudo, Ulysses von Itacia, Honnette Ambition, den Vægelsindede o. s. v.

Erasmus Montanus eller Rasmus Berg.

Comedie i fem Acter.

Personerne.

Montanus.	Magdelone, hendes Moder.
Jeppe Berg, hans Fader.	Jacob, Montani Broder.
Nille, hans Moder.	Peer, Degn.
Lisbed, Montani Fæstemø.	Jesper, Ridefoged.
Jeronimus, hendes Fader.	Lieutenanten.
Niels, Corporal.	

Første Act.

Første Scene.

Jeppe (alene med et Brev i Haanden).

Det er Skade, at Degnen ikke er i Byen, thi der er saameget Latin i min Søns Brev, som jeg ikke forstaaer. Taarene staaer

mig tidt i Øinene, naar jeg eftertænker, at en stakkels Bondesøn er bleven saa boglærd, besynderlig saasom vi ikke ere af de Høilærdes[1]) Bønder. Jeg har hørt af Folk, som forstaaer sig paa Lærdom, at han kan disputere med hvilken Præst det skal være. Ach kunde jeg og min Hustrue have den Glæde at høre ham præke, før vi døe, her paa Bierget,[2]) da vilde vi ikke fortrybe paa alle de Skillinger, vi have sat paa ham. Jeg kan nok mærke paa Peer Degn, at han skiøtter ikke meget om, at min Søn kommer hid. Det kommer mig for, ligesom han er bange for Rasmus Berg. Det er skrækkeligt med de lærde Folk, de bær saadan Avind til hverandre, og den ene kan ikke lide, at den anden er ogsaa lærd. Den gode Mand giør skiønne Prækener her i Byen, og kan tale om Misundelse, saa Taarene maae staae een udi Øinene, men mig synes, at han selv ikke er ganske fri for den Feil. Jeg kan ikke vide, hvoraf saadant kommer; om een siger, at min Naboe forstaaer Avlingen bedre end jeg, skulde jeg lægge det paa Hiertet? skulde jeg hade min Naboe for det? Nei, saamænd giør Jeppe Berg ikke. Men der er, min Troe, Peer Degn.

Anden Scene.

Jeppe. Peer Degn.

Jeppe. Velkommen hiem igien, Peer!

Peer. Tak Jeppe Berg.

Jeppe. Ach min hierte Peer! gid J kunde forklare mig noget Latin, som staaer i min Søns sidste Brev.

Peer. Hvad Snak, mener J, at jeg forstaaer ikke Latin, saavelsom Jer Søn? jeg er en gammel Academicus,[3]) jeg, Jeppe Berg.

Jeppe. Det veed jeg nok, men jeg meente, om J forstod den nye Latin; thi det Sprog forandres vel ogsaa, saavelsom det Siællandske; thi i min Ungdom talede man ikke saa her paa Bierget, som nu; det, som man nu kalder Laqvai, kaldte man da Dreng, en Frøken hedte Stadsmøe, en Musicant Spillemand og en Sikketerer Skriver. Derfor mener jeg, Latinen og kan være forandret siden den Tid, J var i Kiøbenhavn. Vil J være saa god at forklare mig dette. Jeg kan nok læse Bogstaverne, men fatter ikke Meeningen.

Peer. Jer Søn skriver, at han studerer nu sin Logicam, Rethoricam og Metaphysicam.[4])

Jeppe. Hvad vil det sige Logicam?

Peer. Det er hans Prækestol.

Jeppe. Det er mig kiært, gid han kunde blive Præst.

Peer. Men Degn først.

Jeppe. Hvad er den anden Post?

---

[1]) J Sjælland har Københavns Universitet meget Bøndergods.
[2]) Uvist om „Bjerget" ved Roeskilde eller „Munkebjerreby" imellem Sorø og Slagelse. Det første forekommer os sandsynligst.
[3]) Student. [4]) Tænkelære, Veltalenhedslære og Åndsvidenskaben.

Peer. Den hedder Rhetorica, det er paa Danſk Ritualen; men den tredie Poſt maa være forſkreven, eller det maa være Franſk; thi var det Latin ſaa forſtod jeg det nok. Jeg er capabel, Jeppe Berg, at regne op den hele Aurora.[1]) Ala det er en Vinge, Ancilla en Pige, Barba et Skiæg, Coena en Natpotte, Cerevisia Øl, Campana en Klokker, Cella en Kielder, Lagena en Flaske, Lana en Uld, Ancilla en Pige, Janua en Dør, Cerevisia Smør.

Jeppe. I maa have en forbandet Ihukommelſe, Peer.

Peer. Ja jeg havde ikke tænkt, at jeg ſkulde have blevet ſaa længe i et fattigt Degnekald. Jeg kunde nok have været noget andet for længe ſiden, derſom jeg vilde have bundet mig ved en Pige, men jeg vilde heller hielpe mig, ſom jeg kan, førend man ſkal kunne ſige paa mig, at jeg har faaet Brød for en Kone.

Jeppe. Men kiære Peer! her er endnu noget andet Latin, ſom jeg ikke forſtaaer; ſee her denne Linie!

Peer. Die Veneris Hafnia domum profecturus sum.[2]) Det er paa Danſk, der er kommen profecto en Hob Rusſer til Kiøbenhavn.

Jeppe. Hvad mon Rusſen nu vil beſtille her igien?

Peer. Det er ikke Moſcoviter, Jeppe Berg! det er unge Studenter, ſom man kalder Rusſer.

Jeppe. Nu! nu veed jeg, der er viſt ſtor Allarm i de Dage, naar de faaer Salt og Brød, og blir Studentere.

Peer. Naar venter I ham hiem?

Jeppe. I Dag eller i Morgen. Kiære Peer! tøv libt her, jeg vil ſpringe ind til Nille, hun ſkal give os en Drik Øl herud.

Peer. Jeg vil nok heller have et Glas Brændeviin; thi det er for tidligt at drikke Øl.

Tredie Scene.

Peer (alene).

Jeg ſkiøtter ikke meget om, ſandt at ſige, at Rusmus Berg kommer hiem, ikke fordi jeg er bange for hans Lærdom; thi jeg var allerede gammel Student, da han endda gik i Skole, og fik, med Permisſion, paa ſin Rumpe. Der var andre Karle, ſom deponerede i min Tid, end nuomſtunder. Jeg deponerede fra Slagelſe Skole, med Peer Monſen, Rasmus Jesperſen, Kriſten Klim, Mads Hanſen, ſom vi i Skolen kaldte Mads Pandekage, Poul Iverſen, ſom vi kaldte Poul Finkeljokum, alle Karle, ſom havde Been i Panden og Skiæg paa Hagen, og ſom var capabel at diſputere i hvilken Materie det ſkulde være. Jeg er kun bleven Degn, men er fornøiet, naar jeg har mit daglige Brød, og forſtaaer mit Embede. Jeg har forbedret meget udi Indkomſterne, og har det, ſom ingen af mine Formænd havde, ſaa mine Efter-

[1]) En latinſk Læſebog for Begyndere.
[2]) På Fredag rejſer jeg fra København hjem.

kommere ikke skal bande mig i min Grav. Folk tænker, at der er ingen Observationer ved at være Degn; jo jo! Degnekald er, min Troe, et vanskeligt Embede, naar man skal have det paa den Fod, at det skal føde sin Mand. Før min Tid holdt Folk her i Byen alle Liigsange lige gode, men jeg har bragt det paa den Fod, at jeg kan sige til en Bonde: hvilken Psalme vil du have? den koster saa meget, den anden saa meget; iligemaade naar der skal kastes Jord paa den Døde: vil du have fiint Sand, eller slet og ret Jord? Der er ogsaa adskillige Observationer, som min Formand, Christoffer Degn, ikke vidste af at sige, men han havde ikke studeret. Jeg kan ikke begribe, hvorledes den Karl blev Degn. Men han var og Degn derefter. Latinen hielper meget et Menneske udi alle Forretninger. Jeg vilde ikke miste det Latin, jeg kan, ikke for hundrede Rixdaler; thi det har baadet mig i mit Embede over hundrede Rixdaler, ja hundrede til.

Fierde Scene.

Nille. Jeppe. Peer.

Nille. Singot Peer.

Peer. Tak Morlille. Jeg drikker ellers ikke Brændeviin, uden naar jeg har ondt i Maven, men jeg har gemeenlig en slet Mave.

Nille. Veed I vel, Peer! at min Søn kommer hiem i Dag eller Morgen. Der faaer I en Mand, som I kan tale med; thi den Karl er ikke [ilde] skaaren for Tungebaandet, saasom jeg har hørt.

Peer. Ja jeg troer nok, han kan tale en Hob Klosterlatin.

Nille. Klosterlatin? det er jo det bedste Latin, ligesom Klosterlærred er det bedste Lærred?

Peer. Ha, ha, ha, ha.

Jeppe. Hvoraf leer I, Peer?

Peer. Af intet, Jeppe Berg! God Taar paa en frisk! Jer Skaal Morlille, ha, ha, ha! det er sandt nok, som I siger: Klosterlærred er godt Lærred, men ...

Nille. Giøres det Lærred ikke paa Klosteret, hvorfor kaldes det da Klosterlærred?

Peer. Jo, det er ret nok; ha, ha, ha! men I kan vel give mig noget at bide paa til Brændevinen.

Nille. Her ligger et Stykke Brød og Ost skaaren, om I vil ikke forsmaae.

Peer. Tak, Morlille! veed I, hvad Brød hedder paa Latin?

Nille. Nei mare veed jeg ikke.

Peer (æder og snakker tillige). Det hedder Panis, genitivus pani, dativus pano, vocativus panus, ablativus pano.

Jeppe. Hillemænd Peer! det Sprog er vidtløftig. Hvad hedder Grovbrød?

Peer. Det hedder Panis gravis, og fiint Brød Panis finis.

Jeppe. Det er jo halv Dansk.

Peer. Ja det er vist, der ere mangfoldige latinske Ord, som have deres Oprindelse fra Dansken; thi jeg skal sige os noget: Her var en gammel Rector i Kiøbenhavns Skole, ved Navn Saxo Grammatica, som forbedrede Latinen her i Landet, og giorde en latinsk Grammatica, hvorudover han fik det Navn Saxo Grammatica. Den samme Saxo har bødet meget paa det latinske Sprog med danske Ord; thi for hans Tid var Latinen saa fattig, at man ikke kunde skrive en ret Meening, som Folk kunde forstaae.

Jeppe. Men hvad vil det Ord Grammatica sige?

Peer. Det samme, som Donat. Naar man binder den ind i tyrkisk Bind, saa kaldes den Donat; men naar man binder den ind i hvid Pergement, saa kaldes den Grammatica, og declineres ligesom ala.

Nille. Ach! jeg veed aldrig, hvor alt dette kan ligge i Hovedet paa Folk; mit Hoved svimler, naar jeg kun hør tale derom.

Jeppe. Derfor er lærde Folk heller ikke gierne rigtige i Hovedet.

Nille. Ei hvilken Snak! saa mener du, at vor Søn Rasmus Berg ikke er rigtig!

Jeppe. Mig synes allene, Morlille! det er noget underligt, at han skriver latinske Breve til mig.

Peer. Deri har, min Troe, Jeppe Ret; thi det er noget naragtigt. Det var jo ligesom jeg vilde tale Græsk med Ridefogden, for at lade see, at jeg forstod det Sprog.

Jeppe. Forstaaer I ogsaa Græsk, Peer?

Peer. Ach! jeg har kunnet for tyve Aar siden staae paa een Fod, og læse det hele Litani paa Græsk. Jeg kan endnu komme ihu, at det sidste Ord hedder Amen.

Jeppe. Ach Peer! det vil blive artigt, naar min Søn kommer tilbage, at vi kan sætte Jer to sammen.

Peer. Vil han disputere med mig, skal han finde Karl for sin Hat, og vil han synge i Kap med mig, saa kommer han til kort. Jeg har sunget i Kap med ti Degne, som alle maatt' give sig tabt, thi jeg har taget Troen fra dem alle ti. Det har været mig tilbudet for ti Aar siden, at være Cantor i vor Frue Skole, men jeg har ikke villet; thi hvorfor skulde jeg gjøre det, Jeppe? hvorfor skulde jeg forlade min Menighed, som elsker og ærer mig, og som jeg elsker og ærer igien; jeg lever paa et Sted, hvor jeg har mit daglige Brød, og hvor jeg er respecteret af alle Folk; thi Amtmanden selv kommer aldrig hid, jeg blir jo strax hentet for at fordrive Tiden med ham, og synge for ham. Forgangen Aar ved disse Tider gav han mig to Mark, fordi jeg sang ut, re, mi, fa, sol. Han svoer paa, at han havde større Behag deri, end i den største Vocal-Musique, han havde hørt i Kiøbenhavn. Vil I give mig end et Glas Brændeviin, Jeppe, skal jeg synge det samme for Jer.

Jeppe. Gierne. Skiænk nok et Glas Brændeviin, Nille.

Peer. Jeg synger ikke for enhver. Men I er min gode Ven, Jeppe, som jeg tiener med Fornøielse. (Begynder at skraale, først langsom.) Ut, re, mi, fa, sol, la, si, ut; nu tilbage: ut, si, la, sol, fa, mi, re, ut. Nu skal I høre paa en anden Maade, hvor høit jeg kan gaae: Ut, re, mi, fa, sol, fa, si, ut, Re, mi, fa, sol, fa, si, ut, Re.

Jeppe. Hillemænd, det sidste gik fiint. Vore smaa Grise kan ikke gaae høiere med Røsten.

Peer. Nu vil jeg synge hastigt: Ut, re, mi, re, nei, det var ikke ret, ut re mi do re mi ut, nei det kom ogsaa galt; det er forbandet tungt, Jeppe! at synge saa hastig. Men der kommer Monsieur Jeronimus.

Femte Scene.

Jeronimus. Magdelone. Lisbed. Degnen. Jeppe. Nille.

Jeronimus. God Morgen Svoger! har I nogen Tidende fra Jer Søn?

Jeppe. Jo, jeg troer han kommer i Dag eller i Morgen.

Lisbed. Ach! er det mueligt? nu er min Drøm fuldkommen.

Jeronimus. Hvad drømte du da?

Lisbed. Jeg drømte, at jeg kyssede ham.

Magdelone. Der er dog noget ved Drømme; Drømme er ikke at foragte.

Jeronimus. Det er sandt nok; men, dersom I gode Piger tænkte ikke saa meget paa Mandfolk om Dagen, drømte I ikke saa tidt om dem om Natten. Du drømte vel ligesaa stærkt om mig i de Dage vi vare forlovede sammen, Magdelone?

Magdelone. Det er, min Troe, sandt; men nu har jeg, min Troe, ikke i nogle Aar drømt om dig.

Jeronimus. Det kommer deraf, at Kiærligheden er ikke saa heed nu, som den var tilforn.

Lisbed. Men er det mueligt, at Rasmus Berg kommer hiem i Morgen.

Jeronimus. Ei min Datter! du skulde ikke lade dig mærke med at være saa forliebt.

Lisbed. Ach er det vist, at han kommer hiem i Morgen?

Jeronimus. Ja! ja! du hører jo, at han kommer til den Tid.

Lisbed. Hvor langt har vi til i Morgen, hierte Fader?

Jeronimus. Hvilken forbandet Snak. Disse forliebte Folk er ligesom de vare galne.

Lisbed. Ja jeg tæller, min Troe, hver Time.

Jeronimus. Du skulde ogsaa spørge, hvor lang en Time er, saa kunde man tænke, du var reent gal; hold inde med saadan Sladder, og lad os Forældre snakke sammen. Hør, min kiære

Jeppe Berg, holder I det raadeligt, at disse unge to Mennesker komme sammen, førend han haver Brød?

Jeppe. Det er, ligesom Jer synes. Jeg kan nok underholde dem; men det var dog bedre, at han fik Brød først.

Jeronimus. Jeg holder det aldeles ikke raadeligt, at de komme sammen før. (Lisbed græder og hyler.) Ei fy skiæm dig for en Ulykke! Det er en Spot for en Pige at stille sig saadau an.

Lisbed (grædende). Faaer han snart Brød da?

Jeppe. Det er ingen Tvivl paa, han faaer jo snart Brød; thi, saa vidt, som jeg har hørt, er han saa lærd, at han kan læse hvilken Bog det skal være. Han skrev mig et latinsk Brev til nyelig.

Nille. Og det kan mare staae, det veed Degnen.

Lisbed. Var det saa vel skreven?

Peer. Ja vel nok for saadan en ung Person. Han kan blive god, Mammeselle! Der vil ellers meget til. Jeg tænkte ogsaa, at jeg var lærd, da jeg var paa hans Alder. Men ...

Jeppe. Ja, I lærde Folk roser aldrig hinanden.

Peer. Ei Snak, skulde jeg bære Avind til ham? Da han endnu ikke var fød, havde jeg allerede staaet 3 Gange Skoleret, og da han sad i 4de-Lectien, havde jeg været 8 Aar Degn.

Jeppe. Een kan have bedre Hoved end en anden. Een kan lære saa meget i eet Aar, som andre udi ti.

Peer. Da tør Peer Degn nok sætte sit Hoved mod hvem det skal være.

Jeronimus. Ja, ja, hver kan være god for sig; lad os nu gaae hiem, Børn! Far vel. Jeg gik her forbi, og saa vilde jeg tale med Jer paa Veien.

Lisbed. Ach vaer mig dog ad, saasnart han kommer.

(Jeronimus, Magdelone og Lisbed gaae.)

Siette Scene.

Jeppe. Peer. Nille. Jacob.

Jeppe. Hvad vil du Jacob?

Jacob. Faer, veed I nyt? Rasmus Berg er kommen hiem.

Jeppe. Hillemænd er det muligt? hvorledes seer han ud?

Jacob. Ach han seer meget lærd ud. Rasmus Nielsen, som kiørte for ham, svær paa, at han giorde ikke andet den hele Vei, end disputerede paa Græsk og Elamitisk med sig selv, og det undertiden med saadan Iver, at han slog Rasmus Nielsen 3 til 4 Gange bag i Nakken med knyttet Næve, og raabte derhos altid: probe Majoren, probe Majoren. Jeg kan tænke, han har havt en Disput med en Major før han reiste. Undertiden sad han stille og stirrede paa Maanen og Stjernerne, og det med saadan grundig Mine, at han faldt 3 Gange af Vognen, og havde nær brudt Halsen itu af lutter Lærdom, saa at Rasmus Nielsen loe deraf,

og sagde ved sig selv: Rasmus Berg er vel en klog Mand paa Himmelen, men en Nar paa Jorden.

Jeppe. Ach kom! lad os gaae ud at tage imod ham. Kiære Peer! kom I med os. Det kan hænde sig, at han har glemt Dansk, og kan ikke tale andet end Latin, saa kan I være Tolk.

Peer. Skam der giør, jeg har andet at bestille.

Anden Act.

Første Scene.

Montanus (med Hoserne nede om Benene).

Jeg har kun været een Dag fra Kiøbenhavn, og længes allerede. Hvis jeg ikke havde mine gode Bøger med mig, kunde jeg ikke leve paa Landet. Studia secundas res ornant, adversis solatium praebent.[1]) Jeg synes, ligesom mig fattes noget, efterdi jeg har ikke disputeret i tre Dage. Jeg veed ikke, om der er nogle lærde Folk her i Byen; hvis her er nogen, skal jeg nok sætte dem i Arbeid, thi jeg kan ikke leve, uden jeg maa disputere. Mine stakkels Forældre kan jeg ikke meget tale med; thi de ere eenfoldige Folk, og veed neppe andet end deres Børne-Lærdom, saa at jeg kan ikke have megen Trøst af deres Omgiængelse. Degnen og Skolemesteren skal have studeret, men jeg veed ikke, hvorvidt det strækker sig; dog skal jeg forsøge, hvad de duer til. Mine Forældre blev forskrækket, da de saae mig saa tidlig; thi de havde ikke ventet, at jeg skulde have taget fra Kiøbenhavn om Natten. (Han slaaer Ild, tænder sin Pibe, og sætter Pibehovedet igiennem et Hul, som han har paa sin Hat.) Saaledes kalder man at smøge Tobak studentikos. Det er en god Invention nok for en, der vil skrive og smøge tillige. (Sætter sig ned at læse.)

Anden Scene.

Montanus. Jacob.

Jacob (kysser paa Haanden og siger sin Broder.) Velkommen hjem igjen, min latinske Broer!

Montanus. Det er mig kjært at see dig, Jacob! Men hvad det Broderskab angaaer, saa er det noget, som var godt i gamle Dage, men nu kan det ikke saa passe sig meer.

Jacob. Hvi saa? est du ikke min Broer?

Montanus. Det negter jeg ikke, Slyngel! at jeg jo er din Broer ved Fødselen. Men du maa vide, at du est endnu en Bondedreng, og jeg en Philosophiae Baccalaureus. Men hør, Jacob! hvordan lever min Kiæreste og min Svigerfar?

---

[1]) Studeringer er en Prydelse i Medgang og en Trøst i Modgang.

Jacob. Ret vel, de vare her nyelig, og spurgte, hvor snart Broer kom hjem.

Montanus. Nu Broer igjen! Jeg siger det ikke af Hofførdighed, Jacob! men det gaaer profecto ikke an.

Jacob. Hvad skal jeg da kalde Broer?

Montanus. Du skal kalde mig Monsieur Montanus; thi saa hedder jeg i Kjøbenhavn.

Jacob. Kunde jeg kun komme det ihu. Var det ikke Monsieur Dromedarius?

Montanus. Kanst du ikke høre? jeg siger jo Monsieur Montanus.

Jacob. Monsør Montanus, Monsør Montanus.

Montanus. Ja det er ret; thi Montanus paa Latin er det samme som Berg paa Dansk.

Jacob. Kan jeg da ikke ogsaa hedde Monsør Jacob Montanus?

Montanus. Naar du har gaaet saalænge i Skole som jeg, og udstaaet dine Examina, saa kanst du ogsaa give dig et latinsk Navn. Men saa længe som du est en Bondedreng, maa du lade dig nøie med at hedde slet og ret Jacob Berg. Men har du mærket, at min Kiæreste har længtes efter mig?

Jacob. Ja vist, hun har været meget utaalmodig over, at du blev saa længe borte.

Montanus. Du maa ei heller dutte mig, din Tølpel!

Jacob. Jeg vil sige: Monsørens Kiæreste har været utaalmodig, at du est bleven saa længe borte.

Montanus. Ja nu er jeg kommen, Jacob! og det alene for hendes Skyld; men jeg bliver her ikke ret gammel; thi saasnart jeg har holdt Bryllup, tager jeg hende med mig til Kiøbenhavn.

Jacob. Vil Monsøren da ikke tage mig med sig?

Montanus. Jeg vilde ønske, at du var sex à syv Aar yngre, saa skulde jeg sætte dig i Latin-Skole, at du ogsaa kunde blive Student.

Jacob. Nei det var ikke godt.

Montanus. Hvi saa?

Jacob. Jo, saa vilde vore Forældre komme reent til at betle.

Montanus. Hør! hvilke Ord der kan ligge i den Knegt!

Jacob. Ja, jeg er fuld af Indfald. Havde jeg studeret, var jeg bleven en Fandens Skielm.

Montanus. Mig er sagt, at du har et godt Hoved. Men hvad vilde du ellers i Kiøbenhavn?

Jacob. Jeg vilde saa gierne see det runde Taarn, og Klosteret, hvor man giør Lærred.

Montanus. Ha ha ha! nei der bestilles andet paa Klosteret [1])

[1]) Studenterne, som havde Bolig på Klosteret, nu Kommunitetet kaldet, i København, måtte den Tid holde latinske Disputere-Øvelser. Kloster-Lærred, d. e. Lærred, som gøres af Nonnerne i de katholske Klostere, var den Gang endnu meget søgt i Danmark.

end at giøre Lærred! Men har min Svigerfar ellers saa mange Midler, som der siges?

Jacob. Ja vist, Jeronimus er en riig Gubbe, han eier snart den tredie Deel af Byen.

Montanus. Men har du hørt, om han agter at give nogen Udstyr med sin Datter?

Jacob. Ja jeg troer nok, at han styrer hende vel ud, besynderlig om han faaer høre Monsøren præke her engang udi Byen.

Montanus. Det bliver intet af, jeg giør mig ikke saa gemeen at præke her paa Landet; jeg er ellers kun for at disputere.

Jacob. Jeg meente, at det var meer at kunne præke.

Montanus. Veedst du vel, hvad det er at disputere?

Jacob. Ja vist, jeg disputerer hver Dag her i Huset med Pigerne, men jeg vinder intet derved.

Montanus. Ja saadan Slags Disputatzer har vi nok af.

Jacob. Hvad er det da, Monsøren disputerer om?

Montanus. Jeg disputerer om vigtige og lærde Sager, for Exempel: om Englene ere skabte for Menneskene; om Jorden er rund eller oval; om Maane, Soel og Stjerner, deres Størrelse og Distance fra Jorden, og andet deslige.

Jacob. Nei derom disputerer jeg ikke; thi det er noget, som gaaer mig ikke an; thi, naar jeg kun kan faae Folkene til at arbeide, maae de gierne sige for mig, at Jorden er ottekantet.

Montanus. O Animal brutum![1]) Men hør Jacob! mon der ellers nogen har ladt min Kiæreste vide, at jeg er hjemkommen?

Jacob. Nei jeg troer det ikke.

Montanus. Saa er det bedst, at du springer hen til Herr Jeronimus, for at lade dem saadant vide.

Jacob. Ja det kan nok skee; men skal jeg ikke sige det til Lisbed først?

Montanus. Lisbed, hvem er det?

Jacob. Veedst du ikke det, Broer! at din Fæstemøe hedder Lisbed?

Montanus. Har din Slyngel nu glemt alt, hvad jeg nyeligen har lært dig?

Jacob. Du maa kalde mig Slyngel, saa meget som du vil, saa er jeg dog din Broer.

Montanus. Hvis du ikke holder din Mund, skal jeg profecto slaae dig med Bogen i Panden.

Jacob. Det var ikke smukt at kaste Bibelen efter Folk.

Montanus. Det er ingen Bibel.

Jacob. Jeg kiender saa mare nok Bibelen. Den Bog er jo stor nok til at være Bibelen. Jeg kan nok see, at det er hverken Evangelibog eller Catechismus. Men hvad det er eller ikke, saa lader det ilde at kaste Bøger efter sin Broer.

---

[1]) Al. dum som et Dyr.

Montanus. Hold Munden, Slyngel!

Jacob. Saadan Slyngel, som jeg er, fortiener dog med mine Hænder til mine Forældre de Penge, som du sætter til.

Montanus. Hvis du ikke tier, skal jeg lemlæste dig.
(Kaster Bogen paa ham.)

Jacob. Au au au!

Tredie Scene.

Jeppe. Nille. Montanus. Jacob.

Jeppe. Hvad er her for Allarm?

Jacob. Ach min Broer Rasmus slaaer mig.

Nille. Hvad vil det sige, han slaaer dig vel ikke uden Aarsag.

Montanus. Nei Moer! det er sandt, han kommer hid, og bruger en Mund mod mig, som jeg kunde være hans Jævnlige.

Nille. Hvilken Pokkers Skjelm! skal du ikke bedre vide at respectere saadan lærd Mand! veedst du ikke, at han er en Ære for vort hele Huus? Min hierte Hr. Søn! I skal ikke regne ham det til, det er en uforstandig Tølpel.

Montanus. Jeg sidder her og speculerer paa vigtige Sager, som denne importunissimus og audacissimus Juvenis [1]) kommer og hindrer mig udi; det er intet Børneleg at have med disse Transcendentalibus [2]) at bestille. Jeg vilde ikke, det skulde have skeet for to Mark.

Jeppe. Ach vær ikke vred, min hierte Søn! det skal aldrig skee oftere. Jeg er bange, Hr. Søn har forivret sig; de lærde Folk taaler ikke mange Stød. Jeg veed, Peer Degn ivrede sig engang, han kunde ikke forvinde det i 3 Dage igien.

Montanus. Peer Degn, er han lærd?

Jeppe. Ja vist, saa længe jeg kan mindes, har vi ikke havt nogen Degn her i Byen, der har sjunget saa vel som han.

Montanus. Derfor kan han være meget ulærd.

Jeppe. Han præker ogsaa meget skiønt.

Montanus. Derfor kan han ogsaa være meget ulærd.

Nille. Ach nei, Hr. Søn! hvorledes kan den være ulærd, der præker vel?

Montanus. Jo vist, Morlille! alle ulærde Folk præker vel; thi, saasom de ikke kan sammenskrive noget af deres egne Hoveder, saa bruge de laante Prækener og lære udenad brave Mænds Skrifter, som de undertiden ikke forstaaer selv; da derimod en lærd Mand ikke vil benytte sig af saadant, men vil sammenskrive af sit eget Hoved. Troe mig, at det er en almindelig Feil her i Landet, at man dømmer Studenternes Lærdom alt for meget af deres Prækener. Men lad de Karle disputere som jeg; det er en Prøvesteen paa

---

[1]) uforskammede og frække Karl. [2]) høieste og dybsindigste Tanker.

Lærdom. Jeg kan disputere paa godt Latin, om hvilken Materie det skal være. Vil En sige, at dette Bord er en Lysestage, saa vil jeg forsvare det, det har jeg giort mangen ærlig Gang. Hør Farlille! vil I troe det, at den, som drikker vel, er lyksalig?

Jeppe. Jeg troer snarere, han er ulyksalig, thi man kan drikke baade Forstand og Penge bort.

Montanus. Jeg vil bevise, at han er lyksalig. Qvicunqve bene bibit, bene dormit. Nei det er sandt, I forstaaer ikke Latin, jeg maa sige det paa Dansk: hvo som drikker vel, sover gierne vel, er det ikke sandt?

Jeppe. Det er sandt nok, naar jeg har en halv Ruus, sover jeg som en Hest.

Montanus. Hvo som sover vel, synder ikke, er det ogsaa ikke sandt?

Jeppe. Ja det er sandt nok, saa længe man sover, synder man ikke.

Montanus. Den som synder ikke, er lyksalig.

Jeppe. Det er og sandt.

Montanus. Ergo, den som drikker vel, er lyksalig. Morlille! jeg vil gjøre Jer til en Steen.

Nille. Ja Snak, det er end mere kunstigt.

Montanus. Nu skal I faae det at høre. En Steen kan ikke flyve.

Nille. Nei det er vist nok, undtagen man kaster den.

Montanus. I kan ikke flyve.

Nille. Det er og sandt.

Montanus. Ergo er Morlille en Steen. (Nille græder.) Hvorfor græder Morlille?

Nille. Ach jeg er saa bange, at jeg blir til Steen; mine Been begynder alt at blive kolde.

Montanus. Giv Jer tilfreds, Morlille! jeg skal strax gjøre Jer til Menneske igien. En Steen kan ikke tænke eller tale.

Nille. Det er sandt. Jeg veed ikke, om hun kan tænke, men tale kan hun ikke.

Montanus. Morlille kan tale.

Nille. Ja Gud skee Lov, som en stakkels Bondekone kan jeg tale.

Montanus. Godt. Ergo er Morlille ingen Steen.

Nille. Ach det gjorde godt! Nu kommer jeg mig igjen. Der vil min Troe stærke Hoveder til at studere. Jeg veed ikke, hvor deres Hierne kan holde det ud. Jacob, du skal herefter gaae din Broer til Haande, du har ikke andet at bestille; fornemmer dine Forældre, at du giør ham nogen Fortræd, da skal du faae saa mange Hug, som dit Liv kan taale.

Montanus. Morlille! jeg vilde gierne vænne ham af med den Vane at sige Du til mig; det er dog ikke anstændigt for en

Bondedreng at dutte en lærd Mand; jeg vilde gierne, at han kaldte mig Monsieur.

Jeppe. Hør du vel, Jacob, naar du taler til din Broder herefter, skal du sige Monsør.

Montanus. Jeg vilde gierne, Degnen blev buden hid i Dag, at jeg kunde forsøge, hvad han duer til.

Jeppe. Ja nok, det skal skee.

Montanus. Jeg vil imidlertid hen at besøge min Kiæreste.

Nille. Men jeg er bange vi faaer Regn; Jacob kan bære Kappen efter Jer.

Montanus. Jacob!

Jacob. Ja Monsør!

Montanus. Kom og bær Kappen efter mig, jeg vil lidt ud i Byen. (Jacob gaaer efter ham med Kappen.)

Fierde Scene.

Jeppe. Nille.

Jeppe. Har vi ikke Glæde for den Søn, Nille.

Nille. Jo vist, der er ingen Skilling unyttig spildt paa ham.

Jeppe. Nu skal vi i Dag faae at høre, hvad Degnen duer til; men jeg er bange, at han ikke kommer, om han hører, at Rasmus Berg er her. Vi har ikke fornøden at lade ham det vide. Vi vil ogsaa bede Ridefogden[1]) hid; han er nok saa god at komme, thi han finder Smag i vort Øl.

Nille. Det er saa farligt, Mand! at tractere Ridefogden; det Slags Folk maa ikke vide vor Tilstand.

Jeppe. Jo saamænd maa han saa, det er hver Mand her i Byen bekiendt, at vi ere formuende Folk; naar vi svare vore Skatter og Landgilde, da kan Ridefogden ikke rykke et Haar af vort Hoved.

Nille. Ach hierte Mand! mon det skulde være for silde, at lade Jacob ogsaa studere? tænk engang, om han kunde blive saadan lærd Kaal, som hans Broer, hvilken Glæde vilde det være for deres gamle Forældre!

Jeppe. Nei Kone; det er nok med den ene, vi maa jo have En hiemme, som kan gaae os til Haande og giøre vort Arbeide.

Nille. Ach! ved saadant Arbeide kan ikke fortienes meer end af Haanden i Munden. Rasmus Berg, som har studeret, kan ved sin Hierne udrette mere vort Huus til Nytte i en Time, end den anden i et Aar.

Jeppe. Det maa ikke hielpe, Morlille! vor Ager maa dyrkes, og vor Avling fortsættes, vi kan aldeles ikke undvære Jacob. See der kommer han tilbage.

---

[1]) Forvalteren på Godset.

Femte Scene.

Jacob. Jeppe. Nille.

Jacob. Ha, ha, ha, ha, ha, ha. Min Broer maa vel være en meget lærd Mand, men ogsaa en stor Taasse.

Nille. Din vanartige Skielm! kalder du din Broer en Taasse?

Jacob. Jeg veed ikke, hvad jeg skal kalde saadant, Morlille! Det regner, saa det helder ned, og han lar mig gaae med Kappen paa Armen efter sig.

Jeppe. Kunde du da ikke have været saa artig at have sagt: Monsør, det regner, vil ikke Monsør tage Kappen paa?

Jacob. Mig synes, det var meget underligt, Fallille! at jeg skulde sige til den Person, som Forældre har kostet saa mange Penge paa, at lære Viisdom og Artighed, naar der falder saadan Regn paa ham, at han blir vaad indtil Skiorten: det regner, Monsør, vil han ikke tage Kappen paa? Han havde jo ikke fornøden min Varsel, Regnen kunde jo nok vare ham derom.

Jeppe. Gik du da og bar Kappen den hele Vei paa Armen?

Jacob. Nei mare giorde jeg ikke, jeg svøbte mig smukt i Kappen, og derfor er mine Klæder ganske tørre. Det forstod jeg bedre, endskiøndt jeg ikke har sat saa mange Penge til paa at lære Viisdom. Jeg begreb strax det, endskiøndt jeg kiender ikke en Latine-Bogstav.

Jeppe. Din Broer har gaaet i Tanker, som grundlærde Folk gierne pleie.

Jacob. Ha, ha, Drolen splide saadan Lærdom.

Jeppe. Tie stille, din Slyngel! eller du skal faae Skam paa din Mund. Hvad vil det sige, om din Broer gaaer saaledes i Tanker iblandt, naar han i mange andre Ting kan lade see sin Viisdom og Frugten af sine Studeringer.

Jacob. Frugten af sine Studeringer? Jeg skal fortælle videre, hvor det gik til paa vor Reise. Da vi kom til Jeronimuses Port, gik han lige til den Side, hvor Porthunden stod, som havde calfatret hans lærde Been, hvis jeg ikke havde trækket ham til den anden Side; thi Porthunde seer ingen Personer an, de skiær alle Folk over een Kam, som de ikke kiender, og bider i Fleng, hvilke Been de faaer sat paa, enten de ere latinske eller græske. Da vi kom ind i Gaarden, gaaer Monsør Rasmus Berg ind i Stolden i Tanker, og raaber: hei, er Jeronimus hiemme? men Køerne vendte alle Rumpen til ham, og ingen vilde svare et Ord. Jeg er vis paa, om nogen af dem havde kunnet tale, de vilde have sagt: hvilken forbandet Taasse maa denne Kaal ikke være!

Nille. Ach, min hierte Mand! taaler du, at han bruger saadan Mund?

Jeppe. Jacob! du skal faae en Ulykke, dersom du taler saaledes meer.

Jacob. Faillle burde heller takke mig, som hialp ham til Rette, og bragte ham af Stolden ind i Stuen. Vil nu Faillle kun eftertænke, hvor det vilde gaae til, om saadan Kaal skulde giøre en lang Reise allene; thi jeg er vis paa, at om jeg ikke havde været med ham, havde han endnu staaet i Stolden, og faaget Køerne i Rumpen af lutter Lærdom.

Jeppe. Ei saa skal du og faae en Ulykke paa din kaade Mund! (Jacob løber og Jeppe efter ham.)

Nille. Hvilken forbandet Skielm! Jeg maa have Bud efter Fogden og Degnen, at min Søn kan have nogen at disputere med, naar han kommer tilbage.

Tredie Act.

Første Scene.

Nille. Montanus. Jeppe.

Nille. Min Søn Montanus bliver noget længe borte; jeg vilde ønske, at han kom hiem, førend Fogden gaaer fra os, thi han har stor Lyst at tale med ham og er curiøs for at spørge ham om et og andet, som .... Men der seer jeg ham komme. Velkommen tilbage, min kiære Søn! den gode Jeronimus blev vel ikke lidet glad ved at see Hr. Søn ved god Helbred efter saa lang Fraværelse?

Montanus. Jeg har ikke talt hverken med Jeronimus eller hans Datter, formedelst denne Knægt, som jeg faldt i Disput med.

Nille. Hvad var det for en Karl? det var maaskee Skolemesteren?

Montanus. Nei det var en fremmed Person, som reiser herfra i Dag. Jeg kiender ham nok, skiøndt jeg ingen Omgiængelse har havt med ham i Kiøbenhavn. Jeg kan ærgre mig ihiel over de Folk, som bilder sig ind at have opsluget al Viisdom, og dog er Idioter. Jeg skal sige Morlille, hvori det bestaaer: Knægten har været et Par Gange ordinarius Opponens;[1]) deri bestaaer alle hans Merita.[2]) Men hvorledes forrettede han sine Partes? misere et haesitanter absque methodo.[3]) Da Praeses[4]) engang distinguerede inter rem et modum rei,[5]) spurgte han: qvid hoc est? quæ bruta?[6]) en Karl der ignorerer distinctiones cardinales,[7]) og vil disputere publice![8])

Nille. Ei, Hr. Søn skal ikke lægge saadant paa Hierte. Jeg kan høre af det I fortæller, at det maa være en Nar.

---

[1]) beskikket Modstander, Opponent. [2]) Fortjenester. [3]) sin Gerning? ynkeligt og hakkende, uden Skik og Orden. [4]) Ordstyreren. [5]) skelnede imellem Tingen selv og Tingens Måde. [6]) Hvad vil det sige? hvilket Fæ! [7]) ikke kender Hovedbegreberne. [8]) offenlig.

Montanus. En Ignorant.[1])

Nille. Intet er vissere.

Montanus. En Idiot.

Nille. Jeg kan ikke mærke andet.

Montanus. Et qvidem plane hospes in philosophia.[2]) Lad den Hund lægge det fra sig, som han begik udi saa mange brave Folks Nærværelse.

Nille. Lod han noget gaae? derpaa skal man kiende et Sviin.

Montanus. Nei Morlille! han giorde det, som værre er, han confunderede offentlig materiam cum forma.[3])

Nille. Han burde faae en Ulykke.

Montanus. Vil den Karl indbilde sig at kunne disputere?

Nille. Han maatte kunne Fanden.

Montanus. Ikke at tale om den Feil, han begik udi sit Proemio,[4]) da han sagde: lectissimi et doctissimi Auditores![5])

Nille. Hvilken Nar det maa være.

Montanus. Sætter mig Lectissimus for Doctissimus, da dog Lectissimus er et Praedicat,[6]) man kan give en Deposituro.[7])

Jeppe. Men fik min Søn da ikke talt med Jeronimus?

Montanus. Nei! ret som jeg vilde gaae ind i Stuen, saae jeg den Karl gaaende forbi Porten, og som vi kiendte hinanden, gik jeg hen at hilse ham, hvorpaa vi strax kom i Snak om lærde Sager, og endelig i Disput, saa jeg maatte sætte min Besøgelse op.

Jeppe. Jeg er saa bange, at Monsieur Jeronimus tar det ilde op, naar han hører, at min Søn har været i Gaarden, men gaaet bort uden at tale med ham.

Montanus. Ja jeg kan ikke hielpe det. Naar En griber Philosophien an, saa griber han mig an paa min Ære. Jeg holder vel af Mademoiselle Lisbed, men min Metaphysica, min Logica har Prioritet.

Nille. Ach, min hierte Søn! hvad hører jeg! har du forlovet dig med to andre Piger i Kiøbenhavn? det kan blive en forbandet Sag for Capitels-Retten.[8])

Montanus. I forstaaer mig ikke; det er ikke saa meent. Det er ikke Piger, men tvende Videnskaber.

Nille. Ja det er andet. Men der kommer Ridefogden, vær nu ikke vred længer!

Montanus. Ham kan jeg ikke blive vred paa; det er en eenfoldig ulærd Mand, som jeg ikke kan komme i nogen Disput med.

---

[1]) uvidende Karl. [2]) ja endog fuldkommen fremmed i Filosofien. [3]) forvekslede Stof med Form. [4]) Indledningstale. [5]) hæderlige og højlærde Tilhørere. [6]) Titel. [7]) En, som skal blive Student. [8]) Tamperretten, som dømte i Ægteskabs- og Forlovelsessager.

Anden Scene.

Jeppe. Nille. Montanus. Jesper.

Jesper. Serviteur Monsieur! jeg gratulerer Ankomsten.

Montanus. Jeg takker, Hr. Ridefoged!

Jesper. Det er mig kiært, at vi har faaet saadan lærd Mand her i Byen. Det har vel kostet Ham mangen Hovedbryden, førend Han er kommen saa vidt. Jeg ønsker Jer ogsaa til Lykke, Jeppe Berg! med Jer Søn; nu har I faaet Glæde paa Jer gamle Alder.

Jeppe. Ja det er sandt.

Jesper. Men hør, min kiære Monsieur Rasmus, jeg vilde spørge Ham om Noget.

Montanus. Mit Navn er Montanus.[1])

Jesper (sagte til Jeppe). Montanus er det Rasmus paa Latin.

Jeppe. Ja det maa saa være.

Jesper. Hør min kiære Monsieur Montanus Berg! jeg har hørt, at lærde Folk skal have saa underlige Meeninger. Er det sandt, at man holder for i Kiøbenhavn, at Jorden er rund? Her paa Bierget vil ingen troe det; thi hvor kan det være, efterdi Jorden synes saa ganske flak?

Montanus. Det kommer deraf, at Jorden er saa stor, at man ikke kan mærke dens Rundhed.

Jesper. Ja det er sandt, Jorden er stor, det er fast den halve Deel af Verden. Men hør Monsieur; hvor mange Stierner vilde der vel til at giøre en Maane?

Montanus. En Maane! Maanen er mod en Stierne ligesom Peblinge-Søen mod hele Siælland.

Jesper. Ha ha ha ha, de lærde Folk ere aldrig rigtige i Hovedet. Jeg har min Troe hørt dem, der siger, at Jorden løber, og Solen staaer stille. Monsieur troer vel ikke det ogsaa?

Montanus. Ingen fornuftig Mand tviler meer derom.

Jesper. Ha ha ha, skulde Jorden løbe, maatte vi jo falde iblandt og slaae Halsen i Stykker.

Montanus. Kan ikke et Skib løbe med Jer, uden at I slaaer Halsen itu?

Jesper. Men I siger jo, at Jorden løber omkring; skulde nu Skibet vende sig om, faldt da Folkene ikke udi Søen?

Montanus. Nei, jeg skal forklare Jer det tydeligere, hvis I vil have Taalmodighed.

Jesper. Jeg vil min Troe intet høre derom! jeg maatte jo være gal, om jeg troede saadant! Jorden skulde vælte sig om, og vi skulde ikke falde hovedkulds Fanden i Vold ned i Afgrunden. Ha ha ha! Men, min kiære Monsieur Berg! hvoraf kommer det, at Maanen er undertiden saa liden, undertiden saa stor?

---

[1]) Navnet Berg på Latin.

Montanus. Om jeg nu siger Jer det, vil I dog ikke troe det.

Jesper. Ach vær saa god og siig mig det!

Montanus. Det kommer deraf, at naar Maanen er voxen til, klipper man Stykker af den, for at giøre Stierner af.

Jesper. Det er min Troe curiøsk, jeg vidste det min Troe ikke tilforn. Dersom man klippede ikke Stykker af den, vilde den voxe alt for stor, og blive saa bred som hele Siælland. Naturen regierer dog alting meget viseligen. Men hvoraf kommer det, at Maanen varmer ikke saavel som Solen, da den dog er ligesaa stor?

Montanus. Det kommer deraf, at Maanen er intet Lys, men af samme mørke Materie som Jorden, der laaner sit Lys og Skin af Solen.

Jesper. Ha ha ha ha ha ha; lad os tale om noget andet, det er noget forstyrret Tøi, man kan blive catholsk i Hovedet deraf.

Tredie Scene.

Jeppe. Nille. Montanus. Jesper. Peer Degn.

Jeppe. Velkommen Peer! hvor godt Folk er, kommer godt Folk efter. Der seer I min Søn, som er nyelig kommen hiem.

Peer. Velkommen her, Monsieur Rasmus Berg!

Montanus. I Kiøbenhavn er jeg vant til at hedde Montanus; jeg beder I vil kalde mig ligeledes.

Peer. Ja saamænd, det kan komme mig paa eet ud. Hvorledes staaer ellers til i Kiøbenhavn, deponerede der mange i Aar?

Montanus. Som der pleier.

Peer. Blev der nogen rejiceret i Aar?

Montanus. To à tre conditionaliter.[1])

Peer. Hvem er Imprimatur i Aar?[2])

Montanus. Hvad vil det sige?

Peer. Jeg mener, hvem er Imprimatur til Vers og Bøger, som gaaer i Trykken?

Montanus. Skal det være Latin?

Peer. Ja i min Tid var det godt Latin.

Montanus. Var det da godt Latin, saa maa det endnu være ligeledes. Men det har aldrig været Latin i den Meening, som I vil have det.

Peer. Jo min Troe er det godt Latin.

Montanus. Skal det da være et Nomen eller et Verbum?

Peer. Det er et Nomen.

Jesper. Det er ret Peer! svar kun brav for Jer.

Montanus. Cujus declinationis er[3]) da Imprimatur?

Peer. Alle de Ord, som nævnes kan, henføres til otte Ting,

---

[1]) med Betingelse. [2]) Censors „Må trykkes" på nye Bøger. [3]) hvorledes bøjes.

som er: Nomen, Pronomen, Verbum, Principium, Conjugatio, Declinatio, Interjectio.

Jesper. Jo, jo! hør kun til Peer, naar han vil ryste sine Ærmer. Det er ret, klem kun paa ham.

Montanus. Han svarer intet til det, jeg spør ham. Hvad har Imprimatur i Genitivo?

Peer. Nominativus Ala, Genitivus Alae, Dativus Alo, Vocativus Alo, Ablativus Ala.

Jesper. Jo, jo, Monsieur Montanus! vi har saamænd ogsaa Folk her paa Bierget.

Peer. Det skulde jeg ogsaa meene. Der deponerede min Troe andre Karle i min Tid, end nu omstunder, det var Karle, som lode sig rage to Gange om Ugen, og kunde alle scandere alle Slags Vers.

Montanus. Det er en mægtig Sag, saadant kan man nu giøre udi Anden-Lectie. Nu omstunder deponere Karle fra Kiøbenhavns Skole, som kan giøre hebraiske og chaldaiske Vers.

Peer. Saa maae de ikke kunde meget Latin da?

Montanus. Latin! om I kom i Skolen nu, kunde I ikke komme høiere end i Sinke-Lectien.

Jesper. Siig ikke det, Montanus! Degnen er min Troe en brav studeret Mand, det har jeg hørt baade Herredsfogden og Amtsforvalteren sige.

Montanus. Maaskee de forstaae ligesaa lidet Latin, som han.

Jesper. Jeg hører dog, han svarer brav for sig.

Montanus. Han svarer jo ikke til det, jeg spør ham om. E qva Schola dimissus es, mi Domine?[1])

Peer. Adjectivum et Substantivum, genere, numero et caseo conveniunt.

Jesper. Han maaler ham min Troe Skieppen fuld: ret Peer! vi skal min Troe drikke en Pæl Brændeviin sammen.

Montanus. Dersom Hr. Foged vidste, hvad han svarede, skulde han lee sin Mave itu. Jeg spør ham, fra hvilken Skole han har deponeret, og han svarer noget andet hen i Taaget.

Peer. Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Jesper. Jo, jo, nu vil hun min Troe ret gaae an, svar I nu dertil!

Montanus. Jeg kan ikke svare dertil, det er lutter Pølsesnak. Lad os tale Dansk sammen, som de andre kan forstaae, saa skal man strax faae at høre, hvilken Karl det er. (Nille græder.)

Jesper. Hvorfor græder I, Bedstemoer?

Nille. Jeg har saa ondt deraf, at min Søn skal give sig tabt i Latinen.

Jesper. Ach Bedstemoer! det er jo ingen Under. Peer er

---

[1]) fra hvilken Skole er I sendt til Studentexamen.

jo ogsaa meget ældre, end han, det er jo ingen Under. Lad dem nu tale Danſk da, ſom vi alle forſtaae.

Peer. Ja nok, jeg er parat til, hvilken af Deelene han vil. Vi vil give hinanden nogle Spørgsmaal; for Exempel, hvem var det, ſom ſkreg ſaa høit, at man kunde høre ham over den hele Verden?

Montanus. Jeg veed ingen, ſom ſkriger ſtærkere, end Æſle og Landsbye-Degne.

Peer. Snak! Kan man høre dem over hele Verden? Det var et Aſen i Noæ Ark; thi hele Verden var i Arken.

Jeſper. Ha, ha, ha, det er min Troe ſandt; ha ha ha! der ſidder et forſlagen Hoved paa den Peer Degn.

Peer. Hvem ſlog den fierde Deel af Verden ihjel?

Montanus. Ei jeg ſvarer ikke til ſlige grove Spørsmaal.

Peer. Det var Cain, ſom ſlog ſin Broder Abel ihiel.

Montanus. Beviis, at der var ikke meer end fire Menneſker da til.

Peer. Beviis I, at der var flere.

Montanus. Det giøres ikke fornøden; thi affirmanti incumbit probatio,[1]) forſtaaer I det?

Peer. Ja viſt. Omnia conando docilis solertia vincit,[2]) forſtaaer I det?

Montanus. Jeg er ikke klogere, ſom ſtaaer her og diſputerer med en Sinke. I vil diſputere og kan hverken Latin eller Danſk, langt mindre veed, hvad Logica er. Lad høre engang: qvid est Logica?[3])

Peer. Post molestam senectutam, post molestam senectutam nos habebat humus.[4])

Montanus. Vil din Slyngel fixere mig?

(Faaer ham i Haaret, de ſlaaes.)

Peer (echapperer,[5]) og raaber:) Sinke! Sinke!

(De gaae alle ud, foruden Fogden.)

Fierde Scene.

Jeſper. Jeronimus.

Jeronimus. Hans Tiener, Hr. Foged! ſkal jeg finde Ham her? jeg kommer at ſee min tilkommende Svigerſøn Rasmus Berg.

Jeſper. Nu kommer han ſtrax; det var Skade, at I ikke kom en halv Time tilforn, ſaa ſkulde I have hørt ham og Degnen diſputere ſammen.

Jeronimus. Hvorledes løb det af?

---

[1]) Den, ſom påſtår en Ting, er pligtig at beviſe den.
[2]) et latinſk Vers: Ved at prøve Alt, ſejrer den lærvillige Flid.
[3]) Hvad er Logik (Tænkelære)?
[4]) et forkvaklet Vers af en nyere latinſk Selſkabsviſe: efter en beſværlig Alderdom, efter en beſv. Ald. gemte Jorden os (iſtf. ſkal Jorden gemme os).
[5]) undløber.

Jesper. Skam faae Peer Degn, han er slemmere end jeg havde tænkt; jeg mærker nok, at han ikke har glemt noget, hverken af sin Latin eller Hebraisk.

Jeronimus. Jeg troer det nok, thi han har vel ingen Tid vidst meget deraf.

Jesper. Siig ikke det, Monsieur Jeronimus! der sidder en forbandet Mund paa ham. Det er virkelig en Lyst at høre den Mand snakke Latin.

Jeronimus. Det er meer, end som jeg havde ventet. Men hvorban seer min Svigersøn ud?

Jesper. Han seer forbandet lærd ud; I skulde neppe kiende ham igien. Han har ogsaa et andet Navn.

Jeronimus. Et andet Navn! hvad hedder han da?

Jesper. Han kalder sig Montanus, hvilket skal være det samme som Rasmus paa Latin.

Jeronimus. Ei fy, det er hæsligt. Jeg har kiendt mange, som saaledes har forandret deres christne Navne, men det har aldrig gaaet dem vel i Verden. Jeg kiendte En for nogle Aar, der var døbt Peer, og vilde siden fornye sin Mønt, da han var bleven til noget, og lod sig kalde Peiter. Men den Peiter kom ham dyrt nok at staae; thi han brød sit Been og døde i stor Elendighed. Vor Herre taaler ikke saadant, Hr. Foged!

Jesper. Det kan være med Navnet, hvad det være vil, men det staaer mig aldeles ikke an, at han har saa selsomme Meeninger udi Troen.

Jeronimus. Hvad har han da for Meeninger?

Jesper. Ei det er forskrækkeligt! Haarene reiser sig paa Hovedet, naar jeg tænker derpaa. Jeg kan ikke erindre alt, hvad jeg hørte; men det veed jeg, at han blandt andet sagde: at Jorden var rund. Hvad kan jeg kalde saadant, Monsieur Jeronimus? Det er jo ikke andet, end at kuldkaste al Religion og føre Folk af Troen? En Hedning kan jo ikke tale værre.

Jeronimus. Han maa kun have sagt det af Skiemt.

Jesper. Det er noget grovt at skiemte saaledes. See! der kommer han selv.

Femte Scene.

Montanus. Jeronimus. Jesper.

Montanus. Velkommen min kiære Svigerfar! Det er mig kiært at see Ham ved god Helbred.

Jeronimus. Helbreden kan ikke være synderlig hos Folk af min Alder.

Montanus. I seer dog hiertelig vel ud.

Jeronimus. Synes Jer det?

Montanus. Hvorban lever Jomfrue Lisbed?

Jeronimus. Vel nok.

Montanus. Men hvad er der paa Færde? mig synes, min kiære Svigerfar, at I svarer mig saa koldsindig.

Jeronimus. Jeg har vel ikke Aarsag til andet.

Montanus. Hvad ondt har jeg da giort?

Jeronimus. Mig er sagt, at I har saadanne egne Meeninger; Folk skulde jo tænke, at I var gal eller catholsk i Hovedet; thi hvorledes kan et fornuftigt Menneske falde til den Daarlighed, at sige Jorden er rund.

Montanus. Ja profecto er hun rund, jeg maa sige det, som Sanden er.

Jeronimus. Det maa være Pokker ikke Sanden! saadant kan umuligt andet end komme fra Fanden, som er Løgnens Fader. Jeg er vis paa, at der er ikke et Menneske her i Byen, der jo fordømmer saadan Meening; spør kun Fogden, som er en fornuftig Mand, om han ikke er af samme Meening med mig.

Jesper. Det kan endelig komme mig paa eet ud, enten hun er lang eller rund; men jeg maa troe mine egne Øine, som viser mig, at Jorden er flak som en Pandekage.

Montanus. Det kan ogsaa komme mig paa eet ud, hvad Tanke Fogden eller de andre her i Byen har derom, men det veed jeg, at Jorden er rund.

Jeronimus. Hun er Pokker ikke rund. Jeg troer I er gal. I har jo Øine i Hovedet, saavel som andre Mennesker.

Montanus. Det er jo bekiendt, min kiære Svigerfar, at der boer Folk lige under os, som vender deres Fødder mod vore.

Jesper. Ha, ha, ha, hi, hi, hi, ha, ha, ha!

Jeronimus. Ja Fogden maa nok lee; thi han har virkelig en Skrue løs i Hovedet. Forsøg I kun at gaae her under Taget og vend Hovedet ned, og see saa til, hvorledes det vil løbe af.

Montanus. Det er en ganske anden Sag, Svigerfar! thi ....

Jeronimus. Jeg vil aldeles ikke være Jer Svigerfar. Jeg har min Datter kiærere, end at jeg skulde give hende saaledes bort.

Montanus. Jeg har Jer Datter saa kiær som min egen Siæl, det er vist; men at jeg skulde kuldkaste Philosophien for hendes Skyld, og drive min Forstand i Landflygtighed, det er meer, end I kan begiære.

Jeronimus. Ha, ha, jeg hører, at I har anden Kiærlighed i Hovedet. I maa gierne beholde Jer Lucie eller Sophie. Jeg skal saamænd ikke nøde min Datter paa Jer.

Montanus. I forstaaer mig ikke ret; Philosophien er ikke andet end en Videnskab, som har aabnet Øinene paa mig, saavel herudi, som udi andet.

Jeronimus. Den har snarere forblindet baade Øinene og Forstanden. Hvormed kan I giøre saadant godt?

Montanus. Det er noget, som er ufornødent at bevise. Ingen lærde Folk tvivler meer derom.

Jesper. Da tilstaaer, min Troe, aldrig Peer Degn Jer saadant.

Montanus. Peer Degn! ja det er en feed Karl. Jeg er daarlig, at jeg staaer her og taler om Philosophie med Jer. Men for at fornøie Monsieur Jeronimus, vil jeg dog fremføre et Par Beviis, nemlig: først, af reisende Folk, hvilke, naar de komme et Par tusinde Mile herfra, har de Dag, naar vi har Nat, seer anden Himmel, andre Stjerner.

Jeronimus. Er I gal, er der meer end een Himmel, og een Jord?

Jesper. Jo Monsieur Jeronimus! der ere tolv Himle, den ene høiere end den anden, indtil man kommer til Chrystal-Himmelen; derudi har han saavidt Ret.

Montanus. Ach qvantae tenebrae![1])

Jeronimus. Da har jeg i min Ungdom sexten Gange været til Kieler Omslag, men saa sandt som jeg er en ærlig Mand, om jeg har seet nogen anden Himmel, end den, vi her have.

Montanus. I maa reise sexten Gange saa langt, Domine Jeronime! førend I kan mærke saadant; thi ....

Jeronimus. Holdt op med den Snak, den har ingensteds hjemme. Lad os høre den anden Beviis.

Montanus. Den anden Beviis tages af Solens og Maanens Formørkelse.

Jesper. Nei hør nu engang! nu blir han reent gal.

Montanus. Hvad meener I vel, at Formørkelse er?

Jesper. Formørkelse er visse Tegn, som sættes paa Solen og Maanen, naar der skal skee nogen Ulykke paa Jorden; hvilket jeg kan bevise af egne Exempler, saaledes: da min Hustrue foer ilde for 3 Aar siden, og da min Datter Giertrud døde, var der begge Gange Formørkelse tilforn.

Montanus. Ach jeg maa blive gal over saadan Snak.

Jeronimus. Fogden har Ret, thi der skeer aldrig Formørkelse, uden at den har noget at betyde. Da sidste Formørkelse skedte, syntes alting at være vel, men det varede ikke længe; thi fiorten Dage derefter fik vi Tidende fra Kiøbenhavn, at der var paa eengang sex rejicerede til Attestatz, alle fornemme Personer, og blandt dem to Provste-Sønner. Hører man ikke ondt paa eet Sted efter en saadan Formørkelse, saa faaer man det vistnok at høre paa et andet Sted.

Montanus. Det er vist nok! thi der gaaer aldrig nogen Dag forbi, der skeer jo nogen Ulykke i Verden. Men hvad disse Personer er angaaende, da har de ikke behov at skylde paa Formørkelse, thi havde de læset bedre over, havde de nok gaaet frie.

Jeronimus. Hvad er da Formørkelse i Maanen?

Montanus. Det er ikke andet, end Jordens Skygge, som betager Maanen Solens Skin; og saasom Skyggen er rund, saa

---

[1]) hvilken Uvidenhed!

sees deraf, at Jorden er rund iligemaade. Det gaaer altsammen naturligviis til, thi man kan udregne Formørkelser, og derfor er det Giækkerie at sige, at saadant er foregaaende Tegn til Ulykke.

Jeronimus. Ach Hr. Foged! jeg faaer ondt. I en ulyksalig Tid lod Jere Forældre Jer studere.

Jesper. Ja han er noget nær ved at blive Atheist. Jeg maa have Peer Degn i Færd med ham igien. Det er en Mand, som taler med Eftertryk. Han skal nok overbevise Jer, enten I vil paa Latin eller Græsk, at Jorden (Gud skee Lov!) er saa flak som min Haand. Men der kommer Madame Jeronimuses med hendes Datter.

Siette Scene.

Magdelone. Lisbed. Jeronimus. Montanus. Jesper.

Magdelone. Ach min hierte Svigersøn! det er mig en Glæde, at see Jer kommen tilbage med god Helbred.

Lisbed. Ach, min Hierte! lad mig omfavne dig!

Jeronimus. Sagt, sagt, mit Barn! ikke saa ivrig.

Lisbed. Maa jeg ikke omfavne min Kiæreste, som jeg ikke har seet i nogle Aar?

Jeronimus. Bliv fra ham, siger jeg dig, du faaer ellers Hug.

Lisbed (grædende). Jeg veed jo, at der er giort offentlig Forlovelse imellem os.

Jeronimus. Det er rigtig nok, men der er kommen nogen Urigtighed i den Sag siden. (Lisbed græder.) Du skal vide, mit Barn, at da han blev forlovet med dig, var han et skikkeligt Menneske og en god Christen; men nu er han en Kiettere og Sværmere, som fortiener heller at indføres i et Litani, end udi Svogerskab med os.

Lisbed. Er det ikke andet, min hierte Faer! saa skal vi nok komme til Rette.

Jeronimus. Bliv fra ham, siger jeg.

Magdelone. Hvad vil dette sige, Hr. Foged?

Jesper. Det er galt nok, Madam! han fører falsk Lærdom her ind i Byen, siger, at Jorden er rund, og andet deslige, som jeg blues ved at tale om.

Jeronimus. Synes Jer ikke, at de gode gamle Forældre ere at beklage, der har kostet saa mange Penge paa ham?

Magdelone. Ei! ikke andet! hvis han har Kiærlighed til vor Datter, saa staaer han nok fra sin Meening, og siger, at Jorden er flak, for hendes Skyld.

Lisbed. Ach min Hierte! siig for min Skyld, at den er flak.

Montanus. Jeg kan ikke føie Jer deri saa længe som jeg har min fulde Fornuft. Jeg kan jo ikke give Jorden anden Skikkelse, end den af Naturen har. Jeg vil sige og giøre for Jer Skyld, alt hvad mig mueligt er, men jeg kan ingenlunde føie Jer

derudi; thi skulde mine Ordensbrødre faae at vide, at jeg havde statueret saadant, vilde jeg af dem holdes for en Nar, og blive foragtet; tilmed staaer vi lærde Folk aldrig fra vore Meeninger, men forsvarer, hvad vi engang have sagt, til den yderste Draabe af vort Blækhorn.

Magdelone. Hør Mand! jeg finder dette aldeles ikke af den Vigtighed, at vi derfor skulde ophæve Partiet.

Jeronimus. Og jeg skulde formedelst saadant søge Skilsmisse imellem dem, om de end virkeligen vare gifte.

Magdelone. Jeg vil, min Troe, ogsaa have noget at sige herudi; thi er hun Jer Datter, saa er hun ogsaa min.

Lisbed (grædende). Ach, min Hierte! siig dog, at den er flak.

Montanus. Jeg kan profecto ikke.

Jeronimus. Hør, Kone! Du maa vide, at jeg er Mand i Huset, og at jeg er hendes Faer.

Magdelone. Du maa ogsaa vide, at jeg er Kone i Huset, og at jeg er hendes Moer.

Jeronimus. Jeg meener, at en Faer er altid meer end en Moer.

Magdelone. Og jeg meener nei; thi at jeg er hendes Moer, derom kan Ingen tvivle; men om J .... ja jeg vil ikke sige meer, thi jeg ivrer mig.

Lisbed (grædende). Ach, min Hierte! kan J dog ikke sagte for min Skyld sige, at den er flak.

Montanus. Jeg kan ikke, min Dukke; nam contra naturam est.[1])

Jeronimus. Hvad vil du sige dermed, min Kone? Er jeg ikke hendes Faer, saavelsom du er hendes Moer. Hør Lisbed er jeg ikke din Faer?

Lisbed. Jeg troer jo, thi min Moer siger det. Jeg troer, at J er min Faer, men jeg veed, at hun er min Moer.

Jeronimus. Hvad synes Jer om den Snak, Hr. Fogéd!

Jesper. Jeg kan ikke sige, at Mammesellen har Uret deri; thi ....

Jeronimus. Det er nok, kom lad os gaae. Vær forsikkret om, min gode Rasmus Berg! at J aldrig faaer min Datter, saa længe J blir i Jere Vildfarelser.

Lisbed (grædende). Ach, min Hierte, siig dog, at den er flak.

Jeronimus. Fort, fort paa Dør!

(De Fremmede gaae alle bort.)

---

[1]) ti det er imod den virkelige Natur.

Fierde Act.

Første Scene.

Montanus (alene).

Her har jeg været plaget en heel Time med mine Svigerforældre, som med Suk og Graad vil bevæge mig at staae fra min Meening; men de kiender ikke Erasmum Montanum ret. Ikke om jeg kunde blive Keiser, vilde jeg staae fra det, jeg eengang har sagt. Jeg elsker Mademoiselle Elisabeth, det er sandt; men at jeg for hendes Skyld opoffrer Philosophien, og staaer fra det, jeg engang offentlig har sustineret, det skeer aldrig. Jeg haaber dog, at det skal blive godt, og at jeg skal faae min Kiæreste uden min Reputations Fortabelse; thi naar jeg faaer Leilighed at tale med Jeronimus, skal jeg saa tydelig bevise ham sine Vildfarelser, at han skal finde sig deri. Men der seer jeg Degnen og Ridefogden komme fra mine Forældre.

Anden Scene.

Jesper. Peer. Montanus.

Jesper. Min kiære Monsieur Montanus! vi har havt et stærkt Arbeid i Dag for Jer Skyld.

Montanus. Hvad er det?

Jesper. Vi har løbet imellem Jere Forældre og Svigerforældre for at mægle en Fred.

Montanus. Ja hvad har I da udrettet? Vil min Svigerfar lade sig sige?

Jesper. De sidste Ord, han sagde til os, vare disse: der har aldrig været noget Kietterie i vor Familie. Hils kun Rasmus Berg (jeg siger kun lige hans Ord, thi han sagde ikke Montanus Berg engang) hils kun Rasmus Berg, sagde han, og siig ham, at jeg og min Hustrue ere begge skikkelige og gudfrygtige Folk, som heller vride Halsen om paa vor Datter, end giver hende til En, der siger, at Jorden er rund, og fører falsk Lærdom her ind i Byen.

Peer. Sandt at sige, saa har vi altid havt en reen Troe her paa Bierget, og Monsieur Jeronimus har ikke stor Uret derudi, at han vilde hæve op dette Svogerskab.

Montanus. I Godtfolk! hilser Monsieur Jeronimus igien, og siig ham, at han giør Synd derudi, at han vil twinge mig, at staae fra det, som jeg engang har sagt, hvilket er mod Leges scholasticas og Consvetudines laudabiles.[1])

Peer. Ei Dominus! vil I forlade Jer smukke Kiæreste for saa ringe Ting? Alle Mennesker vil tale ilde derom.

---

[1]) de Lærdes Love og priselige Vedtægter.

Montanus. Den gemene Mand, Vulgus,[1]) vil tale ilde derom; men mine Commilitones, mine Kammerater vil løfte mig op til Skyerne for min Bestandighed.

Peer. Holder I det da for Synd, at sige, Jorden er flak eller lang?

Montanus. Nei det gjør jeg ikke; men jeg holder det for en Skam og Vanære for mig, som er en Baccalaureus philosophiae, at staae fra, hvad jeg eengang publice har sustineret,[2]) og at giøre noget, som er Ordenen uanstændigt; min Pligt er at see til, ne quid detrimenti patiatur respublica Philosophica.[3])

Peer. Men naar I kan overbevises, at det er falsk, som I troer, holder I det da for en Synd at staae fra Jer Meening?

Montanus. Beviis mig, at det er falsk, og det methodice.

Peer. Det er mig en let Sag. Her boer nu saa mange brave Folk her i Byen: først Jer Svigerfar, som har bragt sig frem allene ved Pennen; dernæst jeg uværdig, som har været Degn udi fiorten samfulde Aar; siden denne gode Mand Ridefogden, foruden Sognefogden og adskillige andre brave boesiddende Mænd, der har svaret deres Skat og Landgilde, baade udi onde og gode Tider.

Montanus. Det vil blive en forbandet Syllogismus.[4]) Hvor vil vel al den Snak hen.

Peer. Nu kommer jeg strax til det, jeg vil sige. Spørg nu enhver af disse gode Mænd, som boer her i Byen, og hør, om nogen skal holde med Jer derudi, at Jorden er rund. Jeg veed, man maa jo troe mere, hvad saa mange siger, end een allene. Ergo har I Uret.

Montanus. I maa tage hele Biergets Folk hid, og lade dem opponere baade mod den Materie og andre; jeg skal binde Munden paa dem alle. Slige Folk har ingen Troe; de maae troe, hvad jeg og andre Folk siger.

Peer. Men om I vilde sige, at Maanen var af grøn Ost, skulde de ogsaa troe det?

Montanus. Ja hvad andet? Siig mig, hvad troer Folk her, at I er?

Peer. De troer, at jeg er en god ærlig Mand og Degn her paa Stedet; hvilket er sandt.

Montanus. Og jeg siger, det er Løgn. Jeg siger, I er en Hane, og skal bevise det saa klart, som 2 og 3 er 5.

Peer. I skal bevise Diævelen! Hvad nu, er jeg en Hane? hvormed vil I giøre det godt?

Montanus. Kan I sige mig noget, som kan befrie Jer derfra?

---

[1]) Almuen. [2]) offenlig har påstået. [3]) at den filosofiske Stat ikke lider Skade. [4]) Fornuftslutning. En Syllogisme bestod af 3 Led: a. Oversætning (major), f. E. Alle Mennesker ere dødelige; b. Undersætning (minor), en Konge er et Menneske; c. Slutning (ergo), altså er en Konge dødelig.

Peer. Først kan jeg jo tale, en Hane kan ikke tale: Ergo er jeg ikke en Hane.

Montanus. Talen giør intet til Sagen. En Papegøie, en Stær kan og tale, derfor er de just ikke Mennesker.

Peer. Jeg kan bevise det af andet end af Talen. En Hane har ingen menneskelig Forstand, jeg har menneskelig Forstand, ergo er jeg ingen Hane.

Montanus. Proba minorem.[1])

Jesper. Ei tal Dansk.

Montanus. Jeg vil, at Han skal bevise sig at have Forstand som et Menneske.

Peer. Hør, jeg forretter jo mit Embede upaaklageligt.

Montanus. Hvilke ere de fornemmeste Poster udi Jer Embede, hvoraf J beviser en menneskelig Forstand?

Peer. 1) Forsømmer jeg aldrig at ringe til Mesße paa bestemte Tider.

Montanus. En Hane forsømmer ei heller at gale og give Tiderne tilkiende, og advare Folk, naar de skal staae op.

Peer. 2) Synger jeg saa vel, som nogen Degn udi hele Siælland.

Montanus. Vor Hane galer saa vel som nogen Hane udi Siælland.

Peer. Jeg kan støbe Voxlys, det kan ingen Hane giøre.

Montanus. En Hane derimod kan giøre Æg, hvilket J ikke kan giøre. Seer J da vel, at J af Forstand udi Jer Embede ikke kan bevise, at J er bedre end en Hane. See ogsaa i kort Begreb, hvilken Eenstemmelse, der er imellem Jer og en Hane. En Hane har en Kam i Hovedet, J bær ogsaa Takker udi Panden; en Hane galer, J galer ogsaa; en Hane giør sig til af sin Røst, og bryster sig, J ligeledes; en Hane varer ad, naar det er Tid at vaage,[2]) J, naar det er Tid at gaae i Mesße. Ergo er J en Hane. Har J ellers noget at sige? (Peer Degn græder.)

Jesper. Ei græd ikke Peer, hvad vil J agte saadant?

Peer. Det er, gid jeg faae en Ulykke, lutter Løgn. Jeg kan skaffe Attester fra hele Byen, at jeg er ingen Hane, eller at nogen af mine Forældre har været andet end christne Mennesker.

Montanus. Refuteer[3]) da denne Syllogismum, qvem tibi propono.[4]) En Hane har disse Egenskaber, hvorved den kiendes fra andre Dyr: Den varer Folk ved Lyd, naar de skal staae op; gier Timerne tilkiende; bryster sig af sin Stemme; fører Takker udi Hovedet. J har samme Egenskaber: Ergo er J en Hane. Refuteer mig det Argument. (Peer græder igien.)

Jesper. Kan ikke Degnen binde Munden til paa Jer, saa kan jeg.

---

[1]) bevis Undersætningen. [2]) vågne. [3]) Gendriv. [4]) som jeg fremsætter for Eder.

Montanus. Lad høre Jere Argumenter da.

Jesper. 1) Finder jeg i min Samvittighed, at Jer Meening er falsk.

Montanus. Efter en Fogeds Samvittighed kan man ikke fælde Dom i alle Sager.

Jesper. 2) Siger jeg, at alt, hvad J har talt, er lutter Løgn.

Montanus. Beviis det!

Jesper. 3) Er jeg en brav Mand, hvis Ord har altid staaet til Troende.

Montanus. Med al den Snak lar man sig ikke nøie.

Jesper. 4) Siger jeg, at J har talt som en Carnali, og at Tungen burde skiæres af Jer Mund.

Montanus. Endnu hører jeg intet Beviis.

Jesper. Og endelig for det femte, vil jeg til Overflod bevise Jer over, enten J vil i Kaarde eller tørre Hug.

Montanus. Nei, jeg er en Tiener af begge Deele; men saalænge J vil kun disputere med Munden, skal J finde, at jeg kan forsvare ikke allene de Ting, jeg har sagt, men ogsaa andet. Kom an, Hr. Foged, jeg vil bevise af den sunde Logica, at J er en Tyr.

Jesper. J skal bevise Fanden!

Montanus. Vil J kun have Taalmodighed at høre mit Argument.

Jesper. Kom Peer, lad os gaae.

Montanus. Saaledes beviser jeg det: Qvicunque[1] .... (Jesper skriger og holder for hans Mund.) Har J ikke Lyst til at høre mit Beviis denne Gang, saa kan J møde mig en anden Gang, paa hvilket Sted J behager.

Jesper. Jeg er for god at have Omgiængelse med saadan Sværmer. (Gaaer ud med Peer.)

Montanus. Med disse Folk kan jeg disputere med Koldsindighed, hvorvel de siger mig haarde Ord. Jeg blir ikke hidsig, med mindre jeg disputerer med Folk, som bilder sig ind at forstaae methodum disputandi,[2] og være ligesaa stærke i Philosophien som jeg. Derfor var jeg ti Gange saa ivrig, da jeg disputerede mod den Student i Dag; thi han havde dog Skin af Lærdom. Men der kommer mine Forældre.

Tredie Scene.

Jeppe. Nille. Montanus.

Jeppe. Ach, min kiære Søn, tag ikke saa affked, og læg dig ikke ud med alle Folk. Ridefogden og Degnen, som efter vor Begiæring toge sig paa, at slutte Fred imellem dig og din Svigerfar,

---

[1]) Enhver, som. [2]) den virkelige Måde at disputere på.

fornemmer jeg, er bleven giort Spot af; hvad duer saadant til, at giøre Godtfolk til Dyre og Haner?

Montanus. Derfor har jeg studeret, derfor har jeg lagt mit Hoved i Bløb, at jeg kan sige, hvad jeg vil, og forsvare det.

Jeppe. Mig synes, det var bedre aldrig at have studeret paa den Maade.

Montanus. Holdt Jer Mund, gamle Mand!

Jeppe. Du vil vel ikke slaae dine Forældre?

Montanus. Om jeg gjorde det, vilde jeg og forsvare det for hele Verden. (De gaae grædende ud.)

Fierde Scene.

Montanus. Jacob.

Montanus. Jeg staaer ikke fra mine Meeninger, om de blev galne tilsammen; men hvad vil du, Jacob?

Jacob. Jeg har et Brev til Monsøren.

Montanus (tager og læser Brevet). (Jacob gaaer ud.)

Min allerkiæreste Ven!

Jeg havde aldrig kunnet bilde mig ind, at du saa let skulde forlade den, som udi saa mange Aar har baaret saadan bestandig og uforfalsket Kiærlighed til dig. Jeg kan sige dig det for vist, at min Fader er saa forpikket mod den Mening, at Jorden er rund, og holder det for saa stor Troes-Artikel, at han aldrig giver mig bort til dig, med mindre du bifalder hans og andre Godtfolks Troe her i Byen. Hvad kan det nytte dig, enten Jorden er lang, rund, ottekantet eller fiirkantet? Jeg beder dig for al den Kiærlighed, jeg har baaret til dig, at du beqvemmer dig til den Troe, som vi saa lang Tid har befundet os saa vel efter her paa Bierget; hvis du ikke føier mig herudi, da vær vis paa, at jeg græmmer mig til døde, og at hele Verden vil have Afsky for dig, som har været Aarsag til dens Død, der har elsket dig som sin egen Siæl.

Elisabeth Jeronimus Datter,
med egen Haand.

Ach, Himmel! dette Brev bevæger mig, og bringer mig i stor Tvivlraadighed, saa at jeg maa sige med Poeten:

- - - - - - - - - - utqve securi
Saucia trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
Qvo cadat, in dubio est, omniqve a parte timetur,
Sic animus.[1]) - - - - - - - - - - - - - -

Paa den ene Side staaer Philosophien, som byder mig holde Stand; paa den anden Side min Kiæreste, der bebreider mig min Kold-

[1]) - - - - - - - - - - Ret ligesom Træet,
Rammet af Øksernes Slag, naar der mangler alene dets Dødshug,
Vakler, hvorhen det vil gå, men frygtes fra samtlige Sider,
Således vakler det bølgende Sind. - - - - - - - - - - - - -

sindighed og Utroeskab. Men skulde Erasmus Montanus af nogen Ting lade sig bevæge til at staae fra sin Meening, som hidindtil har været hans Hovedbyd? Nei vist ingenlunde; dog her er jo Nød, som bryder alle Love. Hvis jeg herudi ikke beqvemmer mig, saa giør jeg mig selv og min Kiæreste ulykkelig; hun græmmer sig ihiel af Sorg, og al Verden vil hade mig, og bebreide mig min Utroeskab. Skulde jeg forlade den, der udi mange Aar har baaret en saadan oprigtig Kiærlighed til mig? Skulde jeg være Aarsag til hendes Død? Nei det kan ikke skee. Dog betænk dig, hvad du giør, Erasme Montane, Musarum et Apollinis pulle![1]) Her har du Leilighed at lade see, at du est en ret Philosophus: jo større Faren er, jo større Laurbærkrandse erhverver du inter[2]) Philosophos. Tænk hvad dine Commilitones vil sige, naar de faaer saadant at høre: det er ikke den Erasmus Montanus meer, der hidindtil har forsvaret sin Mening til yderste Blodsdraabe. Om gemeene og ulærde Folk bebreider mig Utroeskab imod min Kiæreste, saa vil Philosophi derimod løfte mig op til Skyerne. Just det, som beskiæmmer mig hos hine, kroner mig med Ære hos disse. Jeg maa derfor staae imod denne Fristelse. Jeg staaer imod den. Jeg overvinder den. Jeg har alt overvundet den. Jorden er rund. Jacta est alea. Dixi.[3]) (raaber paa Jacob.) Jacob! det Brev, som du leverede mig fra min Kiæreste, har intet virket hos mig. Jeg blir ved, hvad jeg har sagt, Jorden er rund, og den skal aldrig blive flak, saalænge mit Hoved er oppe.

Jacob. Jeg holder ogsaa for at Jorden er rund, men om En gav mig en Kommenskringle for at sige, at den er lang, sagde jeg, den var lang; thi det kan skille mig lige meget.

Montanus. Det kan være dig anstændigt, men ikke en Philosopho, hvis Hovedbyd er at forsvare til det Yderste det, han eengang har sagt. Jeg vil offentlig disputere derom her i Byen, og fordre ud alle, som har studeret.

Jacob. Men maatte jeg spørge Monsør om een Ting; om I vinder i Disputatsen, hvad vil da følge deraf?

Montanus. Der følger saa meget deraf, at jeg har den Ære at vinde, og passere for en lærd Mand.

Jacob. Monsør vil sige: en snaksom Mand; thi at Viisdom og Snaksomhed er ikke det samme, har jeg mærket af Folk her i Byen. Rasmus Hansen, som altid fører Ordet, og som ingen kan staae sig mod udi Munden, holdes af andre kun at have god jevn Gaaseforstand. Sognefogden Niels Christensen derimod, som taler lidt, og giver sig altid tabt, holdes for at kunne forestaae en Herredsfogeds Embede.

Montanus. Nei hør mig engang til den Slyngel, han vil, min Troe, raisonere med!

Yndling. [2]) iblandt, hos. [3]) Terningen er kastet. Dette er mit sidste Ord.

Jacob. Monsør maa ikke tage det ilde op, jeg taler kun efter min eenfoldige Forstand, og spør kun før at lære. Jeg vilde gierne vide, naar Monsøren vinder Desputationen, om Peer Degn da strax bliver forvandlet til en Hane?

Montanus. Hvilken Snak! han blir derfor den samme, som han var.

Jacob. Ei saa taber jo Monsør da?

Montanus. Jeg vil ikke indlade mig i Disput med en Bondeslyngel, som du est! Hvis du forstod Latin, saa skulde jeg strax fornøie dig. Jeg er ikke øvet i at disputere paa Dansk.

Jacob. Det er at sige, Monsøren er bleven saa lærd, at han ikke mere kan forklare sin Meening paa sit Moers-Maal.

Montanus. Holdt din Mund, audacissime Juvenis? hvorfor skulde jeg giøre mig Umage at forklare min Meening for grove og gemeene Folk, som ikke engang veed, hvad universalia entia rationis, og formae substantiales[1]) er, langt mindre andet. Det er jo absurdissimum[2]) at ville prædike for den Blinde om Farverne. Vulgus indoctum est monstrum horrendum informe, cui lumen ademptum.[3]) Der var en Mand for nyelig, som dog var ti Gange lærdere, end du, der vilde disputere med mig, men da jeg fornam, at han ikke vidste, hvad qvidditas[4]) var, slog jeg ham det reent af.

Jacob. Hvad vil det ellers sige qvidditas? Var det ei saa?

Montanus. Det veed jeg nok, hvad det vil sige.

Jacob. Monsør veed det kanskee selv, men kan ikke forklare det for andre. Da er det Lille, jeg forstaaer, saadant, som alle Mennesker kan begribe, naar jeg siger dem det.

Montanus. Ja du est en lærd Karl, Jacob! hvad veedst Du?

Jacob. Men om jeg kunde bevise, at jeg var lærdere end Monsøren er?

Montanus. Det gad jeg gierne hørt.

Jacob. Den som studerer paa de vigtigste Ting, meener jeg, har den grundigste Lærdom.

Montanus. Ja, det er ret nok.

Jacob. Jeg studerer paa Avling og Jordens Dyrkning, derfor er jeg lærdere, end Monsøren er.

Montanus. Saa holder du grovt Bonde-Arbeid for det vigtigste?

Jacob. Jeg veed ikke, men det veed jeg, at om vi Bønder vilde ogsaa tage en Pen, eller et Stykke Kride i Haanden, og maale, hvor langt der er til Maanen, da vilde I Høilærde snart faae en Ulykke i Jere Maver. I Lærde drive Tiden bort med at desputere, om Verden er rund, fiirkantet eller ottekantet; og vi studere paa at holde Jorden vedlige. Seer Monsør nu da, at

---

[1]) Almenbegreber og Tingenes indre væsenlige Grunde. [2]) det dummeste af Verden. [3]) den uvidende Almue er et forfærdeligt uformeligt Uhyre, hvem Synet er berøvet. [4]) Væsenhed.

vor Studeren er nyttigere og vigtigere end Jeres, og derfor, at Niels Christensen er den lærdeste Mand heri Byen, eftersom han har forbedret sin Jord saaledes, at en Tønde Hartkorn deraf er tredive Rigsdaler bedre, end i hans Formands Tid, som sad hele Dagen med en Pibe Tobak i Munden, besmurte og krøllede Doctor Arent Hvitfelds Krønike eller Postil.

Montanus. Ach jeg døer! det er Fanden skinbarlig, som taler. Jeg har aldrig tænkt min Livstid, at der kunde ligge slige Ord i en Bondedrengs Mund; thi hvorvel alt det, du har talt, er falsk og ugudeligt, saa er det dog en ugemeen Tale for En af din Stand. Siig mig fort, af hvem du har lært saadan Snak?

Jacob. Jeg har ikke studeret, Monsør! men Folk siger, at jeg har et godt Hoved. Landsdommeren kommer aldrig her til Byen, han har jo strax Bud efter mig. Han har sagt hundrede Gange til mine Forældre, at de burde holde mig til Bogen, og at der kunde blive noget stort af mig. Naar jeg intet har at bestille, gaaer jeg og speculerer. Forgangen giorde jeg et Vers over Morten Nielsen, som drak sig ihiel.

Montanus. Lad mig høre det Vers!

Jacob. I maa da vide det først, at samme Mortens Far og Far-Far var begge Fiskere, og druknede paa Vandet. Verset var saadan:

Her under Morten Nielsen staaer,
Som for at træde sin' Forfædres Fodspor,
Der døde paa Vandet som Fiskere,
Sig udi Brændeviin druknede.

De Vers maatte jeg læse for Landsdommeren forgangen Dag, som lod dem skrive, og gav mig to Mark derfor.

Montanus. Verset, skiøndt det er formaliter[1]) meget slet, saa er det materialiter[2]) ypperligt. Prosodien, som er det fornemste, fattes.

Jacob. Hvad vil det sige?

Montanus. Somme Linier har ikke Pedes nok, eller Fødder at gaae paa.

Jacob. Fødder, det har, min Troe, paa nogle Dage løbet hele Landet over.

Montanus. Jeg mærker, at du har et forslaget Hoved, jeg vilde ønske at du havde studeret, og forstod din Philosophiam instrumentalem,[3]) saa skulde du respondere under mig. Kom, lad os gaae.

---

[1]) i Formen. [2]) efter Indholdet. [3]) Logiken som Nøglen til rette Slutninger.

Femte Act.

Første Scene.

En Lieutenant. Jesper Ridefoged.

Lieutenanten. Hvor skal jeg faae den Karl at see, Hr. Foged! jeg gad dog nok gierne talt med ham. Seer han noget vel ud?

Jesper. Ja, han seer temmelig vel ud, og har en Mund som en Nagelniv.

Lieutenanten. Det vil intet sige, naar han kun er stærk og frisk.

Jesper. Han kan sige, hvad han vil, og forsvare det. Han beviste udtrykkeligen, at Peer Degn var en Hane.

Lieutenanten. Er han noget bred over Skuldrene?

Jesper. En stærk føer Karl. Alle udi Huset er bange for ham, endog Forældrene, thi han kan giøre dem til Kiør, Stude, Heste, og til Mennesker igien, det er at sige, bevise udaf Bøger, at de ere det.

Lieutenanten. Seer han ud til at kunne lide ondt?

Jesper. Han beviste ogsaa, at Jorden er rund.

Lieutenanten. Det rager mig ikke, men seer han ud til at være modig og have Hjerte?

Jesper. Han skulde sætte sit Liv til for en Bogstav, end sige for andet. Jeg er vis paa, at han faaer alle Folk her paa Halsen. Men det skiøtter han ikke om, han staaer derfor ikke fra sin Meening og Lærdom.

Lieutenanten. Hr. Foged! saa vidt som jeg hører, blir det en complet Soldat.

Jesper. Hvorledes vil Lieutenanten faae ham til Soldat? han er Student.

Lieutenanten. Det vil intet sige; kan han skabe Folk til Faar, Stude og Haner, saa vil jeg forsøge, om jeg kan skabe engang en Student til Soldat.

Jesper. Jeg var tilfreds, han var det, jeg skulde lee min Mave itu.

Lieutenanten. Tie kun stille, Jesper! naar Fogden og Lieutenanten vil stikke Hovederne sammen, er slige Ting ikke umuelige. Men der seer jeg En komme, mon det er ham?

Jesper. Ja det er ham. Jeg vil løbe til Side, at han ikke skal have mig mistænkt.

Anden Scene.

Lieutenanten. Montanus.

Lieutenanten. Jeg gratulerer Hans Ankomst her til Byen.
Montanus. Jeg takker tienstligen.

Lieutenanten. Jeg tar mig den Frihed at besøge Ham, saasom her ellers ikke er mange lærde Folk man kan tale med.

Montanus. Det er mig kiært, at Han haver studeret. Naar deponerede Hr. Lieutenant, med Permission?

Lieutenanten. Jeg deponerede for 10 Aar siden.

Montanus. Saa er Hr. Lieutenant da en gammel Academicus; hvad var Hr. Leiutenants Studium, da han var Student?

Lieutenanten. Jeg læste meest gamle latinske Autores,[1] og studerede paa Naturens Ret og moralske Sager, hvilket jeg endnu giør.

Montanus. Ei det er Lapperie, det er ikke Academicum;[2] lagde I ingen Vind paa Philosophiam instrumentalem?

Lieutenanten. Nei ikke synderlig.

Montanus. Saa har I da aldrig disputeret?

Lieutenanten. Nei.

Montanus. Ei, er det at studere? Philosophia instrumentalis er det eneste solide Studium. Resten kan være smukt nok, men ikke lærd. En, der er vel dreven i Logica og Metaphysica, kan rede sig ud fra alting, disputere om alle Materier, omendskiønt han er fremmed i dem. Jeg veed ikke, hvilken jeg vilde tage mig paa at forsvare, jeg jo skulde komme vel fra. Der var aldrig nogen Disputats paa Academiet, hvor jeg jo var Opponens ved. En Philosophus instrumentalis kan passere for en Polyhistor.[3])

Lieutenanten. Hvem er størst Disputator nu omstunder?

Montanus. Det er en Student, som hedder Peer Iversen. Naar han har refuteret sin Modstander, saa at han ikke kan svare et Ord meer, siger han: vil I nu tage min Meening, saa vil jeg igien forsvare Jer Meening. Til alt saadant hielper besynderlig hans Philosophia instrumentalis. Det er Skade, den Karl ikke blev Procurator, han fik en mægtig stor Næring. Næst efter ham er jeg den stærkeste; thi sidste Gang jeg disputerede, hviskede han mig i Øret: Jam sumus ergo pares.[4] Men jeg vil dog altid cedere ham.[5]

Lieutenanten. Men jeg har hørt sige, at Monsieur kan bevise, at det er Børns Pligt at slaae deres Forældre. Det synes mig at være urimeligt.

Montanus. Har jeg sagt det, er jeg og Mand for at forsvare det.

Lieutenanten. Jeg tør vedde med Ham om en Ducat, at Han ikke er capabel dertil.

Montanus. Jeg vover en Ducat derimod.

Lieutenanten. Top: det er sagt! lader os nu høre.

Montanus. Den, man elsker meest, slaaer man meest. Man bør ingen elske meer end sine Forældre, ergo bør man ingen

---

[1]) Forfattere. [2]) det sømmer sig ikke for Studenter. [3]) En, som véd Besked om Alt. [4]) nu ere vi altsaa Ligemænd. [5]) vige for ham.

slaae meer. End udi en anden Syllogismo. Hvad jeg har oppebaaret, bør jeg efter Evne erstatte; jeg har i min Barndom oppebaaret Hug af mine Forældre; ergo bør jeg give dem Hug igien.

Lieutenanten. Nok, nok. Jeg har tabt. I skal, min Troe, have Jer Ducat.

Montanus. Ei! det er ikke Lieutenantens Alvor, jeg vil profecto ingen Penge have.

Lieutenanten. Han skal parole[1]) tage dem, jeg svær derpaa.

Montanus. Ja saa vil jeg og tage dem, for ikke at giøre Lieutenanten meensvoren.

Lieutenanten. Men maa jeg og ikke forsøge, om jeg ikke kan giøre Ham til noget; par Exemple, jeg vil giøre Ham til Soldat.

Montanus. Ei, det er ganske let, alle Studenter ere aandelige Soldater.

Lieutenanten. Nei, jeg vil ogsaa vise, at Han er en legemlig Soldat. Hvo, som har taget Penge paa Haanden, er en hvervet Soldat, I har saadant giort, ergo ....

Montanus. Nego minorem.

Lieutenanten. Et ego probo minorem af de to Rigsdaler, I fik paa Haanden.

Montanus. Distinguendum est inter nummos.[2])

Lieutenanten. Ingen Distinction! I er Soldat.

Montanus. Distinguendum est inter τo simpliciter et relative accipere.[3])

Lieutenanten. Ingen Snak, Contracten er sluttet, og I har faaet Penge.

Montanus. Distinguendum est inter contractum verum et apparentem.[4])

Lieutenanten. Kan I negte, at I jo har faaet en Ducat af mig?

Montanus. Distingendum est inter rem et modum rei.[5])

Lieutenanten. Kom følg mig strax, Kamerad! nu skal du faae Mundering.

Montanus. Der har I Jere to Rixdaler igien. I har desforuden ingen Vidner, at jeg har taget Penge.

Tredie Scene.

Jesper. Niels Corporal. Montanus. Lieutenanten.

Jesper. Jeg kan vidne, at jeg saae, Lieutenanten gav ham Penge paa Haanden.

Niels. Jeg ligesaa.

---

[1]) på Æresord. [2]) Der må skelnes imellem Penge. [3]) der må skelnes imellem at modtage ligefrem og at modtage i en bestemt Anledning. [4]) imellem en virkelig og en tilsyneladende Kontrakt. [5]) imellem en Ting og dens Måde.

Montanus. Men hvorfor tog jeg de Penge? distinguendum est inter ....

Lieutenanten. Ei, vi vil ingen Snak høre. Niels, bliv du her, medens jeg henter Mundeeringen.

Montanus. Hei Gevalt!

Niels. Tier du ikke, din Hund, saa skal jeg støde dig Bajonetten i Livet. Er han ikke hvervet, Hr. Fogeb.

Jesper. Jo det er rigtig nok.

Lieutenanten. Kom! flux den forte Kiol af, og en rød paa igien. (Montanus græder, medens man iforer ham Mundeeringen.) Ei, det lader ilde for en Soldat at græde, du est jo langt bedre nu, end tilforn. Exerceer ham nu brav, Niels Corporal: det er en lærd Karl, men han er endnu raa i Exercitierne.

(Niels Corporal fører ham i en rød Kiole, exercerer og prygler ham.)

Fierde Scene.

Lieutenanten. Niels. Montanus.

Lieutenanten. Nu Niels! kan han fatte Exercitierne?

Niels. Han skal nok lære, men det er en doven Hund, han maa prygles hver Øieblik.

Montanus (grædende). Ach gunstige Herre! vær barmhiertig mod mig; jeg er svag af Helbred, og kan ikke udstaae saadan Medfart.

Lieutenanten. Det falder noget haardt i Førstningen, men naar din Ryg brav blir banket og barket, vil det siden ikke giøre saa ondt.

Montanus (grædende). Ach gid jeg aldrig havde studeret, saa havde jeg ikke geraadet i denne Ulykke.

Lieutenanten. Ei, det er kun en Begyndelse; naar du har siddet en halv Snees Gange paa Træhesten, eller staaet paa Pælen først, saa agter du siden saadant for Bagatelle.

(Montanus græder igien.)

Femte Scene.

Jeronimus. Magdelone. Lisbed. Jeppe. Nille. Lieutenanten. Montanus. Corporalen.

Jeronimus. Er I ganske vis derpaa?

Jeppe. Ja vist: Fogden berettede mig det nys. Ach ach! nu er min Brede forvandlet til Medynk.

Jeronimus. Kunde vi kun faae ham i den rette Troe igien, vilde jeg gierne kiøbe ham løs.

Lisbed (kommer ind). Ach jeg elendige Menneske!

Jeronimus. Giør mig ingen Allarm, min Datter! du vinder intet dermed.

Lisbed. Ach, min hierte Far! hvis I var saa forliebt, som jeg er, bad I mig ikke at tie.

Jeronimus. Fy, fy, det er ikke smukt for en Pige at lade sig mærke med saadant. Men der synes mig, at han staaer. Hør Rasmus Berg! hvordan er det fat?

Montanus. Ach, min hierte Monsieur Jeronimus! Jeg er bleven Soldat!

Jeronimus. Ja nu faaer I andet at bestille, end giøre Mennesker til Dyr og Degne til Haner.

Montanus. Ach ach! jeg begræder min forrige Daarlighed; men alt for silde.

Jeronimus. Hør min Ven! vil I lade Jer forrige Galskab, og ikke fylde Landet op med Tvistighed og Disputatser, skal jeg ikke spare hvad som er i min Evne, for at løse Jer ud igien.

Montanus. Ach jeg haver ikke forskyldt bedre, som har truet mine gamle Forældre med Hug. Men vil I forbarme Jer over mig, og arbeide paa min Befrielse, svær jeg Jer til, at jeg herefter skal føre et andet Levnet, tage mig nogen Handtering for, og aldrig forurolige nogen med Disputer meer.

Jeronimus. Bie da her saalænge, jeg vil hen og tale med Lieutenanten. — Ach min kiære Hr. Lieutenant! I har altid været en Ven af vort Huus: den Person, som er hvervet til Soldat, er forlovet med min eeneste Dotter, som bær stor Kiærlighed for ham: lad ham komme løs igien. Jeg vil gierne forære Lieutenanten hundrede Rixdaler derfor. Jeg bekiender, at jeg glædede mig selv derover i Førstningen, at han saaledes var bleven revset; thi hans slemme Opførsel havde opirret mig og alle godt Folk her i Byen mod ham. Men da jeg saae ham i den Positur, og tillige hørte ham af Hiertet begræde sin forrige Daarlighed og love Bedring, var mit Hierte færdigt at briste af Medynk.

Lieutenanten. Hør, min kiære Monsienr Jeronimus! hvad jeg har giort, er kun for hans eget Beste. Jeg veed, at han er forlovet med Jer Dotter, og har derfor, allene for at tiene Jer Huus, bragt ham i den Tilstand, og tracteret ham med saadan Haardhed, at han kunde komme til sine Synders Bekiendelse. Men jeg vil for Eders Skyld selv give Penge til de Fattige, eftersom jeg hører, at han er bleven forandret; lad ham kun komme hid. — Hør, min Ven! Jere Forældre have sat store Penge paa Jer, i Forhaabning at I skulle blive dem til Ære og Trøst i deres Alderdom; men I reiser klog bort, og kommer ganske forvirret tilbage, oprører den hele Bye, forplanter selsomme Meeninger, og forsvarer dem med Haardnakkenhed; skal det være Frugt af Studeringer, saa burde man jo ønske, at der var aldrig Bøger til. Mig synes, det fornemste, man burde lære i Skolerne, er alt, hvad som strider mod det, som I er befænget med, og at en lærd Mand burde fornemmelig kiendes fremfor andre derpaa, at han er mere tempereret, modest, og føielig udi sin Tale, end en Ulærd. Thi

den sunde Philosophie lærer os, at vi bør dæmpe og stille Tvistigheder, og staae fra vore Meeninger, saa tit vi overbevises af den ringeste at være vildfarende. Det første Bud i Philosophien er at kiende sig selv, og jo meer een forfremmes derudi, jo slettere Tanker har han om sig selv, jo meer synes ham, der staaer tilbage at lære. Men I giør Philosophie til Fægtekonst, og holder den for Philosophus, der ved subtile Distinctioner kan forvende Sandhed, og reede sig ud af alle Meeninger; ved saadant giør I Jer forhadt af Folk, og bringer Lærdom i Foragt, saasom man bilder sig ind, at saadanne underlige Lader ere Studeringers rette Frugt. Det bedste Raad, jeg kan give Jer, er, at I arbeider paa at glemme og rødde af Jer Hoved det, som I har anvendt saa mangen Nattevagt paa at lære, og at I tager Jer nogen Handtering for, hvorved I kan bane Jer Vei til Jer Forfremmelse, eller, om I endelig vil blive ved Studeringer, at I da indretter dem paa en anden Maade.

Montanus. Ach, gunstige Herre! Jeg skal følge hans Raad, og beflitte mig paa at blive et andet Menneske herefter.

Lieutenanten. Godt, saa gir jeg Eder da løs igien, naar I har giort de Løfter baade til Eders egne og Eders Svigerforældre, og bedet dem om Forladelse.

Montanus. Jeg beder Eder da ydmygst med græbende Taare alle om Forladelse, og lover at føre et ganske andet Levnet herefter, fordømmer mit forrige Væsen, fra hvilket jeg er bragt ikke mere ved den Tilstand, jeg er geraadet udi, end ved denne brave Mands grundige Tale og Lærdom, for hvilken jeg derfor, næst mine Forældre, skal altid have meest Æstime.

Jeronimus. Saa holder I da ikke mere for, min kiære Svigersøn! at Jorden er rund? thi den Post ligger mig meest om Hiertet.

Montanus. Min hierte Svigerfar! jeg vil ikke disputere videre derom. Men jeg vil allene sige dette, at alle lærde Folk er nu omstunder af de Tanker, at Jorden er rund.

Jeronimus. A.... Hr. Lieutenant! Lad ham blive Soldat igien, til Jorden blir flak.

Montanus. Min kiære Svigerfar! Jorden er saa flak som en Pandekage. Er Han nu fornøiet?

Jeronimus. Ja, nu er vi gode Venner igien; nu skal I faae min Dotter. Kommer nu allesammen ind hos mig, og drikker paa en Forligelse; Hr. Lieutenant giør os den Ære at komme ind.

(De gaae ind.)

Samtale imellem Præsten Herr Niels og Fogdens Fuldmægtig Christen Stork om Qvinderne.

(Af Peder Paars: tredie Bogs første Sang. Efter Liebenbergs Udgave.)

Storck sagde tit: Det er en Fandens listig Pige!
I Sindets Gaver man ey finder hendes Lige;
Slig vittig Kokke-Tøs man ey skal kunde faae,
Om man fra Anholts Land til Læssøe vilde gaae.
Der ikkun fattes, at hun ikke er studeret,
Og slige Gaver har ved Studia formeret;
Men det er meget vel, hun ikke Bog-lærd er,
Hun vilde komme mig og andre alt for nær.
Gid aldrig i min Tiid, han sagde, nogen Qvinde
Med andet mænger sig, end kaage, sye og spinde!
Man har Historier, man viise kand paa Prent,
At sielden lykkelig er Qvinde Regiment.
Hvem har Jens Lorentzen, den usel Taabenakke,
For slette Tilstand, end sin Kone, at betakke?
Per Degn, man tænker, er en meget holden Mand,
Slig Staader er dog ey paa heele Anholts Land.
Hvor kommer det vel fra? Han Degne-Penge, Offer,
Som sine Formænd faaer, som Jesper og Christoffer,
Ja meget meer, end de; han dog en Prakker er:
Det kommer, at han ey — nok sagt! paa Fingre seer,
Det kommer, at han lar sig kuie af sin Kone,
I Huset hun er Peer og han er Abelone.
Den arme Diævel Block, han slæber som en Træl,
Og ved sit Qvaklerie jo Penge faaer som Skiæl;
Er dog i meere Gield end nogen skulde tænke,
I gaar han sat i Pant tre Stole, fire Bænke.
Vil det saa blive ved, da troer jeg, inden Aar
At han gaaer fløyten, og den sidste Olie faaer.
Hvad Aarsag der til er? Hans Sophie vil ey spinde,
Hun vil ved Roret staae, den raffinerte Qvinde;
Han intet giøre kand, tør neppe slaae en .....,
Før han maa spørge først, om det er hende kiært.
Jens Poulsens Kone jeg allene vil undtage;
Hun bør regiere, thi hun haver ey sin Mage.
Naar saadant gaaer i svang, hvad vilde blive af,
Om til Studeringer det farlig Kiøn sig gav?
Det vilde over alt i Huset blive Mester,
Tractere Mændene som Øxen og som Bester.

Saa talte nylig Storck i Eenrum med sin Præst,
Som hannem svarede: Det er, per Deum! best,
Det allertienligst er, man flyer dem ingen Bøger.
Jeg tit giør Visitatz, i Ammestuen søger,

Om nogen Bog er skiult, sligt nøye efterseer;
Man dog fixerer mig: min Hustrue deraf leer.
Tænk kun, min gode Stork! imellem os at sige,
Hvor jeg tilmode blev, da jeg vor Stue Pige
I en Politisk Bog om Roland læse fandt;
Jeg sagde: Grete! hør, det bedre var, I spandt.
Ved Lilien paa Mark nu lignes maa en Qvinde:
Hun ey arbeide vil, ey meere sye og spinde.
Hvis mine Klæder kun som andres skaaren var,
I visselig af mig for saadant fik et par. —
Herr Pastor giorde ret, ham svarede da Christen;
Giem saadan farlig Bog paa Bunden udaf Kisten!
En slig Politisk Bog, et saadant nobel Skrift,
Er kun for Mænd som os, for Qvindfolk er en Gift.
Man deraf lære kand et Rige at regiere,
Som beste General en Hær at commandere.
Jeg vil ey rose mig, hver veed dog, jeg er klog,
Troe mig, min Viisdom jeg har faaet af den Bog.
Een Dag ey gaaer forbi, at jeg jo deri blader;
Man veed, en Mand, som jeg, ey læser gierne Sladder.
Jeg tit velsignet har, end takker i hans Grav,
Den Pen, den store Pen, som Author er deraf.
Fast ingen Ting, Herr Niels! man jo kand deraf trække —
Undtagen, svared han, man lærer ey at præke.
Ja, sagde Storck, det er en gandske anden Sag.
Men hør, hvad i mit Huus er skeed forgangen Dag:
Jeg tog mig for, u-roest, en Regning klar at giøre,
Men jeg paa samme Tid et Bulder fik at høre;
Skiønt paa en Linie nær jeg den snart havde klar,
Den dog forlod, løb hen at høre hvad det var.
Jeg strax fornam, det var i lille daglig Stue.
Jeg gandske stønnede, begyndte sterk at grue:
Jeg hørde vel, at det var ikke noget Spil,
Nysgierrig gandske blev og rakte Ørne til.
Man hørde selsom Snak: mit Folk var reent af lave;
Een med en Keyser holdt, en anden med en Pave,
Een vilde slutte Fred, en anden var for Kriig,
Een Fienden med Magt, en anden slog med Sviig.
O, hvilket Raserie! O! hvilke Hovet-Dunster!
Jeg sagde sukkende. Een Bispen slog af Munster,
Een Førsten udaf Cøln, een Greven udaf Mentz;
Nu var man udi Aars, nu Randers, nu Florentz.
Een talede om Told, en anden om Accise,
Ja Marthe Barne-Tøs os Veyen vilde viise,
Hvorledes Handelen kand komme udi Flor;
Ved alt, det helligt er, en Eed hun derpaa svoer.

Nu talede man om de skiønne Polske Heste;
Min Kone sagde: Jeg dem holder for de beste;
Nu om Rostocker Bier, nu om Vestphalske Sviin.
Jeg tilstaaer, saadant Snak for mig var som Latin.
Jeg tænkte: Mon man mig ei spiller her en Fynte?[1])
Men strax det stille blev; at læse en begyndte:
Man schreibet von Paris, es habe kein Gefahr;
Paa Røsten syntes mig, det Tydske Jochum var.[2])
Jeg da paa Døren fandt til Lykke liden Skramme,
Jeg der igiennem saae, blev vaer, det var den samme;
Han midt for Bordet sad, forklarede paa Jydsk
Alt hvad man ey begreeb og ey forstod paa Tydsk.
Han spør min Kone ad: Kand Mutter vel begribe,
Hvad disse Tydske Ord paa Anholts Maal vil sige?
Vist, sagde hun, det Tydsk jeg fatter meget snart:
Til Paradis fra os er nu fast ingen Fart.
Jeg vidne kan med Eed, Herr Pastor! at om hende
Jeg aldrig vidste, at hun Bogstav kunde kiende,
Langt mindre, at hun var saa færdig i sin Tydsk,
Jeg ellers hendes Ryg brav havde smurt paa Jydsk.
Vor Jochum tog sig paa, sin Præken at fuldføre.
Jeg Marthe saae paa ham med største Andagt høre;
Sligt dette leede Trold i Kirken aldrig giør,
Om Textens Deeling naar jeg hende ikkun spør,
Hun siger: Husbond! jeg er kun en stakkels Pige,
Jeg saadant ej forstaaer, som I og eders lige.
Jeg strax tilbage i Contoret stille gik,
En ærlig god Krabask med hast i Haanden fik,
Brød saa i Stuen ind: Hej! Hvad er her at gjøre?
Jeg raabte, og saa brav begyndte dem at smøre,
I Polske Mærre ud! Herud, Vestphalske Sviin!
Jeg taler Dansk, jeg kan ey Tydsk og ey Latin.
Vor nye Projectist i sær jeg ikke glemte,
Jeg sagde: Vil du Trold og med Aviser skiemte?
Tog saa Papiirene og brændte dennem op;
Af Harm da skiælvede mit heele Liv og Krop.

Ham svarede Herr Niels: Slig Haardhed jeg ey priiser.
Jeg seer ey meget hvad man lærer af Aviser;
Det meste er jo Løgn. Sligt de vel læse maa;
Det maa min Kone frit og aaben altid staae.

---

[1]) Puds, Bedrageri.
[2]) Han var vel fød paa Anholt, men havde været tre Uger udi Lybeck, og ved sin Tilbagekomst agerede Tydsk Sprog=Mester paa Øen; hvorudover han gemeenlig blev kaldet Tydske Jochum.

Aviser! sagde Storck; kand man ey deraf lære?
Tie stille dermed kun! Aviser! hør mig, kiære! — —
Ach! svarede Herr Niels, man siger jo i sær
Om den, der lyver brav: Han Avis-Trykker er.
Ja, sagde Storck, det er saa meget som man siger,
Er derfor ikke sandt. Aviser er for Piger
Som Pest, som Rotte-Krud; dem saa forderve kand,
At inden stakket Tid — nok sagt, det heele Land —

Kong Waldemar den Tredies Charakteristik.

(Af Dannemarks Riges Historie.)

Efter hans Tilbagekomst til Riget igien levede han endda nogle Aar indtil 1375, da døde han omsider paa det Huus Gurre, efterat han havde regieret udi 34 Aar. Han havde længe før hans Død været plaget med Podagra, hvorfore han brugte mange Raad, men forgiæves. Blandt andet brugte han kolde Brønde, som han holdt sine Fødder udi, og vidner Hvitfeld, at endda udi hans Tid fandtes saadan Brønd udi en Hauge ved Vordingborg, som han havde brugt. Omsider indfandt sig en Medicus, som gav sig ud for at ville curere ham. Den samme Medicus gav ham en Drik, hvorefter han begyndte at svede, saa at man havde Haab til Bedring; men det var hans sidste Sved; thi, da Docteren kom tilbage, fandt han ham død. Han var en Herre, der havde adskillige Lyder, men langt flere Dyder. Han var af Naturen streng og haard, og kunde let overiles af Vrede. Det merkeligste Exempel paa hans Overilelse er, at, da han udi det Tog, han giorde til Venden 1352, blev ophidset til Vrede, lod han skiære Næse og Øren af adskillige Tydske, som faldt i hans Hænder. Han var ogsaa mistænkt for det Mord, som skeede paa Hr. Otto Stissen, Hr. Bugge og Peder Andersøn, hvilke bleve ihielslagne paa Hiemreisen fra en Herredag, som blev holden 1358, hvor de maaskee havde opirret ham til Vrede. Ja det ivrige Brev, han skrev til Paven, tiener ogsaa til et Beviis paa hans Hastighed. Dette lægges ogsaa denne Herre til Last, at han betyngede Undersaatterne med alt for haarde Skatter, hvilket gav Anledning til idelige Rebellioner, skiønt saadant kan meere tilskrives Tidernes Tilstand, som udfordrede Skatternes Forhøielse, end hans Haardhed. Men dette uanseet har han været en af de største og nyttigste Konger, som nogen Tid har siddet paa den Danske Throne; thi, naar man betragter, udi hvad Tilstand han antog Riget, og udi hvad Stand han efterlod sig det, saa kan man sige, at han har giort mueligt det, som syntes umueligt, ja ført Regimentet med saadan Viisdom, at han i den Henseende kan fortiene Navn af den Danske Salomon. Hans Tapperhed sees af de mange Feltslag, hvorudi han selv anførte

sine Folk, og udi Regerings-Konst overgik ham ingen Potentat paa de Tider, skiønt man kan sige, at hans Politik undertiden gik for vidt indtil Underfundighed. Hvormeget let han end kunde overiles af Vrede, saa var han dog en stor Mester i at simulere, naar han saae sig at kunne giøre noget Stats-Greeb. Udi Activitet, Hurtighed og Présence d'esprit havde han saa sine Lige; thi hans Tanker vare allevegne, og, naar han var meest omspendt af Fiender og Ulykker, havde han ikke alleene sine Tanker samlede for at reede sig ud derfra, men endogsaa paa samme Tid andre Stats-Greeb udi Hovedet. Udi hans Omgiængelse har han været behagelig, saasom hans Vrede og Hidsighed var menget med en Slags Naivetet, som giorde ham angenem, hvorpaa især er Beviis det Brev, han skrev til Paven, som, hvor bittert det end er, fører en Slags Angenemhed med sig i Henseende til dets naive Expressioner. Blant hans skiemtsomme Indfald antegnes dette: Da Erland, gemeenligen kalden Kalv, frafaldt, og forraadede Ribe Slot til Fienden, men siden forligede sig med Kongen igien, og foruden bemeldte Ribe Slot overgav Møgel-Tønder og Gram, sagde Kongen: Kalv er en god Koe. I Fior gik han bort som en Kalv, nu er han som en Koe kommen tilbage med to.

Hvad hans Religion angaaer, da var derudi en Slags Bizarrerie, som man ikke kan begribe, saa at man kan sige, at han var baade lunken og devot; thi at skikke den Christelige Troe ligesom per posto Paven tilbage, giver tilkiende en særdeeles Lunkenhed. Derimod paa ubeleilige Tider at giøre en kostbar Reise til den hellige Grav, viser en særdeeles Devotion, uden man vil sige, at det første skeede i Overilelse og det sidste af politiske og os ubekiendte Henseender; men der fandtes saadan Bizarrerie hos denne Konge udi adskillige andre Ting, hvorudover det er vanskeligt at give hans Charakteer. Dette kan man dog sige, at han var altid tapper og uforsagt, altid hurtig, activ og forsigtig, og at en særdeeles Viisdom og Regerings-Konst fremskinner udi alle hans Gierninger. Vore Skribentere holde det for en Stats-Feil hos denne Konge, at han solte Esthland til de Tydske Ordens-Herrer. Men jeg har tilforn viset, at Dannemark havde ingen anden Nytte af samme Lands Possession uden den pure Titel, for hvilken allene at beholde, mange kostbare Tog maatte giøres; thi disse Ordens-Herrer spillede selsomme Comoedier med dette Rige, og søgte aldrig Kongens Venskab, uden naar de selv vare i Klemme, og bleve overfaldne enten af Moscoviter, Lithauer eller andre. At derfore de forrige Konger med saadan Iver toge sig an dette langt bortliggende Land, var Aarsagen, at de saae ikke saa dybt ind udi Sagen, som denne Konge. Hvorfore den Abalienation er heller et Beviis paa hans Capacitet udi Stats-Sager, og kan ligesaa libet lægges ham til Last, som det lagdes Kong Ludvig 11 af Frankrig, at han vegrede sig ved at tage imod Possession af den Genuesiske Stat; thi samme Konge, som han merkede, at

Genueserne aldrig undergave sig Frankriges Herskab, uden naar de vare udi Knibe, og at de rebellerede igjen, saasnart Faren var over, lod han svare Raadet, da Staden tredie eller fierde Gang tilbød Frankrig sin Underdanighed: Vous vous donnez à moi et je vous donne au Diable. Skulde Kong Valdemar lastes for noget herudi, burde det heller være derfor, at han depenserede Pengene paa en Pillegrims Reise. I det øvrige er herved at merke, at man i ingen Historie mindre kan troe de Holsteenske Skribentere end udi denne Konges; thi, saasom han stedse var et Riis for Holsteen, saa have samme Skribentere afmalet alle hans Idrætter med en sort Farve. De samme afmale ham som en Atheist, da jeg intet Tegn dertil finder i hans Historie, og derfor holder for en Digt det, som skrives om ham, at han skulde have sagt, at hvis Gud stedse vilde unde ham Vordingborgs Slot, vilde han ikke misunde Gud Himmelen. De skrive ogsaa, at han var en Tyran, da man dog med Billighed ikke andet kan sige, end at han øvede en og anden violence udi Overilelse, og den øvrige Haardhed, han gemeenligen lod see, var saadan en, som Tidernes Tilstand udkrævede; thi hvad man end kan sige om denne Konges Qvaliteter, saa vare de saadanne, som just behøvedes paa de Tider, da det Kongelige Huus var geraadet i yderste Foragt, og Riget deelt udi mange Parter, saa at der behøvedes usædvanlige, og undertiden violente Midler til at læge de Saar, der var inficeret ligesom af en Gangrene og Forraadnelse. Naar man derfore dette altsammen nøie betragter, kan man sige, at han har været en af de største og nyttigste Konger udi Dannemark, ja et bequemt Instrument, som Himmelen havde dannet til at sætte dette forfaldne Rige paa Fode igien, og at rædde Nationens Ære, ja at hans Navn bør aldrig uddøe udi Danske Folks Minde, og at han med Billighed har fortient at kaldes det Danske Riges Restaurator og Fornyer. At de Geistlige ellers ikke vare fornøiede med ham, sees af deres Klagemaal i Lund, nemlig, at han med Magt tog Capitulets og Erke-Bispens Segl fra dem, og dermed beseglede Breve mod Kirkens Frihed.

Sammenligning imellem Marlborough og Eugenius.

(Den ottende Epistel.)

Jeg haver bekommet din sidste Skrivelse, og deraf seer din Villie, som af mig troeligen skal efterkommes. Du melder derudi, nyeligen at have været udi et Selskab, hvor der heftigen blev disputeret om vore Tiders store Generaler, Eugenio og Marlborough, og at de fleste udi Lauget vare af de Tanker, at Eugenius fortienede Fortrin for den engelske General. Dersom jeg havde bivaanet samme Eders Collegio politico, havde jeg tiet ganske stille; og hvis

man endelig med Magt havde villet nøde mig til at votere i den Sag, havde jeg, efter Pyrrhi Exempel, allene svaret, at Virgilius er den største Poet, og Livius den største Latinske Historicus, for at vise, at det var anstændigere for mig at dømme om Poeter og Historie-Skrivere, end om Generaler, og at det var fornuftigere herudi at efterfølge den Epirotiske Konge end den politiske Kandestøber. Man veed, hvorledes det gik den græske Philosoph, der udi Hannibals Nærværelse talede vidtløftigen om en Generals Pligt, og at Hannibal dømmede, at Manden, endskiønt hans Tale var heel ziirlig, maatte have en Skrue løs i Hovedet, efterdi han vilde agere Dommer udi de Ting, hvorom han ikke kunde have ringeste Idee. Jeg veed vel, hvad du hertil vil svare, nemlig: At du ingen Decision af mig herudi forlanger, hvilken ikke kan være tilforladelig, men maa nødvendig staae under Appel, og at du begiærer allene at vide, hvad løslig Idee jeg af begges Historier haver giort mig om disse tvende store Mænd. Dette kan nogenledes lade sig høre, saasom jeg uden Vanitet kan sige, hvad jeg løsligen meener, naar jeg i det øvrige underkaster mig kyndige Folks Correction. Mine ringe Tanker om disse tvende anseelige Mænd er, at de i Henseende til deres herlige Bedrifter og Seiervindinger kan og bør holdes for de største Generaler udi dette Seculo. Den første haver erholdet flere, den sidste vigtigere Seiervindinger. Den første var et Riis for Tyrken, den sidste for Frankrig og Spanien. Eugenius havde erhvervet Navn af en stor General, førend Marlborough udi Historien var bleven bekiendt; forrettede ogsaa store Ting, efterat den sidste var dimitteret fra Krigs-Tieneste: thi man kan sige, at han efter mange Aars Seiervindinger døde ligesom i Harnisk og med Kaarden i Haanden. Den Engelske General derimod commanderede ikkun nogle faa Aar, men med saadan Eclat, at heele Europa spilede Øien derover; saa at man kan ligne den første med en langvarig Stormvind, mod hvilken man maa stærkt bevæbne sig, men den sidste med en kort Orcan, mod hvilken intet kan holde Stand. Til Beviis herpaa maa man forestille Tidernes Conjuncturer. Frankrig havde udi 50 Aar med egen Magt ført Krig fast imod heele Europa, og det med saadan Succes, at man frygtede for et nyt Monarchies Oprettelse. Udi denne Frygt havde man svævet indtil Begyndelsen af den Krig, som reisede sig angaaende Succesſionen i Spanien, og forøgedes Frygten end meere ved Frankrigs og Spaniens Foreening: ja Tilstanden var da saa slibrig, at man kan sige dette, som fordum sagdes om C. Mario, at det havde været ude med Europa, hvis Marlborough, som en Deus e machina, ikke paa de Tider havde indfaldet. Dette synes vel at være noget prægtigen talt: og vil der maaskee findes de, som kan anføre andre Aarsager til Scenens Forandring udi Europa, nemlig Ludvig XIV. tiltagende Alder og Skrøbelighed, mindre Forraad paa store Franske Generaler end udi forrige Seculo, større Iver hos de Allierede, sær hos de Engelske,

i at fortsætte Krigen mod Frankrig, og andet deslige. Hvad Kongen af Frankrig angaaer, da merkede man hos ham vel Legemets, men ikke Sindets Aftagelse. Vendome og Villars vare Generaler, som kunde sættes i Classe med de bedste udi forrige Seculo. De Allieredes Iver var ligesaa stor udi forrige Krig, som udi denne. Engelland var udi næstforegaaende Krig med udi Spillet, og den Engelske saavel som den Hollandske Krigsmagt havde en tapper og habil Anfører udi Kong Wilhelm: saa at man derfore ingen anden Forskiel kan giøre paa Tiderne, end denne, nemlig: at Frankrig udi den sidste Krig var foreenet med Spanien, som den tilforn havde havt til Fiende, og derfore dens Magt aldrig haver været forfærdeligere. Men, saasnart denne forunderlige Mand, nemlig Hertugen af Marlborough, fik Commando, blev Scenen forandret, og Europa bekom ligesom en anden Skikkelse. Det Franske Monarchie, som hidindtil havde gaaet frem for fulde Seil, begyndte strax at standse udi Løbet, derpaa at vakle, og endeligen at helde til Undergang; saa at andre Nationers Frygt blev forvandlet til Frækhed og deres Had til Medlidenhed. De kiekke Franske Tropper, som ideligen havde været vante til at victorisere, kunde ingen Stand meere holde, og kunde end ikke beskytte deres tredobbelt skandsede Leier. Marlborough med sin Magt oversvømmede alting, som en vældig Flod, og som en Lyn-Ild lod sig see paa de Steder, hvor man mindst ventede ham, saa at de Franske saae sig intet Sted meer sikkre: deres Concepter bleve saaledes forrykte, at de vidste ikke, hvordan de vare vendte; og, er det troeligt, at, hvis Marlborough havde forblevet et par Aar længere udi Commando, det Franske Monarchie havde faaet sin sidste Olie. Men ligesom Frankrigs Soel begyndte at formørkes ved den Engelske Generals Ankomst, saa fik den sit Skin igien strax ved hans Bortgang: et ufeilbart Beviis paa denne Mands store Qvaliteter, og at han var ligesom Siælen udi den foreenede Magt mod Frankrig. Man maa desmeere forundre sig over denne Mands store Krigs-Bedrifter, efterdi han var lidet bekiendt, førend han blev sat i Spidsen af den foreenede Hollandske og Engelske Magt. Man seer af hans Exempel, hvad som jeg paa andre Steder i mine Skrifter haver udført, nemlig: at Generaler heller fødes end giøres; thi Krigs-Øvelse var hos ham ikkun maadelig, i Henseende til mange andre af hans Tiders Generaler. Men Naturen giorde her fast alting: den havde begavet ham med en Generals Hierte, og blandet hans Tapperhed med en Koldsindighed, saa at han udi Stridens største Heede tabte intet af sine Concepter, og hans Puls slog ikke anderledes udi en Bataille, end naar han sad tilbords iblant gode Venner. Denne Qvalitet siges Kong Wilhelm at have mærket hos ham, og deraf sluttet, at han vilde blive en stor Krigs-Anfører. Engelland producerer ellers ikke mange store Generaler, saa at det synes, at samme Land vil have lang Tid til at føde, paa det Fosteret kan blive desmere fuldkommet. Dette er ellers et Poetisk

Indfald, men den rette Aarsag er Folkets hidsige Constitution, hvoraf flyder, at Engellænderne fødes hellere til Soldater, end til Krigs-Anførere: thi en tapper Koldsindighed, som er en Generals Hoved-Characteer, er rar at finde udi Engelland. Men Naturen havde udi Marlborough foreenet den Engelske Tapperhed med et Spansk Phlegma, en Fransk Activitet og en Italiensk Forsigtighed: saa at alle Egenskaber her vare samlede, for at danne en stor General. Hvad som ydermere kan siges denne Mand til Berømmelse, er dette, at han var ligesaa stor Statsmand som General, saa at det er vanskeligt at sige, enten han skinnede mere udi Stats-Forsamlinger end udi Spidsen for en Krigs-Hær. Alle disse Qvaliteter fandtes ogsaa hos den Keiserlige General: om de ellers fandtes udi lige Grad, derom maae andre dømme. Jeg for min Part tilstaaer, at Marlboroughs Bedrifter have stukket mig meest udi Øyene. Dog decederer jeg herudi ikke: men siger alleene, at man udi den første haver seet alt hvad Konst og Øvelse, og udi den sidste alt hvad Naturen haver kunnet udvirke; og i saa Maade lader jeg denne Tvistighed blant andre endnu passere for et Problema. Jeg forbliver rc.

Om smaae Kiøbstæder.

(Den 41. Epistel.)

Du skriver mig til, at du haver solgt din Lyst-Gaard paa Landet, og agter at sætte dig ned udi næste Kiøbstæd. Hvis du haver giort det for din Roelighed, da er jeg bange, at du tager feil. Thi hvo der vil frembrage sit Liv udi Roe, maa fæste sin Boepæl enten paa en Gaard paa Landet eller udi en stor Hoved-Stad; thi enhver kan paa begge Steder philosophere saa meget som han vil. Paa Landet, efterdi han er alleene; og udi Hoved-Staden, efterdi han kan være alleene. Jo større Stæder, jo større Frihed. Man kan udi London, Paris og Rom leve ligesom udi Retraite; hvilket jeg med mit eget Exempel kan bevise. Det var i den Henseende, at Cartesius ofte besøgte store Stæder, paa det han uden Hinder kunde meditere: thi enhver skiøtter sig selv udi folkerige Stæder, saa at den ene Naboe veed ikke af den anden at sige. Udi de smaae Kiøbstæder derimod haver det sig langt anderledes: der bliver man strax bekiendt, efterspurt og criticeret: Enhver informerer sig strax om eens Humeur, Tilstand og Levemaade: saa at der vides alt hvad man bestiller i Huset, naar man staaer op og lægger sig, naar man gaaer til Bords, hvad man æder og drikker rc. Derforuden ere de smaae Kiøbstæder gemeenligen deelte udi Factioner; saa at man imod sin Villie maa blive enten en Tory eller Wigh, enten en Guelff eller Gibliner; thi vil man være neutral, haver man begge Partier paa Halsen, og passerer for en

Misanthrope eller Nat-Ugle. Jeg bilder mig derfore ind, at dit Sigte, ved at fæste Bopæl udi en liden Kiøbstæd, heller er at faae Leilighed til at øve dig i Stats-Sager og Rettergang; thi deslige Stæder ere de rette politiske og juridiske Skoler her i Landet. Dette haver jeg af Erfarenhed mærket: thi i hvilket Huus jeg er kommen, er jeg bleven regaleret med saadanne Materier; og hvilket Bibliothek jeg haver seet, saa haver det bestaaet af Lov-Bøger, Forordninger og Volumina af mange Aars Aviser, som gaae indtil Henrik Gødes og Christian Cassubens Tider. Det er let at slutte, at Folk, der have alle disse Volumina i Hovedet, maae være stærke Politici. Erfarenhed lærer ogsaa, at de fleste Stats-Projecter komme fra saadanne Stæder, og at adskillige, der komme lige fra Provindserne, holde sig beqvemme til at omstøbe Hoved-Staden udi en anden Form. Hvad kan ikke idelig Læsning og Øvelse giøre? Man hører der paa Post-Dage ikke uden om Marcher, Contre-Marcher, Feltslag, Stæders Beleiring og andre udenlandske Sager, som baade virkeligen ere skeete og ikke skeete; og rækker ingen Vert mig Kruset paa saadan Dag, uden han tilligemed siger: Nu seer det ilde ud med Keiseren eller Frankrig, item andet deslige. Hvad Rettergang angaaer, da ere de saa drevne udi Formaliteter, at enhver Borger uden Procurators Hielp kan gaae til Thinge og agere sin egen Sag; og tør jeg sige, at de smaae Kiøbstæd-Folk ere end større Jurister end Politici. Jura er deres Hoved-Studium og største Vellyst. Det er mig fortalt, at en vis Landmand, som boede udi saadan Stad, blev cureret af en Qvartan-Feber, da han udi sin Gaard saae tvende Stævnings-Mænd, efter at han udi lang Tid ingen Proces havde havt. Naar jeg er i Hoved-Staden, lever jeg ganske skiødesløs, og sætter hverken min Tale eller mine Breve paa Skruer; men naar jeg haver med Landsbye-Folk at bestille, veier jeg ethvert Ord, som jeg taler, og mønstrer hvert Bogstav, førend jeg sætter det paa Papiret, paa det ingen skal faae en Krog, hvor han kan hænge noget paa; thi Forglemmelse af et Comma eller Punctum kan give Anledning til Proces, og sætte det juridiske Studium udi Activitet. Jeg siger dette, for at vise Landsbye-Folks Accuratesse og Videnskab, og tilstaaer, at store Kiøbstæders Indbyggere ere ikke at ligne mod dem derudi. Hvis du derfore har udvalgt dig saadan Boepæl, for at øve dig i ovenmeldte Videnskaber, haver du ikke giort ilde i at søge dig et Sted, hvor saadanne florere. Hvis du derimod haver havt din Rolighed alene for Øie, vil det maaskee fortryde dig. Disse mine Tanker haver jeg ikke kunnet forbigaae at aabne for dig. Jeg forbliver &c.

Om Hunde og Katte.

(Den 120. Epistel.)

Min Herre lægger mig til Last, at jeg ikke kan lide Hunde, og at jeg sætter større Priis paa Katte. Han siger, at saadant er ganske unaturligt, og intet Bifald finder hos andre Mennesker. Jeg tilstaaer gierne, at jeg saavel herudi som i andre Domme viger fra almindelige Meeninger. Men deraf følger just ikke, at min Smag er unaturlig, thi saadant bør alleene siges om dem, der gaae fra den banede Vei, uden at give nogen tilstrækkelig Aarsag dertil. Jeg kan anføre adskillige Aarsager, hvorpaa jeg grunder min Dom herudi, og hvi jeg sætter større Priis i Almindelighed paa en Kat end paa en Hund. Jeg siger i Almindelighed, efterdi jeg undtager visse Hunde, som Jagt- og Fæ-Hunde, for hvilke jeg haver stor Respect, i Henseende til den Nytte, de føre med sig. Men Almuen, hvorunder befattes Gade-Hunde, Mopser, Stue-Hunde, Skiøde-Hunde ꝛc., som giør den største Deel af denne Nation, er i mine Tanker allene til Incommoditet og til ingen Nytte. Man haver ikkun at giøre en Sammenligning imellem disse tvende fiirbenede Folk, nemlig af Hunde og Katte, og at examinere enhver Nations Qvaliteter, for at see, om min Dom herudi er vel eller ilde grundet. En Hund berømmes af sin Troskab, og siges af alle Dyr meest at være Menneskets Ven. Men man maa anføre saa mange prægtige Historier herom, som man lyster, saa mærker man dog i Almindelighed, at saadan Troeskab ikke holder Stik, og at Venskabet er interesseret. Saadant vide Tyve og Røvere; thi de ansee Port- og Gade-Hunde som interesserede Vægtere, hvilke de ved et Stykke Brød kan bringe til Taushed og til at forraade Huus og Gaard; hvorudover Folk holde det for langt sikkrere at forlade sig paa Laas og Lukke end paa slige Skildvagte, der ingen Fristelser kan imodstaae. Vel kan der findes nogle, som imod saadan Fristelse holde Stand; men de samme ere lige saa rare, som retskafne Philosophi iblant Mennesker. En Kat derimod giver sig ikke ud for at være ærlig, hykler ogsaa for ingen: den haver sine Tanker allene fæstede til sit Embeds Forretninger, som er at rense Huus for Utøi, hvilke den jure belli tilegner sig, og afkorter udi sin Føde hos Huus-Herren. Sammenligner man disse Dyrs andre Qvaliteter, saa seer man, at en Hund er som en Pekelhering udi et Huus, en Kat derimod som en ærbar og fornuftig Domestique. Vel er det sandt, at en Kat-Unge er een af de naragtigste Creature paa Jorden; men saadant tilregnes allene Ungdoms Daarlighed, hvilken ikke varer længe, men strax corrigeres, saaledes at Bouffonnerie forvandles til en philosophisk Gravitet. De lystige Scener, som en Kat-Unge forestiller, bestaaer ellers ikkun i Gebærder og Bevægelser, da en Hund derimod ikke kan bevæge sig uden at giøe og bieffe. Men hvad man end kan sige om begge Dyrs gode Qvaliteter, saa er det uimodstridigt, at en Hund er et ligesaa

incomode Meuble, som en Kat er et commode udi Huus og Gaard: thi hvis en Hund giøer engang udi Tide, saa bieffer og skielder den hundrede Gange udi Utide, og det ofte baade Nat og Dag. Min Herre kan taale saadant, efterdi han er saa lykkelig udi at sove, at end et Canon-Skud kan ei forstyrre hans Søvn; men jeg og andre, som ere mere delicate, finde ikke vor Regning ved disse tamme Ulves stedsvarende Musiqve, som foruroliger mig om Dagen og end mere om Natten. Hvis min Gienboes Lænke-Hund, som giøer og skielder, alleene for at giøe og skielde, vilde pausere alleene engang om Ugen, nemlig Torsdag-Aften, vilde jeg holde ham hans anden Bieffen til gode; thi paa saadan Aften kommer jeg gemeenligen fra det Musicalske Collegio, og, som jeg da haver Ørene fulde af harmonisk Lyd, skiønner jeg meest paa Forskiellen i Musiqven. Nogle foregive vel, at Hunde-Lyd er ikke ubehagelig; men de, som finde Behag udi disse tamme Ulves Tuden, have Midæ Øren, og kan lignes med den Schytiske Feltherre, der forlystedes meer ved en Hestes Brinsken end ved den herligste Symphonie. Man kunde vænne sig til Hunde-Lyd, hvis de bieffede udi Tide, og naar Fornødenhed det udfordrede. Men de giøe alleene for at giøe: thi enten en Tyv bryder ind om Natten i en Landsbye, eller en Naboe-Bonde ager med sin Vogn om Dagen ad den alfare Vei, forfølge de ham med Bieffen og Skielden, indtil Byens Led; hvorudover en ærlig Vandrings-Mand maa gaae bevæbnet igjennem Landsbyer, saasom Landsbye-Hunde, efter Algirers, Vitalianers og Flibustiers Maade holde Fred allene med hinanden indbyrdes, og føre Krig med det hele menneskelige Kiøn. Kort at sige: en Hunds Activitet bestaaer enten i at skielde eller i at hykle; begge Idretter ere lige ubehagelige og sigte til intet. Hver Hund er som Vielgeschrei udi Comødien, der ideligen var i Bevægelse, alleene for at være i Bevægelse. En Kat derimod synes intet at giøre, og er dog en duelig Domestiqve; taler han ikke meget, saa tænker han des mere. En Hund kan lignes ved en Bonde, der ofte lader sig indfinde paa Hoved-Gaarden med en krum Ryg og Hatten under Armen. En Kat derimod kan lignes ved en anden Bonde, der præsterer Præstanda, yder sin Skat og Landgilde, og i det øvrige giver Husbonden en god Dag, eller som Mundheldet lyder, Døden og Diævelen. Hunde ere enten store eller smaae. De største, som gemeenligen ere til mindst Nytte, koster en Herre saa meget at underholde som 100 Katte, ja undertiden fast ligesaa meget som en Gaards-Karl. De smaae kan foraarsage Ekkel, efterdi de tracteres ligesom Børn udi et Huus, saa at mangen Matrone haver sine Tanker mere fæstede til hendes Skiøde-Hunde end til hendes Børn. Vil man eftersee, hvoraf saadan Affection reiser sig, saa kan man ikke udfinde anden Aarsag end denne, nemlig at, ligesom hyklerske Mennesker erhverve sig ved Smigren, hvorved de intet meene, de fleestes Venskab, saa vinder en Skiøde-Hund en Jomfrues Affection ved bestandig Hyklerie, og

ved at tilkiendegive, at den ikke kand trives med mindre den hviler i hendes Skiød. Jeg for min Part finder ingen nærmere Aarsag, med mindre man vil holde for, at Skabningen saadan Kierlighed tilveie bringer. Men man haver ikkun med upartiske Øien at betragte for Exempel en Mops, som nu omstunder er saa meget i Moden, saa vil man finde, at Skiønheden bestaaer alleene udi Indbildning; thi en Mops haver et Hottentottisk Ansigt, da en Kat derimod ligner en Løve: hvorudover Mohomedanerne foregive, at den første Kat er kommen til Verden igiennem en Løves Næsebore, da han nysede udi Noæ Ark. Kierligheden til Hunde er dog saa stor, at derved bedrives fast Afguderie. Der fortælles blandt andet, at en Fransk Dame begav sig udi Kloster af Sorg, efterdi hun havde mistet sin Hund. Jeg vil derfor raade min Herre, at, saasom han haver smaae Døttre, at han udi sin Huus-Catechismus indrykker denne Artikel, at de tage sig vare for al for megen Hunde-Kierlighed. Plutarchus fortæller, at da Cæsar saae nogle rige Romere at have Hunde-Hvalpe udi deres Skiød, spurgte han, om deres Hustruer ikke fødte Børn. Jeg forbliver 2c.

Holbergs Skildring af sig selv.

(Den 257. Epistel. Efter Chr. Bruuns Udgave.)

Du skriver, at du nyeligen var udi et Sælskab, hvor jeg var Materie til Discours, og at man tillagde mig lutter Skrøbeligheder og Fejl, saavel paa Legemets som paa Sindets Vegne. Det kand hende sig, at udi det første Sælskab, som du bivaaner igien, du kand faae at høre en Liste af ligesaa mange Legemets Herligheder og Sindets gode Egenskaber, og begge stridende Partier kand have Ret. Thi det synes, som jeg er skabt, for at forvirre saavel Medicos som Moralister. Du vil vel hertil sige, at det er en mørk Tale for dig: Du haver derudi Rett. Hvi skulde den ikke være mørk for dig, da den er mørk for mig selv. Der ere 3 Studia, som jeg meest haver lagt Vind paa, men hvorudi jeg haver giort mindst Fremgang. Hvorlænge jeg haver spillet paa Violin, haver jeg dog ikke lært at stryge ret: Hvormange Græske Bøger jeg haver læset, haver jeg dog intet lært til gavns; og hvormeget jeg haver studeret paa at kjende mit Legems Constitution, bliver jeg dog ikke klog derpaa. Thi jeg kand sige at der er intet, som jeg meere studerer paa, og dog mindre begriber, end mig selv. For Sindets Egenskaber kan jeg vel nogenledes giøre reede, og give Aarsag til apparente Contrarieteter, men til Legemets aldeeles ingen. Naar jeg betragter min høje Alder, og derhos den Tilstand, jeg udi mange Ting befinder mig udi, synes det at jeg haver en herlig Legems Constitution; jeg kan ei heller overtale andre til at troe anderledes: Naar jeg derimod betragter, hvad jeg lider,

maa jeg beklage mig selv, og enhver som hører mine Lidelser at opregnes, stemmer i dermed, men derhos siger: Hvi kand det være mueligt? Mit Syn er saadant, at jeg paa 10 Skridt nær ikke kand skille en Person fra en anden, og dog kand jeg udi Tusmørke læse den fineste Stiil uden Briller. Min Gang er saadan, at undertiden ingen kand følge mig, undertiden igien kand jeg ingen anden følge. Jeg finder gemeenligen hos mig indvortes Hede, men ingen, som mig er bekiendt, kan taale mindre Kulde. Om Vinteren kand hverken Støvler eller Strømper, end ikke Fod-Poser holde mine Fødder varme, og om Sommeren kand jeg fast ikke taale at skiule dem under et Lagen. Nu haver jeg for meget Acidum eller Syrlighed, nu igien for lidet. Til disse Ting kunde jeg vel, skiønt ikke uden med Vanskelighed, hitte paa at give nogle Aarsager; men der er andre Ting, hvorudi jeg ingen reede kand hitte. Jeg er aldrig bedre, end naar jeg haver liden Søvn, og haver aldrig bedre Appetit, end naar jeg haver haardt Liv. De hos andre Folk ønskeligste Sedes, ere hos mig Forbud paa Sygdom, i det ringeste til en stærk Hoved-Pine. Et Glas Viin, som opmuntrer andre, giør mig traurig, og Caffée, som foraarsager Tungsindighed hos andre, giør mig glad. Naar jeg en Tiid lang haver været plaget med Hoved-Pine, og tænker at bruge noget derfor, staaer jeg op om Morgenen, og mærker, at det er ikke Hovedet, men Brystet, som behøver Medicine; og naar jeg lader hente en Recept for Brystet, finder jeg undertiden strax derefter, at jeg ikke behøver uden Mave-Draaber. Saa at den Strid jeg fører med mine Sygdomme, er ligesom den Kamp Hercules havde med Acheloo, og mine Svagheder tiene fortreffeligen til at faae en Doctor til at løbe April. Hvis din Orthodoxie ikke tillader dig at fæste Troe til alt dette, fortænker jeg dig ikke aldeeles derfor: Men de Folk, som jeg dagligen haver Omgiængelse med, og de Doctores, som jeg een og anden Gang haver betient mig af, kand vidne, at det saaledes forholder sig; og hvad kunde vel bevæge mig til at giøre over mig selv en saa sælsom Afrißning? Hvad Sindets Egenskaber angaaer, da synes de ikke mindre stridige; dog kand jeg nogenledes giøre reede derfor. Jeg siger, at derudi findes ligesaa store Contrarieteter. Thi een afmaler mig som særdeeles karrig, og derudi synes at have Ret, saasom han med adskillige Argumenter kand bevise sin Sigtelse at være vel grundet. En anden roser min Gavmildhed: Den samme synes ogsaa at have Ret, saasom han kand anføre ligesaa mange Beviisligheder for sin Sigelses Bestyrkelse. Den første grunder sit Portrait paa min tarvelige Levemaade, som udi Alting er afpasset, item paa den Attention jeg haver til mine Sager. Den anden grunder sin Dom paa adskillige Udgifter, som han af mig seer at skee udi Ting, hvori andre ere paaholdne, og hvorudi jeg løser Pungen, naar andre slaae Knuder derfor. Heraf kommer det, at man i een Gade siger: See der gaaer den Gnier, som giør ingen Mand godt; men udi en anden:

Gud lade den Mand leve, som er saa god imod Fattige! Begge have Ret; thi mange gaae tomhændede fra mig, som nyde noget hos andre; og mange gaae tomhændede fra andre, som nyde noget af mig. Jeg viser gemeenligen de Folk bort, som dagligen besøge mig med Bettel-breve, og derimod leeder efter andre, som aldrig have bedet mig om noget, men som jeg haver udforsket at kunne have meest Aarsag dertil. Enhver, som med mig haver det Principium, qvod liberalitas exercenda sit cum judicio, det er, at man maa dele Gaver ud med Skiønsomhed, kand ikke andet end underkastes lige stridige Domme. Aarsagen til min Tarvelighed udi Mad, Drikke og Levemaade haver jeg ved anden Leilighed udi mine Skrifter tilkiendegivet, hvorfore jeg her intet videre derom melder. Videre: Ligesom jeg af nogle kaldes karrig, af andre liberal; saa tillegge nogle mig Dovenhed, andre Arbejdsomhed: Og erindrer jeg mig nogle Gange offentligen at have faaet Reprimande for Forsømmelse paa samme Tiid, som andre have formanet mig til at moderere min Iver til Arbejde, som svækkede mine Kræfter, og forøgede mine Svagheder. Disse stridige Domme grunde sig paa min Efterladenhed udi visse, og min Arbejdsomhed udi andre Ting. Jeg haver forbum stedse været efterladend udi visse Academiske Exercitier, som jeg haver holdet for at være af liden Nytte; det er og med stor Møye, at man kand bringe mig til at svare paa et Brev, som mig bliver tilskrevet: men jeg er derhos dog aldrig ledig for Arbejde; og er dette mærkeligt, at jo vanskeligere et Arbejde er, jo mindre besværger det mig. Paa de samme Tider, som jeg haver fundet mig besværget ved at skrive to eller tre Compliments-Breve paa een Post-Dag, eller ved at corrigere et Ark, som skulde trykkes, haver jeg skrevet nogle 100de Latinske Epigrammata, som andre holde for det stærkeste Arbejde. Nogle laste min altfor store Lyst til Fruentimmer-Sælskab: Andre derimod bebreide mig min Koldsindighed mod samme Kiøn. Jeg nægter ikke, at jeg jo altid haver fundet Behag udi Fruentimmer-Sælskab, og det formedelst de Aarsager, som jeg udi mine Skrifter haver tilkiendegivet. Saadan idelig Omgiængelse giver Anledning til den første Critiqve. Men, saasom jeg omgaaes dem ikke for andet end for Sindets Recreation, og tracterer dem ikke anderledes end som smukke Skilderier, saa gives deraf Anledning til den sidste Critiqve. Jeg haver tvende Hoved-Gaarder [1]) paa Landet: Paa den eene var den første udspredet; hvorudover, naar jeg besøgte en af mine Bønder, som havde en ung Kone eller smukke Døttre, meenede Bonden, at jeg kom, for udi dem at giøre mig betalt for resterende Landgilde. Paa den anden Gaard hørte jeg ved min første Ankomst, en almindelig Tale at være udspredet, nemlig, at jeg havde naturlig Afskye for Qvinde-Kiøn; hvorudover, ligesom paa det eene Gods Qvinderne bleve skikkede udi Ambassader, for at erholde et og andet,

[1]) Tersløse og Brorup.

som forlangedes, saa agerede Mændene selv Ambassadeurs eller Sollicitanter paa det andet Gods. Nogle holde mig for en overmaade lystig Mand, andre derimod tillegge mig en særdeeles Austeritet: De første grunde deres Dom paa mine lystige Skrifter; de andre paa min Omgiængelse, og paa mit daglige Levnet, hvilket er saaledes indrettet, at faa Mennesker derudi kand efterfølge mig. Thi jeg gaaer lidet ud om Dagen, alleene for at tage Luft, og er om Aftenen i mit Cabinet det heele Aar igiennem, og det uden at see noget levende Creatur, undtagen naar min Dør staaer aaben, at en Kat kand liste sig ind, for hvis Compagnie jeg dog betakker mig, og strax viser den Dørren igjen. Saasom mit Levnets Constitution forbinder mig til en egen Levemaade, saa foraarsager den ogsaa, at jeg udi adskillige Ting haver en egen særdeeles Smag, saa at jeg tidt vrager hvad som andre admirere. En viis Herre visede mig en Rad af pyntede Fruentimmer, hvis alamodiske Fiskebeens-Skiørte skinnede som prægtige Zirather i hans Øjen. Jeg sagde da, at, hvis jeg nu paa min gamle Alder skulde lade mig forføre til Elskov, maatte det være af en Stue-Pige, der haver en meere naturlig Dragt. Videre, nogle tillegge mig en Lunkenhed udi Religion, efterdi de see mig at forsømme Kirke-Gang: Andre dømme anderledes, efterdi de see mig ikke at forsømme Kirke-Gang. Begge have ogsaa Ret: Thi hine see mig alleene her udi Staden om Vinteren, da jeg formedelst Kulden ej kand komme i Kirke. Disse derimod see mig alleene paa Landet om Sommeren, da Kulden ikke hindrer mig. Efter saadan given Afrisning maa ingen forundre sig over at høre saa stridige Domme fældede over min Person: Thi enhver kand have Ret, som seer mig alleene i den eene Ende; og, naar nogen ikke vil fatte, hvorledes Charactererne baade kand være rigtige og u-rigtige, saa kand man bede dem om at vende Bladet om, for paa den anden Side at see Forklaringen. Jeg forbliver &c.

Fra Holberg til Ewald og Wessel

var der ingen Forfatter, som gjorde egenlig Epoke i Literaturen; men i Almindelighed udbredte der sig efterhånden en større og bedre Dannelse, tilligemed en renere Sans for at Modersmålet blev naturligere, selvstændigere og rigere. Dette skyldes vel for største Delen Holberg, der havde vant Folket til Spot over den ufrugtbare Lærdom og tillige selv vist Vejen til at bringe Videnskabernes Frugter ud til Almenheden; men også Frederik den Femtes milde, for Videnskaberne gunstige, Regering bidrog dertil, samt at Sorø-Akademi 1747 blev genoprettet med den særegne Bestemmelse at bibringe dets Lærlinge en sådan Dannelse, som passede for Livets højere Stillinger. Da netop nogle af de dygtige Mænd, der bleve Lærere ved dette Akademi, ej alene besad Smag og gode Kundskaber, men også en levende Kærlighed for Modersmålet; så kunne vi bedst blandt disse vælge nogle Repræsentanter for denne Periodes prosaiske Forfattere. Herhen høre (foruden Normanden Jens Kraft, Prof. i Matematik) Sneedorff, Guldberg og Schytte. Iøvrigt havde Hans

Gram og Jacob Langebek store Fortjenester af Fædrelandets Historie og Sprog, men arbejdede dog mere for Lærde. Vigtigere for Almenheden vilde uden Tvivl Fr. Chr. Eilschow som populær-filosofisk Forfatter være bleven, hvis han ej var død så ganske ung. Også Erik Pontoppidan (Forfatteren til Forklaringen over Luthers Katekismus), der døde 1764 som Procansler ved Københavns Universitet, udgav en stor Mængde nyttige Skrifter næsten i alle Fag og Materier. Men mest navnkundig er Peter Frederik Suhm (f. 1728 i København, d. 1798) bleven som Den, der mere end nogen Anden gjorde sig fortjent af Videnskaberne og deres almindeligere Udbredelse, både ved at anvende meget betydelige Summer til denne Hensigt og ved sin overordenlig store Forfatter-Virksomhed i mange forskellige Fag, selv i den skønne Literatur. Sin største Fortjeneste vandt han dog ved Nordens ældre Histories lærde Bearbejdelse, og da han som æsthetisk og filosofisk Forfatter ikke udmærkede sig ved Genialitet eller nogen egenlig Originalitet, så anføres her ingen Prøver af hans Skrifter. — Af Digterne gjorde Christian Falster og Ambrosius Stub Lykke ved Lune og Vittighed, ligesom allerede før og samtidig med Holberg Tilfældet har været med Tøger Reenberg. Jørgen Sorterup har som alvorlig og Biskop Brorson som Psalmedigter endnu deres Værd. Men Christian Braumann Tullin (f. 1728 i Christiania, d. 1765) vandt så stor Navnkundighed, især ved sin Maidag, og har lagt så meget Talent, Smag og Omhu for Dagen, at Mange endog datere den nyere Danske poetiske Literatur fra ham. Da Digtere imidlertid, hos hvem det egenlige Geni mangler, endnu mere end Prosaister forekomme den senere og yngre Slægt kedsommelige, fordi de ikke formå at vække dens Sympati og Interesse; så levere vi ingen Prøver af Tullins Digte.

Jens Schelderup Sneedorff.

Født 1724 i Sorø, hvor hans Fader var sidste Rektor ved Skolen, blev Student 1739, Magister 1746 og Professor i Jura og Politik ved Sorø Akademi 1751. Ti År senere blev han Informator hos Arveprins Frederik. Han døde 1764. De af hans Skrifter, som vedkomme nærværende Håndbog, ere: Om den borgerlige Regiering; Breve; og Den patriotiske Tilskuer, et Ugeblad, af hvilket nedenstående Stykke er taget.

Hvorfor er det saa vanskeligt at kiende sig selv?

At kiende sig selv, kunde vissselig, naar det kom an paa Forstanden alene, ikke være nær saa vanskelig en Sag, som at kiende de Ting, der ere uden for os; Vanskeligheden maa derfor komme af noget andet, som hindrer Forstanden, og som giør den mere ufrie i sine Virkninger, naar den seer tilbage paa sig selv, end naar den tænker paa andre Ting. Disse Hindringer, denne Tvang og Ufriehed i Sielen, hvoraf skulde den vel komme uden af de sandselige Forestillinger og Passioner, hvilke, des værre, saa ofte herske over Fornuften, skiønt ingen Tid mere, end naar Sielen betragter og dømmer sig selv? De Hindringer, som møde Sielen i dens Betragtninger over sig selv, kunne henføres til tvende Classer, dem nemlig, som forblinde Fornuften i det, som angaaer os selv, og de andre, som forvilde den, naar vi ville dømme om vores Forhold til andre Ting.

I den første Art af Betragtninger er det den allerstørste Vanskelighed, at vi i det, som vi kalde os selv, forestille os altid et dobbelt Væsen, hvoraf det ene ikke er os selv, eller tilhører os selv mindre end det andet. Af disse tvende Væsener ansee vi ofte det, som mindst angaaer os, for den væsentlige Deel; og undertiden ere de begge saa stridige, at det ene modsiger og til intet giør det andet. En maadelig Eftertanke er nok til at overbeviise os derom, at det Væsen i os, som tænker, føler, begierer og afskyer, elsker og hader, glæder og bedrøver sig, og som i alle Afvexlinger kiender og erindrer sig selv igien, at dette usynlige, af Fornuften alene og ei med Sandserne fattelige Væsen er egentlig det rette os selv. Men hvor ofte glemme vi ikke dette igien? hvor sielden tænke vi saaledes, naar vi tale om os selv? Aarsagen dertil er, at vi have sat dette Væsen et andet ved Siden, som bestaaer ikke alene af den Deel af Materien, som vi kalde vores Legeme, og som henhører til vores Væsen, saa viidt det er et nødvendigt Redskab for Sielen, men og en Mængde af andre udvortes Ting, med hvilke vi staae i nogen Forbindelse, og som høre endnu mindre til vores Væsen, til det rette os selv, end Legemet; vores udvortes Stand, nemlig, Formue, Beqvemmelighed, de Personer og Ting, som os tilhøre, og det, som endnu er mindre væsentlig end Tingene selv, blotte Navne og Ord ere ofte det eneste, som vi tænke, naar vi nævne os selv. Hvor mange Mennesker ere der ikke, som, naar de tale om dem selv, sielden forstaae andet derved, end en Person af et vist Kiøn, saa gammel, af den Høide, Førelse og Udseende, som man har lært at kiende af Speilet, fød af den Familie, med saadant et Fornavn og Stammenavn, som har den Titel, det Embede, saa mange Indkomster, boer der og der, o. s. v. Alle disse Ting høre dog mindre til Menneskets Væsen, end det organiske i Legemet; De ere kuns dets Skygger, Skygger, siger jeg, af det Legeme, som selv ikke er den rette jeg selv, som hvert Øieblik uddunster i Luften, og som vi fra en Tid til en anden ikke kiende igien, saaledes som vi kiende det Væsen, der tænker i os, og som erindrer sig selv i alle disse udvortes Forandringer.

Det er ikke min Hensigt her at opholde mig med at betragte alle de skadelige Følger, som flyde af denne dobbelte Betragtning af os selv og af den Overvægt, som den ringere af disse Personer, den legemlige, udvortes og synlige os selv eller og Skyggen deraf beholder i vore Betragtninger og Domme over os selv, til Fornærmelse for det indvortes og bestandige Væsen, det rette os selv. Jeg maatte da igiennemgaae de vigtigste Lærdomme baade af Religionen og Sæde-Læren; hvilket jeg denne Gang overlader til Læserens egen Betragtning, for at undersøge andre Grunde til vore Vildfarelser. Den dobbelte Betragtning af os selv, som jeg allerede har mærket, kan med visse Indskrænkninger bestaae tilsammen; Feilene bestaae kuns deri, at vi adskille Ting, som ikke

bør adskilles, og ansee den ringe Deel af os selv for vigtigere, end den, som er langt ædlere. Derimod ere der andre Begreb, som ophæve hinanden, et dobbelt Jeg, som er en virkelig Modsigelse. Saadant et Jeg indbilder man sig, naar man siger: dersom jeg nu var ung, vilde jeg ikke giøre det igien, som jeg har giort; dersom jeg var et Fruentimmer, vilde jeg ikke indbilde mig saa meget af min Skiønhed, som andre Fruentimmer; dersom jeg var i det Menneskes Omstændigheder, vilde jeg opføre mig anderledes; dersom jeg var saa riig, saa mægtig, saa æret, saa elsket, saa sund, saa fornøiet, vilde jeg giøre det eller det. I alle saadanne Tilfælde forestiller man sig aabenbare en dobbelt Person, under Egenskaber, der lige saa lidt kunne bestaae tilsammen, som det ikke er mueligt, at en kan paa en og den samme Tid være baade ung og gammel, Mandfolk og Fruentimmer, sig selv og en anden, riig og fattig, syg og frisk. Det er ikke nok, at vi forbinde disse modstridige Begreb tilsammen i en Person; men vi slutte end og fra den ene af de modsatte Omstændigheder til den anden, og det uden at kiende undertiden mere end den ene. En gammel Mand f. Ex. som siger: dersom jeg nu blev ung igien, vilde jeg giøre det eller det, forestiller sig, uden at tænke derpaa, i dette Jeg en ung Person med alle Alderdommens Erfaringer, Indsigter og Tilbøieligheder; af saa modstridigt et Begreb slutter han, at han vilde handle anderledes, end han handlede i sin Ungdom, om han nu blev ung igien, og denne Slutning er derfor og uden Tvivl ligesaa falsk, som Grunden dertil; om han 10 Gange blev ung igien, er det rimeligt, at han alle 10 Gange giorde det samme. Ligesaa urigtig tænker man ofte, naar man siger: det vilde jeg have giort, dersom jeg havde været frisk, dersom jeg ikke havde været vreed; og endnu lettere kan man bedrage sig, naar man taler om Omstændigheder, som man ikke har erfaret, og maaskee ikke kan erfare, naar det heder f. Ex., det vilde jeg giøre, dersom jeg var et Fruentimmer, dersom jeg var saa riig eller mægtig, dersom jeg var i den Persons Sted. Den Gamle har dog været ung engang; den Syge har været frisk, endskiønt de have glemt igien hvad de vare, i det mindste ikke forestille dem levende nok alt, hvad de tænkte og følte paa den Tid. Men et Mandfolk har aldrig været et Fruentimmer; den Fattige har ikke forsøgt, hvorledes han vilde tænke, dersom han var riig; og ingen har været den Person, som han indbilder sig at være, naar han siger: Dersom jeg var i en andens Sted.

Vi ville nu betragte Sielens Domme om Sig Selv i dens Forhold til andre. Alt, hvad der angaaer os Selv, tænkes og fornemmes af os med uendelig mere Passion, end hvad der angaaer andre, og denne Passion giør, at den samme Forstand dømmer ofte om de samme Handlinger langt anderledes, naar den betragter sig selv som Gierningsmanden, end naar den anseer en anden derfor; anderledes, naar den er den handlende, end naar den er den

lidende Person; anderledes, naar den skal raade, befale, formane, lære, straffe, end naar den skal vælge, adlyde, giøre eller taale noget selv. Dette er saa vist, at der ere mange Tilfælde, i hvilke den største Forstand bliver lige som reent blind, saa snart Tingen angaaer den selv, og i hvilke den ikke var i Stand til at begribe de allerklareste Practiske Sandheder, dersom den ikke for nogen Tid, og i det mindste saa længe den overlægger Sagen, forestilte sig at være en fremmed Person, og satte sig, som man siger, i en andens Sted. Dette er Aarsagen, hvorfor den store Lærer, som vidste saa vel hvad der var i Mennesket, har indesluttet alle Pligter mod andre i den Regel: Hvad I ville, at Menneskene skulle giøre Eder o. s. v. Denne viise Lærdom er ikke alene en Moralsk, men og en Politisk Regel. Et Menneske, som har givet noget agt paa sine Erfaringer, og som veed, hvorledes Passionerne kunne forblinde Forstanden, uden at man bliver det vaer, skal vist have mærket en kiendelig Forskiel hos sig selv og i sine Beslutninger; naar han har forandret det Spørsmaal: hvad han selv burde giøre i et vist vanskeligt Tilfælde; til def: hvad han skulde raade en anden. Dette Spørsmaal er ikke saa snart giort, førend man mærker en Stilhed og Frihed i Sindet, som sætter os i Stand til at indsee let og hastigt det, som tilforn syntes at være allervanskeligst. Det Sande, det Naturlige, den rette, anstændige, billige, kloge og forsigtige Maade at handle paa, viiser sig, saa at sige, af sig selv. Var det kuns altid saa let at sætte det i Værk, og at bevare denne samme Tænkemaade og Overbeviisning, naar vi forandre Spørsmaalet igien, og der handles nu ikke mere om, hvad andre, men hvad vi selv skulle giøre. Et ustridigt Beviis, at Vanskeligheden i at kiende de Sandheder, som angaae os selv, ikke ligger saa meget i Forstanden, som i Passionerne, og at dersom disse ikke vare, var der maaskee intet klarere, intet vissere til i Verden, end det af Siele- og Sæde-Læren, af Lovkyndigheden og Statskonsten, som behøves til at forarbeide Menneskets Lyksalighed.

Anders Schytte.

Født 1726 i Uggersløv i Fyen, blev Student 1744, og Sneedorffs Eftermand som Professor i Jura og Politik 1761; døde 1777. Hans bekendteste Arbejder ere: Staternes indvortes Regering, 5 D., og Staternes udvortes Regering, 2 D., hvilke ikke alene vidne om den selvstændige og modne Tænker, men også om den interessante og dygtige Stilist.

Om Æren som een af Monarkiernes Grundstøtter.

Foruden Religionen og Kierligheden til Fædrenelandet, have Monarkierne en anden Støtte eller en anden bevægende Aarsag til

at opmuntre og bevæge Regenten og Folket til deres Pligter. Denne Grundstøtte er Æren.

Saavel i den borgerlige, som i den politiske Bygningskonst, have vi 5 Slags Støtter. De tvende ældste Støtte-Ordener i den borgerlige Bygningskonst ere den corinthiske og doriske. Den første udmærker sig iblandt de andre ved sin Pragt og Styrke. Denne anvendte Salomon paa det prægtige Tempel i Jerusalem; den anden, som mindre prægtig, men ligesaa stærk som hin, anvendte han paa sit eget Slot. De tvende ældste og prægtigste Støtter i den politiske Bygningskonst ere Religionen og Kierlighed til Fædrenelandet. Disse alleene ere mægtige nok til at understøtte, og, saa at sige, eviggiøre Staternes Bygninger. De andre kiendte Alderdommen meget lidet til.

Tiderne forløbe: Menneskene konstlede paa de borgerlige og politiske Bygninger, og indførde nye Zirater og ubekiendte Styrker, indtil at vi kiende i den borgerlige Bygningskonst 5 Slags Støtter, og ligesaa mange i den politiske.

Af hine nævne vi her alleene den joniske Støtte-Orden, der er et Middelslag, og har noget af den corinthiske og noget af den doriske Bygningskonst. Med denne kan vi paa nogen Maade sætte den, i de monarkiske Stater indførte, Grundstøtte i Ligning; den meener jeg, som vi kalde Ære. Den joniske er en Blanding af de 2de ældste Støtter, nemlig den deilige corinthiske og den stærke doriske: Æren, denne nye Grundstøtte i de politiske Bygninger, maae have en Blanding af de 2de alderældste Grundstøtter i Staterne, nemlig Religion og Kierlighed til Fædrenelandet. Uden dette fortiener den aldrig Navn af Grundstøtte i Staterne.

Hedningerne dyrkede 2de Veneres. Den eene var Himmelens Dotter, den anden Jupiters. Forskiellen imellem disse var uendelig. Ved den himmelske forstode de hedenske Statsmænd og Præster den tilladelige og dydige Kierlighed; men ved Jupiters Dotter forstode de den lastefulde og utilladelige. Som der vare tvende Slags Kierlighed, saa ere der tvende Slags Ærer. Den eene er den sande, virkelige og vedvarende; thi den er Himmelens Dotter, avlet af Dyden, og bestaaer i de fornuftige Menneskers overeensstemmende Domme. Den anden er den falske, eller Skyggen af den første, grundet paa falske Dyder eller ærede Laster, avlet af Rygtets støiende Larmen, og er derfor ligesaa ustadig som Rygtet, dens Moder, hvorfor den Viise frygter for samme, som for Lasterne selv.

Vi ære saavel med en indvortes, som med en udvortes Ære, dem af vore Medborgere, hos hvilke vi finde noget af det, som vi kalde Stort. Vi have derimod en ringe Agtelse, ja vel ogsaa Foragt for dem, hos hvilke vi finde noget af det, som strider imod det Begreb, vi giøre os om det Store.

Den sande Philosoph agter intet i Verden for at fortiene Navn af virkeligen stort, uden Gud, hans Gierninger og den eene lyksaliggiørende Dyd.

Almuen derimod agter det for stort, som er usædvanligt i Verden og giør megen Opsigt.

Guld og Ære, ja, det som endnu i de Fornuftiges Øine overgaaer alt, Dyd og Religion falde alt for ofte i Falskneres Hænder. Deri synes mig det menneskelige Vilkaar allermeest at være beklageligt, deri nemlig: at Menneskene i Stedet for at bruge, saa ofte misbruge endog det største, det beste, og det nyttigste. Vi ville f. Ex. nævne et dydigt Menneske; men hvilken Vanskabning af et dydigt Menneske kommer ikke ud, naar vi raadføre os med et fordervet Folks Tænke- og Levemaade.

Den, som forfalsker Mynten, begaaer en Synd mod det heele borgerlige Selskab; den, som forfalsker den Mynt, vi kalde Æren, begaaer virkeligen en større Synd end hin.

Ove Høegh Guldberg.

Ove Guldberg, født i Horsens 1731, blev Student 1749, Professor eloqventiæ ved Sorø Akademi 1761, Arveprinsens Lærer 1764, hans Kabinetssekretær 1772; Kongens Kabinetssekretær 1773 og samme År adlet under Navn af Høegh-Guldberg; Statssekretær 1776. I 1784 blev han udnævnt til Statsminister, men straks efter entlediget og ansat som Stiftamtmand i Århus, i hvilken Post han forblev til 1802. Han døde 1808. Han benyttede ikke alene sin høje og mægtige Stilling til at virke ivrigt for Modersmålets Ret, men også som Forfatter arbejdede han på dets Renhed og Kraft. Hans teologiske Skrifter angå os ikke her, og blandt hans øvrige Arbejder er hans Verdenshistorie, hvoraf dog kun 3 Bind udkom, det vigtigste.

Messenieren Aristomenes.

Polydori Søn Eurycrates og Theopompi Sønnesøn Zenxidamus have imidlertid regieret Sparta i al Rolighed. Messenierne bare deres Lænker, og sukkede; Argiver og Arcader saae denne overmægtige Naboe, og frygtende holdte sig stille. Anaxander og Anaxidamus traadte i deres afdøde Fædres Sted til den Spartanske Regjering, og vidste ikke, hvilken blodig Krig man havde beredet dem. Messenierne, saa undertrykte, forhaanede og mishandlede, saae det i sidste Krig tabte Mandskab igien erstattet ved en talrig Ungdom, og da de aldrig havde glemt deres forrige Frihed, fandt de nu, ved at betragte deres fornyede Kræfter, en dobbelt Længsel og Utaalmodighed efter den. Iblandt dem lever en ung Mand Aristomenes af det gamle Messenske Kongeblod, som fandt i sin høie Herkomst et uimodstaaeligt Kald til at redde sit Fædreneland eller døe i Forsøget. Han og nogle andre anseelige Personer opeggede deres Folk til at fatte det Haab, som giver Sielene Mod til ædle og dristige Foretagender. Da dem nu

syntes, at dette Øiemeed var naaet: saa for at begynde saa vigtig en Sag forsigtigen, sendte man hemmeligen Bud til Argiver og Arcader, og som disse Stater selv vare færdige at bryde med de overmyndige Spartaner, fik man de bedste Løfter tilbage.

39 Aar ere nu siden sidste Krig forløbne, da Messenierne
3260 grebe til Vaaben for at tilfægte sig den kiere Frihed. Endnu har deres Bundsforvandte ingen Hielp sendt dem, og dog driste de sig til Aaret efter at levere Spartanerne et Slag ved Deras i Messenien, hvor Aristomenes gav saadanne Prøver paa en Helts Forstand og Hierte, at hans Landsmænd tilbøde ham efter Slaget Kronen, og da han undslog sig for den, erklærede de ham til deres fuldmyndige Feltherre. I denne nye Værdighed var det hans første Omhue at skrække Lacedæmonerne, og som han kiendte deres Overtroe, sneg han sig i Nattens Mørke ind i Sparta, og ophængte paa Minervæ Tempel sit Skiold med den Paaskrift: Aristomenes helliger Minerva dette af Spartanernes Bytte. Paa samme Tid befoel det Delphiske Orakel Spartanerne, som vilde udbede sig Apollos Raad til Krigens lykkelige Udfald, at de skulde af Athenienserne udbede sig en Anfører: Athenen sendte dem Poeten Tyrtæum, halt paa den eene Fod, som havde næret sig ved at holde Skole, og syntes intet mindre end oplagt til saa vigtig en Post. Neppe er han bleven valgt, fordi Athenen troede ham udueligst: denne Tids Historie giver os ingen Grund til at formode mindste Avindsyge mellem disse Stæder; men hvad der ellers bestemde hans Udnævnelse, kand vi ikke sige. Tyrtæus kom til Sparta, blev strax given Borgerret, og ved sine Vers, lempede til de indtrædende Omstændigheder, raadede og opmuntrede Folket: deri bestod hans Anførsel; dog fulgte han Hæren, og med Spaamændene opholdte sig ved den bageste Linie. Kongen bestyrede ellers, som sedvanlig, Krigen.

Aaret efter saae man ikke Arcader og Argiver allene, men ogsaa Eleer og Sicyonier, og alle forhen landflygtige Messenier at støde til Aristomenes, og da Corinthen valgde det Spartanske Parti, blev nu den Messeniske Krig hartad hele Peleponnesi. Begge Hære have deres Spaamænd: begge Anførerne deres Garde: Aristomenes 80 udvalgte unge Karle, og Kong Anaxander de modigste Spartaner. Denne giorde i Slaget, hvad han kunde; men maae dog vige for Aristomenes, der viste sig lige stor Feldherre og Soldat. Nedlaget paa Spartanerne var saa betydeligt, at de tabde Modet, og havde sluttet Fred, hvis ikke Tyrtæus ved sine Sange havde indgivet dem Mod, og lært dem at forstærke deres Krigsmagt ved at udtage til Soldater nogle af Heloterne, deres Slaver. Den utrættelige Aristomenes plyndrer, erobrer, giør Fanger: svæver om med et lidet Parti der, hvor man mindst skulde vente ham: eftersettes, og nu slaaer Fienden, nu med alles Forundring undgaaer deres Hænder: kort sagt, viser sig lige duelig til Anfører, Partigænger, Soldat. Havde hans Magt været som

hans Mod: maatte Sparta have bukket for denne store og paa Anslag saa frugtbare Helt.

Man har Krigens fierde Aar, fra Oprørets Begyndelse at regne, da Kong Aristocrates II. stødte med den hele Arcadiske Magt til Messenierne, som derved troede sig stærke nok til at byde Lacedæmonerne Spidsen, der paa deres Side sielden pleiede at unddrage sig for en Fegtning, og her saa meget mindre, som de forud vidste, at Seiren denne Gang skulde tage deres Parti. Den Arcadiske Konge havde de underkiøbt, og den nøiagtige Pausanias, som jeg følger, forsikrer os, at Spartanerne vare, saavidt han vidste, det første Folk, som havde giort Guldet til Vaaben, opsporet forrædisk sindede, og anvendt sliges Begierlighed til deres Fædrenelands Ulykke og sin Fordeel. Slaget skal nu leveres, og denne Forræder anstiller sig forskrækket hos sine egne Folk: Offerdyrenes Indvolde, som man i slige Foretagender raadførde sig med, spaaede intet godt: Valpladsen, man havde udsøgt, duede intet: Arcaderne stode Fare for at blive omringede. Og da han havde giort alt farligt og dem forfærdede, bød han dem agte vel paa, naar han gav Tegnet til Tilbagetrækning. Man er nu midt i Heden, da dette Tegn gives: Arcaderne rømme deres Post, og ingen Messenier havde formodet det. Alt er nu forloret, og det saa meget des visere, som disse flygtige udgiorde, siden de vare denne Gang de eeneste Bundsforvandte, baade Midten og det venstre Fløi, og desuden, for at giøre Ulykken des større, bleve af deres Konge førte lige igjennem det høire Fløi, hvor Messenierne stode. Mod slige Tilfælde gielder hverken Raad eller Mod. Aristomenes maatte da see sine Folk myrdes og adspredes. Alt, hvad han kand giøre, er at samle Levningerne, og da han ei mere kand holde Marken, ei heller for Folkemangel forsvare alle hist og her liggende Stæder, befoel han at forlade alle midt i Landet værende Byer, holde allene de tvende Søstæder Pylus og Mothone besatte, og med Kiernen af Folket at sette sig paa Bierget Ira, som man bebygde og omskandsede.

Derfra giorde Aristomenes med 300 Mand, han havde udsøgt sig, bestandige Streiferier, bortførde alt det Forraad, han fandt, ikke i Messenien allene, han nu ansaae for Fiendernes, men og i Lacedæmonien, og bragde disse Seirherrer i saadan Betryk, at de maatte forbyde at dyrke Landet, saavel deres eget paa Grændserne, som og det erobrede. Men deraf kom Dyrtid i Sparta, og Oprør af dem, som eiede just de Jordegodser, der skulde hvile: Poeten Tyrtæus maatte igien lade sin Geist arbeide for at rolige de opbragte Gemytter: Aristomenes omtumlede sig imidlertid efter Sedvane, og med en Haandfuld Folk trodsede den hele Spartanske Overmagt: nu overrumpler han den Bye, og nu har han opsnappet de Levnetsmidler: intet er sikkert. Begge de Spartanske Konger ledte efter ham, og han maae endelig holde Stand: han og hans fegte som Helte, men han overvældes, og af et Slag

paa Hovedet besvimer, og med 50 af sin Garde fanges, da Resten reddede sig til Ira. Man forestille sig, hvilken fortvivlet Sorg der, og hvilken rasende Glæde i Sparta. Nu skal han døe, og det som den største Misdæder. Der var en dyb Bierghule i Sparta, man kaldte Keadan, hvori man styrtede de groveste Forbrydere. Saadan en Grav bestemmer Sparta til Aristomenes og hans Folk: disse sidste brækkede Halsen, men han ved den forunderligste Skiebne naaer skadesløs Bunden, svøber sig ind i sin Krigskappe, og venter rolig i dette mørke Sted sin uundflyelige Død. Paa tredie Dag hører han en Raslen om sig, og mærker, der er en Ræv, som søgde Aadsle. Strax tænkde han, den maatte have en Indgang, greb derfor Dyret i Halen, og jog den for sig, krøb efter den, og traf dens Hul, stort nok for den, men ikke for ham. Denne Vanskelighed overvandt han dog, og slap igien til sit Ira, hvor man endnu begræd ham. Lacedæmonerne hørde et Rygte om hans Liv, og troede, man fortælde dem, at en Død var standen op; men Heltene vise snart, at de leve.

Aristomenes havde ved sine Speidere faaet den Underretning, at nogle Tropper, som Corinth sendte Sparta til Hielp, kom anrykkende uden Orden og Forsigtighed, som de, der neppe kunde vente eller befrygte nogen Fare. Dem overrumplede han om Natten, dræbde deres Anførere, adspredte dem, og udplyndrede General-Teltet. Nu vide Spartanerne, at Aristomenes lever. Helten kom tilbage, og giorde anden Gang det Offer, Messenierne pleiede, naar en Mand havde nedlagt 100 Fiender.

Men, at vi skal forbigaae andre denne forundringsværdige Mands Bedrifter, udholdte han mod de mægtige Spartaner, paa 11te Aar, midt i et øde Land Beleiringen, og hvo veed, hvor længe han endnu havde kundet brille dem, naar en løsagtig Qvinde ikke var bleven Messeniernes Ulykke? Emperamus, en af de høie Spartanske Officerer, har en Slave, som ved en Hendelse har seet en Messenisk Kone, er bleven forelsket, traf Leilighed at tale med hende, og ved nogle Gaver kom saa vidt, at hun gav ham Anviisning paa hendes Huus, og bestemde til deres Sammenkomst de Nætter, hendes Mand var paa Vagt. Nu traf det sig, at slig en Nat, da hun har Slaven hos sig, øsede Himmelen Regnen ned i det heftigste Uveir: Aristomenes, som laae af nogle Saar, han i en Skiermydsel har faaet, kand denne Nat ikke eftersee Vagten; hvad skeer? Soldaterne forlode deres Poster, og troede Mørket og Uveiret at skulde bevogte dem. I dette Tal er Qvindens Mand, som nær havde overrumplet hende med Boleren, men hun fik ham dog forstukken, fordoblede derpaa hendes skielmske Venlighed mod Manden, og blandt andet spurgde: hvorledes han var sluppen fra Vagten. Han fortæller alt, og overgav sig saa til den tunge Søvn. Nu listede Slaven sig bort, vel underrettet, kom snart til den Spartanske Leir, og meddeelde sin Herre Emperamus saa betydelig en Kundskab. Han har just samme Nat Anførselen, siden

Kongerne vare reiste til Sparta. Strax befaler han Hæren at følge sig, og Slaven er Veiviser: ved Stormstiger hielpe de sig over Fæstningsværkerne, og nu først er det, at Aristomenes med sit Huus mærker Fienden. Denne saarede Mand forlader Sengen, er allevegne, samler sine Folk, indgiver dem Mod, og derpaa, siden Fienden holdte sig stille og Mørket ikke tillod at giøre noget klogt Val, besluttede at opbie Dagen. Nu gik det fæleste Blodbad for sig: alle Messenier, endog Qvinderne, giorde den tapreste Modstand; men Spartanerne holdte og Fod, og som de ei kunde bruge i de snevre Gader uden et maadeligt Antal, sendte det overflødige Mandskab fra sig, med Befaling, af og til at afløse de stridende. Det er nu den 3die Dag, at Aristomenes under et bestandigt Vandskyl staaer mod Fienden, men seer alle sine svækkede, og den blotte Umulighed at holde sig længere. Her lod han nu de tapreste skiermydsere mod Fienden: de svageste med Koner og Børn satte han i Midten: og Bagtropperne vare og udsøgte Folk og vel anførte: alle befoel han at følge sig, og selv setter han sig i Spidsen lige mod Fienderne. Da de af hans Bevægelser mærkede, at han vilde hugge sig igiennem, gav Emperamus efter Spaamanden Hecati Raad sine Folk Tegn at deele sig, og tilstæde den farlige Aristomenes med sine fortvivlede Folk en fri Giennemgang. Hvilken Klogskab af denne Feldherre? Saaledes endte den anden Messeniske Krig 3277, efterat den havde varet i 17 Aar.

Men vi maa følge vore flygtige Messenier. Aristomenes fører dem, uden at Spartanerne torde angribe ham, lige til Arcadien. Dette Lands artige Folk, som af sin forræderiske Konge hidtil var hindret at komme Messenierne til Hielp, modtog dem nu med den ømmeste Kierlighed, tilbød dem sine Byer, og var villig til at deele endogsaa sit Land med dem. Aristomenes ansaae alt dette med den tilbørlige Erkiendtlighed; men det var de almindelige Sieles Sag at takke, trøste sig og ei tænke videre. Vor Helt udsøger sig 500 Mand, og spørger dem, om de vil følge ham til Døden selv. Da alle svarede det Ja, som saa let gives en Helt: erklærer han, at vilde gaae lige til Sparta, og medens dens Folk deelede Messeniernes Gods, da angribe, og enten erobre den, eller blive et Offer: skeer det sidste, sagde han, hvilken ærefuld Død hos alle Tider? lykkes det første, give vi Spartanerne deres igien, for at faae vores. 300 Arcader tilbyde sig at følge med. Dagen efter skal Toget skee; men Arcadiens Konge Aristocrates, den nedrigste Siel blandt hans Folk, gav om Natten ved en troe Slave Kong Anaxander i Sparta Underretning herom. Men da Slaven om Morgenen vendte tilbage, faldt han i et Arcadisk Parties Hænder, som mistænkde Stedet, han kom fra, og stillede ham frem i Arcadernes Forsamling. Man fandt Anaxanders Brev hos ham, og deri en Taksigelse til Aristocrates baade for denne og forrige Tieneste. Nu griber det forbitrede Folk til Stene, kaster dem paa deres Konge, egger Messenierne til at giøre det samme; men de

saae til Aristomenes: og han græd med nedslagne Øine til Jorden: da første Gang saae man denne Mands Taarer.

Saasnart Ira var gaaen over, og Lacedæmonerne ved Aristomenes Bortgang saae sig Herrer af Messenien: deelede de anden Gang dette skiønne Land imellem sig, og indskreve alle de Messenier, de kunde overkomme, iblandt Heloternes, det er Slavernes Tal. Deres Frihed tabde de, men aldrig det frie og til deres Fædreneland hengivne Hierte: endog under Lænkerne selv fandt man deres Sprog og Fædreneskikke i al Reenhed bevarede, saa at dette Folk midt i sin Ulykke blev hele Hundredaar Messenien troe, skiønt samme var ikke mere. Det Haab om bedre Tider, som ædle Siele allene kand rumme og beholde, oplivede disse undertrykte, og deres Fædres standhaftige og paa tapre Gierninger saa frugtbare Kierlighed til Messenien, som Slegt fortælde til Slegt, fødede og vedligeholdte denne Siels Ophøielse, Historien selv neppe veed lige til.

Nogle Messenier undgik det Spartanske Aag. Thi alle de, som boede i Pylo og Mothone og langs med Søekysten, begave sig efter Iræ Erobring paa deres Skibe, og søgde til Cyllene, en Havn, i Landskabet Elis, hvorfra de reiste over Land til Aristomenes og deres Brødre i Arcadien. Her blev det nu alles Beslutning at søge sig et nyt Land, og Aristomenes var den, under hvis Anførsel de ønskede at prøve deres Lykke. Men Helten kand ikke opofre sit Haab om Messenien, og giver dem derfor til Anførere sin Søn Gorgus og Manticlus, begge af stor Tapperhed og ædle Egenskaber. Det gieldte nu, hvor man skulde vende sig hen; men i det de vaklede om deres Val, sendte Anaxilas, som eiede Rhegium i Nedre-Italien, Gesandter til dem, og indbød dem til sig. Dette Tilbud fulgde de, saa meget des hellere, som denne Fyrste var selv og en Deel af hans Folk til Herkomst Messenier, der havde under den første ulykkelige Krig forladt deres Fædreneland, og nedsat sig i Italien. Her ankom nu vore flygtige, og bleve af Anaxila hiulpne til at bemægte sig 3281 Zancle i Sicilien, som de kaldte Messene, et Navn, Byen bærer endnu. Aristomenes selv gik nogen Tid efter til Delphos, for at raadføre sig med Apollo om sit Haab og dets Midler; men Svaret har ikke været fordeelagtigt, og denne store Mand troede Guden. Paa samme Tid kom Kong Damagetus fra Jalyso paa Øen Rhodo, og vilde af Oraklet vide (thi man adspurgde det i alt) hvor han skulde søge sig en Brud: Apollo befoel ham at vælge den bedste Grækers Datter, og strax begierde Kongen Aristomenis, som ogsaa blev ham tilstaaet. Faderen ledsagede hende selv til Rhodum, hvor hun blev Moder til en tapper og hos alle Græker anseet Stamme. Da Aristomenes nu var som overladt til sig selv, siden hans Messenier og Søn i Sicilien, hans Datter paa Rhodo, to andre Døttre og en Syster i Grækerland befandt sig alle i en ønskelig Tilstand, og den Delphiske Gud havde fordømt hans Haab om Fædrenelandets Redning: saa tog han sig for at besøge Kong Ardys Hof i Lydien og Phraortis

i Medien, kied uden Tvil af at see de stolte Lacedæmoner og høre om de ulykkelige Messenier. Men midt under dette fit Reise-Forset døer han paa Rhodo efter Aaret 3297 (thi da kom Phraortes paa den Mediske Throne). Verden har faa Helte af høiere og reenere Egenskaber: mine Læsere kiende ham selv af hans Gierninger: eet Træk fattes endnu i hans Skilderie: Misundelse havde intet Sted i hans Siel, og stor nok ved sig selv, saae han gierne andre at bære de samme Ærekrandse som han.

Tyge Rothe.

Født i Randers 1731, blev Student 1744 og teologisk Kandidat 1747. Senere rejste han udenlands, og blev derefter Lærer hos Arveprins Frederik 1758. Fra 1761 til 1773 tjente han i adskillige Statsembeder, og levede siden som privat Mand til sin Død 1795. Sit Otium anvendte han til at udarbejde mange filosophiske, historiske og statsøkonomiske Skrifter. Han var en genial og original Tænker og besad stor og mangesidig Lærdom. Men da han i filosofisk Dybsindighed var forud for sine Samtidige og hans ualmindelige Skarpsindighed bragte ham til at ville ret nøje og bestemt udtrykke sine Ideer; så blev hans Stil usædvanlig og besynderlig, mangen Gang tung og knudret. Når han derimod også har fået Ord for Affectation og Dunkelhed; så er dette vel kommet fra Sådanne, som ej have formået at følge hans ny Ideer eller at glæde sig ved Nydelsen af hans rige Tankefylde. Nogle af hans mest bekendte Værker ere: Christendommens Virkning paa Folkenes Tilstand i Europa, 2. D.; Udsigt over det Frankiske Monarchie og Carl den Store; Hierarchiets og Pavemagten, 2 D.; Europas Lehnsvæsen; Nordens Statsforfatning før og i Lehnstiden, 2 D.; Philosophies Ideer til Kundskab om vor Art, 2 D.; Naturen betragtet efter Bonnets Maade, 6 D. o. s. v.

Kan Staternes og Borgernes Vel bestaae med den christne Religion?

Vigtigt er Spørgsmaalet; thi først flyder deraf Regel for Øvrighed, hvad den er Staet, og Folk, og sig selv skyldig i Henseende til dem, der offentligen raade Folkene at vorde uchristne; om disse Raadsmænd bør indsluttes som vidløse, eller straffes som den offentlige Freds og Lovenes Fjender; eller og om det, at Christendommen i Christen Staet angribes, kan være for Regent, som det var for den liige fast paa Tronen siddende Jupiter, hvad enten Pygmæerne eller Tranerne vandt; dette er een af Undersøgningens Nytter; der ere andre fleere, og den ærlige Mand maae viide, om han kan være Christen, derhos Patriot og Undersaat; thi er end Øvrighed ypperst og vældig overmaade, der er dog for den Christne, den vældigere, den alles Herre; og kan den Christne troe, at denne vil andet end hiin, o hvor maae da Hjertet ængstes, og det vorde til Dags og Midnats Kummer, at han lader et

Menneske være sig meere end den Almægtige; Saa endnu eet som Følge af Spørsmaalets Opløsning; dette nemlig, at om maaskee nu, da Overdaadighed med alle dens Siel og Legeme fei og svaggiørende Følger, derhos en vis vore Dages Philosophie, der i at leede Mennesket, til ikke at kjende andet Hæld, end det Dyrene ogsaa kunne nyde, langt overgaaer den Epikurs, dog tvende Fortolkninger taalende Lære, om nu da disse foreenede Aarsager synes at tillave en Revolution i Tænkemaade, i Sæder, i Love, i Regeringsmaade, hvorved vi, ifald denne sig ankyndigende Philosophie fik Overhaand, skulde falde: Jeg kan neppe sige hvortil, men det mindste er sandeligen Barbarie og Trældom; om da den Christne Religion skal være det stærke Diige til at standse Forderrvelsen, opholde vor Art paa Banen mod sin Bestemmelse, og efterdi denne Religion, i hvor det gaaer, dog et Sted skal findes, om den da skal være som en evig hellig Ild, hvorved Fakken igien kan antændes og Mørket og Mørkets Spøgelser saa ved dens Skin fordrives.

Paa tvende Maader kan Spørsmaalet, hvorom der handles, blive opløst: man kan undersøge, om Christendommen strider mod Borgerens Pligter og hans Lyksalighed; man kan tage Indvendingerne mod Christendommen for sig, og veie dem; man kan derhos fremsette den visselig interessante Opgave: hvorleedes det vilde see ud iblandt os Europæer, saadanne som vi nu ere, ifald den Christne Religion blev os frataget, eller ifald den blev saa ringeagtet, at den ikke meere gav dem Form og Styrelse: her vilde da nødvendigen blive at spørge om, hvad der skulde gives os igjen i Stæden for denne Religion, og saa maatte visse Phænomener komme under Betragtning, hvilke nu viise sig i Politiken, og andre det Alminbelige angaaende Indretninger, der, hvor man synes at ville viige af fra denne Religion. Dette var een Opløsningsmaade; den anden er at oversee Verden som den var for Christi Tiider, ligesaa hvorledes Tingene ere, der hvor Christus ei kiendes, og da gjøre Ligning med vor Christne Tilstand: beregne til en Masse den sig viisende Lyksalighed, og endelig lade den synkende Vægt affige Dommen. Men man vogte sig for at falde til de korte Udsigter, saa man, for Exempel, toeg Sparta, imedens den enthusiastisk holdt Lykurgs Love; eller og Roms Helte, i Stadens første Tiider, da dens Oprindelse og Tilstand giorde den strenge Dyd saa nødvendig; eller saa man heftede Tanken ved et lidet Folkes Dyd, skiøn som de muelige Troglodyters, og da, fordi man ei let fandt Parallel til disse Ting, troede Verden skiønnere for 1800 Aar, end den nu er. Nei, Kloden nu, som den er, for saavidt vi kiende den, og det nogle Aarhundrede igiennem; deraf giort eet; og saa paa den anden Side, ligesaa heele Kloden med Assyrer, Ægypter, Græker, Rommere, og saa fælde Dommen efter Historien, denne Leedere, der er tryg frem for Hypotheser og Indbildningskraft; det forstaaer sig da, at Reede-

lighed bør viises, og de gamle Dage faae Roes i de Stykker, de fortiene; og hvor meget got er ikke om dem at sige? men det bør og paaagtes, at ligesom Sokrat var Philosophen i Athenen, da Stadens Indbyggere i høieste Grad vare fordærvede, ligesaa var den menneskelige Scipio General for de haardeste Soldater; jeg meener her, at de enkelte ædle Mænd, hvis Navne Historien til vor Artes Ære har bevaret, som oftest havde anden, end deres Folkes og Tiids Charakter: som oftest vare Stierner, der enkelt tindrede paa et med natligt Mørke heelt og heelt overtrakt Firmament. Love og Sæder spørge vi om, men ikke om, hvad een giorde, og derved beundredes; vi spørge om, hvad der var tilladt, hvad der kunde skee uden Vanære; det gielder altsaa om Folkenes Vidskab, Moralitet, Adel, Lyksalighed, og det en heel og lang Periode igiennem.

Frembeeles bliver det at undersøge, naar vi finde de gamle Dages Skiønheder, om disse moralske eller politiske Fortrin, ifald der ere nogle, og saa mange som de ere, kun grunde sig derpaa, at Tingenes Løb endnu ei leedte Menneskene til de modsatte Laster og Uordener: eller om det virkeligen var Love, Indretninger, Tænkemaade, Moral og Philosophies Systeme, der leedte og nødte Menneskene til at være gode i de Stykker, hvor de stundum kan synes at have været det frem for os; først naar Havet bryder paa, da kan der dømmes om Demningens Anlæg og Styrke; og saaleedes er det eet, at viise hvad Rom var imedens hver havde liige meget Jord, og Consulen kunde være saa fattig som Almues Mand; et andet er, hvad den blev, ved at komme i Stilling liig vores og vore Dages: da galt det om, hvor stærk Love og Indretninger og Morals Principier og andre gieldende Grund-Ideer kunde styre mod det Glid, alle menneskelige Ting tage til Fald, Forvirring og Forringelse; og først naar Tingene saa ere giennemtænkte, da kunne vi slutte, hvad dette Rom eller anden Staet med sine Love og sine øvrige Handlings-Motiver var bleven nu. Overalt: hvad giør, at en enkelt Bedrift, eller vedvarende Adfærd fortiener Navn af Dyd, og Roes som Dyd? Striid og vunden Seier og ædel Hensigt maae der være, naar vi skulle have Ret til at fordre Agtelse: have Ret til at være os bevidste om vores meere Værd end andres; men hvor glemmes dette ikke saa ofte, naar vi ivrigen forherlige de gamle Dage og disse Dages Folk; man beundrer Germanen, og ham end mere mod Nord, fordi han ei var vellystig, blød eller heed, som hiin i Østen, og glemmer saa det forskiellige Clima; man beundrer de gamle Dages Giestfrihed, og agter ikke at hvo da vandrede fra sit Huus, han fandt intet Leie og Herberge uden det, der tilbødes ham som Giest; altsaa maatte hver yde andre det han selv igien vilde nyde; ja har man ikke og giort det mest physiske Hiemvee til Patriote Dyd! og saa er skeet med meere af samme Slags, naar det galdt om at finde synderlige Tiider, og Ting til Beundring, nu i de gamle Dage, der ere saa

langt fra os, nu blandt de Vilde, der paa en anden Maade ere liige langt fra os; stedse moerer Eventyret, og altiid ere der Tilhørere villige at troe det. Men, som allerede sagt: lad dem komme paa Glibbet med, disse fordums, eller disse endnu værende beundrede Folk: ja paa Glibbet, og i Strømmen med, som Assyrer, Perser, Græker, Rommere have været, og vi ville da see, hvor de kunde imodstaae den til Forandring førende Vælde: vi ville da bedømme, hvilken Tiids-Periode der viiser fleest ustadigen vankende, forsvindende store Folk, og store Staeter; fleest Overgange og skiendigt Trældom, tykt Barbarie, og alt hvad andet, der i politisk, i moralsk, i physisk Forstand støder Mennesket fra sin Adel, og sin Hæld; enten den Periode for 1800 Aar eller den siden; saaledes, med eet Ord; det er Verden og dens Historie vi skal oversee, og derefter giøre vor Slutning.

Charlotte Dorothea Biehl.

Født i København 1731, død ugift 1788. Hendes Skuespil have ingen Værd for Eftertiden i poetisk Henseende; derimod indtog hun en ejendommelig Stilling i den nye danske Sprogudvikling paa hendes Tid. Hendes Hovedværk er Oversættelsen af den vittige spanske Fortælling Don Quixote af Mancha (hvis Forfatter Miguel de Cervantes, født 1549 i Madrid, døde 1616) I–IV, hvoraf nedenstaaende Stykker ere tagne.

Den navnkundige Herremands Don Quixote af Manchas Vilkor og Øvelser. Det er ikke meget længe siden, at der paa et Stæd i Mancha, hvis Navn nu ikke vil falde mig ind, levede en Herremand af det Slags, som eie en afbrudt ophængt Lantze, et gammelt Harnisk, en mager Hest og en Vindhund. — Vores Herremands Alder löb temmelig nær ved halv hundrede Aar; han var stærk af Natur, mager og tör, havde et alvorligt Ansigt, og var en stor Ven og Elsker af Jagten. Der vil siges, at hans Navn var Quixada eller Quesada. —

Dernæst maae man vide, at denne forbenævnte Herremand i sine örkeslöse Timer (og disse udgjorde den störste Deel af Aaret) læste Ridder Böger og det med saa stor Smag og Begierlighed, at han næsten forglemte Jagt-Øvelserne, saavelsom Opsynet over hans Huus-Væsen; Ja hans Umættelighed i denne Post var saa stor, at han solgte mange Stykker Sæde-Jord for at kiöbe Ridder-Böger og saa mange, som der kunde sammenskrabes af det Slags, fandtes ogsaa i hans Huus. — Slutningen paa alt dette blev, at vores Herremand fordybede sig saaledes i at læse, at han tilbragte Natten med Læsning indtil den lyse Dag og Dagen paa samme Maade indtil den mörke Nat; og ved denne umaadelige Læsning og liden Sövn fortörredes Hjernen

saa stærk, at han mistede al Skiönsomhed. Hans Indbildningskraft blev gandske tilproppet af det han læste i disse Böger saavel om Fortryllelser, som alle muelige Trætter, Feltslag, Udfordringer, Saar, Kierlighed, smigrende Ord, ömme Klagemaal og Piinsler, og de præntede sig saa stærk i hans Forestilling, at han holdt de urimeligste Opdigtelser, han læste, for sande og efter hans Tykke var der ikke troeværdigere Historier til i Verden. —

Ved denne stærke Svækkelse i Skiönsomheden, kom han paa det allerforunderligste Indfald, som nogen Nar kunde falde paa; og som var, at det forekom ham godt og nödvendigt, saa vel til hans Æres Forögelse, som til det Almindeliges Nytte, at han gjorde sig til en vandrende Ridder, i fuld Rustning og til Hest löb Verden om for at søge Eventyr og udöve alt det han havde læst, at de vandrende Riddere havde udövet, raade Bod paa alle slags Forurettelser og sætte sig blot for alle Slags Farligheder for derved at indlægge sig et udödeligt Navn og Rygte. Stakkelen saae sig allerede i Aanden ved hans Arms Tapperhed kronet og belönnet, i det allermindste med Kayserdömmet i Trapezunt, og denne fornöielige Forestilling, ledsaget af den umaadelige Behag han nöd i den, lod ham hverken Rist eller Roe, förend han havde faaet sit Forsæt sadt i Værk.

Det förste han foretog sig var at polere en Rustning, som havde hört hans Tip Oldefader til, der var gandske indædt af Rust og overgroet med Moos, siden den i meere end hundrede Aar havde været henkastet og forglemt i en Krog. Han skurede og blankede den det beste han kunde, men blev tillige vaer, at den havde en stor Feil, som var den, at der ingen fuldstændig Hielm var ved den, men kun en blot Pikkelhue. Dog dette erstattede hans Vindskibelighed ved at forfærdige den underste Deel paa Hielmen af Pap og föie den saa net til Pikkelhuen, at den fik Anseelse af en fuldstændig Hielm. —

Nu skulde han til at beskue sin Hest, og endskiöndt den havde fleere Feil end Gonelas Hest, som TANTUM PELLIS ET OSSA FUIT[1]), saa forekom det dog ham, at hverken Alexanders Bucephalus eller Cids Babieca kunde sættes i Ligning med den. Fire Dage gik forbi allene med at pönse paa hvad Navn han skulde give den, fordi (som han sagde til sig selv) det ikke kunde forsvares, at een saa berömt Ridders Hest, der havde saa store Egenskaber skulde være et anseeligt Navn foruden. — Efter at han nu i Hukommelsen og Indblidnings-Kraften havde dannet, udslettet, taget fra, lagt til, forvendt og fordreiet en Hoben Navne, kaldte han den omsider Rozinante. —

Da nu hans Hest havde faaet et Navn efter hans Smag, saa skulde han til at give sig selv et, og dermed tilbragtes

[1]) ɔ: var ene og alene Skind og Been.

endnu andre otte Dage, efter hvis Forløb han kaldte sig Don Quixote. —

— Der stod nu altsaa intet meere tilbage end at søge sig en Dame i hvilken han skulde være forliebt, siden en vandrende Ridder uden Forliebelse var et Træe uden Blade og Frugter og et Legeme uden Siel. — Paa et Stæd, ikke langt fra hans Hiem, var der en Bondepige, af et temmeligt smukt Udseende, i hvilken han i lang Tid havde været forliebt, men uden (og det fölger af Fornödenheden) at hun nogensinde havde vidst det eller engang havt Mistanke derom. Hun kaldte sig Aldonza Lorenzo, og hun syntes ham meget vel skikket til at føre Titelen af hans Tankers Behèrskerinde. Han søgte altsaa et Navn der ikke veeg alt for langt fra hans og som tillige stod i en slags Overeensstemmelse med Princessernes og de store Fruers; Til den Ende kaldte han hende Dulcinea af Toboso, (siden hun var barnfød der) og forekom dette Navn ham lige saa harmonisk, rart og bemerkeligt, som alle de andre han havde givet sig og sine övrige Sager.

Vores Ridders Don Quixote af Manchas andet Udtog. — — Paa samme Tiid laae Don Quixote hemmeligen en Bonde i Øret om at følge ham; denne Bonde var hans Naboe, en skikkelig Mand, (saafremt denne Titel kan gives til een som er fattig) men som i övrigt ikke stod Fare for at blive hængt for et Forræderie, han selv havde opspunden. For nu at bringe ham dertil, betiente Don Quixote sig snart af Overtalelser og snart af Löfter, saa at den fattige Landsbye-Mand omsider besluttede at drage ud med ham og tiene ham for Vaabendrager. Iblant andre Ting sagde Don Quixote, at han meget gladeligen kunde beslutte at fölge ham, fordi der tidt og ofte tilstødte Leiligheder, hvorved der var noget anseeligt at vinde, at han endnu kunde komme til at bytte sin Hytte bort for en Øe, paa hvilken han vilde giöre ham til Gouverneur. Over disse og andre deslige Löfter forlod Sancho Panza (saa heedte Bonden) Kone og Börn, og tiltraadde Vaabendrager-Betieningen hos sin Naboe.

— — De bleve derpaa tredive til fyrretyve Veir-Möller vaer i samme Mark. Saasnart Don Quixote saae dem, sagde han til sin Vaabendrager: Lykken föier vore Sager paa det allerbeste og bedre end vi kunde önske og haabe; thi her, min Ven Sancho Panza, opdager jeg paa engang tredive, om ikke fleere, af de allergræsseligste Kiemper, med hvilke jeg tænker at give mig i Striid og slaae ihiel allesammen. Byttet, vi giör hos dem, skal legge Grundvolden til at berige os, og er det en lovlig og Gud behagelig Krig, at rense Jorden fra saa mange Ulykkers Stiftere. Hvilke Kiemper, spurgte Sancho Panza? De Du seer hist henne, svarede hans Herre, med de lange Arme, hvoraf nogle holde næsten to Miile. See Dem for, Deres Vel-

byrdighed, sagde Sancho; thi det, som viiser sig der, ere ingen Kiemper, men Veir-Möller, og det som forekommer Dem Arme ere Vingerne, der dreies af Vinden for at sætte Möllerne i Gang. Det er let at merke, sagde Don Quixote, at Du er ingen Kiender af Eventyrer. Det er Kiemper, og ifald Du er bange, saa kryb hen i en Krog og bed imedens jeg fuldender denne grumme og ulige Kamp. I det han sagde det, gav han Rozinante Sporene, uden at give Agt paa, at hans Vaabendrager skreeg af fuld Hals og advarede ham om, at det ingen Kiemper var, men upaatvivleligt Veir-Möller, han vilde binde an med.

Han var imidlertid saa fuldt og fast overtydet om, at det var Kiemper, at han hverken hörte efter hans Vaabendragers Raab eller lukkede Øinene op til at see det, endskiönt han allerede var dem saa nær, at han ikke længere burde tvivlet om hvad de vare, men raabte i det Sted med höi Röst: Undviger ikke feige og nedrige Creaturer, det er en eeneste Ridder, der angriber eder. I det samme begyndte Vinden at reise sig lidt stærkere og de store Vinger at bevæge sig, og saasnart Don Quixote saae det, sagde han: Hvis I endog rørte meere Arme end Kiempen Briareo har, saa skal I dog undgielde det. Og som han sagde dette, anbefalede han sig af ganske Hierte til sin Dulcinea, med Bøn om at staae ham bi i Faren; og derpaa vel bedækket med sit Skiold og Lantzen udstrakt rendte han, saa stærk Rozinante formaaede, ind paa den förste Veir-Mölle. Stødet traf een af Vingerne, hvilken, da Vinden gik temmelig stærk, ikke allene splittede Lantzen ad, men tillige forsatte Hest og Mand saa eftertrykkeligt et Puf, at de flöi et godt Stykke Veis hen i Marken. Sancho Panza iilede, efter sin Esels Evne, alt hvad han kunde for at komme hen til sin Herre, og da han naaede ham, fandt han, at han ikke kunde røre sig. (Saa stærk var Springet, han havde giort med Rozinante.) Det sig Gud forbarme, sagde Sancho, sagde jeg ikke nok til Deres Velbyrdighed, at De maatte see sig vel fore hvad De giorde, siden det ikke var andet end Veir-Möller, og hvem der ikke kunde see det, maatte for i Veien have faaet et Slag af dem. Tys, min Ven! sagde Don Quixote, ingen Ting i Verden er saa mange Forandringer underkastet, som Krigen.

Johan Clemens Tode.

Født 1736 på Zollenspieker i Nærheden af Hamborg, kom 1752 til Tønder, hvor han begyndte at lægge sig efter Kirurgi, derfra 1757 til København, rejste senere i nogle Aar udenlands, og blev 1772 Professor i Medicinen ved Københavns Universitet; døde 1806. Skønt Tysk af Fødsel, havde han så godt tilegnet sig det Danske Sprog, at han blev en af sin Tids frugtbareste og, formedelst sine gode Kundskaber, klare Dømmekraft, store God-

modighed, uudtømmelige Lune og poetiske Talent, mest yndede Skribenter. Han var ej alene Forfatter til en stor Mængde medicinske Arbejder og stiftede megen Gavn ved et Ugeskrift Sundhedstidenden, hvorigennem han udbredte mange almennyttige Kundskaber; men også som Digter i mange Fag stod han højt i Publikums Gunst (blandt hans mange originale Skuespil er Søofficererne det bekendteste og en Roman: Kjærligheds Nytte, gjorde megen Lykke). Endelig var han meget virksom som Oversætter af fremmede, især engelske, Værker paa Dansk, og af danske paa Tysk.

Kiærlighed betragtet som en Sygdom.

Nogle af mine Læsere ville maaskee baade undres over, og fortryde paa, at jeg har valgt denne Materie, og at saa hellig en Drift, som Kiærlighed er, skal have samme Skiæbne som Giæs og Østers, at igiennemhegles af min medicinsk-satyriske Pen.

Men jeg forsikkrer paa Autor-Parole, hvilken altid er lige saa hellig som Kiærlighed, og i det mindste langt helligere end Kiærligheds Løfter, at intet andet i Verden bevæger mig til dette Foretagende, end Attraae og Haab at gavne mine unge, og at moere de ældre Læsere. Det er jo dog en unægtelig Sandhed, at Kiærligheds Epidemie aldrig uddøer hos os, og enten aabenbart ødelægger, eller hemmeligen undergraver smukke Folkes Sandser og Sundhed. Man vil og finde, at Lægekonsten forskaffer en langt grundigere Indsigt i dette moralske Onde, og viser langt kraftigere Hielpemidler derimod, end Philosophien, om denne endogsaa vilde bruge de haandgribeligste Overtalelsesgrunde.

Jeg for min ringe Deel har den største Agt for Kiærlighed; jeg veed, at dens Magt er uimodstaaelig, og dens Herredømme uden Grændser. Jeg tilstaaer, at den kan bevirke ligesaa utroelige Forvandlinger, som de Ovidius fortæller.

Allermindst tør jeg, som den der uværdigen regner sig til Poeterne, nægte Kiærligheds Indflydelse paa en Digters Genie. Og den vilde være meget utaknemmelig, som ikke erkiendte, at Kiærlighed giør mangen Byrde let og meget bittert sødt, saa at Mylord Rochester ikke har saa ganske Uret, naar han kalder den en hiertestyrkende Draabe, som Himmelen kastede i vort Bæger, at Livets væmmelige Drik kunde gaae ned. Ja lad være, at Kiærlighed er en Gud, og har Rang og Sæde iblant de øvrige poetiske Divinitæter. Af alt dette følger ikke, at den er saa hellig, som de nyere Digtere giør den. Dens Templer og Offere, dens Drifter og Sødheder ere undertiden saare urene. Den er altid dog kun en Skrøbelighed, en Svaghed, og med al sin Magt maa den vige Fornuften, naar denne ret bruges: ligesom Feberen allene saa længe beholder Overhaanden, som Patienten forseer sig i Diæten eller tilsidesætter de rette Lægemidler.

At Kiærlighed er en Sygdom, og bør behandles som en Sygdom, skal jeg nu vise. For en Sindssygdom har man længe holdt

den; men jeg paastaaer, at det er en legemlig Svaghed, som har sin første Grund i en Feil i de udvortes Sandser, og som kan cureres ved Medikamenter.

Den har saa megen Lighed med de fleste øvrige Sygdomme, at jeg ikke selv ret veed, til hvilken den mest fortiener at henføres. Dog kommer den nok nærmest overeens med Feberen.

Den berømte Vogel har virkeligen anført den iblant Feberne, under Navn af Febris amatoria. Den bestaaer i et ordentligt Anstød af Kulde og Hede, foraarsaget af en inderlig Længsel efter den elskede Persons Komme.

At en heftig Kiærlighed kan sætte Blodet i en kaagende Heede og hele Legemet i en Brand, er bekiendt. Denne Brand bliver ofte ved, i hvor meget man endogsaa har søgt at slukke. Een af de ældste græske Philosopher, som tillige udøvede Lægekonsten, besøgte engang en Kongesøn, som skulde ligge syg af Feberen. Paa Trappen kom ham et ungt Fruentimmer i Møde, lige saa deiligt, og lige saa blussende som Morgenrøden. Da han kom ind til Prindsen, fandt han dennes Puls i Bevægelse. „Du har vel nyeligen havt Feberen?" spurgte den Gamle smilende. „Den har forladt mig ganske nyssens," svarte den foregivne Patient. „Jeg veed det," sagde Lægen, „jeg mødte den paa Trappen."

I en Feber taler man gierne over sig. Dette Tilfælde findes og hos de Elskende, og i en høi Grad. Ligesom Feberpatienten falder i Forvirring og smaasnakker, saasnart han lukker sine Øine, saa pleier ogsaa Kiærlighedstrælle at røbe deres Tilstand ved alle Leiligheder, naar de ikke passe vel paa sig selv. Allermindst kunne de vogte sig, naar de høre eller see noget, der harmonerer med deres Lidenskab, eller ligner den Elskede. Jeg veed, at et ungt Menneske, som blev tilspurgt, hvad den kraftigste mavestyrkende Plante kaldtes, svarte i sin Forvirrelse: Anne Marie.

Med Quartanfeberen har Elskov megen Liighed. Den antager alle Slags Skikkelser og Masker; den ligger ofte en Tid lang skiult, og ved mindste Anledning yttrer sig igien med forøget Styrke; den er ofte allene at kurere, ved at reise langt bort.

Megen Liighed har Kiærlighed med Ormfeber. Den som plages af Orm, har gierne blege Kinder og en blaa Kreds omkring Øinene: en sukkende Turteldue ligeledes. Orm svække undertiden Appetiten, undertiden forvolde de Graadighed; det samme giør Kiærlighed. Ubønhørte Elskere kunne hverken spise eller drikke, og ere derfor meget tienlige i en beleiret Fæstning, allerhelst da deres beklemte Hierte foragter Livets Farer.

Naar Elskov gaaer til en høi Grad, saa ligner den Melancholie. Der ere mangfoldige saadanne, som synes at have deres fulde Forstand, indtil man kommer til den Skrue, som er løs. En Melancholikus kan tale som en Salomon om alle Ting; allene en eeneste Idee er urigtig. Dette finder man ogsaa hos de Elskende. De

kalde alt andet ved det rette Navn; de see Grunden af alle andre Ting; allene om den, de elske, dømme de forkeert.

Omendskiønt Kiærlighed egentligen er en legemlig Svaghed, saa har den dog saa stor en Indflydelse paa Sielens Evner, allerhelst paa Indbildningskraften, at ingen Vildfarelse fortiener mere at undskyldes, end den som henfører Kiærlighed til Sindslidenskaberne.

En Elskers Indbildningskraft overgaaer al Verdens Skildrere og Skialdre i den Konst at smigre. Den giør det Gamle ungt, den opreiser det Forfaldne, den forfrisker det Visne, den opliver det Døde, den udsletter Rynker, og den stumper lange Næser og Hager. Den planter de deiligste Roser paa et Par Pergamentskinder, og de faureste Lilier paa en blaa Maane under Øinene. Hvor andre see Grimacer, der seer den Elskende Gratiernes kiælne Leeg; han hører en Sølvklokke klinge, eller en Nattergal slaae, naar andre troe de høre en Hiulbør eller en forkiølet Vægter.

Men er Indbildning i Stand til at danne Skiønheder, hvor de mangle, hvor meget mere maa den da ikke forhøie virkelige Yndigheder, og opdage de skiulte?

En alt for levende Indbildningskraft geraader let i Forvildelse. Det seer man hos dem, der have en stærk Feber; det samme skeer hos de Elskende. Ligesom en Febricitaut undertiden holder sin Læge for en Bøddel (hvori han dog ikke altid har saa ganske Uret), saa anseer ogsaa Elskeren alle dem, der lægge hans Kiærlighed noget i Veien, for Umennesker.

Til de Tilfælde, som flyde udaf de Elskendes forvildede Indbildningskraft, høre Kiærlighedsvers og Kiærlighedsbreve. „Hvorledes? Elskovsvers og Breve, hvad har Lægekonsten med dem at bestille?“ O en heel Deel. Af Vers og Breve kan en god Doktor ligesaa got bedømme denne Sygdom, som en anden legemlig Svaghed af Pulsen og Urinen.

Den Phantasering, som man iagttager hos en Feberpatient, giver os megen Oplysning i Henseende til Sygdommens Natur. Er den Syge vild og uregierlig, vil ud af Sengen, og angriber dem, der ville holde ham, saa har denne Forvirring gierne sin Grund i en Betændelse; ligger han derimod og smaasnakker, og lader sig let giøre bange, saa er det et Tegn paa Nervesvækkelse og Malignitæt.

Saaledes kan man ogsaa lære meget af Kiærlighedsvers og Kiærlighedsbreve, i Hensigt til den Elskendes Svaghed. Man kan slutte deraf, om den har sit Sæde endnu i Øinene, eller allerede i Hiernen, om den har angreben Hiertet, Maven, Leveren og saa videre.

Naar Elskeren opholder sig allene ved sin Deiliges Øiestene, Læber og det øvrige Yndigheders Inventarium, saa er Sygdommen ikke kommen længere end til Øinene.

Taler han allerede om hendes dydefulde Siæl, saa er Hiertet angreben.

Raser han à la Siegwart, og raaber paa hellige Kys i Guds velsignede Maaneskin, og andre saadanne Følsomheds-Materialier, saa lider Maven; thi den nu omstunder saa almindelige Empfindsamkeit, er intet andet end Mavesygdom, hvori Brækmidler vise en herlig Nytte.

Stormer han og truer med Selvmord, som den unge Werther, saa har Sygdommen tændt en Feber, og forvoldet stærke Opstigelser til Hovedet, hvorfor ogsaa denne Grad af Kiærlighed bør behandles med Blodtapninger, kiølende Pulvere, Sennep og Suurdei under Fødderne, om det er en ung Herre, og paa Læggene, om det er en Mandsperson: og overhovedet med de Midler, der tiene i den høieste Grad af Drukkenskab.

Yttrer han en vis Hengivenhed i sin umilde Skiæbne, ønsker sin Gudinde al muelig Lyksalighed, og sig selv en langsom Død, saa maa man faae at vide, om Patienten ikke har paa eengang slaaet sig fra Viin til Brændeviin, hvoraf mange brave Mænd ere blevne halvtaasede. Man vil da finde, at en god Dosis bitter Pommerants, eller i Mangel deraf en god dansk Kummen, reiser Mandens Livsaander, saa at han enten glemmer eller foragter Kiærligheds Magt.

Kiærlighed, denne heftige Sindsfeber, er i vore Tider ikke nær saa farlig mere, som den har været i vore Forfædres Tider. Men dette gielder allene i Almindelighed. Fra Tid til Tid seer man Patienter i denne Syge blive saa forvildede, at de lægge Haand paa sig selv. Saaledes gik det den unge Werther, hvis begrædelige Historie er vel bekiendt hos alle følsomme Siæle. Men det ynkværdigste Exempel paa Kiærligheds rædsomme Magt, finde vi hos den troeværdige Poet Hagedorn, hvor denne gyselige Historie læses paa Tydsk.

Men naar nu en Forelsket ikke qvantsviis, men for ram Alvor tager Livet af sig, dog saaledes at han slipper vel derfra, saa er dette eet af de bedste Midler mod Svagheden. Jeg har hørt af een af vore Lærde, at en Student i Tydskland i den Fortvivlelse, en uhelbig Kiærlighed drev ham til, hængte sig, men betids nok blev nedskaaren, og fra den Tid af ikke kunde begribe, hvorledes det var gaaet til, at han havde elsket et Fruentimmer, der ikke var smukkere, i saa høi en Grad.

Dette er allene et lidet Vink, som jeg vover at give dem, der finde deres Sygdom ulægelig. Det beroede allene paa, at denne Kuur kom i Moden, og at der var et Menneske at faae, som var øvet i at nedskiære. Da fik de Skiønne vel at give bedre Kiøb, naar enhver fortvivlet Elsker gik med en Strikke i Lommen.

De forvildede Drenge.

I vilden Skov
Tre raske Skoledrenge,
Som nød tvetydig Gave, Lov,
Sig tumlede og sprang saa længe,
Saa ubetænksom flakked om,
Indtil fra hvert et Spor af banet Vei de kom.

De søgte efter Fugle-Reder;
Børnlille, denne Jagt er Fjas.
Den mangen vakker Knøs forleder,
At stjæle sig fra hædrende Parnas.
Og hvem fra Muserne sig lister,
Ham slipper og de gode Ri;
Og neppe bliver han Magister,
Undtagen i
Den frie Konst Dagdriverie.

Og just da ingen af dem kunde finde
Den Vei, der bragte dem,
De alle Tre paa eengang fik i Sinde
At haste hiem.
De ikke veed, hvorhen de sig skal vende,
Og raabe med een Mund: „Kom lad os gaae;
Vi her ei længer tøve maae.“
(En gammel Læser leer, og siger: Man kan kiende,
At det var Drenge; de vilde rende,
Naar alting be'er dem stille staae.“
Men, gid det var kun Børn, der handle saa!)

Først var de kun et lille Gran besippet,
Men da de længe op og ned
I skummel Skov forgieves havde trippet,
Besippelsen blev Ængstlighed.
De yngste to især, af Rædsel blege,
Om Hielp til Jord og Himmel skrege,
Og snart blev Frygtens Skraal
Fortvivlelsens det fæle Vraal.
Alt som de hulker, brøler, beder,
Paa een og nu paa anden Kant
De atter efter Veien leder;
Men ei den mindste Fodstie fandt.

Den kloge Tredie til dem raaber:
„Hvor længe vil I rende der som Taaber?
I ved at vanke hid og hid
Allene taber Kraft og Tiid.

Jeg ligefrem min Kaas vil styre,
Og da jeg Skovens Grændser naaer."
„Ak!" svare de forsagte Fyre,
„Hvad om du længest Vei nu gaaer?"

„Om det end var en Miil, ja mere;
Hvad siger det? Paa Skoven maa der Ende være,
Og denne, troe mig, finder jeg,
Naar jeg kun følger lige Streg."

Hans Tillid Mod de andre giver;
De trostig vandre lige til,
Og snart de have vundet Spil.

Nu mørk og rædsom Skov sig viser
Alt mere, mere lys for dem;
Alt hitter muntert Øie hiem,
Og glad de to Kamraten priser,
Hvis faste Sind og snilde Raad
Dem var en Ariadnes Traad.

* * *

Min unge Ven, i Misligheder
Bliv fast ved Ærlighed, og frygt kun ei.
Du kortest, vissest Dig af Faren reder,
Ved kiækt at gaae den lige Vei.

Johan Herman Vessel.

Født den 6te Oktober 1742 i Vestby Sogn i Christiania Stift, hvor hans Fader, Provsten Jonas Vessel, Brodersøn af Søhelten Tordenskiold, var Sognepræst; hans Moder var Helena Schumacher. Efter privat Undervisning kom han 1758 i Christiania Latinskole, hvorfra han 1761 blev dimitteret til Københavns Universitet. Året efter tog han den så kaldte filosophiske Eksamen. Videre gik han ikke paa den akademiske Bane; men, uden at lægge sig efter noget Brødstudium, tilbragte han hele sin øvrige Levetid i København, dyrkede levende Sprog og de skiønne Videnskaber, og førte for Resten et så muntert og lystigt Liv, som hans Omstændigheder tillode. Han ernærede sig af at give Undervisning, især i de levende Sprog, og da han havde gode Kundskaber i Fransk og Engelsk, senere også studerede Italiensk og Spansk, kunde han herved have sit rigelige Udkomme. Men stadig Flid og Orden strede altfor meget imod hans Natur. Han erhvervede sig derfor kun det Allernødvendigste, og knap det. — Tredive Aar gammel overraskede han Publikum med sit første Arbejde: Kiærlighed uden Strømper. Det kom ud uden hans Navn, men det gjorde overordenlig Lykke, og Forfatteren var snart opdaget. Af hvad han senere leverede, f. Ex. Lykken bedre end Forstanden, Komedie i 5 Akter, kunde Intet stå ved Siden ad dette Mesterstykke. Det Bedste var nogle versificerede komiske Fortællinger i et poetisk Ugeblad, som han udgav under Titel Votre Serviteur. I det Hele strev han kun

lidet, og henfaldt allerede tidlig til en vis stille Melankoli og Uvirksomhed, som var en Følge dels af Næringssorger, dels af en langvarig Sygdom i Årene 1776 og 77, og upåtvivlelig også tildels af Utilfredshed med sit eget altfor fri og ubundne Levnet. Både Wessel og hans Samtidige, Ewald, forbleve upåskønnede af Hoffet og Magthaverne, hvilke i deres hele Væsen vare for meget udenlandske og fremmede til at føle eller begribe disse to Personligheders Værd og Vigtighed; og hans naturlige Lyst og hans Vane til at drive sin meste Tid hen i lystig Lediggang og blandt muntre Selskabsbrødre (mest Landsmænd med godt Hoved, som dannede den så kaldte Norske Klub) bidrog hverken til at forbedre hans Finanser eller hans Sundhed eller Sindsstemning. I Året 1779 blev han ansat som Oversætter ved Teatret med 100 Rd. i fast årlig Indtægt foruden tilfældigt Honorar, og 1780 ægtede han Jomfru Buker fra Christiania, som tilbragte ham nogen Formue, hvilken dog ikke varede længe. Han døde den 29de December 1785, til stor Sorg ikke blot for dem, som i personlig Omgang havde følt sig tiltrukne af hans stille og fordringsløse Væsen, godmodige Lune og naturlige Vittighed, men for Alle, som i hans første Frembringelse havde beundret et herligt Talent, der tildels gik til Grunde af Mangel på tilbørlig Opmuntring og Pleje. Baggesen skrev under hans Billede: „Gråd smelted hen i Smil, når Wessels Lune bød, og Glædens Smil forsvandt i Tårer ved hans Død", og mundtlig Tradition opbevarer endnu mangen Vittighed fra Wessels Svirelív.

Også til den alvorlige Poesi viste Wessel i „Nøisomhed" og „Søvnen" gode Anlæg; men det er hans „Kierlighed uden Strømper", der har gjort ham til en af Mestrene i den Danske Literatur. Det er en Parodi, som den Tids slette Smag i Sørgespil og Opera fremkaldte. Den Franske Tragedies bekendte Unaturlighed, dens Højhed og Pragt i Ord og Tale ved Siden ad dens Mangel paa Handling og Karakter, var stærkt paa Vej til at trænge ind i den Danske Literatur. Ikke alene opførtes Franske Tragedier i Originalsproget på Hoftheatret, men Selskabet for de skønne Videnskaber belønnede endog og udgav Oversættelser deraf, og, hvad der var det værste, Publikum fandt Smag i et Par originale Stykker af Nordal Brun, der ganske vare Efterligninger af dem. Ogsaa Italienske heroiske Operaer, der vare ligeså flaue og opskruede, opførtes af Italienske Sangere og Sangerinder, og gjorde Lykke; ja man begyndte endog at efterligne disse. Da kom ganske uventet Kærlighed uden Strømper, dette mesterlige, indtil de mindste Træk veltrufne og fint udførte Karrikatur-Billede af den beundrede Franske Tragedie, og hævede ligesom ved et Trylleslag den Forblindelse, hvori man havde taget det Falske for ægte. — Såvel Stykkets rene og correcte Sprog samt lette og flydende Vers, som og det fuldkomne og sikre Overblik, hvormed Wessel har behandlet sin Genstand, saa at Intet i Maleriet er glemt og dog Intet overdrevet, gør det til et af vor Literaturs klassiske Værker, der som sådant bestandig vil beholde sit Værd. Men når Kærlighed uden Strømper endnu morer os meget, så er det ej alene, som Rahbek og Flere efter ham have sagt, „fordi det ikke er et enkelt Digt, men en hel Klasse af forfejlede Digterværker og deres falske Form, som her revses;" ti man morer sig over den uden at tænke på eller endog blot kende de Franske Tragedier eller deres Tyske og Danske Efterligninger. Men den morer os især, fordi den er et Angreb på Affectation og Unaturlighed i Almindelighed, fordi den rammer vor nationale (isøvrigt ikke alene vort Folks) Lyst til at ville ligne de Fornæmme og Fintdannede, og vor Tilbøjelighed til, uden selvstændig Dom, at tage Andres Bestemmelser om hvad der er det Passende og Rette for gode Varer. Denne forfængelige Lyst og denne blinde Underkastelse blomstre endnu, og det er disses Repræsentanter Heltene og Heltinderne i Kærlighed uden Strømper ere. Dette Stykke er altså ikke alene en Parodi på en hel Digtart, men et selvstændigt komisk Værk, der træffer såvel Forfattere og deres Arbejder, som Folket og dets Sæder. Det er ikke et Karakterstykke, således som Holbergs Komedier for det meste ere, hvilke ere rettede mod særegne Fejl og Dårskaber, som han vilde fordrive. Man mærker ikke i Wessels Digte nogen så kaldet

Moral. Han undte, som det syntes, og tilstod alle Mennesker at være hvad de vilde og som de vilde; ti han var i højeste Grad godmodig og tolerant. Men Affectation og påtaget Væsen var bestandig Genstand for hans Morskab og Skive for hans Vittighed.

Texten er her tagen af J. Levins Udgave, Kbhvn 1862.

Scener af Kierlighed uden Strømper.

Et Sørgespil i fem Optog.

Personerne.

Johan von Ehrenpreis, Skrebder-Svend.
Grete, Johans Forlovede.
Mette, Gretes Fortroelige.
Mads, Gretes ulykkelige Elsker.
Jesper, Madses Fortroelige.

Første Optog.

Første Optrin.

Grete (allene, sovende paa en Stoel, vogner op, og siger:)

„Du aldrig bliver gift, hvis det i Dag ei skeer!“
O! alt for fæle Drøm! mig synes, at jeg seer
Endnu den sorte Geist, at jeg ham hører true
Med samme Torden-Røst. Saa skal jeg aldrig skue
Det Haab opfyldt, hvorpaa jeg byggede saa tryg,
Da paa min Skrebders Skiød, med Haanden om hans Ryg,
Jeg hørte ham saa tidt med kiælen Stemme sige:
Jeg var hans eeneste, hans allerbeste Pige,
At mine Øiekast sig trængte til hans Siæl,
Og at han uden mig ei kunde libe vel.
Troeløse! jeg gad vidst, hvordan du nu maa libe,
En Diævel skulde dig ei kunde fra mig slide,
Min Smiil din Vellyst var, og mine Vink din Lov,
Det svoer du paa, og løi, og denne Løgn var grov;
Thi over Tiden nu det alt er otte Dage,
Som du mig lovede at komme her tilbage.
Forbandet den Major, hvis Buxer gik i tu!
Dog nei, utroe Johan, forbandet være du!
Det Bud, som foregav, at en Major ham sendte,
For at berette dig, de Buxer, som du vendte
J Fior, var nu i tu, og at et andet Par
Ham maatte giøres strax, thi han i Knibe var,
Han for at skuffe mig med dig var sammensvoren.
J kiørte Pokker J! og ikke til Majoren.
Hvor kunde vel hos mig Mistanke finde Sted?
Jeg var godtroende og blind af Kierlighed;
Stokblind jeg vist nok var, som kunde ei begribe,
At aldrig saadan Mand, en reen Major, i Knibe
For Buxer være kan. Jeg nu for silde seer — —
(efter nogen Taushed)
„Du aldrig bliver gift, hvis det i Dag ei skeer!“

Viig fra mig, sorte Aand, som tordner i mit Øre.
Dog nei, jeg hører ei, jeg synes kun at høre.

Andet Optrin.

Mette. Grete.

Mette. Hvad nye Fortræd, Masør! forvolder disse Skrig?
Hvor ængste de min Siæl!
Grete. Jeg er ulykkelig!
Veninde, hør og skielv! Et fælt sortagtigt Væsen,
En Diævel uden Tvivl, med sorte Haar paa Næsen,
Mig nu, jeg sad og sov, i Drømme forekom,
Og grumt og brølende afsagde denne Dom:
„Du bliver gift i Dag, skal Du det eengang blive!"
Mette. Man bør ei altid troe, hvad Drømme os indgive.
Grete. Du veed, en Helte-Drøm har aldrig feilet før.
Mette. Lad det end være saa, du dog betænke bør,
At til en rigtig Drøm der Seng og Nat udkræves;
Om Dagen i en Stoel — —
Grete. Du trøster mig forgieves;
Det Indtryk, som min Drøm har giort udi mit Brøst,
Desværre trodser din og hele Verdens Trøst.
Jeg seer min visse Død.
Mette. Men den seer ikke Mette.
Din Drøm, var den end sand, den siger jo kun dette:
Du aldrig giftes skal.
Grete. Og den, som siger det,
Den siger, jeg skal døe. Thi jeg har nogen Ret,
Hvis tusind Vidnesbyrd mig nogen Ret kan give,
At troe, jeg ikke bør blant Grimme regnet blive;
Og naar man ei er grim, og er ei heller død,
Man for at blive gift ei pleier lide Nød.
Mette. Forlad mig, jeg tilstaaer, at jeg mig har forløbet.
Grete. Du ved din Tale kun Eenfoldighed har røbet,
Og den er alt forladt.
Mette. Forlad da ligesaa,
At jeg dig endnu tør et Middel foreslaae,
Hvorved du lykkelig, og Drømmen sand kan blive
Gift dig i Dag med Mads.
Grete. Min Haand jeg skulde give
Til den, jeg før forskiød? den Kaal jeg spøtted i,
Jeg skulde søde selv? Gid før — —
Mette. For alting tie!
En ubetænksom Eed man ofte maa fortryde.
Og mine Grunde dig maaskee kan overtyde,
Du ei forsværge bør, at blive Madses Brud.
Sandt nok, ved saadan Eed en Siæl sig mærker ud,

Som ikke tænker lavt; men jeg tør endnu sige:
Den Siæl hver anden maa i Høide overstige,
Som kun af Lydighed imod sit Kald og Pligt
Nedlader sig til det, som den er væmmeligt.
Men vores Kald og Pligt, saa mange som vi ere,
Er at udvælge os en Mand i Tugt og Ære.
Grete. Hvo kan vel staae imod den rene Sandheds Sprog!
Det har udi min Siæl oplyst den mørke Krog.
Fornuften i dit Raad er villig at samtykke,
Kun maatte Hiertet ei Fornuften undertrykke!
Der dog endnu en Ting for Hovedet mig staaer:
Om jeg dig lyde vil, hvem staaer mig inde for,
At Mads foragter ei, den ham har før foragtet?
Mette. Du hans Høiagtelse for evig har forpagtet,
Det staaer jeg inde for; og til Beviis herpaa:
Før Solens Opgang han for mine Fødder laae
I Morges Taarefuld, og med en ydmyg Mine
Bad om Tilladelse at kaste sig for dine;
Han har en vigtig Sag at forebrage dig,
Som han fandt raadeligt at holde skjult for mig.
Hvis du tilsteder det, og du det bør tilstede,
Jeg strax vil hente ham.
Grete. Lad din Forstand mig lede!
Giør hvad dig synes best. Min Siæl indviklet er
I Sorgens mørke Sky, du dens Veileder vær.
(Mette gaaer).

Tredie Optrin.

Grete (allene).

Saa er jeg da fordømt til Madses Brud at blive,
Jeg give skal min Haand, og kan ei Hiertet give;
De skulde begge to saa deilig fulgtes ad,
Hvis den utroe Johan ei værdig var mit Had.

Fierde Optrin.

Grete. Mads.

Grete. Seigneur! Indgangen hid jeg vilde dig ei hindre;
Thi af en Mand som dig, jeg venter intet mindre,
End smaae Bebreidelser, som giør os begge Skam.
Mads. Enhver, som kiender Mads, bør tænke saa om ham.
Vel sandt, du mig forskiød; men det er kun en Skiæbne,
Mod hvilken du omsonst, og jeg, mig vilde væbne;
Det ingens Brøde er, og altsaa ikke din.
Een Brøde veed jeg af, og denne bliver min:
Jeg en Misdæders Navn med Rette burde bære;
Jeg har fordristet mig, din Skjønhed at vanære:
Du tog din Haand igien, og jeg har endnu Liv,
Jeg ei mit Hierte strax hiemsøgte med en Kniv.

Din Skiønhed jeg til Trods endnu tør drage Aande;
Du Aarsag har om mig at tænke allehaande.
Men tager jeg ei feil, en Skiæbne eller Aand,
Jeg veed ei hvem af to, tilbageholdt min Haand,
Da jeg, Madam, forladt og straffet med din Vrede,
Besluttede at døe: min Kniv var af sin Skede,
Min Arm alt udstrakt var, jeg manglede ei Mod;
Døe var min fulde Agt; flyd, raabte jeg, mit Blod!
Men ingen Draabe flød. Man er som uden Sandser,
Naar man sig dræbe vil. Om derfor med et Pandser
Mod dette grumme Stød een dækkede min Barm,
Hvad eller nogen Geist tilbageholdt min Arm,
I den Forvirrelse jeg kunde ei erfare.
Grete. Nu min Beskedenhed befaler mig at svare.
Jeg kiender mig for vel til mig at bilde ind,
At heele Verden var udi et Kalve-Skind,[1])
Fordi jeg byttede bort en Elsker for en anden.
Vel har jeg ofte hørt, naar jeg skal sige sanden,
At nogle Skiønheds Træk mig gunstig Skiæbne gav;
Men saa hovmodig jeg dog aldrig blev deraf,
At mig i Sinde kom at holde for en Brøde,
Om ved mit Hiertes Tab min Elsker strax ei døde.
Mads. Ved din Beskedenhed min Brøde voxer meer,
Jo mere jeg dit Værd ved den forøget seer.
Grete. Nu nok om dette talt, vend dig igjen til Sagen.
Mads. Jeg har da tydelig, mig synes, lagt for Dagen,
Hvorlunde at en Aand, en Skiæbne eller sligt
Var Aarsag, at jeg ei før efterkom min Pligt.
Men Skjæbne, Aand og sligt giør intet hen i Taaget,
Og med at frelse mig de vistnok meente noget;
Det noget gietter jeg, men om jeg gietter ret,
Et Ja, et Nei af dig skal snart afgiøre det.
Jeg troer min gode Aand mit Liv har vildet spare,
Fordi den saae, min Nød ei skulde evig vare,
Fordi den saae, Johan tilsidst ved nedrig Sviig
Dig skulde lære ret at sætte Priis paa mig.
Herom at sige meer var kun at spilde Tiden,
Og at fornærme dig, som alt for længe siden
Min Mening fattet har; beær mig med et Svar,
Hvoraf jeg fatter din.
Grete. Hvad Skiæbnen budet har,
Var en Forvovenhed af mig at vilde hindre.
Jeg har i denne Sag kun dette at erindre:

---

[1]) var i Oprør eller i Sorg. Dette synes at måtte være Meningen, uagtet en vestjydsk (formodenlig også norsk) Talemaade: „troer Du at Verden hænger i et Kalveskind?“ betyder: troer du, at den Ting går så let?

Ifald jeg giftes skal, da maa det skee i Dag,
Det ellers aldrig skeer.
Mads. Min Tunge er for svag
Til min Erkiendtlighed og Glæde at udtrykke;
Læs af mit Øie-Syn min Elskov og min Lykke.
Jeg galopperer hen at tage Klæder paa,
Hvormed jeg værdigen kan som din Brudgom staae.
(Han gaaer).

Femte Optrin.

Grete (allene.)

Aria.

Skiæbnen bød mig først Johan,
Nu mig giver Mads til Mand.
Naar dig nogen Karper byder,
Og du faaer kun tørre Jyder,
Bliver du lidt flau derved:
Men har du en sulten Mave,
Og ei anden Mad kan have,
Gaaer den tørre Jyde ned.
Skiæbnen bød mig først Johan,
Nu mig giver Mads til Mand.

Hvor nødigt Hiertet vil dog for Fornuften vige!
Jeg hører dennes Røst alvorligen at sige:
Mads blive skal din Mand; men Hiertet siger: Nei —
Dog, hvorom alting er, saa gaaer jeg nu min Vei.

Andet Optog.

Andet Optrin.

Grete. Mette.

Mette. Saa var mit Haab omsonst: du syntes at samtykke
I dette Ægteskab; jeg holdt det for min Lykke,
At ved mit ringe Raad jeg kunde fremme din;
Og skrækkes nu, du slaaer det hen i Veir og Vind.
Grete. Jeg dig forbunden er, som vil min Smerte lindre,
Og ærer dine Raad; men ikke destomindre
Mit Hierte siger mig, at tusind Plagers Hær
Med Længsel venter paa, at see min Brudefær.
Før var jeg angestfuld, men tusind gange mere,
Saasnart jeg tænker paa, at Mads min Mand skal være,
Jeg veed ei selv, hvorfor.
Mette. Man vel hos visse Folk
Paa visse Tider bør ansee som Sandheds Tolk

En rigtig Ahnelse; men du dig kan bedrage,
Og for en Ahnelse maaskee den Afskye tage,
Som føles af enhver ved slige Bryllupper,
Hvor man skal ægte een, og har en anden kiær.
Din Ahnelse maaskee af sidste Slags kan være,
Hvem veed?
Grete. Du er for kort til mig at kunne lære
At kjende Ahnelser. Hvis min ei ægte er,
Saa maa du frit — —
Mette. Men hør! hvem mon der banker der?
Jeg gaaer at lukke op.

Tredie Optrin.

Grete (allene.)

Hvem mon der vel kan banke?
Maaskee — — dog nei — — det var for smigrende en Tanke,
Og den troeløse Skurk vist havde kommet før,
Hvis ei; — — men Himmel! Jord! det er Johan! — — Jeg døer.

Fierde Optrin.

Johan. Grete.

Johan. Hvor seer jeg glad igien de mange Yndigheder,
Som den maa være blind, der ei kan see hos eder.
Grete. Jeg dig fornærmet har, min allerbedste Ven!
Jeg tænkte, du var Skielm.
Johan. Saa tænk nu om igien.
Grete. Mit eget Hierte sig nu færdig er at hade,
Som dig mistænkte saa.
Johan. Jeg kan dig let forlade
En Tvivl saa rimelig for dig at falde paa;
Du er undskyldelig, og jeg er ligesaa.
Du de Forhindringer behager at anhøre,
Som vare Aarsag i — —
Grete. Dig at retfærdiggiøre
Er kun til Overflod, dit Forsvar ligger her,
(peger paa Hiertet.)
Med Ild-Bogstaver trykt. Det kort forfattet er:
Johan, som elsker mig, kan ei strafværdig være.
Johan. Hvor taler du ei smukt, jeg vilde paa min Ære,
Nu Touren er til mig, og sige smukke Ting;
Men Kjerligheden har med tætte Atter-Sting
Saa syet mit Hierte ind, at, om jeg skulde henge,
Dets ømme Følelser sig dog ei kunde trænge
Op til min Mund, Madam!
Grete. Jeg tvivler ikke paa,
Du mig jo elsker høit, naar du mig elsker saa.

Johan. Mig Timer synes Aar, og Øieblik som Dage,
Indtil jeg bliver din, og du min Ægte-Mage.
Grete. Nei see den lille Skalk, hvor han giør høie Sving,
Og det er dig, som ei kan sige smukke Ting?
Johan. Nærværelsen af den, hvis Øine vi tilbede,
Det ømme Hierte tidt kan komme til at svede;
Og denne Sveed, Madam! som er snart ingen Ting,
Din Godhed falder paa at kalde høie Sving.
Du alt for gunstig er.
Grete. Med Ret maaskee du venter
Den Roes, du nægter dig, at faae igien med Renter;
Fortryd dog ikke paa, der bliver intet af
For den gang; men du er endnu ei i din Grav.
Nei bie kun til vi først er bleven Mand og Kone,
Saa kan du lide paa, jeg skal til gavns forsone
Den Forurettelse, jeg nu blier skyldig i.
Johan. Jeg var tilfreds, Madam! vort Bryllup var forbi.
Grete. I Dag, i denne Dag, jeg dig min Haand vil give.
Johan. Er det alvorligt talt?
Grete. Din Længsel vist skal blive
Opfyldt før Aftenen. I Dag er Grete din,
Og din for evig Tid. Jeg strax vil løbe ind
At klæde mig; gaae hen, og giør du nu det samme.
Du studser, bliver bleeg?
Johan. Gid mig alt Ondt maae ramme,
Hvis der er nogen Ting, mit Hierte ønsker meer,
End det at blive din: men jeg mig tvungen seer,
En Dags Opsættelse mig ikkun at udbede.
En umild Skiebnes Dom — —
Grete. Med eet din Elskovs Hede
Nu kjølnet har? Utroe! saa tænkte jeg dog ret.
Johan. Mit Hierte sidder der; du maa udrive det,
Hvis det ei brænder heelt — —
Grete. Troeløse! ja det brænder,
Af en uteerlig Ild, som Ærens Love skiænder,
Som al sin Næring har fra Dyds og Ærens Tab,
Og slukkes ud saasnart man nævner Ægteskab.
Og saadan Kierlighed du tør din Grete byde?
Forræder! jeg forstaaer hvad det har at betyde,
Naar først Opsettelser en Elsker foreslaaer.
Johan. Jeg staaer det ikke ud, det over Skrævet gaaer!
Jeg aabenbare maae, hvorfore jeg mig krymper,
Du nøder mig, viid da — —
Grete Hvad? snart!
Johan. At mine Strømper —
Grete. Og de?
Johan. De er ei til.

Grete. Nu fik jeg Hierte-Stød.
Det alt for gruesomt er, det bliver vist min Død.
(Efter en kort Besvimelse.)
Forvovne! som saa frek tør uden Strømper tale
Om Bryllup, veed du vel, jeg det ei vil forhale;
Men skal du blive min, jeg sværger, at du maae
Som Brudgom da i Dag, om uden Strømper, staae.

Tredie Optog.

Andet Optrin.

Mads. Jesper.

Jesper. Her er jeg.
Mads. Og jeg er ligesaa.
Hvor er jeg ikke mat! og hvor har du giort ilde,
Som min Forfatning veed, og kommer dog saa silde.
Naar man dog har en Ven, som man kan tale med,
Man Kræfter samle kan ved et og andet Sted,
Og hvile, medens man den Vens Betænkning hører;
Men jeg et stivt Qvarteer her Talen eene fører;
Saa jeg er bleven hæs, som ingen Under er.
Fortvivlet, rasende, og dette Svelg saa nær,
Som inden stakket Tid mig ganske skal opsluge,
Jeg en fortvivlet Røst har ogsaa maattet bruge,
Og dette, veed du selv, mangfoldig lider paa.
Jesper. En Udeblivelse du mig tilgive maa,
Som Omsorg for dit Vel har eene foraarsaget.
I min Fraværelse jeg hældig har opdaget,
At der maaskee endnu er Redning for min Ven.
Mads. Hvad, Redning? Jesper tael!
Jesper. Viid da at Skredderen —
Mads. Jeg veed alt nok om ham.
Jesper. Nei, du maa vide mere:
I Dag, i denne Dag han Gretes Mand skal være;
Men han har —
Mads. Hold min Haand! jeg ellers dræber dig.
Er jeg ei martret nok, om du ei spotter mig?
(Han tager forbittret en Kniv op af Lommen.)
Jesper. Han ingen Strømper har.
Mads. Læs, før du døer, Misdæder!
Jesper. Han ingen Strømper har.
Mads. Jeg siger: læs, Forræder!
Jesper. Han ingen Strømper har.
Mads. Endnu har du ei læst?
Jesper. Han ingen Strømper har.
Mads. Saa døe da som et Bæst.

Jesper. Han ingen Strømper har. For Pokker! kan du høre?
Og denne Mangel maa du dig til Nytte føre.
Du Grete veed i Dag vil giftes absolut;
Jeg veed, hun kommer hid, siig da: Min søde Snut!
Hvis Snut er for gemeent, kald hende noget andet,
Nok, siig: Du Strømper har, og see du kan faae blandet
Din Tale hist og her med Haanheds Træk mod ham,
Som ikkun Støvler har. Tael om den store Skam,
En støvlet Brudgom vil blandt Folk paaføre hende.
Giør dette, og jeg troer, at Bladet skal sig vende
Du svarer intet Mads?
Mads. Jeg taus beundrer dig,
Som glemmer saa dig selv af Kierlighed til mig;
Du nævner ei engang det Mord, jeg nylig vilde —
Kan du tilgive det?
Jesper. Det lader meget ilde
At huske Smaating nu, da jeg dig giver Haab
At blive Gretes Mand. Med Fryd og Elskovs Raab
Du burde svare mig; er Kulde her anstændig?
Du er indvendig hed, viis dig og heed udvendig.
Mads. Om i en Arie jeg bragte Heeden frem?
Den Maade synes mig var ikke ubeqvem.
(Jesper gaaer.)

Mads (alene).

Aria.

Paa mit Hiertes Skorsteen brænder
En Harpixet Elskovs-Brand,
Som er tændt i begge Ender,
Elskovs Gud den tændte an.
Hver som Røgen seer opstige,
(Røgen er min Aria).
Tænke maae, om ikke sige,
Der er heedt, hvor den kom fra.

Der kommer den, hvis Ord hos Grete meget gielde,
Hvis Raad hos hende mig kan reise eller fælde.
Jeg Mette bede vil med Forbøn tiene mig.

Siette Optrin.

Grete. Mette.

Mette. Mit Ærinde kun slet, Veninde, er udført;
Mads ubevægelig — —
Grete. Det viser mig tilfulde,
At i en andens Sag man taler kun med Kulde.
O, at min Ære dog mig ei i Veien stod,
Jeg skulde kaste mig for den Gruesommes Fod;

Jeg skulde vise dig, hvad Bønner kan udrette,
Naar man er heed som jeg, og ikke kold som Mette.
Mette. Er slig Bebreidelse da Løn for al min Fliid?
Men jeg dig ynker kun. Dit Hierte er i Striid,
Og Piinsler ofte kan den største Siæl forlede,
Til paa sin bedste Ven at hevne Skiæbnens Vrede.

Aria.

Saa æltes Bly med vrede Tænder,
I Heltes Mund, hvis blotte Rygge,
Ei for at svales søge Skygge
I en Allee gevorbne Venner,
Som bleve Bøddeler af Tvang,
Og, under spiilte Hubers Klang,
Dem vifte Ild med smidig Green
Paa nys afklædte Rygge-Been.
De præge deres bittre Qval
I det uskyldige Metal,
Og glemme al den Tieneste,
Det dem i Krigen lader see,
Som dog er overmaade vigtig,
At sige: Naar de sigte rigtig.

Grete. Hvor jeg er lykkelig, at du holdt op engang.
Jeg tager samme Deel udi din smukke Sang,
Som din besiungne Helt i Pibers Lyd og Trommen.
Var her vel Sted og Tiid — —
Mette. Min Tiid var før ei kommen,
Jeg veedste intet Raad, og meget bange var,
For at bedrøve dig med et mistrøstigt Svar.
Jeg ved min Arie kun søgte Tiid at vinde,
Og under Sangen var saa lykkelig at finde
Et Middel, som jeg troer du vist skal frelses ved.
Du det ei vide bør; thi saadan Kundskab streed
Mod Æren, mod din Stand, og mod — —
Grete. Holt inde Mette!
Jeg frygter meget for, at jeg det skulde giette,
Du veed jeg er ei dum, du veed jeg dydig er,
Du veed, hvor høiligen mig Skredderen er kier.
Jeg Dyd og Ære dog for Elskov Fortrin giver;
Men hvad jeg ikke veed, mig ei tilregnet bliver.
Saa meget troer jeg dog, at du mig sige bør,
Om du i dette Raad Johan deelagtiggiør,
Om Skredderen derved kan blive mig uværdig;
Men frem for alle Ting, om han snart bliver færdig.
Mette. Af disse Spørgsmaal nu kun et besvares kan:
Johan i denne Dag vist blive skal din Mand.
(Grete gaaer.)

Fierde Optog.

Første Optrin.

Johan. Mette.

Johan. Bestiæle min Rival? det er for farligt, Mette.
Mette. Jeg veed det eene Raad, og intet uden dette,
Som til dit Bedste mig Cupido selv indgav,
Skield du! ifald du ei benytter dig deraf.
En Siæl, som Gretes Siæl, for Æren meget vover,
Og skiønt hun sig med Mads kun liden Lykke lover,
Saa troer jeg dog, hun før sin Haand vil give ham,
End een, hvis støvlet Fod skal giøre hende Skam.
Johan. Det alt besluttet er, jeg dine Raad vil følge.
Mette. Du gaaer saa snart, Johan? jeg kan dig ikke dølge,
Jeg havde ikke tænkt, det kostede saa lidt
For en ophøiet Siel at giøre saadant Skridt.
Min Helt! for alle Ting mod Dyd lad Elskov stride!
Viis ikke Lasten frem paa dens luslidte Side.
De Store synde vel i Grunden som de Smaa,
Men Maaden, som enhver sin Synd udøver paa,
Den eene giør til Helt, den anden til en Staader;
Du ei Forskiellen veed, Seigneur! paa disse Maader?
Saa smuk Opdragelse du end for Resten har,
Du har i denne Sag opført dig som en Nar.
Bør du ei sige først, hvordan dit Hierte splittes?
Snart sværge: at det ei ved Laster skal besmittes?
Snart raabe: Elskovs Gud din Gud allene er?
Og efter elleve til tolv Omvexlinger,
Hvorved nu Kierlighed, nu Dyden Seier vinder,
Mag saa, at Elskov dig den tolvte gang forblinder.
Vræng Munden, vrie din Krop, bær dig som du var gal;
Og naar du det har giort, bestiæl saa din Rival.
Johan. Tolv gange, Mette? Nei, det vil for længe vare.
Det er den høie Tiid.
Mette. For Tiden da at spare,
Giør her Præludium, og gaae saa strax derhen,
Hvor Madses Kiste staaer, saa vil jeg kierligen
Troe, at du underveis har giort det af med Resten;
Det er jo vores Pligt at tænke vel om Næsten.
Johan (setter sig i en ægte tragisk Postyr).
O! hvilken Qval og Striid! mit Hierte splittes ad!
Dyd! Elskov! kan I to ei søbe af et Fad?
En af jer vinde maa, den anden maa fordømmes;
To Store i en Sæk kan ingenlunde rømmes,
Men Sækken, som I to kan ikke rømmes i,
Tilgavns undgielde maae for eders Klammerie,

Mit Hierte revner snart; jeg elsker eder begge,
Du Elskov er mit Liv, du Dyd, min Kiæle-Degge!
Jeg pleier ellers gaae derfra, hvor Slagsmaal er,
Men jeg de Stridende med mig i Hiertet bær.
Omsonst at flye! omsonst at ville dem forlige!
Her er ei andet for, jeg Dommen maa afsige:
Min Kiæle-Degge Dyd, ja Seieren er din,
Du eene herske bør i stolte Heltes Sind.
Viig, lille Snottede! som skyder Folk med Pile,
Som til min Uhæld har min Grete lært at smile,
Min Grete? nei! hvis da? maaskee Mads Madsens? ja!
Jeg skielver for min Dyd, og skynder mig herfra.
(til Mette)
Kan jeg nu gaae?
Mette. Ja vist.
Mette (allene)
Naar Dyd og Elskov stride,
Skiønt man som ofteste kan see, til hvilken Side
Sig lykken helde vil, saa føler man endda
En tvivlsom Frygt, jeg veed ei hvor den kommer fra.

Aria.

Saaledes kan en Skyldner bæve,
Naar paa hans Dør med ivrig Næve
Der bankes af en Creditor;
Skiønt Slaaen lukker inden for,
Skiønt Pokker sielden pleier føre
Folk ind igiennem lukte Døre,
Saa skielver Skyldneren endda;
Gud veed, hvor saadant kommer fra.

Femte Optrin.

Grete. Mette. Johan.

Grete. Johan med Strømper paa! Tvivl, Haab og Frygt og Glæde
Betage mig, og knap at aande mig tilstæde.
(Til Mette, som tier.) (Til Johan.)
Hvor fik han dem? sig snart. Johan, jeg har en Tvivl.
Mette. Svar hende som en Helt, tael i den høie Stiil!
Grete. Johan, jeg har en Tvivl, den kan du mig betage:
Jeg veed, man intet faaer omsonst i vore Dage.
Hvor fik du Strømper fra?
Johan. Hvis dette Spørgsmaal gik
Udaf en anden Mund, i dette Øieblik
Han for sin Dristighed med Livet skulde bøde.
Den, som formaster sig, at giøre Kinder røde,
Som Skiæbnen har udseet til Kinder for en Helt,
Hvor fælt han straffes end, dog straffes ei for fælt.

Grete. Saa rødmer du?
Johan. Madam! ja, men paa eders Vegne,
Saa lav Mistanke kan ei høie Siæle egne;
Men eders Siæl er lav.
Grete. Seigneur! høi eller lav,
Jeg beder dig, besvar det Spørgsmaal, jeg dig gav.
Johan. Mindst drømte jeg, Madam! at I mig skulde nøde
Til at fralegge mig en saadan nedrig Brøde.
Jeg Maalet, sagde I, for eders Elskov var,
Nei, Maal for Jer Foragt, den Sag er alt for klar.
Forgieves søgte man paa heele Jorderige
En Elskerinde, som sin Elsker vilde sige:
De Strømper, som du bær, du stiaalet har, min Ven!
(Af hvad I sagde før, det var dog Meeningen.)
Jeg lod ved Paaske-Tiid mit Hoved-Haar afrage,
Af Skrek sig reiser nu den Stump, som er tilbage,
Og løfter min Paryk en Tomme fra sit Sted.
Hvem bliver skieldt for Tyv, og gyser ei derved?
Dog Skredderen Johan har Aarsag til at meene,
At han frikiendes ved sit blotte Navn allene:
Johan von Ehrenpreis, viid naar man heder saa,
Man da umuelig kan et Tyverie begaae.
Madam! I maatte dog min ømme Siæl forskaane,
Den har endnu ei lært, at lade sig forhaane.
Jeg før i Lære stod, min Mester var en Stud,
For ikke smukke Ting han tidt mig skieldte ud.
Jeg dølger derfor ei, han tidt, din Esel! sagde;
Men Tyvenavn, Madam! han aldrig mig tillagde.
Det var mig forbeholdt at høre det af Een,
Som jeg tilbad, som var min tredie Øiesteen.
I græder, Grete?
Grete. Nei!
Johan. Da burde I dog græde.
Grete. Ifald jeg græd, Seigneur! da skeede det af Glæde.
Nu kiender jeg Johan; hvor er jeg lykkelig,
Hvor er du dyrebar! Du vist tilgiver mig,
At jeg din Helte-Siæl saa haardt paa Prøve satte,
Ifald du fatte kan — dog ingen Siæl kan fatte,
Hvor min Høiagtelse høit til Beundring steeg,
Og steeg alt høiere, jo meer du bister skreeg.
Min Elskov og min Agt du kaldte tidt din Lykke,
Læs i mit Hierte nu, see hvilket Fandens Stykke
Din Lykke voxet har ved denne Leilighed,
Og jeg skal love for, du er ei længer vred.
Johan. Jeg være længer vred? Nei, Uforlignelige!
Jeg sige maa — —
Mette. Her er ei Tid til meer at sige.

I begge have viist jer Ret til Helte-Rang,
Og eder nøie bør hermed for denne gang.
Hvert Øieblik er dyrt, og I behøve begge,
Paa eders Bryllups-Pynt den sidste Haand at lægge.

Femte Optog.

Fierde Optrin.

Grete. Mette. Johan.

Grete. Jeg fik en Ahnelse. O! alt for kiære Skrædder!
(grædende.)
Den spaaer mig din Ruin.
Mette. Veed du, du overtræder
Heltinders strænge Lov? hvor har du hørt, hvor læst,
At en Heltinde var af Ahnelser indblæst
To Gange paa en Dag? du først i Morges drømmer,
Faaer derpaa Ahnelse. Heltinders Lov indrømmer
Dig knap saa stor Portion; og endda vover du
Paa nye af Ahnelser at faae et Anstød nu;
Det gaaer, min Troe, for vidt.
Johan. Mit Hiertes Herskerinde!
Lad onde Dunsters Magt ei din Forstand forblinde!
Hvad har du spiist i Dag?
Grete. En ringe Bagatel:
Fem Sild, lidt Erter, Flesk — —
Johan. Ja jeg det tænkte vel,
Man faaer som ofteste den ugemene Gave,
At have Ahnelser, af en bedærvet Mave.
Troe du paa mine Ord, at Erter, Flesk og Sild,
Helst om nye brygget Øl man drikke vil dertil,
Saa god en Ahnelse, som ønskes kan, frembringer.
Grete. Seigneur! du talede, strax fik min Angest Vinger.
Af Erter, Flesk og Sild (thi jeg nu troer med dig,
At denne Ahnelse kun de forvoldte mig)
Urolig Dunst ei meer til qvalte Hierte stiger.
Hvad i min Heltes Ord der dog ei Kræfter ligger!

Aria.

Saa Børne-Sværmen i en Skole
Bestige Borde, Bænke, Stole,
Og skrige høit og skogger-lee,
Naar de ei Skolemester see;
Men naar han kun ved Døren rører,
Hver paa sit Sted strax Pokker fører.
Han neppe faaer „I Esler" sagt,
Før alting er i Orden bragt.

Jeg meener Dunsterne med denne Børne-Flok,
Og — —
Johan. Tael ei meer herom, jeg dig begriber nok;
Din Kompliment er smuk og Lignelsen er vakker.
Men skal vi ikke gaae?
Mette. (Hun seer ud af Vinduet efter Solen.)
Det snart ad Tiden lakker.
Grete. Kom lille Hierte-Tyv.
Johan. Jeg mig udbede maa
Et mere tugtigt Navn. Naturen lod mig faae
Til Tyv og Tyverie et Had saa overdrevet,
At Ordet Hierte-Tyv er mig en Afskye blevet.
Man sette Hierte for, man sette Hierte bag,
En Tyv er dog en Tyv, det er en afgiort Sag.

Femte Optrin.

Mads. Jesper. Grete. Mette. Johan.

Mads. Madam, der staaer en Tyv.
Grete. Der staaer en Helt, Forræder.
Mads. Jeg siger nu som før, Madam, der staaer en Skredder.
(Grete faaer lidt Ont.)
Mette (til Johan). Nu gielder det, Seigneur, at vise Helte-Mod.
Johan (til Mads). Du mig for liden er, du ellers for min Fod
Udgyde skulde strax det smudsige, som flyder
I dine Aarer.
Mads. Glad jeg selv mit Blod udgyder,
Men hævnet vil jeg døe, og Grete kiende skal
Den Nederdrægtige, hun gav mig til Rival.
Dog hvad! hun kiender ham. En Brudgom, som kan stiæle,
Ei vælger sig en Brud, som ei forstaaer at hæle.
Naar jeg mig tænker om, jeg heel fornøiet er,
At Grete holdt mig ei den store Naade værd,
At blive hendes Mand. I disse dyre Tider
En Sværm af Haandværks-Folk om Brød indbyrdes strider;
Heltinden klog indsaae, et Haandværk ei forslog,
Og Mads kun havde et. — Jeg mig udbeder dog,
(til Johan)
At fra en mere riig du efterdags vil røve,
Hvad Grete eller du fremdeles kan behøve.
Grete. Jeg ingen Lynild seer, ei hører Tordenskrald!
Hvorban er dette fat? En frek Forræder skal
Ustraffet spotte os? Han ryddes ei af Jorden
I samme Øieblik? Naturens hele Orden
Urygget staaer; Johan! hvad skal jeg troe, min Ven,
Til slig Koldsindighed bevæger Himmelen?
Hvor zitrer jeg! mon du — —
Johan. Imod saa smaa Insekter,
Mod Maddiker, som den, en Himmel ikke fægter,

Og Helten Himmelhøi, ifald han øined' den,
Den krybe lod i Fred. (til Mads.) Kryb ind, kryb ud igjen,
For mig kryb hvor du vil; kun dette vil jeg sige:
Erindre hvad du er; viid, du maae ikke vige
Fra Maddikens Natur; tael ei, dit Væsen er
At krybe, være taus. En Helt befaler her,
Kiend ham, føl dig, og lyd.

Grete. Nu fløi min Siæl tilbage,
Som vilde nyligen af Angest Flugten tage.
Jeg ustuderet er, saa meget veed jeg dog,
At aldrig nogen Tyv kan føre saadant Sprog.
Hvor Heltemæssig, stolt — —

Mads (til Grete). Jeg tvivler ikke længer
Paa din Uskyldighed; du værdig er, du trænger
Til en Oplysning. Hør — —

Grete. Forvovne, paa dit Ord,
Du tænker, jeg Johan en lav Misdæder troer?

Johan. Jeg sagde: kryb og tie.

Mads (til Grete.) Jeg giør dig her en Eed,
Hvis du mig hører nu, at i al Evighed
Du aldrig af min Mund et Ord skal mere høre.

Grete. Han paa det ømme Sted forstod mig ret at røre,
Den Fristelse er stor.

Johan. Jeg har befalet ham
At tie som en Muur; tillad ham ei, Madam,
At handle mod min Lov; min Ære derved lider.

Grete. Men vinder i sit Tab. Der siden kommer Tider,
Da du mig takke skal, for jeg ulydig var;
Da du bekiende maa, din Ære vundet har
Langt meer, end den har tabt. Din Gretes første Beiler,
Al Maskepie med ham (det ingenlunde feiler)
Giør dig og hende Skam; den Skam bør vi undgaae,
Vi bør. Siig Eden Mads.

Mads. Gid gule Erter maae
Udi min sultne Mund til Stene sig forvandle,
Saafremt jeg mod min Eed og Løfte skulde handle,
Med mindre, du mig selv vil løse fra min Eed.

Grete. Jeg dig vel sverge bød, men der er Maade med,
Graa Erter var vel fælt, men sverge ved de gule!
(til Mette):
Hu! Haaret reiser sig. Bring mig en lille Smule
Af Flesk og Erter ind. (Mette gaaer.)

Siette Optrin.

Mads. Jesper. Grete. Johan.

Grete. Jeg føler, synes mig,
Hvor Erter i min Mund til Steen forvandle sig;

Fornuften vil omsonst den Skrek af Blodet jage.
Jeg haaber, naar jeg først faaer Erterne at smage,
Den snart skal Fødder faae.

Syvende Optrin.

Mette (med en Skaal Erter). De forrige.

Grete (med Skaalen). Tak, kiere Mette. (Til Mads): Tal!
Mads. Erindrer du en Tiid — —
Johan. Heltinde, du er gal,
Som hører paa en Orm.
Grete (som spiser bestandig). Heltinder er ei gale;
Med meer Ærbødighed, Seigneur! du burde tale.
Mads. Erindrer du en Tiid — —
Johan. Kom lad os gaae, Madam.
Grete. Jeg fremmer jo dit Vel, i det jeg hører ham.
Mads. Erindrer du en Tiid —
Johan. Erindrer eller glemmer,
Saa er det Tiid at gaae.
Mads (til Grete). Da to Latinske Emmer
Du syede paa mit Tøi — —
Johan. Hvi blev din Mund ei syed?
Du hører, som jeg seer, Madam! med Hiertens Fryd,
Hvordan du elskede, hvordan du sydde Navne.
Vil du ei kysse ham? vil du ham ei omfavne?
Jeg skal ei hindre dig. (Han vil gaae.)
Jesper (som holder ham tilbage). Du bliver her, Seigneur!
Johan. Desværre! du har Ret. (sagte.) Jeg snart af Angest døer.
Grete. Du ei dit Bedste veed. Jeg veed det, jeg det fremmer,
Trods dig, trods al din Spot. (Til Mads). Igien til dine Emmer.
Der var det jo du slap.
Mads. Om du dem saae igien,
Saa kiendte du dem vel?
Grete. Hvor sigter dette hen?
Nu isner alt mit Blod!
Johan. Maaskee er Tiden omme,
Og vi i Tempelet for silde skulde komme,
Fordi du daarligen et Løfte holdet har,
Som uforsigtigen en Mabdik given var.
Grete. Endog mod Madbiker jeg Troe og Love holder.
At Tiden gaaer omsonst, du selv jo kun forvolder.
Din Vanghed qvæler mig; men Løftet er alt giort.
Johan (affsides). Jeg døer!
Mads. Ved disse Knæ, at jeg skal være kort,
(peger paa Johan.)
Du kan Mads Madsens Navn og dine Emmer finde.

Grete (til Johan). Du blegner! Kraft og Mod og Haab og
Liv forsvinde.
(Hun vil til at besvime.)

Mads. Ham Fanden har forført — —

Grete. Om Folk af Helte-Rang
Du tale tør saa lavt? Viid til en anden gang,
Naar Helte Feil begaae, er Skiæbnen Gierningsmanden;
Kun Pøbelen giør Ondt og Skylden giver Fanden.
Men, Mette, hvorfor gav ei du ham dette Svar?
Du saae, jeg i Begreb med at besvime var.
(Til Mads.)
Og du, en anden Gang, naar du seer Folk vil daane,
Saa viid, at du dem bør for Pølse-Snak forskaane.
Hvad skal jeg gjøre nu? besvime eller ei?
Om det for silde er, veed Pokker, ikke jeg.
Jeg i en Lignelse min Mening vil fremsette,
Og siden maa I mig om Eders underrette;
Jeg i saa slibrig Sag ei stoler blot paa mig.

Aria.

Til een, som nøs i Gaar, at sige:
„Hielp Gud! i Dag, bitt' Faar,
„For det du nøs i Gaar!"
Sig passer ikke just saa lige.
Men naar man seer lidt dybt i Tingen,
Saa troer jeg, det er reent,
At Prosit, som kom seent,
Er bedre end aldeles ingen.

Chorus.

Den Prosit, som kom seent,
Er bedre end aldeles ingen,
Og Grete hun seer dybt i Tingen,
Og hvad hun troer, er reent.

Mette. Besvime, skiønt lidt seent, er vores Raad til dig.

Grete. Tag Skaalen een! jeg meer ei til mig selv kan finde.
(Mads tager Skaalen og spiser. Hun daaner.)

Johan (til Mette.) Jeg er saa bange for, at Helten skal forsvinde,
Og Skredderen staae rød og feig og flad igien,
Naar Grete vogner op udaf Besvimelsen.

Mette. Selv Helte kunne tidt staae røde, feige, flade,
At være Helte dog de derfor ei aflade.
Ja vist skal du, Seigneur! staae flad og feig og rød!
Men rød og feig og flad du faaer en Helte-Død,
Naar du kun siger det, som andre Helte sige,
Naar de lastværdige forlade Jorderige.

Grete (som vogner op). Hvad Skam! hvad Qval! hvad Striid!
du som min Elsker var,
Du skulde blive mig til en saa grum Barbar!

Johan (grædende). Barbar! jo men! jeg dig mit rette Navn
skal sige:
En Tyveknegt. Men tænk dog ei, jeg kunde vige
Fra Dyden uden Striid. (Til Mette.) Siig du oprigtigen,
Om Dyden og om jeg ei stode os som Mænd
Mod Skiæbne, Elskov, Last og Fanden og hans Fetter —
Dog, Helten Sminke ei paa sine Laster setter.
Madam! jeg er en Tyv, en Liderlig, en Knøs,
Jeg har vanæret dig, du hævnes bør:
(han tager en Kniv op) Adiøs! (han stikker sig).
Grete. Aa, bitter knøe! han døer! han Hierte har i Brøstet
Saa har hans Last omsonst med dette Haab mig trøstet,
At han kun Skrebder var! min Elskers Hierte boer
Udi hans Brøst, han er en Helt; den Trøst er stor,
Men Jord! hvor dyre kiøbt! (Til Mads.) Hør du Ulykkers Fyrste!
Er der ei mere Blod, hvorefter du kan tørste?
Umennefke! stød til! der er og Blod i mig.
Mads. Jeg øm og kjelen skal dit Tab oprette dig.
Øm for din Ære før, jeg frelste den fra Fare.
Grete. Du kunde dig, Barbar, saa grum en Omsorg spare.
Du lover dig min Haand, som en tilbørlig Frugt
Udaf din Ridkierhed. Snart haver jeg den brugt.
Nu kan du tage den. (Hun stikker sig.)
Mads (til Mette). Skil mig ved disse Erter;
Jeg maa med Armene og vise mine Smerter.
(Mette tager Skaalen, og hun og Jesper spiser; Mads setter sig i Lave og siger:)
En destilleret Ild af tretten Helveder
Og — — jeg veed ikke selv, hvor mange Furier,
Hør, Mette, hielp mig lidt, du kan jo Emolletten:
Siig mig, hvor mange er da Trende gange Tretten;
Thi Trende Furier der er per Helvede.
Om man har sagt mig sandt.
Mette. Ni — — ni og tredive.
Mads. En Helt, som regner slet, er meget at beklage.
Min Tale paa en frisk jeg nu maa igjentage:
En destilleret Ild af tretten Helveder
Og ni og tredive bandsatte Furier,
Som huses i mit Bryst, mig Hovedet giør kruset;
Men denne, troer jeg nok, skal feie dem af Huset.
(Han tager Kniven op. Han stikker sig.)
Mette. Hvor er jeg lykkelig, min Tour dog kom engang!
(Hun giver Jesper Skaalen.)
Jeg seer to kiere Liig af høiest Helte-Rang —
Jeg seer — jeg ikke kan en Helte-Sprikvort finde,
Jeg uden Sprikvort døer — Hr. Jesper! Tienerinde.
(Hun stikker sig.)
Jesper. Hvi skulde Mette døe? jeg ei Aarsagen veed;
Men naar de alle døe, saa maa jeg og afsted.
(Han sætter Skaalen fra sig.)

I Efterlevende, som dette Sted betræde!
Som skue disse Liig, og ei vor Død begræde,
I haarde er som Flint. Saa grum er ingen fød.
Nei, Efterslægten vist bejamre skal vor Død.
Paa dens Medlidenhed jeg forud er saa sikker,
At jeg et Ønske giør, i det at jeg mig stikker,
Hvorved jeg vidne vil min Tak for hver en Taar;
(I Efterlevende! troer! det fra Hiertet gaaer.)
Gid det ei Eder gaae, som det gik denne Stømper!
Gid Eders Kierlighed maa aldrig mangle Strømper!
(Han stikker sig.)

Ende paa femte Optog.

Gaffelen.

Jeg synger om, dog nei! jeg ligefrem fortæller;
Saa ganske ligefrem gaaer jeg just ikke heller,
Et Svinke-Ærinde jeg giver mig iblandt,
Og, er det ikke smukt, saa er det ganske sandt.
Nu, jeg fortæller da om Mand og om Mandinde,
Som havde ved et Ord stor Lykke kundet finde;
Om grønne Søbekaal, som stolte Guder fik;
Om Gaffelen, som kom, og Gaffelen, som gik.
Engang, men det er skeet for længe længe siden,
Og var jeg den Gang til, saa var jeg ganske liden,
Engang Mercurius og Jupiter faldt paa,
For en Forandrings Skyld og Tanker at forslaae,
At foretage sig en Lysttour ned til Jorden,
Hvor Majestæterne fandt alting saa i Orden,
At Jupiter tilsidst brød ud i disse Ord:
„Herr Pope har sagt sandt: det er den bedste Jord."
Han sagde vist nok meer, men til den største Skade
For Læseren, for mig, for Jordens Overflade,
Er denne liden Stump deraf kun bleven giemt,
Og det fornemste var, maaskee, hvad man har glemt.
Men jeg ei glemme maa, hvad jeg har meer at sige:
„Hør," sagde Jupiter, „jeg gider ikke stige
„Strax til Olymp igien; vil du, Mercurius!
(Thi alle Guderne er for det meste Duus)
„Vil du, saa gaae vi ind i næste Bonde-Hytte,
„Men forud vor Gestalt med Menneskers ombytte.
„Hvem veed? vi der maaskee kan gode Løier faae."
Mercurius, som godt al Galskab lide maae,
Paa Øieblikket sig forsvor fra Gud til Fanden,
(Han aldrig lade kan den skrækkelige Banden)

At dette Indfald var meer end guddommeligt.
De ind i Hytten kom, fandt alting tarveligt;
De Mand og Kone saae med Ellefkeer spise,
Og bade, at de dem den Godhed vilde vise,
At give dem omsonst en Skeefuld Søbekaal.
„Ja, sætter Jer, godt Folk! og langer til vor Skaal!“
Var Mandens Ord, og hun bejaede med Lader
(Hun fattig var paa Ord) den fromme Husets Fader.
Mercurius, som var til bedre Føde vant,
Slet ingen Appetit til Søbekaalen fandt;
Thi yttred han paa Fransk, som Husets Folk ei kunde,
Til Jupiter derom sin Meening dennelunde:
Ces choux-là sont d'un goût à me fair vomir,
Et je ne conçois pas, qu'on s'en puisse nourrir.
Oui, sagde Jupiter, auprès de l'Ambroisie
Ces choux sont bien mauvais; pour la cérémonie
Il faut pourtant, mon fils, en manger quelque peu.
Mais à propos, comment récompenser en Dieu
De ces honnêtes gens la douce bienveillance,
Si ces donneurs de choux meritent récompense?
Saa svarede Mercur: que leur propres souhaits
Déterminent d'abord tes généreux bienfaits!
Mercuriusses Raad behagede hans Fader;
Thi blev han siden ved: „Veed I vel, hvem I mader?“
„Nei,“ svarte Konen ham; „desuden,“ sagde hun,
„Saa mader vi jer ei; vi jer bespiser kun.
„I skulde ikke nys saa meget talt det Franske,
„Saa havde I maaskee nu bedre vidst det Danske.“
Thi mens de talte Fransk, faldt Tiden Konen lang,
Og Vreden giorde nu, hun Tungen fik paa Gang.
Da Jupiter fornam, hun havde Ret i noget,
Og at han virkelig begik en Feil mod Sproget,
Saa blev han ikke vred, men svarte med en Smiil:
„Min Putte! tael mig til i mere høflig Stiil!
„I altsaa vide maa, I har bespiist, Madame!
„Bespiist og madet er dog mestendeels det samme,
„I har bespiist en Gud i ham, og en i mig.
„Og, til Beviis derpaa, leed i min Kiortel-Flig,
„Der kan I, om I vil, en Torden-Kiile hitte;
„Thi jeg er Jupiter, og denne lille bitte,
„Ifald han havde ei sin Guddom skiult saa vel,
„I skulde see paa ham to Vinger for hver Hæl;
„Han er Mercurius. Nu veed I, hvem vi ere;
„I ogsaa vide maa, vi Godhed for jer bære.
„For jer Velvillighed mod mig og mod min Søn,
„For jeres Søbekaal, bestemmer selv jer Løn!

„Hvorom I vil, I nu kan trende Ønsker giøre,
„Og Jupiter vil strax hvert Ønske fyldestgiøre."
„O!" sagde Konen da: „gid vi maae Gaffel faae
„Til vor umage Kniv!" — der strax en Gaffel laae,
Og Kniven Mage fik. „Hvad, er du reent forbandet,
„Og, naar du Valget har, dig ønsker intet andet?"
Var Mandens Ord; „saa gid, at Gaffelen dig sad,
„Din Tosse! i dit Liv." — Det skeede som han bad.
Der stod da baade Mand og Kone i en Vaade;
De sig udbede maae den — ach! den sidste Naade,
At Gaffelen igien tilbage maatte gaae.
Den gik; og Guderne, de giorde ligesaa.

Smeden og Bageren.

Der var en liden Bye, i Byen var en Smed,
Som farlig var, naar han blev vred.
Han sig en Fiende fik (dem kan man altid faae;
Jeg ingen har, det gaae
Min Læser ligesaa!)
Til Uhæld for dem begge to
De træffes i en Kroe.
De drak (jeg selv i Kroe vil drikke;
For andet kommer jeg der ikke.
Anmærk dog, Læser! dette:
Jeg immer gaaer paa de honette.)
Som sagt, de drak,
Og efter mange Skieldsord, hidsigt Snak,
Slaaer Smeden Fienden paa Planeten.
Saa stærkt var dette Slag,
At han saae ikke Dag,
Og har ei siden seet'en.
Strax i Arrest blev Smeden sat,
En Feldskiær faaer den Døde fat,
Og om en voldsom Død Attest hensender.
Den Mordere forhøres, og bekiender.
Hans Haab var, at han skulle hisset gaae,
Og der Forladelse af sin Modstander faae.
Men hør nu Løier! Netop Dagen,
Før Dom skal gaae i Sagen,
Fremtriner fire Borgere
For Dommeren; den mest veltalende
Ham saa tiltalede:
„Velviseste!
„Vi veed, paa Byens Vel De altid see;

„Men Byens Vel beroer derpaa,
„At vi vor Smed igien maae faae.
„Hans Død opvækker jo dog ei den Døde!
„Vi aldrig faaer igien saa duelig en Mand.
„For hans Forbrydelse vi alt for grusomt bøde,
„Om han ei hielpes kan.“ —
„Betænk dog, kiere Ven! der Liv for Liv maae bødes.“ —
„Her boer en arm udlevet Bager,
„Som Pokker snart desuden tager.
„Vi har jo to, om man den ældste tog af dem?
„Saa blev jo Liv for Liv betalt.“ —
„Ja,“ sagde Dommeren, „det Indfald var ei galt.
„Jeg Sagen at opsette nødes;
„Thi i saa vigtigt Fald man maae sig vel betænke.
„Gid vores Smed jeg Livet kunde skienke!
„Farvel godt Folk! jeg giør alt hvad jeg kan.“ —
„Farvel velvise Mand!“ —
Han bladrer i sin Lov omhyggelig;
Men finder intet der for sig,
Hvorved forbuden er, for Smed at rette Bager.
Han sin Beslutning tager,
Og saa affiger denne Dom:
(Hvem, som vil høre den, han kom!)
„Vel er Grovsmeden Jens
„For al Undskyldning læns,
„Og her for Retten selv bekiendte:
„Han Anders Pedersen til Evigheden sendte;
„Men, da i vores Bye een Smed vi ikkun have,
„Jeg maatte være reent af Lave,
„Ifald jeg vilde see ham død.
„Men her er to, som bager Brød.
„Thi kiender jeg for Ret:
„Den ældste Bager skal undgielde det,
„Og for det skedte Mord med Liv for Liv bør bøde,
„Til velfortiente Straf for sig
„Og ligesindede til Afskye og til Skræk.“
Den Bager græd Guds jammerlig,
Da man ham førte væk.

Moral.

Beredt til Døden altid vær!
Den kommer, naar du mindst den tænker nær.

Wessels Gravskrift over sig selv.

Han aad og drak, var aldrig glad,
Hans Støvlehæle gik han skieve;
Han ingen Ting bestille gad,
Tilsidst han gad ei heller leve.

Johannes Ewald.

Han blev født den 18de November 1743 i København, hvor hans Moder, Maria Wulf, også var født. Faderen, Enevold Ewald, som var født i Højst i Tønder Amt, var Præst og senere tillige Direktør ved Vajsenhuset i København; han var en retskaffen og gudfrygtig Mand. Få Timer før sin Død 1754 havde han sendt Sønnen Johannes til Slesvig, hvor hans Ven, Rektor Licht, skulde tage ham i sit Hus og sætte ham i Latinskolen. Denne lærde og godmodige Mand fik snart den begavede og livlige Dreng kær, og lod ham, da han altid var flink til sine Lektier, for Resten gøre hvad han vilde og vælge til Morskabslæsning hvilke Bøger af hans store Bibliotek han ønskede. Herved blev han ej alene tidlig bekendt med al Slags æstetisk, også Roman=Literatur, men, hvad der næppe blev uden Virkning på hans senere Digter=Virksomhed, Islandske Sagaer vare blandt de første Bøger, som i Rektorens Hus faldt i hans Hænder. Hvor levende hans barnlige Fantasi i denne Tid var, derpå fortæller han selv som Bevis, at, da han i sit trettende År havde læst Robinson Crusoe, begav han sig virkelig paa Vejen fra Slesvig for at komme til Holland og derfra til Batavia, på hvilken Rejse han håbede at strande på en eller anden ubeboet Ø. Lykkeligvis hentede Rektoren ham ind 4 Mil fra Slesvig. Uagtet han således ingenlunde udelukkende havde anvendt sin Tid på Skolevidenskaberne, blev han dog allerede i sit femtende År dimitteret til Københavns Universitet med gode Kundskaber. Så vi i Slesvig et Eksempel på, hvor levende og mægtig hans Fantasi var, da kom han nu til at afgive et Bevis på, at hans Følelse ikke var mindre dyb og stærk. Et År nemlig efter sin Ankomst til København forelskede han sig i sin Stedfaders Broderdatter Arense Hulegård, og da den videnskabelige Vej for langsomt vilde føre ham til nogen borgerlig Selvstændighed, besluttede han hemmelig at drage til Tyskland for i Syvårskrigen under Frederik den Anden at gøre sin Lykke som Krigshelt. Han kom til Hamborg i Foråret 1759, betrode sig til den preussiske Resident, blev af denne sendt til Magdeborg med Håb om at blive Kammerhusar hos General Manteuffel, men blev i det Sted stukket ind i et Infanteri=Regiment. Da han i denne Stilling umulig vilde kunne nå sit Mål, deserterede han til den østerrigske Armé, hvor han blev Tambur og senere, trods sin Ungdom, lille Vækst og fine Legemsbygning, Underoffiser. Her var han med i Felttogene 1759 og 60 og tog Del i mer end et alvorligt Slag. Da hans Familie endelig, ikke ved ham selv, erfarede hans Opholdssted, blev han løskøbt og kom i Oktober 1760 tilbage til Danmark, ked ad et Krigerliv, der så lidet havde svaret til hans Drømme, men uden at være bleven smittet af dets Råhed, hvorimod hans fine og ædle Natur beskyttede ham, eller forført af dets Udsvævelser, fra hvilke hans Kærlighed til Arense afholdt ham. Han begyndte nu med sådan Heftighed igen på sine afbrudte Studier, at han allerede 5 Måneder efter Hjemkomsten tog den filosofiske og midt i Året 1762 sin teologiske Embeds=Eksamen med stor Udmærkelse. Herpå blev han Alumnus på Valkendorfs Kollegium, hvor han boede i 5 År. Men 1764 indtraf en Begivenhed,

som var afgørende for hele hans Liv: hans ovenomtalte tilbedte Arense giftede sig med en Hørkræmmer; måske var hun også for lidet poetisk til i alle Måder at kunne passe til Ewald og til ene at se sin Lykke i en Forbindelse med ham. Fra dette Øjeblik af blev han, som han selv siger, for stedse uenig med al timelig Lykke. Han opgav aldeles at tænke på egenligt Levebrød eller nogen fast borgerlig Stilling, og da Poesi og Videnskab ikke uafbrudt kunde sysselsætte hans Ånd eller tilfredsstille hans ildfulde Sjæl, søgte han ofte i et regelløst og uordenligt Levnet at slukke Hjertets Længsler og dæmpe dets Smerte, hvortil han så meget lettere kunde fristes, som han af Naturen var i højeste Grad elskværdig i det selskabelige Liv, munter, vittig og interessant. Men virkelig glad blev han ikke mere; han kunde aldrig glemme sin Kærlighed, måske især fordi hans Elskede ikke blev lykkelig i sit Ægteskab, og selv i hans sidste Levetid omtalte han den med en Ynglings varmeste Begejstring. Foruden Tabet af sit jordiske Paradis, havde han hele sit øvrige Liv igennem at kæmpe med Sygdom og Armod. Hans Moder, som havde giftet sig anden Gang, var vel formuende, men holdt ikke af ham og fandt ham også for lidet sparsom med hendes Gaver; hun tingede ham derfor i Kost hos Ejeren af Rungstedkro på Strandvejen imellem København og Helsingør. I denne Familie levede han dog blandt velvillige og gode Mennesker i Årene 1773—75. Men fra dem blev han flyttet til Søbækshuset i Nærheden af Helsingør, hvor han næsten aldeles måtte savne al Pleje og Omhu, som han så meget trængte til. Ti allerede 1769 var han falden i en svær Gigtsygdom, som siden aldrig forlod ham, men tværtimod tiltog og gjorde hans øvrige Liv til en næsten uafbrudt Kæde af Lidelser og Smerter. I sine sidste År kunde han knap gå, og mange Gange måtte han i hele Uger og Måneder ligge med sammentrukne Lemmer i Sengen eller sidde i en med Puder udfyldt Lænestol. For at dulme sine Smerter og forjage den nedtrykkende Stemning greb han hyppig til stærke Drikke, der naturligvis gave hans Sygdom ny Næring. Omsider erholdt han en liden årlig Understøttelse, (den tyske Digter Klopstock nød af den danske Regering 600 Rdlr. årlig fra 1750 til sin Død), og sine sidste År, fra Efteråret 1777, tilbragte han i København på et Kvistkammer, hvor han dog kunde nyde nogen Trøst og Ommuntring i enkelte Venners Omgang. Han døde, 37 År gammel, den 17de Marts 1781, og blev begraven paa Trinitatis Kirkegård tæt ved Rundetårns Mur; der er også Vessels Grav.

En sådan Højhed havde hans Ånd, en sådan Fylde hans Hjerte og en sådan Renhed hans Sind, at al hans jordiske og legemlige Forfald og Elendighed intet Spor efterlod i hans Digterværker. En tungsindig og højtidelig Grundtone går igennem dem, men aldrig noget Sygeligt, Svagt eller Egenkærligt. Ewald var, og er endnu, Danmarks største lyriske Digter; ti så stor en Rigdom, Styrke og Inderlighed i Følelsen har ingen dansk Digter ejet. Hans Sørge-Kantate ved den almindelig elskede Kong Frederik den Femtes Død 1766 vakte en overordenlig Sensation og gjorde den unge Kandidat med Et navnkundig. Men han var også dramatisk Digter. Tre År senere udkom hans Adam og Eva, og 1770 hans Rolf Krage, den første originale danske Tragedie, i Prosa; den blev ikke opført. Balders Død, en Tragedie i rimfri Jamber, trykt 1775, gjorde større Lykke, blev også senere opført. Fiskerne, som han skrev 1778, blev hans sidste Arbejde af Betydenhed; men upåtvivlelig også det fuldkomneste, og formedelst dets nationale Ånd og Tone det mest bekendte. Megen Forvikling eller Intrige, som kan pirre Nysgerrigheden, findes ikke i disse Stykker, heller ikke stor Afvekslíng eller Forskellighed i Karaktererne; såvel i Handlingens som i Karakterernes Anlæg hersker en vis Simpelhed ved Siden ad Højheden. Ogsaa til det Komiske havde han store Anlæg, hvilket hans tvende Skuespil: De brutale Klappere og Harlekin Patriot, viste; men den mere sarkastiske Tone i hans Satire tyder dog hen på, at hans Natur var dyb Alvor mere end godmodig Morskab over Menneskenes Dårligheder. Ewald var så inderlig overbevist om Poesiens Guddommelighed, at han mente, denne himmelske Gave blev kun tildelt Digteren, for at han skulde lovsynge det Hellige og udbrede det Ædle blandt

Menneskene. Han var også meget streng mod sig selv under sine Arbejder, og han sparede ingen Flid og Møje for at give sit Sprog al mulig Fuldkommenhed og sine Vers den Skønhed og Klang, som vi beundre endnu; selv i de mange Lejlighedsdigte, som han måtte skrive for at tjene Lidet til Livets Ophold, tillod han sig aldrig at tilsidesætte Digterens hellige Kald. Skønt han fandt mange Beundrere og Venner både i den højere Stand og i Middelklassen, blev han dog ikke rigtig forstået og skattet af sin Samtid. Han var for høj, for begejstret, hans Følelse for stærk og for brændende, til at han kunde blive en almindelig Yndlingsdigter. Den senere Tid har bedre formået at fatte ham.

Scener af Fiskerne.

Syngespil i tre Handlinger*).

Handlende Personer.

Anders, en Fisker.
Gunild, hans Kone.
Lise, } deres Døttre.
Birthe, }
Knud, en Fisker, forlovet med Birthe.
Svend, en Fisker, forlovet med Lise.
Peder, } Fiskere.
Jens, }
Thomas, en Skibbruden.
Odelhiem, en Dansk Herremand.
Claus, en Bonde.
Fiskere og Fiskerinder.

Skuepladsen er Hornbeks Fiskerleie. Handlingen begynder om Morgenen, og endes samme Dags Eftermiddag.

Første Handling.

(Skuepladsen er i denne Handling en Fiskerhytte. Saa længe den varer, høres Stormen af og til, og Sludet mørkner Dagen.)

Første Optrin.

Gunild, Lise og Birthe.

(De sidde omkring et Fisker-Garn, som de bøde paa. Ved Siden af Gunild staaer et Bord med en slukket Lampe og et Timeglas.)

Tercet.

Gunild. Trodsige og vilde
Brøle Bølgerne;
Natte-Stormen svinger
Tung de vaade Vinger
Blandt de skummende.
Lise. Livets rige Kilde,
Moderlige Hav!
Skal da Kiv og Vrede
I dit Skiød tilrede
Dine Fostres Grav?

---

*) En virkelig Begivenhed, lig Hovedindholdet i Stykket, havde fundet Sted ved Hornbæk Fiskerleje den 19de November 1774.

Birthe. Lad vort Suk formilde
Din og Himlens Harm!
O hold op at trættes,
At vi trygt kan mættes
Ved din elskte Barm!
Alle Tre. Lad vort Suk formilde
Din og Himlens Harm!
O hold op at trættes,
At vi trygt kan mættes
Ved din elskte Barm!
Lise. Paa Bølgen svæver
Mit Hiertets Ven!
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Lise. Hvad vil du sige?
Hør Stormen stige!
Ak, hvor jeg bæver,
Jeg arme Pige!
Paa Bølgen svæver
Mit Hiertes Ven!
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Lise. Hvad vil du sige?
Hør Stranden kaage,
Og sprudle Taage,
Som skiuler den!
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Lise. Jeg arme Pige!
Ak, hvor jeg bæver!
Paa Bølgen svæver
Mit Hiertes Ven!
Gunild. Paa Stormens Vinge
Kan Almagt bringe
Ham karsk igien.
Birthe. Jeg troer at føle
Min Brudgoms Død.
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Birthe. Hvad vil du sige?
Hør Stormen stige!
Hør Havet brøle!
Jeg arme Pige!
Jeg troer at føle
Min Brudgoms Død.
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Birthe. Hvad vil du sige?
Hør Havet syde
Blant Skiær, som bryde
Dets hule Stød!
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Birthe. Jeg arme Pige!
Hør Havet brøle!
Jeg troer at føle
Min Brudgoms Død.
Gunild. Vort Suk kan drage
Ham karsk tilbage
Af Havets Skiød.
Alle Tre. Livets rige Kilde,
Moderlige Hav!
Skal da Kiv og Vrede
I dit Skiød tilrede
Dine Fostres Grav?

Lad vort Suk formilde
  Din og Himlens Harm!
O hold op at trættes,
At vi trygt kan mættes
  Ved din elskte Barm!

Lise. Du dreier Glasset ei! — Hvor ofte, Moder,
Udløb det, fra den Tid vort Folk forlod os?
Gunild. Snart skal det dreies første Gang.
Lise. Du skiertser!
To Timer, veed jeg vist, at Svend var borte.
Først gik han, som du veedst — og kom tilbage —
Og kyste mig — og gik igien. — Den Arme!
Han gik! han rev sig løs fra dette Hierte,
Og iilte dristig nynende mod Stormen,
Al Havets Skræk, maaskee sin Grav i Møde! —
Saa stod jeg stum, jeg veed ei selv hvor længe,
Og sukkede, da han forsvandt i Taagen.
Saa faldt vi, som du veedst, paa Knæe, og læste,
Og græd, og bad til ham, som styrer Havet,
Om hans Beskiermelse.
Gunild. Beskierm dem, Fader!
Lise. O hør vort Suk!
Birthe. Bønhør det!
Lise, (efter en liden Pause). Nu — saa sang vi
En Morgen-Sang. — Saa, som du veedst, min Moder,
Saa puslede vi lidt omkring i Hytten —
Og puslede — og skurte Bord og Bænke —
Og gav vort Kræ, og talte det — og satte
Alt paa sit rette Sted, som Brug og Skik er.
Nu da — saa satte vi os her, at bøde
Paa Garnene, og sang alt som vi bødte.
Saa tænkte jeg paa Svend — og græd, og tænkte,
Og sang; og nu — hvor længe har jeg talt nu?
Alt dette sammenlagt — to lange Timer,
To Timer er det vist — det veed mit Hierte.
Gunild. Dit kielne Hierte skuffer dig, min Pige!
See kun paa Maskerne, som hver har knyttet;
Hvad synes dig? Er det en Times Arbeid?
Det var ei got, vist ikke got, min Datter,
At Armes Gierning gik saa seent fra Haanden.
Men Sagen er, dig længes, og du frygter.
Lise. Aha! det er kun alt for sandt. Jeg zitrer!
Og længe (thi jeg tvinges til at troe dig),
Og længe, hele tre, maaskee vel fire,
Hvem veed, hvor mange Timer jeg skal martres
Af denne Angst. Nu svæve de paa Havet!

Hvem veed? O Himmel! Hvert et Stød af Stormen
Forskrækker mig! Nei aldrig, aldrig saae jeg
Saa fæl, saa lang, saa evig lang en Morgen.
Birthe. Ja fæl, og haard for Fattige! Jeg frygter,
De komme, som i gaar, med tomme Hænder.
Lise. Ah, kom de kun!
Birthe. Vel nok! og vel i Morgen,
Og altid vel! Thi hvad er kiert, som Livet?
Men er vi rige? Har vi Køer og Agre
At trøstes ved, naar Havet længe glipper?
Betænk det kun, at mange slige Nætter
Vil dræbe os og dem her i vor Hytte!
Og skal vort Bundgarn længe staae urygtet,
Og Hampen ei betalt, saa lidt som Baaden:
Seent bliver da vort Fæstens-Øl, min Søster!
Du veedst, paa dette Garn beroer vort Bryllup.
Lise. Ah kom de, kom de kun med Liv og Helbred!
Gunild. Maaskee, mit Barn, er al vor Frygt utidig.
Dog lad det være som det vil, din Vantroe
Er altid Synd. — Er Himlens Arm forkortet?
Fæst al din Liid til den!
Lise. Jeg vil, min Moder!
Jeg vil — og dog . . . Ak var vi ei saa arme,
Da var det Synd at trodse sligt et Uveir.
Naar var saa græsselig en Storm, som denne?
Gunild. Den sagtnedes dog lidt, som Dagen grydede.
Lise. Og steeg den ei igien? Ha, hør de grumme,
De vilde Stød! hør Havet, hvor det brøler!
Hør Brenningen! Hvad skulde de paa Stranden?
Hvad jog dem ud? — Ak! var vi ei saa arme!
Birthe. Men Armod er en mægtig Lov, min Søster!
Stil dig tilfreds! Hav Tanken til din Gierning!
Jeg er saa ræd, som du. Men naar jeg knytter,
Og hvad det ellers er, jeg har i Hænder,
Saa stræber jeg, og seer paa mine Fingre,
Hvor hurtigt de kan flytte sig. Og naar jeg
Saa nyner lidt, høit snakker lidt imellem,
Da synes mig, jeg glemmer, at jeg frygter.
Lise. Du est da lykkelig! Ak naar jeg zitrer,
Og zitrer for min Ven, da, ak! da glemmer
Jeg arme, at jeg har en Haand og Fingre,
Og hvad de sysle med, og hvad jeg snakker.
Min Ven, min elskte Ven, er al min Tanke.
Birthe. Jeg elsker min saa høit, som du, min Pige!
Lise. Det veed jeg, Beste — Ak, jeg er enfoldig.
Jeg er ei stærk, som du; tilgiv min Svaghed!

Arie.

Vel kan Sang og Sysler byde
  Frygten Skin af Rolighed;
Stirrende kan Øiet dølge
  Taaren, som det blendes ved;
Ord kan standse, Flid kan dræbe
Klager paa min aabne Læbe,
  Suk i mit beklemte Bryst.
Dog min bange Siel undflyede
  Disse Glimt af kunstlet Fred.
Ak, den er ei her! den følger
Giennem Storm og Skiær og Bølger
  Med sin Kummer og sin Lyst!

Birthe. Jeg er saa ræd, som du. Ak! om et Uheld
Nu treffer dem, hvor fandt jeg vel saa duelig,
Saa dristig, saa vindskibelig en Brudgom?
Hvor fandt jeg een, saa kiek som Knud? Nei aldrig!
Ei paa det hele Leie!
  Lise. Ak jeg Arme!
Hvor faaer jeg Svend, min Svend, min egen Elsker!
Ha ei paa tusind Leier, ei paa Jorden!
Dybt i dit Skiød, umættelige Nord-Hav,
Sank al min Lyst! du ruer paa min Glæde!
Der kan jeg finde den, kun der!
  Gunild. Forvovne,
Din overdrevne Frygt fortørner Himlen!
Og som jeg før har sagt, og atter siger,
Halv troer jeg — ja, jo meer jeg eftertænker,
Desmeer forvisses jeg — den er utidig.
  Lise. Utidig nu! — Ak, saae du ei vor Lampe,
Hvor mat, hvor bleg, hvor dødelig den brændte,
Kort før de gik? Net, som de sidste Gienskin
Af Sielens Ild i et halv brustent Øie,
Hvis Glimt kun vise, at de snart skal slukkes.
  Birthe. Og Lenke-Hunden tudede i morges,
Saa hæs, som naar den sporer Liig fra Stranden.
  Lise. Og har jeg ikke hørt, naar undertiden
Nord-Vinden taug, et Jammerskrig fra Havet?
Et Skrig om Hielp, som af Skibbrudne Søefolk.
  Gunild. Nu, Børn, det er, som det forstaaer sig, noget.
Jeg selv fornam de samme Skrig. Men Stormen!
Selv Stormen byder mig at frygte mindre.
Troe mig! den kiekkeste, den Danske Søemand
Vil aldrig, blot af Trang, blot for at vinde,
Betroe sit Liv til sligt et Veir. Jeg hørte,
At selv min Anders, han, som aldrig skyede
Nord-Havets Harm, naar Nød og Pligter kaldte,
Jeg hørte, at han vred og stivt modstræbte

Det raske Mod, som voxte hos de Yngre,
Da Stormen syntes pludselig at hvile;
Og at han, trættet kun tilsidst og vranten,
Halv som af Tvang, samtykte i det Forsæt,
Hvorved han spaaede dem kun liden Lykke.
Nu veed I selv, hvor langt de kunde komme,
Før Stormen atter kulede fra Norden.
Og nu — hvor høit maa Søen gaae! Nei aldrig
Har Anders løsnet Baad i Dag fra Landbred.
Lise. Hvor blev de da? Hvi tøve de saa længe?
Ak Svend, som veed min Frygt!
Gunild. Din Frygt? — desværre,
Han merker den for vel. O skiul den Svaghed,
Ifald du elsker ham! O stræb at dølge
Hvert Glimt af Kummer, som han ei bør agte!
Troer du, han bør paaskiønne sligt? og føle
Din Angst, saasnart du seer, at Bølgen hvidnes?
Og see mod Bredden længselfuld, og tænke
Hvor trygt det var, at slumre ved din Side?
Hvad vil du, Barn! hvad vil du med en Søemand?
Hvi tragter du saa høit? Saa svagt et Hierte
Var best betrygget hos den ræbde Bonde!

Arioso.

En Bonde seer fra Ploven
Den mørke Torden-Skye;
Strax troer han, ræd og doven,
Nu er det Tid at flye.
Hans Qvinde breder Dugen,
Og seer saa hierteglad,
Hvor godt, hvor trygt, og flugen,
Han sidder ved sit Fad.
Han æder, mens han aarker;
Saa faaer han sig en Ruus,
Og strækker sig, og snaarker,
Ved Siden af sit Kruus.
Saa glad kan nu den Qvinde
Tye til sin varme Krog:
Den trodser alle Vinde,
Som biergede sit Skrog.

Lise. Du spotter mig, og svarer ei. O svar mig!
Ifald de, som du troer, har frygtet Stormen,
Hvor blive de da nu? Hvor kan de være?
Gunild. Maaskee de har besøgt vor syge Naboe,
Maaskee de vente bedre Veir i Kroen.
Birthe. Ja, vist nok der. — O, jeg har sagt det længe,
Det var en Daarlighed af os, at vælge
Saa unge Fæstemænd! Vel sandt, jeg elsker
Min Knud oprigtig, som mit eget Hierte;

Men tigge vil jeg ei. Er det hans Tanke,
Da er det vel, at Baandet er uknyttet.

Andet Optrin.

Anders. Knud. De Forrige.

Anders (endnu i Døren).
Det er forgieves, Knud! Lad Haabet fare.
Knud. Jeg Haabet? — Aldrig, før det selv vil slippe
Mit Bryst!
Anders. Nu dog.
Knud. Hvorfor?
Anders. Det er umueligt.
Knud. Hvorfor?
Gunild. J see det, Børn! det var forgieves.
Og nu, min Ven, velkommen til vor Hytte!
(Anders giver hende Haanden, og setter sig for Bord-Enden).
Knud. Forgieves! Ja det synes saa. Dog er det
En usel, søvnig Ting at gaae fra Gildet,
Naar man endnu kan høre Strængen klinge.
Og uselt er det, jammerligt, at gabe,
Og folde Hænderne, og ønske Haabet
God roelig Nat, før man har seet det synke
J Havets Dyb.
Birthe. Hvad? Hvilket Haab, min Fader?
Lise. Svend? — Hvor er Svend?
Anders. Han tøvede ved Stranden
Saavel som fleer, til Solens Glands kan bryde
Det tykke Slud, som Sky'r og Bølger sprudle.
Et Skib har stødt paa Grund i Nat.
Gunild, Lise og Birthe. De Arme!
Anders. Man hører tydeligt, at Folket skriger
Om Hielp. — Men ak! hvo kan?
Gunild. De har da længe
Forgieves raabt. Vi hørte dem i morges.
Lise. Hvor staae de da? Er intet Haab om Redning?
Knud. Om de maaskee kan bierges i vort Bund-Garn!
Gunild. Tael ei saa vildt!
Anders. Tæt over Havet svæver
En Rad af tunge Sky'r, forfulgt af Stormen;
For ved sig pidske de Nord-Havets Bølger,
Som trodsig vilde sprudle Damp, og blande
Forbitrede den hvide Fraae med Regnen.
Birthe. J har da ei forsøgt at see vort Bund-Garn?
Anders. Forsøgt, min Datter? Ja, var det ei hendet,
Som gav for megen Grund til Frygt, desverre!

Og havde Nød ei drevet os; da skulde
Hver klog — jeg selv, jeg først blant alle, kalde
Vort dristige Forsøg, drengagtig Frekhed.
Dog sligt et Fald, kan, haaber jeg, undskylde,
Maaskee undskylde, hvad den Arme vover.

Lise. Hvad! hvilket Fald?

Birthe. Hvad Uheld? Hvad er hendet?

Anders. Og kan I troe, at vi har seet paa Havet
Saa lang en Tid med Hænderne i Barmen?

Birthe. O nævn, for Himlens skyld!

Knud. O nævn det ikke!
Hvem veed da, om vi ei endnu tør haabe?
Tør haabe? Vi? — Og hvorfor ei? Nu vil jeg,
Til Trods for Slud og Storm og Havets Afgrund!

Anders. Min Søn, at ville, hvad man seer umueligt,
Er Daarlighed.

Knud. Hvad vil du? Ved mit Hierte,
Jeg kalder det ei Viisdom. Jeg tilstaaer dig,
Jeg veed ei selv, hvorpaa mit Haab er grundet.
Det er nu saa min Siels Natur. Hvad vil du?
Mit Overlæg, og Klogskab selv maa sige
Alt, hvad den vil, saa bliver det mit Hierte
Modbydeligt, at skille sig ved Haabet.
Umulighed! — Hvad er det? Aldrig saae jeg
Endnu det Spøgelse, den lede Uting,
Hvis Navn saa let kan skræmme rædde Bønder
Fra Farer og fra vanskelige Forsæt.
Umueligt? — Ja, jeg bander ei den Stymper,
Som først udfandt det Ord; han var min Næste;
Men Dansk og Søemand var han ei. — Umueligt? —
Alt Lyden af det skurrer i mit Øre,
Som Ugle-Skrig, som Dødning-Klokkens Kimen,
Som Vinter-Storm, der hyler giennem Rifter
Af gamle Vrag.

Anders. Ak tie! det er forgieves.
Tre Gange prøvte vi at roe mod Stormen;
Tre Gange slengte Bølgen os tilbage.
Dit Been kan vidne det.

Birthe. Ak du est saaret?

Knud. Et Flue-Stik! — Jeg faldt ved Baadens Tørning,
Og det er alt.

Birthe. Men siig da, siig, hvad Uheld!

Anders. Nu — dølges kan det ei. Vi fandt ved Bredden
Bestyrtede ni Pæle af vort Bund-Garn,
Som Stormen drev paa Land i Nat.

Gunild. O Himmel!

Birthe. Vort Bund-Garn? Ak alt hvad vi Arme havde!
Alt — Haabet selv — med eet opslugt af Havet!
Lise. Ak Svend, den arme Svend! hvad maa han lide!
Birthe. Alt — og saa pludselig — alt hvad vi eie!
Og eie! — Ha, hvad eie vi? Jeg sværmer!
Svar! hvem betaler nu vor Gield? Ha, hvi jeg,
Som dog har Sands, ha, hvi jeg vilde haabe!
Vanvittig er den Arme, den Forskudte,
Som smigrer sig med Haab, med glade Drømme.
Gunild. Ak, du fortørner Himmelen, min Datter!
Eet af dens Smil kan skienke Fred og Velstand.
Ei heller er vort Haab saa reent forsvundet.
Hvem veed, hvad Trøst den blide Soel kan bringe?
Hvem veed, om ei en Pæl kan holde Garnet?
Den kan det vist, om Almagt vil. — Og om den
Ei vil — o, hvem tør sige, den giør Uret?
Dens Vink er altid got og altid helligt.
Lise. Ak Svend! — Jeg veed hans gode Hierte bløder,
Ei for sig selv, men for sin Elsktes Kummer!
Jeg seer hans Øie fuldt af bange Væmod;
Jeg seer — jeg føler alt de hede Taarer!
Birthe. Hvad Taarer? hvad udretter vel hans Klynken?
En herlig Trøst! — Hans Graad! Ha føel vor Jammer!
Føel, at vi tabte alt — vor Flid, vor Ungdom,
Vort Haab, det sidste Glimt af Haab!
Gunild. Forvovne!
Du lever, du est karsk, og stærk, og duelig;
Du seer din Fæstemand, og troer en Himmel:
Og det er dig, som tabte alt? Halv blusser
Min gamle Kind ved slig uskiønsom Feighed!
Hvad, om du var paa Vraget hos de Arme,
Som zitrende af Dødens Gab fremstrekke
De alt afmægtige, alt kolde Hænder
Mod Jorden og mod Himlen, og forgieves
Opløfte matte, hæse Skrig om Redning!
Hvor gierne gav de deres Skib, og om det
Var fyldt med Guld, for Pladsen, du betræder!
Betænk det vel, min Datter, og ydmyg dig
For ham, som gav dig meer, end du fortjente!
Du, Lise, kom! vi vil tilrede Davren.

(Gunild og Lise gaae).

Tredie Optrin.

Birthe. Anders. Knud.

Birthe. Ha føler et Hierte,
Som nages af Smerte,
Med Lyst at det slaaer?

Ah! haabløse Dage,
  Ah! strekfulde Aar,
Som Himlen tilreder,
Den Arme til Plage!
Ak, om den vil tage
Alt, hvad den har givet,
Da tør vi ei græde!
Men fordrer det Glæde,
At I blev tilbage,
O haabløse Dage,
  O strekfulde Aar?
Ved Tanken om Eder
Mistrøstes den Svage,
Som seer kun i Livet
  Den Kummer, det spaaer:
Ha føler et Hierte,
Som nages af Smerte,
  Med Lyst at det slaaer?

Ha det er trøsteligt! — Og er vor Smerte
Da lindret strax, og er vort Tab oprettet,
Fordi vi har, jeg veed ei hvad tilbage?
Og er det glemt, saasnart kun andre findes,
Som tabte meer end vi, og haabe mindre?
Og hvad kan tabes meer? Ha det var bittert,
At røve mig den Graad, jeg har tilovers!
  Anders. Din fromme Moder laster ei din Klynken;
Hun taaler den, endskiønt den lidet gavner.
Det er din Uskiønsomhed, dit Mismod,
Det er din Trods, din vrantne Trods, hun straffer,
Og bedre hun, end Himlen selv. — Jeg gyser!
Af Himlens Vink ydmyger den Forvovne,
Men det forkaster, det nedslaaer en Haabløs.
  Birthe. Du haaber da endnu? Tilgiv mig, Fader!
Du veedst, det usle Garn er al vor Velfærd;
Og har du Haab, et Glimt af Haab tilbage,
O kan min Graad, kan da din Datters Taarer
Ei røre dig, — at du endnu forsøger,
Endnu engang at redde det? — Før Havet
Opsluger alt. — O prøv det dog! o prøv det!
  Anders. Jeg haaber vist — og meer, jeg veed, at Himlen
Seer tusind Veie til vort Vel, hvorpaa den
Kan styre os, skiønt vi kun see den ene.
Den kan, og uden Tvivl den vil, det veed jeg!
Selv dette Garn, hvorved dit Hierte hænger,
Selv det kan mueligt bierges ved et Under.
Men, var det Guld, da vil jeg ikke vove
En Times Liv derfor i sligt et Uveir.
Viid, Mennesket er vigtigt for den Høie;
Vort Liv er dyrebart, og ei vort eget.

Det var formastelig, fortvivlet Feighed,
At vove det saa yderligt for Vinding.
Det er ei Storm og Død, men Himlens Vrede,
Jeg ræddes for. Uroest, veed hele Leiet,
Og mangen fremmed Sømand veed, om Anders
Kan frygte, hvor det er tilladt at vove.
Birthe. Min Fader vil da ei! — Og du, som sidder
Med Haanden under Kind, — og du, min Brudgom,
Du tør vel heller ei? Ak om du elskte ...
Ha Falske! var vort Giftermaal dit Alvor ...
Knud. O tie kun, tie! Jeg veed, hvad du vil sige:
At, om jeg elskte dig, da var det Smaating,
Ifald jeg gik til Bunds engang af Elskov.
Og Roer vil jeg plante og Kartofler,
Og grave mig i Jorden som en Muldvarp
Min hele Levetid, ifald jeg agter
Al Havets Brag, og al min egen Fare,
For Enden af et gammelt Tov. — Men seer du,
At blive skylt, og høit, — hvem veed sin Skiebne? —
Til Ære for min Møe, at maale Dybet,
Er alt, hvad jeg aleene kan udrette.
Meer kan jeg ei. — Og nu at overtale
Din Fader eller Svend til sligt et Sø-Tog,
Det vil jeg ei. — Thi, seer du, om det hændtes —
Som det vel kunde treffe sig, da Søen
Gaaer høi, og Stormen staaer saa stivt paa Landet —
Og om nu Lykken var os verst, og om vi
Kuldseilede; da døde jeg af Anger,
Fordi jeg havde talt til Svend og Anders.
Ak! naar jeg af og til kom op paa Bølgen,
Og saae den gamle Gunild og vor Lise,
Hvor de saa ængstelig løb om ved Stranden,
Og græd, og strakte Hænderne mod Himlen;
Da troede jeg, de bandte mig. — Ak Birthe,
Det var mig en umuelig Ting at drukne!
Min Siel blev qvalt af Angst og bitter Smerte,
Før Søen slugte mig!
Birthe. Min Ven, jeg troer dig.
Du vil da ei, af kierlig Frygt — for andre.
Nu vel, og kun et Ord endnu! Mig synes,
At det var dig, som før saa ivrig paastod,
At alt, helst det, hvorpaa jeg nu saa længe
Har spildt mit Ord, var i det mindste mueligt.
Det troede du, indtil jeg bad, indtil du,
Mig til Behag, forandrede din Tanke!
Knud. Jeg min? Har jeg forandret den? nei aldrig!

Birthe. Og troer du, troer du, vort Barn kan bierges,
Imedens du, med Hænderne i Skiødet,
Beregner her din kielne Lises Taarer?
Knud. Og hvorfor ei? Maaskee det har det Indfald,
At drive selv paa Land ved Hielp af Stormen,
Et venligt Skiær kan møde det paa Veien,
Og holde det, saa varlig, som en Moder
Sit Barn, og vogte det for andre Stene.
Hvem veed, om det ei kierligt selv har svøbt sig
Omkring det Skib, som ventelig er strandet?
Birthe. Du spotter mig? Nu vel! — Men svar! Ifald det,
Som jeg, der ikke seer saa skarpt, formoder,
Ifald det hændes, at din Snak er Drømme,
Og alt er tabt — sig! troer du det da muligt,
At Stormen kan betale det, vi skylde?
Knud. Og hvorfor ei? — Det koster den ei andet,
End blot engang at snoe mig rundt om Jorden;
Herfra til Cap, til Tranqvebar, til Canton,
Og saa med Kisten proppet fuld tilbage!

Arioso.

En Søemand, med et modigt Bryst,
Kan aldrig fattes Penge.
Tab skierper kun hans Vindelyst,
Og Armod er ham som en Dyst,
Der ei kan vare længe.
Naar Søen plyndrer fra sin Ven,
Og setter ham paa Prøve;
Da leer han kun, og tvinger den,
At bringe tifold det igjen,
Som den har tordet røve.
Han sabler dristig Havet op,
Saasnart hans Hierte lyster:
Og rider høi paa Bølgens Top,
I Trav og susende Galop,
Til guldbestrøede Kyster.
Flux er han der saa rig han vil,
Og lystig som den Rige;
Og setter Boven=Bram=Seil til
Og flyver glad med Sang og Spil
Tilbage til sin Pige.

Birthe. Ak Ven! om dette skeer, ifald du kommer
Saa rig igien; da er det meer end muligt,
At du vil beile til en stor Madame.
Knud. Giv dig tilfreds! Jeg føler, at mit Hierte
Har intet Hang til Falskhed eller Hovmod.
Jeg skal erindre dig, trods al min Velstand.
Birthe. Jeg mig tilfreds? Gaae, Ven! du har mit Minde,
Gift dig med hvem du vil! Thi sandt at sige,
Jeg har ei den Taalmodighed, at vente,

Med kierligt Haab, paa slige Drømmes Udfald;
Saa lidt, min Ven, saa lidt, som jeg vil give
Min Haand derpaa, at døe med dig af Mangel.
Knud. Det er da, synes mig, en Kurv?
Birthe. Hvad andet?
Knud. Ha, Birthe! — Viid, jeg ynker dig, du Arme!
Du taber meer i Dag, end tyve Bundgarn;
Og meer end jeg har tabt. — Det er mig mueligt
At glemme dig — skiønt ei dit falske Hierte!
Anders. Hvor ofte har jeg sagt dig det? din Brød-Sorg
Er alt for stor; din idelige Klynken
Er væmmelig; det plager kun din Brudgom,
Og trætter ham tilsidst. — Enhver maa tænke,
Det er ei ham, men blot dig selv du elsker.
Birthe. Jeg elsker ham. Jeg tænker det kun daarligt,
At legge sligt et Baand paa tomme Hænder.
Knud. En Haand, saa karsk, som min, saa stærk, saa haardfør,
Kan den da være tom? — Dog vel, min Pige!
Giør, hvad du vil! — Men, om du ei fortryder
Alt, hvad du nu har sagt, og snart, saa kast mig
Frit over Bord, som reent ubrugbar Ballast!
Anders. Tie, Søn! Jeg hører Fremmede ved Hytten.

Femte Optrin.

Svend og strax efter ham Gunild og Lise. De Forrige.

Svend. Ak Fader, ak! — ifald du saae den Jammer!
Birthe. Saae du vort Garn?
Svend. Hvad Garn? — Ei, hvem kan tænke
Paa sligt? — det er i Havets Dyb — Men, Himmel!
Nu seer man Vraget tydeligt. Ak, Fader,
Sex Mennesker har klynget sig ved Masten,
Som bugner ved sin jammerlige Byrde!
Ak, saae du dem, hvor ængstelig de fremstrække
Den ene Haand mod os, som staae ved Bredden;
Og klamre sig ved Livet med den anden!
Og ak, man seer, — man hører alt kun Afmagt,
Kun Mismod i de matte Skrig. De Arme!
Ak! er da intet Haab? Mit Hierte bløder.
Anders. Gaaer Søen høit, som før?
Svend. Jeg troer, den sagtnes.
Lise. Og Stormen stiger kiendelig; mit Øre
Kan ei bedrage mig.
Svend. Ak saae du Vraget!
Anders. Vor Baad er tæt.
Svend. Og stærk.
Knud. Og vi har Kræfter.

Svend. Ak kunde vi! — ak, Fader, hvilken Glæde!
(Anders gaaer ud.)
Lise. Ha Svend, jeg kiender dig! — men, om du vover
Dit Liv for Fremmede i sligt et Uveir,
Og agter ei mit troe, mit ømme Hierte;
Da — merk mit Ord! — da glemmer jeg det aldrig!
Svend. Ha, er det Tid, at agte paa din Ømhed?
Hvad vil du her? — Hvad vil du med din Trusel? —
Jeg veed at Frygt aftvang dig den; dog Lise,
Den Frygt er mig en Last. Derfor betænk dig!
Lise. Og kan jeg det?
Svend. Giør, hvad du ei kan lade!
Gunild. Jeg sagde dig det før!
Lise. Nu vel! men kald mig
Den taabeligste Møe paa hele Leiet,
Om han ei snart skal angre denne Haardhed.
Anders (i det han kommer ind). Jeg veed ei ret. — Dog er det vist, at Stormen
Ei klinger nær saa farlig i mit Øre.
Birthe. Ei nær? Det synes dig? Nu tør jeg sige,
Du frygter ei; men da det galt vor Velfærd . . .
Anders. Og hvem har lært din usle Siel at ligne
Et aandløst Garn ved Mennesker?
Birthe. Men seer du,
Siig! seer du Mulighed at redde disse?
Anders. Ha saae jeg kun! Ak neppe tør jeg haabe!
Dog er jeg sikker nu paa Himlens Bifald;
Og kan en Mand da frygte Storm og Bølge?
Svend. Man glemmer alt, saasnart man seer de Arme.

Sextet.

Svend. Endnu kan jeg høre,
Hvor ængstlig de raabe.
Mit gysende Øre,
Mit Hierte fornemmer
De hvinende Stemmer,
Som stride mod Braget
Af Himmel og Hav.
Gunild. Ak, Hiertet maa bløde!
Hvad kan de da haabe,
Som Taarer kun møde
Fra hielpløse Bredde?
Ak intet kan redde!
Gunild, Lise og Birthe. Ak intet kan redde!
Lise. Hver seer nu i Braget
Sin Jord og sin Grav.
Gunild, Lise og Birthe. Hver seer nu i Braget
Sin Jord og sin Grav.
Knud. Mit Inderste brænder.
Svend. Ak naar de udstrekke
De kolde, de matte,

De zitrende Hænder,
Da græder den Kiekke!

Lise. Ha! hvad kan de haabe,
De arme Forladte,
Som Døden omspænder?

Knud. Jeg elsker de Kiekke,
Fordi de tør haabe,
Trods Nord-Vind og Hav.

Gunild. Ak! hvad kan de haabe
Fra hielpløse Bredde?

Gunild, Lise og Birthe. Ak! hvad kan de haabe
Fra hielpløse Bredde?

Anders. Ak han, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Han ene kan redde
Det Liv, som han gav!

Alle. Ak han, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Han ene kan redde
Det Liv, som han gav!

Svend. Trøstløse Sukke!

Knud. Magtløse Taarer!

Svend. Hvad, om vi prøve?

Lise. Grumme, hvorpaa?

Knud. Niddinger tøve.

Birthe. Nu tør du gaae?

Svend og Knud. Ha vi maae prøve!
Niddinger tøve.

(til Anders.) Fader, vi gaae.

Lise (til Svend). Grumme! du vil dog ei
Flye fra mit Bryst og døe?
Svar mig, o Elskte, svar!
Vil du? Ah! kunde du?

Birthe (til Knud). Mig kan du sige nei,
Kold mod din Fæstemøe?
Viid, at jeg ikke har
Glemt din Foragt endnu!

Lise. Kan du forlade mig,
Naar kun et fremmed Skrig
Kalder til Død og Grav?

Birthe. Naar kun en fremmed Røst
Raaber om Hielp og Trøst,
Trodser du Storm og Hav?

Svend. Tænk at det gielder om
Menneskers dyre Liv!

Anders, Svend og Knud. Tænk, at det gielder om
Menneskers dyre Liv!

Knud (til Svend.) Ven, har du Mod saa kom!

Lise (til Svend). Er jeg dig kier, saa bliv!

Svend. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!

Anders, Svend og Knud. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Live!

Lise. Grumme, du vil dog ei
Flye fra mit Bryst og døe?

Birthe. Mig kan du sige nei,
Kold mod din Fæstemøe?

Svend. Tie dog, o Elskte, tie!
Glem det, som Frygten spaaer.

Glem, at det forestaaer;
Tænk, om det var forbi!

Knud. Himmel! ak naar vi nu
Roede med Seier hiem,
Og havde reddet dem!
Fader, hvad siger du?

Svend og Knud. Fader, hvad siger du?

Anders. Nu, da det gielder om
Menneskers dyre Liv ...

Svend og Knud. Modige Gamle, kom!

Lise og Birthe. Fader, ak Fader, bliv!

Lise. Himmel! og om de nu
I det oprørte Hav
Søge sig selv en Grav!
Moder, hvad siger du?

Lise og Birthe. Moder, hvad siger du?

Gunild. Ak! — Men det gielder om
Menneskers dyre Liv.

Anders, Svend, Knud og Gunild. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv.

Svend. Endnu kan jeg høre,
Hvor ængstlig de raabe!
Mit gysende Øre,
Mit Hierte fornemmer
De hvinende Stemmer.

Gunild. Ak Hiertet maa bløde!
Hvad kan de da haabe,
Som Taarer kun møde
Fra hielpløse Bredde?

Svend. Ah kunde vi redde!

Lise og Birthe. Ak intet kan redde!

Anders, Svend og Knud. Ah kunde vi redde!

Svend. Mit Inderste brænder.

Lise. Ak, hvad tør vi haabe?

Knud. Ha! skal da de Kiekke,
Som Døden omspænder,
Forgieves udstrække
De trættede Hænder
Mod Dannemarks Bredde?

Lise. Hvad tør du da haabe?

Birthe. Ak intet kan redde!

Anders. Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Almagt kan redde.

Gunild. Han ene kan redde.

Anders, Svend og Knud. Ved os kan han redde
Det Liv, som han gav.

Alle. Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Miskundhed redde!

Anders. Han styrker de Hænder,
Som prøve at redde.

Svend. O bød han os redde!

Knud. Han byder os redde.

Anders, Svend og Knud. Ved os kan redde
Det Liv, som han gav.

Gunild, Lise og Birthe. Hans Miskundhed redde
Det Liv, som han gav!

Alle. Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Miskundhed redde
Det Liv, som han gav!

(Mandfolkene og strax derefter Fruentimrene gaae hurtig ud af Skuepladsen.)

Anden Handling.

(Skuepladsen forestiller i denne Handling Strandbredden. Ved den venstre Side sees Hytterne af Leiet; ved den høire nogle Træer, og bag ved dem et høit Næs, hvorpaa i denne hele Handling Mennesker løbe af og til. Paa Skuepladsen ligger en kantret Baad med sit Redskab. Himmelen er klar; men Stormen vedvarer, og Havet er meget oprørt.)

Syvende Optrin.

Gunild. Birthe.

Gunild. Ak arme! ak, hvad vil du da mod Himlen?
Ak, var der Spor af Haab! Men Døden greb dem!
Ha, hvo kan vriste dem af Dødens Hænder?
Den vil det ei, som kan! — Hvem ei? — Forvovne!
Hvad har du sagt? Saa taler en Fortvivlet!
Jeg ræddes for min Angst! O milde Fader,
Tilgiv den! — end den! — Ak, jeg veed, du vilde,
Om det var got! — Ak, var det got! Ak maatte
Den Rest af Liv, det Par frugtløse Dage,
Som jeg Unyttige maaskee kan vente,
Ha kunde det løskiøbe dem! — Hvor gjerne! —
Dog mueligt er den Tanke selv for dristig. —
Men unge synes disse dog og raske;
Og jeg, hvad er jeg? gammel og afmægtig! —
Dog, Daarlige som underviser Himlen!
Hvorhen bortrives du af Angst og Medynk?

Aria.

Min Angst er Jis! min Medynk brænder!
Mit Mismod qvæler Sands og Siel!
Hvad vil jeg da, hvis Hierte kiender,
At Himlens Vink er Støvets Vel?
Ak brækker Storm de ranke Pile,
Og skaaner et unyttigt Rør?
Hvi negtes Gravens Elsker Hvile,
Naar Haabets muntre Yndling døer?
Hvad vil jeg da? Seer ei Alfader,
Hvad ei vort svage Syn kan see?
Og hvad han byder og tillader,
Bør det ei upaaanket skee?

Folkene i Baaden. Lige Slag!
Dvæl ei længe!
Seie Tag,
Danske Drenge!
Fiskerinderne. Bøi, du Livets milde Fader,
Bøi dit Øre til vort Skrig!
Byd, at Haabet ei forlader
Dem, som haabe kun paa dig!
Folkene i Baaden. Nu er Tid!
Odder, snoe dig!
Træk med Flid!
Rask og modig!
Fiskerne. Kiekke Søemænd, Hornbeks Ære!
Dannemænd! det gielder nu.
Brave Slegt, dit Navn skal være
Danskes Roes, og kiert som du.
Folkene i Baaden. Alle Mand,
Rask og lige;
For mit Land!
For min Pige!
Fiskerinderne. Elskte Hob, fornem vor Klage!
Stil den, qvæl den snart i Lyst!
Stræb, og vind, og iil tilbage!
Nyd din Seier ved vort Bryst!
Folkene i Baaden. Stærke Tag!
Danmarks Krone!
Danmarks Flag!
Christians Throne!

(Baaden, som for Modvindens og Bølgernes Skyld, har maattet slaae et Slag, tæt forbi det omtalte Næs, tabes nogen Tid af Sigte, og Folkenes Raab kan ikke høres mere, forend de paa Hiemveien igien har naaet den samme Pynt).

Fiskerne og Fiskerinderne.

O Himmel, som bød os at elske vor Næste,
O frels dem, de Ædle! beskierm dem, de Bedste!
Dit Bud gav dem Kiekhed, dit Vink gav dem Haab.
Beskierm dem, som, selv paa den rasende Bølge,
Paa Afgrundens Veie saa villige følge
Din Kierligheds Røst og de Lidendes Raab!
O Nordhav! vor Moder! vor Danmarks Veninde!
O skaan dem, som daglig fortrolige finde
Liv, Mæthed og Lyst i dit frugtbare Skiød!
Vort Nordhav, vor Stolthed! vor Bane til Ære!
O skal dine skummende Bølger da være
Vor Skrek og de modigste Dannemænds Død?
(Baaden begynder igien at blive seet.)
Fiskerne. Himmel! skuffer ei vort Øie?
Tør vi troe det Glimt af Haab?
Seier! Glæde fra det Høie!
Han har hørt vort svage Raab?
Folkene i Baaden. Hver som jeg!
Nidding svige
Søemænds Leeg!
Alle lige!
Fiskerinderne. Himlen saae til vore Taarer,
Seierfulde roe de hiem,
Hurtig slaae de raske Aarer,
Held og Lykke følge dem!

Svend. Og skal han døe, den Arme?
Lise. Vel, Fader! ofte har jeg trakt en Aare!
Min Arm er stærk; min Siel foragter Døden.
Svend. Du, Lise, du?
Lise. Jeg vil, om ingen anden!
Svend. Du, kiekke Lise, du?
Knud. Kom raske Pige!
Jeg vil omfavne dig!
Birthe. Hun skal ei ene
Gaae med! Jeg er saa stærk, som hun; ei heller
Er Livet mig saa kiert. Jeg er den femte!
Svend. Hvad skal vi nu? Hvad skal vi ei? — Ha, Lise,
Du hevner dig! — det fattedes! — Ha kan jeg,
Ha kan jeg vove dig? — Og kan jeg negte
Den Døende din Hjelp? — Ha jeg fortvivler!
Lise. Det er mit Liv, du sørger for, du Stolte?

Niende Optrin.

Peder Knudsen. Jens Bagge. Fiskere og Fiskerinder.
De Forrige.

Knud. Ha, Seier, Seier, Børn! Her er min Fader
Og Bagge. — Baaden ud! — Frisk brave Danske!
Velkomne her til Herrefærd!
(Han begynder med de andres Hielp, at skyde Baaden ud.)
Anders. Velkomne!
Nu har jeg Haab.
Svend. Tak, evig Tak, o Himmel,
Som frelste mig, og dog endnu den ene!
Bagge. Det haster, som jeg seer. Vi fløi fra Gilbet
Hos Møllerens, hvortil vi vare budne,
Saasnart din Dreng fortalte os det Uheld.
Knud. Nu, Brødre, frisk om Bord! — Til Roeret, Anders! —
Frisk, Svend!
Svend (i det han gaaer i Baaden.)
Lev vel, min Lise, og tilgiv mig!
Knud (i det han springer i Baaden.)
Du, Gunild! hold os godt Øl varmt, og mød os
Med Kruset i din Dør; det kan behøves.
Nu alle Mand som een! nu træk med Kræfter!
(De begynde at roe.)
Gunild. Ledsag dem, Havets Gud! Beskierm dem, Fader!
(Fiskerne og Fiskerinderne fordele sig i to Hobe paa Strandbredden.)

Chor.

Fiskerne. Havets mægtige Betvinger,
Tael til Bølgen i din Harm!
Almagt, grib Orkanens Vinger
Med en vældig udstrakt Arm!

Thomas. Ei meer, Ærværdigste! ei meer, min Moder!
O merker — føler dog, som jeg — I Ædle!
Hvad jeg har tænkt, er ei et bristigt Forslag;
Det er en Bøn, en ivrig Bøn. Jeg trygler
En salig Lyst af dem, som gav mig Livet.
O dette Guld, som I har vristet
Af Havets gridske Svælg, det er dog eders!
O letter mig for denne Last! o skienker
Min Siel det Haab, den Lise at opfylde
Dog noget af sin Pligt! den Fryd at ende
De ædleste, de beste Danskes Kummer,
Som de har endt min Angst! — Jeg veed hvad Uheld . . .
Det Guld, I biergede, kan just betale
Et Bundgarn, og en Baad og hvad I bruge,
Og skienke mig den Vellyst at befordre
Den dydigste, den heldigste Forening.
Svend. Jeg troer dig, arme Ven! det kan ei være
Din Hensigt at fornærme os.
Knud. Mig undrer,
Hvorfor du ei har hængt din Pung i Mærset,
Til Lokkemad for vore Danske Søemænd!
Gunild. Du est for haard, min Knud!
Birthe. Jeg har et Ønske,
Blev det mig undt at svare for os alle...
Knud. Du Birthe?
Anders. Du?
Gunild. Hvorfor just du, min Datter?
Lise (som har talt noget affides med sin Søster.)
Tilstæder Birthe denne Lyst. Jeg lover,
Hun svarer som hun bør.
Svend. Vel! vi vil høre.
Knud. Min Mening dog usfadt.
Birthe. Tør jeg, min Moder?
Gunild (ligesom vognende af dybe Tanker.)
Hvad vil du Barn! Jeg var adspredt. Jeg tænkte
Paa Sagnet om en vis vanartet Fisker. —
Tilgiver Børn! min Alder gjør mig snaksom;
Og Visen er kun kort.
Knud. Syng den vor Gunild!

Romance.

En Edder-Fugl var haardt i Klemme,
Og skreg om Hielp til Himmelen.
En Fisker hørte Fuglens Stemme;
Og skyndte sig og frelste den.
„Ak favre Fugl, Nord-Havets Ære,
Hvor glad er jeg, som frelste dig!

Hvor hvide, skiønne, bløde Fiære!
De skal herefter varme mig."
Saa plukkede han gridsk den Arme;
Og halvdød klager den med Ret;
Ha grumme Haand, som tog min Varme,
Hvi gavst du mig mit Aandedræt?

Birthe. Ak Moder, jeg forstaaer din Sang! — Dog troer jeg,
Mit Hierte trængte mindst til den Erindring.
Det er mig dybt, maaskee for dybt indprændtet,
At Mangel er saa grum som Storm og Bølge.
Ved Savn af det, som ingen kan undvære,
Og blot ved daglig Trang til andres Medynk,
Blev Livet dig hos os, som før paa Vraget,
Ei længer Liv, blot Kummer for at leve.
Derfor, o Fremmede! und dine Venner
Den Handling, som du troer saa god; og skiønsom
Veed dem ei selv fordærve den ved Nidskhed!
Den Danskes Liv er ei tilfals, og, troe mig,
Hver Binding er ham leed, om ikke haanlig,
Som ei hans valgte Næringsvei tilbyder.
Derfor skienk os din Agt! Dit Liv, din Glæde
Var Disse Giengjeld nok. Den blide Himmel,
Som frelste dig, skal sørge for os andre.
Knud. Det var min Brud, min brave Møe, som talte!
Omfavn mig! Glem vor Tvist! — Brum, naar du lyster!
Kuul frisk i mine Seil! Hvad, mon jeg agter
Den Storm, der blæser fra saa godt et Hjørne?
Gunild. Du seer da Fremmede, mit Ord stadfæstet,
At vore Børn var eet med os. Tilgiv mig
De Glædes Taarer, som du seer mig fælde.
Troe mig, det er ei Stolthed af min Seier;
Ei heller, at jeg daarlig skulde tænke,
At slig en Adfærd var saa stor og sielden.
Jeg veed for vel, at her til Lands, de fleeste
Vist svarte dig, som vi har svart. Du seer kun
En Moders ømme Fryd! — Omfavn mig, Birthe!
Thomas. Ak alt er skiønt og ypperligt! Jeg ene —
Tilgiver mig! — jeg er nedtrykt, vœmodig,
Halv, synes mig, halv skamfuld ved mit Forslag.
Dog var det meent saa vel! Ha! var mit Hierte
Sig selv den mindste Drøm bevidst om Giengjæld,
Da brast det i min Barm! — Dog nei, umueligt!
Det kan ei ligne Guld ved Dyd, ei heller
Fornærme saa retskafne Folk. Jeg tænkte:
Det kan afhielpe Disses Nød, som hialp dig,
Og trøste dem, og hastig sammenknytte
To ædle Par. Det var min stolte Glæde.

Og, af hvi skal den røves mig? og Kummer
Formørke Disses Vei? Ha, det er bittert!
Hvo skal nu ende den? Hvo kan, hvo vil det?

Siette og sidste Optrin.

Odelhiem. De Forrige.

Odelhiem. Den Himmel, som de stoelte paa. — Tilgiver,
Om jeg for fri, som ubekiendt, begierer
En Deel, en ringe Deel, af denne Vellyst;
Thi Vellyst er de Ædles Tvist om Dyder! —
Jeg selv har, ved en Hændelse, fornummet
En Deel af det, I trettes om; det andet
Har Claus berettet mig. Nu er mit Ønske,
Min Søn, at det, mit varme Hierte føler,
Det, Himlen vidner i min Siel, maa høres;
Knud. Vi veed ei, hvo du est.
Odelhiem. En Dansk.
Knud. Vel! tael da!
Odelhiem. At du, min Ven! tilbødst, hvad du formaaede
Til disses Vel, var Pligt. Din ømme Iver
Forædler den; dit Liv var værd at frelses.
Og at de Kiekke rødme ved dit Forslag,
Og skye din Gave meer end haabløs Kummer,
Det var Natur hos dem, og ei uventet.
Hvert Støvgran af dit Gods, som du paatvangst dem,
Skal hastig dybt nedtrykke dem, og mørkne
Den Lyst, de nyde, den, de blot attraaede:
Dit Vels, din Taks, din Glædes rene Taare.
Ei heller undres jeg, om slige Hierter
Vil ømme sig ved hvert et synligt Giengield.
Thi hvad er skiønt, som Dydens egne Straaler?
Og Tanken om et Side-Blink til Vinding
Kan alt beskygge den — det veed Retskafne. —
Dog, Brødre! bød vor Pligt, at vi modtage
Den ubegierte Løn, som Himlen skienker.
Gunild. Vi har modtaget den.
Odelhiem. Det veed jeg, Ædle!
Dog naar tør Støvet vrage Gud og sige:
Hold op! det er mig nok! meer vil jeg ikke!
Og har vi ei hos os en kierlig Moder,
Som kan paatvinge Løn?
Svend. Hvor?
Knud. Hvilken?
Odelhiem. Danmark.
Det var dets høie Ret, dets Vel, dets Ære,
At lønne Dyd, som at bestraffe Laster.

Vel maa den ømmeste blandt Mødre slippe
Det Baand, hvorved hun holder os, og frygtsom
Betroe vor Foedstie til os selv og Himlen,
Før vi kan naae den rene Dyd, den Kilde,
Hvoraf al hendes ægte Glands udstrømmer.
Dog lokker hun endnu — ei os, ei Kiekke,
De naae den selv; — men vore svage Brødre,
Dem lokker hun, og er det hendes Velfærd
At lede dem derhen ved Bøn og Løfter,
Ved sikkert Haab, ved Rye om andres Giengield.
Og I, som nu dog sukke ved at føle,
At selv den skiønneste blandt eders Dage,
Udmærkte sig ved grumt, ufrygtet Vanheld,
Ved Tab af alt, ved Nag af haabløs Elskov;
Og vil I vel, at Fremmede skal sige:
De Arme hædrede det stolte Danmark
Med Glandsen af en ædel Daab — og nedsank
I Nød og Sorg, som Danmark ei har lindret?
Knud. Min Siel er dansk! og var ham Styrke tienligst,
Der, naar jeg hører det, tør knye mod Danmark!
Og hvad det bød, bør ei forsmaaes, det veed jeg!
Dog hvor, og naar, og hvad det skal betyde,
Os til en Trøst og andre til Opmuntring,
Det, Herre, det er meer, end jeg begriber.
Odelhiem. Viid, at det alt udstrakte sine Arme
Til Hielp! — thi mægtigt er dets Vink, og evig
Dets tause Lov til sine rige Sønner:
At skatte til de Kiekkes Dyd; at troe det
Just Velmagts Pligt, at yde dem den Lise,
Den Drift, og selv den Glands, som Guld kan give.
Held mig, at Rigdom blev min Lod! og at jeg
Var nær, og hørte Danmarks Røst! O Brødre,
O under mig den Vellyst at adlyde
Saa øm en Moders Bud! Jeg har adlydt det!
Alt har jeg nedlagt hos min Ven paa Gaarden,
Hvad Garn, og Baad, og Bryllupsfærd kan koste;
Og til vor Anders og de to Retskafne,
Som kiekke toeg enhver sin Deel i Faren,
Et Hæders-Tegn, af samme Værd, som eders.
Og, til et Speil for Børne-Børn, skal aarlig,
Indtil den sidste af de Fem er jordet,
Paa denne Dag den skiønne Daabs Erindring
Fornyes ved samme Pant paa Danmarks Bifald.
Alt dette har jeg sørget for; det, Brødre!
Har Dyden og mit Fødeland befalt mig.
Svend. Dit Ord, o Fremmede! var stort og herligt!
Men det bestyrter os!

Knud. Jeg troer ved Himlen,
Min Siel er Vox. Naar var jeg saa qvindagtig?
Foragt mig ei, fordi du seer min Taare!
Hvad skal jeg svare dig? Tael du vor Anders!
Anders. Jeg føler det, du est den ædle Landsmand,
Hvorom vor Ven fortalte før. — Retskafne!
Giør, hvad du vil! Du har fortient den Glæde,
At hielpe brave Dannemænd! Jeg tænker,
At vrage sligt, var blot haardnakket Stolthed.
Gunild. Det var Uskiønsomhed og Trods mod Himlen!
Knud. (tager Odelhiem i Haanden.) Tak, brave Mand!
Svend. Vi takke dig, du Ædle!
Lise. Vor Taare takke dig!
Odelhiem. Ei mig, men Danmark!
Er ei dets Fest i Dag? Jeg har besørget,
At vi, ved Sang, og et fortroeligt Begger,
Og, vore Pigers Lyst, ved raske Dantse,
Kan slutte den. Derfor, I brave Brødre!
Vil vi nu glemme alt, og blot erindre
De modige, de lykkelige Danske.

Somands-Sang.

(Af Fiskerne, anden Handling, femte Optrin.)

Kong Christian stoed ved høien Mast,
I Røg og Damp.
Hans Værge hamrede saa fast,
At Gothens Hielm og Hierne brast.
Da sank hvert fiendtligt Speil og Mast
I Røg og Damp
Flye, skreg de, flye, hvad flygte kan!
Hvo staaer for Danmarks Christian
I Kamp?

Niels Juel gav Agt paa Stormens Brag.
Nu er det Tid!
Han heysede det røde Flag,
Og slog paa Fienden Slag i Slag.
Da skreg de høit blandt Stormens Brag:
Nu er det Tid!
Flye, skreg de, hver, som veed et Skiul!
Hvo kan bestaae for Danmarks Juel
I Strid?

O Nordhav, Glimt af Vessel brød
Din mørke Skye:
Da tyede Kæmper til dit Skiød;
Thi med ham lynte Skræk og Død.
Fra Vallen hørtes Vraal, som brød
Den tykke Skye:
Fra Danmark lyner Tordenskiold;
Hver give sig i Himlens Vold,
Og flye!

Du Danskes Vei til Roes og Magt,
Sortladne Hav!
Modtag din Ven, som uforsagt
Tør møde Faren med Foragt,
Saa stolt, som du, mod Stormens Magt,
Sortladne Hav!
Og rask igjennem Larm og Spil
Og Kamp og Seier før mig til
Min Grav!

Romance.

(Af Fiskerne, tredie Handling, fjerde Optrin.)

Liden Gunver vandrer som helst i Qvel,
Saa tankefuld,
Hendes Hierte var Vox, hendes unge Siel
Var prøvet Guld.
O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Liden Gunver meder med Silken-Snoer
Ved Havets Bred!
Da hævedes Bølgen, og Vandet foer
Saa bradt afsted.
O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Skiøn Havmand sig op af Havet skiød,
Beklædt med Tang.
Hans Øie var kierligt, hans Tale var sød,
Som Harpers Klang.

Liden Gunver, Du martrer mig Dag og Nat,
Med Elskovs Ild;
Mit Hierte vansmægter, min Siel er mat.
O vær dog mild!

Du rekker mig kun din sneehvide Arm,
Paa Søemands Troe;
Saa trykker jeg den til min brændende Barm,
Saa faaer jeg Roe.

Liden Gunver! mit Bryst, bag sit haarde Skiel,
Er blødt og ømt.
Trofast er mit Navn, min ukunstlede Siel
Foragter Skrømt.

Og er dig min Arm til saa stor Behag,
Til Trøst og Roe,
Skiøn Havmand, saa skynd dig, saa kom kun, og tag
Dem begge to!

Han trak hende fra den steile Bred,
Glad ved sin Sviig.
Som Storm var hans Latter; men Fiskerne græd
Ved Gunvers Liig.
O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Rungsteds Lyksaligheder.

Ode.

I kiølende Skygger,
I Mørke, som Roser udbrede,
Hvor Sangersken bygger,
Og qvidrende røber sin Rede,
Hvor sprudlende Bække
Snart dysse, snart vække
Camoenernes Yndling, den følende Skiald,
Med stedse' eensrislende Fald;

Hvor Hiordene brøle
Mod Skovens letspringende Sønner,
Og puste, og føle
Den Rigdom, i hvilken de stønner,
Hvor Mejeren synger
Blant gyldene Dynger,
Og tæller sin Skat, og opløfter sit Raab
Til Den, som har kronet hans Haab;

Hvor skiertsende Bølger
 Beskvulpe den Vandrer, hvis Øie
Snart stirrende følger
 Med Helsinges graanende Høie,
 Snart undrende haster
 Blant Skove af Master,
Og forsker, og kiender den Fremmedes Flag,
 Og glemmer den heldende Dag;

Hvor eensommes Lise,
 Venskabelig lindrende Slummer,
Tit bød en Lovise
 Forglemme sin kierlige Kummer;
 Hvor Glæder tilsmile
 Den vandrende Hvile,
Hvor Rungsted indhegner den reneste Lyst:
 Der fyldte Camoenen mit Bryst.

Hvor Kummer og Smerte
 Fandt glade dit Aftryk, du Høie:
Det ædleste Hierte,
 I hvert et medlidende Øie;
 Hvor Venlighed pryder
 De strengeste Dyder:
Der voxte min Sang, og den undrende Skov
 Gav Gienlyd af Skaberens Lov.

Jeg saae dine Troner,
 O Almagt! — og stirrede længe;
Men hellige Toner
 Foer giennem de zitrende Strænge,
 Hvert Blad, hvor mit Øie
 Fandt Præg af den Høie,
Opflammede Sielen; da voxte min Sang!
 Da raste den mægtige Klang.

O Verdeners Fader!
 Saa sang jeg — du Sterke! du Vise!
Gud! — som Myriader,
 Som Himlenes Veldige prise!
 See, Støvet kan bære
 Din Rigdom, din Ære,
Din Godhed, o Fader! — saa sang jeg, og Fryd
 Brød Læbernes bævende Lyd.

Lyksalige Digter,
Som Glæden indbød til sin Hytte,
Til venlige Pligter,
Til Frihed, som Dyder beskytte!
Cheruber fornemme
Hans dristige Stemme,
Og Himle forsamles omkring ham, og Lyst
Udbredes i Menneskets Bryst.

Men du, som allene
Fremkaldte den Lyst af min Smerte,
Siig: Kan min Camoene
Udbrede sin Lyst i dit Hierte?
O siig mig, Veninde!
Kan Sangens Gudinde
Med smeltende Toner belønne det Skiød,
Hvoraf min Lyksalighed flød?

Oversættelse af Stabat mater.

Korset, som den strenge Fader
Vred og tordnende forlader,
Væder Mirjam med sin Graad.
Jorden spotter med hans Smerte;
Kun den ømme Moders Hierte
Sukker høit mod Slangens Braad.

Alt dit Haab, din Søn, berøvet!
O hvor saaret, hvor bedrøvet
Er du, Høitvelsignede!
Frelsens Moder! dig, du Fromme,
Traf et Gienslag af de Domme;
Som nedslog den Herlige!

O, hvem er for haard til Taare,
Følesløs mod Slag, som saare
Et saa ømt, saa kierligt Bryst?
Skiul Forjettelsernes Glæde,
Taare! — Jeg, og jeg, vil græde
Ved Maries døde Lyst.

Ømme Moder! med dit Øie
Vil jeg forske, hvad den Høie
Taalte, mig til Salighed.
Jeg vil føle med dit Hierte
Hver en Strime, hver en Smerte,
Som min Synds Forsoner leed.

Men o Gud! o Livets Kilde!
Kan jeg? vil jeg? kan jeg ville?
Hvad formaaer jeg uden Dig?
Rens mit Bryst, du Hav af Glæde!
Knus mig! styrk mig til at græde
Ved dens Grav, som frelste mig!

Helligste, din Naade prente
Det han leed, og jeg fortjente,
Dybt i min forløste Siel!
Lad mit taareblendte Øie
See, hvor dyrt den Evighøie
Kiøbte Syndens usle Træl!

Mens jeg lever, lad mit Hierte
Smelte ved min Jesu Smerte,
Ved din Angst, Uskyldigste!
Da Du, under Almagts Torden,
Hengte til en Spot for Jorden,
Til et Maal for Helvede!

Lad mig blande Taarefloder
Med din sønderknuste Moder!
Lær mig Mirjams høie Skrig!
Byd, at jeg, og jeg, forkynder,
Hvad Du leedst for Verdens Synder!
Thi og jeg har Deel i Dig.

Men, naar mine Taare rinde,
Lad mig drukne, døe, forsvinde
I dit Svelg af Kierlighed!
Frelst, og tryg for Hevnens Lue,
Lad min Siel veemodig skue
Den, hvis Død jeg frelstes ved!

Med dit Kors betegn mit Hierte,
Og med Graad, med salig Smerte,
    Dan min Siel til Godheds Priis!
Men den samme Naade byde
Taaren holde op at flyde
    I din Glædes Paradiis!
        Amen.

Ved Dødens Komme.

Ewalds sidste Sang. Han dikterede den i en af de mange smertefulde søvnløse Nætter, faa Dage før han sov ind til Evigheden.

Udrust dig, Helt fra Golgatha!
Løft høit dit røde Skiold!
Thi Synd og Skrek — du seer det ja —
Angriber mig med Vold.

Løft høit dit Glavind i din Harm
Mod dem, som trodse dig;
Nedstyrt dem med en vældig Arm
Fra Lyset — og fra mig.

Da skal jeg, sikker ved din Haand,
Ei frygte Døden meer;
Men offre dig min frelste Aand
Paa dens nedbrudte Leer.

Fra Evald og Vessel til Baggesen.

Om de egenlig lærde Forfattere kan i denne Samling ikke være Tale; her tages kun Hensyn til dem, der havde Indflydelse på Folkets almindelige Åndsretning, på den Smag og Tænkemåde, som i nogen Tid blev den herskende, eller på Sprogets Udvikling og Dannelse. — Blandt dem, der ej alene ved Prædikener men og ved trykte Afhandlinger eller større Værker søgte at behandle religiøse Genstande på en for Almenheden fattelig Måde, vare Præsten Chr. Bastholm, f. 1740, d. 1819, og Biskop N. Edinger Balle, f. 1744, d. 1816, de flittigste og betydeligste. — Af almindelig forståelige filosofiske Skribenter nævne vi Normanden Prof. N. Treschow, (adskillige filosophiske Værker), Præsten L. Smith (Menneskenes Pligter imod Dyrene), Rektor J. Boye (Statens Ven) og Præsten Birkner (om Trykkefriheden og dens Love). — Veltalenhed kunde ikke vel udvikle sig udenfor den gejstlige Stand, da Kirken var det eneste Sted, hvor der egenlig var Lejlighed til dens Anvendelse; den, som Naturen havde rigest begavet med Talertalent, var upåtvivlelig Nordahl Brun. — Ove Malling, f. 1748 på Tårupgård i Viborg Amt, d. 1829, begavet Taler og folkelig historisk Fortæller, endte som kgl. Historiograf, Formand for Universitetsdirektionen og (den første borgerlige) Statsminister. Hans „Store og gode Handlinger" var en meget anset og yndet Bog.

Af Digtere vare i denne Periode Normændene: *Nordahl Brun*, Brødrene *Claus* og *Peter Frimann*, *Storm*, *Enevold Falsen*, *Pram*, og de Danske: Brødrene *Magnus* og *Peter Troiel*, *Thomas Thaarup*, *Rahbek*, *Samsøe* og *P. A. Heiberg*, de mest yndede. Da de fleste af disse særskilt ville blive omtalte her i Bogen og Prøver af dem leverede, behøve vi blot at tilføje, at det især er som Skuespildigtere, at Teaterdirektør Thaarup, f. 1749, d. 1821 (de idylliske Skuespil Høstgildet og Peters Bryllup), Etatsraad Falsen [1]), f. 1755, d. 1808 (f. Ex. Dragedukken og de snurrige Fættere), og Translatør P. A. Heiberg f. 1758, d. 1841, der for sine fri og dristige politiske Ytringer blev landsforvist, (f. Ex. Virtuosen og Chinafarerne), have gjort sig fortjente af vor Literatur. Det var iøvrigt ikke blot ved særskilte Værker, at Tidsalderens mere begavede Mænd virkede på Folket; men ligeså stor, og måske større, var deres Indflydelse på dets Smag og Meninger ved at arbejde i *periodiske Skrifter*, hvilke behandlede Tidens Interesser og Dagens Begivenheder. Her vare de vigtigste: *Abrahamson*, *Pram* og *Rahbek*. W. F. Abrahamson (f. 1744 i Slesvig, d. 1812), Kapitain i Artilleriet og Lærer ved Landkadetakademiet i København, var bekendt som Digter, nordisk Oldgransker, Sprogforsker, samt smagfuld og grundig æstetisk Kritiker, og arbejdede ved enhver Lejlighed paa at vække og nære Folkets patriotiske Sindelag. Christen Henriksen Pram, Deputeret i Kommerskollegiet i København, var født i Drammen 1756 og døde 1821. Da han skrev med om alle Ting, vilde hans gode Hoved, hans Talent til at føre Pennen, hans utrættelige Arbejdsomhed, hans livlige Aand, let opblussende Sind og stærke Patriotisme have skaffet ham en stor Indflydelse paa hans Samtid, hvis ikke hans Ustadighed i Anskuelser, Uoverensstemmelser i Domme og Overdrivelser i Ros og Dadel havde været væsenlige Hindringer herfor; hans Temperament synes ikke at have tilladt ham den fornødne Tid, for at hans Tanker og Ideer, ja selv hans Stil kunde blive behørig moden. Af hans Poesier ere det beskrivende Digt Emilies Kilde og Heltedigtet Stærkodder mest bekendte.

Johan Nordahl Brun.

Født 1745 på en Bondegård nær ved Trondhjem, både åndelig og legemlig af Naturen ypperlig begavet, kom i sit 15de År i Latinskolen, blev 1763 Student i København, 1768 teologisk Kandidat, 1772 Præst i Nærheden af Trondhjem, to År efter Sognepræst i Bergen, derpå Stiftsprovst og tilsidst 1804 Biskop sammesteds, hvor han også døde 1816. Som dramatisk Digter var han uheldig: men hans personlige Livlighed og Varme, hans raske Mod og kraftige Karakter meddelte sig både i hans Tale og i hans Skrifter, saa at han ej alene blev sin Tids berømteste Taler, men og som lyrisk Digter erhvervede sig et ikke ubetydeligt Navn.

---

[1]) Ej alene som retskaffen og ualmindelig dulig Embedsmand i flere betydelige Poster virkede han gavnligt i Norge, men som Medlem af Regeringen i Christiania og som Udgiver af „Budstikken“ havde han stor Indflydelse på Normændenes Stemning og Domme i de for Norge vigtige År 1807 og 1808. Iøvrigt stammede denne af Naturen stærkt begavede Mand (ti År gammel blev han Student med Berømmelse) vel fra Norge, men var født i København.

Norges Herlighed.

Boer jeg paa det høie Field,
Hvor en Find skiød en Rein med sin Riffel paa Skien,
Hvor der sprang en Kildevæld,
Og hvor Ryperne plasked' i Lien [1]);
Jeg med Sang vil mane frem
Hver en Skat, som laa skiult udi Klippernes Rifter;
Jeg er glad, og rig ved dem
Kiøber Viin og klarerer Udgifter.
Klippens Top, som Kroppen [2]) bær,
Muntre Sieles Fristad er,
Verdens Tummel neden for
Til min skyehøie Bolig ei naaer.

Boer jeg i den grønne Dal,
Hvor en Elv løber let giennem skovrige Sletter,
Hvor Løvhytten er min Sal,
Hvor den voxende Grøde mig mætter,
Hvor det muntre Faar og Lam
Tripper om, nipper Løv, og hvor Øxnene bøge;
Leer jeg høit til Modens Kram
Og til Renter, som Rigdom forøge.
Fra min lave rolige Dal
Seer jeg mange Mægtiges Fald,
Sidder paa min Tue tryg,
Og udtømmer en Glædskabs Pokal.

Boer jeg ved den nøgne Strand
Paa en Holm fuld af Æg mellem rullende Bølger,
Hvor en Fuglehær paa Vand
Sild og Brisling og Morten [3]) forfølger:
Trak jeg da en Fiskebræt,
Fuld af Rogn, saa min Baad var paa Vei til at synke,
Og jeg saa blev glad og mæt,
Maa den Gierrige længe nok klynke.
Een Ret er nok paa Nøisomheds Bord.
Fisken svømme! det var et Ord;
Derpaa drak jeg mig et Glas,
Sang og drak Fiskeriernes Flor.

---

[1]) fløj med larmende Vingeslag (plaskede) paa Bjergsiden (Lien).
[2]) I Udgaven 1785 i (Schørrings) Selskabs-Sange læses Granen for Kroppen d. e. Smaakrattet.
[3]) en lille velsmagende Fisk, cyprinus rutilus.

Sinnger Bierg og Dal og Strand;
Guld af Bierg, Brød af Dal, fuldt af Fiske fra Stranden;
Saa maa Tossen drikke Vand.
Skienker Viin udi Glasset til Randen!
Norges Land er ingen Ørk,
Glæden fødes og der udaf selve Naturen;
Være hvo som vil en Tyrk,
Sidde tørstig og vranten og sturen.
Vi drak Norges Hæder og Held,
Sang om Strand, om Dal og om Field;
Alting blomstre for enhver,
Som vort Land og vort Selskab har kier!

Den Norske Vinter.

Min norske Vinter er saa vakker;
De hvide sneebedækte Bakker.
Og grønne Gran med pudbret Haar,
Og trofast Iis paa dybe Vande,
Og Englebragt paa nøgne Strande,
Jeg bytter neppe mod en Vaar.

Nu Dalens muntre Sønner glide
Paa Skier ned fra Fieldets Side
Saa rask, som Piil i Luften fløi;
Nu let paa Skøiter de sig svinge,
Nu Kanefartens Bielder klinge,
Og Øret dirrer af den Støi.

Fra Fieldets Gruber Malmen kiøres,
Og Mastetræ til Stranden føres,
Og Kulden selv gir Farten Liv.
Og Snee paa Fielde Veien baner
For norske Bondes Karavaner;
Flid er min Landsmands Tidsforbriv.

Men vi, som Tid med Spøg fordrive,
Og Vennelag med Sang oplive,
I varme Sal ved breden Bord,
Vi drak, om vi ei kunde andet,
Skaal for den første Stand i Landet,
Som pløier Hav og dyrker Jord.

Held følge den, som Malmen bryder,
Hvor Jordens haarde Barm frembyder
Forborgen Skat til flittig Haand;
At trodse Død og Storm og Kulde,
At være fri, men Kongen hulde:
Det er den norske Bondes Aand.

Han skaber ikke Porceliner,
Og ei bereder hede Viner,
Men for hans Sved vi kiøbe dem;
Han bygger vore Huse tætte,
Og Vildt, som vi med Smag anrette,
Han bringer os fra Skoven frem.

Fred hvile over Kuldens Bolig,
Der sidder raske Nordmand rolig,
Beskiermed mod hver Uvens Vold;
Og den, som turde Freden bryde,
For sildig skal den Kamp fortryde;
Vi føre Frihed i vort Skiold.

Om alting fryser her i Norge,
For Venskabs Varme tør jeg borge;
Thi der er Ild i Nordmands Bryst.
Kom, Broder! kom, men uden Kulde,
Hverandre indtil Døden hulde,
Syng Venskabs Skaal med mandig Røst!

Misundelse.

Jeg vilde, om jeg kunde, i Dag fremmane en ond Aand af sin mørke Huule. Jeg vilde fremstille den til Skue, og ifald jeg var hældig nok til at beskiæmme den, til at opvække Afskye for den, til at forstyrre dens Roelighed, og drive den ud af sin Forskandsning, skulde jeg ikke have talt forgiæves. Men et Skræk-Billede bliver jeg nødt til at mahle, og Farve behøvede jeg, om der var nogen mørkere end den sorte. Hvor finder jeg da Uhyret? Boer den i Klippernes forborgne Huuler? eller skiuler den sig mellem Sivet i de stinkende Moradser? eller vanker den i Mørket mellem Gravene, mellem Orme og Forraadnelsen? eller leeger den i Havets dybeste Afgrund, og gaaer i Tvekamp med Leviatan? Ney! det er gyseligt at tænke paa; den boer i det menneskelige Hierte. Men for ikke længere at opholde mine Tilhørere med mørk Tale, da er det Misundelsen, jeg agter at beskrive. At tale saa løst hen over Sagen, det er at mahle med vilde Træk;

Man faaer at randsage Hiertets Dybheder, for at sætte det eene ud fra det andet. Lidenskab; hvad er det egentlig vi kalde saa? Det er Villien, som ikke tilstrækkelig styres af Fornuft. Villiens Handlinger ere to Slags: At vælge og at forskyde. Derfor ere og Lidenskaberne to Slags: Enten Følelser af det Gode, eller af det Onde. Trende Hoved=Lidenskaber høre til den første Klasse: Glæde, Kierlighed, Haab; trende til den sidste: Sorg, Had, Frygt. Man kan med Sandhed sige: at disse tre ere eet. De faae kun forskiellige Navne og forskiellige Skikkelser, alt efter det Gode eller Onde, som ere disse Lidenskabers Gienstand. Glæde er Følelse af et nærværende Gode, som jeg besidder heelt. Kierlighed er en Attraae til at foreenes med det Gode, som jeg deels besidder, og deels endnu meere vil besidde. Haabet er Følelse af et tilkommende Gode, som jeg endnu slet ikke besidder. Sorg er en Følelse af et Onde, som jeg ikke med Ondt kan betale; Had, Følelse af et Onde, som jeg tillige ønsker at betale med Ondt; Frygt, Følelse af et Onde, som endnu ikke er kommen. Dersom disse Følelser styres af Fornuft, ere de ikke andet end Villie, og fortiene ikke Navn af Lidenskab. Sinds Bevægelser ere de vel alle, virkelige Lidelser ogsaa, alle Følelser af det Onde; men all den Stund de ere ordentlige, biedrage de alle til vor Lyksaligheds Beforbring; kun naar de koge over, naar de giøre Opstand mod Fornuften, ere de Plage=Aander. Glæden selv er da et Ruus, eller en Drøm, som fører Mennesket ud paa den glatte Iis. Kierlighed, denne gode Hiertets Yndling, bliver en Roeligheds Forstyrrer, og Haabet forvandles til Hunger og Tørst, til Higen og Tragten, saa hæftig, at det ligner en Sygdom. Hvor meget mere da de modsatte Følelser: Frygt bliver Bævelse, Had Raserie, og Sorg Døden; og endnu med alt dette kan jeg finde Undskyldning i Menneskets Svaghed for enhver af disse Plager: Tilsyneladende Farer føde ugrundet Frygt, formeentlige Fornærmelser ubilligt Had, og alt for stor Kierlighed til det Tabte kan frembringe overdreven Sorg. Hertil kommer endnu Forskielligheden i Temperament eller Menneskets naturlige Sinds Beskaffenhed. En har af Naturen mindre Friemodighed, hos ham undskylder jeg Frygt; en meere Galde, han opbringes lettere til Had; og han, som førde med sig ind i Verden det sørgelige Arvegods: et tungt Blod, hans bittre Sorg bør vi billigen ynke. Alt dette er endnu naturligt; Men det lader, som en ond Aand blander sig stundom i menneskelige Lidenskaber, og frembringer en Vanskabning, og denne kalder jeg Misundelse. Alt det Ængstelige af Frygt, alt det Bittre af Had, alt det Hiertequælende af Sorg, er ligesom ved Helvedes Gløder sammenkogt, for at udgiøre et særskildt Væsen. Den bleeggule Avind, jeg finder den i Texten, skiønt ikke i all sin Heslighed mahlet, dog med umiskiendeligt Træk udmærket, om det ogsaa kun var disse Ord: Er dit Øye ondt, fordi jeg er god? Thi dette heeder med andre Ord: Er du ondskabsfuld nok, for endog at være

misundelig? Og af disse Udtrykke tager jeg Anledning til, i Dag at beskrive Misundelsen, og betragte hvad den er: for Hiertet, — for Selskabet, — for Gud.

1) Du bør vide, min Ven! hvad Avind er for dit eget Hierte, og altsaa: a) hvori den bestaaer, b) hveden den kommer, c) hvorvidt den kan rase. a) Den bestaaer da i at føle Glæde over andres Mangler og Sorg over andres Fuldkommenheder. Man seer da strax her, at Glæden, jeg taler om, er ikke den ordentlige, naturlige, os alle medfødde Lidenskab, behagelig Følelse af et nærværende Gode; Ney! den er tvertimod behagelig Følelse af et Onde, som rammer en anden; Men det maae nu vel ogsaa være saa sin egen Sag med denne Behagelighed, den maae nok være blandet med en vis Gysen, en vis Kulde, saa den dog ikke er noget Giæstebud for det Hierte, som føler den. Dette slutter jeg, deels af den Omsorg, med hvilken Vedkommende skiule den, deels deraf, at naar man kommer over den undertiden, er den saa let at kiende fra reen naturlig Glæde. Smiler den, da synes mig see en Ondskabs Aand, som leeger i hvert Træk; Naar Glæden ellers i et Ansigt er blid som Morgen-Røden, saa er denne, som det gyselige Glimt i Nordvest, der mod Aftenen glaner frem mellem torden-svangre Skyer. Lader den høre sin Skade-Fryd, da ligner den Uglens Skrig, naar den sande Glædens Røst er som en listig syngende Nattergal. Glæden, den rette, er aabenhiertig, velgiørende; Avinds Glæde er indkneben, listig, og røber en smerteblandet Umættelighed, der endnu immer synes at ønske, at det Onde, som rammer andre, maatte blive verre. Er Avinds Glæde saadan; hvordan skal da dens Sorg være? Unaturlig, som Glæden. Ikke, som anden Sorg, Følelse af det Onde man lider, men smertelig Følelse af det Gode, som vederfares andre. Den gnaver, denne Sorg, den sanker alle Øyeblik og allevegne nye Tønder til Ilden. Kun at see et Menneske glad, det er nok for at bedrøves; at see et Menneske elsket, nok for at hade ham; at see en, som nærmer sig op til en eller anden Lykke, en eller anden Fuldkommenhed, det er nok til at frygte, som om der forestod en ødelæggende Fare. Disse ere Grund-Linierne til Avinds fæle Billede; men endog blot derefter saa var det værdt at spørge: b) hveden den kommer. Den kommer ikke af Naturen; Det er allerede viist; den strider mod Naturen, vender op og ned paa enhver ordentlig Lidenskab, sørger, hvor den skulle være glad, er glad, hvor den burde sørge, hader, hvor den skulle elske, frygter, hvor den burde haabe. Den kommer ikke fra Verden; denne kan give dig Anledning til Sorg, til Had, til Frygt, men aldrig i samme Forstand til Misundelse. Hvad skader det dog mig, at en anden er glad; og skulle hans Glæde friste mig, maatte det være til at tage Deel i Glæden, være glad med, og blive Daare med de Glade, om deres Glæde var Daarskab. Jeg seer da ikke rettere, end at ogsaa Avind hører til den Sæd, som Fienden saaede, der Menneskene sove. Er det ikke for-

nuftstridigt, og endnu mindre skriftstridigt, at een Aand kan virke paa den anden; saa troer jeg skinbarlig, at det er den verste af alle onde Aander, der udbreder, eller indblæser, eller udspyer, eller Gud veed hvorledes, meddeeler Sielens Lidenskaber all sin Gift; thi jeg seer intet Diævelens Billede livagtigere, end i det avindsyge Menneske. Men skulle vel dette undskylde, skulde det beroelige nogen, som om han vilde sige: Ja, hvad kan jeg derfor; Slangen bedrog mig; alt hvad der flyder af mit Forhold, maae blive den onde Aands Skyld, ikke min. Ney! men vogter Eder, Christne; og værer aarvaagne hver over sit Hierte; giver ikke Diævlen Rum, Eph. 4. Han flyver, denne Natte-Ravn, at neblægge sine Æg i hvert yndigt Blomsterbeed; Forskrækkes for sig selv, hver som finder sig behersket af denne Plage-Aand, og sukke til Gud om den Aands Biestand, som er stærkere end den onde, Jac. 4, 5. Han sukke derom, som vi synge: Almægtig Lue! fald du ned, og tænd os an i Kierlighed! og dette er saa meget meere fornødent, naar vi betænke: c) hvorvidt den kan rase. Jeg taler, man erindre sig det, endnu kun om Hiertet, eller om den Avindsyge selv, og da kan den begynde med at være en Flyvetanke, en kommende og reisende Giæst, men slutter med at boe, at føre Overherredømmet over Siælens Kræfter; den fører ingen Belønning med sig; Mennesket er misfornøyet med alle, med alt, med sig selv. Avind er, siger Salomon, som Raadenhed i Beenene, Ordspr. 14, 30, eller som en indvortes gnavende Beensmerte. Den Mahler tænkte ret godt, der første Gang gav os Avinds Billede, i at mahle os en Qvinde med et mørkt gustent Ansigt, med et Haar, bestaaende af sammenviklede Slanger, med dybt indsiunkne Øyne, som altid ere vrængende til Siden, matte, men hvoraf dog tindre nu og da ligesom Ondskabs Gnister; Men det bedste af alt, det meest talende i dette Billede: hun holder sit Hierte i sin Haand, og gnaver derpaa med sine Tænder. Arme Dødelige, hos hvilken Avind er kommen til Moedenhed! du bær et dagligt Helvede i din egen Barm, der brænder en Ild, og alt det, som er beslægtet med Lykke, med Glæde, med Skiønhed, med Fuldkommenhed, er Tønder til Ilden. Du maatte kunde trives bedst i selve Helvede, hvor du saae lutter Ulyksalighed omkring dig; og vel at mærke: Naar Avind er bleven meest moeden, meest plagende, tør den ikke aabne sig for nogen; thi den skammer sig, den tør ikke sige, hvor inderlig det smerter, at det gaaer en anden vel. Sorgen lættes dog ved at meddeeles; Hadet, som grunder sig paa Fornærmelser, faaer Luft, naar man kan fortælle dem til en Ven. Frygten er meget for at raadføre sig og lære af andre Forsigtigheds Regler; men Avind qvæler sig, Avind fortærer sig, Avind skiænker Gift for sig selv, men døer dog ikke af Giften. Derfor var det et Hoved-Træk i den Forbandelse, Moses lyser over Guds Lovs Overtrædere: En Qvinde skal misunde en Mand i sin Arm, 5 Mose, 28,56.

Claus Frimann.

Præstesøn fra Sellø i Bergens Stift, født 1746, blev Student i Kjøbenhavn 1765, tre År efter Kandidat og 1780 Sognepræst til Davigens Kald i Bergens Stift, senere tillige Provst, i hvilke Embeder han forblev 49 År til sin Død. Af „Almuens Sanger" vælge vi:

Den norske Hyrdedrengs Sang.

Hør mig, Skov og Mark og Field!
Mig som her sidder eenlig og synger paa Tuen;
Endnu er det ikke Qvel,
Endnu varm skinner Solen som Luen;
Endnu, Lam! I trippe maae,
Endnu lidt maae I, Killinger, dandse og springe;
Ind i mørke muuret Vraa
Var det Synd eder tidlig at tvinge.
Tvingsel giør ufrydig og tung:
Jeg, som selv kun endnu er ung,
Frihed mig for Alt er kier;
Dandser Børn! mens jeg synger nu her!

Du, som hist af mørken Uhr[1])
Kiger frem, skuer ned fra de høieste Bierge,
Lig der længe nok paa Luur,
Vaagen her seer du Den, som skal værge;
List dig, kom kun, om du tør!
Jeg skal skrige, saa Folket skal høre mig hiemme;
Riflen hænger over Dør,
Den og Trommen dig, Bamse! skal skræmme.
Jaget over Bierg, over Dal,
Mødig Tungen hænge du skal,
Ingen Bøygd dig give Lye,
Hen ad Hekkenfield til skal du flye.

Du, som under Skyen vidt
Flyver om for at finde til Ungerne Føde,
For din sorte Klo saa tidt
Maatte Lammene meenløse bløde;
Hid du stirrer kun omsonst,
Her kun Harm maa du høre, hvor Bielderne klinge.
Her forgieves er din Konst,
Sæt kun andenstebs hen med din Vinge!
Rævens Unger — hold dig til dem!
Den har mange — fire til fem —
Lad dem døe, det lumpne Pak!
Og med dem til din Field-Rede gak!

[1]) Uhr eller Ur er Steengrund, Steenbanke.

Saa skal jeg og mine Faar
Kunne vandre omkring her i Dalene trygge;
Naar i Middag Solen staaer,
Under Buskene finde vi Skygge.
Græsset voxer som en Skov
Der i Skyggen, hvor Draaben af Løvet det feeder;
Markens Skaber være Lov,
Over Alt han sin Godhed udbreeder!
Brænder Tørsten, Elver er der,
Hisset voxe saftige Bær,
Myren staaer af Molter rød,
Tuen sortner med Blaabær bestrøed.

Edvard Storm.

Født 1749 i Våge i Gudbrandsdalen, hvor hans Fader var Præst, blev Student 1765, var i endel År Bestyrer af Efterslægtsskolen i København, og døde 1794. Blandt hans originale Fabler og Fortællinger ere mange gode, og blandt hans lyriske Digte har Zinklarsvisen, der besynger en Begivenhed i Aaret 1612 i den Kalmarske Krig, med Rette fået stor Berømmelse. Iøvrigt har Storm den mærkelige Fortjeneste, at han har digtet ni skønne og ægte nationale Viser i Gudbrandsdølernes Mål, som ere blevne virkelige Folkesange og kendes og synges overalt i Norge.

Guldbrandsdølerne og Herr Zinklar.

Herr Zinklar drog over salten Hav,
Til Norrig hans Cours monne stande;
Blandt Guldbrands Klipper han fandt sin Grav,
Der vanked saa blodig en Pande.

Herr Zinklar drog over Bølgen blaa
For Svenske Penge at stride;
Hiælpe dig Gud! du visselig maa
I Græsset for Nordmanden bide.

Maanen skinner om Natten saa bleg,
De Bover saa sagtelig trille;
En Havfru op af Vandet steeg,
Hun spaaede Hr. Zinklar ilde;

„Vend om, vend om, du Skotske Mand!
Det gielder dit Liv saa fage[1]);

---

[1]) Ordet fage, som betyder snart, hastig, findes kun sjelden i Skriftsproget; men det er gammelt og høres endnu i flere Landskabsmål, navnlig i Fyn og Jylland. Det må ikke forveksles med fager, smuk.

Kommer du til Norrig, jeg siger for sand,
 Ret aldrig du kommer tilbage."

„Led er din Sang, du giftige Trold!
 Altidens du spaaer om Ulykker;
Fanger jeg dig engang i Vold,
 Jeg lader dig hugge i Stykker."

Han seiled i Dage, han seiled i tre,
 Med alt sit hyrede Følge;
Den fierde Morgen han Norrig mon see,
 Jeg vil det ikke forbølge.

Ved Romsdals Kyster han styred til Land
 Erklærende sig for en Fiende;
Ham fulgte fiorten hundrede Mand,
 Som alle havde ondt i Sinde.

De skiendte og brændte, hvor de drog frem,
 Al Folkeret monne de krænke;
Oldingens Afmagt rørte ei dem,
 De spotted den græbende Enke;

Barnet blev dræbt i Moderens Skiød,
 Saa mildelig det end smiled.
Men Rygtet om denne Jammer og Nød
 Til Kiernen af Landet iiled.

Baunen[1]) lyste, og Budstikken[2]) løb
 Fra Grande[3]) til nærmeste Grande.
Dalens Sønner i Skiul ei krøb,
 Det maatte Hr. Zinklar sande,

„Soldaten er ude paa Kongens Tog,
 Vi maae selv Landet forsvare;
Forbandet være det Niddings Drog,
 Som nu sit Blod vil spare!"

De Bønder af Vaage, Lesjøe og Lom,
 Med skarpe Øxer paa Nakke,
I Bredebøigd tilsammen kom:
 Med Skotten vilde de snakke.

---

[1]) d. e. Ved, som antændtes fra Høj til Høj for at tilkendegive Fjendens Komme. [2]) d. e. en med visse Tegn mærket Pil eller Kep, som fordum blev ombåret i Bygderne for at sammenkalde Almuen til Tinge eller til Landets Forsvar. [3]) Nabo.

Tæt under Lide[1]) der løber en Stie,
Som man monne Kringen kalde;
Lougen[2]) skynder sig der forbi:
I den skal Fienderne falde.

Riflen hænger ei meer paa Væg,
Hist sigter graahærdede Skytte;
Nøkken[3]) opløfter sit vaade Skieg,
Og venter med Længsel sit Bytte.

Det første Skud Herr Zinklar gialdt,
Han brøled og opgav sin Aande;
Hver Skotte raabte, da Obersten faldt;
„Gud frie os af denne Vaande!

„Frem Bønder! Frem I Norske Mænd!
Slaaer ned, slaaer ned for Fode!"
Da ønsked sig Skotten hiem igien,
Han var ei ret lystig tilmode.

Med døde Kroppe blev Kringen strøed,
De Ravne fik nok at æde;
Det Ungdoms Blod, som her udfløb,
De Skotske Piger begræde.

Ei nogen levende Siel kom hiem,
Som kunde sin Landsmand fortælle,
Hvor farligt det er at besøge dem,
Der boe blandt Norriges Fielde.

End kneiser en Støtte paa samme Sted,
Som Norges Uvenner mon true.
Vee hver en Nordmand, som ei bliver heed,
Saa tit hans Øine den skue!

---

[1]) en Bjerg-Side. [2]) en stor Elv, som løber igennem Gudbrandsdalen.
[3]) Elvguden.

Priis-Spørgsmaalet.

Fabel.

I de for Dyrene saa ærefulde Dage,
Som kom, og hastig gik igien,
Hvis Ihukommelse Æsopi vise Pen
Har kaldet med historisk Flid tilbage;
Jeg mener, i de gyldne Tider,
Da Dyrene fra Biørne indtil Mider,
Fra Hvale til de mindste Muslinge,
Besad Fornuft, og kunde bedre tale,
End største Delen af vor Alders Junkere: — —
I denne saa brillante Alder
Sin viise Republik Kong Løve sammenkalder,
Og siger; „Hver opmærksom høre til!
Et vigtigt Spørgsmaal jeg udsette vil,
Hvo det besvarer best, han skal en Tiger være,
Og dette Navn er ingen liden Ære."
Enhver giør taus sin Hierne rydbelig,
Og i det glade Haab lykønsker sig,
At Prisen bliver hans. Det store ventede
Problem fremstiller sig: „Hvad er det stærkeste
I Verden? Tænker vel, Børnlille! før I tale." —
Herr Mikkel fremkom først, en stor Politicus,
Som haabede at stiele ved et Puds
Den stolte Præmie. Han vifted med sin Hale,
Nedbøied sig for Løven og udbrød
I Lovsang over sammes Kræfter,
Som noget, hvorfor alt det Levende er nød
Ydmygelig at give efter.
Han raabte, pegende til Løvens Gab:
„Hvo har vel slige skiønne Tænder?
Mon Nogen Mage til de Seener kiender,
Der styrke, og de Kløer, der pryde denne Lab?"
Som gammel Hofmand vidste han
At Hyklerie de Store vel behager;
Hans Regel var: Berøm din Overmand,
Og du hans Hierte til din Fordeel strax indtager.
De andre Dyr bemærked Rævens List,
Dog torde ingen Siel af anden Mening være.
Men endelig fremstod en maver Hund tilsidst,
Og raabte overlydt: „Det er de Stores Ære
At høre og at taale Sandheden.
En Løve er vel stærk, men Hykleren
Er endnu stærkere. Hiin knuser sine Fiender,
Men denne Siel og Hierte overvinder.

Han sniger sig i hver en Fæstning ind,
Hans Troldom giør Fornuften blind
Og Dyden værgeløs. Den Viise selv, som gik
I Kamp mod Gierrighed, 'mod sandselige Lyster,
Som drabelig udholdte mange Dyster,
Og altid Seier fik;
Han fældes i et farligt Øieblik
Af Smiger, og er her en ussel Kryster.
Man kiender Hykleren, man hader og affkyer
Hans falske Kunst, og for et giftigt Dyr
Ham holder; dog med villigt Øre
Enhver hans Lovsang giber høre,
Naar man den barske Sandhed flyer.
Jeg mig paa hvers Erfarenhed beraaber,
Og altsaa, naadige Herr Løve! haaber
At Præmien blir min." — Om Hunden blev en Tiger,
Derom min Autor ei et Bogstav siger.
Alt hvad han legger til, er dette,
At Bæveren, som næst ved Hunden sad,
Tilhvidsked ham: „Du maver er med Rette!
Man seer paa Dig, at Sandhed føder Had,
Og at dens Talsmænd faae kun lidet Mad!"

Ole Johan Samsøe.

Født i Nestved i Sjælland 1759, hvor hans Fader var en velhavende Borger. Han blev Student 1776. Da ingen bestemt Embedsvirksomhed havde noget Tiltrækkende for ham, og han håbede ved sin Fædrenearv at kunne se en tarvelig Fremtid betrygget; så tog han ingen Embedseksamen, men overlod sig til det fri Studium af Videnskab og Konst, som ene kunde tilfredsstille hans åndelige Trang og Ønsker. I et Par År, 1782—84, rejste han udenlands, mest i Tyskland og Frankrig. Kort efter hans Hjemkomst oprettedes en Opdragelsesanstalt for de unge adelige Pager ved det Kongelige Hof i København: ved denne blev Samsøe ansat som Lærer, i hvilken Stilling han arbejdede med Flid, Iver og Talent; men 1791 ophævedes denne Anstalt igen. Senere arbejdede han som Lærer ved Frue-Latinskole og derpå ved Borgerdydskolen i København; men hans poetiske Værker optoge dog nu den meste Tid indtil hans Død, som indtraf i Begyndelsen af Året 1796. Hans Nordiske Fortællinger og det udmærkede Sørgespil Dyveke lade os meget beklage hans tidlige Bortgang, så meget mere, som han havde udkastet Planer og Begyndelsen til adskillige historiske og dramatisk-tragiske Værker; men, besynderligt nok, hans Venner fandt kun Lidet af de skriftlige Efterladenskaber, som de med Grund havde ventet at finde iblandt hans Papirer.

Scener af Dyveke.

Et Sørgespil i fem Acter.

Tredie Act.

Dyvekes Værelse.

Første Scene.

Dyveke, Kong Christian den Andens Elskede (er beskiæftiget med at pakke nogle Breve sammen).

Jeg maa dog læse det sidste af disse kiære Breve — (læser) Nei! det er ikke saa varmt, som de første, før Elisabeth kom; — men dog er det mig saa kiært. — Han kalder mig dog sin Dyveke — det skal følge med, men ligge sidst — og ikke læses saa tidt, som de andre. (Binder Brevene sammen). Nu har jeg intet mere at tage med — disse Breve — dette kiære Billede, og denne Ring (sætter den paa Fingeren). See, nu er jeg færdig. (Lægger Pakken og Portraitet ind i sit Skab). Gid nu Slotsherren vilde komme snart, medens jeg endnu har Mod.

Anden Scene.

Klaudia, en gammel Pige, som er Dyvekes Kammerfrue. Dyveke.

Klaudia (kommer imidlertid ind, og giør sig et og andet Ærende). Hvorledes er det med Dem?

Dyveke. Godt, kiære Klaudia!

Klaudia. Godt, siger De? Og jeg kan jo see, De har grædt! — Hvad har jeg gjort Dem, at De saaledes vil skiule Dem for mig? De græder og tier — saaledes har jeg aldrig seet Dem før.

Dyveke. Nu græder jeg ikke længere, gode Klaudia! jeg har ikke i lang Tid været saa roelig.

Klaudia. O! Gud naade Dem, som De er roelig! Det er den Slags Roelighed, som man har, naar man er meest ulykkelig. Den slemme Pater Johan — hvad giorde han nu saa længe hos Dem igien? — nu har han vist plaget Dem paa ny. — den Munk — den Munk.

Dyveke. Vær ikke vreed paa ham, det er just ham, der giør mig roelig. — Han har aabnet mine Øine. — Jeg vil komme til at takke ham derfor; men endnu kan jeg ikke.

Klaudia. Giør han Dem roelig? ja ulykkelig vil De sige! — aabenbar Dem for mig — det er ikke Nysgierrighed af mig, det veed De nok; men jeg vilde saa gierne trøste Dem, om jeg kunde — i det mindste dele Deres Sorg med Dem; men De tier saa stille. — De har vist fattet en eller anden Beslutning, som jeg frygter, De vil komme til at fortryde.

Dyveke. Gid jeg kunde fortryde den! men hvor Nødvendigheden er saa stor, der har desværre ingen Fortrydelse Sted.

Klaudia. Er De saa fast i Deres Beslutning, uden at ville sige mig den? — tvivler De om min Troeskab?

Dyveke. Nei! men jeg maatte ogsaa være fast i den, inden jeg sagde Dig den. — Jeg har en meget vigtig Bøn til Dig.

Klaudia. De har besluttet at reise hemmelig bort, det er jeg vis paa; — men De skal ikke komme bort uden mig — jeg vil følge Dem, hvor De saa tager hen.

Dyveke. Det var just det, jeg vilde bede dig om, kiære Veninde! Vil Du følge mig?

Klaudia. Hvor De vil. — Nu er jeg fornøyet. — Tak, gode Frue! — Gud belønne Dem for denne Godhed. — Nu vil jeg heller ikke længere spørge Dem, hvorfor! — jeg vil hverken raade fra eller til — jeg har seet Dem lide saa meget, at jeg nok kan vide, det maa være den høyeste Nød, der driver Dem til denne forfærdelige Beslutning.

Dyveke. Det kan Du troe. Foragt er et haardt Kors — og jeg giør saa megen Ulykke her.

Klaudia. Men, hvorban vil det gaae Deres Moder? — Skulde hun ikke kunne lade sig bevæge til at følges med Dem?

Dyveke. Nei, aldrig! — men jeg frygter intet for hende; — Kongen vil vist tage hende i Beskyttelse — saameget kan jeg vel dog formaae hos ham, at han ikke forlader min Moder. Min Flugt vil desuden snart sige hende, hvor nødvendigt det vil være, at forlade et Land, hvor hun ikke længere kan være den, hun var. Hun vil snart komme efter mig, det haaber jeg sikkert.

Klaudia. Nu! saa lad os da reise. — At Slotsherren bliver Deres Ledsager, det tvivler jeg ikke paa; og han vil vist sørge for Alting, det er jeg roelig for.

Dyveke. Jeg venter ham hvert Øieblik, for at sige mig, naar jeg skal holde mig færdig. — Jeg har skikket Pater Johan til ham, for at lade ham sige, at jeg ventede at see ham. Pas paa, naar han kommer, at min Moder ikke faaer ham at see.

Klaudia. Jeg vil vente ham paa Gangen. (Gaaer).

Dyveke (allene). Er jeg da virkelig saa fast i min Beslutning? — Det er skrækkeligt! — og dog skrækkeligere, om jeg ikke var det — blive her, Christierns Frille! foragtet, og forhaanet af hele Verden! — see min Moder udsat for Had og Forfølgelse! — Nei, aldrig! — Det skal aldrig skee — jeg maa bort. — O, min arme forblindede Moder!

Ottende Scene.

Knud Gyldenstierne, Slotsherrens Broder. Sigbrit, Dyvekes Moder.

Sigbrit. Knud Gyldenstierne til mig? Hvad skal jeg tilskrive denne uformodentlige Ære?

Knud. Den Forundring, jeg læser i Deres Ansigt, siger mig noksom, at De venter at høre en Ting af Vigtighed. — Det er det ogsaa. — Jeg vil derfor heller ikke spænde Deres Forventning længere, ikke spilde disse kostbare Øieblikke, med at giøre Dem opmærksom paa, at intet uden sand Agtelse for Deres Fortienester, og Tillid til Deres Klogskab kunde bevæge mig til at tage min Tilflugt til Dem. De veed selv, i hvad Forhold vi staae sammen. — Venskab passer sig ikke for os.

Sigbrit. Det har jeg ofte beklaget, ædle Ridder! og gid jeg kunde agte alle mine Modstandere, saa høyt, som Dem.

Knud. Men til Sagen! — Lad os for nogen Tid opsætte de Stridigheder, som maaskee Ærgierrighed, og Fordomme, og egen Fordeel paa begge Sider kunne forlede os til. Vi trænge til hverandre. — Det er os begge lige vigtigt at handle i Foreening som Venner.

Sigbrit. Jeg formoder, hvor De vil hen med dette. — De har hørt, at Deres Broder elsker min Datter ...

Knud. Og vil ægte hende — vil De sige?

Sigbrit. Og derved vanære sin Familie! — Det er jo Sproget!

Knud. Om denne Fordom er min, eller ikke, det kommer ikke Sagen ved; og om end saa var — Kiærlighed for min Broder vilde komme mig til at glemme den. — Men jeg maa forundre mig over Dem. — At De vidste denne Kiærligheds Forstaaelse, det maatte jeg formode; men — at De kunde være saa roelig derved! — Frygter De da ikke for Følgerne, naar Kongen fik den at vide?

Sigbrit. Det har jeg forudseet, han maatte; og belavet mig derpaa. — Kuns at han ikke fik den for hurtig at vide. Jeg veed omtrent, hvem Kongen taler med. Han skal neppe faae noget at vide, før jeg vil, og da ...

Knud. Ligemeget, om min Broder blev opoffret derved; ikke saa?

Sigbrit. Denne Bebreidelse fortiener jeg ikke — eller troer De maaskee, at en Konges Kiærlighed er evig — og at hverken Krigens Tummel, lang Fraværelse, eller en øm Kone, som engang vil blive Moder, at alt dette ikke skulde virke noget, ikke tilsidst endog udslette en tom Elskov. — Jo! jeg forudseer, at dette engang vil skee — og saa var det maaskee Tid at aabenbare Deres Broders Kiærlighed — og saa vilde Kongen være glad ved, at finde en god Leilighed til at trække sig tilbage fra Dyveke — og maatte i dette Tilfælde ikke en Mand, som Deres Broder, være Kongen en velkommen Tilflugt? Men skulde jeg endog have taget noget Feil heri, saa seer De selv, at det Tilfælde var muligt, at jeg ved min Forbøn for Deres Broder kunde giøre mig Deres mægtige Familie forbunden.

Knud. Men jeg seer og, hvorledes Tillid kan forblinde den kloge Sigbrit selv. — Denne Gang vil De ikke faae Tid til at see Deres Plan udført — og hvad — om det blev mig, der giorde mig Dem forbunden? — Deres Datter har besluttet at forlade Riget med min Broder, og det maaskee endnu i Dag.

Sigbrit. Hvad siger De? De forskrækker mig. — Er De ogsaa vel underrettet?

Knud. Fuldkommen! — Et Skib ligger færdig i Havnen til deres Afreise. — See her er Skibets og Skipperens Navn. — Jeg har min Broders Skriver, Faaborg, at takke for denne Opdagelse — Skipperens Uforsigtighed har røbet dem. — Hvad siger De nu?

Sigbrit. Altsaa derfra denne Ængstelighed hos min Datter! At hun uden mit Vidende skulde tage bort, havde jeg aldrig formodet. — Men De skal ikke fortryde, æble Ridder! at De betroede Dem til mig — kuns, at vi gaae frem med Roelighed og Forsigtighed. — Kongen maa ikke vide det. — Flugten selv, haaber jeg, at De vil forekomme.

Knud. Hvad der kan giøres, det skal jeg; men dermed er det ikke forbi. Jeg kommer til det vigtigste. — De veed, at hele Adelen ønsker Dem bort; og hvorfor ikke tilstaae det? jeg selv med. — At min Familie under nærværende Omstændigheder endnu mere ønsker det, vil De let formode; endogsaa deri er jeg eenig med dem — men om man vil bruge uædle Midler, for at opnaae sit Ønske, deri har jeg ingen Deel. — Tillad, at jeg maa advare Dem. — Min Familiees Fordom — Adelens Had — kort: jeg vil ikke erindre Dem om disse Ubehageligheder, som De selv saa godt kiender; men desværre! jeg har Aarsag til at befrygte, at man ikke længere gaaer ærlig til Værks imod Dem. De har lumske Fiender, som med List søge at styrte Dem; maaskee selv Deres og Deres Datters Liv er i Fare.

Sigbrit. Og det er Dem, som advarer mig — retskafne Mand!

Knud. Det skylder jeg Dem som Deres ærlige Fiende. — Mod lumske Mordere træder jeg villig over paa Deres Side. — Lad os angribe dem med foreenede Kræfter. — Man tager Paaskud af min Broders Kiærlighed for Deres Datter til at anfalde Dem. At Frue Møenstrup hader Dem, behøver jeg ikke at erindre Dem om; det er hende, som vil redde min Familiees Ære, som hun kalder det.

Sigbrit. Hende? Nu! saa har jeg nok! — Hendes Had til mig er uudslukkeligt. Hvad Forsigtighed og nogen Klogskab kan udrette, det kan jeg; — men mod lumske Anfald, og de Vaaben, hun kan bruge, er jeg ubevæbnet. — Imidlertid takker jeg Dem for Deres æble Opførsel. Deres Sag skal være mig vigtig, som min egen. — Først forekomme Flugten, og siden vinde Tid; — det er alt, hvad jeg veed at giøre. — Min Datter kaster sig i

Deres Broders Arme af Fortvivlelse, det er jeg overbeviist om; man har strækket hende dertil. Hende haaber jeg snart at bringe til sig selv igien. Kunde De bevæge Deres Broder til at afstaae fra sin ulykkelige Kiærlighed, saa betog vi i det mindste mine Fiender Anledningen denne Gang.

Knud. Og skulde vi være heldige nok heri, saa haaber jeg af Deres Ædelmodighed, at De bruger Deres hele Indflydelse hos Kongen, for at formilde ham, ifald han forinden skulde faae min Broders Kiærlighed at vide.

Sigbrit. Det vilde glæde mig, at viise Dem Prøver paa min Erkiendtlighed.

Knud. De kommer ikke til at skylde mig nogen. Jeg forbrer jo selv Giengield. — Det kan desuden ikke være mig ligegyldigt, om der begaaes en Misgierning, som saa let kunde tilregnes min Familie.

Sigbrit. Jeg maa da slet ikke smigre mig med, at De giør det mindste for min Skyld? Men lad os ikke spilde Tiden med Ord. Vi to kan ikke længere miskiende hverandre. De tager min fulde Agtelse med Dem, ædle Mand! — Gid jeg torde tilbyde Dem mit Venskab!

Knud. Som jeg vilde ønske, jeg kunde tage imod. — Deres Agtelse skal jeg vedblive at fortiene.

Sigbrit. Jeg haaber nærmere at høre fra Dem.

Knud. Det skal De. (Han gaaer).

Fierde Act.

Slotsherrens Værelse.

Tredie Scene.

Faaborg, Slotsherrens Skriver. Pater Johan, en Munk.

Munken (kommer listende). Hvor satte han Kirsebærene?

Faaborg. Snuser Du ogsaa efter Kirsebær? Den fordømte Munk er altid ved Haanden. — Gaae Din Vey, siger jeg. — Jeg har andet at bestille.

Munken. Tie Du kun stille! jeg veed nok, hvad jeg giør. — Lad mig faae dem et Øieblik.

Faaborg. Vil Du lade dem staae, siger jeg — og pak Dig bort! Fru Sigbrit skal have dem.

Munken. Det veed jeg: det har Karlen sagt mig.

Faaborg. Og Du vil ikke engang unde hende dem?

Munken. Unde hende dem? Ha, ha! jo vist vil jeg unde hende dem — det er vigtige Kirsebær.

Faaborg. Hvad vil Du da med dem?

Munken. Giøre Din Dumhed god igien.

Faaborg. Hvordan? Hvad vil Du sige med det!

Munken. Hvem gav Dig Lov til at røbe Slotsherrens Flugt med Dyveke for hans Familie?

Faaborg. Det hørte ikke til Din Plan, ikke sandt? Men det hørte til min. — Kongen skal ogsaa faae det at vide. — Vil ikke Andre sige ham det, saa vil jeg.

Munken. Jeg mærker, Du vil ikke nøyes med at faae Din Herre bort; — Du vil ogsaa have Livet af ham.

Faaborg. Torben Oxe i en Gallie er ikke nær saa farlig, som Torben Oxe i Kong Carls Naade, og gift med en aftakket Frille! Jeg har overalt et fordømt Regnskab, som jeg nok gad prøvet paa at slippe for.

Munken. O ho, Du og Din Herre slaaes om, hvo af Jer der skal komme sidst til Gallien! Men er Du ogsaa vis paa, at Kongen vil tage Livet af ham, forbi han paa en god Maade skiller ham af med en Frille, som han vel allerede er kied af?

Faaborg. Det lader Du mig sørge for; jeg kiender min Mand.

Munken. Du kunde dog let bedrage Dig. — Han har en mægtig Familie, Sigbrit selv gad nok havt slig en Svigersøn. — Nei! da har jeg en Plan, som er meget sikkrere; ved den kan vi blive begge hiulpne — det er overalt kun Maaden, der er forskiellig; — men min er vis, og tager med sig, hvad der skal tages med — Ja! — jeg vilde gierne spart den stakkels Dyveke — men det er Guds og Kongens Sag, jeg fører. — Den gaaer for alt.

Faaborg. Til Sagen, Du Hykler! Hvad har Du i Sinde?

Munken. Seer Du — disse Kirsebær, de har meget at betyde — det var Aftalen, at Slotsherren skulde lægge et Brev til Dyveke imellem disse Kirsebær, naar Alting var færdigt til Afreisen.

Faaborg. Hvor veed Du alt det!

Munken. Skulde jeg ikke vide alting? jeg er jo den, som meest driver paa Flugt, blot for at ablyde min kiære Erkebisp. — Dyveke har sagt det til Klaudia, og jeg har Klaudias Fortroelighed.

Faaborg. Nu godt! Videre?

Munken. Ih nu! Dyveke faaer Kirsebærrene. — Hun er en Elsker af Kirsebær.

Faaborg. Nu! hvad saa? jeg seer ingen Meening i alt dette.

Munken. Laan mig dem et Øieblik; der kunde komme Nogen. Det skal snart være bestilt.

Faaborg. Hvad vil Du med dem?

Munken. Ja! hvis Du røber mig! — Tag Dig i Agt. — Du bliver selv ulykkelig, det vil jeg spaae Dig.

Faaborg. Jeg gad nok vidst, hvad jeg skulde røbe?

Munken (tager en lille Flaske frem og ryster for ham). Seer Du! — Det er ikke al Slags Frugt, man kan taale. — Sigbrit og Dyveke kunde faae ondt af disse Kirsebær.

Faaborg. Du Diævel!

Munken. Ih! see, hvor hellig? — Men at faae Kongen til at slaae en brav Mand ihiel — det er der intet i.

Faaborg. Men, hvad hielper alt dette mig?

Munken. Vie kuns lidt! Er ikke Slotsherren Adelsmand?

Faaborg. Jo!

Munken. Er ikke hans Familie bekiendt for at hade Sigbrit?

Faaborg. Jo!

Munken. Seer Du endnu ikke, hvor jeg vil hen? — Istedet for at fortælle Kongen, at Slotsherren har elsket eller endog forført Dyveke, hvad Du nu saa kunde falde paa at sige — saa fortæller Du Kongen i et lille Brev, at Din Herre kun har ladt saa, for at faae Abgang i Sigbrits Huus, at han har giort Eet med sin Familie og Adelen — og at det er ham, som har skikket disse Kirsebær — som De nok skal faae ondt af begge to — haaber jeg.

Faaborg. Ja, ifald de spiser af dem! En klog Plan! det maa jeg sige — og naar de nu ikke giorde det, saa stod jeg der med mit Brev.

Munken. Og hvorfor skulde de ikke spise af dem? om det saa kun var et Par Stykker — det er i det mindste meget rimeligt. — Lidt maa man altid stole paa Tilfældet; og gaaer det ikke an, saa er man betænkt paa noget andet. Jeg har min Gang der i Huset. — Men overalt . . .

Faaborg (afbryder ham). Men naar nu kuns den ene spiser, og saa den anden mærker det?

Munken. Ih hvad! den, der er borte, den er borte; der findes vel Raad for den anden. — Men overalt, vilde jeg sagt, kan det være Dig ligemeget, enten de spise af dem eller ikke. — At Bærrene har været forgiftede, er let at bevise; og saa er jo Din Herre endda lige skyldig. — Og skulde Du komme i Ulykke for Dit Regnskab — see, saa har Du Kongen paa Din Side for denne Opdagelse, og kan oven i Kiøbet giøre det rimeligt, at Din Herre har falskeligen beskyldt Dig af Had, forbi Du røbede ham.

Faaborg. Du har Ret.

Munken. Skriv Du kun Brevet til Kongen; jeg skal nok faae det bragt, naar det er den beqvemmeste Tid. — Sæt Dig nu, og skriv. — Tiden er kostbar. — Slotsherren veed endnu ikke, at hans Flugt er røbet — og vi samles ikke saa let igien.

Faaborg. Hvorban skal jeg skrive det?

Munken. Er Du bange? Nu sæt Dig. — Der er en Pen og Papiir. — Lad mig nu faae Kurven.

Faaborg (skriver). Nu leer den Onde af os. — Fy! Hvad loe Du af?

Munken. Sludder! jeg loe ikke.

(Tager Flasken, og bestrænger Kirsebærene).

Faaborg (angstelig). Hvad giør Du, Satan?

Munken. Hold Mund! skriv!

Faaborg. Min Haand ryster.

Munken. Skriv det om, skriv det om! man kan see paa Skriften, at Du lyver. — Nu! skriver Du?

Faaborg. Hvad giør Du?

Munken. Skynd Dig! — Friskt til!

(Laver Kirsebærrene til, medens den anden skriver: de see stundom til hverandre).

Faaborg. Der er det.

Munken (læser). Det gaaer an. — Der har Du Kirsebærrene. (Leer). Vil Du smage?

Faaborg. Du Diævel!

Munken. Du Diævel? Hvad stirrer Du paa mig for? har Du Dit Regnskab? det var nok saa godt, Du tænkte paa det.

Faaborg. Mit Regnskab?

Munken. Ja, Dit Regnskab! Er Du vild i Hovedet? — Har Du ført rigtig ind?

Faaborg. Ja!

Munken. Din Taasse! — og siden taget Pengene! Du stiæler efter Indfald. — Der maa være Plan i hvad man giør. Hvor er Dit Regnskab?

Faaborg. Mit Regnskab! Der er Hovedbogen.

Munken. Hvor stor er Summen.

Faaborg. Jeg troer — 10,000.

Munken (blader i Bogen). Lad mig see! — jo, det gaaer an, den sidste Sum forandret, saa passer det. (River nogle Blade ud).

Faaborg. Hvad giør Du?

Munken. Dit Regnskab — i det mindste Opsættelse i det — nu maa jeg afsted — giv ham nu Bærrene — hører Du — hold gode Miner og reen Mund — jeg skal nok staae Dig bi. — Hvad skader Dig? — (ryster ham). Mod siger jeg — eller Du er Dødsens! (Gaaer).

Fierde Scene.

Faaborg (allene).

Eller Du er Dødsens! — det var Satan selv, der rystede mig. — Hvad var det, han sagde? — Dødsens — han tog mit Brev. — Tys — der er nogen. — Nei! der var ingen. Tys! stille! — Ih saa! hvem er der da? — Der staae de fordømte Kirsebær — den Helvedes Aand! — vil Du smage? sagde han; hi, hi, hi, den Diævel! — de koste Død og Helvede. — Hvem er der? Hvem er der?

Femte Scene.

Slotsherren. Faaborg.

Faaborg (i samme Stilling). Der staae de!

Slotsherren (seer stivt paa ham). Hvad for noget?

Faaborg. De Kirsebær.

Slotsherren (sætter Kurven tilside). Nu, det var vel! (seer paa Faaborg). Hvad fattes Jer? Har I Jeres Regnskab færdigt.

Faaborg. Mit Regnskab?

Slotsherren. Ja, Regnskab! jeg ventede, det var færdigt.

Faaborg. Der ligger det. (Vil gaae).

Slotsherren. Nei! bie kuns — jeg vil nok see det strax — kom herhid. — Hvor er Jeres Hovedbog.

Faaborg. Der er den.

Slotsherren. Summen er jo forandret — kan jeg see. (Blader i den). Hvad er det? Her er jo Blade revne ud — det var altsaa derfor, I skielvede?

Faaborg (falder paa Knæe for ham). O Naade, Herre! Naade! Jeg skal aabenbare Dem alting.

Slotsherren. For atter at bedrage mig, Du Nedrige! — Jeg kiender Dig — Du utroe Tiener! — Du har tillistet Dig Kongens Yndest, for at styrte mig! jeg har længe seet Din Ondskab — men Du staaer under min Dom, veed Du det? (Kalder paa sine Folk).

Faaborg (i det han reiser sig). De vil ikke høre mig?

Slotsherren. Tie Du Nedrige!

Faaborg (med Frækhed). Du Daare! — Jeg leer ad Dine Trudsler. — Du skal fortryde, at Du drev mig til det Yderste. — Fordømte Feighed, at jeg nedlod mig til at bede Dig! — Tak fordi Du vækkede mig op igien. — Det er Dig, som skal komme til at krybe for mig — jeg trodser Dig.

Slotsherren (til sine Folk). Fører det Skarn bort — han skal lægges i Lænker.

Faaborg. Jeg leer ad din Afmagt. (Føres bort).

Ottende Scene.

Slotsherren. Knud Gyldenstierne (kommer).

Knud. Du har ladet mig kalde til Dig, min Broder! Hvad vil Du?

Slotsherren. Jeg har vigtige, meget vigtige Ting at sige Dig, baade som Broder og som Ven.

Knud. Du skal finde begge Dele i mig.

Slotsherren. Det veed jeg. — Dog bliver det især Vennen, jeg vil prøve. — Det er meget, det jeg vil fordre af Dig. Kan Du for min Skyld overvinde medfødte Fordomme? Kan Du glemme — ikke, at Du selv er Adelsmand, det fordrer jeg ikke, men at jeg, Din Broder er det?

Knud. Jeg skal aldrig glemme, at Du, og jeg, og hver retskaffen Adelsmand var Menneske, før han blev Adelsmand. Men, min Broder! den, som ikke vil fornedre sig selv, maa ikke glemme sin Tids herskende Fordomme.

Slotsherren. Fornedre sig! Kan min Ven og min Broder ikke være stærk nok til at see mig glemme disse Fordomme, saa har jeg udtalt.

Knud. Hør mig, min Broder!

Slotsherren. Det behøver jeg ikke. — Jeg veed alt, hvad Du vil sige! og jeg læser i Dine Øyne, at Du veed min Beslutning.

Knud. Ja! jeg veed den — vidste den alt længe.

Slotsherren. Og taug? skiulte Dig for mig? Er det den aabenhiertige, redelige Knud Gyldenstierne? Siig mig — hvad vil Du giøre?

Knud. Forekomme Din Vanære.

Slotsherren. Og bedrage mig? — Ja gaae, sammenrot Dig med Dine Adelsmænd! — Jeg har ingen Broder mere. — Stød mig ud af Din Families Skiød. — See! jeg overdrager Dig mine Rettigheder: vær Du Hovedet for denne høye Slægt — hovmod Dig af Dine Ahner og Skiolde, jeg foragter dem. — Hvad er Du mod mig? Du, en Slave af usle Fordomme! Nu staaer jeg eene i Verden, fri, som det første Menneske, Gud skabte — ingen over mig, uden Gud — ingen Baand, som holder mig tilbage. — Eene lever jeg for Dig, ulykkelige, forførte og forladte Pige. — Din skal jeg være til mit sidste Aandedræt. — Lad dem sammensværge sig imod Dig og mig — Konge og Adelsmand, Ven og Broder, jeg kiender ingen Pligter, uden dem, jeg skylder Dig, dyrebare tilbedte Veninde. Mit Mod og min Arm skal beskytte Dig — og kan jeg ikke; saa skal jeg synke i Graven med Dig, der er vor sikkre Tilflugt; længselsfuld saae Du tit hen efter den, arme Dyveke! Er der intet andet tilbage for Dig — saa skal Du komme der, jeg skal følge Dig derhen. — See der, stolte Adelsmand! der har Du min Beslutning: gaae nu, og giør hvad Du vil.

Knud. Din Heftighed skal ikke bringe mig ud af min Fatning. — Nu vil jeg tale — min opbragte Broder kan ikke fornærme mig; men han tvinger mig til at tale Sandhed. Først maa jeg sige Dig — jeg var kommet til Dig, om Du end ikke havde ladet mig kalde — jeg vilde sagt Dig, hvad jeg nu agter at sige Dig. Hør mig! det er ikke mig, som misbilliger Din Elskov. — Hvad Lidenskab siger Dig, det kan min Fornuft sige mig. Vi skamme os jo ikke ved at ægte det Fruentimmer, som Døden berøvede en kiær Ægtefælle; skulde da den fromme Dyveke, hvis hele Forbrydelse er den, at hun elskede en Konge, som eengang nødvendig maatte forlade hende; skulde hun være mindre værd, forbi en bitter Nødvendighed, værre end Døden, giorde hende til Enke? — Nei, min Broder! — i mine Øyne er Dyveke en Undtagelse, om hun endog er den eeneste.

Slotsherren. Min Broder! nu kiender jeg Dig igien. — Du dømmer mildt som en Ven.

Knud. Men dømmer hele Verden, som Du og jeg? — Kunde Du endog sætte Dig ud over Din Families Fordomme, har da ikke hele Verden de samme? — ogsaa dem skal Du kiempe imod. Kan Du det? Kan Du see Dig foragtet, hvor Du kommer? udleet af Dine Ligemænd, tilbagesat af Dine Overmænd — kort: udstødt af hver ridderlig Samqvem? — Kan Du udholde dette? — Kan Din Dyveke udholde dette? — og naar hun saa ikke kan, naar hun læser Bebreidelse og Kummer i Dit Ansigt!

Slotsherren. Det skal hun ikke.

Knud. Saa reys da, ægt Din Dyveke; — men byt Ridder-Sværdet om for Plovjernet; skiul Dig selv i en Bondekofte, og lad Solen afsvide Din Dyvekes Skiønhed. — Kan Du ikke det, saa vent aldrig at blive lykkelig.

Slotsherren. Det kan jeg! — Gid jeg kuns maatte. — At Dyveke vil blive min for bestandig — det tør jeg kuns haabe. Nu laaner hun mit Navn; om hun siden vil vælge mig, eller Klosteret, det overlader jeg hende selv.

Knud. Og for dette sværmende uvisse Haab vil Du udsætte Dig og hende for denne Fare?

Slotsherren. Dette Haab udgiør min Lykke. — Hun kan, og vil ikke blive. — Jeg maa følge hende.

Knud. Er det Din urokkelige Beslutning?

Slotsherren. Ja!

Knud. Nu, saa lad os ikke spilde Ord eller Tid længere. Saa har jeg andet at sige Dig. — Jeg vil tilstaae, at jeg har bragt det saa vidt, at jeg kunde forhindre Din Flugt; — men vær roelig, min Broder! jeg vilde ikke bedrage Dig. — Dine Hensigter ere røbede; for Din egen Sikkerheds Skyld maatte jeg eene paatage mig at være den, der vilde tilintetgiøre dem, at ikke den øvrige Familie skulde blande sig deri, og af uforsigtig Iver styrte Dig i en uundgaaelig Ulykke.

Slotsherren. Veed Sigbrit det ogsaa?

Knud. Ja! — men ogsaa hun har overladt hele Sagen til mig; endog fra den Side er Du sikker. — Vil Du ikke forandre Din Beslutning, — nu vel! saa er alting endnu, som Du selv forlod det, kuns meget sikkrere. Du kan reise, naar Du vil.

Slotsherren. Min Ven! hvi miskiendte jeg Dig?

Knud. Selv Overlast skal Du ikke frygte for — mine Folk ere færdige paa det første Vink, og de ere mig troe. — Du studser! — ja, min Broder! det kunde maaskee behøves — den hele Sag er ikke saa skiult, som Du formodede; — men hold Dig roelig, indtil jeg siger Dig til; jeg staaer Dig inde for alt. — Man vil vogte paa hvert et Skridt af Dig; mig mistænker man ikke. — Forlad Dig trygt paa mig. — Selv Dyveke, vilde jeg ønske, Du vilde overlade til min Omhue.

Slotsherren. Hun skal være sikker i mine Arme.

Knud. Din Ret til at beskytte hende, vil jeg heller ikke betage Dig, om det endog var forsigtigere. — Men til Sagen. — Var ikke Aftalen at gaae til Holland?

Slotsherren. Jo!

Knud. Og ifald Vinden ikke blev gunstig inden Midnat, saa til Lybek med Norbys Galley?

Slotsherren. Jo! jeg seer, Du er godt underrettet.

Knud. Faaborg har sagt mig alt.

Slotsherren. Oh! nu forstaaer jeg ham.

Knud. Men videre! — Du fører altsaa Dyveke selv ombord — saa hemmeligt som mueligt — hvis ikke, saa lad skee aabenbare, hvad der ikke kan længere skiules — før hende bort med Magt, om Du vil. — Men slip hende ikke af Dine Arme, mere har Du ikke at giøre. Jeg skal værne om Eder begge, og jeg lover Dig, at ikke et Haar skal blive rørt paa Eders Hoved, saalænge jeg er til. Det kan jeg love, mere ikke.

Slotsherren. Og det vil Du giøre for mig? Det var usselt, om jeg troede, at jeg med Ord skulde kunne takke Dig. — Du er ophøiet over al Tak; — men, hvad vil Du vove?

Knud. Vover jeg mere, end Du? Du vil ikke forlade Dyveke? — vel! jeg forlader heller ikke Dig — og nu nok herom. — Sæt nu, at alt gaaer godt, har Du da intet videre at sige mig?

Slotsherren. Mit Regnskab, som Slotsherre; det var just derfor, jeg bad Dig komme til mig.

Knud. Du vilde altsaa selv have betroet Dig til mig.

Slotsherren. Ja!

Knud. Det vilde Du? Tak, min Broder! — men hvad er saa min Fortieneste!

Slotsherren. Jeg ventede meget af Dig; kun ikke saa meget.

Knud. Nu, hvor er Dit Regnskab? Lad os ikke spilde Tiden!

Slotsherren. Det er i megen Uorden.

Knud. Det skal blive bragt i Orden.

Slotsherren. Faaborg har bedraget mig for 10000 Rdlr.

Knud. De skal blive betalte, og han afstraffet — hvad mere?

Slotsherren. Det vigtigste! — Vaag over min Dyvekes Moder. — Hun vil uden Tvivl snart komme efter sin Datter.

Knud. Jeg skal selv ledsage hende; hun skal være saa sikker ved min Beskyttelse, som Dyveke ved Din.

Slotsherren. Saa er jeg roelig.

Knud. Og saa har jeg opnaaet det første af mit Ønske — roelig maa Du være, saa vil alt gaae godt.

Slotsherren. Det lover jeg.

Knud. Altsaa Midnats-Klokken, eller første gunstige Vind — det er Signalet?

Slotsherren. Ja!

Knud. Alting skal være færdigt. — Kuns roelig! Mod og Tillid til mig. — Lover Du mig ogsaa det?

Slotsherren. Ja, min Broder.

Knud. O! saa har jeg vundet en Ven og en Broder igien. (Vil gaae).

Slotsherren. Kan Du tilgive mig, at jeg mistiendte Dig?

Knud. Din Tillid skal forsone Din Brøde.

Slotsherren. Og Du vil gaae, uden at give mig Dit sidste Farvel? hvo veed, om vi ikke sidste Gang tale saaledes sammen.

Knud. Jeg behøver mit Mod samlet. — Afskeed giør Hiertet blødt. — Dog — giv mig Din Haand!

Slotsherren. Tak! inderlig Tak for Dit troe Venskab!

Knud. Farvel, min Broder! — Saaledes anstaaer det sig for Gud og Mennesker, at Brødre sige hverandre det sidste Farvel — som Venner. Nu lad os ogsaa skilles ad, som Mænd; ingen qvindagtig Taare svække vore Kræfter og vort Mod. — Til Kamp, min Broder! for Kiærlighed og for Venskab. — Vi samles til Lykke eller Død. — Dyveke er vort Løsen. — Ikke sandt?

Slotsherren. Dyveke, og Knud.

Knud. Farvel, min Broder!

Knud Lyne Rahbek.

Født i København 1760, hvor hans Fader, en jydsk Bondesøn, var Toldinspektør, blev han allerede i sit femtende År Student og underkastede sig kort efter den så kaldte store filologiske Eksamen. Han begyndte også at studere Teologi, derpå Jura, men uden Lyst og Alvor, og da han havde nogen Formue, så hengav han sig snart ganske til æstetisk Studium og dertil passende Selskab; især følte han sig i højeste Grad tiltrukken af Skuespil og Omgang med Skuespillere, skrev desuden meget tidlig om dramatiske Æmner. Han foretog, for det meste i Samsøes Selskab, i Årene 1782—84 en Rejse, på hvilken han, som han selv siger, ene og alene havde Øje og Interesse for Teatervæsenet i de tyske Stæder og i Paris. Året efter sin Hjemkomst begyndte han med Pram at udgive Månedsskriftet Minerva, hvilket han fra 1794 gjorde alene, men var også på andre Måder flittig som Skribent, f. E. ved sine prosaiske Forsøg. Efter en anden mindre Rejse i Tyskland blev han 1790 ansat som Professor i Æstetik ved Københavns Universitet. Han begyndte 1791 at udgive Ugebladet Tilskueren. 1799 tog han sin Afsked som Professor, blev dog senere 1816 atter ansat som ordenlig Professor; 1809 var han bleven udnævnt til Teaterdirektør, hvilken Post han beklædte til sin Død 1830.

Rahbek var overordenlig frugtbar og i mange År en meget yndet Skribent: Forfatter af Skuespil, Fortællinger, Sange, Afhandlinger, Recensioner o. s. v. Som Digter var han hverken genial eller orignal (dog med Undtagelse af Drikkeviser), ikke engang national i Ordets strengeste Betydning; ti Alt, hvad han skrev, kunde ligeså vel være tænkt og skrevet af en Tysker. Men han var Tidsalderens Søn, levende opfyldt af dens Ideer, og han forplantede disse i en let, flydende og naturlig Stil. Som Kritiker har han sagt meget Sandt og Træffende; men hans Hoved var for lidet filosofisk og hans Karakter for lidet selvstændig, til at man synderlig kan forlade sig på

hans Domme. Han kunde ikke gøre behørig Forskel imellem det Udmærkede og det Middelmådige, og med al sin udbredte æstetiske Læsning besad han ingen dyb Indsigt i Poesiens Væsen eller noget klart Overblik og nogen tydelig begrundet Dom over dens Frembringelser. Og da han egenlig ikke var forud for sin Tidsalder og på sine ældre Dage ej kunde følge og forstå den ny Tid, så overlevede han sig selv som Forfatter, og stod, man kan ikke sige uforstået og upåskønnet, men uænset, skønt agtet og i høj Grad elsket formedelst sine personlige Egenskaber. Hans åbne Hoved, hans varme Følelse, hans ømme og kærlige Hjerte, hans uskyldige og rene Begejstring for alt Godt og Ædelt, gjorde, at Alle følte sig tiltrukne og Ingen frastødt af ham, da han hverken vilde eller kunde beherske Andre, men gerne forbandt sig med Enhver til ædel Virksomhed. Derfor forenede alle Tidens gode Hoveder sig med ham, og han stod i Venskabs- og Fortroligheds-Forhold næsten til dem alle. Ja selv efter at hans literære Betydenhed var forbi, vedbleve Gamle og Unge gerne at søge ud til hans og hans åndrige Hustrus gestfri Bolig paa Bakkehuset i Nærheden af København. En ikke ringe Fortjeneste af Literaturen erhvervede Rahbek sig ved at udgive mange afdøde Digteres Værker.

Brev til Tilskueren.

Som Tilskuer, veed De nok, at der er intet, Folk heller snakke om, end tilkommende Forandringer; at vore Klubpolitici, der ere komne i Stæden for de holbergske Ølhuus-Kandestøbere, saa temmelig lade Konger og Keisere, Paver og Fyrster være i Fred; men derimod sætte des flittigere af og ind mellem vore Ministre, Collegie-Chefer, og øvrige høie Herrer. Jeg veed allene eet Huus, M. H., hvor man har i de sidste to Aar foretaget flere Forandringer med vort Ministerium, end der er foregaaet med det franske fra Frants den førstes Tid, og indtil vore Dage. Men hvad raisonnere de Mennesker efter? een efter det, han ønsker, den anden efter det, han frygter, den tredie efter et halvt Ord, han halv har hørt, og halv forstaaet, og som han ligeledes kun halv fortæller; den fjerde efter det, han til Beviis paa sin Skarpsindighed selv har udgrublet. Hvilken Lykke vilde det nu ikke være for alle disse, hvis de veiledtes af en Mand, der sluttede af faste og uryggelige Data, af ubedragelige Symptomer? der gik methodisk og systematisk til Værks i det, han fremsatte? med hvilken Utaalmodighed vilde ikke da alle disse Statsmænd vente paa Deres Blad, og hvilke vigtige Oplysninger vilde de ikke der kunde hente? men — vil De sige — kan det ikke være ligemeget, enten disse Bremenfelder raisonnere ret eller galt? naar de faae deres Pibe røget, og deres Øl drukket ved den Discours, kan det da ikke være baade dem og os det samme, om der aldrig er et sandt Ord i det, der er bleven sagt? Jeg vil tilstaae det, men disse Jagttagelser ville endnu have en væsentligere Nytte; de ville blive den sande gyldne Bog for de stakkels Sollicitantere, som ligge her, og ikke veed, hvem de skal holde sig til for at blive beførdrede; og det er egentlig af Medlidenhed med disse, jeg har besluttet dette Foretagende; thi jeg har

selv hørt til samme Klasse, jeg har selv følt, hvor Skoen trykte. Jeg var en gammel, og jeg tør sige, gandske brav Student, som laae her i mange Aar, og solliciterte, men som aldrig kom nogen Vei; og Aarsagen var gandske ligefrem; jeg holdte mig altid til dem, der efter Sigende var høiest i Veiret, uden at tænke paa, at naar Solen har naaet sit høieste, begynder den efterhaanden at dale. Saalænge nu saadan en Mand var i sin Herlighed, var det forgiæves, at jeg vilde tænke paa, at komme ind; der var altid saa mange, der vare fornemmere, eller rigere, eller bedre klædde, eller bedre kiendte med Tieneren ved Dørren, saa jeg altid maatte gaae bort den eene Dag efter den anden, med uforrettet Sag. Naar jeg saa havde staaet saadan Skildvagt et godt halvt Aar eller længere i saadant et Forgemak, hændtes det ikke siælden, at jeg en Morgenstund, naar jeg gik paa min Post igjen, fandt Forgemaks Dørren lukt, og fik til Svar, at hans Exellence var reist paa Landet; og naar jeg skulde til at høre mig ret om, havde Hans Majestæt havt den Naade, at forunde ham sin Dimission; eller ogsaa foregik der gierne en stor Forandring i Forgemakket. Mængden blev borte med eet, der kom kun en tre fire maadelig klædte Mennesker, af samme Klasse som jeg; Tieneren ved Dørren tabte sin cerberiske Natur; patet, raabte vi til hinanden: patet atri janua ditis! Exellencen selv var, imod de Tiders Sædvane, meget høflig, forsikkrede os alle om sin Tienstvillighed, men beklagede, at det ikke kom an paa ham; og deri havde han da gandske ret; thi gierne var da hans Afskeed saa godt som underskrevet. Herved var da intet andet at giøre end at skikke sig i Taalmodighed, og begynde paa ny hos en frisk, for igien der at komme til at staae med en lang Næse. Imidlertid saae jeg andre af mine Kammerater, der havde været snue nok til at passe paa den opgaaende Soel, og hylde den i Tide, at drives i Veiret af den, som Ukrud, naar den naaede sin Middagshøide. Jeg var paa Veie at følge samme System, da der til min Lykke døde en Fætter, som var Overligger i China, og som efterlod mig en halv Tønde Guld vel maalt. Dette forandrede uendelig Forholdet mellem mig og de Store; mangen een, som før ikke vilde see til mig, kaldte mig nu cher ami, og jeg har tit kunde bleven ansat, da jeg hverken behøvede eller forlangte det. For imidlertid ikke reent at hendrage min Tid unyttig, har jeg fortsat de Jagttagelser, som mit lange Sollicitantskab havde forskaffet mig, og som mit nærværende Forhold til de Store har sat mig i Stand til at berigtige. Jeg har tre Slags Propheter, fra hvem jeg henter mine Spaadomme: de første kalder jeg mine Svaler, den anden Klasse mine Rotter, og den tredie mine Veirglas.

Svalerne ere tamme Trækfugle, som bebude altid Soelskin og godt Veir. Naar de flaggre om en Mand, kan man være temmelig sikker paa, han er i Skuddet. De veed paa en Prik, hvilke Store han holder sig til; om han indlades efter sin Rang, eller giemmes

tilsidst, for at kunde snakke i sin Mageligheb; hvormange Minutter han var inde, om Excellencen gav ham Audience staaende, eller siddende eller gaaende; om de loe eller snakkede Alvor; om der blev talt høit eller sagte; hvor langt Excellencen stod fra Dørren, da den anden gik ud; om de vare milde eller alvorlige, ja end ikke de mindste Smaating undgaae dem, som f. Ex. om en kommer til Ministeren en Chapeaubas, eller i fortroeligt Negligé. Gandske paalidelige ere imidlertid Svalerne ikke, da de ere meget kuldskiære, og dog tillige let tage en Smule Vintersoelskin for Sommervarme; men især maae man huske paa, at een Svale giør ingen Sommer.

Den anden Klasse kalder jeg mine Rotter, siden jeg af en vis Gravskrivt lærte, at Rotterne have det Talent, at forudsee Fald, og forlade de Faldefærdige. Disse ere imidlertid lige saa lidet ufeilbare, som Svalerne, da de ere alt for frygtsomme. Saaledes saae jeg forleden een af disse trække sig tilbage fra en vis Mand, fordi denne en Aften, da han kom fra en stor Herre, spilte saa distrait l'Hombre, at han blev Qvodillebeet paa fire Matadorer siette i Rødt.

Langt paalideligere ere derimod Veirglassene; kun maae man forstaae at benytte sig af dem. Saaledes sagde jeg den sidste store Forandring otte Dage i Forveien, da jeg saae en vis Cavalier paa Balpare glemme at figurere, uagtet den nedbandsende Dame var en Ministers Niece; og siden efter, hende sidde i to stive Minuter med en uddrukken Theekop, uagtet der stod tre Kammerjunkere i Nærheden, og talte om deres Berloquer. Saaledes veed jeg ogsaa gandske vist, at der for nærværende Tid er en Forandring i Giærde, da tre Fruer have afskediget deres Friseur, som tillige friserer en stor Herres Dame; thi dette havde de vist ikke faaet Lov til at giøre, hvis deres Mænd ikke spaaede Forandring.

Saa blot give disse sig imidlertid sielden; dog kan man let blive klog paa dem alligevel, naar man ret forstaaer sin Kunst, da de altid indtil de mindste Smaating efterabe dem, de vide at være mægtigst, og antage disses hele Væsen med slavisk Nøiagtighed. Man behøver kun at agte paa, hvad de sige om en Comedie, en Sangerinde, eller Dandserinde, ja endog kun at give Agt paa deres Paaklædning og Frisure, for at kiende den Dagens Gud, for hvem de nu bøie Knæ. Vist nok ere disse Veirglas undertiden noget variable; saaledes viiste de alle paa Storm og ondt Veir, det første Høstgildet kom ud[1]), steeg derpaa til ustadigt og foranderligt, og viser nu Soelskin, og mild Luft; men man maae ogsaa betænke, at det politiske Veirligt er ogsaa ligesaa ustadigt til Hove,

---

[1]) Udtrykkene i Thaarups Høst-Gildet (1790): Sd. 16 („Kongen) har adlet Bondens" Stand og Sd. 36 „Adel kan en Bonde være", vakte Misnøje hos Enkelte og fremkaldte en lille Skriftfejde. Se Rahbeks „Erindringer" 4de Deel Side 47 ff.

som Frost og Tøe har været i disse Dage. Disse ere virkelig mine sikkerste Propheter, og de have sielden bedraget mig, naar jeg har giort mig den Umage, at sammenholde dem; thi det forstaaer sig, udvortes Omstændigheder kan undertiden virke paa et enkelt, og faae det til at vise urigtig. En disgracieret Ministers Arving kan f. Ex. ligesaa lidt vise rigtig, som et Thermometer, der hænger i en varm Stue. — —

Af den danske Eeneboer, en Fortælling.

Jeg har — sagde han — som Du maaskee veed, gaaet i Vordingborg Skole, og er fød der i Byen, hvor min Fader var en efter Tidens og Stædets Maade velhavende Borger. Fra min tidligste Barndom af havde jeg hørt tale om en besynderlig Mand, som hele Omegnen kiændte, under Navn af den Gamle; paa en af de fortryllende Odder, der forskiønne det deilige landstrødde Sund, havde han sin eensomme Bolig; faa eller ingen kunde mindes nogensinde at have seet ham, ingen kom til ham, ingen levede hos eller med ham; han var selv hele sit Huussinde, som hele sin Omgang; Ammer og Bedstemødre brugte hans Navn at kyse Børn med; Almuen ansaae ham for en Troldmand, Geistligheden for en Separatist og Antichrist, og Byens formeente fornuftige Folk trak paa Skuldrene, som over et ulykkeligt Menneske, der ikke var vel forvaret i Hovedet.

Efterhaanden blev han imidlertid — som det alminbelig gaaer — saa godt som glemt, og det, der undertiden bragte ham i Erindring, var nogle store Hunde, som gik hans ikke mange Ærinder til Byen, og vare saaledes afrettede, at han, naar han vilde have noget kiøbt eller besørget, blot gav een af dem en Kurv med en Sæddel og Penge, eller hvad det ellers kunde være, om Halsen, hvorpaa Hunden rigtig, og uden at lade sig lokke eller anholde af nogen, gik med Kurven hen til en vis gammel Kiøbmand, med hvis Huus den Gamle bestandig havde havt at bestille, lod der Kurven tage af sig, og blev nu roelig siddende, indtil det fornødne var besørget, og den fik Kurven paa igien, hvorpaa den strax begav sig lige ud til sin Herre, og vee hver den, Menneske eller Dyr, der vilde byde sig til at standse den paa dens Vei, eller røre dens Kurv, og hvad der var i. En anden Ting, som især tilbrog sig vi Skoledrenges Opmærksomhed, var hans mangfoldige og mangehaande deilige Duer, der idelig svævede os over Hovedet; og det varede ikke længe, før denne Opmærksomhed blev til Misundelse, og denne Misundelse omsider til Lyst i det mindste at dele dem med ham.

Blandt mine Skolekammerater var der et Par Præstesønner fra een af Naboøerne, der fra deres Barndom af ikke allene vare

vante til at have med Duer at skaffe, men endog vare udlærte Duefangere, da de havde levet i et evigt Duekaperi saavel med deres Naboe Degnens jævnaarige Sønner, som især med en velhavende Selveier, der boede i samme Bye; disse vare da ikke seene, før de næste Ferie fik et Par Lokkeduer bragte med hjemmefra; men da de ikke kunde have deres Anstalter, hvor de vare i Kost, og da min Faders Huus var maaskee det høieste i Byen, paa hvis røde Tag den Gamles Duer havde Vane at sidde, tilbød de mig Interessentskab, paa Vilkaar, at jeg skulde skaffe dem Slag paa min Faders Loft. Dette Vilkaar var mig, der siden min Moders Død fik Alt, hvad jeg pegede paa, saare let at opfylde; Slaget blev indrettet, Duerne bragte derhen, og nu havde da ikke blot jeg og mine Medinteressenter, men en ikke liden Deel af vore Meddisciple i nogle Dage saameget at tage vare hermed, at vi hverken kunde sandse eller passe noget andet. Længe varte det da heller ikke, før vi saaledes havde vant vore Duer, at vi torde lade dem flyve ud, og see! de kom ikke blot tilbage, men bragte snart en af den Gamles Duer med; jeg kan see den endnu, den var usigelig deilig; lyserød med en deilig graa Ring; det lykkedes uden Vanskelighed at fange den, og du kan da let forestille Dig, at der blev en almindelig Glæde, og at min ikke var den mindste, da den efter den mig for Dueslaget bevilgede Forfangstret hørte mig personligen til. Men ak! denne Glæde varede ikke længe, mine Kammerater maatte giøre ved den, hvad de vilde, saa vilde den hverken æde eller drikke; men blev uafladelig siddende paa eet Sted, og sørgede. Jeg var den Gang en ømhiertet, temmelig uforbærvet Dreng; det skar mig i Hiertet for den smukke Due; gierne havde jeg ladet den flyve igien; men mine Kamerater havde efter sædvanlig Duefangermaneer rykket den, saasnart de fik den, at den ikke skulde flyve bort, inden den vedbørlig var vant til Slaget; imidlertid kunde jeg ikke længer holde ud at see Ynk paa den; og da det just var en Søndag, — Aftenen før havde vi fanget den — besluttede jeg, før den skulde forkomme hos mig, at bringe den hiem til sin rette Eier igien.

Neppe fik jeg da om Søndagen spist, før jeg med min Due i mit Tørklæde gav mig paa min Valfart, men dog uden at betroe nogen mit Forehavende, af Frygt for at blive udleet, som endelig ogsaa havde været mig vist nok. Jeg havde hidtil kun tænkt paa Duen, og det var slet ikke faldet mig ind, at den Gamle kunde være anderledes at komme til, end enhver anden Mand; du kan derfor let tænke dig min Forundring, da jeg kom ud i den liden Skov, hvormed den hele Odde var bevoxet, og nu ikke blot Vei og Sti, men endog Traadd, det mindste Spor af Menneskefied forlod mig med eet. Hist og her saae jeg vel en Aabning mellem Buskene, men deels slyngede denne sig igiennem saa mange forunderlige Bugter, at det snarere syntes en Irgang, end en Vei, deels var der, skiøndt Græsset her rigtig nok syntes noget ned-

traad, ogsaa hist og her nogle Qviste vare brækkede, saalidet Tegn til, at noget Menneske nogensinde havde gaaet der, at jeg stod gandske raadvild, og ikke ret bristede mig til at vove mig derind; da jeg i det samme temmelig langt borte i Skoven hørte en stærk Giøen, hvorpaa det varte ikke længe, førend to store røde danske Hunde kom springende imod mig. Forbauset over denne Modtagelse, vilde jeg vende tilbage; men allerede havde den ene af Hundene afskaaret mig Passet, snærrede, og viste Tænder, medens den anden stod loggrende, men bestandig biæffende, for ved mig, og ligesom søgte at indbyde mig at følge sig. Jeg giorde da, hvad jeg ei kunde lade, men begyndte slet ikke at være vel tilmode over dette underlige Geleide, da jeg nu alt mere og mere erindrede mig, hvad jeg fra min Barndom af havde hørt om den Gamles Troldomskonster. Endelig efter at have giennemvandret denne Labyrinth, som Angesten giorde mig uendelig, kom vi da til en liden Trædør, som Hundene vidste et eget Greb paa at støde op, hvorpaa min Fører gik inden for, og viste mig Vei, men min Vagt blev bag ved mig, indtil jeg var gaaet igiennem. Nu var jeg paa en temmelig rummelig Forgaard, hvor der bag i laae et simpelt, men net landligt Huus, hvis Vægge vare beklædte med Ranker og fine Frugttræer, men der saae ud, som det var ubeboet. Jeg gik derhen ad, og vilde banke paa; men begge mine Vogtere satte sig paa Dørtærskelen, snærrede, og viste Tænder, saasnart jeg giorde Mine at nærme mig Dørren, men giorde forresten ikke andet, end at de giøede af fuld Hals, men som de kaldte paa Nogen. Ogsaa varte det ikke længe, før jeg temmelig langt borte hørte et Fløit, ligesom til Svar; i Øieblikket taug begge Hundene, bleve siddende for Dørren, og knurrede blot, naar jeg giorde nogen Bevægelse. Endelig hørte jeg Fodtrin inde i Huset, Gaarddørren gik op, og den Gamle stod for mig.

Havde allerede de foregaaende Omstændigheder indjaget mig en Slags ærbødig Ængstlighed, da fordobbledes endnu dette Indtryk ved Synet af den Gamle. Aldrig i mine Dage har jeg seet ærværdigere kraftfuldere Alderdom; hans skarpe, mavre, af Sorgers og Dages Haand dybt furede skiøndt ingenlunde affældige Ansigt, hans graa Haar og Skiæg bebudede en Mand paa halvfierds; men efter hans Stemme, hans Stilling, hans Gang, hans Bevægelser og øvrige Adfærd at dømme var han neppe halvtreds. Hans Klædedragt var ikke mindre paafaldende end det øvrige, sammensat af fremmed og gammeldags, af udenlandsk og hiemmegiort, mellem hinanden. Paa Hovedet havde han en graa islandsk Hue, men ovenpaa den en Soelskierm eller Straahat, han selv havde flettet sig; dertil gik han i en gammeldags men kostbar hvid broderet Vest med lange Ærmer, og Vesteskiød, sorte Fløiels Buxer, graae islandske oprullede Strømper, og brednæsede Skoe.

„Hvad godt?“ spurgte han mig i en roelig, men uvenlig Tone og blev staaende inden for den aabnede Dør. „De har nok —

svarte jeg forvirret og stammende — mistet een af Deres Duer?" „Og hvad saa?" gav han i endnu ublidere Tone til Giensvar. „Jo! for jeg har nok fanget den!" sagde jeg med tiltagende Forlegenhed. „Det er godt for ham;" afbrød han mig vreed, traadde i det samme tilbage, og tog efter Dørren ligesom for at trække den i efter sig, og saaledes giøre Ende paa Samtalen med eet. Nu vidste jeg næsten ikke, hvad jeg skulde sige; i min Forlegenhed tog jeg Duen frem, og sagde: her er den! men i samme Øieblik arbeidede den sig ud af mine Hænder, og hen til den Gamle, fløi paa hans Hoved, hans Skuldre, pikkede ham i Munden, og vidste ikke, med alt hvad for Kiærtegn den vilde give ham sin Glæde tilkiænde. Den Gamles barske Øie formildedes libet, han besvarede Duens Kiærtegn, klappede, og strøg den, og sagde venlig til den: „ja! ja! jeg skal kiøbe dig igien! jeg skal betale dem for at stiæle mine Duer;" traadde i det samme et Skridt frem, men endnu bestandig inde i Huset, og spurgte mig med sin sædvanlige Tone: „Naa! hvad skal han da have?" „Have?" spurgte jeg, som aldeles ikke forstod Spørgsmaalet, gandske forundret. „Ja!" tog han Ordet igien; „hvad skal jeg give ham, for det han har stiaalet min Due?" „Jeg har ikke stiaalet den, svarte jeg: den kom imellem mine Duer, og ..." „Og saa plukkede vel de den, at den ikke skulde flyve hjem igien!" sagde han, og saae ned paa mig med en ubeskrivelig Foragt over den Løgn, han troede at have truffet mig i: „der!" i det samme rakte han mig Duen igien med fravendte Øine, og i Begreb med at gaae bort. „Nei!" sagde jeg: og skiød den med begge Hænder fra mig: „den vil slet ikke være hos mig; den har hverken vildet æde eller drikke; og dette har jeg havt saa ondt af, og derfor . . ." „Og derfor?" gientog den Gamle med mildere Stemme, og traadde saa godt som ud paa Dørtrinnet; „og derfor tænkte jeg," blev jeg ved, „jeg vilde see at faae den hen, hvor den hørte hiemme, at den ikke skulde komme noget til." Nu blev den Gamle efterhaanden venligere, hans Stemme blidnedes, han tog mig lidt efter ligesom i Øiesyn, snart traadde han ud i Gaarden til mig og spurgte mig godmodig: „om jeg havde selv Duer?" Jeg fortalte ham da gandske trohiertig den hele Sammenhæng, at Duerne vare nogle af mine Kammeraters, men at de havde givet mig Part i dem, imod jeg lagde Dueslag til; men jeg vilde ikke have mere med det at giøre; for de vilde fange, og det var Synd, havde jeg seet, for de stakkels Duer, de længtes, og kunde ikke trives paa et fremmed Sted." Min troskyldige barnlige Aabenhiertighed syntes at interessere ham; han spurgte mig, om jeg slet ikke tænkte paa den, Duerne hørte til, og som det dog vel giorde Ondt at miste dem? Jeg svarte, som mine Kammerater havde sagt mig, at det var engang saadan med alle dem, der havde Duer, at den ene bestandig fangede fra den anden, og da de, der havde Duer, dog havde dem for at sælge dem eller at spise dem, saa kom det da saa vidt paa eet ud.

„Jeg fanger ingen, og spiser ingen, og sælger ingen;" sagde den Gamle. „Ikke!" udbrød jeg med yderste Forundring: „hvad giør De da med Deres Duer?" — „Jeg holder af dem" — sagde han — „og de af mig; synes du da, det er Ret at fange dem fra mig." „Jeg fanger aldrig flere enten fra Dem eller nogen;" sagde jeg, og Taarerne trillede mig ned af Kinderne. „Jeg troer dig, min Dreng!" sagde han, tog mig i Haanden, og klappede mig; ufrivillig henrevet af den Ærbødighed, der fra første Øiekast havde giennemtrængt mig, vilde jeg kysse hans Haand; men han trykkede mig til sit Bryst, og mellem os var i Taushed indgaaet en Pagt, som selv Døden ikke har brudt.

Drikkeviser.

1.

Paa Frihed høres alle skrige,
Skiøndt Faa kun veed, hvad det vil sige;
Mit Hierte og for Frihed slaaer;
Men uden Lov og Dom at hænges,
Derefter jeg slet ikke længes,
Min Hu til anden Frihed staaer.

For de fordømte smaae Carafler,
Der herske paa de Stores Tafler,
Jeg fremfor Alt vil være frie:
Og endnu mindre vil jeg tigge
Hver usel Draabe, jeg skal drikke,
Af en Hansqvast i Liberie.

Frie vil jeg være, mens jeg spiser,
For al den Kiævlen om Aviser,
Den ny Paskil, og Politik;
Er det ei nok at vore Dage
Er skabt til Arbeid og til Plage?
Vor Aften er til Roe og Drik.

For Damerne, jeg nægter ikke,
At i det Lag, hvor jeg skal drikke,
Jeg allerhelst befriet er.
At kiede Damer lader ilde,
Og det end værre klæde vilde,
Hvis de sig kunde more der.

At vore Vægge, vore Dørre
Er frie for Tunge og for Øre,
Det er mig og en Hovedsag;
At Ven kan frit blandt Venner skiemte,
Da hvert uveiet Ord man glemte,
Saasnart man gik af Vennelag.

Hver, som vil denne Frihed hylde,
Med mig sit Glas til Randen fylde,
Og med sin Naboe klinke froe:
I dette deres gamle Sæde
Gid Venskab, Ærlighed, og Glæde,
Og saadan Frihed stedse boe!

2.

Nu bort med alskens Politik,
Og lad os passe vores Drik!
Man ærger dog ei Tydsken bort,
Om man sig ærgrer sort;
Ei heller reise vi herfra
Med Nordenskiold til Africa;[1]
Den Reise er os lidt for lang,
Og her er Viin og Sang.

Skiøndt nok en Keiser[2]) nys sov hen,
De vælge dog knap mig igien;
Saa kommer det mig ud paa eet,
Hvo ellers bliver det.
Om Tyrken nu fik Last og Skam,
Saa var det jo tilpas til ham;
Han holder Kiønnet i Arrest,
Og haver Viin, som Pest.

I Brabant er der Borgerkrig;
De nappes tæt i Frankerig;
Det tager jeg mig libet nær,
Naar vi forliges her.
Men gid den Krig dog ikke naae
Til Medoc, Pontac, og Bordeaux,
Til Epernay, Chalons, og Rhin,
Hvorfra vi faae vor Viin.

---

[1]) En Svensker og Svedenborgianer, August Nordenskøld, udgav 1790 i København et Skrift, hvori han anbefalede Stiftelsen af „et nyt Jerusalem" paa Afrikas Vestkyst. Se lærde Efterretninger f. Ar Nr. 32.
[2]) Josef den Anden af Østerrig, død 1790.

Hvad gaaer os stakkels Polen an?
Vi det dog ikke hielpe kan.
Lad ingen Polak taales her:
Det meget bedre er;
Vær troe i Ord, og troe i Drik!
Var vore Fædres Politik;
Nu vise hver ved dette Bord,
Han gaaer i deres Spor!

3.

De gode Gamle sang saa tit
Om Lethe Flod,
At hvo, som deraf smagte lidt,
Han blev hver Sorg og Grille qvit,
Og mangen Gang min Appetit
Til Lethe stod.
Jeg vidste ikke, hvor den laae,
Jeg ellers did var gaaet paa
Min Fod.

Jeg pønsed da paa denne Tant
Ved et Glas Viin,
Og efterhaands, som Vinen randt,
Hver Smerte og hver Grille svandt,
I Druens ædle Saft jeg fandt
Min Medicin.
Og tit jeg i den Tanke stod,
At hine Gamles Lethe Flod
Var Viin.

Men nu jeg grant indseer, og veed,
Den var det ei;
Hist druknede ei blot Fortred,
Men alle Livets Glæder med;
Og Venskab selv og Kierlighed
Gik samme Vei!
Mon den, der ei er Muselman,
Vel sligt om Vinen sige kan?
Ih nei!

Her spiller Viin paa gladen Bord,
    Al Sorg svandt hen;
Men dobbelt Fryd og Venskab groer,
Og slog end Evan os til Jord,
Blev dog en Skaal vort sidste Ord
    For Mø og Ven!
Og aldrig før opvaagned' vi,
Før samme Skaal vi stemte i
    Igien!

Jens Baggesen

er født den 15de Februar 1764 i Korsør, hvor hans Fader var Kornskriver ved Oplagshuset paa Fæstningen. Da Forældrene levede i meget trange Kår, blev Sønnen i sit tolvte År anbragt som Skriverdreng hos Amtsforvalteren, hvor han dog kuns forblev et Års Tid. Ti den opvakte og læselystne Dreng fandt denne Sysselsættelse utålelig, og benyttede derfor sit udmærkede Skrivertalent til at skaffe sig fri Skolegang i et privat Institut imod at undervise sine Meddisciple i Skønskrivning. I sit fjortende År kom han i Slagelse Latinskole, og havde sit Ophold dels ved Stipendier dels ved privat Godgørenhed. Her udmærkede han sig just ikke ved nogen eksemplarisk Opførsel, men des mere ved godt Nemme og hurtig Fremgang. I Året 1782 blev han Student, 1784 tog han den filosofiske Eksamen og i Årene 1785—87 var han Alumnus paa Regensen. Allerede i sine første Studenterår var han bleven bekendt som Digter, og hans Komiske Fortællinger, som udkom 1785, vandt et almindeligt og velfortjent Bifald. Til samme Tid forsøgte han sig også som alvorlig lyrisk Digter, og, skønt han ikke af Naturen var kaldet dertil, skuffede han ved sin bevægelige Fantasi og sit mageløse Talent til at beherske Sproget både sig selv og Andre, og tiltrak sig også her Publikums Berømmelse. Hans tidlige Digter-Navnkundighed tilligemed hans udmærkede Talent til at gøre sine personlige Evner gældende, hans sikre Smag og overordenlige Smidighed, forbundet med hans naturlige Lyst til at omgås den fine og fornæmme Verden, skaffede ham allerede i hans Ungdom mange Velyndere iblandt de Store og Mægtige, navnlig Hertugen af Augustenborg og Grev E. H. Schimmelmann.

I Vinteren 1788 havde Baggesen skrevet en Opera „Holger Danske“; men den giorde ingen Lykke, og Rahbek og P. A. Heiberg giorde offenligen Satirer over den. Ærgrelse herover og legemlig Sygelighed, som han tildels ved uordenligt Levned havde pådraget sig, opvakte Ønsket hos ham om en Udenlandsrejse, og Hertugen af Augustenborgs Yndest og Understøttelse satte ham i Stand til at udføre det. Denne Rejse, som gik igennem Tyskland, Schweits og Frankrig, var ikke alene gavnlig for hans Helbred, men havde også stor Virkning på hans åndelige Liv. Da han af Naturen ingen Sans havde for det Folkelige, og altså heller ikke kunde have nogen uovervindelig Sympati for det Nationale, så måtte hans overordenlige Sprogtalent og den Nydelse, som Bekendtskab og Omgang med mange åndrige og interessante Personer forskaffede ham, bringe ham til at føle sig ligeså velbehagelig og hjemme i Udlandet som i sit Fædreland. Han giftede sig i Schweits med Sophie Haller, og skrev 1789 sit første tyske Digt „Alpenlied“. En for den danske Literatur kostbar Frugt af denne Rejse var imidlertid Labyrinten, som indeholder Beskrivelsen af en Del af hans Rejse. Da han i Oktober 1790 kom hjem, fik han Titel af Professor.

Hans Kones svagelige Helbred og hans egen Rejselyst lod ham imidlertid ingen Ro, og hans høje Patroner skaffede ham offenlig Understøttelse til at rejse med sin Familie. Efter to, tre Års Fraværelse, 1793—96, kom han hjem igen og blev straks ansat som Viceprovst paa Regensen med 500 Rd., fri Bolig o. s. v. Men allerede det følgende Forår havde han atter erhvervet sig Kgl. Tilladelse til en Rejse på to År. På denne døde hans Kone i Kiel. Baggesen fortsatte imidlertid sin begyndte Rejse til Tyskland og Paris, og kom i Efteråret 1798 tilbage til København, gift med en Genferinde. I Begyndelsen af dette Aar havde en ny Opera af Baggesen, „Erik Eiegod", vundet mere Bifald hos Publikum, end hans tidligere Holger Danske, og han blev samme År udnævnt til Medlem af Teaterdirektionen. Men selv den sorgfri og behagelige Stilling og hans Landsmænds Yndest kunde ikke fængsle ham til Hjemmet. I Efteråret 1800 forlod han fjerde Gang med Kgl. Tilladelse sit Fødeland, og rejste til Paris, hvor han forblev til 1811, og hvorfra han blot et Par Gange besøgte Danmark: den første Gang 1802, for at befries fra sine Embeder som Regensprovst og Teaterdirektør med Vibeholdelsen af sin Gage; den anden Gang 1806 på længere Tid, for at lade trykke adskillige danske Arbejder, hvoraf største Delen dog var ældre bekendte, men også nogle ny, blandt hvilke Riimbrevene vare de bedste. Men det åndelige Liv i Danmark havde dengang begyndt at tage en anden Retning. Øhlenschlæger havde fremtrådt som en alvorligere, mere national, især mere nordisk Digter, og han rev hele den yngre Slægt med sig. Baggesen erklærede da også, at han nu selv ingen Vægt lagde på sin tidligere lunefulde og vittige, letsindige og spøgefulde Digtning, og at han for Fremtiden vilde følge sit egenlige Kald som alvorlig Digter; men hermed blev det naturligvis aldrig til noget. Som tysk Digter havde han imidlertid 1803 udgivet to Bind „Gedichte von J. Baggesen", og 1804 „Parthenais oder die Alpenreise", et idyllisk Epos i tolv Sange. — I Året 1811 blev han ansat som Professor i Dansk Sprog og Literatur ved Universitetet i Kiel; men det behagede ham ikke længe der, og han flyttede til København, hvor han dog først 1814 fik Fritagelse fra sit Embede med en årlig Pension af 1500 Rd. Han levede nu i København indtil 1820, næsten i uafbrudte literære Stridigheder, hvis Kilde for en stor Del var hans Uformuenhed til at agte Geniet for noget Mere og Vigtigere end Smagen og Talentet, og hans Ulyst til at anerkende Øhlenschlæger for større Digter end sig selv. I Året 1820 forlod han for sidste Gang Danmark og rejste med sin Kone og yngste Søn til Paris, hvor hans sidste Leveår blev en Kæde af Lidelser og Genvordigheder. Allerede 1822 døde både hans Kone og ovennævnte yngste kæreste Søn. Han selv led legemlig mer og mer, og hans Sindsstemning blev mørkere og mørkere, indtil han i Sommeren 1826, med det Ønske og i det Håb at kunne dø i Danmark, tiltrådte Rejsen derhen, men døde i Hamborg den 3die Oktober. En Søn, som var Lieutenant i Kiel, bragte hans Lig til denne Stad, paa hvis Kirkegård han ligger begraven.

Som dramatisk Forfatter havde Baggesen været uheldig, og i hans alvorlige lyriske Digte savner man næsten altid den sande Følelse, hvilken en levende, selv en varm Fantasi ej er i Stand til at erstatte. Heller ikke som dybsindig Filosof og Kritiker, hvorfor han gerne vilde gælde, kunne vi anerkende ham, skønt hans ypperlige Hoved og hans aldrig trættede Higen efter åndeligt Lys bragte ham til, med Iver at studere Filosofi og med levende Interesse at omgås med Tidens udmærkede Tænkere. Nærmest må han regnes til de komiske Digtere. Som Satiriker var han ofte overordenlig vittig, træffende og morsom; men ofte gjorde hans Egenkærlighed og Lidenskabelighed ham bitter, uretfærdig og ubillig. Størst, originalest og elskværdigst var han som lunefuld og skæmtende Digter, både i større Fortællinger og i mindre Digte. Som Stilist har han meget store Fortjenester af den Danske Literatur; ti aldrig har den havt nogen Forfatter, der i den Grad har vidst med Lethed, Smidighed, Ynde og Smag at få Sproget til at føje sig efter hans Tanker og Luner. Baggesen var af Naturen ud-

rustet med store åndelige Kræfter og med et mageløst poetisk Talent, og det synes næsten, som hans sande og uskyldigste Lyst bestod i, kun at ytre, føle og nyde disse Kræfter uden nogen egenlig nærmere Hensigt, og som om Frugten af hans poetiske Virksomhed var, at han ved en sådan uafladelig og vekslende åndelig Leg forfriskede sin Samtid, holdt dens Åndskræfter vågne, og lod den føle, at Åndens Liv ikke altid udfordrer noget andet Mål end det at røre og bevæge sig på en let og smagfuld Måde.

Den Lüneburgske Hede.

Da vi havde et Stykke Vei af ti Miles Længde giennem lutter Lyng for os til Celle, sadde vi allerede Klokken fire om Morgenen alle paa Vognen, og rullede ud af Staden Lüneburg, omtrent en Fierdingvei — da Vognen pludselig gik itu. Ingen af os leed mindste Skade ved denne Leilighed; Damerne slap med en smule Skræk. Medens vi vare beskieftigede med at sætte Hiulene istand igien, kom en fremmet Herre i en prægtig engelsk Vogn forbi, og befoel sin Kudsk og Tiener hiælpe os. Imidlertid gik jeg i Forveien. Den ganske nye Natur her — saa udskregen den for Resten er — fristede mig til nøiere Bekiendskab. Overalt fra min Barndom af var det eet af mine Livønsker, engang at giennemvandre en Ørk. En saadan Egn uden Høie, altsaa og uden Dale, uden vilde eller tamme Løv-Vexter, uden Søer, uden Bække, uden Tegn til Beboelse — kan lignes med en Foliant som bestaaer af lutter rene Blade. Hvo der ikke har lært at skrive, er i Forlegenhed med en slig — den maae nødvendigen keede enhver blot Læser. Den derimod, som selv er i stand til at frembringe noget sort paa hvidt, fornøier sig ofte meer over en saadan Bog, end over mangen nok saa veltrykt Qvart eller Octav — og mangen Skrivepapiers-Subscribent, som selv har lært at skrive, saae vist heller ved sit Exemplars Giennembladning, at alt det trykte var reent borte. Jeg for min Part i det mindste har een og samme Smag i Naturen og Kunsten, i Henseende til Egne og i Henseende til Malerier, musikalske Compositioner og bellettristiske Værker: enten noget usædvanligt ypperligt eller — slet intet.

Jo længer jeg kom frem i min Ørk, jo behageligere og interessantere blev den mig. Rigtig nok opdagede mit udvortes Øie intet uden Lyng og hist og her enkelte vantrevne Naaletræer — alt omkring mig laae udstrakt i en uafseelig sortegraae nøgen Flade. Men desflere skiønne Særsyn svævede forbi mit indre Øie i tusinde uforstyrrede Phantasier. Snart kom mig en langskiægget Eremit, en ærværdig gammel Dervisch med Vand i sin hule Haand, snart en forvildet Prinds af China, snart en flygtende Princesse af Teflis, snart en Pillegrim, der ved hvert tredie Skridt fremad giorde eet tilbage, snart en vandrende Ridder, snart tre pialtede Propheter, snart syrretyve rædsomme Røvere, snart en heel Caravane med alle sine Dromedarier, snart alle Israels Børn,

sex hundrede tusinde i Tallet, forbi — jeg havde neppe Tid til at hilse paa dem allesammen med et Nik, som sagde, at jeg kiendte dem — da pludselig den hele Scene gik op i en almindelig Støv- eller Sand-Røg! En Larm under mig og over mig og om mig forstyrrede saa aldeles min Opmærksomhed, ved paa eengang at trække den opad, nedad og til Siderne, at jeg med lukte Øine ligesaa got vilde have seet alt hvad jeg saae — hist strede to frygtelige Krigshære i det ene Hiørne, her Caravanen mod Røverne i det andet, Trolde og Kiemper i det tredie — og den aldrig nok som berømte Ridder af Mancha med al Verdens Faar, Giedder og Veirmøller i det fierde. Min Ørk var i dette Øieblik saa befolket, at jeg halv begyndte at frygte for Mangel paa Plads, da Raslingen af en Vogn tæt bag mig døvede al den øvrige Larm — jeg sprang til Siden — Røgen og alt hvad deri myldrede var borte, og jeg saae intet — uden den nysomtalte Herre, som lod holde stille, i det han giorde mig en Compliment og bad mig tage Sæde hos sig.

Jeg giengieldte hans Tilbud med en meget forbindtlig Taksigelse — men tilgiv mig, min Herre! (lagde jeg til) det forundrer mig, at en Mand af Deres fyrige Udseende (han lod til at nærme sig de halvtredsindstyve) kan lade sig age gjennem en Egn som denne? Besad jeg end alle Verdens engelske Eqvipager — den har for mange Fortryllelser for mig til, at jeg ikke skulde foretrække at gjennemvandre den til Fods, med mindre Podagra netop bandt mig til min Chaise.

„Besynderligt!“ sagde han med et Smiil, og betragtede mig nøiere — „De er den første Beundrer af denne Hede, jeg har funden paa mine Reiser. Jeg selv er vel kommen over tyve Gange denne Vei; men uden at opdage mindste Fortryllelse paa samme!“

„Forlad mig! men De har maaskee ikke giort dens Bekiendskab — ikke engang det første Skridt til samme, ved at stige ud af Deres Vogn?“

„Var det ikke saa hedt,“ sagde han, „De overtalte mig til at forsøge det.“ —

„C'est le premier pas qui coûte“ — sagde jeg. —

„Var jeg ikke saa træt“ — endte han med et Buk — og lod atter kiøre til. Vognen rullede bort — den blev mindre og mindre, og kom mig tilsidst ganske af Syne. Jeg overlod mig til mine Reflexioner over denne Mand. Det var en ørkesløs og ødsel Reisende, tænkte jeg, een af disse Herrer, som reise for at reise. Dog — hans Physiognomie havde behaget mig — hans artige Tilbud fortiente overalt en mildere Formodning om hans Charakter — jeg ærgrede mig over at have afslaaet det: du har forsømt et Menneskes Bekiendskab, tænkte jeg — og hvo veed hvor interessant et Menneskes? Hvordan det nu ogsaa var — hvad er interessant i hele Skabningen som det ypperste af alle levende Dyr? Selv denne fortryllende Hede — blev jeg ved, og saae mig

om — men hvor studsede jeg! Intet uden Lyng, og Lyng og atter Lyng! Alt det høitidelige var forsvundet — omsonst stræbte jeg at kalde hine levende Phænomener tilbage — alt var tomt, eensformigt, tørt, koldt, dødt, ligegyldigt, utaaleligt. Du seer ham aldrig mere — sukkede jeg — og han syntes dog gierne at ville tale med dig! Hvad maa han desuden tænke om din Egensindighed? Hvo veed, hvor mangen mødig, nødsaget Fodgiænger, der vilde være glad ved at age en Station imellem, for snarere at naae Huus — for snarere at overrumple en længselsfuld ventende Kone — du kan have skadet ved denne Uforsigtighed? Om han nu med Bevidsthed eller uden Bevidsthed foresætter sig aldrig herefter at tilbyde nogen Fodgiænger sit magelige Sæde? Jeg kom i ondt Lune, græmmede mig over ikke at kunne forstrøe det i menneskeligt Selskab — den eene Vogn kunde jeg ikke naae, den anden kunde ikke naae mig — jeg traskede afsted i Lyngen, og besluttede — saa afskyelig forekom mig hele Egnen — at benytte mig af Veiens eeneste Fordeel: i Blinde at kunne vandre den uden Frygt for at stødes eller gaae feil — at lukke Øinene, for ikke at see den.

Jeg veed ikke hvor langt jeg var gaaet paa denne Maade, der lidt efter lidt begyndte at more mig, og kalde Phantasierne tilbage — da jeg pludselig standsedes i min blinde Fart af et Par Hænder, som greb mig i Skuldrene. Jeg er fuldkommen overbeviist om, at mine Øine aabnede sig af sig selv, eller rettere mechanisk, uden al oversandselig Ordre — ligerviis som jeg er vis paa, at det umiddelbare Buk, hvormed jeg gienkiendte Manden, der var bortkiørt, skeete uden al tydelig Bevidsthed. — „Det er altsaa med lukte Øine,“ sagde han, i det Ekkoet af hans Latter tabte sig i næste Birkeskov, „man opdager denne Egns Fortryllelser?“

„Tilforladelig, min Herre!“ svarte jeg, i det jeg med eet vaagnede, „jeg seer intet andet Middel dertil; men er det det eeneste, troer jeg det ogsaa fuldkommen probat“ —

„Jeg vilde ikke have noget derimod,“ sagde han, „dersom jeg ikke selv saa ofte havde forsøgt det, uden at spore denne Virkning“ —

„Men De har formodentlig kun forsøgt det i Deres Vogn, min Herre! Troe mig at denne Forskiæl er overmaade betydelig. Man drømmer ganske anderledes til Fods end til Vogns! De maa allerede ofte have lagt Mærke til, at en Drøm i Deres Vogn er langt anderledes beskaffen end en Drøm i Deres Kirkestoel, og en Drøm i Deres Kirkestoel igien langt anderledes end en Drøm i Deres Seng“ —

„De er en besynderlig Philosoph!“ sagde han med en Mine, som hævede Rangen i dette Udtryk til en Compliments høieste Værdighed — Jeg lod, som jeg ikke hørte det —

— Og en Drøm til Fods i Lüneburger Hede overgaaer nu alle Drømme“ — blev jeg ved og bukkede mig temmelig dybt — „især naar man vækkes deraf paa en saa behagelig Maade.“

Jeg veed ikke af hvad Aarsag, om for den smagfulde Eqvipages Skyld, eller fordi han havde en vis Freeports Mine, eller fordi ved hans første Stilleholden Mylord What then? randt mig i Sinde — men hidindtil havde jeg holdt min Ubekiendte, uagtet han talte tydsk, for en Engellænder.

„Mit Navn er C[aillard]", sagde han, da jeg paa hans Forlangende havde sagt ham mit Navn og mit Fødeland — „Min Familie maatte flygte med de øvrige Hugenotter fra Frankrig — jeg var eene midt i en fremmet Verden i en Alder, hvori man bruger Leden — men jeg har været ligesaa lykkelig, som flittig, har erhvervet mig en anseelig Formue, som sætter mig i Stand til hvert Aar at giennemreise et Stykke af Europa med al muelig Beqvemmelighed — og har i den øvrige Tid af mit Liv, nemlig alle Vintre, en Beskiæftigelse, som ved Vanen er bleven mig Fornødenhed."

„Paa denne Maade," gientog jeg, „har Tilfældet efter al Anseelse bragt de forskiælligste Reisende sammen, der nogensinde have spadseret med hinanden giennem denne Hede." Jeg fortalte ham endnu kortere min Historie end han havde fortalt mig sin — han udførte derpaa nøiere hvad han alt havde sagt mig — jeg ligeledes; og neppe havde vi paa denne Maade spadseret en halv Miil, før vort giensidige Bekiendskab var fuldstændigere end det ved mange Aars daglige Omgang i en Stad sandsynligviis havde villet blive det."

„Jeg holdt Dem strax for en Stoiker" — sagde han — „hvorfor holdt De mig?" — „For en Epikuræer," — svarte jeg. — „De er meget oprigtig!" — „Paa en Skueplads, som denne, behøves ingen Maske," blev jeg ved.

— „To be or not to be, that is the question!" [1]).

Han anbragte denne første Linie af Hamlets Monolog over Selvmord med en saa betydende Mine, med en saa betydende Tone ved denne, som det syntes mig, meget lidet passende Leilighed — at jeg strax sagde til mig selv: Enten er denne Mand en Nar eller en Viis! i det han bad mig ind i sin Vogn, som langsom rullede ved Siden af os, og som han i dette Øieblik bød holde stille. Jeg modtog Tilbudet — vi satte os — og Kudsken kiørte til.

Aristipp selv havde ikke kunnet ønske at sidde mageligere. Jeg længtes efter Opløsningen af den doppelte Opgave: to be? or not to be? — og Nar? eller ikke Nar?

„Jeg gad afhandlet denne Materie med alle tænkende Mennesker" — begyndte han. „De maa tilgive mig, at jeg syntes at fremtrække den ved Haarene; men Tiden er for kort i denne Verden til lange Præliminarier" —

Han er ingen Nar! sagde jeg ved mig selv — „Jeg frygter,"

---

[1]) At være til, eller ikke at være til, see det er Spørgsmaalet.

udbrød jeg høit, „at min individuelle Mening om denne Shakespearske Linie er alt for individuel til at" —

„Jo individuellere jo kiærkomnere!" sagde han hurtig.

Han er aldeles ingen Nar, tænkte jeg. „Min særdeles individuelle, som jeg troer, og derfor noget undseelige Mening er den, at Shakespear i denne Linie ikke har sagt sin, men Hamlets Mening — at den er umiddelbar poetisk; men i det høieste kun middelbar philosophisk — rigtig!" — —

Vi vare paa denne Maade komne til en lille Flekke, hvor vi stege af Vognen, for at tage Frokost. Man kan i Epsdorf have ypperlig kold Steeg, Parmesan- og Schweitzerost, Franskbrød og Madera — vel at mærke! naar man fører det selv med sig. Vi leirede os paa en Plads foran Kroen under aaben Himmel, for at tilfredsstille den synderlige Appetit, Veien havde givet os. Tieneren dækkede i en Hast en omvendt Tønde for en der liggende Egestub, i et Øieblik kom Flasker, Glas, Knive, Gafler og alt Tilbehør frem, som ved Slaget af en Talisman; Vinen sprudlede i de guldrandede Chrystaller — alt var saa beqvemt, smagfuldt, lækkert og lokkende, at det kiære Meta pludselig forsvandt af min metaphysiske Stemning. „To enjoy! that is the question" [1]) sagde jeg, i det jeg tømte Glasset.

„Men Deres Stoicismus" —

„Apropos! — Forlad mig, at jeg falder Dem ind i Deres Tale! paa hvad Grund har De holdt mig for at være Stoiker? Jeg tænker Epicurus selv har oftere gaaet til Fods end aget." —

„Ikke just det; men den Omstændighed, at De forlod tre saa artige Damer — (jeg havde sagt ham, at jeg hørte til hiint Selskab) — i Deres Alder — og i denne Hebe." —

„De vil maaskee let forklare dette," meldte jeg, „naar jeg siger Dem, at den eene af disse Damer var en Enke, den anden en givt Kone, og den tredie min Søster."

„Der kunde siges meget om det første og det andet" — sagde han; „men det vilde føre os for langt fra vor slupne Materie."

Vi satte os igjen i Vognen.

Divels Steinweg kalde Hannoveranerne den Vei, vi nu kiørte; og den fortiener sit Navn — i ondt Lune. Vi derimod fandt den begge ret artig. Uden ængstlig at søge hiint slupne Meta, kom vi det efterhaanden nærmere og nærmere i vore Diskurser. Jeg begyndte at finde mig meget vel i denne Vogn, og forsonede mig lidt efter lidt med dens Magelighed. Herr C[aillard] var en Mand af Erfaring, Smag og Kundskaber. Han fortalte mig sin Historie fra Begyndelsen til Enden, fortroede mig sine Principier, og sine Omstændigheder, og Resultatet deraf blev, at jeg holdt ham for den lykkeligste Mand paa Jorden. „Jeg har alt, sagde han, hvad jeg har ønsket og kan ønske mig, Sundhed, Rigdom, Huus-

---

[1]) At nyde, det er Hovedsagen!

fred (thi jeg er ugivt), en temmelig god Samvittighed, Bøger — og saa meget i Panden, som der behøves til at more mig med dem — jeg kiender kun eet eeneste Savn, mangler kun een eeneste Behagelighed i denne Verden — men det eene er nok til at forbittre al min øvrige Nydelse, og sætte mig i Classe med alle andre Ulykkelige."

Jeg plagede min Giettekraft med at unfinde hvad en saadan Mand i saadanne Omstændigheder endnu kunde mangle. „Det er dog vel ikke Frieheb? sagde jeg — thi jeg begriber ikke hvorledes en rig Handelsmand i en frie Rigsstad skulde savne samme?"

„Nei! Himlen frie mig — jeg hverken vilde eller kunde leve een Dag til Ende uden Frieheb."

„De er vel ikke af en Hændelse forelsket i een eller anden grusom eller ulykkelig Prindsesse?"

Det var endnu mindre Tilfældet!

„Ah! — nu traf jeg det ubentvivl — Deres Siel brænder af Tørst efter Sandhed, efter Tilfredsstillelse i Henseende til Opløsningen af de store Fornuftopgaver, der hidindtil ere ligesaa mange philosophiske Gaader — De leder om det, som saa mange brave Mænd fra Anaxagoras til Spinoza have ledt om og ikke fundet — den philosophiske Steen, som skulde begrunde vore Ideers Hovedbygning?"

Han forsikkrede mig, at han i denne Henseende var temmelig rolig. „Saa maae De — trods al deres Sundhed — være plaget med den ulyksalige Snue?" sagde jeg:

„„Den anden efter Jupiter, og rig,
„„Frie, agtet, elsket, Kongers Konge, og
„„Særdeles frisk — kun plaget lidt af Snue!""

Da han og nægtede dette, opgav jeg Gietningen af hans mørke Tale.

O Lyksalighed! af alle Jordens Chimærer er du den allermeest chimæriske! Heller vil jeg lede om tørre Figener paa Bunden af Havet og om friske i denne Hede — heller vil jeg lede om Frieheb, og Sandhed selv, eller de Vises Steen, end være saadan en Nar, at løbe furr efter dig, Veirlys for alle Veirlys, Jordens almindelige Lygtemand!

Jeg troede endelig eengang at have fundet en aldeles lykkelig i alle Henseender misundelsesværdig Mand — og nu — sandelig! uagtet jeg ikke har ti tusende Delen af hans Rigdom, uagtet jeg ikke har tusinde Delen af hans Eqvipage, uagtet jeg ikke har tiende Delen af hans Sundhed — uagtet jeg maaskee ikke har tredie Delen af hans Forstand — uagtet jeg for Resten har ikke blot alle de andre Savn, han ikke har, men tillige det eeneste, han lider under — jeg vilde dog ikke bytte med ham!

Han indgiød mit Hierte fra dette Øieblik af virkelig Medlidenhed. Men hvori bestod da hans overordentlige Ulykke? Man høre det og skiælve!

„Hvad nytter det mig altsammen til?“ sagde han, „Caffe, som jeg elsker meer end alle Jordens Vine, og meer, i det mindste i mange Øieblikke, end al Jordens Fruentimmere, Caffe, som jeg elsker til Raserie — Caffe er mig aldeles forbuden!“

Lee, hvo som vil herover! For saa vidt alting i denne Verden, fra en vis Synspunkt, er tragisk, vilde det være undskyldeligt, om man græd — men for saa vidt alt fra en anden Synspunkt er comiskt, kan man ikke heller tage en Smule Latter ilde op. Kun tage man sig i Agt for at lee med en vis Haan over det Suk, hvormed min lykkelige Mand fremførte hine Ord; thi det kunde let være, at man idet man udleer ham, tillige udleer sig selv, sin Fader, sin Bedstefader, sin Oldefader, sin Tipoldefader, og saaledes sin hele Familie opad til Adam.

Om man, ved at belee en saadan Unøisomhed, tillige beleer i Forveien sin Søn, Sønnesøns Søn, og saa videre sin hele Familie nedad til den sidste Descendent — vil jeg ikke afgjøre. Det vil komme an paa den Vei, Menneskeheden engang vælger. Bliver den ved at gaae frem paa den nærværende Stie — vil et eller andet Caffe-Savn bestandig bestrøe den med Torne.

Havde han sagt: Chocolade er mig aldeles forbuden, eller Thee, eller Engelsk Øl, eller Madera, eller Jordbær — vilde man have fundet hans Græmmelse derover ligesaa urimelig.

Hiin Erobrer græd, siger man, da han ingen flere Lande fandt at undertvinge. Den der harmer sig over Savnet af en Verden, og den der græmmer sig over Savnet af Caffe — er i mine Tanker lige affindig — og lige tilgivelig. Lysten til en Kop Caffe og Lysten til en Krone — Higen efter Smagen eller blot Røgen af hiin, og Higen efter Udødelighed ere lige rasende, og lige — menneskelige. — —

„Kan det trøste Dem,“ sagde jeg, „saa maa jeg sige Dem, at jeg er netop i samme Tilfælde.“ — „Og De fortvivler ikke derover imellemstunder?“ — „Nei! svarte jeg; thi det er ikke min eeneste Plage. Havde jeg, som De, alle andre Livets Behageligheder, vilde jeg maaskee ogsaa fortvivle.“

Manheim.

Udenfor Worms modtog os nye Fortryllelser. Alleslags Frugttræer: Æbler, Pærer, Valnødder, Morbær, Mandeler legede rundt omkring os i venlige Grupper. Men intet henrev os saa meget som Rhinens yndige Bugtninger, den vi endnu bestandig af og til opdagede paa venstre Haand. Snart forekommer den os en spøgende Glut, snart en virksom velgjørende Mand, snart en forstandig og elskende Huusmoder. Erindringen af et Sted udenfor

Oppenheim, hvor vi saae sørgelige Spor af dens Oversvømmelse, lode os blive staaende ved det sidste Billede. En Flod i et Land er virkelig hvad en Kone er i et Huus. Svulmer den op, gaaer den over sine Bredde, er den herskesyg, vil den glimre, kort sagt, overskrider den sine Grændser, ødelægger den alt omkring sig, og nøgne, vantrevne Vexter sørge paa dens Kyster — bliver den derimod i sin Rende, flyder den sagtelig, uden Larm, vever og omladen i lettrillende Bover, blid og stille med hvert Øieblik til Smiil beredte Huller i Kinderne, kyssende og ikke overfunsende sin Bred, forskiønner, beriger og velsigner den alt, som den milde, venlige, huuslige Mage ved sin Mands Side i Kredsen af fyrige Sønner og blufærdige Døttre.

Saaledes var Rhinen her. Igjennem dens bestandig afvexlende Haver kom vi fra Worms over Frankenthal og Oggersheim, to artige Smaastæder, til det ved første Blik meget indtagende Manheim.

Er det mine Øines, eller den tunge, jeg skulde næsten troe, usunde Lufts, eller min Architectur-Ukyndigheds Skyld, at jeg finder Manheim langt fra at være den prægtige, den smukke, den behagelige Stad, man er bleven eenig om at udraabe den for? Jeg har nu beseet den paa kryds og tværs, fra Ende til anden, alle dens udmærkede Bygninger, fra det vidtløftige Slot (efter mit Tykke den allersletteste!) indtil de prægtige Porte; men uagtet jeg stirrede, som om jeg aldrig havde seet en Bye før, faldt mig dog intet fortrinligt i Øinene. Gaderne ere rigtig nok anlagte efter Snor, der gives ingen Vimmelskafter deri, Husene staae i ordentlige Geledder, og man har saa megen Umage, som man kan ønske sig, med at skille det eene Qvarteer fra det andet. Men lige Linier og rette Vinkler allene ere neppe tilstrækkelige til Smagens Tilfredsstillelse. Den blotte Symmetrie behager rigtig nok Øiet ved første Blik; men i det næste leder det alt efter mere. Skuffes det da, bliver man doppelt flau — som ved Sniksnak paa Vers; man ærgrer sig ikke saa meget over Sniksnak i Prosa. — —

En Stad, besynderlig en stor Stad, støder allerede Forstandens Blik. I det mindste betragter jeg en saadan omtrent, som jeg forestiller mig, en fritflyvende Sommerfugl betragter en Biekube. „Men hvad er stødende deri?“ Proportionen! Jeg finder nemlig denne Biekube for lille. — „Men jeg burde betragte den som Bie, og ikke, som Sommerfugl.“ — Som Bie finder jeg et Rige og ikke en Stad at være en Biekube. Og derimod har jeg Intet for saa vidt — indtil videre. — „Indtil videre?“ — Ja reent ud sagt, for ikke at giøre en Røverkule — eller en tillukt Biekube — af mit Hierte; jeg troer, at hele Jorden egentlig burde være Menneskehedens Biekube, og at den virkelig engang — naar de forskiællige Biestader have sluttet Fred med hinanden — bliver det. Her hedder Sproget: Der skal være een Hjord og een Hyrde: Der skal være een Dronning og een Kube! — —

Biekuben bør være tilstrækkelig for alle Bier; man veed at der gives tre Sorter! Men — kiære Stadbyggere! — er en Stad virkelig tilstrækkelig for alle Stænder? O! den meeste Honning berebes uden for den! Man betænke desuden, at et Menneske er forskiællig fra Bien i andet end blot legemlig Størrelse! Vare disse tvende Skabninger for Resten fuldkommen lige, vilde jeg aldeles intet have at indvende imod vore Stæder; thi der rummes omtrent ligesaa mange Mennesker i en Stad som Bier i en Biekube. Men blot dette synes mig er stødende, at man har behandlet Folk aldeles som Fæe. — —

Her fløi en Tanke tilbage til Dannemark — til Trolleborgs udflyttede Gaarde: O! maatte flere og flere Aander, som Reventlows, sprede Taagen med Byerne! Unægteligt bliver et Land derved lysere; thi Skyggerne kastes ikke længer i saa store Masser. Det er med Beboerne som med Boligerne: for tæt sammenstablede skygges, taages, berøges og fordærves de! Hvor frydede jeg mig over de udflyttede Gaarde! Min Indbildningskraft udflyttede hele Jorden — Manheim sprang pludselig i tusinde Stykker — og hele Menneskeheden bevægede sig i Luft og Lys, som en Fugl, der slipper ud af sit Buur gjennem det aabnede Vindue. Jeg saae Instinktet overlade Forstanden Commandostaven, den blev en Talisman i Dronningens Haand — og Ormen fløi op, som Sommerfugl! Det var et saligt Syn! Bruden og Brudgommen favnede sig paa hin Side Broen — og i Baggrunden saae jeg Retfærdighed og Fred kysse hinanden. —

Held os, at vi ikke see Jorden blot som den var og som den er; men og i visse Øieblikke, som den skal være! Held os, at vi ikke blot vandrr mellem vore Fædre og Brødre; men og undertiden mellem vore Børnebørns Børns Sønnesønner og Datter-Døttre! — O Held mig (hvor ønskede jeg og mine Læsere!) at jeg ikke blot er i det sammensatte; men og — i det udstykkede Manheim! Thi jeg gjentager det, det første er utaalelig kiedsomt i Bredden og i Længden; men staaer Skak, hvor man staaer deri.

Støder en Stad overhovedet Forstandens Blik, saa saarer i Besynderlighed en Stad, som denne det. Den er ikke blot sammenpakket og sammenpresset, men tilskaaren og tilspidset. Jeg veed ikke om det ogsaa hemmelig bidrager noget til min Afskye for dens rette Linier, Qvadrater, og Tærninger, at intet i den menneskelige Gestalt er vinkelret eller firkantet. Man frygter at Beboerne i en saadan Bye alle Øieblikke støde sig. Det er mærkeligt, at Smagen endnu aldrig har indført firkantede Drikke-Glas. Jeg troer heller ikke at man kunde drikke Andet end Apotheker-Draaber og høit Brændeviin deraf — Viin og Kildevand umueligt. Iis derimod kan jeg ret got tænke mig i firkantede Glas, og dette gaaer saa vidt, at Vand midt om Sommeren i en firkantet Flaske (der gives desværre slige!) forekommer mig frossent. Ogsaa fryser jeg paa en Maade her i Manheim; jeg stivner. Jeg kunde umueligen

løbe her med en vis Fart. Jeg føler det inderligt, jeg kunde umuueligen blive forelsket her, i det mindste ikke paa Gaden, som dog i nogenlunde krumme Byer er muligt. Al Varme, al Bevægelse, al Kierlighed er rund, eller i det mindste oval, spiral eller paa een og anden Maade bugtende. Kun det kolde, det ubevægelige, det ligegyldige, og selv det hadefulde er snorlige og kantet. Stode Menneskene, for Exempel, til Feldts i Grupper, i runde Kredse, i stæden for i Colonner og Geledder, vilde de dandse i stæden for at slaaes. Derfor beroer og den hele Taktik paa Vinkler. Naar saae man en kantet Flamme, naar jeg undtager den dræbende Lynild, der dog vel kun synes saa? — en snorlige Bæk, en stiv Omfavnelse? Hvor yndigt bugter sig Luen! hvor deiligt bølger og snoer sig den rislende Flod! og hvor bøieligt, hvor slyngende, hvor rundt er alt i Gruppen Amor og Psyche! Det ligeste paa Mennesket er de kolde, ubevægelige, bidende Tænder — og dog har den skiønne Natur sørget for, at de staae i en Halvcirkel. Livet er rundt og Døden er kantet. Vi komme runde og bugtende til Verden, og gaae kantede og stive derfra. De nyeste Vugger ere ovale — en skiøn Opfindelse! thi det voxende Liv bevæger sig deri; vore Liigkister derimod ere fiirkantede. En Stad i Manheims Smag passer for Døde — eller i det høieste for dem, som dræbe. Dens Bygninger burde være Mausoleer eller Barakker. I det første Tilfælde burde en saadan Dødbye være under Jorden; i det sidste burde en saadan Morderstad reent bort deraf. — —

Fire og tyve Tusindes Ideer have maatte rette sig efter een Eenestes indtil i andet, tredie, fierde, femte Led, og saa videre. Denne Forestilling er utaalelig. Man seer Despotismens Befalinger i Lapidarstiil. Man seer boesiddende Borgere med Huus og Hiem behandlede som Buxbom, Soldater, Kegler og deslige Ting — og ærgrer sig, hvis man har mindste Høiagtelse for Guds Billede. Der fattes Manheim til fuldkomment udvortes, i Øiet faldende Slaverie Intet uden en — Nationaldragt.

Jeg føler, at mit Gemyt i den korte Tid, jeg har opholdt mig her, allerede tvertimod sin bugtende Natur har begyndt temmelig at kante sig. Saaledes bliver Vandet i et Par ret kolde Vinternætter til Iis. Hvorledes maae det gaae de Gemytter, som bestandig ere og blive her? Jeg gyser ved at tænke derpaa. Mit Haab, min eeneste Trøst, er at de ventelig tilbringe i det mindste deres halve Tid paa Landet, hvis overordentlige, virkelig paradisiske Rundhed formodentlig giør det got igien, og smelter hvad Byen styrknede.

Man seer ellers af Manheims vidtløftige Befæstning at Churfyrsterne have regnet paa, at Byen af sig selv vilde disciplinere sine Borgere; thi til at forsvare den behøves, foruden den ordentlige Besætning, omtrent ligesaa mange Soldater, som den tæller Indvaanere af Mandkiønnet.

Af Kallundborgs Krønike.

En Dag (saavidt jeg veed, en Hundedag)
Borgmesteren sad i sin Stoel, hvis Arme,
Hvis magelige Sædes lumre Varme
Min skrøbelige Geist er alt for svag
Til at beskrive ret; elastisk hæved
Det kielne Duun dens silkebløde Barm;
En Duft, som slukte strax hvert Glimt af Harm,
Omkring dens tavse Damask døsig svæved'. —

Med den dybe Mine,
Som for en saadan Mand kan skikke sig,
Hvis rummelige Mave faderlig
Maae giemme hele Byens Fryd og Pine,
Sad den Velviseste. Den Roelighed,
Den philosophiske Dybtænksomhed,
Og overvættes store Sielefred,
Man seer paa Dalens fede Konges Pande,
Naar han, i Græsset sagtelig slængt ned
I Skyggen af et Træ, ved Kildens Bred,
I Dyssen af de musikalske Vande,
Med vigtig Taushed tygger Drøv,
Sad paa hans store purpurrøde Næse,
Hvor man med liden Møie kunde læse:
Siel! hold dig klogeligen i dit Støv!

Som Solen, naar den kobberrød fremstikker
Imellem tykke Skyer i taaget Rusk,
Saa fremstak af Parykkens Bukkel-Busk
Hans Ansigt i en Damp af Portorikker.

I slig Forfatning havde han for Skik,
At smøge sig i Slummer alle Dage.
Men hvordan det nu gik og ikke gik,
Saa vilde Søvnen ei i Dag behage,
Paa Pibens Vink at nærme sig som før;
Han røg, og røg igien, og røg sig ør;
Men intet Blund han fik, end sige Slummer —
(Ak ingen Dødelig er frie for Kummer!)

Lig Kong Asverus lod han hente da
Den gamle store Stadens Chronika,
(En Bog, fem Gange tyve Vintre gammel,
Der ellers brugtes for hans Søn til Skammel,
Og for ham selv, at løfte til Motion)
Hvoraf hans Kone pleied' i slig Knibe
Mod Søvnløshedens Antidot at gribe,
Og forelæse ham saa stor Portion,

Som til forønskte Virkning at frembringe
Var nok. Som oftest var den Dosis ringe;
Thi deels Borgmesteren for sin Person
Til snart at slumre var utroelig nem,
Og deels var Bogen til at assoupere
Fast ligesaa beqvem;
Men denne Gang hun maatte læse mere:
Hvad Ord for Ord, aldeles paa et Haar,
Som det i samme gamle Krønik staaer,
Jeg her min Læser troelig vil levere.

„Den [femte] hujus døde Christen Smed
Den hele Bye til stor Fortræd,
Han var en brav og nyttig Mand,
Beslog en Hest med stor Forstand,
Paa Laase giorde mange Sving
Slog Øier ud for ingen Ting.
Gid hisset han ei saa maa svede,
Som han har altid giort hernede!" —

„Endnu du sover ei, min lille Mand?"
Udbrød den standsende Borgmesterinde —

„Nei! læs kun meer," igientog han,
„Det vil sig haaber jeg paa Timen finde;
„Jeg ei begriber denne Søvnløshed;
„Nu vel! læs meer! bliv ved!" — og hun blev ved:

„Vor Præst, som nylig var lidt svag,
Blir feed og fyldig Dag for Dag.
Han kan lidt meer end Fadervor,
Og maner stærkt, som Ordet gaaer;
Alligevel for Tyverie
Den stakkels Mand er ikke frie.
Forleden misted han sin Hest.
Vor Herre skaane kun vor Præst!" —

Borgmesterinden standsed her igien!
„Du slumrer ei endnu?" — „O nei! vist ikke!
„Jeg slumrer ei saasnart i Dag, min Fikke!
(Saa hed til daglig Brug Borgmesterskken)
„Du nok kan mærke, naar jeg sover hen;
„Jeg snorker, som du veed; bliv ved at læse,
„Saa længe til du hør Signalet af min Næse."

Borgmesterskken begyndte da igien;
Man sprang tre fire Blade reent forbi,
Som der var alt for meget moersomt i;

Man derfor eene hende Skylden give,
Om Følgende lidt kiedsomt skulde blive.
„Den Tyv, som stial Herr Nielses Hest,
Blev greben sidste Mortensfest,
Og bragt paa Stand for Magistraten,
Som arresterede Krabaten.
Man kneb ham med saa megen Fynd,
At han tilsidst tilstod sin Synd,
Blev foresiunget, forelæst,
Af den sagtmodige Niels Præst,
Og siden paa en Sluffe slængt,
Kiørt ud, vendt om, berettet, hængt;
Men, som man snart vil mærke det,
Altsammen overmaade slet.
Det henved Midnatstide var,
Og Maanen skinte ganske klar,
Og mange Stierner blinkte ned
Paa Marken og paa Tyven med;
(Thi Maanen seer paa slig Person
Saavel som paa Endymion.)
Da kom paa Hesten, trap, trap, trap,
Jens Skovfogd ridende saa rap,
Forbi det gyselige Sted,
Hvor Dievle vogte, som man veed,
Trofæen for Retfærdighed.
Ret, som han rider bedst, og seer
Ad Galgebakken til — hvad skeer?
En Røst, liig den af Belzebul,
Saa rædsom, underlig, og huul,
Ham brøler ud fra Galgen: „Stop!“
Og vips! foer Kolden i hans Krop;
Han skialv, som Esp, og i sin Skræk
Forglemte han at spore væk,
For i Gallop at komme bort,
Som jeg i hans Sted havde giort.
Han saae, og lytted' nok engang —
Og nok et „Stop!“ fra den, som hang:
Han slog et Kors, slog to, slog tre;
Men ligemeget hjulpe de.
Han takked i en Bøn for Mad;
Men ihvor inderlig han bad,
Kom dog den samme Lyd igien
Fra Fandens nylig hængte Ben.
Jens var for Resten ei Poltron,
Og hidtil aldrig kaldt Kujon:
Han tog paa sin Samvittighed
Det allerstørste Vangeled,

Og slog med det engang en Tyv,
Og kyste hele slige syv,
Som vilde plyndre lumsk hans Hiem;
Men der var ogsaa Liv i dem!
I denne Dievel derimod
Var intet uden bare Blod,
Og ingen, ingen Moders Siæl
Kan slaae tilgavns en Død ihiel;
Selv naar han Græsset maatte bide,
At Fordeel var paa Tyvens Side.
  Imens han raisoneerte saa,
Lod Tyven atter fra sig gaae
Endnu et Skraal, som vores Helt
Fandt mere liveligt end fælt,
Og som, hvordan det ogsaa var,
Den Ting ham giorde soleklar,
At der var Liv et cætera,
Hvor dette sidste Skraal kom fra.
  Liv altid var Jens Skovfogd nok —
En levende Banditerflok
Han meget heller Spidsen bød,
End een, som, nok saa tam, var død;
Og derfor reed han, hop sa sa!
Did, hvor den Lyd af Liv kom fra.
  „Hvordan," udbrød han, „er det fat?
„Er du i Live, Kammerat?"
  „Ja, skiær mig ned, o! christen Siel!
„Jeg ellers hænger reent ihiel!" —
  „Band paa, du lever, først; hvis ei,
„Jeg løber strax igien min Vei!" —
  „Ja vist! i Dievels Skind og Been,
„Jeg lever! ja! den Sag er reen;
„Men lever bandsat, som du seer,
Og døer, hvis — o! jeg kan ei meer —"
  Jens Skovfogd tænkte sig lidt om,
Og snart til sin Beslutning kom;
(Thi det er dog særdeles sødt,
At bringe Liv igien i Dødt.
Jeg troer, ved saadan Leilighed
Jeg og en stakkels Tyv skar ned.)
  Jens Skovfogd tog sin Tælleknív,
Og raabte: „Løb, og frels dit Liv!"
Og ned sprang Tyven, lig en Kat,
Der lang Tid har i Tønden sat,
Naar Dragøes Helt med vældigt Drag
Den redder i et Seierslag —

  Lig en forrykt, beskiænket Mand,
Som Glæden jager fra Forstand,
Han takked' ham, som gav ham Liv
Ved Mod og Kierlighed og Kniv —
Og Glæden af at giøre vel
Betog vor Jenses hele Siel;
„Løb", sagde han, „af alle Kræfter!
„Og stiæl nu aldrig meer herefter!"
  „Du gav mig Livet, gientog han,
„Kun for at døe paa nye, min Mand!
„Hvor skal i Nat jeg arme hen?
„Klyng mig i Galgen op igien!
„Forvildet, saaret, bange, mat,
„Man faaer mig letteligen fat,
„Hvis jeg til Morgen ei hos dig
„Maae lidet vederkvæge mig.
„Troe mig, det er en egen Sag
„At have hængt en ganske Dag;
„Lad mig udsove denne Skræk,
„Og pille mig i Morgen væk!
„Hvis ei, saa heller, kiere Ven!
„Klyng mig i Galgen op igien."
  Jens fandt den Sag ret rimelig,
Og sagde: „Kom da hiem til mig!"
Og tog ham bag paa Hesten rap,
Og reed til Huset, trap! trap! trap!
  „Min Kone sover," sagde han;
(En Helt er altid kierlig Mand)
„Giør derfor, Landsmand! ingen Larm;
Men læg dig her, og sov dig varm!"
Og viste ham en opredt Seng;
„Sov vel! og ei i Drømme hæng!
„God Nat:" og derpaa begge to
Sig sloge meget snart til Roe.
  Jens havde med fra Marked hiem
To nye Støvler, hængte dem
Paa Sengestolpen, hvor han laae,
Og faldt i Slummer strax derpaa.
  Vor Hængte med sin lange Hals
Var Søvnen ei saa let tilfals.
De Støvler fik han Øie paa,
Og meer og meer paa samme saae;
Han saae saa længe, saae saa tit,
At han til dem fik Appetit.
Han vel tillukked Øiet; men
De Støvler lukked op igien;

Og hvor han vendte Synet mod,
De nye Støvler for ham stod;
De blanke var, og uden Meen,
Og syntes giorte til hans Been —
Som Tyvs, hans eget gamle Par
I jammerlig Forfatning var;
Thi hvor kan Retten tænke paa
En Fyrs Forlegenhed som saa!
Man troer gemeenlig, een, som hænger,
Af alting mindst til Støvler trænger —
Han stirred' atter paa dem hen,
Og Rapse-Nykken kom igien:
Naturam furca pellas ex*),
Hun kommer dog igien, den Hex!
Han saae paa dem, han saae paa sine,
Og tænkte: De skal være mine!
Som tænkt saa giort! han listed' sig
Til Sengestolpen lumskelig,
Fik Støvlerne fra Knagen ned
Med al en Hængts Behændighed,
Og trak dem hurtig begge paa,
Og vilde netop til at gaae —
Da Jens, som vogned' ved den Larm,
Fik i ham fat med vældig Arm:
„Fordømte Tyv! som, nyelig hængt,
„Er end med Tyverie bekængt!
„Kom du fra Galgen før i Live,
„Du nu for Alvor hængt skal blive!"
Saa sagde han, og trak ham med
Paa Marken ud: „afsted! afsted!"
Og puffede ham puf i puf,
Og puffed' af ham mangt et Uf!
Det gik saa tyst den hele Vei;
Thi skrige høit, han voved ei,
Indtil de kom til Galgen hen —
Ved atter at beskue den,
Blev han, der Hest og Støvler stial,
Som han var ganske bindegal,
Og slog omkring sig vildt og fælt —
Men Jens, som før er sagt, var Helt,
Giengieldte Fyrens blinde Puf
Med sikkre Slag, og i en Ruf
Han styrted' ham paa Jorden ned,
Og bandt ham med Behændighed,
Og klynged ham i Galgen op
Tilgavns, med ganske Siel og Krop:

---

*) d. e Om end Naturen prygles ud,

„Raab nu, saa tit du giver, Stop!
„Forsøg hver Lyd fra dig at give!
„Du tredde Gang ei hængt skal blive!"

Det meget over Midnat var
Og Maanen skinte ganske klar
Og alle Stierner blinkte ned
Paa Marken og paa Tyven med,
Som hastig gav det sidste Suk,
Og mukked' siden ei et Muk.

Jens Skovfogd gik sin Vei igien,
Kom hiem, gik i sin Seng, sov hen,
Stod op, og Morgenen derpaa
Sig lod med ingen Ting forstaae.

Aurora mellem Østens Høie
Kom i sit røde Skiørt og Trøie
Med gyldenstykkes Hue paa,
Og ligerviis paa Tyven saae.
Ved samme Tid en sort Krabat,
Som fuldt sig havde foresat,
I Dag at ville staae sig brav,
Fordi han slemt i Gaar røg af,
Kom, henrykt i Qvintilian,
Og rendte paa Herr Urian.
Han standsed', studsed', da han saae
Ham med to nye Støvler paa,
Og tænkte stirrende: mon Fanden
End efter Døden rider Manden,
At selv i Galgen han ei kan
Afholde sig fra Natteran?
Gud frie os! Stiæle Støvler hængt,
Er før ei seet, ja neppe tænkt! —

Med disse Ord han rendte hiem,
Og raabte høit, hvor han kom frem:
„Den Tyv, som hængt i Aftes var,
„Et nyt Par Støvler stiaalet har!"

Det hele Kallundborg kom ud,
Og saae det Syn; bevar os Gud!
De gamle Støvler borte var,
I deres Sted han nye bar,
Man stirrede paa ham, som hang;
Man loe, man græd, man peeb, man sang;
Man gjennemgik Physik, Moral,
Og Hypotheser uden Tal;
Kort sagt: den hele Bye blev gal —
Men ingen kunde dog udgrunde
Hvor hængt man Støvler stiæle kunde?

Man efter Præsten Nielses Raad
Som selv begreb ei denne Daad,
Omsider Haabet reent opgav,
Om den at fatte nogen Tid,
„Før,“ som han sagde, „bag sin Grav
„Man kom til noget mere Vid.“
Borgmester Ebbe derimod,
Som nok saa lidt deraf forstod,
Var ei saa rolig i sit Fag
Ved denne paradoxe Sag.
Han paastod fast med Mund og Pen,
At Tyven nok engang igien
For dette Ran afstraffes skulde;
Thi Tyverie er Tyverie,
Og Tyv bør ei gaae Ram forbi,
Fordi han ligger under Mulde.
I mangen Act in Folio
Man tvisted' contra, tvisted' pro;
Men kom med Sagen ei til Ende.
Man veed endnu med Visshed ei,
(Thi saare lang er Rettens Vei)
Til hvilken Kant den vil sig vende. —

Da jeg var lille.

Der var en Tid, da jeg var meget lille,
  Min hele Krop var kun en Alen lang;
Sødt, naar jeg denne tænker, Taarer trille,
  Og derfor tænker jeg den mangen Gang.

Jeg spøged' i min ømme Moders Arme,
  Og sad til Hest paa bedste Faders Knæe,
Og kiendte Mismod, Uroe, Grublen, Harme
  Saa lidt som Penge, Græsk, og Galathe. *)

Da syntes mig, vor Jord var meget mindre,
  Men og tillige meget mindre slem;
Da saae jeg Stiernerne som Prikker tindre,
  Og ønskte Vinger for at fange dem.

Da saae jeg Maanen ned paa Øen glide,
  Og tænkte: gid jeg var paa Øen der!
Saa kunde jeg dog rigtig faae at vide,
  Hvoraf, hvor stor, hvor rund, hvor kiøn den er!

---

*) Galathee er Navnet på en da bekjendt fransk Roman af Florian.

Da saae jeg undrende Guds Sol at dale
  Mod Vester ned i Havets gyldne Skiød,
Og dog om Morgnen tidlig atter male
  Den hele Himmelegn i Østen rød.

Og tænkte paa den naadige Gud Fader,
  Som skabte mig og denne smukke Sol,
Og alle disse Himlens Perlerader,
  Som vrimle fra hans Hænder Pol til Pol.

Med barnlig Andagt bad min unge Læbe
  Den Bøn, min fromme Moder lærte mig:
O gode Gud! o lad mig altid stræbe,
  At blive viis, og god, og lyde dig!

Saa bad jeg for min Fader, for min Moder,
  Og for min Søster, og den hele Bye,
Og for ukiendte Konge, og den Stoder,
  Som gik mig krum og sukkende forbi.

De svandt, de svandt, de blide Barndoms Dage!
  Min Rolighed, min Fryd med dem svandt hen —
Jeg kun Erindringen har nu tilbage:
  Gud lad mig aldrig, aldrig tabe den!

Laurids Engelstoft.

Født 1774 i Gislum i Viborg Stift, blev Student 1791, Doktor i Filosofien 1797, Professor i Historie og Statistik ved Kjøbenhavns Universitet 1803, Medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler 1812, siden 1840 sammes Formand. Han døde 1850. Skønt han ikke kan nævnes som nogen Hovedmand i den danske Literatur, må han dog skattes som en god historisk Forfatter: i adskillige Afhandlinger har han vist ikke alene en omhyggelig Behandling af det historiske Stof, men også Gave til en livlig, klar og dog tillige simpel og naturlig Fremstilling. Nedenstående Stykke er taget af Historisk Kalender, tredie Bind.

Scener af Wiens Beleiring og Befrielse 1683.

Krigen kunde ansees som begyndt. Den 2. Jan. 1683 plantedes Hestehalerne udenfor Storherrens og Vizirens Palladser, og under begges umiddelbare Tilsyn paadreves Rustningerne med største Iver; Magazinerne forsynedes, en umaadelig Artilleriepark indrettedes,

og Alt forberededes til et eftertrykkeligt Felttog. Tropperne begyndte nu ogsaa at defilere henad Belgrad, hvor de skulde samle sig. Veien fra Adrianopel derhen var bestandig opfyldt med Soldater og Transporter. Virksomhed herskede paa enhver Punkt, Penge manglede ikke, og Alt syntes at bebude de meest glimrende Foretagender.

I Begyndelsen af April brød Hovedarmeen op fra Adrianopel med Sultanen og Storvizjiren i Spidsen; et imponerende Skuespil saavel formedelst Mængden som Forskielligheden af de Tropper, der vare i Bevægelse Nat og Dag. — Ved Belgrad giordes Halt, og her var det, at Muhammed IV., efter at have holdt Revue over den samlede Armee, i Begyndelsen af May — just til samme Tid, da Leopold holdt Mynstringen ved Kittsee — høitideligen overleverede Storvizjiren Kara Mustapha Muhammeds hellige Fane og derved tillige den øverste Commando over den Hær, der skulde lægge den keiserlige Ørn for den osmanske Sultans Fødder. Vizjiren havde endnu den Ære, i sit Telt at modtage et to Timers Besøg af sin Souveræn, forinden denne forlod Armeen, for at ile tilbage til sit elskede Stambul (ↄ: Constantinopel).

Kara Mustapha havde Egenskaber ikke uværdige den Tillid, der betroede ham saa vigtig en Post i Stat og Armee, men derhos saa rigelig blandede med nationale og personlige Feil, at disse fordærvede alt det Gode hos ham. Født af ringe Stand blev han i sin Ungdom antagen som Page hos den gamle Storvizjir Muhammed Kioprili, og vandt saaledes hans Yndest, at han tilsidst blev hans Staldmester og Svigersøn; i lige Gunst forblev han hos dennes Søn og Eftermand i Storvizjirs-Posten, Achmet Kioprili, og steeg under saadanne Forholde saameget deslettere fra een Værdighed til en anden, som han selv anbefalede sig ved Duelighed og Tienesteiver. Han blev først Pascha af Silistrien, siden af Damask, derefter Storadmiral, tilsidst Kaimakan hos Storvizjiren, hvilken Værdighed er den næstøverste i Riget; ja han nød endog, da hans første Gemalinde imidlertid var død, den Ære at udsees til i Tiden at vorde Sultanens egen Svigersøn. Af en egennyttig Character, havde han i alle disse Poster samlet uhyre Skatte, og man ansaae ham for den rigeste Pascha i hele Orienten. Efter Achmet Kioprilis Død, som indtraf 1676, blev han, ved Enkesultaninbens Understøtning, ophøiet til den ledige Storvizjirs Værdighed, og det med alminbeligt Bifald; thi ei blot var han opdragen i sine store Forgiængeres Skole, men selv havde han desuden overalt, hvor han var bleven brugt, lagt en ualmindelig Virksomhed for Dagen, og ved flere Leiligheder giort Riget væsentlige Tienester. I Krigen mod Polakkerne 1672 havde han under Sultanens egne Øine udmærket sig som Kriger og havt megen Deel i den for Porten ærefulde Fred, som kort efter sluttedes med dette Rige, den sidste, ved hvilken det osmanske Riges Grændser udvidedes i Europa. Som Vizjir havde han strax, 1676, forherliget sin Souveræns

Regiering ved en ny Tractat, hvis Vilkaar den høie Port foreskrev. — I Krigen mod Russerne 1679 f. havde han viist mere Energie end det hele øvrige Ministerium, og de ungarske Urolighedeer havde han ypperligen forstaaet at benytte til Fordeel for sit Lands Politik. Han forenede med udmærkede Dueligheder og megen Erfarenhed en snild, kraftfuld, dristig og foretagende Aand. Men hans Talenter fordunkledes ved langt større Feil. Blottet for alle høiere Kundskaber, uden engang at besidde nogen Kyndighed i Krigskunsten, i egentlig Forstand uvidende, havde han en utrolig Indbildning om sin egen Indsigt og Viisdom, hvilken Selvtillid giorde ham egenraadig, uforsigtig, døv mod Klogskabens Advarsler og andres Raad. I høieste Grad ærgierrig, derhos altfor meget behersket af sin Indbildningskraft, udkastede han chimæriske Planer og indlod sig i vidtudseende Foretagender, stolende paa sin Magt, sit Genie, sin Lykke og de Fienders Svaghed, som hans Hovmod foragtede. Han var derhos listig, forstilt, grusom, pengegierrig, i det Hele uden al Moralitet. — Dette til foreløbigt Bekiendtskab med den Mand, som nu i Spidsen af den hele tyrkiske Hærmagt agtede eengang for alle at omstyrte den østerrigske Colos.

Calenberg er en Række af Høider, som begynde fra Donauen og i en Strækning af omtrent 4000 Skridt indslutte Wien fra den vestlige Side, ovenpaa for det meste skovbevoxet, længere nede og ved Foden bekrandset med Viingaarde og Haver. En Mængde Fordybninger adskille de enkelte Bakker, hvis meest fremragende Punkt er Leopoldsberg med sit Capel og det et Par hundrede Skridt derfra liggende (da afbrændte) Kloster. Nedgangen falder temmelig brat, især hen mod Donauen; det hele Jordsmon er ujevnt, afbrudt, af Dale, Snevringer, Kløfter og Vandløb giennemskaaret. Havde Storvizirен endog blot i de sidste Dageført sig dette Terræns Fordele til Nytte, som han burde, maatte Wiens Befrielse være bleven en Umulighed. Han havde blot havt behov, med en Deel af sin store Hærmagt at besætte, om ikke Wienerwalds, saa dog kun Calenbergs vigtigste Høider og Tilgange, og den christelige Armee havde været standset, maaskee forloren. Men Tak skee hans Blindhed og Selvtillid; man mærkede paa hele Veien ikke mere til ham, end om han havde været hundrede Mile borte eller istedet for 160,000 Mand kun havde havt et svagt Defensionscorps.

Ankommen til Foden af Calenberg, satte den christelige Hær sig nu i den Orden, hvori den skulde rykke frem mod Fienden paa hiin Side. Iforveien havde Hertugen af Lothringen taget alle de Forholdsregler, som Omstændighederne tillode, for at lette og sikkre Høidernes Bestigning; ogsaa havde han selv tilligemed Kongen af Polen recognosceret det hele Terræn, men ikke stødt paa noget Fiendtligt. Ved Tusmørket gaves Signal til Opbrud, og i sluttede

Colonner gik nu Marschen opad; de Keiserlige trak til Venstre, Polakkerne til Høire, Rigstropperne fulgte lidt bag efter for at tage Plads mellem begge. Inden Midnat vare allerede de vigtigste Høider, hvoriblandt Leopoldsberg, besatte, og efterhaanden indtoges den hele Biergspidse, alt uden at møde nogen egentlig Hindring. Det tykke, af intet Maaneskin oplyste, Mørke skiulte alle de Christnes Bevægelser for Fiendens Øine. Hele Natten var en Forberedelse til den følgende Dags store Værk, og man ventede kun paa Morgenens Komme for at begynde dette. Men hvilken Scene aabnede sig nu ved Dagens Anbrud for de Christnes Blik! hvor stolt og rædsomt et Syn tillige! Under deres Fødder en vidtløftig Slette og Donauens forskiellige Øer, bedækkede med en uoverseelig Mængde af Telte, Standarter, Heste, Cameler, Øxne, Vogne, med en talløs Skare af Mennesker, en broget Vrimmel i uophørlig Bevægelse, omsværmet af Tatarpulker, som i sædvanlig Uorden tumlede sig ved Biergets Fod og Donauens Bredde; lidt fiernere i Baggrunden en stor Stad, indhyllet i Røg og Damp, beskudt, berendt, liggende saa at sige i Dødskampen, anstrængende sine sidste Kræfter, maaskee just nu segnende under Skiæbnens afgiørende Slag.

Den christelige Hærs Ankomst var for Viziren en heel uformodet Begivenhed, og saa meget mere ubeleilig, da han just nu troede at have opnaaet sit Maal. Han vidste vel, at de Christne tænkte paa at undsætte Wien, og at de samlede Tropper; men at de skulde kunne blive ham farlige eller endog vove at angribe ham, ansaae han i sit blinde Overmod for noget ganske umueligt. I alt Fald maatte han jo være Mester af Wien, længe før de vare istand til at begynde Noget. Han brød sig derfor kun lidet om deres Foretagender, og alle deres Bevægelser vedbleve saaledes at være en Hemmelighed for ham, uagtet de skete saa at sige under hans Øine; ja han var saa slet underrettet, at Undsætningsarmeen allerede havde sat sig i Marsch fra Tuln, inden han endnu vidste, at den var samlet, eller at Kongen af Polen var i Spidsen. Med eet gik et Lys op for ham: han følede nu, hvor mislig hans Stilling var, og begyndte at blive bange. Tanken om, mueligen at fravristes det Bytte, han saa at sige allerede havde mellem Hænderne, Tanken om den Skam og det Ansvar, som da vilde falde tilbage paa ham, alt dette giorde ham i høieste Grad forvirret og raadvild, og det saa meget mere, som han stod paa en spændt Fod med endeel af de høieste Officerer. Fortællingerne om hans Forholdsregler og Adfærd ved denne Leilighed afvige i det Enkelte, men stemme overeens i Hovedsagen. Hans første Skridt, saasnart han erfarede de Christnes Fremrykken, var at sammenkalde et Krigsraad, for at overlægge, hvad der var at giøre: om man skulde trække sig tilbage eller ikke, og i sidste Tilfælde, om man skulde vende sin hele Magt imod den christelige Armee eller paa eengang gaae denne imøde og fortsætte Angrebet paa Byen, for at

den ikke skulde faae Luft. Den kloge og erfarne Ibrahim, Pascha af Buda*), opfordredes til først at yttre sin Mening. Han raadede, for alting ikke at dele Armeen, men hæve Beleiringen for et Øieblik, rykke Fienden imøde, spærre alle Tilgange med Forhugninger og stærkt besatte Skandser, lade Fienden udmatte sig paa disse, og naar han saaledes efter frugtesløse Forsøg maatte trække sig tilbage, da med Cavalleriet at tage ham baade i Flanken og i Ryggen og aldeles tilintetgiøre ham. Næsten alle Paschaer tiltraadte denne Betænkning. Men Storvizíren vilde intet høre om en Ophævelse af Beleiringen; „det var, efter hans Mening, at slippe, hvad man allerede havde saa godt som i Hænder; det var at udsætte sig for et Angreb bagfra og see alle de møisommelige Beleiringsarbeider i et Øieblik forstyrrede; det var en slet Opmuntring for Soldaterne, en evig Skiændsel for de osmanske Vaaben; hvad vilde Sultanen sige, der saa længe med Utaalmodighed havde ventet Efterretningen om Wiens Erobring og allerede giort Anstalter til at feire denne stolte Triumph? og hvis Hoveder vilde komme til at bøde, om han skuffedes? afbrød man Beleiringen, for siden at begynde den igien, vilde den bedste Aarsenstid være spildt, og Følgen lettelig kunne blive, at man anden Gang maatte lade sig fordrive af Vinteren, uden at have udrettet Noget; bedre, at lade Beleiringen gaae frem og tage Wien for de Christnes Øine; deres Hær var man i alt Fald noksom overlegen.“ Ingen Forestillinger herimod hjalp. Vizíren afgiorde kort og bestemt Spørgsmaalet ved et Magtsprog. Fienden skulde drives tilbage, naar han kom, og Beleiringen aldeles ikke afbrydes.

Imidlertid, for at styre sin Harme og foreløbigen stille sin Blodtørst, gav han Befaling til Tatarerne, uden Forskiel at nedsable alle de christne Fanger, som vare i den tyrkiske Leir, hvis Antal beløb sig til henved 30,000; en Ordre, værdig hans grusomme Character. Ogsaa den polske Gesandt, Troski, som han førte med sig, lod han lægge i Lænker; han vilde giøre ham ansvarlig for sin Konges Adfærd. Derpaa inddelede han sin Hær i tre Hovedcorpser. Det venstre Fløi betroede han til Ibraham, Pascha af Buda, det høire til Kara Mehemed, Pascha af Diarbekir; selv forbeholdt han sig Commandoen over Centrummet, i hvilket han tog Stilling med en udsøgt Trop af Janitscharer og Spahis omkring sig og et med det sværeste Skyts spækket Batterie foran. Det øvrige Infanterie lod han blive for Byen, med Befaling, at holde de Beleirede i uafladelig Uroe, medens man havde at bestille med Fienden udenfor. Imidlertid lod han en Mængde Træer fælde i Skoven, spærrede ved Forhugninger overalt, hvor han kunde, besatte Høider og Defileer, og opkastede paa forskiellige Steder frygtelige Batterier; især bleve ogsaa Passerne ved Nußdorf, Währing og Dornbach omhyggeligen sikkrede. Bag disse

*) d. e. Ofen.

Forhugninger og Batterier opstillede han paa Skraaningerne og nedenfor paa Sletten sit Infanterie og Cavallerie i tre Linier, der strakte sig fra Donauen langs Foden af Calenberg, saaledes at Centrummet var omkring ved Nußdorf. Selv viste han sig overalt, og sparede ingen Opmuntring for at opflamme sine Krigeres Mod i denne endelige Kamp for Ære og Bytte, for Sultanen og Muhammeds hellige Religion.

Saaledes beredede man sig da paa begge Sider til Angreb og Forsvar. Den store Dag var kommen, som skulde afgiøre Wiens Skiæbne, Østerrigs og Tydsklands Fremtid. Det var den 12te September, just en Søndag. Saasnart det gryede af Dag, hørte Kongen af Polen med sin Generalstab i Leopoldscapellet en Messe forrette af Pater Marco d'Aviano, og indviede ved den hellige Nadvere sig og Sine til Kamp for Christendommens Sag. Derpaa slog han sin Søn til Ridder, svang sig paa Hesten, reed frem for Fronten og talede faa og fyndige Ord til de Krigere, han saa tit havde ledet til Seier. „Eders Konge," saa sluttede han, „er i Eders Spidse; hvor I see mig, der følger I efter; og nu fremad." Flux blandede sig Hærens Jubelskrig med Trompeternes Skrald, og som paa dette Signal — omtrent Klokken sex — begyndte allerede fra Donau-Siden Geværs og Canonilden at lade sig høre. Det var Hertugen af Croy, som i Morgenstunden lykkelig rensede Dalveien, der fører ned fra Leopoldsbierget, men blev ved denne Leilighed saaret og mistede en Broder. Imidlertid steeg den christelige Hær i tætsluttede Colonner ned ad Bakkerne og udbredte mere og mere sin Front. Til samme Tid vare Tyrkerne i fuld Bevægelse nedenfra, medens Dal og Field gienløb af et brølende Allah-Skrig. Slaget aabnedes paa det venstre Fløi. Kl. 8 angreb Caprara, efter at have kastet Fienden tilbage fra de høiere Punkter, det stærkt besatte Nußdorf, understøttet af Batterier, som Leslie i Skynding havde opkastet. Kampen var lang og blodig, Tyrkerne forsvarede sig med yderste Haardnakkenhed. Haver, Huse, Kieldere, Mure og Vandledninger maatte tages hver for sig, og først Klokken 12 lykkedes det at blive Mester af Stedet. Umiddelbar derpaa forceredes ogsaa Stillingen ved Heiligenstadt, hvorved det hele venstre Fløi fik et friere Virkerum. Imidlertid havde ogsaa Centrummet og det høire Fløi med megen Møie arbeidet sig frem. Ved Middagstid trængte Polakkerne fra Dornbacher-Dalen af ned i Sletten mod Währing, og giorde strax et levende Angreb paa Tyrkernes venstre Fløi. Til samme Tid styrtede den hele øvrige christelige Armee ind paa Fienden, og nu var Trefningen almindelig. Man sloges paa den hele Linie med en rasende Tapperhed; dog var Kampen ingensteds saa haard som paa de Christnes høire Fløi, hvor Polakkerne stode, da Storvizirren nu især vendte sin Magt mod dem. De Beleirede vare med beklemte Hierter Vidner til den store Scene, og anraabte i brændende Bønner Hærskarernes Gud om Velsignelse for de Christnes Vaaben i denne afgiørende Stund.

De fremtrængende Polakker fandt neden for Bakken for sig et stort, vel besat Batterie. Flere Gange bestormedes det forgieves og det polske Blod flød i Strømme. Endelig overvældede man det ved Hielp af et Par keiserlige Regimenter, som kom det i Flanken. Fienderne flyede; men imedens de polske Husarer alt for meget overlode sig til deres Hidsighed, bleve de paa alle Sider omringede og Tyrkerne anrettede et stort Blodbad imellem dem. Følgerne havde kunnet blive betænkelige, dersom Kongen ikke selv var ilet til Hielp med tydsk Infanterie. Han ei allene slog Fienderne tilbage, men fratog dem et andet nedenfor liggende Batterie, der næsten var ligesaa stort som det første, og kastede dem nu to Timer i Træk fra Høi til Høi, fra Skandse til Skandse, saa at de tilsidst geraadede i en fuldkommen Uorden, og Polakkerne ved Kl. 6 vare trængte frem indtil tæt under deres Leir. — Paa det venstre Fløi havde ogsaa Hertugen af Lothringen, efterat Nußdorf og Heiligenstadt vare indtagne, en haard Dyst at udholde, især ved den saakaldte Tyrkeskandse, hvor adskillige Paschaer med udsøgte Folk giorde en fortvivlet Modstand. Dog henimod Klokken 5 var Fienden dreven ud af sine Forskandsninger, og en halv Time efter nærmede man sig i Stormskridt den tyrkiske Leir ved Rossau. Centrummet fulgte efter Omstændighederne Fløienes Bevægelser, og giorde tilsidst især vigtig Tieneste ved at understøtte de af og til temmelig haardt trængte Polakker, mod hvilke Storviziren især anstrængede sig.

I Dagbrækningen var det første Blod flydt; Formiddagen havde kostet Tyrkerne nogle af deres meest faste Stillinger; om Eftermiddagen vare de blevne slagne paa alle Punkter, og Klokken mellem 5 og 6 befandt den christelige Hær sig lige ved Leiren. Nu paafulgte en kort Standsning. Det var Spørgsmaal, om man skulde holde sig til den oprindelige Plan, som var, den første Dag blot at trænge Fienderne tilbage til deres Leir, og den anden at bestorme denne i Forening med Besætningen fra Wien. Da udraabte den 70aarige Feltmarskal Golz: „Begyndelsen er herlig, hvorfor blive staaende? jeg er en gammel Mand med mange Vunder, gierne vilde jeg endnu i denne Nat finde Pleie i Wien.“ I Grunden udtalede han ogsaa kun et almindeligt Ønske; thi hele Armeen brændte efter, nu strax at bringe det store Værk til Ende. Ei heller var dette, uagtet de foregaaende Anstrængelser, nu mere en vanskelig Sag, saasom Fienden allerede var i yderste Forvirring. Nu styrtede da Christenhæren med ny Voldsomhed ind paa Tyrkerne, og disse, trængte paa alle Kanter og betagne af en panisk Skræk, holdt ingensteds mere Stand. Forgieves søger Kara Mustapha igien at bringe Orden tilveie; forgieves paakalder han Ære og Pligt; Ingen hører, Ingen agter paa den, hvis Vink saa mange Tusende nys ubetinget adløde. Under disse Omstændigheder iler han til sit Telt, men finder det allerede forladt, og faaer neppe Tid at redde Muhammeds hellige Fane, for med den

i Haand at blande sig i de Flygtendes Skare, han, som faa Dage iforveien drømte kun om Triumpher og Occidenten for sine Fødder. Imidlertid havde de Tropper, som han havde ladet blive tilbage for Wien med Befaling at fortsætte Beleiringen, troligen efterkommet hans Villie, og den største Deel af Dagen uophørlig beskudt og bestormet Byen, især ved Schottenthor, men uden mindste Held, da Garnisonen og Borgerne, modige ved Synet af den christelige Hærmagt, kraftigen afsloge ethvert Forsøg, og snart fik nu Tingene et andet Udseende. Thi saasnart disse Tropper mærkede, hvad Vending Slaget tog, begyndte de af sig selv at forføie sig bort; og da til samme Tid Stahremberg giorde et rask Udfald, i hvilket Soldater og Borgere kappedes om at tage Deel, gave de sig, ligesom alle de øvrige, over Hals og Hoved paa Flugten, saa aldeles uden Undtagelse, at, da Kongen af Polen siden i Mørkningen skikkede nogle Compagnier hen for at undersøge og rense Løbegravene, fandt man der ikke een eeneste Siel, men kun en Mængde i Flugtens Skyndning efterladte Vaaben og Redskaber. Det var omtrent en Time før Solens Nedgang, at den christelige Hær brød ind i Tyrkernes Leir; inden Mørket faldt paa, var ingen Fiende meer tilbage paa denne Side af Staden. Alle toge de Veien over Wienerberg ad Ungarn til, og saa hovedkulds var deres Flugt, at de vedbleve at løbe i eet væk, uden Hvile, uden Mad og Drikke, hele 13 Mile, indtil de naaede Raab, hvor deres øvrige Hær stod og hvor de første Flygtninge allerede ankom inden næste Dags Aften. Allene de Christnes Udmattelse og Nattens Mørke kunde de takke for, at de undgik en total Ødelæggelse paa Retiraden selv. Historien har faa Exempler paa en Flugt Mage til denne. — Da Fienden nu var aldeles borte, opkom en alminbelig Fryd over den hele christelige Armee; især yttrede sig ogsaa en ubegrændset Enthusiasme for Kongen af Polen. Churfyrsten af Bayern, Fyrsten af Waldek og flere Rigsfyrster faldt ham om Halsen; Generaler og andre strede om at være de første til at kysse ham paa Hænder og Fødder; Pater Aviano ophørte ikke at kysse ham, og forsikkrede, at han havde seet en hvid Due flyve over Slagordenen; samtlige polske Regimenter skrege med een Mund: leve vor tappre Konge! og vist er det, at, ihvorvel alle havde giort deres Pligt, var det dog Polakkerne, som havde den største Andeel i Seiren. Over 48,000 Mand havde selve Beleiringen kostet Tyrkerne; 20,000 laae paa Valpladsen. Derimod beløb den allierede Armees Tab ikke til mere end noget over 1000 Døde og 3000 Saarede, saa at maaskee neppe nogen Seir har paa eengang været mere afgiørende og mindre blodig. Imidlertid vare saavel paa de Tydskes som især paa Polakkernes Side mange vakkre Helte faldne, hvis Navn Historien har reist et taknemmeligt Æreminde. Hine havde at begræbe blandt andre en Prinds Moritz af Croy og en Grev Trautmannsdorff, disse Storskatmester Modrzejewsky, der giorde sig saa berømt ved Choczim, den unge Potocky

Starost af Halicz, Rentemesteren Zbaßky, Castellanerne Urbanßky og Pstrokonßky o. a., hvis Hoveder man tildeels siden fandt ved Storvizirens Telt.

Saaledes endtes den evig mærkværdige 12te Septbr. 1683, en Frelsens Dag for det standhaftige Wien, en afgiørende Epoche for det hele Tydskland, maaskee for Europa, en følgerig Vendepunkt i Osmanernes hidtil saa godt som aldrig afbrudte Vaabenheld. Christne Helte bedækkede sig med Ære, men Sobießky fordunklede dem alle; det var den meest glimrende Daab i Rækken af hans seierkronede Bedrifter. Værdig sin Fader, havde den unge Prinds Jacob i denne haarde Kamp beviist et Krigermod, der forhvervede ham alles Beundring og Priis. Kara Mustapha paadrog den samme Dags Begivenhed en uudslettelig Skiændsel, og kostede ham inden en føie Tid hans Hoved.

Jakob Peter Mynster.

Født i København 1775. I sin tidlige Barndom mistede han sin Fader, som var Inspektør ved Frederiks Hospital; men ikke længe derefter giftede hans Moder sig igen med den udmærkede Læge Professor Bang, der blev ham en fortræffelig Stedfader. Efter privat Undervisning blev han 1790 Student og fire År derefter teologisk Kandidat. Han blev derpå af Grev Godske Moltke til Bregentved antagen til Lærer for hans eneste Søn, den senere Finansminister Grev A. Wilh. Moltke, hvem han dimitterede til Universitetet. I Året 1801 blev han ansat som Sognepræst til Spjellerup i Sjælland, ti År senere som første Kapellan ved Frue Kirke i København, og fik tillige det Hverv i Pastoral-Seminariet at holde Forelæsninger over Psychologien. I Året 1815 erhvervede han sig den teologiske Doktorgrad og blev to År senere Medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler; 1828 udnævntes han til Kongelig Konfessionarius og 1834 til Biskop over Sjællands Stift. Han døde 1854. — Han har ikke været nogen overmåde frugtbar, men en meget betydende Forfatter. Foruden en Mængde særskilte Taler har han udgivet to Bind „Prædikener", og senere to Bind „Prædikener på alle Søn- og Helligdage i Året"; desuden „Betragtninger over de kristelige Troeslærdomme", to Dele. Også har han skrevet en fortræffelig lille Psychologi og leveret mange, snart i lærd, snart i populær Form affattede, Afhandlinger af teologisk, filosofisk og æstetisk Indhold. Allerede hans tidligste Arbejder havde et ejendommeligt Præg af selvstændig Tænkning og moden Dannelse, og det læsende Publikum modtog derfor altid med stor Interesse og Opmærksomhed Alt, hvad der kom fra hans Pen. Det mest Karakteristiske ved Mynster var, at alle Åndens Kræfter befandt sig hos ham i en sådan Harmoni, som man ikke træffer det hos nogen anden dansk Forfatter. Dybsindighed og Vittighed, Følelse og Fantasi, Alvor og Ironi, Begejstring og Besindighed stod ham altid i lige Grad tilrede; men enhver af disse Evner benyttede han bestandig indenfor en streng Mådeholdenheds Grænser. Han besad derhos en usædvanlig rig og sikker Menneskekundskab, og sin store videnskabelige Lærdom beherskede han med fuldkommen Ro og Lethed. Da hans Fremstilling tillige var levende og klar og hans Sprog altid smagfuldt og rent, så udøvede han, både som Taler og Skribent, både som folkelig og lærd Forfatter, stor Indflydelse på sin Samtid, der ret godt følte og anerkendte hans åndelige Overvægt. Hans Modbydelighed for Overdrivelser og urolige Bevægelser gjorde, at han i de videnskabelige og politiske Meningskampe oftest forsvarede det Gamle og mod-

satte sig det Ny; men hans urokkelige Selvstændighed og klare Øje for det Skrøbelige hos ethvert Parti, tillod ham ligeså lidt udelukkende at høre til det egenlig konservative som at skabe eller samle noget særeget „Parti“ om sig selv.

Om den Agtelse, vi bør skienke Menneskenes Domme.

Paa tredie Søndag i Advent. — 1 Kor. 4, 1—5.

Vi erfare alle, mine Tilhørere, at andre Menneskers Domme have megen Indflydelse paa os, at de ofte bestemme vor egen Dom, at de snart holde os tilbage fra det, vi ellers vilde giøre, snart tilskynde os til det, vi ellers vilde efterlade. Dette skal og være saa, thi Gud har ikke villet, at vi skulle være ene i Verden: han har giort os afhængige af hverandre, og ikke blot i Henseende til vor udvortes, men ogsaa til vor indvortes Tilstand. Svage og indskrænkede, som vi ere, behøve vi mangen Gang Veiledelse af dem, der see klarere, end vi; og naar Lidenskaben flammer i vort Bryst, behøve vi visseligen at høre deres roligere Stemme, som mere kunne bedømme vore Forhold uden Forbom og Eensidighed, fordi de ikke selv ere indviklede deri. Men dersom endog disse Domme i Almindelighed vare rigtigere end de ere, burde vi dog kun tillade, at de virkede paa os som en Paamindelse, ikke som en Tvang; thi blindt skulle vi ikke følge dem, og selv naar de anvise os det Rette, vilde vi kun have liden Fortieneste af at giøre det, dersom det blot var Andres Overbeviisning, vi fulgte, ikke vor egen. Men naar vi endnu dertil daglig see, at Menneskene forvilde, istedet for at lede hverandre, at de kun vække Tvivl, istedet for at befæste hverandre i det Sande og Gode; naar vi daglig høre de mange stridende, uvisse, letsindige, ja forførende og fordærvelige Domme, hvormed Menneskene bedrage sig selv og hverandre; naar vi høre Roes og Dadel uddeelt som efter et Lykketræf, uden Overlæg, uden Alvor og Sandhed; naar vi daglig see de sørgelige Virkninger heraf, at saa Mange holdes tilbage, hvor de fyrigen skulde fare fort, eller tilskyndes, hvor de skulde standse: da maae vi vel opfordres til at underkaste Andres Domme en Dom i vort Inderste, inden vi tillade os at følge dem. Hvilken Sandhed er der vel, som ikke er bleven bespottet? Hvilken Vildfarelse, som ikke har fundet Forsvarere? Hvad er vel saa skiønt i Livet, at uværdige Domme ikke have besudlet det? hvad saa hæsligt og forvendt, at det ikke er blevet ophøiet? Hvad er saa helligt, at Uforstandighed og Frækhed ikke har turdet vove sig dertil? hvad saa vanhelligt, at det ikke har fundet Priis paa urene Læber? Og vi kunne jo ikke sige, at det ikkun er Enkelte, der dømme saaledes, at den almindelige Stemme dog stedse hæver sig til Sandheds og Retfærdigheds Forsvar; vi kunne ikke sige, at Forblindelsen vel et Øieblik kan omtaage Mængdens Øine, men at den snart igien

adspredes, og at da vederfares Enhver hans Ret paa Jorden; thi Kampen mellem det Onde og det Gode er alminbelig, har varet og vil vare, saalænge Jorden staaer. Vel er det saa, at den gode Sag tilsidst seirer; men da ere maaskee dens Øine, som streed derfor, længesiden lukte for det, som skeer hernede, og i Afgiørelsens Time fandt han maaskee, hverken hos Fremmede eller selv hos Venner, nogen Dom, hvorpaa han kunde støtte sig. Da Jesus skulde fuldbringe sin Forsonings store Værk, da sagde de Mægtige og Anseete med en Blanding af Foragt og Had: han har hiulpet Andre, og kan ikke hielpe sig selv; da græd og veeklagede vel hans Venner, men de billigede ikke, hvad han giorde; de vilde forsvaret ham med Sværd, men saaledes vilde han ikke lade sig forsvare; de vilde, at han nu med Kraft skulde have oprettet Riget; men et saadant Rige, som de dengang begierede, vilde han ikke oprette; de meente sikkert endnu, hvad de tilforn havde sagt ham, at han skulde skaane sig selv og dem, og ikke ladet dette vederfares sig. Saaledes stod han i den forfærdelige Time alene, og Menneskenes Dom retfærdiggiorde ham ikke.

Her kunde vi nu slutte, thi det er jo meget vigtige Betragtninger, hvorved vi have dvælet. — Vi have indrømmet andre Menneskers Domme den Agtelse, de fortiene, men vi have tillige erindret os, at der er en Dom i vort Inderste, som er langt vigtigere, og vi have stræbt at vække den Følelse, at med en god Bevidsthed kunne vi roligen møde alle ugrundede Domme. Alligevel slutter den Text, hvorover vi tale, ikke her; og dette er just den store Fordeel af at lade Guds Ord veilede os ved vore Betragtninger, at det ikke standser, hvor vi vilde standse, at det gaaer saa saare dybt, thi det er visseligen saa, som en Apostel siger: Guds Ord er levende og kraftigt, og skarpere, end noget tveegget Sværd, og trænger igiennem, indtil det adskiller baade Siel og Aand, baade Ledemod og Marve, og dømmer over Hiertets Tanker og Raad.

Hvad siger Apostelen os da videre i vor Text? Efterat han har erklæret, at det er ham saare Lidet at dømmes af nogen menneskelig Dom, bliver han ved: ja, jeg dømmer mig end ikke selv; vel veed jeg Intet med mig selv, dog er jeg dermed ikke retfærdiggiort. Hvad mener han med disse Ord? Mon, at hvad den aarvaagne ubestukne Samvittighed dømmer, endnu ikke er den sande Dom, for hvilken vi hisset skulle fremstilles! Sikkert ikke! thi Samvittigheden er jo ogsaa Guds Dom, og den — dersom det virkelig er den, der taler — kan ikke frifinde, naar Gud fordømmer. Men Samvittigheden kan overdøves, trænges tilbage, Mennesket kan stille et Blendværk imellem den og sine Tanker, og saaledes bedrage sig selv, endog i det han siger, at han vil dømme over sine Tanker og Anslag. Betragt den Selvtilfredse; han gaaer

maaskee ogsaa ind i sit Kammer og lukker sin Dør, han samler sig fra al Adspredelse; han kalder sine Gierninger, han kalder endog sine Hensigter frem for den egne Dom; men Dommen er allerede forud fældet, han veed det forud, at han ikke har feilet, og denne stille Time er kun bestemt til en glad Dvælen ved den lange Række af hæderlige Bedrivter, der fremstille sig for ham, til en rolig Nydelse af den Fuldkommenhed, han mener at have opnaaet. Med Forsæt at fare fort, som han begyndte, med Ro i Sielen, med Dristighed imod Mennesker og Gud træder han ud, veed Intet med sig selv — og er dog ikke retfærdiggiort. O, m. V., enhver anden Last har dog strax nogen Straf med sig, den bringer noget Oprør i Sielen, efterlader noget, tydeligere eller lønligere, Nag, og mangen Gang føler Mennesket sin Fordærvelse, ønsker at være bedre, end han er, om han end ikke beslitter sig derpaa. Selvtilfredshed derimod har ingen saadan indvortes Straf; vel formaaer den ikke at bringe den høie Fred, som kun findes i den Ydmyges Samfund med Gud, men den bringer dog en Ro, hvormed Mennesket nøies. Den er som en Balsom, der kan dulme Smerten, men ikke helbrede; Saaret voxer dybere og ulægeligere, skiøndt det ikke fornemmes. Thi er denne Selvtilfredshed vel en ringere Feil, end nogen anden? Dersom den ikke saa let forbinder sig med de aabenbare Laster, hvilke endog Verden pleier at fordømme, da forbinder den sig desto lettere med Hovmod og Forfængelighed, med Misundelse, med Gierrighed, med al Slags Ukierlighed, med alt det, der ikke blot fordærver Menneskets Levnet, men hans hele Tænkemaade, og forgifter Troens, Kierlighedens og alle sande gode Gierningers Kilde. Derfor er det vel fornødent, at vi paaminde os selv med Apostelens Ord: du veed Intet med dig selv, dog er du dermed ikke retfærdiggiort; thi maaskee kunde og burde du vide, hvad du ikke veed. Derfor er det fornødent, at vi minde os om, at Herren er den, som os dømmer, og at vi nytte ethvert Middel for at vække vor Samvittighed. Thi dersom vi lade denne tale aarvaagen og tydelig, da vil den dømme os med den samme Dom, som Herren. Naar vi altsaa prøve os selv, da skulle vi tage Gud til Vidne, vi skulle idelig opløfte vore Siele til ham, idelig lade hans Ord paaminde os om hans Villie, idelig forestille os vore Pligter i deres hele Omfang, og spørge os, hvorvidt vi opfylde dem. Ak! da vil Selvprøvelsens Time ofte være heed og tung, men Sielen vil stræbe frem deraf med den Bevidsthed, at den ikke har bedraget sig selv, at den kiender det Rette, at den har et Forsæt om at følge det, som Gud ikke vil lade blive tilskamme.

Med denne Bevidsthed vil Mennesket rolig vandre frem mellem blide og ublide Domme; Menneskenes Priis vil ikke ophøie ham for meget, thi han veed, hvad der staaer tilbage, og den uforskyldte Dadel, om den end krænker, vil dog ikke nedtrykke ham. Han veed, at han staaer for en høiere Dom; han tænker paa den

Tiid, da Herren skal føre for Lyset det, som var skiult i Mørket, og aabenbare Hierternes Raad, da Enhver skal vederfares sin Lov af Gud. Hvad han vil høre, vil ikke være ham nyt, end ikke den straffende Stemme, thi han har straffet sig selv; men ogsaa den oprigtige Attraa, hvormed han har stræbt efter det Sande og Gode, ogsaa hans redelige Forsæt, ogsaa hans skiulte Striid skal komme for Lyset; og han skal ikke beskæmmes paa den Dag, som vel er Dommens men ogsaa er Naadens store Dag. Thi Gud staaer de Hoffærdige imod, men de Ydmyge giver han Naade.

Om Driften til Virksomhed og nogle dermed beslægtede Drifter.

Aandelige kaldte vi de Drifter, som gaae paa saadanne høiere Goder, hvilke Mennesket kan have for sig selv alene. Vi vilde dermed ikke negte, at ogsaa Selskabsdrifterne ere grundede i vor aandelige Natur; men der var intet beqvemmere Navn at finde, og naar et individuelt Væsen, en Person bliver os et Gode, da er dette vel et Gode for vor Aand, men det selv kaldes dog ikke egentligen aandeligt.

Ganske analogt med den physiske Drift, som vi ovenfor skildrede, blive vi ogsaa i det høiere Liv en aandelig Drift til Bevægelse vaer, eller en Drift til Virksomhed i Almindelighed, som ikke gaaer paa nogen Gienstand, som Intet vil frembringe, men hvori det aandelige Liv blot vil yttre, føle, nyde sig selv, og hvorved der ofte kan fornemmes en høi Grad af Tilfredsstillelse.

Herpaa beroer Barnets Lyst til Leeg, en Yttring af mangehaande Kræfter med saa liden Hensigt, som muligt; thi hvor Hensigt indtræder, er Børnelegen forstyrret. Herpaa beroer ogsaa Lyst til Spil, hvilket ligeledes ikke mere er blot Spil, naar der er Hensigt til at vinde; Lyst til Dands, hvor det ingenlunde er blot den physiske Drift til Legemsbevægelse, der yttrer sig, men ogsaa Lyst til at fremstille det Skiønne, Lyst til at giøre sig behagelig, Lyst til at nærme sig det andet Kiøn i sømmelig Fortrolighed og i sømmelig Afstand, thi saasnart en nærmere Hensigt finder Sted derved, ophører Dandsen at være blot Forlystelse, at være, hvad den selskabelige Dands skal være, en gratiøs Leeg. Men der gives ogsaa en høiere Leeg, ligesom aandelige gymnastiske Øvelser, hvori de ypperste Sielskræfter kunne være i Bevægelse, og dog uden videre Hensigt. Lord Byron minder os selv om her at nævne hans Don Juan, et poetisk Værk af betydeligt Omfang, hvori Digteren dog aabenbar ikke har den Hensigt at frembringe et egentligt Digt, en i sig selv afsluttet poetisk Verden; men kun

at lade sine høie poetiske Kræfter spille, saa at Værket er, som han selv siger:

a bubble, not blown up for praise,
But just to play with, as an infant plays.*)

Saadan er ogsaa, hvad dette Værk i høi Grad ligner, en aandrig Conversation, hvori ogsaa ofte de høieste aandelige Kræfter ere i Bevægelse, Indbildningskraft, Følelse, Skarpsindighed, Dybsindighed, Vittighed, og dog bringes der ved alt dette Intet istand, de dybeste Yttringer af Følelse adspredes igien ved letsindig Spøg, der ofte nærmer sig Grændserne af Frækhed, og Vittigheden standses igien i sin vildeste Flugt ved et Glimt af Alvor, der pludselig viser Livet i dets hele dybe Betydning; Bemærkningerne henkastes, undertiden saa træffende, saa omfattende, at Viisdommen ikke vilde undsee sig ved at erkiende dem for sine, og undertiden saa overfladelige, at i det Høieste Vittigheden kan vedkiende sig dem, saa eensidige, at den modsatte Bemærkning strax kan kuldkaste dem. Disse Mangler skiule sig ikke, men de Talendes Forsvar er nær ved Haanden; de have ikke den Hensigt at ville bringe Sandheden for Lyset, ikke den Hensigt at ville underviise, formane, straffe, de have aldeles ingen Hensigt, men de ville oplive og forfriske Sielen, i det de, uden Anstrængelse for at opnaae noget Øiemed, lade dens Kræfter yttre sig i hvilkensomhelst Retning, Øieblikkets Lune giver, de ville ikke lægge større Betydning i deres Ord, men fordre da og med Rette, at den ikke bliver lagt deri. Der gives Mennesker af fortrinlige Evner, hvis Livs egentlige Blomster er en saadan aandrig Conversation; de leve vist ikke uden Nytte ved det mangfoldige Liv, det Incitament, som de bringe i Selskabet; men deres Liv svarer dog ikke til den høie Forventning, de vække; thi Blomsteret falder af uden Frugt, og man kræver af Mennesket Mere, end Leeg, hvor store Anlæg denne end maatte udvise, man kræver fast og alvorlig Hensigt. Men hvor denne ellers lader sig tilsyne, der har hiin Leeg i Tanker og Ord noget saare Tiltrækkende, og noget saare Gavnligt, thi denne Leeg styrker og danner Sielen, som mangen anden Leeg Legemet, for høiere Øiemeed.

Den her skildrede Drivt, hvorfra den saakaldte Drivt til Forandring ikke er forskiellig, viser sig ogsaa i det Mod, som søger Faren blot for Farens Skyld, uden videre Hensigt; det er Sielens stærke Kræfter, der ville yttre sig, men i Livets rolige, langsomme Gang ikke finde tilstrækkelig Sysselsættelse. Den udarter, ikke blot til Forvovenhed og Dumdristighed, men ogsaa som en Lyst til det Forbudne, hvilken i Grunden kun er Driven til at søge Farer i dens slettere Skikkelse. Undertiden kan den endog antage en frygtelig Charakteer, og dens Leeg blive uhyre; saaledes hos den Fyrste, der skal have sagt: „Jeg keder mig i Hovedstaden;

*) ... en Boble, udblæst ikke for at glimre,
Men kun til Leg, just som et Barn leger.

alle Eders Lærde ere Pedanter, alle Eders Fruentimmer ere Skiøger; jeg maa begynde en Krig!"

Denne Drivt til Virksomhed er, som Livets almindelige Yttring, for saavidt den oprindeligste, men den faaer sine bestemte Retninger ved de særegne Drivter, som efterhaanden udvikles i Mennesket, og stræbe mod visse bestemte Goder.

En saadan bestemt Retning lader sig tilsyne i Kundskabsdriven, i hvilken Sielen udvider sig, og erhverver større Besiddelse. Man har sammenlignet denne Drivt med Driven til Næring, men neppe ganske træffende, efterdi deels Kundskaben ikke er Sielens eneste Næring, deels Driven til Næring, ikke som Kundskabsdriven, gaaer ud paa Udvidelse, men paa Opholdelse. Naar et Menneskes Drivt kun attraaer at vide og kiende det Ubetydelige, kaldes den Nysgierrighed; og denne er den Drivefier, som sætter ubetydelige Siele, og ubetydelige Selskaber i Bevægelse. Ganske anderledes er den Virksomhed, hvilken den høiere Kundskabsdrivt vækker; den driver Mennesket giennem alle Jordens Riger og over uveisomme Have, den fører ham op paa Biergets Spidser og ned i dets Kløfter, den udriver hans eensomme Timer fra Orkesløshed og Søvn, og indvier dem til ædel Idræt; den tilskynder ham mod den usynlige Verden, og leder ham til en Tilfredsstillelse, som er af en uendelig høiere Værdie, end Behageligheden ved nogen jordisk Besiddelse. Vi give denne Drivt eet Navn, men saa forskiellige, som Kundskabens Gienstande ere, saa forskiellig yttrer Driven sig ogsaa; gaaer den endog i sig selv paa Alt, hvad der kan vides, saa yttrer den sig dog hos de Forskiellige med meget forskiellig Forkierlighed, de dvæle ikke helst ved de samme Gienstande, og disse betragte de ikke fra den samme Side eller paa den samme Maade. Hos Nogle er Kundskabsdriven mere omfattende, og tilskynder til Bestræbelse for altid at vide Mere; hos Andre er den mere udgrundende, og driver til at trænge dybere ind i det, som vides, kiende det stedse klarere, og saaledes befæste sig i dets Besiddelse. Den første Retning, som fremherskende, har man kaldet Videdriven, den sidste Sandhedsdriven, men begge Benævnelser synes at betegne Kundskabsdriven i Almindelighed, thi den rette Viden nøies ikke med en overfladelig Kundskab om mange Ting, men maa ogsaa stræbe at trænge ind i deres Grund, og den rette Sandhedskierlighed tilfredsstilles ikke ved en Klarhed i det Enkelte, men bør og vil ogsaa optage det Hele i sin Betragtning. For Kundskabsdriven i begge dens Retninger har det Forunderlige, det Hemmelighedsfulde noget Tiltrækkende, just fordi det aldrig ganske tilfredsstiller Driven, og derfor stedse vækker og sysselsætter den paany.

Men hvormeget endog Driven stunder hen mod det Nye og vil erhverve sig stedse større Besiddelse, saa vil den dog ogsaa dvæle ved det Erhvervede, og nyde sin Besiddelse, og yttrer sig da som en Beskuelsesdrivt, der synes ligesaavel at burde afsondres som en egen Drivt, som nogen anden. Vi kunne nemlig ikke henføre

denne Drivt til Kundskabsdrivten, thi denne vender vel ogsaa ofte tilbage til sin Gienstand, men kun for at lære Mere deraf og derom, efterdi det Enkelte ofte er den nyt, om end det Hele er den bekiendt; Beskuelsesdrivten derimod begierer Intet at lære, den vil kun nyde. Det er ikke for at udvide eller berigtige vore geographiske og statistiske Kundskaber, at vi lade vort Øie hvile paa en skiøn Egn; det er ikke blot for at fuldkomme vor kritiske Indsigt, at vi atter stille os hen for et skiønt Malerie eller en Billedstøtte; ja selv vore Tankesystemer giennemvandre vi paa ny, ikke blot for at finde Noget, vi kunne forbedre, men for at nyde dem og glæde os ved dem.

Beslægtet med Beskuelsesdrivten, men ikke den samme, er Fremstillelsesdrivten. Hvad der lever i Mennesket, hvad der staaer for ham i indre Billeder eller Tanker, det tilskynder en mægtig Drivt ham til at ville fremstille ogsaa udenfor sig. Mangen Gang kan vel Meddelelsesdrivten være virksom herved; den Lyst, vi føle ved at meddele Andre, hvad der er os selv vigtigt og kiert, kan vække Fremstillelsesdrivten; men Enhver, i hvem denne Drivt er udviklet, vil føle, at den virker i ham uden Hensyn til Andre; han kan sige, som Oehlenschlägers Correggio:

jeg giorde det ei for at glimre,
Jeg giorde det, som Bien giør sin Celle,
Som Fuglen bygger i et Træ sin Rede.

Og gaaer det ham endog som Denne, finder han sig miskiendt, mener han sig endog uden Evne til at frembringe Noget, som fortiente Andres Opmærksomhed, da vil dog Drivten i ham ofte være uimodstaaelig,

Da vil han male, tegne, componere,
Kun for sin egen Lyst.

Vi blive denne Drivts Yttringer vaer allevegne, i det Mindste som i det Største. Naar nogen i sit Værelse opstiller sit Huusgeraad, ikke blot til Beqvemhed for Brugen, men symmetrisk, saa er det Ideen om Orden, Regelmæssighed, Skiønhed, som lever i ham, hvilken han, selv i det mindre Betydende, vil fremstille. Denne Drivt gaaer nemlig ud paa at danne det givne, raae Materiale anderledes, end det modtages, og derfor have Mange kaldet den en Dannelsesdrift; men naar vi agte paa dens Væsen, da ville vi uden Tvivl finde, at den ikke driver os til at danne for at danne, men at det er den indre Tilskyndelse til at fremstille Tankerne og Billederne i vor Siel, som driver os til at bemægtige os det tilbudne Stof, og at danne det. Naar Opdrageren danner Barnet, da er vel Kierligheden virksom derved, men i Barnet søger den vise Opdrager at fremstille sit Ideal — nemlig ikke et Ideal i Almindelighed, heller ikke det Ideal, der svæver for ham af hvad han selv bør være, men det Ideal, som han

danner sig om Barnet efter dets Individualitet, dets Anlæg og Stilling. Saaledes søger ogsaa den vise Lovgiver og Statsmand at danne den ham anbetroede Stat. Betragte vi Fremstillelsesdriften i dette Omfang, da maae vi uden Tvivl ogsaa antage, at Herskesyge — som er meget forskiellig fra Ærgierrighed, skiøndt ofte forbunden dermed, og som egentlig bestaaer i den Villie, kun at taale sine egne Ideer udførte eller fremstillede — har sin Oprindelse fra denne Drivt, naar Selvsygen misbruger og forvender den.

Hvad man kalder Efterlignelsesdrivt synes at være Fremstillelsesdrivt uden Originalitet. Neppe tilskynder Menneskets Natur ham at giøre det Samme, som Andre, fordi de giøre det, men den Tilskyndelse, han føler hertil, fremkommer uden Tvivl derved, at Andres Handlinger vække Forestillinger hos ham, som ere desto mere levende, fordi de Forestillinger, der ligesom opstige af Sielens egen Grund hos ham, kun ere faa og svage; disse saaledes laante Forestillinger tilskynder da Fremstillelsesdriften ham at udtrykke, og dette giør han, ved Mangelen af Opfindsomhed, paa samme Maade, som de Andre. Hertil kan henregnes den physiske Tilbøielighed til at eftergiøre visse legemlige Bevægelser, som man seer paa Andre; f. Ex. Gaben, Krampetrækninger; man vil ikke egentligen efterligne, men det, som er for Øinene, vækker Forestillingen, og denne har en saadan Indflydelse paa Nervesystemet, at den let gaaer over i Handling. Tissot fortæller om et Menneske, som fra sin tidlige Ungdom havde en uimodstaaelig Drivt eller Trang til at eftergiøre alle Bevægelser eller Gebærder, som han saae paa Andre; holdt man hans Hænder for at hindre det, da klagede han over Smerter i Hiertet og i Hiernen. Fremkommer Forestillingen paa anden Maade, end ved det umiddelbare Syn, da føles den samme Tilbøielighed til Bevægelsen, f. Ex. ved at tale om Gaben, ved at beskrive Krampetrækninger. Svage Mennesker, som kun have lidet Eiendommeligt, antage let Andres Accent og Lader. Exemplets Magt beroer ogsaa herpaa, thi det jevnlige Syn af gode eller slette Handlinger frembringer Forestillingen om det Gode eller det Onde, og den idelig gjenkommende Forestilling virker til Handling. Heraf lader sig ligeledes forklare, at Synet af Mord eller Henrettelse kan tilskynde til at begaae Mord.

Af: Meddelelser om mit Levnet.

I mit Inderste bar jeg endnu det samme Savn og den samme Uro, som havde forbittret mig saa mange Aar; der var Intet, som ret havde Interesse for mig, og jeg var kun altfor ofte, ligesom Baggesen, „keed af Tanke, Liv og Lys, og mig.“ I Religionen søgte og fandt jeg vel nogen Trøst, men saa ufuld-

kommen min Religion var, saa ufuldkommen var ogsaa den Trøst, den kunde bringe. Det var nemlig langt fra, at Christi Evangelium endnu var opgaaet for mig. Jeg var vel ingenlunde Rationalist, forsaavidt Rationalismen dog egentlig stræber at drage de høie christelige Ideer ned i det Platte og Trivielle, og da forsøger at udlægge eller fordreie Christi og Apostlernes Tale efter deres egne matte Anskuelser. Dette var ikke Tilfældet med mig; tværtimod var det Rationalismen, der tidligen havde givet mig Afsmag for den saakaldte theologiske Videnskab, hvori paa den Tiid den næsten var eneherskende, og selv de, der, for det Meste paa temmelig aandløs Maade, holdt fast ved det Gamle, beqvemmede sig dog kun altfor meget efter den. Der var for meget Poetiskt i min Natur, til at jeg nogensinde havde kunnet finde blivende Sted i denne Rationalismes lave Regioner. Nu havde Schelling, Steffens, de nye Digtere, især Novalis, bragt mig de christelige Ideer nærmere, men min Opfattelse deraf var endnu mestendeels kun med Phantasien; mod den historiske Christus havde jeg indbrukket saa mange Fordomme, at den evangeliske Historie for mig næsten kun havde poetisk Værd. Men dette, meente jeg, var ogsaa tilstrækkeligt; jeg meente, at det dog ikke kom an paa Facta, men paa de Ideer, der havde indklædt sig i disse Facta, hvis Oprindelse man gierne kunde lade være uafgiort. Men mod disse Facta nærede jeg intet Had; tværtimod, da de nu eengang vare giorte gieldende som historisk Sandhed, og Folkets hele Religiøsitet var knyttet dertil, saa maatte man gaae ud derfra for at giøre Ideerne levende i Folkets Bevidsthed. Medens derfor Rationalisterne stedse lægge det an paa at nedbryde, eller dog at forringe, Christi Historie, søgte jeg derimod at fremstille den i dens Herlighed — forsaavidt dette kunde lykkes Den, der heri dog ikke talede af sin Overbeviisning. Denne Bestræbelse var imidlertid ikke uden Virkning paa mig selv, og mangen Gang, naar Begeistringen kom over mig, spurgte jeg mig: Er dog dette ikke sandt og virkeligt? Men Indtrykket forsvandt snart igien for Tvivlene, med hvilke jeg ikke indlod mig i nogen Kamp, fordi jeg forud ansaae dem som uovervindelige, indtil det omsider kom til et Giennembrud.

Thi i mit indre Liv foregik der et saa bestemt og pludseligt „Giennembrud“, som det har fundet Sted i noget andet Menneskes Siel. Jeg kan vel ikke mere angive Dagen, men vel Tiid og Sted og alle Omstændigheder, da det afgiørende Vendepunct i mit Liv indtraadte.

Hvad jeg egentlig leed under, var deels mit kierligheds-tørstende Hiertes dybe Savn, og deels en utilfredsstillet Ærgierrighed; jeg vilde ikke nøies med at føre et sædvanligt Liv, om jeg end derved troede at kunne blive tællet blandt de Bedre; men jeg vilde udmærke mit Liv, og idet jeg følte, at hertil fattedes mig Evne og Kraft, var dette mig saare nedslaaende. Hertil kom endnu Forfængeligheden; jeg vilde saa gierne behage Andre, og

naar jeg nu følte mig saa ubetydelig og uinteressant, eller naar jeg endog greb mig i Sottiser, naar jeg meente ikke at mødes med Agtelse og Velvillie, da var dette mig meget piinligt. Nu skeede det en Dag i Sommeren 1803, da jeg mod Aften sad ene i min Sopha, og læste i Jacobi's Skrivt over Spinoza — Stedet veed jeg ikke, men det stod heller ikke i nogen umiddelbar Forbindelse med hvad der foregik — foer der mig med Eet giennem Sielen som et Lys fra det Høie, og jeg sagde mig med al Klarhed: Dersom Samvittigheden ikke er en betydningsløs Indbildning — og i denne Henseende nærede jeg ingen Tvivl — dersom du skal lyde den i Noget, da skal du lyde den i Alt, uden Undtagelse, giøre og tale, hvad der er din Pligt, saa fuldt som du erkiender og formaaer, ganske ubekymret om Verdens Dom, dens Roes eller dens Dadel; og dersom der er en Gud — og heller ikke derom var der i mit Hierte nogen Tvivl — og du jo ikke vægrer dig ved i Noget at bøie dig for ham og at hengive dig i hans Villie, da skal du giøre det i Alt, uden Forbeholdenhed, og ganske, ganske overlade dig og alt Dit i hans faderlige Haand, nøies med de Evner, han tildeler dig, og taale de Savn, han paalægger dig. Jeg havde ofte anstillet lignende Betragtninger, men nu faldt Vægten med sin fulde Styrke paa de Ord „ganske, uden Forbeholdenhed"; det er paa dem, at Alt kommer an, og dog er det dem, Mennesket efter sin Halvhed og Vaklen gierne vil undgaae, for dog at beholde nogen Adgang aaben for Verdens Lyst — og dens Qval. Men i det nu mit hele Væsen samlede sig i denne Erkiendelse, og Beslutningen smeltede sammen med Erkiendelsen, oprandt, eller snarere nedsteeg i min Siel en Fred, som jeg aldrig saaledes havde kiendt den, „den Guds Fred, som overgaaer al Forstand", og jeg fornam i umiddelbar utvivlsom Erfaring, at der er et uudsigeligt Gode, hvis Oprindelse ikke er af denne Verden, thi det aabnedes just for mig, i det jeg forsagede denne Verden, ikke af Kiød og Blod, thi jeg fornam det just, i det jeg fornegtede mig selv, men som tilhører den høiere Tingenes Orden, der stedse er Mennesket nær, men hvortil Adgangen dog er saa vanskelig, thi det naturlige Menneske fatter den ikke.

Det var ikke blot en sværmersk eller en opløftet Time, men som den fremgik af lange Forberedelser, saaledes var det med den bragt til en Afgiørelse: min hele Siel havde opløftet sig og vundet et blivende Gode. Vel besøgte Smerte og Uro mig endnu jævnligen, men jeg kiendte Lægemidlet, anvendte det ogsaa, og aldrig forgieves, Freden kom stedse paany tilbage; og dersom hver Dag endnu havde sin Plage, da havde hver Dag ogsaa sin Salighed.

Indgangen til Christi Rige havde jeg fundet derved, at hans Ord: „Ingen kan tiene to Herrer" var opgaaet for mig i dets fulde Betydning. Jeg stræbte nu saaledes ogsaa at forstaae hans øvrige Bud, og Resultatet af mine Overveielser nedskrev jeg i en Dialog: Om Christi Moral. Efterat denne Dialog vel i 40 Aar

ikke har været for mig, har jeg nu atter læst den, og læst den med Fornøielse, ogsaa formedelst den livlige Friskhed, som jeg synes mig at finde deri.

Men ad denne Vei var jeg neppe kommen til Christum, dersom jeg ikke allerede havde nærmet mig ham, eller han sig mig, ad en anden Vei. Jeg har ovenfor sagt, at Evangeliets Sandhed ofte havde ligefrem paatrængt sig mig, i det jeg udarbeidede mine Prædikener; jeg var saaledes stedse bleven fortroligere med en Tanke, som Alt, hvad der indvirkede paa mig i min hele Ungdom, havde bestræbt sig for at tilhylle for mig. Nu henvendte jeg med fuldt Alvor min Betragtning til den vigtige Sag, og fandt snart en Afgiørelse, hvori jeg, hvad det Væsentlige angaaer, for stedse kunde hvile. Antagelsen af den evangeliske Beretnings Sandhed beroer egentlig paa Trangen dertil; hvor denne er vaagnet, ville de Tvivl og Uvisheder, som blive tilbage, let forsvinde mod den Aands og Krafts klare Beviisning, hvormed Fortællingen i det Hele giør sig gieldende for den redelige Betragter. Jeg skrev i denne Tiid i et Brev til min Broder: „Hvad er da Christendommen (hvormed jeg her meente den historiske Beretning om Christendommen), dersom den ikke er Sandhed? Kun Eet af To: Løgn eller Digt. I første Tilfælde en ublu Løgn, om Himmelens aabenbare og erkiendte Herlighed, som dens Vidner ikke havde seet eller kiendt, om en Fred, høiere end al Forstand, som de ikke havde følt, en Løgn, bekræftet ved de foregivne Dienvidners tusindfolde Trængsel og Død. Den, der alvorlig læser endog kun faa Sider i denne underlige Krønike, og kan holde den blot for en lumpen Løgn, han, synes mig, begaaer en Synd mod den Hellige Aand, og fornegter al Sandheds indvortes hellige Kriterium. — Eller er det et Digt, en Epopee? — midt fra Historiens Dage, udarbeidet af saa Mange, i saa forskiellig Characteer, et Digt, som saaledes griber ind i Virkeligheden! See Evangelierne da ud som en Epopee? eller Brevene, der saa aabenbart vidne sig fra hine Tider?" Saa ufuldstændigen og uudviklet endog disse Sætninger her ere fremsatte, mener jeg dog endnu, at de indeholde det væsentlige Grundlag til en Apologie.

Jeg havde saaledes nu en virkelig historisk Christus, og traadte mere og mere i et personligt Forhold til ham, mit vansmægtede Hierte fornam „Christi Kierlighed, som overgaaer al Kundskab", og fandt deri Lægedom for alle sine Saar, Erstatning for alle sine Savn. Jeg forstod nu Guds Førelser med mig; saa ganske, saa smerteligt maatte jeg føle mig forladt i Verden for at finde det Høieste og Saligste; og Intet ligner den Henrykkelse, den indvortes Jubel, hvormed jeg ofte sagde mig selv: „Jeg har en Gud og en Frelser!"

Hans Christian Ørsted.

Født i Rudkøbing på Langeland d. 14de August 1777, blev Student i København sammen med sin yngre Broder, vor navnkundige Jurist Anders Sandøe Ørsted i 1794, tog farmaceutisk Eksamen 1797, Doktorgraden 1799, og blev 1800 ansat som Adjunkt ved Universitetets medicinske Fakultet. I Årene 1801—1804 besøgte han en stor Del af Tyskland, Frankrig og Holland og gjorde Bekendtskab med den Tids mest udmærkede Naturforskere samt andre berømte Videnskabsmænd og Digtere. Senere gjorde han oftere Rejser både til de nævnte Lande og til England, Norge og Sverig. I 1806 blev han Professor i Fysik ved Københavns Universitet, hvilket han vedblev at være til sin Død, men forenede med dette Embede en Mængde andre. Han var hele sit Liv igennem utrættelig i sin Virksomhed: udgav en Masse større og mindre Skrifter; holdt mangfoldige offenlige Foredrag og Taler; stiftede og deltog i Stiftelsen af flere Selskaber og Læreanstalter, f. E. Selskabet til Naturlærens Udbredelse 1824, den polytekniske Skole 1829, Trykkefriheds-Selskabet 1835, det Skandinaviske Naturforsker-Selskab o. s. v. Han var en ualmindelig lærd og genial Naturforsker og berigede sin Videnskab med mange sindrige Forsøg og mærkelige Opdagelser. Om den vigtigste, der allerede nu har havt saa overordenlige Virkninger for hele Verden, meddele vi nedenunder hans egen Beretning. Sit virksomme og dådrige Liv endte han efter en kort og let Sygdom d. 9de Marts 1851, elsket af Enhver, som var kommen i nogensomhelst Forbindelse med ham, højt agtet og æret af sine Landsmænd, udmærket ved de anseligste Hæderstegn af sin Regering, og beundret af hele den videnskabelige Verden.

Uagtet Ørsted ikke har sin rette og egenlige Plads iblandt de folkelige, men snarere blandt de ren videnskabelige Forfattere, har hans Bestræbelse for at gøre Naturvidenskabens Resultater frugtbare i Livet havt så store og praktiske Følger, at Ingen af den dannede Klasse bør være ganske ubekendt med ham som Forfatter. Han havde en medfødt Drift til at kende Grund og Årsag til Alt hvad der viste sig i Naturen og til at udgrunde Lovene for dennes indre Liv og Sammenhæng. Denne uimodstaaelige Drift lod sig aldrig hæmme ved nogen Tvivl eller Vanskelighed; han vedblev at gruble og beskue, forsøge og overveje, indtil hans Anelser og Formodninger stode for ham som fuldklare Tanker og beviste Sætninger. Men med denne Tørst efter Lys og Sandhed forbandt han ogsaa en Trang til at lade Udbyttet af sine Granskninger blive til Gavn og Velsignelse for alle Mennesker. Derfor bragte hans videnskabelige Opdagelser så hurtig store praktiske Resultater, især for hans Fædreland, hvilket han elskede ligesaa varmt og oprigtigt som fri for Fordom og Forfængelighed. Og ligesom hans Godhed for hele Menneskeslægten og Menneskene i Almindelighed ikke svækkede hans Fædrelandskærlighed, saaledes hindrede hans naturvidenskabelige Studier ham ikke i også at sysle med det danske Modersmåls Natur og Væsen, i hvilket han med sjeldent Mesterskab har skabt ikke få Ord, især til Brug for Naturvidenskaberne.

Ørsteds Læreår, og hans Opdagelse af Electro-Magnetismen.

Af hans Levned, skrevet af ham selv i Kofods Conv. Lexicon.

Hans Christian Ørsted er født d. 14de August 1777 i Rudkjøbing, hvor hans Fader Søren Christian Ørsted var Apotheker. Hans Opdragelse og Ungdomsliv staaer i nøieste Forbindelse med Broderens, Andreas Sandøe Ørsteds, som fødtes et Aar senere. Deres Forældre, som havde en temmelig udstrakt Huusholdning, og ikke gjerne vilde lade dem forvildes under Tjenestefolks Opsyn,

lod dem dagligen henbringe til et Par fattige men meget brave Borgerfolk; Manden, Christian Oldenburg, en gammel tydsk Haandværksmand (Parykmager) og Konen dansk. Disse begyndte at give de dem betroede Børn en tidligere Underviisning end ellers pleiede at skee; Konen lærte dem at læse, Manden lærte dem at tale Tydsk, saa at de tidligt erholdt Færdighed i dette Sprog. Naar Drengene om Morgen og Aften vare hjemme, søgte Forældrene i Samtaler at udvikle deres Sjæleevner. Man fandt deres Fremgang saa hurtig, at deres yngre Søskende erholdt samme Underviisning; og nogle Aar senere satte de fleste anseete Familier i Rudkjøbing deres Børn i samme Skole, saa at Parykmageren, da hans Haandværk mere og mere gik af Mode, forvandledes til Skolemester. Det eneste, der, foruden hans Retskaffenhed, kunde anbefale ham dertil, var hans Bibelkundskab. En vigtig Deel af den Underviisning, han gav, bestod deri, at han oplæste Bibelen paa Tydsk, og lod een af sine Disciple oversætte den mundtlig paa Dansk, hvortil han kun noget alt for partisk, næsten udelukkende, brugte sin ældste Discipel. Konen lod Børnene lære Pontoppidans Forklaring paa det meest ordlydende udenad, og tillod ikke engang at udfylde et St. foran en Apostels Navn. Skrivningen lærtes efter tydske, fra Lybek forskrevne Forskrifter. Regningen lærtes efter Valentin Heins gamle tydske Regnebog; dog forstod Læreren selv ikke alle fire Species, men kun de to første; men en anden Dreng, som tidligere havde gaaet i en Skole, hvor Underviisningen i Regning var bedre, lærte sine nye Skolekammerater at multiplicere, og en af Byens Præster, som ofte kom i Faderens Huus, lærte dem at dividere. Af Arensdorphs Regnebog, som den ældste Broder fandt blandt sin Faders Bøger, lærte han til sin største Fornøielse at regne Regula-de-tri. Han lærte sin Broder den ligesaa snart, og nu gik Regningen godt for sig i Skolen. Imedens de to Brødre erholdt denne noget regelstridige Underviisning i Parykmagerens Skole, erholdt de, fra deres syvende eller ottende Aar af, nogle Timers daglig Underviisning i Latin af adskillige paa hinanden følgende Lærere, der just ikke henhørte til de bedste. De gjorde derfor i adskillige Aar ikkun liden Fremgang i Latinen, derimod grebe de med Begjerlighed de andre Kundskabsmidler, som faldt dem i Hænder. De læste og oversatte, tildeels for deres egen Fornøielse, Hübners Verdenshistorie. De forsøgte sig ogsaa i at forfatte Prædikener, og havde foresat sig at blive Theologer. I dette Slags Øvelser havde A. S. Ørsted allerede tidlig en stor Styrke. H. C. Ørsted forsøgte sig derimod mere i at gjøre Vers, og i at tegne, i hvilket sidste han havde en bereist Bagersvend til Lærer, den eneste der var at faae paa Stedet. I Aaret 1789, da den ene af Brødrene var ti, den anden elleve Aar gammel, satte Faderen dem i sit Apothek, hvor han dengang ingen anden Medhjelper havde. Imidlertid tilstodes dem fire Timers Underviisning i de akademiske Videnskaber, af en Student, som deels

levede heraf, deels af at prædike og at stikke Signeter. Den ældste af Brødrene fandt Smag i Apothekets chemiske Arbeider, den yngre trak sig med Faderens stiltiende Samtykke mere og mere tilbage herfra, og læste blandt andet Nørregaards Naturret for sin Fornøielse; og blev saa vel bekjendt dermed, at han stod sin Prøve ved at examineres af Jurister, som besøgte Faderens Huus. Den ældste læste imidlertid nogle chemiske Skrifter, og, ifølge sin Lyst til Poesien, ogsaa Digtere. Ligeledes læste han Batteux's Theorie af de skjønne Kunster. Han erindrer sig endnu, at det altid forekom ham derved, som om Poesien maatte være noget langt høiere end det syntes efter Batteux. Brødrene meddeelte hinanden bestandigt deres Læsnings Frugter, især udvikledes begges philosophiske Anlæg meget, ved den Eftertanke, hvortil den yngres Lyst til Naturretten gav Anledning. Hvad der var at faae til Laans af gode Bøger erholdt de villigt af de Faa, som besad saadanne, paa Stedet. Selv forskreve de sig Bøger for deres Sparepenge, og fik derved Leilighed til mere historisk Læsning, end ellers vilde staae dem aaben. Det Franske og Engelske fik de Leilighed til at lære af Stadens Byfoged, Landsdommer (nu Etatsraad) Jürgensen, en Mand, der havde dannet sig baade ved Studeringer og Reiser. Denne tilbød først den yngste, hvis Kundskaber i Naturretten vakte hans Opmærksomhed, og som han ogsaa havde gjort bekjendt med flere Skrifter i Naturretten, at lære ham Engelsk, og kort derpaa tilbød han den ældre at lære ham Fransk. Nu lærte hver af Brødrene et af Sprogene, af denne Mand, men indbyrdes veiledede de atter hinanden, saa at hver af dem lærte at læse en Bog i begge Sprogene. Videre tillod Tiden dem ikke at gaae. I Efteraaret 1793 skaffede de sig Skoleforordningen, og fandt nu, at det maatte være dem muligt at lære det, der endnu manglede dem, for at blive Studenter, til næste Efteraar; men, da de vel vidste, at deres Lærer i de lærde Sprog selv stod for meget tilbage for at lægge den sidste Haand paa deres Underviisning, bad de deres Fader at sende dem til Kjøbenhavn i Foraaret 1794, paa det, at de der i et halvt Aar kunde nyde en bedre Underviisning. Han opfyldte deres Begjering. Professor Riisbrigh anbefalede dem en duelig Lærer, som især maatte øve dem i latinsk Stiil og Græsk. De bestode da i Efteraaret 1794 den første akademiske Examen med bedste Characteer. De studerte nu til den philosophiske Examen. Det var dengang tilladt at tage hvilken man vilde først af dennes to Afdeelninger; men de valgte den samme Orden, som nu alle maae følge, og som de bedste Raadgivere ogsaa dengang tilraadte. De hørte derfor Philosophie og Mathematik om Vinteren, tilligemed lærde Sprog og Historie. De havde hjemme forsøgt at lære Mathematik af en Landmaaler, men intet begrebet deraf; de bleve ikke lidet overraskede, ved af vor brave Wolfs Foredrag at see, hvor klar denne Videnskab er, naar den rigtigt foredrages, og Tilhørerne ikke lade det mangle paa Op-

mærksomhed. I det at den ene af Brødrene havde en stor Forkjærlighed for Philosophien, og fandt den tillokkende endog under dens alvorlige Skikkelse, den anden derimod fandt en særdeles Glæde i Astronomie og Physik, og raadførte sig tillige med nogle andre elementaire mathematiske Bøger end Karstens Lærebog, hvorover der blev læst, bleve de istand til gjensidigen at hjelpe hinanden. Ved Examens tvende Prøver erholdt begge Udmærkelse under alle Examinatorerne. Endskjøndt deres Veie nu syntes at skilles ad, da den ene lagde sig efter Lovkyndigheden, den anden efter Medicinen, vare deres Studier dog ledsagede af en fortsat gjensidig Meddelelse. A. S. Ørsted lagde sig med en saadan Kraft efter Philosophien, at Broderen derved fandt det meget lettet for sig, ogsaa at gjøre Fremgang deri. Selv de Resultater af Lovkyndigheden, der kunne opfattes uden omstændelige Kundskaber i Faget, modtog denne af hiin. H. C. Ørsteds Studier i Naturlæren bleve ligesaalidet Broderen fremmede, saa at de ligesaameget forbandtes ved et aandeligt Broderbaand som ved Blodets. Da de som Beslægtede med Stifteren af Ehlers's Collegium tidligt havde faaet Plads i dette, i Huset hos en Søster af deres Fader havde frit Bord, og snart begyndte at manuducere til den philosophiske Examen, A. S. Ørsted lidt senere ogsaa til juridisk, fandt de Leilighed, at tilfredsstille deres videnskabelige Fornødenheder, uden at bebyrde Faderen, der havde mange Børn at opdrage. Deres Bogsamling voxte derfor Aar for Aar betydeligt. Maaskee vil man finde det mærkeligt nok, at de i al den Tid, de boede sammen, nemlig indtil Aaret 1800, havde fælleds Casse, og aldrig havde Stridigheder over dens Brug. Til deres daglige Omgang fra 1797 af, hørte Oehlenschläger, som boede og spiste til Middag i samme Huus, hvor de spiste. Man forestiller sig let, at deres tidligere Kjærlighed for Poesie maatte finde ny Næring i dette Bekjendtskab, der indflettede saa mangen poetisk Nydelse i deres daglige Liv. — —

Aaret 1820 var det lykkeligste i Ørsteds videnskabelige Liv. Det var i dette han opdagede Elektricitetens magnetiske Virkning. Han havde ifølge Tingenes store Sammenhæng allerede i sine tidligere Skrifter antaget, at Magnetisme og Elektricitet frembringes ved de samme Kræfter. Denne Mening var iøvrigt ikke nye; men tvertimod vexelviis antaget og forkastet igjennem mere end to Aarhundreder; men hidindtil var det ikke lykket for Nogen af dem, der antoge Overeensstemmelsen, at finde et afgjørende Beviis derfor. Man havde i alle Forsøgene ventet at finde Magnetismen i Retningen af den elektriske Strøm, saa at Nord- og Sydmagnetisme skulde forholde sig enten ligefrem eller omvendt som positiv og negativ Elektricitet. Alle Forsøg havde viist at der paa denne Vei var intet at finde. Ørsted sluttede derfor, at ligesom et Legem, der gjennemtrænges af en meget stærk elektrisk Strøm, udstraaler Lys og Varme til alle Sider, saaledes kunde det ogsaa forholde

sig med den magnetiske Virkning, han deri forudsatte. De Erfaringer, man allerede i et Aarhundrede havde havt, at Lynild havde forandret Polerne i Magnetnaale, den dog ei havde truffen, bekræftede ham deri. Han bragtes først paa Tanken i Begyndelsen af 1820, da han skulde handle om Gjenstanden i en Række af Forelæsninger over Elektricitet, Galvanismus og Magnetismus. Han havde opstillet Redskaberne til Forsøget førend Forelæsningstimen, men kom ikke til at udføre det. Under Forelæsningen oplivedes hans Overbeviisning saaledes, at han tilbød sine Tilhørere strax at prøve Sagen. Udfaldet svarede til Forventningen; men man erholdt ikkun en meget svag Virkning, og ingen bestemt Lov kunde strax opdages deri; kun saae man, at den elektriske Strøm, ligesom anden magnetisk Virkning, gjennemtrængte Glas. Saalænge Forsøgene ikke vare mere talende, lod Erindringen om hvad der var hendt Franklin, Wilke, Ritter o. fl. ham frygte, at han ogsaa kunde være skuffet af Tilfældigheder. Bebyrdet, adskillige Maaneder igjennem, med talrige Forretninger, vovede han sig imidlertid ikke til videre Forsøg. Hvorvidt en vis Tilbøielighed til at udsætte Foretagender, og benytte sine frie Øieblikke til at leve i Tankernes Rige, heri medvirkede, vil han selv ikke let kunne afgjøre. I Juli Maaned tog han Forsøgene for igjen, med en meget stor galvanisk Kjæde af Kobberkasser, Zinkplader og fortyndet Syre, og havde til Vidner og deeltagende Venner Commandeur og Navigations-Directeur Wleugel og Etatsraad Esmarch. Man erholdt nu strax en meget stor Virkning, og prøvede denne under forskjellige Forhold; imidlertid udfordredes mange Dages Forsøg før han kunde finde den Lov, hvorefter Virkningen retter sig. Saasnart han havde fundet denne, iilte han at bekjendtgjøre sit Arbeide. Dette skete ved et meget kort latinsk Program, paa to tættrykte Qvartblade, hvori han saaledes havde sammentrængt Beskrivelsen af sine Forsøg, at man paa de mellemste to Sider omtrent vil finde ligesaa mange Forsøg antydede, som der er Linier. Dette Halvark sendte han nu paa een Postdag til de for Videnskaberne vigtigste Steder i Europa. Forsøgene bleve snart gjentagne i alle Lande, hvor der gives Venner af Naturlæren. Og den største Belønning, en Opfinder kan nyde, at see sin Opfindelse være Gjenstanden for den flittigste Granskning, see den udvidet og frugtbringende, blev ham i fuldeste Maade til Deel. Tallet paa dem, som have skrevet over Elektromagnetismen, beløber sig til meget over hundrede. Ved saa Manges forenede Bestræbelser har derfor ogsaa denne Lære allerede faaet en Udstrækning, og en Rigdom og Indhold, som overstiger hvad man skulde vente af det korte Tidsløb af 7 Aar. Opfinderen modtog desuden Æresbelønninger fra forskjellige fremmede Steder. Mangfoldige lærde Selskaber udnævnte ham til Medlem. Det Londoner-Videnskabernes Selskab sendte ham den Copleyske Medaille; det franske Institut, som nu ikke mere havde nogen galvanisk Priis at tilkjende, gav

ham, som overordentlig Belønning, den mathematiske Classes Præmie, af en Medaille til 3000 Francs. Under alle disse Bifaldsbevidnelser kunde Opfinderen ikke andet end dybt føle, at selv de Opdagelser, vi med Flid søge, dog ikke ene ere Frugten af vor Bestræbelse, men ere betingede af en Række Begivenheder, og en Tilstand i den videnskabelige Verden, der staaer under en høiere Lov, end alle de han søger*).

Hvorledes Naturvidenskaben virker imod Overtro.

— — Blandt de Begivenheder, hvori Menneskene have været saa tilbøielige til at see Yttringerne af en menneskelig vilkaarlig, jeg kunde fristes til at sige lunefuld Magtfuldkommenhed hos Guddommen, ere Veirforandringerne. At Gud skulde resolvere Regn eller Tørke, Uveir eller Stilhed, ligesom en jordisk Monark uddeler Velgjerninger eller Straffe, er en Indbildning, der har holdt sig hos Mængden indtil vore Dage, og vil maaskee ikke snart forsvinde. Imidlertid viser det sig, ved hvert Fremskridt vi gjøre i Kundskab om Luftbegivenhederne, at de foregaae efter almeengyldige Naturlove: Varmen kan ikke blive usædvanlig stor paa et Sted, uden at blive desto mindre paa et andet: den Retning, Vinden tager i eet Land, er afhængig af dem, der finde Sted i alle andre: den samme Forandring, som i eet Land foraarsager Tørke, giver i et andet en stor Overflødighed af Regn. Jo fuldkomnere Almeengyldigheden af de Love, hvorefter alt dette skeer, bliver indseet, og Kundskaben derom udbredt, desto mere vil hiin overtroiske og Guddommen uværdige Mening om disse Naturvirkningers vilkaarlige Uddeling forsvinde. Blandt dette Slags Overtro havde til de meest forskjellige Tider den Indbildning havt en stor sandselig Styrke,

---

*) Confrd. J. G. Forchhammer bemærkerr i sit Mindeskrift over H. C. Ørsted: „I 1820 gjorde han sin store Opdagelse over den sande Sammenhæng imellem Electriciteten og Magnetismen, og siden den Tid er Læren om Electromagnetismen bleven en væsentlig Deel af Physiken. Man har i Begyndelsen paastaaet, at et Tilfælde havde foranlediget Opdagelsen af denne Deel af Natnrvidenskaben; hvis dette var saaledes, vilde Opdagerens Fortjeneste ikke være mindre stor, da den, der forstaaer at gribe hvad en heldig Omstændighed byder, og bringe det ikke blot til sin egen, men til hele Verdens Bevidsthed, sandelig viser en stor Aands-Overlegenhed. Men Sagen forholder sig alligevel ikke saaledes. Ørsted søgte at udfinde denne Sammenhæng mellem de to store Naturkræfter; hans tidligere Skrifter vidne derom, og jeg, der i Aarene 1818 og 1819 dagligen omgikkes ham, kan af egen Erfaring bekræfte, at den Tanke at udfinde denne paa den Tid hemmelighedsfulde Sammenhæng, stadigen opfyldte hans Sjæl. Han ventede maaskee dengang ikke at finde den saaledes som den senere viste sig; men desmere fortjener det Anerkjendelse at han, uhildet af forudfattede Meninger, opfattede Phænomenet i dets hele Simpelhed, og fremstillede det saaledes for Verden."

at Gud yttrede sin Vrede i Torden og Lynild. Opdagelsen af Lynildens elektriske Natur, og især Opfindelsen af Lynildens Ledning tilintetgjorde den kraftigt, men i visse Retninger langsomt nok; thi Tanken bevæger sig, ligesom Elektriciteten, kun med Lynets Hastighed i de gode Ledere; men alt som Lynaflederens Virkning snart hist snart her viste sig i behørig Nærhed for den sløve Mængde, maatte dens Fordomme rystes deraf. I et af de anførte Tilfælde*) maa Begivenheden have virket paa Menneskene som et Mirakel; man tør da vel gjentage: „Mangen Fordom blev knust ved det Lyn, som lystred en Leder." Jeg har især fremhævet dette velbekjendte Exempel, for at henlede Opmærksomheden paa, at den Oplysning, hvormed Naturvidenskaben adspreder Overtroen, ofte virker med en betydningsfuld sandselig Kraft, skjøndt sjeldent med en saa mægtig som denne; men altid tale dog Erfaring og Forsøg med megen Styrke. Jeg vil endnu anføre et Par Exempler: Man tænke sig tilbage til den første Deel af det 17de Aarhundrede. Et Sted i Frankrig faldt der en Blodregn. Nogle Munke begyndte allerede at udtyde denne Begivenhed som et rædsomt Tegn paa Guds Vrede; men en Naturforsker (Peirese) viste, at de saakaldte Blodpletter ogsaa kom paa Steder, som vare under Tag, hvor altsaa ingen Regn faldt, og at en Sværm Insekter afsatte dem. Som bekjendt har man endnu langt oftere ladet sig forlede til lignende Indbildninger ved andre Særsyn, og f. Ex. taget røde, af Regnen reenskyllede og opsvulmede Lavarter for Frembringelser af en Blodregn, en Vildfarelse, som Naturkyndige ligeledes have berigtiget. De saakaldte Steenregne have naturligviis givet hyppige Anledninger til overtroiske Indbildninger: Naturvidenskaben har vel ikke givet os alle ønskelige Oplysninger om denne Sag; men den har dog gjort nok til at unddrage Overtroen den, ved at vise endeel af de Love, hvorefter den retter sig, og lære os, at de omtrent alle have de samme chemiske Bestanddele.

En vigtig Deel af sin Kraft viser Naturvidenskaben ved at trænge ind i Erhvervsomhedens mange Kunster og virker derved ofte til at forjage overtroiske Meninger, men endnu langt mere til at udbrede og styrke Tænksomheden. Hvor udbredt var ikke Overtroen blandt Bjergmændene! Deres Dont medførte saameget Uforklarligt, Dunkelt, Farefuldt, at Overtroen let maatte faae Magt hos dem; uden at nægte, at der endnu kan være endeel Overtro tilbage hos dem, især hos de lavere, som ikkun modtage enkelte

*) I Siena var et Kirketaarn tit bleven beskadiget af Lynild: Kirkens Værger gave det en Afleder; alle Overtroens Trælle skrege derimod, og kaldte Lynaflederen Kjetterstangen; et Tordenveir trak op: Lynilden slog ned i Taarnet: Mængden stimlede til for at see, om Aflederen havde beskyttet Kirken, og see, den havde udøvet sin Magt saa fuldkomment, at ikke engang det Spind, som en Edderkop havde fæstet dertil, var i mindste Maade beskadiget.

af Videnskabens Udsagn, og det gjennem mange Mellemled, maatte dog det Kundskabslys, som Videnskaben efterhaanden tændte over Bjergenes indre Bygning og over alle Ertsbehandlingens Dele, udbrede en betydningsfuld, al Overtro fjendtlig Indsigt, især hos alle dem, der ikke staae paa det laveste Trin. Men selv paa disse maae Videnskabens Opdagelser have ladet falde noget Lysglimt; blandt andet var det forhen Tro blandt Bjergmændene, at ondskabsfulde Aander kastede dem overende og qvalte dem i Bjergværkerne, eller tændte en knaldende, ødelæggende Ildmasse. Naturvidenskaben har, ved at udbrede Kundskaber om de for Aandedraget utjenlige Luftarter og om Knaldluften, men endnu mere ved at give Bjergmændene selv Sikkerhedslampen i Haand, kraftig virket mod den gamle Spøgelsefrygt.

Saa ufuldkommen end vor Indsigt i Gjæringens Natur endnu maa kaldes, har dog den Kundskab, vi have erhvervet over Gjæringens Naturlove, adspredt mange Dunkelheder, medens den har tilveiebragt store Fordele for de Erhvervsgrene, hvori den bruges. Herved har denne Kundskab fundet en saa godt som nødvendig Indgang hos Brændeviinsbrændere, Bryggere o. s. v., hvoraf de Fleste kun have ladet sig bestemme til at optage nogle naturvidenskabelige Kundskaber, ved den Fordeel, de kunde have deraf; men foruden den Tænksomhed, dette medførte, og som vistnok er Hovedsagen, har dette ogsaa umiddelbart forjaget adskillige overtroiske Indbildninger. Jeg mindes saaledes meget vel, at jeg i min Ungdom har hørt Folk, som dreve Brænderi, og som havde havt manget Uheld derved, tilskrive dette fjendtlig Hexekunst, ja kaste deres Mistanke paa bestemte Personer. Nu, da man ved Videnskaben er bleven saa velbekjendt med dette Slags Gjæringers Love, og har almeenfattelige Forskrifter for de Fremgangsmaader, de forskjellige Omstændigheder kræve, vil man i de fleste Tilfælde undgaae saadanne Uheld, og skeer der noget, vide at finde Grunden dertil. I Kjældere, som længe have staaet lukkede, fandtes i gamle Tider Basilisker, som man ikke saae; men som ved at see paa et Menneske dræbte ham. Siden det er bleven mere almindelig bekjendt, at Gjæringen frembringer en uaandbar Luft, som ved sin Vægtfylde samler sig paa lave Steder, veed man, hvem Morderen er, og forjager ham ved Udluftning.

I vore Dage have de mangfoldige Anvendelser af Dampmaskinen i saamange Næringsveie, i Skibsfarten, i Jernbanebeforbringen vakt Menigmand i Almindelighed, og endnu mere alle Værkmænd til usigelig megen Eftertanke. De talrige andre Maskiner, som tit udføre de kunstfuldeste Arbeider, maae have havt samme Virkning. Den elektromagnetiske Telegraph har tildraget sig Menigmands Opmærksomhed, selv i Lande, hvor den endnu kun er kjendt af Navn. Ved Siden af al den øvrige Virkning have disse mange Opfindelser vænnet Menneskene til at see, at det Vidunderlige kan frembringes ved Fornuftbrug; men ikke blot disse store Foretagen-

der have bidraget til Menneskeslægtens Aandsudvikling, der lader sig neppe nævne nogen Erhvervsgreen, hvori Videnskaben ikke har indgrebet og virket tankevækkende. Denne vakte Tænksomhedsaand er nær beslægtet med den Undersøgelsesaand, som Videnskaben uddanner; paa denne, som overalt har saa velgjørende Følger, maae vi med Hensyn paa Overtroens Udryddelse lægge en særdeles Vægt.

De overtroiske Meninger, som staae i nogen Sammenhæng med Naturen, blandt andre dem, som beroe paa en misforstaaet Opfatning af noget virkeligt Tilværende, kan Naturvidenskaben som oftest gjendrive; i et andet Forhold staaer den til dem, som slet ingen egentlig Naturrod have. Imod hine maa den ved Naturvidenskaben vakte Undersøgelses-Aand og ved samme øvede Undersøgelseskunst virke; men disse finder man altid vanskeligere at udrydde. Et Exempel paa saadanne er den allerede omtalte Indbildning, om Faren ved at sidde tilbords selvtrettende. Den Bemærkning, at der vare Tretten samlede ved Christi Nadvere, er jo aldeles ingen Grund til en saadan Mening. Mangen En beraaber sig paa egen Erfaring; spørger man ham da, hvad han har erfaret, saa bestaaer det deri, at han engang har spiist ved et Bord selvtrettende, og at derpaa een af Gjæsterne døde inden eet Aar. Men hvad betyder een saadan Erfaring? Selv om han havde gjort to eller flere saadanne Erfaringer, vilde Undersøgelseskunsten ikke finde, at de udgjorde noget Beviis. Den vilde sige: Ingen Enkeltmands enestaaende Erfaring kan i Sager af denne Beskaffenhed give noget Beviis; nei, hertil udkræves mange Menneskers i flere Aar uafbrudt optegnede Erfaringer over Antallet af Bordgjæsterne i mangfoldige Selskaber og over Antallet af dem, som i eet Aar efter Sammenkomsten døde; man vil da faae et Middeltal, som vil vise, at jo talrigere Gjæsterne ere, jo flere af dem døer der i et vist Tidsløb. Men den, som har en levende Sands for Naturens Love, vil ikke engang forlange denne Afgjørelse; thi han veed, at den omhandlede Mening slet ikke stemmer med Naturlovene. Men, hører jeg mangen aandrig og i andre Retninger høit dannet Mand sige: jeg vil just ikke paastaae, at denne Frygt for at sidde selvtrettende tilbords er grundet; men min Indbildningskraft er nu engang belemret med denne Tanke; lad mig beholde denne uskyldige Vildfarelse. Dette er en anden Sag: det lader sig nogenlunde høre; vi Andre bør taale denne Særhed; men bør nogen Mand taale den hos sig selv? Var det ikke smukkere, at han indstævnede sin ufornuftige Frygt for sin egen sunde Fornufts Domstol, og dømte den fra Livet? Vildfarelsen selv er ubetydelig nok; men den Magt, man indrømmer en saa falsk Forestilling, vedligeholder et skadeligt Sjæleanlæg. Dersom vi opdagede, at noget Organ i vort Legeme havde et Sygdomsanlæg, som vi kunde overvælde, vilde vi sikkert gjøre dette; men enhver overtroisk Indbildning er jo et Sygdomsanlæg i vort aandelige Væsen: skulde vi ikke stræbe at overvælde det?

Af: Danskhed,

en Tale holden i Selskabet for den danske Litteraturs Fremme 1836.

Vilde Nogen spørge mig: hvorledes kommer man til at skrive ægte Dansk? vilde jeg omtrent give ham samme Svar, som hvis han spurgte mig: hvorledes bliver jeg ægte Dansk i mit hele Sind og Væsen? Jeg vilde nemlig sige ham, følg din Natur med Fornuft: naar en Dansk, som er født og opdragen blandt Danske og har levet blandt dem, følger denne Forskrift, bliver han uden videre ægte Dansk; kun ved Kunstleri afviger han fra Danskheden. Det forstaaer sig, at den samme Grundsætning gjælder for en Englænder, der vil være ægte Engelsk, en Franskmand, der vil være ægte Fransk o. s. v.; men denne Almindelighed viser just Forskriftens Rigtighed. Jeg tør vel haabe, at hiin Grundsætning ikke skal misforstaaes saaledes, som om jeg meente, at den, der vilde være dansk Skribent, ikke behøvede at studere sit Modersmaal eller at gjøre sig fortrolig saavel med dets Kilder, som med den levende Folketunge; thi en saadan Misforstaaelse vilde kun vise, at man havde overseet, at her ikke blot tales om, at man skulde følge sin Natur, men ogsaa, at dette skal skee med Fornuft.

Den danske Skribent, som efterligner en ældre Tids Sprog, er saa langt fra derved at blive mere ægte Dansk, at han tvertimod ved dette Kunstleri fjerner sig derfra. At være Nutidens danske Mand er hans Natur, en Mand fra det sextende Aarhundrede kan han ikke vorde ved nogen Efterabning. Derimod kan Nutidens danske Mand optage alt det af Fortiden, som han finder, ikke blot at være godt, men ogsaa at lade sig sammenpasse med Sprogets nærværende Tilstand; ja, han kan, uden at gjøre sin Danskhed Afbræk, laane af Fremmede, hvor han hos dem finder noget Godt og Skjønt, som passer til vort Sprogs Natur. Idet vore mest indsigtsfulde Mænd have fulgt denne Grundsætning, ere vi bragte til at opgrave meget Gammelt, som ufortjent var tabt, og have lært Meget ikke blot af Svensken, som staaer os saa nær, men ogsaa af Tydskeren, Englænderen, ja endog af den Franske. Og hvorledes skulde det lille Danmark have kunnet bringe sit Sprog til at holde Skridt med det store Europas hastige Udvikling, dersom ikke dets Skribenter havde omplantet fremmede Sprogopfindelser? Selv de største Nationer maae gjøre dette, naar de ikke ville staae tilbage. Men idet vi klart see, at vi bør drage saadanne Fordele af de Fremmede, ville vi vogte os vel for at glemme, at vi ere Danske. Dette skeer kun, naar vi glemme vor egen Natur og laane, hvad vi have bedre hjemme, eller efterligne, hvor vi burde efterskabe, eller, hvad som endnu er værre, naar vi efterligne det, som ikke duer. Altfor ofte have vi optaget fremmede Ord med Tilsidesættelse af vor egen Sprogskat, ofte have vi ligefrem oversat Fremmedes sammensatte Ord, uagtet vi herved erholdt Udtryk, som ikke passe til Sprogets Natur. Vore gode

Skribenter ere neppe virksomme nok til at modarbeide de Misbrug, de slette indføre. Man har sørget for det moderne latinske Sprog ved at give en Ordbog over de af de nyere Skribenter hyppigst deri begaaede Feil. Vort Sprog kunde trænge til en saadan Antibarbarus, og jevnligt maatte vi have Tillæg dertil.

Af: Betragtninger over den danske Charakteer.

Dansk Ugeskrift 1844.

Man sammenligner med Rette vort Folks Charakteer med vort Lands. Vi omgives af en Natur, hvori ingen af de store Kræfter fremtræder med nogen særdeles Overvægt. Vi have ingen høie Bjerge, ingen store Floder, selv det Hav, som omskyller vore Kyster, er kun paa den mindst befolkede Strækning særdeles voldsomt i sine Bevægelser. Vulkaner true os ikke, Jordskjælv kjende vi kun i de allersvageste Grader, Oversvømmelser hjemsøge kun en liden Strækning af Landet. Store Grader af Vinterkulde, utaalelig Sommerhede, ødelæggende Tørke plager ikke vort Land. Men har det ikke himmelhøie Fjelde og mægtige Floder, saa bølger dets Overflade med yndige Bakker, oplives af klare Søer, bekrandses af løvrige Skove og beklædes med det herligste Grønt. Det ombæltende Hav, som snart med speilblank Flade gjengiver Himmelens Blaa, snart kruset af Vinden fører Skibene hurtigt til eller fra, snart oprørt af Stormen tager et truende Udtryk, giver en rig Afvexling.

Er dette ikke den venlige, rolige og dog virksomme Ligevægts Charakteer? Jeg veed vel, at det synes Mange, at heri ikke er Charakteer nok. En vild Fjeldegn vilde i deres Øie have mere Charakteer; men de synes mig her at forvexle det Fremstikkende med det Charakteristiske. Jo mere eensidigt det Eiendommelige i en Ting er, desto lettere opfatter man det, desto mere vænner man sig til det, hvis man lever deri, og savner det, hvor det mangler; men tør man vel frakjende den større Mangfoldighed en ligesaa fuldkommen Eenhed, blot fordi den ikke saa hurtigt opdages! Vi dvæle med Rette ved et mægtigt Vandfald og føle Naturens Storhed deri; men skulde det ikke være en Mangel i vor egen Opfatning, naar vi ikke gjennemtrænges af Følelse for det Naturliv, som aabenbarer sig i en rig og mangfoldig Frugtbarhed. Føl, Du danske Mand, hvad Du har i dit Lands Natur, saa vil Du ligesaa lidet finde den charakteerløs som fattig! men lad denne Paaskjønnelse ikke forføre Dig til at lukke Øiet for fremmed Naturskjønhed, saa viser Du Dig først som en værdig Dansk.

Man er enig om at betragte Beskedenhed, Besindighed, Godmodighed og Munterhed som danske Nationalegenskaber — og dette

stemmer godt med hiin Nationalcharakteer — men man maa ikke drive Sammenligningen for vidt og glemme, hvad den frie Aand formaaer. Ethvert Lands Naturcharakteer er indskrænket inden snævre Grændser. Fjeldlandet kan ikke faae Kornlandets venlige Frugtbarhed eller Kornlandet opnaae Fjeldets vilde Majestæt. Palmelandet kan ikke nære Bøgen; Kystlandet kan ikke have det indre Fastlands stadige Veir, og dette har paa sin Side atter ikke den Betryggelse mod de yderste Kulde- og Hedegrader, som hiint er saa lykkeligt at nyde.

Folkets Evner ere derimod ikke bundne til saa snævre Grændser. I de forskjelligste Lande har Menneskeslægten blomstret, og Menneskestorhed har ikke været indskrænket til nogle faa begunstigede Klimater. Naar man taler om Nationalcharakteer, synes man altformeget at glemme, at det, som alle Mennesker have fælleds, har usigeligt meget større Betydning og Vigtighed end de nationale Forskjelligheder, og at desuden alle Charakterer findes udbredte over hele Jorden, saa at enhver Nationalcharakter findes repræsenteret i enhver Nation, om end overhovedet med Særegenheder — —, som endnu bevare det Eiendommelige i det Almindelige. Ofte tales der saaledes om Nationalcharaktererne, at man skulde troe, at et heelt Folks Væsen var udtømt i et eller andet Charakteertræk. Naar man vil tale om Nationalcharakterer, maa man altid holde sig den Tanke nærværende, at hver Nation er et Menneskesamfund, hvori den nationale Eiendommelighed er at betragte som en nærmere Bestemmelse af det Almeenmenskelige, og vogte sig for at tænke sig denne Eiendommelighed altfor fremtrædende og overmægtig — —.

Lader os nu komme tilbage til den danske Nationalcharakteer. Den Beskedenhed, Fredsommelighed og Godmodighed, hvorfor man roser den, beroe uden Tvivl paa en vis Ligevægt og Ro. Denne kan udarte til Ubevægelighed, Uvirksomhed og Sløvhed, følgeligen yttre sig ligesaa foragteligt og uelskværdigt som paa den anden Side hæderligt og elskværdigt. Den ugunstige Side af vort Folks Naturanlæg er ofte blevet stærkt fremhævet baade af Fjender og af Venner, af hine for at nedsætte os, af disse for at anspore os til større Virksomhed. Naar det sidste skeer med Skjønsomhed, er det sikkert ikke uden Nytte; men lad kun aldrig vor vækkende Iver gaae saa vidt, at vi ønskede, at vort Folk kunde skifte Natur; thi om det end ikke var et magtesløst Ønske, vilde dets Opfyldelse neppe være en saa reen Lykke, som Mange synes at troe. Kraft og Begeistring ere ikke udelukkede fra Kjærlighed til Ro; thi her handles jo ikke om det tomme Begreb Ro, men om tænkende og følende Væsener, hvis Kjærlighed til Ro er Fornuften underordnet. Til at virke for at virke have vi ingen Drift. Vil man sætte den Danske i nogen ny Virksomhed, maa man bibringe ham en Overbeviisning, om hvad der bør gjøres, og hvorledes det skal udrettes. Han vil fordre klare og fyldestgjørende Grunde, førend han begynder noget Nyt. Han kan ved denne Tænkemaade maaskee

være altfor langsom til at fatte en Overbeviisning, og naar han da ikke følger saa hurtigt med, som en ganske uhildet Fornuft vilde fordre, er det unægteligt en Feil; men derfor er han desto sjeldnere udsat for at handle efter en overilet Mening, hvilket let drager de ulykkeligste Følger efter sig. Dog fortjener det vel at mærkes, at jo mere Dannelse en Nation som vor opnaaer, desto virksommere bliver den; thi med den rigere Tankeudvikling voxer Antallet paa de Gjenstande, hvorom man har en virkelig Overbeviisning, og ved Overbeviisningen bestemmes Handlingen.

Af: Thorvaldsen og hans Fødeland.

Dansk Ugeskrift 1846.

Man tilstaaer Danmark Thorvaldsens Fødsel og Opfostring; men dette vil man regne for omtrent Intet. Det er sandt, at her gjælder det om meget Andet; men man tillade os dog, at vi begynde med Begyndelsen. Hvert Folk har sin Eiendommelighed, som afpræger sig i dets Børn, deels ifølge de samme hemmmelighedsfulde Love, som give Afkommet Lighed med Forældrene, deels ifølge Opfostring og Opdragelse, hvis Beskaffenhed atter har sin Rod i Folkets Væsen. Disse almindelige Forhold hindre ikke, at der af et Folk mangengang udspringer Mennesker, som synes at tilhøre et ganske andet! men Thorvaldsen var ingenlunde at henregne til disse Undtagelser: han havde det fuldkomneste danske Præg. Hans fyrige, vidtomfattende Aand var omgivet af den milde, beskedne Ro, indenfor hvilken Saamange nødigt ville tilstaae, at Geniet kan have sit Sæde. Jeg henleder saameget hellere Opmærksomheden paa dette danske Præg, som en Indbildning synes mig meget udbredt, at Overmod, Heftighed, eensidig Kraftyttring skulde være Geniets rette Kjendemærke, saa at det danske Præg skulde røbe Mangel paa Geni, og saadanne Danske være de høiestbegavede, som mest fjernede sig fra deres Folks Eiendommelighed.

Der kan ingen Tvivl være om, at Thorvaldsen jo var sig sin Dygtighed og sit Værd bevidst; men denne Bevidsthed hvilede i sin egen kraftige Ligevægt og trængte ikke til den Nydelse, som visse Aander føle ved at nedsætte Andre. De to modsatte, mangengang i samme Menneske forenede Laster, at hovmode sig og at ydmyge sig, vare ham lige fremmede. At den her skildrede Characteer og Tænkemaade er den, som mest almindeligt findes hos de Danske, vil man neppe kunne nægte, naar man kun tager behørigt Hensyn til, at den i en saa ædel Reenhed kun findes i de Bedstes altid lille Antal. Naar det her Sagte skal anvendes paa Mængden, kan der naturligviis kun være Tale om Charakterens Beskaffenhed

ikke om dens Kraft og Reenhed. Jeg kunde maaskee her nøies med at henvise til det, som jeg andetsteds har sagt om den danske Charakteer; men det skjønne Mønster, vi her have at fremvise, giver en god Anledning til yderligere at belyse Sagen. Lysten til at træde frem, at lade sine Yttringer gaae foran Handlingerne, at udsmykke og anprise dem, at give Handlingerne selv noget Afstikkende ved den Maade, hvorpaa man udfører dem, og de Tillæg, man giver dem, kort til at gjøre sig gjældende ved at frembyde sin egen Personlighed, er en Feil, der ikke er vort Folk naturlig, ligesom den var Thorvaldsen i høieste Grad fremmed.

Det er langt fra min Hensigt hermed at tildele vort Folk en ubetinget Ros; jeg vil kun dermed have et vigtigt Træk af dets Eiendommelighed angivet. Vi bør villigt tilstaae, at hiin vor Charakteer modstridende Feil hænger sammen med visse Dyder, som heller ikke ere almindelige iblandt os. Lysten til at vise sin Personlighed, som i visse Udartninger kan blive saa hæslig, har sin Kilde i den udadstræbende Charakteer, som Kraftfølelsen ofte antager, og som naturligviis ikke blot yttrer sig i Feil; men hvoraf blandt andet den Foretagsomhed, der udretter saa usigeligt meget i Verden, er en Følge. Denne Dyd er ikke almindelig hos os: selv Virksomheden i dens Hverdagsskikkelse, Arbeidsomhed, er ikke saa herskende hos os, at vi turde tilegne os den som Nationaldyd. Jeg har ved en anden Leilighed viist, at disse Dyder tiltage hos os med den voxende Dannelse; men her er det nok, at de ikke henhøre til dem, som udspringe af vort Folks Eiendommelighed. Derimod hengiver Dansken sig gjerne til en indre, eftertænksom og omskuende Nyden af Tilværelsen; „hans Tanker løbe saa vide", som Kæmpeviserne saa hyppigt udtrykke det. Det er fra denne Tilstand, han gaaer over til sine betydningsfuldeste Handlinger; men herved har han ogsaa faaet den Bevidsthed, at der er Grund til at handle.

Med den Danskes Utilbøielighed til at gjøre sig selv gjældende hænger det ogsaa sammen, at han ikke har nogen Forkjærlighed for den Form af Æresfølelsen, som man udtrykker ved le point d'honneur, og som Tode skjemtsom kaldte Æreprikken. Dansken viser ingen urolig Begjærlighed efter at holdes for tapper; men paa den anden Side taaler han aldeles ikke at ansees eller behandles som feig! møder noget saadant ham, sættes alle hans Kræfter i Bevægelse. Man har et Sagn fra Successionskrigen, i hvilket dette træffende er udtrykt, og som har deslige Sagns gode Egenskab, at fremstille Tingenes og Menneskenes sande Charakteer, selv om de ikke skulde have den historiske Sandhed. Som bekjendt anfaldt de jydske Ryttere i Slaget ved Hochstädt den franske Garde noble med en saadan Tapperhed, at denne næsten blev tilintetgjort; men Sagnet føier til, at den tappre Anfører „ikke fandt den Kamplyst hos sine Ryttere, som han ønskede, førend han oversatte dem det franske Krigsraab vive le roi som en stor Forhaanelse, der satte dem i

Brede. Nu styrtede de sig med den største Heftighed ind i Kampen, som endte paa en for dem saa glimrende Maade." Ogsaa i de gamle Kæmpeviser, hvori Sang og Digtning ofte med saa megen Troskab afspeile Folkets Characteer, finder man hyppigt denne rolige Fasthed i at afværge Skændsel, og Afviisningen udført paa en Maade, som viser at der var mere Kraft tilstede, end den, der behøvedes til det blotte Forsvar. Det er saaledes meget betegnende i Kæmpevisens Fortælling om Niels Ebbesen, at han, da Grev Geert erklærer ham fredløs, ikke svarer ved at forsikkre om sit Mod eller ved at prise det, men ikkun siger ganske ironisk: „aldrig var jeg nogen Tid saa ræd, jeg turde fuldt vel skjælve." Hans paafølgende forvovne Handling, med en lille Skare at ride ind i den Stad, hvor den fjendtlige Fyrste havde sit Hovedqvarteer, og der dræbe ham, gav den bedste Forklaring over denne Ironi.

Jeg vender tilbage til Thorvaldsen. Et Menneskes Opdragelse har ordentligviis sin Charakteer efter Land og Folk, og vi have i de faa Efterretninger, som ere komne til os fra Thorvaldsens Børneaar, ingen Grund til at formode nogen Undtagelse med Hensyn paa ham. Sandsynligviis har han under sin Opdragelse modtaget de samme Indtryk og den samme første Underviisning, som andre Børn af den lavere Middelstand, hvortil hans Forældre hørte; maaskee den dog noget oversteg dette Maal, da hans Moder var Datter af en Præst; imidlertid er det vist, at han ikke nød nogen høiere Skoleunderviisning. Om hans Kunstneropdragelse vide vi allerede noget Mere. Det er bekjendt, at han strax som Dreng tiltrak sig sine Læreres Opmærksomhed. Han nød altsaa ikke blot sin Underviisning i en dansk Indretning, af danske Lærere; men man kom ham ogsaa imøde med dansk Velvillie. Man misforstaae mig ikke, som om jeg kunde mene, at der i andre Landes Læreindretninger ikke skulde findes Mænd, som med Glæde vilde komme det unge Geni til Hjælp; men da vor Thorvaldsen har nydt denne Deeltagelse i Fødelandets Skjød, kan man jo ikke nægte, at det er dette, som dannende har opfostret ham. Der manglede her ikke paa Øine, som tidligt saae, hvad der kunde ventes af ham, og forskaffede ham det opgaaende Genies Paaskjønnelse.

Denne Paaskjønnelse indskrænkede sig ikke til Akademiet, om den og med Rette gik ud fra samme. Det er en bekjendt Anekdote, at den Præst, som confirmerede ham, i Begyndelsen af Forberedelsestiden stillede ham blandt de andre fattige Drenge, som ikke havde nydt den høiere Skoleunderviisning; men da han ved at spørge Drengen, om han var Broder til den Thorvaldsen, som havde udmærket sig ved Kunstakademiet, erfarede, at det var denne fattige Dreng selv, satte han ham øverst og behandlede ham siden med Udmærkelse.

Man behøver blot at læse den Deel af Thieles lærerige Bog om Thorvaldsen og hans Værker, som handler om Kunstnerens

Ungdomsliv, for at see, hvorledes han allerede dengang mødtes med forekommende Velvillie og i sine Kammerater fandt Brødre, i sine Lærere Fædre. Den, som vil følge hvert af disse Træk, maa jeg henvise til Thieles Bog; her vil jeg blot erindre om, at hans unge Kunstbrødre dreve paa ham, at han ikke maatte unddrage sig fra Prøvearbeidet for den lille Guldmedaille, da de mærkede, at han havde en Ulyst til denne, for hans Fremtid saa nødvendige Prøve, og at han, da han, efter endelig at være nødt til Udarbeidelsen af det første Udkast, overvælbet af Frygt vilde forlade Prøven, førtes tilbage ved en Lærers venlige Tiltale og Opmuntring.

Den, som formaaer at sammenfatte, hvad der ligger i den hele Omgivelses Indvirkning paa den sig udviklende Dreng og Yngling, vil baade indsee og føle, at Danmark har været for den unge Kunstner Alt, hvad et Fødeland kan være sin Søn. Dette vedblev det ogsaa siden, forstaaer sig, saaledes som Tingenes Natur tillod det; men førend jeg viser dette, maa jeg standse ved en anden Betragtning.

Thorvaldsen var ofte nær ved at lade sig overvælde af Mistillid til sig selv. Der er maaskee ingen Feil, som stærkere end denne hænger sammen med den danske Charakteer: han var ogsaa heri vor sande Landsmand. Jeg tvivler ikke om, at Mange ville sige, at dette er en slet Ros baade for ham og for os. En vis letfodet Logik vil sige: Aanden kan ikke Andet end være sig sin Kraft bevidst; Mistillid til egen Kraft er derfor intet Andet end Kraftløshed. Jeg kunde allerede hertil svare, at denne Slutningsmaade maa være falsk, da der gives saa mange Exempler paa Mænd af stor Dygtighed, der have følt hiin Mistillid. Men denne tilsyneladende Modsigelse imellem Aandskraft og Mistillid til egne Kræfter er det heller ikke vanskeligt at opløse. Den hidrører ofte fra den store Tanke, Manden har om sin Stræbens Gjenstand, og de dertil svarende store Fordringer, han gjør til det Værk, han har foresat sig. Jo større hans Idee virkelig er, jo mere han føler det guddommeligt Uendelige heri, desto mere utilstrækkelig maa hans egen Kraft forekomme ham. Værkets Frembringelse gjennemtrænger ham med en Følelse, lig den Religionen indgyder os; han vil derfor maaskee aldrig tilfredsstille sig selv i det frembragte Værk, vil aldrig finde, at han har virkeliggjort det, som svævede for hans Aand. Her faaer Verdens Bifald sin Betydning; den opretholder ham ved det Vidnesbyrd, at han lykkeligt har viist den nogle Glimt af en høiere Tilværelse, saa at han ikke ganske kan have forfeilet sit Maal, om han end ikke har naaet alt det, han stræbte efter. Men enhver Charakteer, som findes hos store Mænd i mægtige Omrids, findes ogsaa hos Hverdagsmennesker, kun i formindsket Maalestok. Alle de, som fordre meget af dem selv, enten i Henseende til Pligt eller Forretningers Udførelse, ville betragte deres egne Kræfter med en Mistillid, som staaer i Forhold

til hine Fordringer, og Frygten baade for den indre og ydre Bestemmelse, hvormed Opfyldelsens Mangelfuldhed truer, vil let nedtrykke dem. — —

Den Paaskjønnelse, han senere nød baade af sit Fødelands Folk og Regjering, sammensmeltede paa en Maade med hele Europas; men med Sandhed kunne vi dog sige, at vi ikke heri forsømte os. Paa store Bestillinger herfra manglede det ikke; man bød ham med Glæde de ham fornødne Kunstnerbeqvemmeligheder, naar han opholdt sig hos os, der sendtes en kongelig Fregat til at føre ham og hans Kunstværker hjem.

Paa de velfortjente Æresbelønninger manglede det ei heller. Kunde noget Folk modtage en Fyrste med større Æresbeviser, end det danske modtog sin Thorvaldsen? Hvilken Iver viste det ikke for Stiftelsen af hans Museum? Betragte vi de herved tilveiebragte Bidrag, i Sammenligning med vort Folks Størrelse og Midler, tør man vel sige, at intet Folk har, i Forhold til sine Evner, givet et stærkere Beviis paa sin Kjærlighed og Beundring for en stor Mand. Det er bekjendt nok, hvor almindeligt det var i alle Stænder at vise ham enhver Hylding. Ved hans Død var Sorgen vor Kjærlighed og Beundring værdig. Hans Jordefærd var saa stor, saa skjøn, saa harmonisk vidnende om vore Følelser, at den ligesaavel hædrede Folket som den Mand, man vilde hædre.

Hvor talrige end de Minder ere, som Thorvaldsen har efterladt sig adspredt i de forskjellige Lande, lever det dog intetsteds saa fuldeligt og i sin hele Omfatning som her. For os staaer hans hele Levnet afbildet fra den spæde Alder indtil hans lette og hurtige Oldingsdød. Han ophørte aldrig at elske sit Folk, og at mindes de Kjærlighedens Baand, der knyttede ham til det. Modersmaalet vedblev stedse at være det Sprog, hvori han især elskede at udtrykke sig, og som han tildeels vilde have glemt under sit lange Ophold i fremmede Lande, dersom han havde været behersket af nogen Lyst til at hengive sig til Udlandets Indtryk og ikke tvertimod bestandigt havde levet med Landsmændene i den fremmede Stad og talt med dem i Hjemmets Sprog.

Den Hylding, han modtog overalt, og de store Beviser paa Gunst og Beundring, hvormed saa mange Fyrster hædrede ham saavel som dem selv, vare ligesaa langt fra at lade ham elske sit Fødeland mindre som fra at opvække nogen Overmodets Svimmel hos ham. Han blev stedse sig selv og stedse Dansk. Hos os, hvor Beundringens Jubel var saa inderligt sammensmeltet med Kjærlighedens Slægtskabsfølelse, vilde han, at hans Værkers store Hovedstamme og Alt, hvad hans Kunstnerliv havde samlet, skulde bevares. Her skulde disse Værker nu og gjennem kommende Aarhundreders Række opsøges af alle Landes Kunstvenner. Kort, Thorvaldsen elskede Danmark som en Søn sin Moder og elskedes atter af denne Moder som den herligste Søn og af hver enkelt

Ungdomsliv, for at see, hvorledes han allerede dengang mødtes med forekommende Velvillie og i sine Kammerater fandt Brødre, i sine Lærere Fædre. Den, som vil følge hvert af disse Træk, maa jeg henvise til Thieles Bog; her vil jeg blot erindre om, at hans unge Kunstbrødre breve paa ham, at han ikke maatte unddrage sig fra Prøvearbeidet for den lille Guldmedaille, da de mærkede, at han havde en Ulyst til denne, for hans Fremtid saa nødvendige Prøve, og at han, da han, efter endelig at være nødt til Udarbeidelsen af det første Udkast, overvældet af Frygt vilde forlade Prøven, førtes tilbage ved en Lærers venlige Tiltale og Opmuntring.

Den, som formaaer at sammenfatte, hvad der ligger i den hele Omgivelses Indvirkning paa den sig udviklende Dreng og Yngling, vil baade indsee og føle, at Danmark har været for den unge Kunstner Alt, hvad et Fødeland kan være sin Søn. Dette vedblev det ogsaa siden, forstaaer sig, saaledes som Tingenes Natur tillod det; men førend jeg viser dette, maa jeg standse ved en anden Betragtning.

Thorvaldsen var ofte nær ved at lade sig overvælde af Mistillid til sig selv. Der er maaskee ingen Feil, som stærkere end denne hænger sammen med den danske Charakteer: han var ogsaa heri vor sande Landsmand. Jeg tvivler ikke om, at Mange ville sige, at dette er en slet Ros baade for ham og for os. En vis letfodet Logik vil sige: Aanden kan ikke Andet end være sig sin Kraft bevidst; Mistillid til egen Kraft er derfor intet Andet end Kraftløshed. Jeg kunde allerede hertil svare, at denne Slutningsmaade maa være falsk, da der gives saa mange Exempler paa Mænd af stor Dygtighed, der have følt hiin Mistillid. Men denne tilsyneladende Modsigelse imellem Aandskraft og Mistillid til egne Kræfter er det heller ikke vanskeligt at opløse. Den hidrører ofte fra den store Tanke, Manden har om sin Stræbens Gjenstand, og de dertil svarende store Fordringer, han gjør til det Værk, han har foresat sig. Jo større hans Idee virkelig er, jo mere han føler det guddommeligt Uendelige heri, desto mere utilstrækkelig maa hans egen Kraft forekomme ham. Værkets Frembringelse gjennemtrænger ham med en Følelse, lig den Religionen indgyder os; han vil derfor maaskee aldrig tilfredsstille sig selv i det frembragte Værk, vil aldrig finde, at han har virkeliggjort det, som svævede for hans Aand. Her faaer Verdens Bifald sin Betydning; den opretholder ham ved det Vidnesbyrd, at han lykkeligt har viist den nogle Glimt af en høiere Tilværelse, saa at han ikke ganske kan have forfeilet sit Maal, om han end ikke har naaet alt det, han stræbte efter. Men enhver Charakteer, som findes hos store Mænd i mægtige Omrids, findes ogsaa hos Hverdagsmennesker, kun i formindsket Maalestok. Alle de, som fordre meget af dem selv, enten i Henseende til Pligt eller Forretningers Udførelse, ville betragte deres egne Kræfter med en Mistillid, som staaer i Forhold

til hine Fordringer, og Frygten baade for den indre og ydre Bestemmelse, hvormed Opfyldelsens Mangelfuldhed truer, vil let nedtrykke dem. — —

Den Paaskjønnelse, han senere nød baade af sit Fødelands Folk og Regjering, sammensmeltede paa en Maade med hele Europas; men med Sandhed kunne vi dog sige, at vi ikke heri forsømte os. Paa store Bestillinger herfra manglede det ikke; man bød ham med Glæde de ham fornødne Kunstnerbeqvemmeligheder, naar han opholdt sig hos os, der sendtes en kongelig Fregat til at føre ham og hans Kunstværker hjem.

Paa de velfortjente Æresbelønninger manglede det ei heller. Kunde noget Folk modtage en Fyrste med større Æresbeviser, end det danske modtog sin Thorvaldsen? Hvilken Iver viste det ikke for Stiftelsen af hans Museum? Betragte vi de herved tilveiebragte Bidrag, i Sammenligning med vort Folks Størrelse og Midler, tør man vel sige, at intet Folk har, i Forhold til sine Evner, givet et stærkere Beviis paa sin Kjærlighed og Beundring for en stor Mand. Det er bekjendt nok, hvor almindeligt det var i alle Stænder at vise ham enhver Hylding. Ved hans Død var Sorgen vor Kjærlighed og Beundring værdig. Hans Jordefærd var saa stor, saa skjøn, saa harmonisk vidnende om vore Følelser, at den ligesaavel hædrede Folket som den Mand, man vilde hædre.

Hvor talrige end de Minder ere, som Thorvaldsen har efterladt sig adspredt i de forskjellige Lande, lever det dog intetsteds saa fuldeligt og i sin hele Omfatning som her. For os staaer hans hele Levnet afbildet fra den spæde Alder indtil hans lette og hurtige Oldingsdød. Han ophørte aldrig at elske sit Folk, og at mindes de Kjærlighedens Baand, der knyttede ham til det. Modersmaalet vedblev stedse at være det Sprog, hvori han især elskede at udtrykke sig, og som han tildeels vilde have glemt under sit lange Ophold i fremmede Lande, dersom han havde været behersket af nogen Lyst til at hengive sig til Udlandets Indtryk og ikke tvertimod bestandigt havde levet med Landsmændene i den fremmede Stad og talt med dem i Hjemmets Sprog.

Den Hylding, han modtog overalt, og de store Beviser paa Gunst og Beundring, hvormed saa mange Fyrster hædrede ham saavel som dem selv, vare ligesaa langt fra at lade ham elske sit Fødeland mindre som fra at opvække nogen Overmodets Svimmel hos ham. Han blev stedse sig selv og stedse Dansk. Hos os, hvor Beundringens Jubel var saa inderligt sammensmeltet med Kjærlighedens Slægtskabsfølelse, vilde han, at hans Værkers store Hovedstamme og Alt, hvad hans Kunstnerliv havde samlet, skulde bevares. Her skulde disse Værker nu og gjennem kommende Aarhundreders Række opsøges af alle Landes Kunstvenner. Kort, Thorvaldsen elskede Danmark som en Søn sin Moder og elskedes atter af denne Moder som den herligste Søn og af hver enkelt

Dansk som en beundret Broder. Forholdet imellem det danske Folk og Thorvaldsen synes mig ifølge alt dette som et af de skjønneste Exempler paa et sandt og sundt organisk Forhold mellem et Folk og en af dets store Mænd.

Adam Gottlob Øhlenschlæger.

Født 14. November 1779 paa Vesterbro ved København. Hans Fader, som var fra Eckernførde-Egnen, og hvis Forfædre i flere Slægtled havde været Organister og Skolelærere i Slesvig og Holsten, blev ved Grev A. G. Moltkes Anbefaling Organist og tilsidst Slotsforvalter paa Frederiksberg; han var en munter og livlig Mand. Hans Moder var en Københavnerinde; hun havde megen Forstand og en dyb Følelse, men var ikke fri for religiøst Sværmeri, som tilsidst gik over til en Art Tungsindighed. Som Barn gik Øhlenschlæger først i Skole hos en gammel Kone paa Frederiksberg og siden hos Byens Degn. På denne Måde blev han 12 År gammel uden at have lært Noget; men han havde havt Frihed til at sysselsætte sig som han selv vilde, og han havde benyttet denne til, som han selv siger, at sluge en 300 Bind af et bekendt Leiebibliotek i København, og derved erhvervet sig en temmelig Styrke i Modersmålet. I sit niende År digtede han en Morgenpsalme, som ikke er ilde. Ved et Tilfælde så E. Storm ham og fik ham optagen i Efterslægtens Realskole, hvis Forstander han var. Her lærte han godt, blandt Andet også Nordisk Mytologi; men da han var sund og stærk og havde et godt Hoved, så havde han alligevel megen Tid tilovers, som han anvendte til ret efter egen Lyst at læse og digte, ja endog til at forfatte og opføre Skuespil.

I en Alder af 16 År blev han konfirmeret, og skulde nu været anbragt på et Handelskontor; men både han og Købmanden vilde helst være fri for hinanden, og Forældrene vilde hverken tvinge eller overtale Sønnen. Han fik derfor en Smule privat Undervisning, daglig 1 Time, i Latin og Græsk, for at kunne blive Student. Men denne langsomme Måde at lære at læse de, allerede i sig selv for ham såre kedelige, latinske Forfattere på, udholdt han kun et År; da drev hans poetiske Natur ham til at forsøge sig som Skuespiller, og hans Forældre lode ham, som sædvanlig, selv bestemme sig. Men han havde intet Talent til denne Konst. Skønt voksen og stor, var han i Grunden fuldkommen barnlig; hans Sjæl var endnu altfor poetisk og drømmende. Fantasien var levende, Følelsen stærk; men han var ikke verdensklog, havde ingen Bøjelighed, intet slebent Væsen, var tværtimod stolt og frihedslysten, uden derfor at være fri for Undselighed og Ømfindtlighed. Han tabte også snart Lysten; den prosaiske og rå Virkelighed ved Skuespillernes Liv gav ham Afsmag derfor. Da fik et Par af hans fortroligste Venner, Brødrene H. C. og A. S. Ørsted, ham til at forlade Teatret og atter tage fat paa Latinen, for at han kunde blive Advokat. Han studerede nu en Tid lang flittig og blev, i Året 1800, indskreven som Student ved Københavns Universitet. Nogen Tid efter døde hans Moder, inden hun kunde opleve den Glæde at se hans Triumf, skønt hun i sit Hjerte havde næret stille Tro til hans ualmindelige Gaver. Dette Tab følte han dybt; thi hun havde elsket ham højt.

Imidlertid manuducerede Ørsted ham i Jura, og han var mere flittig og tålmodig til dette Studium end man af hans altid poetiskgjærende Natur skulde have ventet. Men han kunde naturligvis ikke undgå stærke

Adspredelser og betydelige Afbrydelser; således f. E. ved Søslaget den 2den April 1801, den deraf følgende Oprettelse af Studenterkorpset og Studenternes daglige Sammenkomster og Våbensøvelser. Også den Oldnordiske Mytologi og Historie droge ham til sig med uimodståelig Kraft, og de mange Bekendtskaber, han Tid efter anden stiftede med udmærkede Hoveder, f. E. Brødrene M. O. H. og J. P. Mynster, optoge meget af hans Tid og Interesse, og kunde umulig være gavnlige for hans juridiske Studium. Men da den geniale H. Steffens kom hjem fra Tyskland, og Øhlenschlæger lærte ham at kende, var det aldeles forbi med Juraen. De sås en Aften i Dreiers Klub, hvor denne den nyere, romantiske, Skoles Apostel talede meget og fremsatte med Dristighed og Veltalenhed mange ny Meninger. Blandt Andet påstod han, at Lessing ingen virkelig Digter var, og andet deslige, så at Håret rejste sig på Hovedet af de Tilstedeværende. Øhlenschlæger var den Eneste, der vovede at sige ham imod, så godt han var i Stand til. Da Steffens var gået, roste Øhlenschlægers Trosfæller ham, fordi han havde forsvaret den gode Sag godt. Men Øhlenschlæger svarede: I tage fejl, når I tro, at jeg altid vil stride med denne Mand; jeg føler, at vi To snart vil blive Venner. Og kort Tid efter søgte han Steffens op i hans Bolig. De begyndte at tale sammen Kl. 11 om Formiddagen og bleve ved til Kl. 3 om Natten, altsaa i 16 Timer. Imidlertid spiste de Beefsteaks og drak Vin paa en Restauration, spadserede, kom hjem igen til Steffens, hvor Øhlenschlæger sov om Natten, men så uroligt og idelig drømmende, at, når han havde slumret noget, sprang han ud af Sengen, og larmede og støjede. Morgenen derpå, efter Frokosten, gik han hjem og satte sig straks til at skrive det skønne lyriske Digt Guldhornene, hvori han tager den kort i Forvejen indtrufne Begivenhed, at to prægtige oldnordiske Guldhorn, som vare fundne ved Møgeltønder i Slesvig og opbevaredes på Kunstkammeret i København, bleve bortstjålne og indsmeltede, allegorisk: at Nordens gamle Guder havde belønnet den tro og ivrige Forskning efter det gamle Nordens herlige Liv med Gaven af de mærkelige Guldhorn, men havde atter borttaget disse; da Menneskene kun betragtede dem med nysgerrige og havesyge Øjne, ej mere med Kærlighed og Ærbødighed. Med dette gik han til Steffens, som da han havde hørt det, sagde: Ej! De er jo virkelig en Digter! Fra dette Øjeblik var Steffens og Øhlenschlæger uadskillelige. Og da nu Steffens både i Forelæsninger og i Selskaber allevegne højt og lydeligt lærte, hvad Øhlenschlæger altid havde følt og anet, men knap havt Mod til at tro, mindre til at påstå: at Poesien ikke, som man almindelig antog og tildels endnu antager, er en smuk og behagelig Bitting, men er det Højeste, Sandeste og Virkeligste her i Livet, så opgav han Juraen for bestandig og besluttede at leve og dø som Digter. Han havde dengang allerede en Fortælling, Erik og Roller, i Trykken; den kasserede han nu, gav Honoraret tilbage og betalte Trykkerens spildte Arbejde. Med en Boghandler havde han sluttet Akkord om et Bind Digte. Denne alt færdige Samling blev også næsten hel forkastet, og i største Hast skrev han en ny Samling, hvilken udkom 1803, og indeholdt mange ypperlige Stykker, deriblandt det yndige Sanct-Hansaften-Spil. Disse Digte gjorde Lykke, og nu var Krigen med Et udbrudt imellem den Gamle og den Ny poetiske Skole. Dog vedblev Hovedmanden for den gamle Skole, Rahbek, hvis Hjerte var nødt til, så vidt muligt, at elske alle Mennesker, bestandig at holde meget af Øhlenschlæger, som desuden var forlovet med en Søster til hans Hustru. I kort Tid skrev Øhlenschlæger nu en stor Mængde udmærkede Digte, f. E. foruden Sovebrikken og Freias Alter, Thors Reise til Jothunheim, hvilken nu udgør den første og uden Sammenligning bedste Del af „Nordens Guder", og Vaulundurs Saga, fremdeles Langelandsreisen og Jesus i Naturen, endelig Aladdin, hvilken sidste Fortælling af Tusind og En Nat han med så meget mere Sandhed og Varme kunde bearbeide, som det i Grunden var sit eget Liv han malede.

Øhlenschlæger var nu så bekendt og berømt, at han turde regne på offenlig Rejse-Understøttelse, hvilken han også senere fik, og forlod Danmark i August 1805. Han opholdt sig en Tid lang i Halle, hvor Steffens, der formedelst sine ny og fri Ideer ingen Ansættelse kunde få ved Universitetet i København, var bleven ansat som Professor. Her skrev han om Høsten sin første Tragedie: Hakon Jarl. Hans daglige Omgang i Halle var Steffens og Schleiermacher. Vinteren tilbragte han i Berlin, hvor han gjorde Bekendtskab med Fichte, Al. Humboldt, Joh. Müller o. Fl. Om Foråret 1806 gik han til Weimar og tilbragte der halvtredie Måned i Goethes næsten daglige Selskab. Her begyndte han paa Baldur hin gode, som han fuldendte i Dresden, hvor han stiftede Venskab med Tieck. Imod Vinteren rejste han til Paris, hvor han forblev i 18 Måneder, hvilket Ophold snarere synes at have tjent ham til uforstyrret at udvikle sin nordisk-poetiske Natur end til at gøre sig fortrolig med det franske Livs Ejendommeligheder. Han skrev her Palnatoke (på det Store Bibliotek havde han fundet Snorre Sturleson, Saxo Grammaticus og Suhms Danmarks Historie), og Axel og Valborg. Kort efter Københavns Bombardement 1807 kom Baggesen derfra til Paris; han og Øhlenschlæger sås ofte, og Forholdet imellem dem var så godt, som det kunde være imellem to Personer, der både som Mennesker og som Digtere vare fuldkommen modsatte Naturer. Endelig forlod han Paris, og gik over Würtemberg til Schweits. Her opholdt han sig Vinteren over på Coppet ved Genf hos Fru Staël Holstein, hos hvem han traf flere af Datidens berømte Literatorer: Bonstetten, Benjamin Constant, Baron Voigt fra Altona, Sismondi, A. W. Schlegel, Zach. Werner o. s. v. Ved Forårets Komme 1809 forlod han Fru Staël og hendes Kreds, og rejste til Italien. I Rom digtede han Correggio. Tilsidst længtes Øhlenschlæger efter at komme hjem og i Efteråret forlod han Italien uden at have set Neapel. Efter sin Hjemkomst blev han udnævnt til Professor i Æstetik ved Københavns Universitet, og i Foråret 1810 giftede han sig. Blandt hans Arbejder efter den Tid fortjene især Eventyret Aly og Gulhyndy fra 1811 og det episke Digt Helge fra 1814 at fremhæves.

Hans senere Liv indeholder Intet af særdeles Mærkværdighed; ti i de literære Stridigheder angående hans Digterværkers Værd, som Baggesen med så megen Heftighed begyndte og fortsatte, tog han personlig kun såre liden Del, og selv de senere Angreb af Heiberg, hvilke åbenbar fremkaldtes af Overbevisning og ej af Misundelse, og udførtes med solidere Våben end de Baggesenske, gik ham mindre til Hjerte, fordi hans fortræffelige åndelige og legemlige Sundhed var ham i så Henseende et sikkert Skjold. Han vedblev lige til det Sidste at fortsætte sin Virksomhed, som Professor ved Forelæsninger og som Digter ved at udarbejde mange nye Værker, især Dramer, for det meste tagne ud af Nordens Historie, af større eller mindre Værd. Den Kraft og Begejstring, som i Digterens yngre År havde elektriseret hele Norden, kunde naturligvis ikke vedligeholde sig hos den ældre Mand; men hans Landsmænds, ja hele Nordens Kærlighed, Ærbødighed og Taknemmelighed nød han usvækket, saa længe han levede. Han døde blidt og roligt den 20de Januar 1850.

Siden Holbergs Tid har ingen dansk Forfatter havt så stor en Indflydelse på Nationen som Øhlenschlæger, ikke, således som Holberg, ved bestandig at tale det Fornuftiges og det Rettes Sag på en Måde, der oplyste og morede på en Gang, men ved at vække hos Ungdommen Følelse af og Begejstring for vor Nordiske Nationalitet. Skønt han har oversat sine fleste Værker på Tysk, ja skrev endog Correggio først på Tysk, og skønt han kalder sig selv både en dansk og tysk Digter; så har næppe Nogen klarere end Øhlenschlæger lagt for Dagen, at ej alene den komiske, men også den tragiske nordiske Digter er forskellig fra den tyske, f. E. Goethe eller Schiller, såvel fordi Stoffet, der naturlig tilbyder sig ham, er et andet, som og fordi Måden, han opfatter det på, ej er den samme. Denne ejendommelige Nordiske Ånd, som Øhlenschlæger har fremmanet og Grundtvig bragt til Be-

vidsthed, udbreder sig også mere og mere over alle tre Nordiske Riger, og de Norske og Svenske erkende ligesaa fuldt som de Danske, at først dengang Øhlenschlægers alvorlige og dybe Røst lød over Norden, opvågnede dets Folk til Følelsen af en åndelig Selvstændighed.

Af Vaulundurs Saga.

Finmarken er et Land, som liggger saare høit oppe mod Nord. Der er meget koldt; thi Solen hæver sig kun om Sommeren lavt over Synskredsen paa Himlen. Aften- og Morgen-Røde løber i Eet; og hvad der begynder og ender den lange, varme Dag, længer Syd paa, og ligesom indfatter den i røde Guldbræmmer, det glimter her heel mat og sørgeligt, paa det at Livet skal ikke plat forgaae. Derfor er ogsaa al Overflødighed af Væxter og Urter flygtet fra disse Enemærker; kun de magre Naaletræer, som nærme sig til Forsteningerne, voxe omkring paa de nøgne Fielde, der den meste Tid ere bedækkede med Is og Snee. Folkene her ere ogsaa heel smaae og sammensnærpede, og Rensdyr er, af Fæ, næsten det eneste, hvad der opliver den døde Natur. Den halve Deel af Aaret er Solen ganske ikke tilsyne, og da er det kun nogle sære Strimer i Nord, der lyse med et mat Skin, ret ligerviis som Metalaarerne i de hule Fielde. Thi hvad Landet mangler over Jordskorpen, det erstattes igien fuldelig ved hvad der udi Biergene befindes. Og er det ligesom den udvortes Natur vilde hentyde paa den Rigdom der er udi Biergene, da de have Udseende og Frændskab dermed, som de steenagtige Træer og metalstrimede Nordlys om hvilke nyligen er mældet. Selv Menniskene have en besynderlig Overeensstemmelse i saa Skiel, da de at see til ere uanseelige, men deres Lemmer ere stærke og fast sammentrykte, og de i Almindelighed have en ypperlig Forstand og stor Kløgt, saa at det Indvortes besidder i Rigdom, hvad det Udvortes slet hen mangler, ret saasom Fieldene. Deres eneste Higen og Tragten gaaer derfor ud paa, at bringe for Lyset, hvad den haarde Natur indslutter, til Forundring for de Folk, som boe længer Syd paa! de ere gode Biergfolk og ypperlige Smedde. Og da de nu, al deres Tid, lever i en sælsom og uforstyrret Forening og Fortrolighed med den skiulte og dybe Natur, saa aabenbares der ogsaa for deres Siel heel underlige og selsomme Ting, der ere Andre ubekiendte, hvilket er Aarsag i, at de besidde Spaadomskraft og sær Viisdom.

Slagfidur, Eigil og Vaulundur vare Brødre af Finnernes Æt, deres Fader var Konge; hans Navn er i den lange Tid forkommet, og findes ikke udi de gamle Sager. Disse Brødre vare vise, stærke og ypperlige. Og som det nu gemeenlig hænder sig, at de Mennisker, som opvoxe i Overflødighed, og Intet mangler, og Intet maae undvære formedelst Nødtørfts Skyld,

gjerne trives bedre end Andre, saa vare ogsaa disse Brødre heel store og skiønne, og havde Intet tilfælles med de øvrige Finner, uden Snildhed og Kløgt, og ugemeen Forfarenhed udi at smedde Malm, samt hvad der hører til at finde, opgrave og rense det.

Nu hændte det sig engang, da disse Brødre vare i Biergene og udhugge Jern, at de pludselig funde en Guldmine. De bleve herover heel glade og arbeidede saare, for at faae det pure Malm løst. Iblandt Andet funde de en Guldklump, som udmærkede sig, fremfor de øvrige, i Fiinhed og Ypperlighed. I denne Guldklump sad der trende store Ædelstene af forskiellig Farve, een rød, een grøn, og een blaa, som tilsammen udgiorde et selsomt Tegn, Denne bar de hiem og viste deres Moder Dronningen, som var en Spaaqvinde og saare klog.

Aldrig saasnart havde Dronningen seet og betragtet denne Guldklump, førend hun gav sig bitterlig til at græde, og kunde længe ikke tale for Sorg og Drøvelse. Da hun nu endelig kom til sig selv igjen, og Sønnerne spurgte hende om: hvad da dette Tegn havde at betyde, og om der var nogen Ulykke at befrygte, for dem eller deres Æt? saa sagde Moderen: Ak, mine kiere Sønner! Eder er en stor Lykke beskieret. Da nu Sønnerne trængte ind paa hende, og spurgte hende, hvi hun da græd og klynkede, naar der intet Ondt var dem ivente, men tvertimod alt Godt? saa sagde hun: Ak, mine kiere Børn! Tilgiver mig min Bedrøvelse og Graad! thi det giør mig bitterlig ondt, at I skal skilles fra mig, da jeg dog havde troet at intet uden Døden skulde adskille os. Derpaa sang hun, uden at oppebie Sønnernes Svar, saaledes, efterat hun først endnu engang havde betragtet Guldklumpen, heel agtsom, med den røde, grønne og blaae Ædelsteen:

Grøn siger: Græs,
Blaae: klar Himmel,
Rødsteen: Roser,
Guld: Bæn Mø.
Længer ned
Jer Nornen vinker,
Hvor lysblaa Himmel
Om spraglet Vaargræs
Venligt hvælver.
Lillievande,
Med guldgule Lokker,
Skal der Eder tryste
Til hvide Bryste.

Da Slagfidur, Eigil og Vaulundur det hørte, bleve de betagne af en stor Glæde; thi de havde ofte gaaet og talt med hinanden, om hvorlunde de skulde faae sig Hustruer efter deres Sind; thi Landets Qvinder der, vare smaae og uanseelige, og deres Hierter var blevne hart betagne af Længsel efter de skiønne Qvinder, som boede længer mod Syden, om hvilke deres Moder, som var en svensk Konningsdotter, ofte havde talet. De havde tit besluttet at drage bid, men deres Forældres Bønner havde

holdt dennem tilbage. Det var derfor den høye Tid at dette lykkelige Varsel indtraf, thi de trende unge Kæmper længtes saare, og det var heel ynkeligt at see dem gaae søvnløse om Natten over de kolde Sneebierge, med Riim i Lokkerne og Graad paa Kinderne, hvorudi de blege Nordlys speilte sig.

Da nu altsaa Moderen, ved sær Viisdom, havde aabenbaret denne deres tilstunden Lykke, og Forældrene saae at det var en Styrelse af Nornerne, som sidder under den Ask Ygdrasil i Asgard, og bestemme Menniskenes Skiebne, saa sloge de sig tiltaals, hvorvel de begge, sær Moderen, fældte bittre Taare. Derpaa klædte de trende Brødre sig i lyse Brynier, og bunde tunge Slagsværd om deres Lænder, og satte Guldhielme paa deres Hoveder, hvilke de havde smeddet sig af den store Guldklump. De trende Ædelstene, som derudi befandtes, havde de deelt, og paa en konstig og sindrig Maade sat udi Hielmene, hvilket gav dem en sær Anseelse, og forhøiede deres naturlige Dannisheb. Slagfidur havde valgt den grønne, Eigil den blaae, men Vaulundur den røde. Derpaa spændte de stærke Rener for deres Slæder og joge afsted. Og var det da heel underligt at skue de trende Ungersvende, blussende af Ungdoms Frighed og Forlængsel, i de straalende Pandserplader, siungende, som en Vind at jage over den kolde, stille Snee, mellem Granerne, der ligesom af Misundelse rystede den hvide Riim ned paa deres Hielmbuske, i det de fore dem forbi.

De kiørte længe indtil den klare Midnat, da Stiernerne komme frem paa Himlen, ligesom af Nysgienhed, for at see hvorhen de vilde styre deres Kaas. Som de nu fore over Sletten, forbi det Bierg, hvori de tilforn vare van at opgrave Malm, saae de i det lyse Maanskin en Hob smaae Mænd komme vrimlende ud af Bierget, og løbe hen imod dem, over Sneen, saa let, at der slet intet Spor kiendtes. De havde graae Trøier paa, som sadde dem knapt om Livet, røde Huer, røde Øine, og sorte Tunger, med hvilke de lallede ud af Munden, idet de blinkte med Øinene. Det var Svart-Alfer, som da de komme nærmere til Slæden gave sig til at danse rundtomkring den og siunge:

Slagfid, Eigil,
Dertil Vaulund,
Kongesønner!
Hvi vil I svigte?
Fødte Finner!
Fødte Biergmænd!
Den grønne Karfunkel
Bedr' end Græs er.
Rosenstenen
Bedr' end Rosen er;
Blaaglimmerten
Bedr' end Luft er.
Hvi vil I fornægte
Finnevæsen?

Eigil slog paa sin Reen, saa at den foer frem og styrtede

een af Svart-Alferne til Jorden; da standsede de Andre den udi sin Fart, og siunge atter:

Under Jordskorpen
Er Finneverdnen,
Er Finneglæden.
Søg ey Uden,
Hvad Inden I eye.
Forsmaae ei de spøgende
Smaae Svart-Alfer.
Vi vise Jer Vey
Til Jern og Guld,
Til smukke Stene.
Det Bedste er Inderst,
Og ey Yderst.
Under Jordskorpen
Er Finneverdnen,
Er Finneglæden.

Slagfidur slog til sin Reen, saa at den foer frem og styrtede endnu een af Svart-Alferne til Jorden; da standsede de Andre den atter udi sin Fart og siunge atter:

Fordi Eigil
Ad Renen hødeb,
Fordi Slagfidur
Ad Renen hødeb,
Vort Had dem følge!
God Tid! Ond Tid!
Graadstid! Dødstid!
Fordi Vaulund
Svart-Alfer svigteb:
God Tid! Ond Tid!
Graadstid! Frydstid!
Thi ei han hødeb.
Farvel I Finner!
Kongesønner.

Derpaa saae man dem ved det klare Maaneskin løbe over den hvide Slette, hen i Bierget igjen. Deres Stemme havde en underlig Klang, den lød, som naar svag Nattevind hvidsler giennem Sneen i Smaakrat; og som de tørre Løv der rives af, naar saa skeer, og møde sig i Luften, var deres Dands.

De trende Brødre bleve heel underlig tilmode over dette Blindværk; dog troede de Guldklumpen og deres Moders Spaadom bedre, end Svart-Alfernes forvirrede Sang, som de desuden ingen ordentlig Rede kunde finde udi; thi droge de altsaa hurtigen Syd paa. Deres Moder havde givet dem allehaande Spise og Drikke med paa Reisen. De sov, naar de bleve altfor trætte, i deres Slæder, og bedækkede sig med Renshuder. Paa denne Maade komme de, efter adskillige Dagreiser, til Sverrige, til et Sted, som kaldes Ulfsdalen, formedelst de mange Ulve som derudi befindes. Der byggede de sig en Gaard ved en Søe, hvor der var mange og skiønne Fiske; og levede saaledes, medens Vinteren varede, af Fiskerie, og af at gaae paa Jagt, efter Ulve og Biørne, af hvis Skind de giorde sig Klæder og Sengebækker.

Aly Hamamys Kilde.

(Af: Aly og Gulhyndy, et Eventyr.)

I Bagdad levede en riig Kiøbmand ved Navn Ibrahim. Hans eneste Søn Aly, et ungt Menneske af sieldne Egenskaber, var sin Faders Stolthed og Glæde, skiønt han kun lidet slægtede Faderen paa. Denne satte sin Lyksalighed i at nyde Livet, og i den Driftighed, der hører til at skaffe sig Nøglen til alle jordiske Fornøielser: Rigdom. Sønnens Hu var derimod henvendt paa Granskninger og Læsning. Han forlod sielden sit Kammer; først i Aftenkiølingen pleiede han at gaae ud af Byen, langs med Tigeren, til Iman Tzasers, en muhamedansk Helgens Grav, der stod i et rundt Tempel, omplantet af Dadler, en Fierdingvei fra Staden. Her satte han sig gierne i Skyggen og havde sin Fornøielse af at betragte de Mennesker, som gik ham forbi, for at holde deres Bøn i Templet. — — Naar det mørknedes, reiste han sig først, og gik da hiem, Skridt for Skridt, med Øinene heftede paa Tigerens maanelyse Bølger, eller paa det friske Grønne paa Strandbredden.

Hvor er det muligt min Søn, sagde Faderen engang efter en lang og lykkelig Reise, da han havde afpakket sine Kameler, at du i saa ung en Alder saa reent slaaer dig fra Verden? Jeg priser din Flid; men glem dog ikke, at Naturen selv, næst vor hellige Alkoran er den viseste Bog, med skiønne Lærdomme paa hvert Blad. Hvad er Indsigt uden Erfarenhed? Har ikke Een af vore Verdsligvise selv sagt, at Reisen er en Ild, hvorom det raae Kiød maa dreies, for at vorde spiseligt og velsmagende?

Kiære Fader, svarede Aly, overlad mig endnu et Par Aar til mig selv; naar jeg da træder ud i Verden, vil jeg handle med mere Kraft, I har Ret i, at Naturen er den viseste Bog; men den er ofte skrevet med saa utydelig Stiil, at der hører stærke Øine til at see og læse. Hvad vi ikke selv kunne, maae vi lade Andre giøre for os; og saaledes reiser jeg maaskee ligesaa meget paa mit Kammer, som I paa Eders Kameel gjennem Ørkenen. Alle kunne ikke reise; og hvis jeg, hvad en god Musselman er Religionen skyldig, kun ogsaa eengang i mit Liv kommer til Mekka, saa var det mig maaskee alt Reise nok.

Skiøndt nu Ibrahim ikke var tilfreds med at høre sine Yndlingsmeninger modsagte, kunde han dog ikke andet end billige den sieldne Flid og Stadighed hos sin Søn; heller ikke var det hans Faderforfængelighed ukiært, at høre Aly udraabt af Alle, som kiendte ham, for et Mønster paa et ungt Menneske.

Paa den anden Side var Faderens Yttringer ikke uden Virkning paa Sønnen. Han begyndte at føle Forskiællen imellem blot Forestilling og virkelig Nydelse, og naar han læste om noget Stort, Skiønt eller Forunderligt, var han ikke længer saa ganske henrykt under Læsningen; han begyndte at ønske sig selv at opleve Sligt. I en saadan Stemning steeg han da ofte op paa Altanen af sin

Faders Huus, hvorfra han havde en fri Udsigt over Tigeren og den sandige Dal, til Biergene i Horizonten; hvor han i klart Veir kunde skielne Ruinerne af det gamle Babylon ved Bredden af Euphrat. Han kunde staae saaledes hele Timer, og drømme sig i de besynderligste, eventyrligste Forhold.

Naar han nu gik sin sædvanlige Aftengang, til Tzafers Tempel under Daddeltræerne, forekom det ham eensformigt og smaaligt. Han troede at læse Foragt for sig i Blikket af Tigerens hurtig-henskyllende Bover, der havde gjort saa uhyre Reiser fra Høilandet i Asien, giennem aldrig seete Huler og Fielde. Naar han sad i Skumringen, kom det ham for, som om de skvulpende Bølger, der styrtede mod Kiselstenene, fortalte ham Eventyr om Optrin, de paa fierne Steder havde været Vidne til.

Nu besluttede han engang igien at vandre ud til Ruinerne af Babylon, hvor han kun eengang havde været i sin Barndom. Hans Fader, som fornøiede sig over den nykomne Lyst, og troede i den at see Begyndelsen til en forandret Levemaade, gav ham gierne Tilladelse, at anvende nogle Dage paa denne Vandring.

Du vil i det Smaae finde et Billed af det Store, min Søn! sagde han, paa denne korte Reise; thi saa kort den er, mangler den ikke Afvexling. Omegnen er ligesaa bebygget, som den brede Dal siden er sandet; ja den ligner en Ørk, indtil atter Biergenes grønne Tæppe møder dig, og byder dig ind i de behageligste Skov-egne. Jeg vilde holde det ufornødent, at give dig en Formaning med paa Veien, dersom jeg ikke vidste, at unge Mennesker, som du, ofte med stor Omhyggelighed beskiæftiger Indbildningen med æld-gamle og langtfraværende Ting, uden at vide, hvad der foregaaer ved Siden af dem. Vogt dig altsaa for at vandre over Heden mellem Bagdad og Babylon ved Nattetide; indret heller din Van-dring saa, at du gaaer over den i Morgen- eller Aftenstunden. Det er et almindeligt Sagn, at en ond Aand har kaaret sig denne Hede til Bolig; at han svæver over den om Natten, og har sin Lyst af at fordærve Mennesker, som med deres Nærværelse for-styrre hans natlige Sværmen. Sønnen lovede sin Fader dette; og efter at have ladet sig snøre en Vadsæk paa Ryggen, tog han Stav i Haand, og begav sig en Morgen tidlig paa Veien.

Han gik over den lange Skibsbro, der med stærke Jernlænker er fæstet over den rivende Tiger, der har faaet sit Navn Thir (en Piil) af sin Hurtighed. Aly skyndte sig giennem den temmelig forfaldne Forstad, og nu kom han til en smuk Moskee. I Nær-heden af denne holdt endnu den samme Caravane, med hvilken hans Fader for nogle Dage siden var kommen; den udhvilede sig til at fortsætte Reisen videre. Hvor selsomt forekom det ham, at giennemstreife denne bevægelige Handelsstad, hvor Husene vare Ka-meler og Palladserne Elephanter! Aly gik forbi en saadan Ele-phant, paa hvis Ryg var bygget et temmelig stort Huus. Det var Middagstid, og Børnene som legede i Græsset skulde op til

Bords. Faderen, som stod nede imellem dem, tog nu det Ene efter det Andet og rakte det Elephanten; denne fattede det med sin Tryne, slyngede det langsomt og varligt i Luften, bøiede Trynen over Hovedet, og gav Barnet til Moderen i Døren deroppe, som imodtog det ene efter det andet, uden Tegn til Frygt, og uden at Børnene skrege, eller viste sig forskrækkede. Den aabne Moskee var fuld af Mennesker, der deels takkede Alla for en lykkelig Hiemkomst, deels bade om fremdeles Held til at fortsætte Reisen. Aly opholdt sig hele Dagen i denne forunderlige Omgivning; mod Aften indbøde ham nogle Kiøbmænd i deres Telt, hvor unge indianske Karle og Piger dandsede under Trianglers og Pibers Lyd. De giestfrie Araber glædede sig ved at kunne byde ham et godt Aftensmaaltid og et mageligt Nattely.

Tidlig næste Dags Morgen gav han sig paa Veien igien i Kiølingen. Han vandrede over Heden, som var udyrket og ufrugtbar. Han fandt Fornøielse i at arbeide sig igiennem Sandet til frugtbare Strækninger, der som Landøer laae i det gule Støv, med grøn Engbund, brogede Blomster og enkelte Palmer, der vederqvægeligt udbredte deres grønne Solskiærme, og som, formedelst deres Husvalelighed, havde ligesom noget Guddommeligt. Aly følte sig begeistret. Det gaaer Araberen i sin Ørk, som Biergboeren paa sit Field, som Øboeren ved Overblikket af det hellige Hav. Og har han end aldrig seet det før, saa finder han sig strax, som Fuglen, i sit Element, og overlader sig trøstig til sin Naturdrift. Den overmodige Yngling spildte sine Kræfter; Middagen kom; Heden blev trykkende; Tørsten plagede ham. Aly ilede med stærke Skridt mod de fierne Bierge, og ønskede, som hans Stammemoder Hagar i gamle Dage, at finde en Kilde paa Veien, for at slukke sin Tørst.

Han havde hørt om en Kilde i Nærheden. Hvor glad blev han ikke, ved at træffe paa en større Jordstrækning end sædvanlig, hvor hyppige, men vantrevne Palmer omhvælvede en Brønd. Det rislende Vand lokkede og pirrede Tørsten. Nu stod han for Kilden. Men man tænke sig Alys Nedslagenhed, da han saae Røg stige op af Voverne og lugtede Svovldampe! Fortvivlet over det feilslagne Haab, kastede han sig i Nærheden af Kilden under Palmerne. Han følte sig mat af Heden, træt af Anstrængelsen, og sov paa Øieblikket ind.

Han havde ikke sovet længe, før han blev pludselig vakt af en stærk Røst. I det han slog Øinene op, blev han en Mand vaer i en linnet Kiortel, siddende paa en Kameel, der var behængt med Krukker og Læderflasker. Ulyksalige! raabte han, er I kied af Jert Liv, siden I paa saa letsindig en Maade vil ende det? Aly sprang op, og Manden paa Kamelen blev fast forskrækket; thi han havde ikke giort Regning paa at kalde den Sovende fra de Døde, skiøndt han af naturlig Medlidenhed tilraabte ham. Hvad vil I? spurgte Aly, hvad Fare er der ved at slumre under disse Palmer i

Middagsheden? Kiender I ikke denne Kilde? sagde Manden. Nei, svarede Aly, og fortalte ham, hvor han var fra, og hvor han vilde hen. Manden i Kittelen sagde: Det lader til at den onde Aand ikke blot driver sit Væsen her ved Midnat, men ogsaa ved Middag. Følg mig hen under hiin Palme, som staaer længst fra Brønden, saa skal jeg husvale Eder med en kiølig Drik. Jeg boer i næste Bye, hvor endnu Vandet er saa slet, at vi daglig maae skiftes til at hente Vand fra Tigerstrømmen. Alle de Krukker og Flasker, som i her seer, ere fyldte ved Floden af Eders Fødestad. Jeg maa lee deraf, naar jeg betænker, at I kommer fra Tigeren til os for at drikke; ja at I selv udsøger Eder det allerfordærveligste Væld, der vel kan synes at have sit Udspring fra Helvede.

Disse Ord vilde strax vakt Alys Nysgjerrighed, dersom ikke Tørsten havde været større. Han gik hen med Manden, som rakte ham en Krukke, og sagde: „Læsk Eders Trøst! sæt Eder saa op med mig paa Kamelen. Vi ere snart i min By, der kan I hvile, og mageligt mod Aften gaae til Babylon. Aly takkede ham. Han steeg paa Kamelen, og de rede stiltiende afsted i Heden den øvrige Vei, indtil de komme til en langt større Sandø, end Aly før havde seet, bevoxet med Træer og bebygget med Hytter. Kun et bredt Sandstræde skilte den fra det grønne faste Land, som strakte sig friskt ned fra Foden af Biergene imod Ørkenen. Vandhenteren lod Aly gaae ind i sin Hytte, hvor de bøde hinanden vexelsidig til Giest: hiin ham paa en kiølig Sorbet, denne hiin paa det gode Maaltid, han havde i sin Vadsæk.

De havde neppe stillet deres Hunger og Tørst, førend Vandhenteren paa Alys Begiering tog Ordet og sagde: Det undrer mig, at I aldrig har hørt tale om Aly Hamamys Kilde. I maa da vide, at denne Brønd, som jeg sagde, i gamle Dage har været god, ja en Sundhedskilde, hvortil utallige Værkbrudne aarlig have begivet sig. Den er opkaldt efter vor hellige Profets Svigersøn Aly, som paa dette Sted engang skal have knælet, for at forrette sin Bøn. Da han nu, som en oprigtig Muselman, først vilde tvætte sit Ansigt og sine Hænder før Bønnen, og intet Vand fandt i Nærheden, skal han, i fuldkommen Tillid til den Almægtige, have vredet Hænderne i det hede Sand; hvilket strax er løbet ham fra Fingrene, som de klareste Vandstraaler; hvoraf denne Brønd har sin Oprindelse. Men de onde Aander, som fordærve alt hvad de kunne overkomme, efter Allas besynderlige Langmodighed og skiulte Hensigt, have med Tiden sat sig i Besiddelse deraf, især den fæle Zeloulou, der om Natten har sit Ophold paa denne Hede. Man mener, at han boer i denne Brønd; og han har ikke alene fordærvet Vandet, saa det ganske har tabt sin lægende Kraft, men er endog vorden giftigt og dødeligt. De Svovldampe, som opstige deraf, forpeste Luften. I kan altsaa selv begribe, hvor forfærdet jeg maatte blive, ved at see Eder slumre der. I kan takke Eders sunde Natur og den pludselige Hielp for Eders Redning.

Hvor bevæget blev Aly ved at høre Vandhenteren fortælle dette! Han trykkede hans Haand, og med Haandtrykket fulgte nogle Guldstykker. Den Fattige blev herover saa glad, at den Rige glemte sin nylige Fare over den Fattiges Glæde. Denne fulgte Aly et Stykke paa Veien; og nu havde han ikke langt at gaae, inden han naaede behagelige Skove af Cypresser, Ahorn og Cedertræer, hvorigiennem han gik ned til Ruinerne af det gamle Babylon, som laae ved den mægtige Flod.

Nu stod han i Midten af de vidtadspredte ubetydelige Levninger, bevoxet med Græs og Mos. Nogle Støtter og Mure stode endnu ved Strandbredden og speilede sig i den rolig forbiflydende klare Euphrat. En Hyrde sad paa et Architrav og blæste paa Rørfløite, medens hans Giedehiord trippede omkring og nippede det høie Græs mellem Stenene. Kiender I dette Sted? spurgte Aly. — Jeg har min Hytte her i Nærheden.— Hvad betyde disse Steenbunker? — Her skal eengang have staaet en gammel Stad. — Kan I intet fortælle mig derom? — Nei, det har været her saa øde i lang Tid; hverken min Fader eller min Bedstefader kan erindre sig det anderledes. — Aly stod hensiunken i Tanker. Det kom ham rørende for at see den unge Hyrde sidde paa Stenen, som den sorgløse Nutid paa Oltids Grav, ved Randen af Tidens forbiilende Strøm, den paradisiske Phrat, der saae Adams og Babylons Fald, og som endnu ungdommelig rullede hen med sine friske Bølger! Ethvert usædvanligt Præg i de hensmuldnede Steenklodse opløftede ham: og han tænkte ligesaameget derved som den unge Hyrde intet, der plukkede Græsset af Stenene med Aly; ikke for at læse Indskriften, som han; men for at give sine Gedder, hvad de ikke selv kunde naae.

Han begav sig henimod Aften igien paa Veien til Bagdad. Med Hovedet fuldt af Betragtninger streifede han over Heden. Den skiønne Aften opmuntrede ham; der var kiøligt og klart, og Bagdad laae ham allerede, da han var gaaet nogle hundrede Skridt, saa tydeligt for Øine, at han ikke kunde andet, end give sig god Tid, i den Tanke, at han kom tids nok. Han opholdt sig længe paa de yndige Sandøer. Maanen gik op, og skinnede saa klar, at den næsten ganske giorde Nat til Dag. Saaledes glemte han ganske Tiden; han følte sig træt; og da han noget borte saae en stor Steen med et udhugget Sæde, kunde han ikke lade være, at sætte sig der med Haand under Kind, og stirre hen i den rolige klare kiøle Ørk. Palmerne susede i Vinden over hans Hoved. Men man forestille sig Alys Forskrækkelse, da Vinden med eet lagde sig! thi han hørte Kilden risle nogle Skridt derfra, og lugtede de fæle Dampe, som Vinden før havde viftet til den modsatte Side.

Forfærdet sprang han op, og løb over hundrede Skridt tilbage. Han mærkede, at det pludselig trak op til et truende Uveir. Ved det svage Maanelys, der hvert Øieblik truede med at skiule

sig bag tykke fra Horizonten drivende Skyer, kunde han netop skiælne hvad Vei han skulde hiem. Han ilede afsted, og fordømte den Vane, der bragte ham til, ved mindste Leilighed at slutte sig ind i sit eget Indre, som en Aftenblomst, uden at tænke paa, hvor han var, eller hvad der foregik omkring ham. Det blev alt mørkere og mørkere; Tordenskyerne skiulte Maanen; stærke Skrald rullede over hans Hoved; ingen Regndraabe faldt. En heed Vind susede giennem Ørken og oprørte Sandet, saa Aly idelig maatte lukke Øinene. Lever der virkelig onde Aander, tænkte han, som kunne skade Menneskene? Nei, Uskyldigheden er det sande store Salomons Seigl, som selv ei den skrækkelige Eblis formaaer at bryde! — Han havde næppe talt dette, før et forfærdeligt Bælmørke tvang ham til at staa stille. Pludselig stod Himmel og Jord i en bleg Lue; en takket Svovlstraale knittrede over hans Hoved, og slog ned lige ved Siden af ham i et huult Træ. I det samme brast skyllende Regn fra Skyerne, og Aly styrtede bedøvet af uhyre Tordenskrald til Jorden. Længe laa han saaledes. Endelig blev alting roligt, og han hævede atter sit Hoved. Men hvor forfærdet blev han, da han i den mørkeblaae maaneklare Nat saae en uhyre sort Kæmpe staae for sig paa Heden! Hans uformede Hovedknub rakte høit op i Luften, og med et stort blegfunklende Øie i Panden betragtede han Aly. Aly vilde flygte, men Forfærdelsen bandt ham fast til Stedet. Skiælvende stirrede han atter paa den uhyre Kæmpe, som han meente vilde knuse ham. Hvor glad var hans Forundring, da han opdagede, at den frygtelige Skikkelse ikke var andet, end en lang kulsort Sky, den sidste Levning af Tordenveiret, med et Hul i Midten, hvorigiennem just Maanen straalede! Denne Opdagelse gav ham Modet ligesaa hurtigt tilbage, som han havde tabt det. Han indsaae, at det Hele ikke var andet end et Naturoptrin, der formodentlig ofte gjentog sig i den lumre Dal, og som havde givet Almuen Anledning til Overtro. Han skyndte sig nu afsted med nye Kræfter; og det varede ikke længe, inden han atter med let Hierte gik over Tigerbroen, glad over saa lykkelig at have tilendebragt sit Eventyr.

Men den sorte Zeloulou, (thi det havde virkelig været ham, der havde sin Spøg af at forblinde den selvkloge Yngling) stirrede smilende efter ham med det gloende Øie; og loe saa det skiælvede i Ørkenens Palmer. Derpaa rystede han Mankerne paa sit uhyre Hoved, foldende de store Luftmasser af sit Legeme i sig selv, og svævede hen over Brønden, hvor han dannede som en Skystøtte, og sank pludselig ned, med et forfærdeligt Hyl. — Fra nu af besluttede han, at besnære og fordærve Ynglingen; som vi ville bede Alla bevare med, hvad han selv kaldte det store salomoniske Seigl.

Thor med sit Følge drager til Jetternes Land.

(Af: Thors Reise til Jothumheim, et episk Digt i fem Sange).

Thrudvangers stolte Herre
Drog frem med freidigt Mod:
Hans Bukke med hans Kerre
Tildes[1]) hos Bonden stod.
Til Jothunheim at vanke
Lysted den stærke Mand.
Droge de Kæmper ranke
Da mod Troldkæmpe-Land.

Det kan jeg fuldvel sige,
Tialf blev en Helt saa god;
Han var en Kæmpes Lige
I Førlighed og Mod.
Det voldte stærken Spise[2]);
Dertil var han heel klog.
Thor monne høit ham prise.
Han bar den tunge Braag[3]).

Rosga, den vene Syster,
Vel havde Freias Maal;
Om hendes trinde Bryster
Sig hvælved blanken Staal.
Som ingen Mø i Thule[4])
Hun smilte kiek og huld.
Over de Lokker gule
Bar hun en Hielm af Guld.

Med megen Larm og Bulder
Gud Thor i Kobber gik,
Med Miølner paa sin Skulder,
Med Fasthed i sit Blik.
Loke var ei betynget;
Med lette Skridt han gled.
Hans sorte Lok sig slynged
Ad hvide Brynie ned.

---

[1]) imidlertid. — Til Belønning for den Gestfrihed, som den fattige Bonde og hans Hustru havde vist Thor og Loke, tog Thor deres Børn Tjalfe og Rosga med, og forbleve disse siden altid i Gudernes Selskab.
[2]) nemlig Marven af Bukkebenet, han havde listet sig til at spise.
[3]) Vadsæk. [4]) her de nordiske Lande i Almindelighed.

Som nu de Kæmper gode
Sig rask affted begav,
Da pludselig de stode
For et vreeladent Hav.
De stolte Bølger skummed,
Og rørte hviden Bund.
Vredeligt Ægir brummed
Huult fra sin sorte Grund.

I dybe Klippehaller
Sidder den Herre svar,
En Krone af Koraller
Han om sin Tinding har:
Han styrer Bølgen dunkel
Med sin Baadshagestang
Besat med klar Karfunkel;
Hans Haar er Skiæg og Tang.

Naar med sin Stang han rager
Den understærke Gud,
Da Havet vældigt brager,
Og seer heel bistert ud.
Paa Hlesey[1]) kan I finde
Hans Muskelthrone staae.
Ran er den Herres Qvinde;
Hans Datter Bølgen blaa.

Med Niord tit Forbund fanger
Den vaade Gud saa tryg;
Niord paa sin rappe Ganger
Da rider ad Bølgens Ryg.
Dens vilde Flugt forminDsker
Vist Havets Rasen ei;
Forfærdeligt den vrinsker
Hen ad sin vaade Vei.

Da Thor nu mon fornemme,
Selv Loke frygtsom stod;
Da hæved han sin Stemme
Og bad ham fæste Mod.
Du bødst mig selv hidbrage,
Sagde den stærke Mand;
Nu vil vi ei forsage,
I hvad der møde kan.

---

[1]) Den Læsø i Kattegat.

Thi styrted som en Klippe
I Havet Asathor;
Han lod ei Haabet glippe,
De Andre efterfoer.
Med Hielm og Pandserserke,
Opmuntred', uforsagt,
Strede de Kiæmper stærke
Mod Havets store Magt.

De stemte sig med Vælde
Igiennem Fraad' og Tang;
Under steile Fielde
De hørte Havfru'sang.
Da gieldte det tilvisse
At bryde vaaden Rum;
Høit over deres Isse
Slog Havets hvide Skum.

Det maa Enhver vel sige:
Den understærke Thor
I Styrke har ei Lige
I Himmel som paa Jord;
Han sine Sener spændte,
Han hialp de Andre hver;
Ret som en Hval han rendte
Forbi de skarpe Skiær.

Kun sielden længe dvæler
Den understærke Mand:
Snart Midgardsormens Qvæler
Vandt til det tørre Sand.
Da stod de vandbetynget
Ved Maanens matte Skin,
Udi en Ørk, hvor Lynget
Dem vikled Foden ind.

Før falder Maanens Skive
Fra Himlen ned til Jord,
Før Thor kan modløs blive;
Han raabte høit de Ord:
Nu lader os med hverandre
Ved dette røde Lius
Dybt ind i Landet vandre,
Indtil vi seer et Huus.

Stolten Frue,
De skulde drage til Julestue.
Hun var vel svøbt i Skarlagenklæde;
Med Biørneskindet var dækt den Slæde.

Skarlagenklæde;
Med Biørneskindet var dækt den Slæde.
De Gutter stande ved Ledet og fryse,
Alt i den paltuge Bondekyse.

Ved Ledet og fryse,
Alt i den paltuge Bondekyse:
„Og maatte vi ride med paa Føllet,
Vi smagte vel lidt af Juleøllet.“

Med paa Føllet,
Vi smagte vel lidt af Juleøllet.
De ledte fra Stalden den unge Fole:
„Heel daarlig kun er vor Høitidskiole!“

Unge Fole:
Heel daarlig kun er vor Høitidskiole.
De sprunge paa Folen ubehænde;
De monne hinanden Ryggen vende.

Ubehænde,
De monne hinanden Ryggen vende.
Saa rede de med til Kongesalen,
Een holdt i Manken og Een i Halen.

Til Kongesalen:
Een holdt i Manken og Een i Halen.
De sang paa Veien for ei at fryse.
Ung Hroar tabte sin Gedekyse.

For ei at fryse.
Ung Hroar tabte sin Gedekyse.
Fru Signelil skued de Lokker gule,
Hun kunde saalidet Graaden skiule.

Lokker gule!
Hun kunde saalidet Graaden skiule.
Hun kiændte Hroar, saa langt var Haaret;
Kun Trællen var ham i Klæderne skaaret!

Langt var Haaret;
Kun Trællen var ham i Klæderne skaaret.
„Min Hustru, hvi dine Øine rinde?" —
„Jeg kan ei taale de Østenvinde."

Øine rinde,
Jeg kan ei taale de Østenvinde.
„Men vender I Drenge nu tilbage
Og mindes vel Eders unge Dage!"

Gaaer tilbage,
Mindes vel Eders unge Dage! —
„Og frygt kun ikke, vor ædelig Frue!
Vi bære Blus i den Julestue.

Ædelig Frue,
Vi bære Blus i den Julestue.
De Blus skal lyse saa høit i Landet,
Vel tyve Miil de skal sees fra Vandet.

Høit i Landet!
Vel tyve Miil de skal sees fra Vandet.
Vi skylde Kong Frode Bødelpenge,
Fordi han lod os vor Fader hænge!"

Kong Frode sidder i Gyldenkiol,
Han lod indbære den Tryllestol.
Den gamle Hex, i Skoven var,
Til Julegildet paa Baar man bar.
Der aldrig feiredes mindste Fest,
Hvor ei Alrune var Kongens Giæst.

Trolkonen sidder med sølvgraat Haar,
Som hende lige til Jorden naaer.
Kong Frode drikker med Jarler i Ring,
Han lod Guldhornene gaae omkring.
„Og sig os nu, du Qvinde saa graa,
Hvad Skiæbne monne du Helten spaae?"

Alrune drikker af sorten Horn,
Deri hun blander et Edderkorn[1])

---

[1]) Et giftigt Korn.

Da ryster hun stærkt paa hvert et Lem,
Af Panden svede Draaberne frem.
Hun gisper og stønner saa bleg og hvid,
Da galer Hanen ved Midnatstid.

„Og hør, Herr Konge, jeg siger forsand:
Det Smaae det Store vel fælde kan!
Jeg sad igaar paa min Egerod,
Da steeg en rødhaaret Mand af Flod;
Med Stang i Haand, med et søgrønt Skiæg,
Og Kinden hvid, som en kalket Væg.

Han tog mig ud paa Marken. Jeg saae:
En styrtet Hest som et Aadsel laae!
Ei Blod af Gangerens Indvold fløb,
Den fandt for Fluernes Braad sin Død.
Han sang: Tit vælter Tuen et Læs,
Tit strander Skibet paa mindste Næs!

Den Tid, Du fældte Kong Halfdan, Drot!
Da dræbte Du ikke din Fiende godt.
Hvo Ukrud luger, min Herre god,
Maa luge det op med Trevl og Rod;
Hvis ei, da breder fra Gierdets Rand
Sig snart den saftige Løvetand;

Og voxer saa vildt med sin skarpe Saft,
Og blomstrer gyldent i første Kraft,
Og truer dig med sine Duun saa rund.
Thi jager dem bort din blæsende Mund,
Betyder det, Konning, at du skalst døe. —
Det sværger Alrune, — ved Hop og ved Hø!“[1]

Kong Frode grunder saa mørk i Sind;
Da nærmer sig Signe med Rosenkind,
Og seer paa Qvinden saa bønlig blid,
Og stryger en Ring af sin Finger hvid.
Den glider ned i Alrunes Skiød,
Og glimter med en Karfunsel saa rød.

---

[1]) Ved at råbe: Hop og Hø! havde Vifil givet Drengene Helge og Hroar et Tegn til, at de skulde skjule sig i en Jordhule for Frodes Udsendinge.

Saasnart Alrune Karfunklen seer,
Hun anderledes tilsinds sig teer;
Og siger: „Frode, min Konning, ak,
Hvad vil I agte paa Kiærlingesnak?
I stole paa Eders Glavind trygt;
Og ængstes ei af en Nidingefrygt.“

Da blusser Frode med skummelt Mod:
„Hex, dine Lemmer skal svede Blod:
Paa Pinebænken jeg strækker dig,
Jeg seer det vel, du forraader kun mig.“ —
„Nei, raabte Hexen, Herr Konning, o
Forvar dig! vogt dig for Helg' og for Hro!“

„Hvor er de?“ — „Ædle Herr Konning, her,
I Trælleflokken ved Skiænken der!
De rede herhid paa det unge Føl,
De kom at skiænke dit Graverøl.“ —
„Ha griber dem! griber dem!“ Kongen skreeg.
Da blev liden Signe Kinden saa bleg.

Men ud af Døren, saa høit til Hest,
De fløi, som Løvetands Duun for Blæst.
De løbe til Skoven, hvor tykkest den var.
To Spader paa Skuldrene med de bar'!
Dem reve de Trællene nys af Haand.
Hver svang sin Spade som lette Baand.

„Kom, raabte Helge, kom Hro! kom her!
Kom hielp at grave ved dette Kiær;
Her giemte vor Fader sin Krone rød,
Forbi han frygted den lumske Død.
Os har han sagt, hvor Kronerne laae,
Kun du og jeg kan dem atter faae.“

Da grove de Drenge med megen Flid,
Alt i den stiernede Midnatstid,
Ung Helge finder den største Ring,
Han giør af Glæde saa høit et Spring.
Ung Hroar finder den Krone klar,
Som Dronning Sigrid, hans Moder, bar.

„Kom nu min Broder, og vær ei seen,
Og lad os bestige den Kongesteen.“
Til gamle Thing de Pilte hengaae,
Der sætte de begge Kronerne paa:

I Gebbeskinds Kofter, med guldgule Haar,
Med Kroner af Guld de Pilte staaer.

Konning Frode drager ad Skoven frem
Med brændende Blus, — da skuer man dem:
Paa Kongestenen, og Arm i Arm,
Foragte de Morderens vilde Harm.
De Fakler lue med røden Glands,
Og funkle paa Kongernes gyldne Krands.

Og Folket kiender bag Bøg og bag Tiørn
De Kroner paa Skiolbungens ægte Børn.
De kiende Faderens, Moderens Træk,
Og vende sig mod den Morder saa fræk.
Da flygter Frode til skumle Slot;
Men Helge kaares med Hro til Drot.

„Nu lad ham flygte med ængstlig Hu;
Tak Odin for eders Redning nu!
Den usle Rest af Livet ham levn!“
Men Helge raaber: „Kun Hævn! kun Hævn!“
Og Skialden siunger i hvælvede Sal
Om Hævnens Følger — og Hævnens Qval.

De tvende Kierketaarne.

Det var sig Herr Asker Ryg;
Hannem lyster i Ledning at gange;
Først træder han i den Kirke liden,
At høre de Ottesange[1]).

Muren var af det gule Leer,
Og Taget det sorte Straa;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Misnøiet han saae derpaa.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Sit Hoved maatte han bøie;
Loftet det var saa meget lavt,
Og Kæmperne vare saa høie.

---

[1]) Gudstjenesten om Morgenen.

Væggen var baade muggen og grøn,
Den havde saa dyb en Revne;
Tiden æder med skarpen Tand,
Saa lidet monne hun levne.

Fort hun gnaver med skarpen Tand,
Dertil hun haver stor Drift;
Alt da voxte den liden smaa Blomst
Udi den Kirkerift.

Alt da snoede den grønne Humle
Sig ad den Kirkeside.
Storken sidder udi Redet strunk,
Og seer hun ud saa vide.

„Og hør du, kiere Fru Inge!
Du est en Qvinde saa puur!
Ei sømmer det sig at bede til Gud
I sligt brøstfældigt Skuur.

Vinden blæser udi Kirken ind,
Og Regnen ned mon dryppe.
Christus er stegen til Himmelens Sal,
Han nøies ei meer med en Krybbe.

Hør du allerkiæreste Hustru min,
Jeg siger dig det forsand:
Op skalt du bygge Kirken af ny,
Mens jeg er dragen af Land.

Taget du dække med røde Tegl,
Af Steen du føre den Muur;
Ned da skalt du rive saa brat
Det usselig Kirkeskuur.

Tage du saa mit Skarlagenskind,
Af Fløiel det vel maa være;
Alt til et Alterklæde skiønt
Du snildelig saa det skiære."

Det var sig Fru Inge,
Hun svared sin Husbond med Ære:
„Som I siger, min ædelig Herre!
Saa bør det vel sig være".

„Hør du kiære Fru Inge!
Gud haver velsignet dit Liv;
Føder Du mig en Søn saa bold,
Da est Du en Dannevív.

Føder du mig saa bold en Søn,
Da giør du mig Tankerne glade;
Føder Du mig en Dotter skiøn —
Jeg vil hende ikke hade.

Hør du kiære Fru Inge!
Du est en Qvinde velbaarn;
Føder Du mig en Søn saa bold,
Da bygge du Kirken et Taarn.

Føder Du mig en Dotterlil,
Da sætte du kun et Spiir;
Ridderen kneiser saa stolt og stolt,
Men Qvinden er Ydmyghed Ziir."

Det var sig Herr Asker Ryg,
Han beder sadle sin Hest,
Saa rider han i Ledingstog,
Som til en Brudefest.

Tredive vare hans Svende,
Og alle med Brynier nye;
Hvor han stredes i Kampen hen,
De Fiender brat monne flye.

Det stod hen udi Uger,
Ja vel udi Maaneder ni;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Han seired i alle di.

Det var sig den gievelig Helt,
Hannem lyster nu hiem at fare:
Hielmene var af hin røde Guld,
Hannem fulgte saa faur en Skare.

Der han drog igiennem den Skov,
Da fulgte ham tredive Svenne;
Der han kom til Finnesløvlille [1]).
Da reed den Herre allene.

---

[1]) En Landsby mellem Sorø og Slagelse i Sjælland.

Solen skinner om Morgenen rød,
Og Røgen falder paa Græs.
Det var sig Hr. Asker Ryg,
Han spored saa vel sin Hest.

Satte den Herre Guldkringlen[1])
Dybt udi sin Gangers Side.
Det vil jeg for Sandheden sige,
Hans Tanker løbe saa vide.

Over den gule Hvedemark
Der kneiser en Bakke grøn,
Bag ved ligger Finnesløvlil,
En Bye vel stor og skiøn.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Han bad vel ved vor Frue:
Give det Gud i Himmerig,
At jeg et Taarn maatte skue!

Det var sig Herr Asker Ryg,
Saa listelig da han loe,
Der han kom paa den grønne Brink,
Da han skued' Taarne to.

Over den Kirke stoltelig
De kneised' i Luften blaa;
Lærken sang i Hvedemark,
Mens Solen skinte derpaa.

Tak have stolten Fru Inge!
Hun var en Dannevív;
Hun skienkte sin Husbond Sønner to
Til Gammen og Tidsfordriv.

Den første af de Sønner to,
Den kaldte han Esbern Snare,
Han blev saa stærk som den vilde Bas[2]),
Og mere snel end en Hare.

Den anden kaldte han Axel,
Han blev en Biskop from;
Han brugte sit gode danske Sværd,
Som Paven sin Stav i Rom.

[1]) Hjulet paa Guldsporen. Kringle betyder i det ældre Sprog en Kreds.
[2]) Vildbasse d. e. Vildsvin.

Falden er nu det ene Taarn,
Og Krattet voxer af Gruus;
Axel og Esbern Snare
De taarne det danske Huus.

Mosset dækker den gamle Steen
Alt over hin sorten Jord;
Axel og Esbern Snare
De hæve sig høit i Nord.

Styrte vil snart det andet Taarn
Alt i den Kirkeby;
Axel og Esbern Snare
De kneiser i evigt Ny.

Christ signe den ædelig Danneqvinde!
Hun hvilis for Altret i Kirke,
Hun satte tvende mægtige Taarne
Paa Danemarks Dannevirke.

Hil være den Kæmpe, som seierriig
Hiembrager med stolten Skare,
Og finder i Vuggen Tvillinger to,
Som Axel og Esbern Snare!

Vahl.[1])

Dækker Graven, grønne Urter smaa!
Ebers Ven, som elskte Jer saa saare,
Han er død! O ryst fra Himlens Blaa,
Høye Gran! din tunge Veemodstaare.
Hvide Rose! med det blege Smiil,
Sødt indslyng dig med den friske Røde!
Vinder Eders Kranbs omkring den Døde!
Duk dit Hoved dybt, og græd, o Piil!

Smaae Violer! hulde Børn! som født,
Medens Foraarshimlen venlig lufter,
Under Græsset, svalt og luunt og blødt,
Staaer og seer saa fromt til Gud og dufter;

---

[1]) Denne ligeså beskedne som berømte Discipel af Linné var født i Bergen 1749, og døde som Professor i Botanik i København 1804.

Samler Eder ved hans Hovedsteen,
Lampen liig, som under Gravens Bue
Brænder for den Dødes trætte Been,
I en dødligblaa men hellig Lue.

Eders Elsker havde intet Guld,
Uden Zirat var den sorte Tillie.
Gyldne Gyldenlak! vær du da Guld;
Vær du Sølv, du sølverhvide Lillie!
Slyng hans Navn, han var en Blomst som du,
Reen, uskyldig, elskovsfuld og stille.
Kraftig var hans Aand og from hans Hu.
Hvide Lillie! lad din Taare trille.

Flora! du som hist i Østens Hiem
Har din rigelige Blomster-Bolig,
Drag fra Østen, gak for Graven frem,
Hvor din Ven i Norden slumrer rolig;
I dit Fylde-Horn tag Urter med
Rundt fra alle Jordens grønne Skove;
Strøe dem yppigt paa hans Hvilested,
Smiil og græd, og ønsk ham sødt at sove.

Hædre blidt din Overpræst; hans Villie
Ene var at vorde Flora kier.
Gud, som klæder Markens sorgfri Lillie,
Klædte ham, imens han vandred her.
Stille var hans Liv, kun Faae ham kiendte,
Skiøndt Europa lydt gientog hans Navn.
Trofast dog han sin Gudinde tiente;
Flora! tryk din Elsker i din Favn.

Ey til Mennesket, men kun til Eder,
Spæde Blomster! Skialden sig har vendt,
At hvert Foraar sødt I tilbereder
Eders Ven et herligt Monument.
Eviggrønt, o Vahl! og Granbar vinde
Hver en Vinter om din Urne sig;
Men med Vaaren, Jordens Elskerinde
Hundredtusind Blomster favne dig!

Elvene og Fossene i Norge.

(Af: Norgesreisen i Aaret 1833.)

Tydskland har Bierge som Norge. Jeg finder
Høiere Fielde, hvor Alperne staae;
Ha men en Elv, som saa yndigt henrinder,
Aldrig tilforn mellem Klipper jeg saae.
Tidlig og silde,
Klar som en Kilde,
Milevidt bølger den deilige Flod;
Styrter, og frygter ei Vandet at spilde.
Ymer har nok af det sundeste Blod.

Langt op mod Polen henstrakte sig Norge,
Langtid tilstæbed ei Blokkene Vei;
Men mellem Granernes evige Borge
Aabned sig Elven den frugtbare Frei.
Ikke den tøved,
Stenene kløved,
Medens paa Stene den kløved sig selv.
Nu var ei Tilgangen Sletten berøvet;
Baaden blev bygget, og gled paa sin Elv.

Elven indskrænked sig siden, og danned
Om sine Bredder den yndigste Dal.
Mulden sig lagde paa Stenen og Sandet,
Freia sig bygged af Birker en Sal.
Frugtbarheds Fyrste
Sin Gullinbørste
Bragte; da reiste sig Markerne strax.
Hungre skal Bonden saa lidt nu, som tørste;
Bølger i Solen ei guldgyldent Ax?

Granen, som voxer saa mægtig paa Fieldet,
Luner ei der mod den stormende Vind;
Men naar den Øxen i Skoven har fældet,
Varmer i Hytten den isnende Kind.
Hvad skal den føre,
Hvo skal den kiøre
Ned til de Steder, som har den behov?
Dersom ei Guder vort Ønske vil høre,
Raadner den rigeste Skat i vor Skov.

„Hug kun din Gran i den dæmrende Skygge,
Glide den lad i mit rislende Vand!
Snart skal man Huset af Bielkerne bygge;
Jeg skyller Stammen fra Strand og til Strand.“

Saa sang en Huldre.
Øerne huldre,
Granerne falde paa skummende Flod.
Bølgerne bar dem paa mægtige Skuldre,
Handel og Søfart ved Fiorden opstod.

„Skuespil har du ei, ærlige Graube!" —
Idun og Bragi for Fieldbonden sang —
„Men af de skummende, styrtende Vande
Digte vi dem, for den undrende Vang.
Regnbuen vaager
I vore Taager.
Det var et Lystspil, som mored dig alt.
Styrtende Fossen i Dybet nedkaager:
Saadan Jarl Hakon og Trygvason faldt!"

Baulundur kom, og med Snildhed i Øiet,
Saae han det herlige, mægtige Spil.
„Idun og Bragi har giort dig fornøiet,
Bonde! men riig jeg nu giøre dig vil.
Hiulet skal drive,
Fossen oplive,
Stampe skal Hamren og Saugene gaae.
Malmet skal fangent i Bierget ei blive,
Brugen og Nytten deraf skal du faae."

Derpaa han bygged den mægtige Stolle,
Dybet i Fieldene boret nu blev.
Nidkiære larmed de natlige Trolde,
Modige Biergmænd dog ei de fordrev.
Hamrene stampe.
Mægtige Kampe!
Elven dem skyller nu Ærtsen saa reen.
Og som, Aladdin! Du gned paa din Lampe,
Nordmanden gnider den mægtige Steen.

Hold paa din Tømme, lad dvæle Karjolen,
Iil ei fra Stedet saa hurtig og strax!
Først lad mig skue Regnbuen i Solen,
See hvor den springer, den kraftige Lax.
Nu kan Du kiøre!
Fossen vi høre,
Medens sig Norbakken skynder sin Gang.
Ofte skal lyde, min Siæl! for dit Øre
Larmen af Elvens fortryllende Sang.

En af de sidste Scener i Palnatoke,

Sørgespil i fem Akter.

Palnatokes Huus.

Palnatoke. En Skare Danske.

Formanden. Ja, Herre! Siellands sydre Deel og Fyen
Har eder valgt; vi frygte Othos Magt;
Vi mene, til at styre Riget nu,
I saadan Storm, dertil behøves Mænd,
Ei Ungersvende; og da Eders Slægt
Er kongelig, som Svends, saa byde vi
Den ædle Palnatoke Danmarks Krone.
Palnatoke. Har I og Eders Venner Tillid til mig?
Formanden. Det troe vi at bevise med vort Tilbud.
Palnatoke. Hvis saa er, da er Sagen hurtig afgiort.
Gaaer hiem og siger dem, som Eder sendte:
Min Mening var, da jeg opdrog Kong Svend,
At danne ham til Drot, hvortil han fødtes.
Siig Eders Venner, som har Tillid til mig:
Jeg troer at have opnaaet, hvad jeg stræbte,
Og at jeg har det bedste Haab om Svend.
Fremdeles siger: Svend har ingen Ven
Meer trofast i sit Land, end Palnatoke;
Forkynder dem: Den Mand, som jeg skal agte,
Maa være Kongen tro; og siger dem
Til Slutning: At det Spyd, som vilde støde
Fra Thronen Svend, først maatte bore sig
En blodig Vei igiennem dette Hierte.
Har I forstaaet vel min Mening?
Formanden. Ganske.
Palnatoke. Saa gaaer med Fred, og glemmer ei herefter,
At rolig Troskab og Hengivenhed
Er Undersaattens første Pligt. Farvel.
(De Affendte forføie sig bort.)
Arnodbur (træder ind med et Skiold, som han rækker Palnatoke).
Dankongen sender dig et Skiold med Runer.
Palnatoke (læser det, og siger derpaa efterat have betænkt sig et Øieblik, i det han giver ham det tilbage:)
Vel! Hils din Herre! siig ham: Jeg skal komme!
(Svenden gaaer.)
Thorvald (som har mødt Svenden i Døren, følger ham betænkelig med Øinene, og siger derpaa til Palnatoke):
Jarl! togst du mod Indbydelsen?
Palnatoke. Ja Thorvald.

Thorvald. Det havde jeg ei troet. Jeg var hos Svend,
Da du afslogst det første Gang, og kom nu
At sige dig Farvel.
Palnatoke. Ærlige Thorvald!
Vi vil ei tage Afsked. Afsked tyder
Paa lang Fraværelse; og din Erindring
Skal aldrig være skilt fra mig. Vi sees
Desuden, haaber jeg, vel snart igjen.
Thorvald. Det kommer an paa Guderne; jeg tvivler.
Palnatoke. Du tvivler?
Thorvald. Gode Jarl! Du gaaer til Jomsborg,
Og jeg indskiber mig i Nat til Island;
Den vaade Ægir skiller vidt os ad;
Og om jeg tiere seer de danske Kyster —
Maa Himlen vide.
Palnatoke. Du forlader Svend?
Thorvald. Jeg staaer forladt af ham; og skynder mig
Fra disse skumle, kongelige Sale,
Hvor Listen yngler lumsk i hver en Krog,
Tilbage til min tarvelige Hytte.
Palnatoke. Hvordan skal jeg forstaae din Tale, Ven!
Du est bedrøvet?
Thorvald. Ja ved Asa Baldur!
Ret inderlig bedrøvet.
Palnatoke. Ven! hvorfor?
Thorvald. Jeg smigrer mig dermed, jeg troer, min Herre!
At du beærer med dit Venskab mig.
Bestandig har du viist mig ærlig Yndest,
Ja selv Tilbøilighed, endskiøndt du est
En vældig Helt, og jeg en ringe Mand.
Palnatoke. Hvorledes kan en Thorvald tale saa?
Thorvald. Maa jeg udbede mig en Godhed af dig
I Afskedstimens sidste Øieblik?
Palnatoke. Alt hvad du vilst.
Thorvald. Vil Palnatoke skiænke
Da Thorvald sin Fortrolighed?
Palnatoke. Du est
Den værd.
Thorvald. Saa sig mig, ædle Jarl!
Hvorfor afslogst du Kongens første Tilbud,
Og togst imod det andet?
Palnatoke (betragter ham et Øieblik stivt). Du har hørt
Et Rygte, Thorvald! Troer du dette Rygte?
Thorvald. En ærlig Mand troer ei paa Skvalder.
Palnatoke. Troer

Bel Thorvald mig istand til denne Daad,
Som Rygtet mig beskylder for?
Thorvald. Hvorfor ei?
Hvo kan forudsee alle Livets Forhold!
Palnatoke. Troer Thorvald mig istand til Niddingsværk?
Thorvald. Ved alle Valhals gode Guder: Nei!
Palnatoke (griber hans Haand). Ærlige Ven! ja, jeg har dræbt Kong Harald
I Natten med min Piil.
Thorvald. Det sagde mig
Dit Øie strax.
Palnatoke. Jeg sad i Hallen her
Var slumret ind, blev vækket af en Træl,
Som Harald havde sendt at myrde mig.
Det var det tredie Anfald paa mit Liv.
Et Menneske er kun et Menneske;
Og selv den bedste Helt er intet meer.
Mit Hierte svulmed vredt; jeg greb min Bue,
Og fulgte Morderen den skiulte Vei.
Der stod den gamle Synder! Tusind Gange
Han havde været Døden værd. Jeg saae
I Nattens Baggrund Danmark græde Blod
For denne Niddings Skyld. Da forekom
Hans Død mig uopsættelig nødvendig —
Og Pilen fløi fra Buen i hans Bryst.
Thorvald. Han ville atter skille dig ved Livet?
Palnatoke. Ja, ved sin Skosvend, ved den finske Træl.
Thorvald. Harald er falden paa sin egen Synd.
Palnatoke. Ved Nornernes Retfærdighed, det er han.
Men — fromme Thorvald! da vi er allene,
Og da du ønsker min Fortrolighed:
Eet — ængster mig just ei; men giør mig dog
Urolig i mit Hierte.
Thorvald. Hvilket, Herre?
Palnatoke. Den gamle Synder raabte i sin Dødsstund
Paa Tvekamp; fordrede sit Livs Forsvar.
Jeg nægted ham den sidste Tilflugt, Thorvald.
Thorvald (tier).
Palnatoke. Det var ei Grusomhed. Jeg indsaae klart,
Hvorlidet Kampen vilde nytte ham;
Den kunde vorden en Udsmykning høit
For min Bedrift, ei nogen Hielp for ham;
Og jeg forsmaaede denne Pyntekaabe.
Thorvald. Hvad du har giort, kan ingen Mand fordømme.
Den bedste Helt er kun et Menneske;
Det har du til dit eget Forsvar sagt.

Og Niddingsværk kan fylde selv med Galde
Et Duehierte, meer et Løvebryst.

Palnatoke (griber pludselig hans Haand og fører ham til en Side).
Og skulde du nu troe, min vakkre Thorvald!
Med alt, hvad her du siger til min Trøst,
Med alt, hvad jeg mig selv bestandig siger —
Saa staaer den røde Skygge for mit Blik,
I Purpur-Kaaben, med den gyldne Krone,
I hver en Krog — og truer med sit Spir.

Thorvald. I Broder-Purpurblod var Kaaben farvet,
Og Spiret vristet af den Dræbtes Haand;
For øm er din Samvittighed, min Herre!

Palnatoke. Min Ære var tilforn et speilglat Skiold
Af slebent Staal; hvor Solens Straale faldt,
Der blinkte den med dobbelt Glands tilbage. —
Nu staaer en Plet af blodig Rust paa Skioldet.
Jeg gnider den ved Dag, ved Nat — og kan
Ei faae den ud!

Thorvald. Hugprude Palnatoke!
Naar hørte jeg dig tale saa.

Palnatoke (med stigende Varme). Ved Thor!
Jeg gav mit Blod, ifald jeg kunde vaske
Rustpletten ud dermed.

Thorvald. Fat dig, min Herre.

Palnatoke. Der gaaer en grusom Frister giennem Livet,
Den stygge Vagnhoft, med det krumme Sværd;
Han lokker os, Een meer, en Anden mindre;
Han har sin Fryd af at forvikle Hiertet
I sine Garn. — Maaskee det er en Prøve,
Hvorved de høie Guder vil erfare
Det sande Sindelag. Den, som de skiænkte
En sielden Evne, af en Saadan fordre
De og en sielden Kraft, en sielden Dyd;
Og finde de i Haabet sig bedragne —
Da sende de Blod-Nornen med sit Spyd.

Thorvald. Ved Odin! Harald har fortient sin Død.

Palnatoke. Hvi drev min egen Sag mig til hans Drab?

Thorvald. En menneskelig Drivt, ved alle Guder.

Palnatoke. Nok, Thorvald; — jeg har aabnet dig mit Hierte;
Hvad du har hørt, faaer Ingen meer at høre.

Thorvald. Din Tillid og Fortrolighed fortiener
Den inderligste Giengield: Palnatoke!
Gaa ikke hen til Kongens Graverøl!

Palnatoke. Og derhen maa jeg, derhen skal jeg just.

Thorvald. Gaa ikke hen til Kongens Graverøl!
Hvad vilst du der? du har jo selver sagt:
Det er et Minde, som du ei kan hædre.

Palnatoke. Jeg gaaer ei did for Haralds Skyld, for Svends:
Han ønsker mit Farvel, før jeg gaaer bort,
Vil takke mig personlig for min Iver
Ved Kongevalget.
Thorvald. Palnatoke, bliv!
Svend har besluttet, at besnære dig,
Det er den sande Aarsag, hvi jeg kom.
Fortumlet ved det pludselige Skifte,
Ved Kongevalget, ved sin Faders Død;
Bevæget ved at see hans Liig; ophidset
Af Fiølnirs Had; har nu den svage Yngling
Forglemt sin Pligt, og hvad han skylder dig.
Palnatoke. Det veedst du vist?
Thorvald. Saavist, at jeg bestiger
Endnu i Nat mit Skib, og gaaer til Island.
Palnatoke. Bliv her og følg med mig til Graverøllet!
Did gaaer jeg hen, uagtet alle Farer.
Hvad du har sagt, har jeg formodet alt.
Thorvald. Og dog? Dog vilst du gaae?
Palnatoke. Jeg maa derhen,
Ei min Samvittighed beklemmer mig,
Men dette Mummeskiul. Saalænge jeg
Har levet, var jeg min Bedrift bekiendt.
Jeg vil ei flygte, som en Rømningsmand;
Men ærlig tage Afsked med Kong Svend.
Vil han Forklaring, nu! da skal han faae den.
Og jeg vil see den Kæmpe, der tør vove
At lægge bristig Haand paa Palnatoke.
Thorvald. Tag i det mindste dine Venner med dig!
Palnatoke. Nei. Denne Sag vedkommer ene mig.
Hvad enkelt Mand har giort, maa enkelt Mand
Forsvare.
Thorvald. Ædle Jarl! jeg kan ei dølge
Dig her min Frygt.
Palnatoke (venlig). Hvad frygter Thorvald for?
Mit Liv? Det skal jeg jo dog eengang miste.
Min Ro? Den vinder ved det raske Skridt. —
See, Thorvald! jeg vil tilstaae dig det reent ud:
Jeg havde mig en Drøm i Morgenstunden.
Der kom en Mand til mig i Søvne, sagde:
„Endnu i Nat skal denne Regning slettes
Imellem dig og Svend! Endnu i Nat skal
Dit Hierte vorde roligt!" — Om han meente
Nu Livets eller Dødens Ro — det veed
Jeg ei; det vil vi nu forsøge. — Hvis
Jeg falder — vel! — da var det Nornens Vink.
Gaaer jeg derfra — da skal den røde Skygge

I Mørket tabe sig med denne Nat,
Og Dagen atter stedse see mig freidig. —
Følg mig! Jeg gaaer til Haralds Graverøl.
(Han gaaer.)

Thorvald. O ædle Helt, du gaaer kun til dit eget.
Men jeg vil redde dig — Ja! jeg vil ile
Til Stranden ned, vil aabenbare Bue
Forræderiet; han skal komme med
Sit Mandskab dig til Hielp. — Selv vil jeg flye
Udfaldet og min ængstelige Kummer.
Thi falder Palnatoke, falder Svend,
Er lige stor min Sorg og Danmarks Tab.
Farvel! Du skiønne, danske Strand! hvi tvinger
En grusom, en fortørnet Norne mig,
At flygte bort, paa Nattens sorte Vove,
Til Heklas Snee, fra dine Bøgeskove? (Han iler bort.)

Peter Thun Foersom

er født 1777 i Østerlinnet i Sønderjylland, hvor hans Fader var Præst. Han blev Student i København 1795, men forlod snart den akademiske Bane af Begejstring for den dramatiske Konst. I 1798 optraadte han allerede på Scenen; men han nåede aldrig at blive nogen stor Skuespiller. Derimod har han gjort sig meget fortjent af den danske Literatur, i det han var den Første, der gav os en god Oversættelse af Englands største Digter William Shakespeare (f. 1564, d. 1616). Han fik dog kun endel af dennes dramatiske Værker færdige, inden han døde 1817. Foersoms Oversættelse er senere fortsat af Søkaptain P. T. Wulff og af Konrektor E. Lembcke. — Nedenstaaende Stykke er taget af tredie Udgave, omarbejdet af Lembcke 1864.

Fjerde og femte Scene i første Akt af Hamlet.

Fjerde Scene.

Skandsen.

(Hamlet, Horatio og Marcellus komme ind.)

Hamlet. Luften er skarp; det er en bitter Kulde.
Horatio. Det er en bidende og iskold Luft.
Hamlet. Hvad er nu Klokken?
Horatio. Den er henved Tolv.
Marcellus. Nei den er slaaet.
Horatio. Jeg har ikke hørt det;
saa nærmer Tiden sig, da Aanden pleied
at gaae sin Gang.
(Trompetklang og Kanonskud udenfor.)
Prinds, hvad betyder dette!

Hamlet. At Kongen holder Svirelag inat
og tager sig en Rus, og raver ør,
den pralende, opskudte Paddehat;
og for hvert Drag, han skyller ned af Rhinskvin,
udskryder Paukens og Trompetens Klang,
hvor drabelig han drak.
Horatio. Er dette Skik?
Hamlet. Det er det, ja; men — efter mit Begreb,
skjøndt jeg er indfødt og opfostret i den, —
en Skik, som det er større Roes at bryde
end lyde! — denne hovedsvimle Drikken
gjør os i Øst og Vest til Spot og Skam
for andre Folk; vi kaldes Drukkenbolte,
man haaner os med Ognavn af Svin;
og sandelig det stjæler Marv og Kjerne
fra vore herligste Bedrifters Ry.
Saa kan det ofte hændes Enkeltmand,
at naar et Modermærke skjæmmer ham
fra Fødselen, (hvori han er uskyldig;
Naturen vælger ikke selv sit Udspring,)
eller et Overmaal af Blodets Drift,
der bryder tidt Fornuftens Skranker ned,
eller en Vane, som for stærkt anstøder
mod gode Sæders Form, — en saadan Mand,
der har, som sagt, en enkelt Lydes Præg,
Naturens eller vrede Stjerners Medgift, —
om end hans Dyd var ellers engleren,
saa rig og stor som Mennesker kan naae,
den smittes dog ved den almene Dadel
af denne ene Feil; et Gran af Ondt
fordærver tidt den hele, ædle Masse
til Lighed med sig selv.
(Gjenfærdet kommer ind.)
Horatio. See, Prinds, der er det!
Hamlet. Engle og Naadens Sendebud, bevar os! —
Er du en salig Aand, et Helvedsspøgels,
med Duft fra Himlen eller Afgrundsdunster,
er ond din Hensigt, eller er den kjærlig, —
din Skikkelse indbyder til at spørge,
og jeg vil tale til dig. Jeg vil kalde
dig Hamlet, Fyrste, Fader, Dannerkonge!
O, svar mig! lad mig ei forgaae i Blindhed!
men sig mig, hvorfor dine hellige,
skrinlagte Ben har brudt Forlaget?
hvorfor din Grav, hvori vi saae dig lagt
til Fred og Hvile ned, har atter aabnet
de svære Marmorkjæber for at sende

Samler Eder ved hans Hovedsteen,
Lampen liig, som under Gravens Bue
Brænder for den Dødes trætte Been,
I en dødligblaa men hellig Lue.

Eders Elsker havde intet Guld,
Uden Zirat var den sorte Tillie.
Gyldne Gyldenlak! vær du da Guld;
Vær du Sølv, du sølverhvide Lillie!
Slyng hans Navn, han var en Blomst som du,
Reen, uskyldig, elskovsfuld og stille.
Kraftig var hans Aand og from hans Hu.
Hvide Lillie! lad din Taare trille.

Flora! du som hist i Østens Hiem
Har din rigelige Blomster-Bolig,
Drag fra Østen, gak for Graven frem,
Hvor din Ven i Norden slumrer rolig;
I dit Fylde-Horn tag Urter med
Rundt fra alle Jordens grønne Skove;
Strøe dem yppigt paa hans Hvilested,
Smiil og græd, og ønsk ham sødt at sove.

Hædre blidt din Overpræst; hans Villie
Ene var at vorde Flora kier.
Gud, som klæder Markens sorgfri Lillie,
Klædte ham, imens han vandred her.
Stille var hans Liv, kun Faae ham kiendte,
Skiøndt Europa lydt gientog hans Navn.
Trofast dog han sin Gudinde tiente;
Flora! tryk din Elsker i din Favn.

Ey til Mennesket, men kun til Eder,
Spæde Blomster! Skialden sig har vendt,
At hvert Foraar sødt I tilbereder
Eders Ven et herligt Monument.
Eviggrønt, o Vahl! og Granbar vinde
Hver en Vinter om din Urne sig;
Men med Vaaren, Jordens Elskerinde
Hundredtusind Blomster favne dig!

Horatio. Ja følg ham. — Hvad skal dette blive til?
Marcellus. I Danmarks Rige er der Noget raadent.
Horatio. Gud raade Bod derpaa.
Marcellus. Ja; kom gaa med ham!
(de gaae.)

Femte Scene.

En afsides Del af Skandsen.

(Gjenfærdet og Hamlet komme ind).

Hamlet. Hvor fører du mig hen? — Jeg gaaer ei længer.
Gjenfærdet. Hør mig!
Hamlet. Det vil jeg.
Gjenfærdet. Det er snart min Time,
da jeg til marterfulde Svovelflammer
maa overgive mig.
Hamlet. Ak, arme Sjæl!
Gjenfærdet. Beklag mig ei, men laan alvorligt Øre
til, hvad jeg vil forkynde.
Hamlet. Tal, det er
min Pligt at høre.
Gjenfærdet. Og naar du da har hørt,
at hævne.
Hamlet. Hvad?
Gjenfærdet. Jeg er din Faders Aand,
dømt til en Tid at gaae igjen om Natten
og til at smægte Dagen hen i Luer,
indtil min Synd, i Kjødets Dage øvet,
er brændt og renset ud. — Var det mig ikke
forment at røbe Dig mit Fængsels Løndom,
Jeg kunde give dig en Aabenbaring,
hvis mindste Ord vel skulde gjennemfure
din Sjæl, og isne brat dit unge Blod,
saa dine Øine sprang af deres Krebse
som Stjerneskud, og dine tætte Lokker
adskiltes, og hver enkelt Haar stod opreist
som Børster paa det vrede Pindsvins Krop.
Men Evighedens Gru er ei for Øren
af Kjød og Blod. — Hør, Hamlet, hør, o hør! —
Hvis Du har elsket nogentid din Fader, —
Hamlet. O Gud!
Gjenfærdet. Saa hævn hans unaturlige,
grusomme Mord.
Hamlet. Mord?
Gjenfærdet. Mord er altid grumt;
men dette dog især grumt, rædsomt, uhørt.

Hamlet. Nævn det ihast, og med saa snar en Flugt
som Andagts Vinger eller Elskovs Tanker
jeg til min Hævn kan fare.
Gjenfærdet. Villig er du;
og mere dorsk du var end seden Ukrudt,
som raadner døsigt hen paa Lethes Bred,
hvis det ei ægged dig. Nu, Hamlet, hør!
der gaaer det Rygte, mens jeg sov i Haven,
en Slange stak mig; hele Danmarks Øre
er ved det falske Budskab om min Død
bedraget lumsk; men vid, du gjæve Svend:
den Orm, der stak din Faders Hjerte, bærer
hans Krone nu
Hamlet. O, du min Spaadomsaand!
min Faders Broder!
Gjenfærdet. Ja, Blodskjænderen,
det byndefulde Dyr; med Viddets Troldom
og med Forførergaver, — o fordømt
det Vid, de Gaver, der kan saa forlokke, —
vandt han til skjændig Lyst min Dronnings Villie,
som syntes saa blufærdig ren. O Hamlet,
hvor dybt var ikke dette Fald! fra mig,
hvis Kjærlighed til hende var saa høi,
at den gik Haand i Haand med Troskabsløftet,
jeg svor ved Alteret; — og synke ned
til slig en Usling, i Naturens Gaver
en Stodder imod mig!
Men som den rene Dyd kan aldrig rokkes,
om Lasten end i Himmelskabning beiled,
saa vil Letfærdigheden, om den slutter
i Favn en Lysets Engel, føle Lede
selv i en himmelsk Seng og tye til Aadsler.
Men tys! jeg troer, jeg sporer Morgenluft;
kort maa jeg være. Mens jeg sov i Haven,
som altid var min Skik hver Eftermiddag,
stjal sig min Broder paa min trygge Ro
med Bulmeurtens Helvedsaft i Flasken,
og i mit Øres Gange helde han
Spedalskhedsgiften, der saa fjendligt virker
paa Menskenes Blod, at brat som Kvægsølv
den gjennemfarer hver naturlig Vei
i Legemet, og ved dens bratte Virkning
det tynde, sunde Blod maa løbe sammen
og størkne, som naar Edike man drypper
i Melk; saa gik det mit; flux satte sig
en Bark af Udslet som paa Lazarus

med ækel Skorpe paa mit favre Legem.
Saa blev jeg ved en Broders Haand isøvne
med eet berøvet Krone, Dronning, Liv,
i mine Synders fulde Flor afmeiet,
foruden Skriftemaal og Sakrament,
foruden opgjort Regning kaldt til Regnskab
med alle mine Synder paa mit Hoved.
O Rædsel! Rædsel over alle Rædsler!
er du et Menneske, saa taal det ikke!
lad Danmarks kongelige Seng ei være
Utugtens og den frække Blodskams Leie.
Men, hvordan end du driver denne Sag,
plet ei dit Hjerte med at lægge Raad
imod din Moder. Overlad du hende
til Himlen og til Tornene, der sidde
i hendes Barm og stikke der og nage.
Farvel! Lysormen varsler Morgengry;
dens kolde Lue har begyndt at blegne.
Farvel, Farvel! Hamlet, kom mig ihu! (forsvinder.)

Hamlet. O, Himlens Hær! o Jord! — Hvad mere? skal jeg
paakalde Helved med? — Fy! — Hold, mit Hjerte!
I, mine Sener, ældes ikke brat,
men bær mig opreist! — Komme dig ihu?
Du arme Aand, ja mens Erindring boer
i denne svimle Klode! — Komme dig
ihu? Ja paa mit Mindes Tavle vil jeg
udslette hvert et daarligt Hverdagsminde,
hvert Visdomsord af Bøger, hvert et Billed,
hvert Fortidsindtryk, som Opmærksomhed
og Ungdom præged der, og kun dit Bud
skal i min Hjernes Bog alene leve,
ublandet med alt Smaaligt. — Ja, ved Gud!
o Kvinde! du fordærvelige Kvinde! —
O Nidding, smilende, fordømte Niding!
Min Tavle, — det er bedst jeg skriver op,
at Nogen smile kan, og altid smile
og være dog en Niding. — Idetmindste
i Danmark veed jeg, det gaaer an. — See saa!
der staaer I, Farbroer! — Nu mit Løsensord;
det er „Farvel, Farvel! kom mig ihu!" —
Det har jeg svoret paa.

Horatio (udenfor.) Prinds Hamlet! Prinds!

Marcellus (udenfor.) Prinds Hamlet!

Horatio (udenfor). Gud i Himlen, frels ham!

Marcellus (udenfor.) Amen!

Horatio (udenfor) Hei, Holla, Prinds!

Hamlet. Hei, her Holla min Gut!
kom Fugl! kom, kom!

(Horatio og Marcellus komme ind.)

Marcellus. Hvorledes gaaer det, Herre?
Horatio. Sig, ædle Herre, hvad er hændet Jer?
Hamlet. Vidunderligt!
Horatio. Tal, ædle Herre!
Hamlet. Nei,
I røbe det.
Horatio. Ved Himlen, nei min Prinds!
Marcellus. Jeg heller ikke.
Hamlet. Ja, hvad mener I?
Kan menneskelig Tanke tænke sligt? —
Men vil I tie?
Horatio og Marcellus. Ja ved Himlen, Herre!
Hamlet. Der gives ei en Skurk i Danmarks Rige,
undtagen at han er en Erkenidding.
Horatio. Det gjøres ei behov, at Gjenfærd komme
fra Graven for at melde det, min Herre.
Hamlet. Ja rigtigt! I har Ret! og derfor troer jeg,
at rettest uden fler Omstændigheder
vi skilles med et Haandtryk, hver til sit.
I, hvorhen Eders Id og Attraa kalder, —
thi Hvermand har jo dog sin Id og Attraa,
hvordan den er, — og for min ringe Del,
seer I, jeg agter at gaae hen og bede.
Horatio. Det er kun vild og svimmel Tale, Herre.
Hamlet. Det gjør mig ondt, I vredes over den:
ja, meget ondt.
Horatio. Der er ei Grund til Vrede.
Hamlet. Jo ved Sankt Patrick! jo der er, Horatio!
stor Grund! — Hvad Synet angaaer som I saa,
det er en ærlig Aand; det kan I troe mig;
men Eders Lyst at vide, hvad der er
imellem os, tving den, saa godt I kan;
og Venner, nu, saasandt som I er Venner
og Skolekammerater, Vaabenbrødre,
opfyld en ringe Bøn.
Horatio. Ja, Herre, hvilken?
Hamlet. Tal aldrig om, hvad I har seet inat.
Horatio og Marcellus. Det vil vi aldrig, Herre.
Hamlet. Sværg derpaa.
Horatio. Jeg vil ei paa min Ære!
Marcellus. Paa min Ære,
ei heller jeg.
Hamlet. Sværg paa mit Sværd.

Marcellus. Min Prinds,
vi har jo svoret alt derpaa.
Hamlet. For Alvor,
sværg paa mit Sværd for Alvor.
Gjenfærdet (under Jorden.) Sværg!
Hamlet. Ha Gut!
er det din Mening? er du der, min Trofast?
Nu, — hører I den Karl i Kjelderen?
Samtykker i at sværge.
Horatio. Nævn os Eden.
Hamlet. At aldrig I fortæller, hvad I saae.
Sværg paa mit Sværd.
Gjenfærdet (nedenunder.) Sværg!
Hamlet. Hvad? Hic et ubique?
Vel, lad os skifte Plads. — Kom hid, I Herrer,
Og lægger atter Haanden paa mit Sværd.
at I vil aldrig nævne, hvad I hørte,
sværg dette paa mit Sværd.
Gjenfærdet (nedenunder.) Sværg paa hans Sværd!
Hamlet. Vel sagt, du gamle Muldvarp! roder du
saa rap i Jorden? flinke Skandsegraver!
Skift Plads endnu engang, I kjære Venner.
Horatio. O, Dag og Nat! hvor sært og usædvanligt!
Hamlet. Saa hils det som en usædvanlig Gjæst.
Der gives meer i Himlen og paa Jorden
end Eders Visdom drømmer om, Horatio. —
Men kom, og her som før sværg, at I aldrig,
saa sandt Gud hjælpe Jer, hvor sær og sælsom
min Adfærd monne være, — som maaskee
jeg vil herefter finde det fornødent
at tage mig en Daaremaske paa, —
at naar I seer mig saadan, vil I aldrig
med Armene saaledes overkors,
med denne Hovedrysten eller med
en dunkel Yttring, som: „Ja, ja, vi veed nok;" —
„vi kunde, hvis vi vilde'" — eller: „hvis
vi havde Lyst at tale," — „der er dem, som,
ifald de turde," — eller andet sligt
tvetydigt Vink antyde, der er Noget,
I veed om mig; sværg, at I vil det ei,
saasandt Gud hjælpe Jer i Nødens Stund.
Gjenfærdet (nedenunder.) Sværg!
Hamlet. Stille, stille! hvileløse Aand!
Nu, mine Herrer, hjerteligst Farvel!
og hvad en fattig Mand, som Hamlet er,
kan vise Jer af Venskab og af Huldskab,

skal, om Gud vil, ei mangle; lad os gaae;
jeg beder, stedse Fingeren paa Læben!
Tiden er nu af Led. — O hvilken Nød,
at jeg just til at rette den blev fød!
Kom, mine Venner, lad os følges ad! (de gaae.)

Steen Stensen Blicher

er født 1782 i Landsbyen Vium i Viborg Stift, hvor hans Fader var Præst. Han kom som dødfødt til Verden, og kun ved Lægernes Hjælp vaktes og bevaredes den svage Livsgnist. Under sin Opvækst forblev han svagelig; ligesom også hans Sjæleevner kun langtsomt udviklede sig. Men i sit femtende År kom han i Randers Latinskole, og gjorde her så god Fremgang, at han ikke fuldt sytten Aar gammel blev dimitteret til Københavns Universitet, hvor han både til Eksamen Artium og senere til Philosophicum stod sig særdeles godt. I Sommeren 1801 truedes atter hans Liv. Efter en alt for lang og udmattende Svømmetour blev han nemlig angreben af en Nervesvækkelse og Brystsvaghed som i den Grad tiltog, at to duelige Læger opgave ham som et sikkert Bytte for Tæring, på hvem al Kunst og Omhu var frugtesløs. Da fattede han Mod til at prøve på selv at være sin Læge, og begyndte sin Kur med at hærde sig istedenfor ængstelig at pleje sig. Endnu samme Efterår paatog han sig en Huslærerplads på Falster, gav sig til at spille på Fløjte, ophørte med den strenge Diæt og vante sig efterhånden til samme nærende Fødemidler, som andre sunde Folk nød, ja lagde sig efter Dans, Jagt og andre Legemsanstrængelser. Denne Kur lykkedes aldeles: to År efter vendte han tilbage til København sundere og stærkere end nogensinde før. På Falster blev han bekendt med Ossian, som han siden oversatte og altid særdeles sympatiserede med. I Foråret 1809 tog han teologisk Embedseksamen med bedste Karakter. I Begyndelsen af 1810 blev han Adjunkt ved Latinskolen i Randers, og giftede sig samme År; men allerede Aaret derefter opgav han denne Post, flyttede til Randlev, hvor hans Fader dengang var Præst, og bestyrede dennes Avling og Husvæsen, indtil 1819. I dette Efterår blev vor Blicher Sognepræst for Thorning i Lysgård Herred og 6 År senere for Spendrup og Gassum i Nørre-Hald Herred*). Han døde 1848.

Skønt Blicher 1814 udgav et Bind „Digte" og tre År senere nok et Bind, blev Publikum egenlig dog først ved „Sneeklokken", en poetisk Nytårsgave for Året 1826, vaer, at han ikke alene var, hvad man nok vidste, en god Oversætter af Ossian, men også selv en god lyrisk Digter. Men især vakte han ved Nordlyset, et Månedsskrift, som han og Elmenhoff udgave i Randers fra 1827—29 i 12 Bind, Opsigt ved sit overordenlige Talent som national-jydsk Digter. Han har senere vedblevet sin Digtervirksomhed, og har foruden særskilte mindre Arbejder, udgivet sine „Noveller og Fortællinger" i 5 Bind og „Samlede Digte" i 2 Bind, hvortil senere er kommen Supplementbind. Når vi holde os til de fortrinligste af hans jydske Noveller, så må vi tilstå, at han er den bedste og genialeste Novelforfatter og Skildrer af Naturen og Folkelivet som vor Litteratur ejer, og at nogle af hans Fortællinger endog ere fuldkommen klassiske. Ogsaa som Lyriker har han leveret flere gode Stykker. Men da vor Literatur ingenlunde er fattig på gode lyriske Digte, selv af Forfattere, der ikke høre til vore største Digtere; så er det dog især ved sine jydske Noveller, ved det Liv og den Sandhed, hvormed han har malet både Naturen og Menneskene, at han har gjort Epoke i den danske Literatur som Skaber af den ægte nationale Novel.

---

*) Himmelbjergsfesterne fra 1839, Forbillederne for de senere Skamlingsbankefester, var Blicher Ophavsmanden til.

Hjortejægeren.

Danmarks Øer have et saa yndigt, venligt, fredsælt Udseende, at Man, ved i Tankerne at gaae tilbage til deres Oprindelse, aldrig erindres om nogen voldsom Naturbegivenhed; de synes ikke ved noget Jordskjælv at være opkastede, ej heller gjennemfurede af en vældig Vandsflod; men snarere at have opdukket sagtelig af det synkende Hav. Sletterne er jevne og store; Bakkerne faa og smaae, og blidt afrundede. Ingen bratte Skrænter, ingen dybe Huler minde om Jordens Fødselskamp. Skovene hænge ikke vildt paa skyehøje Fjeldrygge; men lejre sig, som et levende Hegn, om de frugtbare Marker. Bækkene styrte sig ikke ned i skummende Fosser, gjennem dybe og mørke Kløvter; men glide stille og klare hen mellem Siv og Krat. Naar Man fra det dejlige Fyens Land sejler over til Jylland, troer Man i Førstningen blot at have passeret en Flod, og kan ikke ret overbevise sig om, at Man nu er paa det faste Land; saa lignende og nær beslægtet med Øerne er her Halvøens Skikkelse. Men jo længere Man nu kommer ind, jo mere forandres Egnen: Dalene blive dybere; Bakkerne brattere; Skovene see ældre og mere affældige ud; mangt sivgroet Kjær, mangen med kort Lyng bevoxet Jordplet; store Stene paa de højryggede Agre — Alt vidner om ringere Cultur og mindre Befolkning. Smale Veje med dybe Hjulspor og høje Bakker i Midten hentyde paa mindre Færsel og Samqvem mellem Beboerne. Disses Vaaninger vorde mod Vesten alt slettere og slettere, lavere og lavere, som om de dukkede sig for Vestenvindens voldsomme Anløb. Ligesom Hederne blive hyppigere og større, blive Kirker og Byer færre og længere fra hinanden. Ved Gaardene seer Man istedetfor Hæsse sorte Tørvestakke, istedetfor Frugthaver Kaalgaarde. Store, lynggroede Moser, skjødesløst og ødselt behandlede, sige os: at her er nok af dem. Intet Markhegn, ingen Pileplantning gjør mere Skjæl mellem Mand og Mand; Man skulde troe, at alt endnu var i Fælledskab. Naaer Man omsider Rygningen af Jylland, udbreder sig for Øjet de uhyre, flade Heder, i Førstningen bestrøede med Gravhøje, hvis Antal dog stedse aftager, saa at Man med Rimelighed kan formode, at denne Strækning aldrig tilforn har været opdyrket. Denne høje Landryg forestiller Man sig, ikke uden Grund, at have været det første af Halvøen, der kom tilsyne, lettende sig op af Havet og væltende det til begge Sider, hvor da de nedrullende Bølger sammenskyllede Bakker, og udhulede Dale. Paa Østsiden af denne Lyngslette findes dog hist og her noget kort, purlet Egekrat, der for Vildfarende kan tjene istedetfor Compas; thi Træernes Kroner ere alle bøjede mod Østen. Forresten øjner Man paa de store Lyngbakker kun lidet Grønt: en enkelt Græsplet, eller en ung Bævereſp, som Man da med Forundring adspørger: hvor est du kommen her? Løber en Bæk, eller Aae gjennem Heden, da forkynde ingen Enge, ingen Busk dens

Nærværelse; dybt nede mellem udhulede Bakker snoer den sig lønlig og med en Fart, som om den skyndte sig ud af Ørken.

Over en saadan Bæk reed en smuk Høstdag et ungt, velklædt Menneske henimod en liden Rugmark, som den fjerne Eier havde opdyrket ved at brænde den afskrællede Skorpe til Aske. Han selv med Familie var just ifærd med at afmeje den, da Rytteren nærmede sig og spurgte Vej til Herregaarden Ansbjerg. Efter at Bonden først havde gjengjældet Spørgsmaalet med et andet: nemlig hvor den Rejsende kom fra? fortalte han denne, hvad han allerede vidste, at han var redet vild, kaldte derpaa ad en Dreng, som satte Negene sammen, og befalede ham at vise den Fremmede paa rette Vej. Men endnu førend Drengen havde begyndt at udføre denne Ordre, viiste sig et Syn, som for en Tid tilbrog sig saavel Rytterens som Høstfolkenes hele Opmærksomhed. Oppe fra den nærmeste Lyngbakke foer lige ned mod dem, med Stormens Fart, en Hjort med en Mand paa Ryggen. Denne — en høj, før Mand, brunklædt fra Top til Taa — sad indeklemt mellem Kronhjortens Takker, hvilke den havde kastet tilbage henad Ryggen, som disse Dyr gjøre, naar de ret hale ud. Den sælsomme Rytter havde sandsynligviis tabt Hatten ved dette Ridt; thi hans lange sorte Haar fløj bag ud fra hans Nakke, som Manken paa en gallopperende Hest. Hans Haand var i bestandig Bevægelse, for at hugge en Kniv i Hjortens Nakke; men dennes voldsomme Spring hindrede ham i at træffe. Da Hjorteridderen kom nær nok til de forbausede Tilskuere — hvilket ikke varede længe — blev han kjendt af Bonden; thi denne raabte: „hej! Mads! hvor vil Du hen?“ „Det maa Hjorten og Satan vide!“ svarte Mads; men inden Svaret kom fuldt ud, var han allerede saa langt forbi, at det sidste Ord neppe naaede Spørgerens Øre. Inden faa Minutter forsvandt baade Hjort og Mand fra de Stirrendes Blik. „Hvem var det?“ spurgte den Fremmede uden at vende sine Øjne bort fra den Kant, hvor Centauren var forsvunden. „Saamænd!“ svarte Bonden, „det er en sølle Mand, som de kalde Mads Hansen, eller sorte Mads; han har et lille Huus paa den anden Side af Aaen. Det er knapt for ham; han har mange Børn — kan jeg troe — og saa bjerger han sig som han kan: han kommer imellemstunder over paa denne Side og tager sig en Hjort; men idag lader det til, at Hjorten har taget ham — dersom det ellers var en rigtig Hjort?“ lagde han betænksom til — „Gud frie os fra Alt det, som ondt er! men den Mads er rigtig nok en forvoven Kumpen — alligevel jeg veed ikke Andet, end Ære, Dyd og Godt om ham. Han skyder et Stykke Dyr engang imellem; hvad skal vi sige derom? der er nok af dem — alt for mange, hvem der maatte sige det; der kan I selv see, hvordan de har klippet Vipperne af min Rug! Men — jo min sandten! der har vi Niels Skytte; ja Du skal lure sorte Mads! idag er han bedre ridende, end Du.“ Som han sagde dette, saaes en Jæger ilende i lang-

strakt Trav hen imod dem, fra den samme Kant, hvor de først havde seet Hjorteridderen. „Saae I ikke sorte Mads!" raabte han, endnu før han kom dem nær. „Vi saae rigtignok En paa en Hjort; men vi kunde ikke see enten han var sort eller hvid, eller kjende, hvem det var, for han kom afsted, saa En knap kunde følge ham med Øjnene," svarte Bonden. „Fanden tage ham!" sagde Jægeren, idet han holdt sin Hest an, for at lade den puste lidt; jeg saae ham oppe i Haverdalen, hvor han gik og luskede efter en Hjort. Jeg holdt mig bag en Høj for ikke at forstyrre ham. Han skjød, Hjorten faldt, Mads løb til, sprang op paa Ryggen af ham, for at give ham Fangst; men da Hjorten følte Kniven, rejste han sig op, klemmede Mads ned mellem Takkerne, og hallo! Hans Bøsse fik jeg: men jeg vilde hellere have ham selv." Med disse Ord satte han sin Hest i Trav, og ilede efter Krybeskytten, med den ene Bøsse foran sig paa Sadelknappen, den anden i en Rem paa Ryggen.

Den Rejsende skulde omtrent samme Vej; og drog med sin Vejviser, saa hastig, som denne kunde smaatrave, efter at have skilt sig ved sine Træskoe. Da de havde tilbagelagt en god Fjerdingmiil, og vare komne op paa Ryggen af en Bakke, der skraanede ned mod Aaen, fik de Øje paa begge Rytterne. Den Første havde naaet Enden paa sit forsløjne Ridt: Hjorten var styrtet død ned i Aaen, paa et Sted, hvor der var meget lavt Vande. Dens Banemand stod endnu skrævs over den, og stræbte at gjøre sig løs fra dens Takker, som havde boret sig ind i hans Klæder. Just, som han blev færdig hermed og sprang iland, kom Skytten — som først var redet fejl af ham — farende forbi vor Rejsende, med Tøjlen i den ene og Bøssen i den anden Haand. Et Par Favne fra den uhældige Hjorterytter standsede han Hesten, og med de trøstelige Ord: „nu skal Du døe, din Hund!" lagde han Geværet til Kinden. „Holdt, holdt!" raabte Delinqventen, „giv Dig Stunder, Niels! det jager vel ikke; vi kan jo snakke os tilrette." „Ingen Snakken længere!" svarte den forbittrede Jæger, „Du skal ligge paa dine Gjerninger!" „Nej bie dog et lille Gran endnu!" raabte hiin igjen: „lad mig først læse mit Fadervor!" „Hvad, vil Du læse?" sagde Niels, idet han lod Bøssen synke lidt fra Kinden, „i Himmerig kommer Du ikke alligevel." „Saa er det din Skyld, Niels!" svarte den Anden, „naar Du vil undlive mig midt i mine Synder." Det har Du fortjent, din Hjortetyv!" raabte Niels, og hældede atter Kinden til Kolben. „Hej, hej!" skreeg Mads igien, „bie et bitte Korn endnu? Naar Du nu skyder mig, saa — aa tag dog den Bøsse fra Øjet! jeg kan aldrig lide at Man peger ad mig med et ladt Gevær —" Niels løftede atter Hovedet — „skyder Du mig, saa kommer Du selv til at klæde Stejle og Hjul." „Fanden hvilket!" svarte Skytten med en tvungen Latter, og sigtede paany. „Niels, Niels!" raabte hiin igjen, „her er Vidner; men hør! jeg vil give

Dig et andet Raad: nu har Du mig jo vis nok: jeg kan ikke gaae fra Dig; kan Du ikke føre mig til Gaarden (Herregaarden), lad saa Manden (Herremanden) gjøre med mig hvad han vil. Saa beholde vi begge To vort Liv, og Du fortjener Dig tilmed en god Drikkeskilling." Idetsamme kom den Rejsende til, og raabte til Skytten: „For Guds Skyld! kjære Ven! gjør dog ingen Ulykke; men hør hvad Manden siger!" „Manden er en grov Misdæder," sagde Skytten, men spændte dog Hanen ned og lagde Bøssen paa Sadelknappen; „men siden den fremmede Mossiø beder for ham, vil jeg skjænke ham Livet." „Du er ellers gal, Mads!" sagde han til denne, „for nu kommer Du til at gaae med Skupkarren din Livstid; havde Du ladet mig skyde Dig, var nu Alting forbi — kom da din Kjeltring! og hold Dig ved Siden af mig! Kom nu og tag Skankerne med Dig!" Derpaa satte de sig i Gang, og den Rejsende, der ligelebes skulde til Ansbjerg, gjorde Følgeskab med.

Et Stykke gik det fremad, uden at der blev talt et Ord, naar undtages, at Skytten af og til med et „hæ!" et Skjeldsord og en Eed afbrød Tausheden. Endeligen knyttede Krybeskytten en ny og mindre lidenskabelig Samtale. „Tykkes Du ikke, det er Synd," sagde han, „at jeg her skal gaae og vade i det lange Lyng?" „Det er Du vant til, din Hund!" svarte Niels. „Du kunde gjerne," vedblev den Anden med et polidsk Øjekast, men dog i en Tone, som viste, at han ikke ventede at faae sin Bøn opfyldt: „Du kunde gjerne lade mig sidde op bagved Dig." „Ho ho!" svarte Skytten med en Skogger: „Du har redet nok i Dag; nu har Du godt af at røre dine lange Been." „Naa naa! et godt Ord igjen, Niels Skytte!" mumlede hiin, „Du er saa iband contradi (bandsat contrair) idag." Niels Skytte svarede Intet hertil; men fløjtede en Visetone, imedens han af Jagttasken fremtog Tobakspung og Pibe. Da denne var stoppet, gav han sig til at slaae Ild; men Tønderet vilde ikke fænge. „Jeg kommer til at hjælpe Dig," sagde Mads, og uden at faae eller vente paa Svar slog han Ild i sin egen Fyrtønde, blæste paa den og rakte den til Skytten; men idet denne tog derimod, greb hiin fat paa Kolben af den ladte Bøsse, som laa over Sadelknappen, rev den med et vældigt Ryk ud af Stroppen, og sprang tre Skridt baglænds ud i Lyngen. — Alt dette skete med en Hurtighed, Man ikke skulde have tiltroet den bredskuldrede, føre og allerede lidt aldrende Krybeskytte. „Nu falder Godtaar mig til," sagde denne. „Tykkes Dig ikke, jeg nu kunde pirre Dig overende, som en Skurrehat, bitte Niels? Men Du var rimelig før; det er din Lykke." Den arme Skytte stirrede bleg og skiælvende af Arrighed paa sin Modstander, uden at være istand til at fremføre et eneste Ord. „For lidt siden", vedblev Mads, „var Du saa ildvorn (hidsig, arrig og kivagtig), der kunde ingen faae et Ord indført; men havde jeg ikke dengang hørt, hvorban Du lod din Mund løbe, skulde jeg hartad tænkt,

at Du havde glemt den hjemme paa Ansbjerg! — tænd din Pibe! ellers brænder Tønderet ud — Du seer saa vis paa min Fyrtønde? Du tykkes vel, det er et maadeligt Bytte, Du har gjort? Denne her er rigtignok bedre;" — han klappede paa Bøssekolben — „men Du skal faae den igjen, naar Du skyer mig min egen." Niels tog denne strax over Hovedet, rakte den hen til Krybeskytten med den ene Haand og udstrækkede den anden for at modtage sit Gevær. „Bie lidt!" sagde Mads; „Du skal love mig først — aa! det kan endda være det Samme, for Du holder vel ligemeget af det; men skulde Du engang herefter høre et Puf i Heden, saa vær ikke saa hidsig, men tænk paa idag og paa Mikkel Rævehale!" Han vendte sig til den Rejsende: „Staaer hans Hest for Skud?" „Skyd kun!" svarede denne. Mads holdt Skyttens Bøsse, som en Pistol, med den ene Haand op i Luften, og skjød den af. „Den giver jo ikke anderledes et Knald," sagde han, „end som naar Man slaaer en Potte mod en Dør. Derpaa tog han Stenen af Hanen, og gav sin Modstander den, med de Ord: „Der har Du din Skyder! for det første skal den ingen Skade gjøre. — Farvel! og Tak for idag!" Saaledes sigende, hængte han sin egen Bøsse over Nakken og gik tilbage mod den Kant, hvor Hjorten laa.

Skytten, hvis Tunge hidtil syntes at have været bunden ved en magisk Kraft, gav nu sin længe indeklemte Harme Luft i en Strøm af Eder og Forbandelser, hvis Begyndelse løb saaledes: „Nu saa gid da Dævelen inderlig —" ꝛc. ꝛc. — — Den Fremmede, hvis Medlidenhed havde vendt sig fra den undslupne Frijæger til den hartad fortvivlede Herregaards-Skytte, søgte at trøste saa godt som han formaaede: „Han har jo dog i Grunden Intet tabt," sagde han tilsidst, „uden den usle Glæde, at gjøre en Mand med sin hele Familie ulykkelig —" „Intet tabt?" raabte Jægeren: „Det forstaaer han ikke. Intet tabt? Den Hund har, saa vist som jeg er en Synder, fordærvet mig mit gode Gevær!" „Hvorledes?" sagde den Rejsende: „fordærvet hans Gevær? Lad det og sæt en anden Steen for!" „Pyt!" svarede Niels, med en ærgerlig Latter! „den skyder hverken Hjort eller Hare meer; den er forgjort, det svarer jeg til; og dersom ikke eet Raad vil hjælpe — trrr! der ligger een og slikker Solskin i Hjulsporet; han skal ikke spise Lærkeunger idag." Med disse Ord standsede han Hesten, satte hurtig en Steen i Hanen, ladede Geværet og sprang ned. Den Fremmede, som var ganske uindviet i Jagtvidenskaben, og altsaa kjendte hverken dens Terminologie eller Magie, holdt ligeledes stille, for at see hvad Grønkjolen nu vilde foretage sig. Denne trak Hesten ned, gik nogle Skridt frem og pirrede med Bøssepiben til Noget, som laa i Vejen. Nu først opdagede den Fremmede, at det var en Hugorm. „Vil Du herind!" sagde Skytten, stedse stikkende med Bøssen efter Slangen; endelig fik han dens Hoved ind i Piben, holdt nu denne i Vejret og rystede den indtil Ormen

var heelt derinde. Derpaa skjød han Bøssen af i Luften, med sin besynderlige Forladning, hvoraf ikke den mindste Stump mere kom tilsyne, og sagde: „vil det ikke hjælpe, saa er der Ingen, der kan curere den, uden Mads eller Mikkel Rævehale." Den Rejsende smilede lidt vantro, saavel over Trolddommen, som over den snurrige Maade at løse den paa; men da han allerede havde gjort Bekjendtskab med den ene Sortekunstner, ønskede han og at vide Lidt om den anden, der bar et saa ualmindeligt og betydningsfuldt Navn. Paa hans Efterspørgsel, fortalte Skytten, medens han atter ladede sit Gevær, Følgende: Mikkel Rævehale — som de kalde ham, fordi han kan lokke alle de Ræve til sig, der ere i Landet — denne Mikkel er ti Gange værre, end sorte Mads; han kan giøre sig haard, den Hundetamp! der bider hverken Blye eller Sølvknapper paa ham. Engang traf jeg og Herren ham hist nede i hiin Dal, lige saadan ved en Hjort, han nylig havde skudt, og som han var ifærd med at tage Skindet af. Vi reed lige hen til ham, og han mærkede os ikke, før vi vare ham paa tyve Skridt nær. Men tænker han, at Mikkel blev bange? Han saae bare om til os, og gav sig derpaa igjen ifærd med Hjorten. „„Saa skal Du da times en lille Ulykke!" sagde Herren. „„Niels! skyd ham paa Pelsen! jeg svarer for Alt!"" Jeg holdt ham med et Skud Rendekugler lige midt paa hans brede Ryg; men Pyt! han agtede det ikke mere, end om jeg havde skudt paa ham med en Hyldebøsse. Knægten dreiede blot Ansigtet et Øjeblik om til os, og blev endnu ved at flaae. Da skjød Herren selv — det var lige kraftigt: han skjar just Skindet fra Hovedet; og først, da han havde svøbt det sammen, tog han sin lille Riffel, som laa paa Jorden, vendte sig imod os og sagde: „„Nu kommer nok Turen snart til mig; og dersom I ikke seer til at I komme bort, skal jeg dog prøve, om jeg kan faae Hul paa een af Jer."" Saadan en Karl er Mikkel Rævehale!" Efter denne Fortælling, der er ligesaa utrolig, men mere sandfærdig, end mange andre, som vi forskrive fra Udlandet, fortsattes Rejsen til Ansbjerg.

En ny Vise om en Sømand og en Landmand.

(Dansk Folkevise.)

Det blæste en Storm udi Kattegat,
De Bølger de ginge saa høje.
Saa mangen stolt Sømand den samme Nat
For sidste Gang lukked sit Øie.

En liden Skude var og deriblandt,
fra Hornbek monne den komme.
Ret aldrig mere til Havnen den vandt,
Fordi at dens Tid nu var omme.

Den Skude blev ført af en Sømand god,
Af dem der ej pleje at ryste —
Thi først sig beviser det danske Mod,
Naar Døden begynder at kryste.

Han kæmped, indtil han omsider drev,
For Stormen et værgeløst Bytte.
Mod Dagningen stødte han paa et Rev
Med dets faldefærdige Hytte.

Han haver kun med sig en liden Dreng;
I stærken Arm han ham griber:
„Her bliver nok redt os saa kold en Seng;
Det hjælper slet inte, Du piber."

De Bølger de bryde med stor Allarm,
Og Skibet det krænger og knager:
Dog holder han Drengen i venstre Arm;
Med højre i Vantet han tager.

Han seer sig saa langelig ind mod Land —
Imellem var dybe Rende —
„Vi kan ikke naae den velsignede Strand,
Hvis Hjælp os ej Himlen vil sende."

Da kom en Bonde til samme Sted —
Han hedde saamænd Søren Kanne —*)
Han siger til Fa'eren, som og var med:
„Det Skib er nok nær ved at strande."

Saa springer han til sine Heste to —
De stode just tøired' paa Brinken —
Han giver sig ikke ret længe Ro,
Før han bliver færdig med Rinken.

Den Gamle ham huer det ikke ret vel;
Han hvøvter med Haanden: „Hej Soren!
Du drukner jo Øgene og dig selv;
Det Skib er desuden forloren."

Men Søren sprang op paa den nærmer Hest,
Og kaster et Øje til Fa'eren:
„Ifald jeg derude skal faae min Rest,
Lad see, at I sørger for Karen!"

*) Søren Mikkelsen Kanne var født 1801 i Nærheden af Grenå, ejede siden en Gård i samme Egn og omkom ved et ulykkeligt Tilfælde 1860. Den her besungne Begivenhed fandt Sted i Stormen den 15de Febr. 1835,

Saa hug han sit Hors med sin Træskohæl,
Og lod hende springe i Vandet.
Den anden han basked med Tøjrepæl:
Saa maatte de begge fra Landet.

Men da han sig havde i Dybet sænkt,
Alt udi de fraadende Strømme,
Ej skulde da noget Menneske tænkt,
Han kunde til Vraget svømme.

Jo, jo! See der sidder han nok saa rank,
Han synes paa Bølgen at ride —
Men der kommer Ører — og Hoved — og Mank —
Og nu er han ved Sejlerens Side.

„Hej Landsmand! sid op nu! hvis Du vil med,
Og hold saa Din Dreng ved hans Trøje!"
Han sidder der alt — og igjen nu afsted —
Det var noget andet end pløje.

De Bølger de brusede over dem brat;
De Tvende holdt fast ved hinanden —
Men see kun! nu har de jo Landet fat,
Og frelste de springe paa Stranden.

Der kaste sig alle Trende paa Knæ,
Og takke vor Herre for Livet.
„Men kom!" siger Søren, „med mig nu i Læ —
Se hisset, nu splintres jo Skibet!"

Men Drengen han skjalv, som i Blæsten et Siv;
Og Skipperen slang sine Arme:
„Hvad skal vi nu give Dig for vort Liv?"
— „Følge med mig og faae lidt Varme."

Han plejed den Sømand med samt hans Pog,
Det baade af Potte og Pande.
Og det var al den Betaling, han tog,
Den fattige Mand, Søren Kanne.

Saa skulle dog alle I danske Mænd
Af Hjertet elske hinanden!
I Faren og Døden sig give hen
Den Ene med Lyst for den Anden!

---

da Skipper Ole Jensen Jyde strandede ud for Grenå. Se Grenå Avis 1860 Nr. 137 og F. Barfod i Loll.-Falst. Stiftstid. 1861 Nr. 64.

Saa skulle I fast staae hverandre bi —
I pløje nu Jord eller Bølge —
Men mindst dog paa Kampens den blodige Sti
Skal Een bag en Anden sig dølge!

Og Fynbo, og Jyde, og Sjællandsfar —
Til eet Huus vi Alle jo høre.
Gud Fader os Alle i Troskab bevar!
Og Alle til Enighed føre!

Nicolai Frederik Severin Grundtvig

er født i Udby Præstegård i Sjælland den 8de September 1783. Både hans Fader og Farfader vare Præster i Sjælland. Hans Moder var også en Sjællænderinde, en Jomfru Bang fra Odsherred. Allerede i sit 9 År blev Grundtvig sendt over til Thregodlund 4 Mile Vesten for Vejle, for at opdrages af en Pastor Feld, som havde været hans Brødres Lærer. Her blev han til 1798, da han kom i Århus Latinskole. I de År, han som Dreng tilbragte paa den jydske Hede, blev han tidlig fortrolig med en stille, alvorlig og stræng Natur, og vant til på egen Hånd at studere i Hvitfeldts og andre danske Kröniker. Fra sin toårige Skoletid fortæller han som noget af det Vigtigste, at han i den første Vinter hver Aften i Reglen var Forelæser i et lille Skomagerværksted i Huset, hvor han boede, og blev på denne Måde bekendt med vore gamle Almuebøger og Folke-Eventyr. I Aaret 1800 blev han Student og 1803 theologisk Kandidat med bedste Karakter. Dette År hørte han Steffens's Forelæsninger over Naturfilosofi og Goethes Poesi. Disse geniale og begejstrede Foredrag gjorde naturligvis et mægtigt Indtryk på Grundtvig; men den hele åndelige Revolution, som de frembragte hos ham, blev han sig dengang endnu ikke bevidst, og det var først senere, at han kunde nå til klar Erkendelse af Steffens's ny Lære. Imidlertid havde dog den vidunderlige Magt, som denne mærkværdige Mand besad fremfor nogen anden af hans Samtidige til at befri sine Tilhørere fra Lænker, hvori Opdragelse, Vane og hele Tidsalderens indgroede Tro holdt deres Ånd bunden, også udøvet sin Virkning på Grundtvig, og hans indre Liv kunde nu frit udvikle sig efter sin ejendommelige Natur.

Efter fuldendt Eksamen gav Grundtvig sig med største Iver til at studere Islandsk Sprog og Literatur. I Året 1805 modtog han en Huslærerplads hos Major Leth på Egeløkke på Langeland. Her, i landlig Ro og i en dejlig Natur, tilbragte han 3 År, som for hans åndelige Udvikling bleve de skønneste og rigeste i hans Liv, i det han ikke alene gjorde Bekendtskab med Shakspeare, Goethe, Tieck og flere af Romantikerne, men især blev berørt og stærkt greben af Nordens Ånd, der så levende og mægtig trådte frem i Øhlenschlægers poetiske Skrifter, navnlig i Vaulundurs Saga. Denne Bog kom just til ham paa en Tid, da han i Ensomhed og Ro kunde modtage Indtrykket, hvilket også blev afgørende for hans poetiske Udvikling. Han begyndte nu selv at betræde Forfatterbanen med adskillige Afhandlinger, især over poetiske og oldnordiske Emner. Men uagtet Tankernes Originalitet og Sprogets Kraft fandt disse ikke nogen Sympathi hos Publikum i Almindelighed; thi de forbavsede mere end de vakte. Stærkere Virkning havde en Afhandling af andet Indhold: „Om Religion og Liturgi", hvori han allerede 1807 fremstod som Gejstlighedens Reformator; men senere kom han dog i denne Retning til at vække større Opsigt. Imidlertid sysselsatte det gamle Norden ham dog mere end Theologien og både „Nordens Mytologi" (det første Forsøg på en filo-

sofisk-poetisk Fortolkning af de nordiske Myther), som udkom 1808, og det episk-dramatiske Digt „Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord", som udkom Året efter, ere betydelige Arbejder.

Fra 1808 til 1811 levede han som Alumnus på Valkendorfs Kollegium i dagligt Samliv med nogle få Venner; for det selskabelige Livs sædvanlige Adspredelser havde han ingen Interesse, men des mere for fortrolig Omgang med gode Hoveder og alvorlige Karakterer. Sine Studeringer drev han i denne Tid med en sådan Iver og Anstrængelse, og hans Ånd var bestandig i en sådan Gæring og Spænding, at han tilsidst følte sit Nervesystem i høj Grad svækket og måtte 1811 drage ud til sin gamle Fader i Udby, hos hvem han blev Personel-Kapellan. Her udgav han 1812 „Kort Begreb af Verdens Krønike", der ikke alene gjorde megen Opsigt, men hos Mange vakte stor Uvillie formedelst de, i deres Tanker, besynderlige Anskuelser og ugrundede Domme over Personer og Begivenheder, som denne Bog er fuld af. Efter Faderens Død 1813 vendte han tilbage til København.

I 7 År levede han nu i København, syselsat dels som Skribent, dels som Lærer i en latinsk Skole. Han udgav i denne Tid en stor Mængde historiske, poetiske og theologiske Arbejder, blandt hvilke „Roeskilde Riim" 1814, med dertil hørende „Roeskilde Saga", „Ovædlinger" 1815, „Dannevirke", et Tidsskrift, hvoraf 4 Bind udkom, samt en ny Oversættelse, eller rettere Fordanskning af Saxos danske og Snorros norske Krønike, endelig en Oversættelse af det angelsaksiske Heltedigt Bjovulfs Drapa. I Året 1818 havde han giftet sig, og 1821 blev han Sognepræst i Præstø; men til sine lærde Forskninger kunde han ikke undvære Københavns rige videnskabelige Hjælpemidler, og blev allerede 1822 forflyttet til Hovedstaden som residerende Kapellan ved vor Frelsers Kirke på Christianshavn. Et theologisk Stridsskrift imod Professor Clausen pådrog ham imidlertid en Proces, hvorfor han, i Følelsen af, at hans Præste-Embede herved var krænket, tog sin Afsked. Han blev idømt en Mulkt af 200 Rdlr. og underkastet Censur, hvilken først hævedes 1838. Han levede nu i nogle År blot som privat Videnskabsmand og udgav i denne Tid blandt Andet Kristelige Prædikener eller Søndagsbog 3 Bind, og i Forening med Dr. Rudelbach „Theologisk Månedsskrifts" 7 første Bind. — Det store Bifald, han som gejstlig Taler havde opnået ved sine Prædikener i vor Frelsers Kirke, var Anledning til, at han ansøgte om, og tilsidst 1832 erholdt, Tilladelse til, uden anden præstelig Virksomhed, at prædike i Frederiks Kirke på Christianshavn, hvor han hver Søndag holdt Aftensangsprædikener, indtil han 1839 blev Præst ved Vartou i København, hvilket han endnu er.

I Årene 1829, 30 og 31 foretog han årlig en Rejse til Engelland, nærmest for sine angelsaksiske Studiers Skyld, og senere, 1843, for at lære at kende de religiøse Bevægelser, som havde begyndt at gribe så stærkt om sig i Engelland. I 1832 leverede han en ny Udgave, eller rettere en ganske ny Bearbejdelse af den nordiske Mythologi under Titel af Nordens Mythologi eller Sindbilledsprog og senere en Håndbog i Verdens-Historien, som i tre Dele behandler Oldtiden, Midelalderen og Nyårstiden indtil Slutningen af det 17de Århundrede. Også ved Krønikeriim til Børnelærdom har han søgt at befordre en livligere og interessantere Måde at lære Historien på. I Året 1837 begyndte han på Sangværk til den Danske Kirke, som snart voksede til en meget stor og rig Samling af Psalmer.

At give en Karakteristik af denne højst mærkværdige Forfatter, vilde være særdeles vanskeligt, og hvis den skulde være nogenlunde udtømmende og oplysende, vilde den blive meget vidtløftig, fordi man i Almindelighed endnu er så langt fra at have opfattet og forstået den egenlige Kærne i hans Væsen, at de Fleste betragte ham som en bizar Personlighed, hos hvem de mest modsatte åndelige Egenskaber findes ved Siden ad hinanden. Vi skulle derfor her, hvor kun liden Plads kan indrømmes, ikke forsøge på at vise, at der er Enhed i denne tilsyneladende Forskellighed. Men vi kunne dog ikke undlade at bemærke at når man indrømmer, at Grundtvig er Nutidens bedste Psalme-

digter, og at han er den fortroligste Kender af Nordens Ånd og Fortid, så har man hermed ingenlunde angivet hans største og væsenligste Fortjeneste. Denne består meget mere deri, at han i det Hele er Åndens Præst og Stridsmand, d. v. s. at han allevegne i Historien søger at opdage, belyse og forklare Menneskeåndens Liv såvel i det enkelte Menneskes som i Folkenes og i hele Menneskeslægtens Bedrifter og Skæbner lige fra Menneskets Skabelse indtil nu, og at han allevegne hos sine Samtidige søger at forfægte Åndens og det aandelige Livs Ret og Frihed. Vi finde ham derfor som Reformator både i Kirken, Skolen og det borgerlige Selskab, og hyppigt har han givet sin Stemme i med, snart i Dagblade og Tidsskrifter, snart i særskilte Småskrifter, om Øjeblikkets vigtigste Anliggender, enten disse så vare kirkelige, borgerlige eller videnskabelige, for at påse, at det åndelige Liv kunde erholde sin naturlige Ret og sin nødvendige Frihed. Men trods hans Begejstring, Mod, Udholdenhed og rastløse Arbejdsomhed, trods hans, i det mindste i mange Henseender, folkelige Sprog, bleve hans ny reformatoriske Ideer i en lang Række af År for det meste uforståede og uænsede, næsten ubekendte for den store Masse, og af de videnskabelig Dannede som oftest erklærede for uforståelige og meningsløse eller for Særheder og Smagløsheder. I den sidste Menneskealder har han imidlertid som Nordens trøsterige Profet og Danskhedens begejstrede Lovtaler vundet mange Tilhængere, og det egenlig folkelige Parti, hvis Mål er en folkelig (national) dansk Udvikling og Styrelse i alle Stykker, og hvis Skaber han i Virkeligheden har været, er allerede betydeligt, skønt endnu væsenlig uden ydre Magt eller Indflydelse. — De Begivenheder, som fulgte på det „slesvigholstenske" Oprør i 1848, skænkede Grundtvig ikke alene sin mest levende Deltagelse, men han søgte selv både som Forfatter (i Danskeren, et Ugeblad, hvis første Numer han udgav den 22 Marts 1848 og som han ved egne Kræfter fortsatte til Slutningen af 1851) og som Rigsdagsmand at indvirke på deres Gang. Kampen gjaldt jo dengang, og gælder endnu, om Danskheden og Folkefriheden, og om begge Dele vare Forestillingerne i Almindelighed dels meget uklare, dels falske, såvel hos Folket som Regeringen. For at gøre sine Landsmænd begribeligt, hvori den ægte Danskhed og den sande Borgerfrihed består, var han utrættelig i at benytte Pen og Mund både på Vers og i Prosa, snart i stræng og uforbeholden Alvor, snart med Spøg og Vittighed.

Med Hensyn til den såkaldte skandinaviske Ide, da er det Grundtvigs Mening, at ikke alene Højnordens tre Folkestammer, Danske, Norske og Svenske, men også dens Udflyttere, Engellænderne, ere nødvendige for hverandre, og at vi, som nære Slægtninge, bør i ærligt Venskab og Broderskab forene os til gensidig Underststøttelse i vor nationale Udvikling og til gensidig Hjælp imod alt Fremmed, der vil forhindre eller forstyrre denne.

Særskilt af Modersmålet har Grundtvig stor Fortjeneste, og ej alene i Anskuelser, men også i Sprog må han anses for vor mest folkelige og ægte danske Forfatter, hvorfor han også for Fremmede er den vanskeligste at forstå. Hans Sprog er ikke let eller hvad man sædvanlig kalder smagfuldt, men det er fuldt af Liv og Glans, er kraftigt, klangfuldt og rigt på træffende Udtryk og oplysende Billeder. Skønt hans videnskabelige Værker ere Frugter af stor Lærdom, især et såre grundigt Kildestudium, så ere de dog altid således voksede ud af hans ejendommelige, dybt poetiske Natur, at de ere fri for al Tørhed og Pedanteri.

Kirke-Giængerne.

Prædiken over Joh. 3, 1—15.

Det er mærkeligt, at de fleste Kirke-Giængere forlade os ved Pindsdags-Tider, og komme først igien til Jul; thi naar man søger Grunden dertil i Aars-Tidernes Vilkaar, i Bondens Travl-

hed med sit Ager-Brug, og Kiøbstæd-Folkets med sit Morskab, da tager man sig aabenbar Sagen meget for let, som om vore stadige Vinter-Tilhørere med Foraars-Luften blev saa flygtige, forbi de i Kirken kun havde søgt en Tilflugt for Kiedsomhed, eller havde dog kun mørke og ørkesløse Timer at skiænke os! Vist nok maae Kirkerne i Hoved-Staden tit for en Gang lade sig giæste, som Lader under Torden-Byger, og som For-Stuer til Skuespil-Huse, og det er en Erfarings-Sandhed, at Solskins-Veiret langt meer end Vinter-Føret formindsker Almuens Kirke-Gang; men dog er der sikkert allevegne Mange, som kun blive borte om Sommeren, forbi de da finde Kirken koldere, mindre høitidelig og mindre skikket til at opmuntre, og forlyste dem.

Ikke sandt, mine Venner, vi kan godt tænke os et Menneske, der, som Nikodemus i Dagens Evangelium, havde fulgt Herren med sine Øine, paa hans straalende Bane, seet og hørt hans Mirakler med stigende Forundring, og med voxende Overbeviisning, at han nødvendig maatte være den Guds Udsendte, Lære-Mesteren i Juda, som skulde oplade Skrifterne og alle Grave, og udraabe det store Jubel-Aar for Jehovas Folk, forbi han umuelig kunde giøre sine mageløse Jær-Tegn, uden Gud var med ham; vi kan godt tænke os en saadan, Pharisæer om Dagen, men Herrens Discipel om Natten, som aldrig tabde Guddoms-Manden af Syne, før Skyen tog ham bort fra Støvets Øine; men som da sagde til sig selv: nu veed jeg det, nu har jeg seet og hørt, hvad der af himmelske Ting kan opleves paa Jorden, og da jeg ikke har Vinger til at følge den Guds Hellige op over Stjernerne, saa maae jeg bie, til han kommer igien, som han haver sagt, og see til at mildne Længselen med mine verdslige Sysler og timelige Vederkvægelser! Ja, der var sikkert ikke blot Een, men Mange i Herrens Kiøds-Dage, som saaledes stræbde at dele sig imellem ham og Verden, og være Begges Venner, og som, efter hans Opstandelse og Himmelfart, ei med Apostlerne ventede paa Faderens Forjættelse, og ei kunde finde sig i Ordet om den ny, ubegribelige Fødsel, men slog sig til Ro med den Tanke, at han, som havde det evige Livs Ord, han havde dog lært paa deres Gader, og vundet deres Bifald, han som havde Livets Brød og Kalk at uddele, han havde dog æbt og drukket med dem, og vilde da sikkert ei heller nægte dem en Plads ved sit Bord, hos Abraham, Isak og Jakob, i Himmeriges Rige! Og er nu deres Slægt ikke uddød, som vil tjene to Herrer, og kun have Frelseren udenfor sig, ei inden i sig, da var det ingenlunde urimeligt, at de gik flittig i Kirke, hvor den evangeliske Historie blev tro fortalt, og levende bevidnet, indtil paa Himmelfarts-Dagen Englene afskedige saadanne blotte Tilskuere af Herrens Herlighed, med Ordet: Hvad stirre I nu længer efter! Han er opfaren, og naar han kommer igien, da har det ingen Nød, I faae ham jo at see, hvis I leve saalænge; thi han kommer øiensynlig som han saaes opfare! Nei, det var ingen-

kunde urimeligt, om saadanne Halv-Troende ogsaa bleve Halvaars-Tilhørere, hvor Jesus Christus prædikes heel, som han er os given af Gud, til Viisdom og Retfærdighed, Helliggiørelse og Forløsning, det var i sin Orden, naar de paa Christi Himmelfarts-Dag lagde Psalme-Bogen paa Hylden, og sagde til sig selv: nu veed vi, hvor han er, og hvor han bereder os Sted, naar vi skal sige Verden Farvel, men nu, medens Kirken er mørk og kold, vil vi holde os til Verden, som er lys og varm, indtil vi atter høre det kime, og føle os kaldede af det store Evangelium, at os er en Frelser født, som, naar vi maae savne de nærværende Ting, vil annamme os i de evige Boeliger!

Vore Søndags-Evangelier og vore store Høitider føre det nemlig med sig, at hvor Prædikanten taler, fordi han troer, og følger helst den gamle Kirke-Sti, der er banet af saamangen Forgiænger, som sikkerlig fuldendte Løbet med Glæde, hvor Krandsen rækkes, at der vil Tilhørerne om Julen see den Søn os er født, og det Barn os er givet, med Herredom paa sine Skuldre, lovsjunget af Hyrderne i Krybben, tilbedet i sin Moders Skiød af de Vise fra Østen, og see ham voxe mellem Festerne, skinne som Guds Herligheds Glands paa Simeons Arme, forbause med sin tolvaars Viisdom de største Skriftkloge, og med sin himmelske Ydmyghed det største Menneske af jordisk Byrd: Propheters Overmand Johannes! Det vil de see i Ordets klare Speil, og derhos Faderens Gierninger, hvormed han gav sin Søn, den Elskelige, Vidnesbyrd, efter Røsten over Jordan, i Cana i Galilæa, trindt i det Jødiske Land, ved Graven i Bethanien, og endelig ved Graven, hvor de lagde ham selv, den Guds Hellige, hvis Kiød ei kunde see Forraadnelse! Saaledes stræbe vi nødvendig med levende Farver at skildre den Eenbaarnes Herlighed, saa han kan staae for Tilhørernes Øine, som han var født, opvoxet, fristet, og forherliget, korsfæstet og opstanden, midt iblandt dem! Og hvad kan endelig være mere tiltrækkende, ja henrykkende for alle dem, det levende Ord paa nogen Maade tiltaler, og finder Gienlyd hos, end Skildringen af den Opstandne, i de fyrretyve Dage, da han kommer ind ad lukde Dørre, og skifter Skikkelse som Lyset, naar det bryder sig i alle Regnbu-Farver, svæver let som et Aande-Pust hen over Jorden, men er dog virkelig og levende tilstæde, kommer og forsvinder, uden at de, som høre hans Røst, kan vide det, hveden han kommer, og hvor han gaaer hen, før det klarlig aabenbares paa Bjerget, at han kunde fare op til Himmelen, fordi han foer ned derfra, og bar som Øien-Vidne Tidende om hvad der begav sig i Faderens Huus, og var Hans hemmelige Raad, før Bjergene blev, og Han dannede Jorden! Hvem føler det ikke, at her er Ordet, det levende Ord, i sin Kraft, som et virkeligt Billede af ham, det afmaler: af Ordet, som var i Begyndelsen, men blev Kiød, og boede iblandt os med den Eenbaarnes Herlighed, til Herligheden giennembrød sine Skranker, og

forklarede sin Dunkelhed, saa det Dødelige vidunderlig opslugdes af Udødeligheden, Støvet af Aanden! Eller er det kanskee ikke sandt, at saaledes vandrer det levende Ord mellem Menneskens Børn, i tusinde Skikkelser, gaaer giennem lukde Dørre, udbreder Skræk, og skiænker Fred, oplyser Øine, og antænder Hjerter, medens Grublerne tvivlraadig spørge: om det er i Legemet eller udenfor det, om det er legemligt eller ikke, da man vel hører Røsten, men veed ikke hvorfra den kommer, og hvor den gaaer hen, spørge saa, og vil slet ikke troe, at hvad der, som det levende Ord, overgaaer vort Begreb, og udtrykker de himmelske Ting, det er og nødvendig nedfaret fra Himlen, og vil engang, naar dets Gierning paa Jorden er fuldendt, vidunderlig forklare sig selv, og aabenlyst fare til Himmels!

Men see, nu vender Bladet sig, naar Pindsen kommer: den evangeliske Historie er nu fuldendt med Herrens Himmelfart, og nu er det det skjulte Gudsmenneskes Fødsel af Aanden, Vext og Bedrifter, Trængsel og Herlighed, som Ordet i Kirken skal aabenbare, og her er intet himmelsk Nyt for Øiet, her toner det kun fra Skjulet i det Høie: dersom Nogen elsker mig, da skal han holde mit Ord, og min Fader skal elske ham, og vi skal komme til ham, og tage Herberge hos ham; her gienlyder Dommen over dem, der have Lyset, forbi deres Gierninger ere onde, og her slaaer Lyset ned som Lyn og sønderknuser det kiødelige Haab, med Herrens Vidnesbyrd til Nikodemus, at det gamle Menneske kan vel see Guds Under, men ei Hans Rige, og at det ny Menneske, som skal komme derind, maa være een Aand med Herren, forbi Alt hvad som fødes af Aanden, er Aand! Saadanne Ord er ei for Kiød og Blod, de er en mørk Tale for det naturlige Menneske, og synes ham at være en ny Lovgivning, der borttager Evangeliets Trøst, og det var da intet Under, om vi forlodes af Mange, som Herren i Capernaum, og beholdt kun de Faa, som, hvad Herren end kræver af sine Disciple, dog ei kan skille sig fra ham, da de have troet og kiendt, at han er den levende Guds Søn, og haver det evige Livs Ord, som ei er andenstedѕ at finde!

Dog, hvi siger jeg alt Dette? Vil jeg dermed enten nægte, at det er den evangeliske Historie, der paa en Maade giør denne Steen til et Guds Huus, eller vil jeg giøre den stadige Kirke-Gang det ganske Aar til Kiende-Mærket paa Herrens sande Disciple?

Nei, mine Venner! det være langt fra, jeg vil kun, hvad mine Tilhørere veed, er min Skik, efter Tidens og mine Vilkaar, lade det Bekiendte og Nærværende, saa godt det kan, ligesom i et Speil aabenbare det Ubekiendte, Forsvundne, halv eller heel Forglemte, og fremfor Alt den vigtige, men ligesom døde og begravede Sandhed, at Christi Kirke er et levende Begreb, uforanderligt som Herren, der bygde, Aanden, der besjæler, og Ordet, der opfylder den, saa egenlige Medlemmer af dette ligesaavel gud-

dommelige som menneskelige Samfund: Christne i Aand og Sandhed, det er vi kun forsaavidt vi er aandelig i Herren og Han i os, som Han selv har sagt: jeg er Vin-Træet, og I ere Grenene, og ligesom Grenene maae være og blive i Træet, for at bære Frugt, saa maae I ogsaa blive i mig, thi uden mig kan I slet Intet giøre! Medens vi nemlig med al Flid maae bekæmpe Tidens herskende Vildfarelse, at man kan skabe sig en Christus og en christen Tro, omtrent som man lyster, da det jo i Grunden dog kun er Aanden, hvorpaa Alt beroer, og Aand er ei bundet til visse Ord og Udtryk, Begivenheder og Midler; medens vi paa Liv og Død maae bekæmpe denne Slange-Kløgt, der vil giøre Guds Viisdom til Daarskab, og undergrave den Kirke, der urokket trodsede alle Storme, see, medens vi giør det, da maae vi omhyggelig vogte os for at nære den modsatte Vildfarelse, at naar man kun antager Christus for hvad han var og er: den Guds Eenbaarne, og bygger ene sit Haab paa Hans Ord ved Propheter og Apostler og paa Hans Kirkes Naade-Midler, at man da er ved Maalet, uagtet Hans Aand er ikke i os, men Han staaer som en Fremmed udenfor os!

Kun det vil jeg da sige, at den halvaars Kirke-Gang, der for Øieblikket er saa kiendelig, afbilder træffende den Standsning paa Halv-Veien, hvorover Ordets troe Tjenere til alle Tider med Rette have klaget, og som aabenbar i vore Dage truer med at forvandle den indsvundne Menighed til et blot Skygge-Billede af Herrens Folk, som Bogstav-Skriften er af Ordet, og Jøderne af det gamle Israel! Netop fordi al Tale om christelig Aand, og om levende Christendom, er et tomt Munds-Veir, uden fast og barnlig Tro paa den evangeliske Historie om Jesus Christus, og paa det Apostoliske Ord, aldeles som det lyder, da det er af Jesu Christi virkelige Menneske-Liv alt christeligt Liv skal udspringe, og er Ordet fra Apostlernes gløbende Tunger, hvori den Hellig-Aand ene er at finde, hvormed Han gjennemvandrer Slægterne i Herrens Menighed, og hvorved Han udretter hele sin Guddoms-Gierning paa Jorden: kalder, forsamler, opliver, oplyser og helliggiør; netop derfor maae vi idelig indskiærpe, at Alt, hvad som fødes af Aanden, er Aand, og at dette ligesaavel giælder om Troen og Haabet og Kiærligheden, og om hele det deraf udspringende Levnets-Løb, som om Ordet, og at Guds Aand føder aldrig døde men levende Børn, saa at, hvor ikke Samfundet bliver aandeligt, og Livet kiendeligt, der er Ordet ikke heller modtaget med oprigtig Tro, og giemt i taknemmelige Hierter! Og skiøndt vi nu veed, at man kan høre Prædiken det hele Aar igiennem, og dog ligefuldt tage det Ord kiødeligt, der kun frelser, naar det tages aandeligt, saa vil dog især Herrens Levnets-Løb altid være for Kirke-Giængerne, hvad hans Lignelser var for hans gamle Tilhørere, et Billede nemlig, som Mange betragte med Lyst, og see dog i Grunden Intet i, og Tiden mellem vore aarlige store Høitider, som levende minder om Herrens legemlige Nærværelse, vil

derfor stedse være den behagelige Kirke-Tid for Mængden, saa det er meget meer end en Lignelse, naar vi sige, det er efter Himmelfarts-Dagen vi skal tælle vore Tilhørere, thi ere de end ikke alle trofaste Disciple, som blive, saa ere de dog alle kun blotte Tilskuere, som da med Forsæt eller af en dunkel Drift forlade os! O. s. v.

De gamle Ægypters Love.

Havde vi nu end Ægyptens gamle Lov-Bog ligesaa fuldstændig og vel bevidnet, som vi har Israels, kunde det dog umuelig lønne Umagen at læse den for at finde Magen, men vel for at finde Modsætningen, der aldrig er kiendeligere end i Folks Love, rigtig beregnede paa modsatte Øiemed; thi at et Folk, hos hvem den groveste Afguds-Dyrkelse ei blot hørde til Dagens Orden, men til Statens Væsen, hvor Præsterne lod alle de Konger staae paa Listen med tamme Navne, der ikke havde enten bygt eller nedrevet Templer og Billed-Støtter, og hvor Folket skulde søge sine Guder, ikke over sig i Himlen, men under sig i Graven og i de umælende Dyr, der maatte de kloge Love nødvendig lyde langt anderledes end hvor, som i Palæstina, Afguds-Dyrkelse skulde være halsløs Gierning, og hvor Himlens Gud kun vilde have et eneste Offer-Sted, forlangde intet Tempel og taalde ingen Billed-Støtte. Nu har imidlertid selv Herodot saa godt som intet om dette Folks Love, der, ligesom Chineserne, kaldte Høire venstre og stræbde med Flid at forvende Naturens Orden i alle Maader, og Diodor fra Sicilien er da den Første, som, henimod Christi Fødsels Tid, da Ægypternes egenlige Livs-Tid var alt længe forbi, beretter Endeel om deres Love, men saa flygtig og skusket, at det kun er af indvortes Grunde vi kan stole paa Noget deraf.

Ægypten, siger saaledes Diodor, har havt fem indfødte Lovgivere, først Mneues, saa Sasyches, som især beskiæftigede sig med Guds-Tjenesten, derpaa Sesoses, som indrettede Krigs-Væsenet, saa Bochoris, som ordnede Retter-Gangen og gav Konge-Loven, og endelig Amasis.*).

Denne korte Lov-Historie, som vi, efter Herodot, endnu kun forøge med det Træk, at Amasis indrettede Politiet, ligner saa ganske Forordnings-Følgen i de nye Stater, at vi maae finde den rimelig, og en Prøve paa hvert af disse Slags Love finde vi i det Mindste hos Diodor, som det kan være værdt at lægge Mærke til.

---

*) Diodor I. 59.

Forsætligt Mord paa hvilketsomhelst af de hellige Dyr straffedes med Døden, men var det, end af Vanvare, Man havde dræbt en Stork eller en Kat, da kostede det ogsaa Livet, hvorimod den Ebraiske Lov-Giver omhyggelig forordnede at der skulde være Fri-Stæder spredte i Landet, som den, der af Vaade dræbde en Præst eller hvem det var, kunde nemt tye til, før Blod-Hevneren naaede ham. Hvilken Mængde Mennesker der i Ægypten maa have ladt Livet for de Umælende, sluttes let, naar man kun veed at Nabo-Amterne (Nomerne) i Ægypten sædvanlig havde saa forskiellig Guds-Dyrkelse, at de Dyr der holdtes hellige i det Ene, hadedes i det Andet, og Diodor siger, det var saaledes indrettet med Flid, for at Folket ikke let skulde enes om at giøre Oprør; en Bemærkning, der i Øvrigt er skarpsindig nok, og burde drive alle Stats-Mænd til at hylde Religions-Frihed[1].

Af Krigs-Artiklerne anføres To, nemlig, at hvem der svigtede Banneret var uærlig, til han udmærkede sig ved Tapperhed, og hvem der røbede Fienden en Hemmelighed, skulde miste sin Tunge, hvorved kan bemærkes, at baade den Ægyptiske og den Ebraiske Lov-Giver vilde bringe de Feige til at skamme sig, men den Ebraiske vilde naae det, før de mistede Æren, Ægypteren først bag efter[2].

At Ægypterne havde anderledes bestemte Love om Skiøder, Contracter, Giælds-Sager og deslige end Ebræerne, kan Man forud vide, og at Sagerne for Retten førtes stumt, med to skriftlige Indlæg fra hver Side, hvorpaa Over-Dommeren hængde Sandheds-Tegnet om Halsen paa ham, der fik Ret, finder Man rimeligt, saasnart Man hører det[3], men Konge-Loven skildrer saa godt det kongelige Levnets-Løb som en stadselig Lig-Begængelse med afmaalte Skridt, at den bør kiendes heel.

Det var, siger Diodor, ikke med de Ægyptiske Konger, som med andre Enevolds-Herrer, at de gjorde hvad de lystede, thi ikke blot Regierings-Sagerne men hele deres daglige Leve-Maade gik efter en Snor. De var nemlig ikke omgivet af Slaver eller Smigrere, men af de fornemste Præste-Sønner over tyve Aar, som veeg ikke fra dem Dag eller Nat, og tillod dem aldrig at giøre noget Slet. Det Første Kongen maatte giøre, naar han stod op om Morgenen, var at aabne alle indløbne Breve og i den Henseende besørge det Nødvendige. Naar han derpaa havde været i Bad og var iført hele sin Konge-Dragt, begav han sig til Templet, hvor Ypperste-Præsten ikke blot førend Offringen med lydelig Røst bad Guddommen om Sundhed til den retfærdige Konge, men tillagde ham stykkeviis alle Dyder, sigende: han er gudfrygtig og menneskekiærlig, nøisom, retsindig og høimodig, ordholden, gavmild og Herre over alle sine Lidenskaber, de han straffer faae aldrig Løn som forskyldt, men de

[1]) Diodor I. 52. 56. 57. [2]) Diodor I. 49. [3]) Diodor I. 48. 50.

han belønner faae meer end de fortjene. Efter denne Velsignelse kom en Forbandelse over al Kongens Feiltagelse, men saaledes, at han frikiendtes og Skylden for alt Slet og Skadeligt blev skudt paa hans Raadgivere og Redskaber, saa det var ikke ved bittre Bebreidelser men ved overdrevne Lovtaler Man vilde formane Kongen til Dyd. Naar Kongen nu havde betragtet Offer-Kalvens Indvolde og Offringen var fuldført, da forelæste en Skrift-Klog om berømte Mænds Raad og Daad af de hellige Bøger, for at Regenten kunde have de bedste Mønstre for Øie til Efterligning. Saaledes var Alting nøie bestemt, ikke blot naar Kongen skulde handle og dømme, men ogsaa naar han skulde spadsere, bade sig, besøge Dronningen og hvadsomhelst man vil nævne, saa han spiste sit tarvelige Kalve-Kiød og Gaase-Kiød efter Vægt og drak sin Vin efter Maal, saa nøie bestemt, som om ikke en Lovgiver men en Læge havde foreskrevet det, og hvor underligt det end klinger, saa knurrede de gamle Konger dog ikke over alle disse Indskrænkninger, men skattede sig lykkelige, at de ikke som andre Konger var en Bold for deres Lidenskaber, men lod sig styre af Fornuften og var kun udsatte for smaa Feiltagelser. Derfor var de ogsaa alminbelig elskede, saalænge denne Lov overholdtes, hvad især viste sig ved den almindelige Lande-Sorg, der fandt Sted naar de døde, og hvad der bidrog meget til Kongernes dydige Opførsel, var den Rettergang der holdtes over dem paa Begravelses-Dagen, thi da holdt Ypperste-Præsten offenlig deres Lov-Tale, som Mængden havde Lov til enten at istemme eller overdøve, saa mange Konger paa denne Maade fik kun en sørgelig Jorde-Færd[1]).

Saaledes slæber man endnu om med hans Majestæt i Chinas „himmelske Rige", lovtaler, undskylder og forguder ham, og ligesaa lidt som hans Stilling ligner Kongens af Danmark, ligesaa lidt har aabenbar Pharaos lignet Kong Davids, men været et mærkeligt Modstykke.

Komme vi nu endelig til Politiet, da beretter Herodot, at Amasis, som sønderrev sit eget Lede-Baand, satte hele Folket under Politiets specielle Opsyn, der var saa strængt, at hvem der ikke aarlig af sig selv gjorde Rede for hvoraf han levede, havde allerede derved sit Liv forbrudt, og til samme Tid maae vi da vel henføre hvad Diodor fortæller om Tyveri, som en lovlig Nærings-Vei i Ægypten, naar Man blot lod sig indskrive for den og bragte Politiet Kosterne. Da fik nemlig Tyven for sin Umage Fjerde-Parten af Kosternes Værdi, som Eier-Manden maatte betale, saa ingen Tyv, der forstod sit Haandværk og tænkde billig, kunde ønske sig et sikkrere Levebrød eller bedre Hælere[2]). At Ægypternes Ærbødighed for Tyve-Rænker, som Høiden af Viisdom, var ældgammel, det see vi imidlertid af Præsternes Fortælling om Rampsenit, saa Tyvene har vist altid havt bedst af det

[1]) Diodor I. 44—46. [2]) Herod. II. 173. 77. Diodor I. 50.

strænge Politi i Ægypten, som Amasis vel kan have skiærpet men har ingenlunde indført; thi allerede i Josephs Tid see vi at i det Mindste Fremmede maatte være godt beredt paa skarpt Forhør eller berede sig til Døden, og hvor Politiet skal holde saa vaagent Øie med de Fremmede, kan det umueligt tabe de Indfødte af Sigte. I et Land desuden, hvor der skulde holdes Syns-Forretning over alle de Hunde og Katte der døde, hvor Lægerne nøiagtig skulde følge de gamle Recepter, hvor den der kureerde for Hoved-Pine ingenlunde maatte kurere for Tand-Pine, og hvor titusinde andre Smaating daglig maatte iagttages, kan Man nok vide, Politiet altid har spilt en Hoved-Rolle, og kan ikke uden Gru tænke sig de Evner og de Kundskaber saaledes indspærrede, der kun ved den frieste Virksomhed kunde føre Menneske-Slægten frem paa sin store Løbe-Bane til Forklarings-Maalet.

Det gamle Perserland.

Det Land, der, med Kyrus, indtraadte i Verdens-Historien, er den store, langagtige Firkant, som dannes af Tigris mod Vesten, det Kaspiske Hav og Gihon (Oxus) mod Norden, Indus mod Østen og det Indiske Hav med den Persiske Bugt imod Syden, altsaa hvad vi til daglig Brug endnu kalde Persien. Vel er just ikke „Persien" men „Iran" (Grækernes Ariane) Hoved-Navnet, Man i Landet selv har betjent sig af; men deels er dette Navn ligesaa ubestemt og svævende, og deels maa det nødvendig giøre Udslaget, at baade var det under Perser-Navnet Folket vandt sin Hæders-Krands, og fra Farsistan det Største i alle Maader udgik. Sagen er da kun, at vi hverken maae tænke os det gamle eller det ny Persien som Hjemmet for en enkelt Folke-Stamme, men som det Asiatiske Tydskland, der endnu mere end det Europæiske har været udsat for idelige Indvandringer og Omvæltninger og hvis Indbyggere endnu langt mindre end Tydskerne har vundet selv den Lighed, fælles Skrift-Sprog og Lovgivning stræber at frembringe. Som en Grændse-Leir, større end Tydskland, mellem Vest-Asien, Tartariet, China og Indien, skal vi derfor betragte Persien; thi en saadan har det lignet fra Arilds-Tid, og dertil synes det i alle Maader skabt. Isteden derfor her at opregne alle de barbariske Navne, de forskiellige Stammer enten have givet dem selv eller faaet af Grækerne og os, vil vi blive staaende ved Meder og Perser i Syd-Vest, som er de eneste nogenlunde faste Folk, vi kan opdage, og derfra kaste et Blik paa Leiren, som den ligger for vore Øine. Hvad vi nu først blive vaer, er den høie Beliggenhed, thi selv Sletterne er Flakkebjerge, flere tusinde Fod over Vand-Speilet,

hvoraf følger, at Man her, under samme Polhøide som Ægyptens, har en ganske anden Himmel-Egn, har kun nede i Dalen ved Bugten smeltende Hede, og har nordisk Vinter længe før Man naaer det Kaspiske Hav, under Siciliens Brede. Leiren er dernæst vel forskandset, thi den udgiør egentlig kun en Ørk, med en tyk Bjerg-Krands, som i Østen kaldes Solimans-Bjergene og knytter sig der ved Hindukosch til Himalaya, men faaer i Nord-Vest Navn af Zahresch (Zagros), hvor den mødes med Ararat, saa alt Samkvem skeer her giennem Snevringer og Smutter, eller saakaldte Porte (Kotuls), mellem hvilke fordum især de Kaspiske blev navnkundige. Ørken, vi talde om, fører kun Navn af Salt og Sand, men strækker sig fra Nord-Vest til Syd-Ost over hundrede Mile og slaaer, fra Zareh-Søen, en Bugt i Nord-Ost, op mod Kandahar, uden at vi kan sige, hvordan det egenlig saae ud i gamle Dage; thi efter Sagnet skal Salt-Ørken nordenfor Søen have været et deilig bebygget Land i Rustans Helte-Tid, og det er ingenlunde umueligt, da der i dette Jord-Strøg er Salt-Bund allevegne, som bliver frugtbar ved at vandes og øde ved at overlades til sig selv. Landet har nemlig ingen store Floder og fattes Regn, saa det kun lader sig opdyrke ved Hjælp af flittig Brønd-Gravning og konstige Vand-Ledninger, men Perserne har ingenlunde været saa flittige Dyrkere af Vand-Konsten, som de fra Arilds-Tid har været store Mestere i den, og derved i deres Trappe-Land frembragt de deilige Frugt-Haver (Paradiser), Man i Old-Tiden høilig beundrede og endnu saare forlystes ved. Kun hvor Over-Kongen og de ypperste Høvdinger opslog deres Leir, fremtryllede man et Paradis i Ørken, som forsvandt, saasnart de flyttede, og allerede deraf kan Man let forklare sig de berømte Hoved-Stæders Skæbne, hvis Ruiner Man tildeels forgiæves leder om, men dog kan Somme af de Ældre ogsaa have faaet deres Helsot paa samme Maade, som i vore Tider det berømte Schiras, der ved et sexdages Jord-Skiælv saaledes forstyrredes, at det neppe nogensinde staaer til Opreisning. Bjerg-Landet vestenfor Salt-Ørken er imidlertid ikke blot begunstiget med flere Vand-Løb og videre Sletter end Resten, men var ogsaa fra Arilds-Tid beboet af Hoved-Stammerne, som i Old-Tiden kaldtes Meder og Perser, og her løbe Lande-Veiene mellem Assyrien, Babylon og Indien, deels nordenom Salt-Ørken og deels sydenom Sand-Ørken, hvorved Mellem-Handelen drives saa paa denne Kant maae vi fæste vor Opmærksomhed.

Den græske Aand.

Hvad der nu aandelig udmærkede Grækerne i Old-Tiden, og hvad de derfor umuelig kan have laant enten af Ægypter

eller Phønicer, som manglede det, var især den levende Følelse af, at Mennesket er „i Slægt med Guddommen". Dette er nemlig noget langt Mere end at enkelte Mennesker ansaaes for Gude-Sønner eller Gudernes Fortroelige, hvad der var Tilfældet hos mange andre Hedninger, saavelsom hos Grækerne; thi denne Tro paa et Natur-Slægtskab mellem Gud og Menneske gav hele den Græske Livs-Anskuelse et eiendommeligt Præg og en mageløs Glands. Ligesom Man nemlig saae en skjult Guddom i Mennesket, saaledes saae Man igien en skjult Menneskelighed i hele den skiønne Natur, og, uagtet alt det Skiæve og Fantastiske, der deels bestandig klæbede ved denne Livs-Anskuelse, deels efterhaanden forvirrede den, var den dog Kilden saavel til Ideen om et Borgerligt Selskab i sin Glands og en Skole for Livet i sin Flor, som ogsaa til de store Værker med Pen og Hugge-Jern, vi beundre, og til det store Haab om voxende Forklaring, der ei udartede til en barnagtig Leg med Skin og Bobler, før det havde gjort Grækenland udødelig Ære og Menneske-Slægten uberegneligt Gavn! Vel boede nemlig Grækernes Guder paa Jorden, og havde „Olympen" endog været fulde 7000 Fod over Havet, vilde det dog vist nok været meget for lavt til en rigtig Zeus, ja, Grækenlands Guder var Mennesker lige „ei uden Synd", hvad aabenbar nedsætter dem endnu dybere, men de var dog med alt det langt høiere Væsner end baade Ægypter og Phønicer, og fordi de havde deres rette Hjem i Folkets Barm og ei blot i Digternes Hjerne, saa stræbde Grækerne virkelig at ligne dem, som deres egne høieste Forestillinger om Livet, hvad aldrig med deres herlige Anlæg, kunde saa ganske mislykkes, at de jo gjorde nogle Kæmpe-Skridt fra Tempe op ad Gude-Bjerget. Det er med andre, mere giængse Ord, at Grækerne der, som Man siger, idealiserede (forskiønnede) alt, de forskiønnede ogsaa sig selv til Guder, men ikke som Noget, de indbildte sig at være, kun som hvad de haabede for Slægtskabs Skyld at kunne forædles til, og mens dette Haab var levende hos dem, udviklede der sig øiensynlig i det Mindste saadanne Halv-Guder (Heroer), som Homer og Hesiod, Leonidas og Herodot, Aristid og Kimon, Sokrates og Plato, Demosthenes og Alexander!

Folke-Vandringen.

Man maler vist nok Krig i det Hele med dens rette Farve, naar man dypper sin Pen i Blod, men den blodigste Beskrivelse, Man kan give af Krigen, er dog kun mat, mod den, Krigen giver af sig selv, saa Historien skulde aldrig befatte sig med saadanne Natur-Skildringer, men heller forbigaae alle de Krige med Taushed, der intet Mærkværdigt er ved uden Blod-Badet. Naar man der-

for arbeider paa at tiltælle sine Læsere alle de Hug og Stik og Stød, Romer-Riget fik, til det faldt, af Hunner og Gother, Franker og Longobarder, Heruler og Vandaler, Burgunder, Alaner og Svever, og saa videre fort i det Uendelige, for saa igien at udfinde, hvor de var Alle kommet fra, og hvortit de bedes indbyrdes; naar Man giør det, da stiler Man vist nok ganske fornuftig paa at give os et tro Billede af Folke-Vandringen, som et brusende Hav fra „Chinas Kyst til Øster-søens Grændse", eller som et almindeligt Oprør i Menneske-Naturen, under hvilket hele Barbariske Folke-Færd rulle frem mod den dannede Verden som uhyre Bølger, oprørte af alle dyriske Drifter, som de til Væddе-Strid løsladte Storme, medens Millioners Vaaben-Gny og Sværde-Lyn er Torden-Veiret, der Slag i Slag udbreder Angest, Død og Ødelæggelse over alle de deilige, frugtbare, blomstrende Lande paa Middel-Havets Kyst; men det er et meget utaknemmeligt Arbeide. Der vil nemlig altid findes en Pulk Kosakker paa Grændsen af den dannede Verden, hvis Helte-Gierninger give den en langt mere levende Forestilling om Folke-Vandringen end alle lærde Penne, saa Kiedsommeligheden, de ved idelig at gientage Et og det Samme, nødvendig udbrede, bliver i dette Stykke Pennens eneste, umisundelsesværdige Fortrin. Det lade vi altsaa fare, og stræbe heller at henlede Opmærksomheden paa Nødvendigheden af Roms Fald og Sammes lykkelige Følger, som gyldig bevise, at det ingenlunde var dyriske Drifter, men dybere Menneskelig Følelse, der udmærkede Delerne af Romer-Riget. Barbarers Indfald i den dannede Verden er nemlig saa gamle som den, og fornye sig til alle Tider, saa Kymrer og Teutoner var ligesaavel Skythers og Gallers Efterfølgere, som Hunners og Gothers Forløbere, og Arabers og Slavers, Mogolers og Tyrkers Angreb og Indbrud er aabenbar af samme Slags, saa de Lærdes Forestilling om Folke-Vandringen som et mageløst Uskyr i det femte og sjette Aarhundrede, er et tomt Hjerne-Spind af Romersk Overtro. Hvad der er mærkværdigt og mageløst ved den store Omvæltning, er da ingenlunde Bulderet og Barbariet, som aldrig udebliver, hvor Dannelsen er udartet til Kiælenskab, og Kræfterne opløst i Nydelse, men det er den underfulde Gienfødelse og Fornyelse af Menneske-Livet i ungdommelig Friskhed mellem Ruinerne af den gamle Folke-Verden, det er hvad der slaaer os, baade som et mageløst Sær-Syn, og som et ganske besynderligt Trylleri, vi ikke veed andet Navn til end „Romantisk". Navnet er ogsaa det heldigste, der kunde vælges, naar Man blot ikke vil udstrække det til hele Middel-Alderen, men indskrænker det til Vexel-Virkningen mellem de Romerske Ruiner og de Nordiske Udflyttere, og Betragtningen deraf i en Maanskins-Nat, ved Siden ad Barbariske Jette-Skikkelser, lig den vilde Jæger, som giennemfarer Verden for at øde den

deilige flygtende Prindsesse, han har kastet sin byriske Kiærlighed paa. *)

Dog, disse Middel-Alderens Fee-Slotte, omsværmede af grumme Jetter og skielmske Dværge, men bevogtede af strænge Riddere og bjærve Kæmper, maatte vel saare forundre os, i Egne, hvor Man, giennem fem Aarhundreder, fra August til Augustulus, kun saae Bødler og Tugthuus-Lemmer, naar Man ikke i Blusset af Martyr-Baalene saae straalende Vidnesbyrd om et guddommeligt Menneske-Liv i det Skjulte; men en Fortsættelse af Menneskets store Levnets-Løb kunde vi dog aldrig see i disse Tryllerier, naar vi ikke opdagede, at hine Fee-Slotte er at ligne ved Herberger i Ørken for en stor Konge, som under mange Farer kæmper sig giennem fiendtlige Ene-Mærker til et nyt Land, hvor han vil reise sin Throne. Tiden har imidlertid viist, at det var saaledes, at Menneske-Aanden havde en anden Verden omkring Vester-Havet og Øster-Søen, hvor den skulde fortsætte hvad der begyndtes omkring Middel-Havet, men at denne Verden var endnu ikke beredt, saa Aanden maatte enstund friste Livet i allehaande Forklædninger, snart som en vandrende Ridder og reisende Spillemand, snart som en bodfærdig Pillegrim og ydmyg Kloster-Broder; thi at Nørre-Leden var Aandens Maal, see vi klarlig, da det baade var derfra al aandig Rørelse udgik og det var der, Aanden fra Reformationen af fik en Nyaars-Tid, der ingenlunde maa bedømmes efter hvad den alt har naaet, men efter hvad den fører til.

Tydskerne.

At Tydskland (Germanien), da Romerne paa Grændsen af Oldtiden og Middelalderen, til deres egen Ulykke, opdagede denne ny Verden, lignede en stor Krigs-Skueplads, hvor mange stridbare Stammer mere slog Leir end fæstede Bopæl, og at disse Stammer, skiøndt de syndes nær beslægtede, dog vilde have saalidt som muligt tilfælles, og gad ikke gjort Andet end jage og kæmpe, spille og drikke, det har saa Klassisk en Hjemmel, som Nogen kan forlange, og det følger vel desuden af sig selv, at Stridbarhed og Splidagtighed maa have udmærket det Folk, der først med Lethed lod sig undertvinge af Romerne, men betalde dem siden i Forening med Kølns Vægt. Naar derfor Roms paalideligste Historie-Skriver (Tacitus) beretter, at det kun lykkedes den berømte Herman at samle Tydskerne under sit

*) Dette træffende Billede af Barbariet i Middel-Alderen findes muntert udmalet i Tydskernes Heltebog, og navnlig i „Atles Konge-Liv“ eller „Etzels Hofhaltung“.

Banner, saalænge det gjaldt om at afkaste det Romerske Aag, og at han siden blev et blodigt Offer for sin Stræben efter Enevolds-Magten i det Land, der endnu velsigner ham som sin Befrier, da stemmer denne Tydske Historie fra det Første Aarhundrede (9—30) saa godt med den Samme giennem det sidste Aartusinde, at naar Tydskland kastede sig i en Keisers Arme, kan vi være visse paa, det var ikke et Tilbøieligheds- men et Fornuft-Giftermaal.

Den historiske Dunkelhed, der fra det Første til det Ottende Aarhundrede indhyller Tydskland, giver vist nok god Leilighed til allehaande Giætninger om Tilstanden i dette lange Tidsrum, men udelukker dog al Tanke om Enighed, da blot en tarvelig Deel deraf maatte tændt et glimrende Lys i dette Historiske Mørke. Først da det Frankiske Aag under Karl den Store paany havde lært Tydskerne, hvad Eenhed formaaer og hvad Splid fører til, da forligde de sig med Tanken om en indfødt Keiser, der med samlet Styrke kunde byde saavel de herskesyge „Romlinger" i Syden og Vesten, som de Østlige og Nordlige Barbarer Spidsen, men til Beviis paa, at de ikke betragtede Keiserdømmet som en Herlighed, men kun som en Nødhielp, holdt de strængt paa „Valg-Retten" som et Værn mod det Tyranni, der altid stod dem levende for Øine.

Naar vi betænke saavel Omfanget af Tydskland, som den store Forskiellighed, Historien har viist mellem Indbyggerne, da er det intet Under, man kun vanskelig kunde enes om et fælles Overhoved, end sige da give sig uindskrænket i hans Vold, men at vi ikke fra Arilds-Tid spore i det Mindste tre Tydske ligesom tre Nordiske Kongeriger, uagtet Sachser, Franker og Schwaber ere ligesaa kiendelig adskilte Stammer, som Danske, Svenskere og Nordmænd, det vidner om en særdeles Splidagtighed, der, forbundet med den Tydske Kraft og Stridbarhed, maatte giøre Keiserdømmet til en Skygge, undtagen naar Keiserens Personlighed og Øieblikkets Krav frembragde den „Feldt-Enighed", som fælles Fare og Krigs-Tugten skaber. Heraf fulgte nu igien, at saalænge Keiseren stræbde efter virkelig Enevolds-Magt, maatte Tydskland faae en ligesaa uafbrudt Krigs-Historie, som Det havde havt uden Keiser, og til Hverdagsbrug en ligesaa ensformig og kiedsommelig; men herved kan man sige, Tydskland opoffrede sig selv for Europa; thi havde enten Tydsklands Keiser kunnet bruge Rigets Styrke til at udføre sine Romerske Herske-Planer, eller havde dog Tydskerne, ligesom Romerne, havt Sind til med Trældom i Hjemmet at kiøbe sig Deel i Verdens-Herredømmet, da seer man Intet, der kunde friet Vesten i det Ellevte og Norden i det Trettende Aarhundrede fra at indlemmes i et Tydsk Verdens-Rige, der vilde været dobbelt pinefuldt for Aand og Hjerte, netop fordi det vilde været „skin-helligt". Nu derimod havde Tydskerne vel gierne seet, at baade Paven og alle

Christenhedens Fyrster vilde neblagt deres Kroner for Keiserens Fod og taget deres Riger til Lehn af ham, og de havde gierne hørt alle Folk tale Tydsk, om end nok saa plat, men de vilde dog ikke kiøbe den korte Fornøielse og forfængelige Ære for den Frihed i en vis Kreds, som var dem en aandelig Nødvendighed; derfor blev Europa fri for det Tydske Herredømme, og høstede dyrebare Frugter af den Tydske Stridbarhed og daglige Krigs-Øvelse; thi ligesom Hermans-Slaget fordum satte Romer-Hæren sine europæiske Grændser, og de Tydske Krigs-Forbund bidrog uberegnelig til at sprænge Romer-Riget i Vesten, saaledes var Tydskland aabenbar siden en Mur mod de Østlige Barbarer, og det Tydske Keiserdømme var et „verdsligt Sværd" der vel ikke kunde holde Pavedømmets „geistlige Sværd" i Skeden, men holdt det dog varmt til det sløvedes, og den Tydske Reformation var et nyt Hermans-Slag, der satte Latinen Grændser og afkastede det Pavelige Romer-Aag, endnu farligere end det Keiserlige.

Om Nordens Kæmpe-Aand.

— — Man kan vel tænke, det er ei min Hensigt at forgude Asa-Thor, eller saaledes at vaske Blodet af Nordens Kæmper, at de synes englerene, thi alle Historiens Kyndinger kan see, at ligesom der kun har været een Helt med uplettet Skjold, saaledes er ogsaa Christendommens Kæmpe-Aand den Eneste, der fortjener Guddoms-Navn og Tilbedelse; men vel ønskede jeg ret at kunne indskærpe alle mine Læsere den miskiendte Sandhed, at, uagtet Kæmpe-Aandens jordiske Redskaber var ligesaa langt fra at være lydesløse, som Freds-Mæglerne, saa var de dog derfor hverken mindre uundværlige, eller mindre berettigede til Beundring og skaansom Bedømmelse i en syndig Verden. Vist nok er det naturligt, at Haardhed falder tungest at bære, naar store Kræfter øve den, men det er dog ligesaa naturligt, at det er hvad Man har Meget af, og ei hvad Man fattes, Man fristes til at misbruge, og at hvem der ei kan løfte Mjølner, skulde nødig rose sig af, at han aldrig svang den til Upligt! Derfor vil, trods alt Kvæker-Tvineri over Kampens Bulder, der dog er meget bedre end Gravens Stilhed, og over Blod-Strømmene, der dog ikke er nær saa ækle som Forraadnelsen, ja, trods alle Døbning-Hoveder, baade med og uden Halse, vil ædle Heltes Liv og Daad, til Verdens Ende, ei blot begeistre Skjalden, men indtage de uskyldige Børn, og tækkes de elskværdige Kvinder, saa de maae nødvendig opflamme alle Unger-Svende, i hvem der ligger Spiren til en daadfuld Manddom, og tabe aldrig deres Glands eller miste deres

Priis hos noget Folk, der end fortjener Navn af en Green paa Menneskehedens Kongelige Stam-Træ!

Kun skal Man lære, bedre end hidtil, at skielne mellem ædle, høimodige Helte, og hjerteløse, grumme Jetter, eller rasende Bærsærker, hvortil vi saavel i Nordens Historie som Myther have den ønskeligste Leilighed, og, som ædle Kæmpers Afkom, den helligste Forpligtelse.

Vil vi nu see Modet og Styrken i deres naturlige eller dyriske Skikkelse, da skeer det ligesaa godt ved at være Vidne til en Tyre-Fægtning eller Baxe-Kamp, som ved at see et Feldt-Slag mellem de Vilde; vil vi see dem unaturlig misbrugte i høieste Grad, da behøve vi kun med Efter-Tanke at læse den Romerske Røver-Historie; og vil vi endelig see dem priselig brugte i Menneske-Aandens og Menneske-Livets Tjeneste, da kunde vi umuelig ønske at være fødte og baarne paa nogen anden Plet af Jord, end i det høie af Havet ombølgede Norden, i de Kæmpers Føde-Stavn, der ikke blot kraftig hjalp til at knuse den Romerske Jette, men har, lige siden Folke-Vandringen, øiensynlig været Menneske-Aandens ypperste Vaaben-Dragere paa Jorden.

Ja, ligesom det er i Mamre-Lund, under Abrahams Telt, vi skal lære at kiende Hyrde-Livet, og i Grækenland vi finde Borger-Livet, som de naturlig gestalte sig, naar Aanden er med, saaledes er det i Norden vi finde det aandige Kæmpe-Livs Vugge paa det fortladne Hav, thi Kampen med den flyvende Storm og de brusende Bølger, som vi vel maa kalde den Natur-Historiske, er aabenbar den Naturligste, Menneske-Aanden kan føre, og som derfor kun bliver blodig, naar Kæmpen selv vorder Offeret. Det var derfor intet Under, at Evalds Fiskere vakde saa almindelig Deeltagelse i Norden, thi naar Modet og Styrken trodse Storm og Bølger for at redde Menneske-Liv, da sværge de høitidelig til Menneske-Aandens Fane; men det er høist mærkværdigt, at det Nordiske Dramas Vugge blev, som det sig burde, en Opsattelse af det aandige Kæmpe-Livs Vugge; thi ligesom det viser, hvor den havde sine Gænger, saaledes spaaer det os ogsaa et anderledes Dramatisk Tids-Rum, end der hidtil oprandt paa Jorden! Ja, Evalds Fiskere begynde et Dramatisk Tids-Rum, hvori Skjalden vil opfatte hele det Universal-Historiske Helte-Liv, lige fra dets Vugge paa Havet til dets Krykker i ham selv, og hvori, Man tør haabe, Nordens Folk vil, ikke blot paa Skyggernes men paa Livets Skueplads, dramatisk gientage og forklare alle Fædrenes store Bedrifter. Da vil det blive aabenbart for al Verden, at der var baade Aand og Hjerte i de gamle Kæmper, skiøndt Kæmpe-Visen og Sværdet udtrykde deres høieste Konst, og Ord-Sprog al deres Viisdom; thi da vil Man see, de overlod det kun til deres sildigste Efter-Slægt at forskiønne og forklare Livet, forbi de følde dybt, de havde deres store Kræfter for at bruge dem til det Største de kunde udrette,

og saaledes føre et Liv, det var Umagen værdt at forklare. Ja, det skal sikkerlig sees i Norden, hvad vi dunkelt føle, naar en daadfuld Dag krones af en gylden Aften-Røde, at Klarhed og Skiønhed mødes aldrig saa yndig paa Jorden, som naar kiærlige, blomstrende Børne-Børn krandse en bedaget Olding, der med et roligt Smil overskuer et langt og besværligt, ingenlunde feilfrit, men dog ærligt, ædelt, kraftigt og velgiørende Liv!

Betydningen af Valhalds-Mythen.

Uagtet jeg ligesaalidt i Valhald som nogensteds vil paatage mig at forklare Alt, men overlader gierne Børnene den Glæde, at opdage Meget, som undgik mig, saa kan jeg dog see at den daglige Kamp, med Fald og Opreisning i Valhalds Vænge, udtrykker den bestandige Kamp mellem Liv og Død i vor Slægt, som falder med de Gamle, men staaer nyfødt op igien med de Unge, den Samme i Grunden, saalænge de følgende Slægter levende mindes og tilegne sig de Forbigangne, og denne seierrige Kamp har jo endog en vis legemlig Virkelighed, saalænge Fædrenes Navne og Bedrifter levende forplante sig i Folket og Sagnet; thi vel fortrænge de Nyeste øieblikkelig de Ældre, og giør hinanden saavel Livet som Rangen stridige, men hos et historisk-poetisk Kæmpe-Folk staae de Faldne immer op igien, og sammensmelte inderligere, jo længere de kæmpe med hinanden, som det hedder i Visen:

Ved Kamp forliges
De Kiække bedst,

og som vi endnu sige, at Man ved at slaaes bliver de bedste Venner, og kalder det derfor, naar Man giør fælles Sag, „at slaae sig sammen."

Gaae vi nu tilbords med Odin og hans Giæster, da kan vi vel fristes til at smile lidt ad den drøie Flæske-Skinke og den nymalkede Mjød, og Smag finde vi neppe deri, men vel poetisk og historisk Sandhed, thi Kiødet som daglig kaages og tæres, men fortæres dog ikke, og mister end ikke Livet, udtrykker jo heel træffende den kiødelige Forbindelse mellem alle Æt-Ledd, og Mjøden Hjerte-Blodet eller Minde-Saften, indsuget med Moders-Mælken. Man seer nu let, at Valhalds Skjold-Tag er Historien, og at Gieden og Hjorten som bide af Navnkundigheds-Træet, er Forplantelsen af de berømte Slægter, som, naar den lykkes, skiænker Enherierne Mjød, men naar den mislykkes, saa Slægten vanarter, skaber kun Strømme til Afgrunden. Om Træet Glaser skal være det samme som Lærad, veed jeg ikke, men siden vort sande Ord-Sprog kalder Æren det

feireste Træ i Skoven, og Man altid maa tænke sig en gylden Ære-Port foran Valhald, kan Bemærkelsen ei være tvivlsom. At endelig Sværdets Lyn er Valhalds Lys, følger af sig selv, da det ene er Kæmpe-Livets Fortsættelse med Helte-Gierninger, der kaster Glands paa den Jordiske Udødelighed, som, saasnart Bedrifterne ophøre, bliver til en luftig Drøm og tom Navnkundighed.

Dog, vi maae ingenlunde over Valhalds Lys glemme Valhalds Liv, som ikke blot den daglige Dysten, med samt Maden og Drikken betegner, men som især udtrykkes ved Møerne, der skiænke Viin for Odin, men Øl og Miød for alle Enherier. Disse Møer maae nemlig ingenlunde sættes i Klasse med Mahomeds Duller, thi de er allesammen Døttre af Hebe, der kiæler kun for Ørnen, eller, mythisk rettere: Odin med alle Aser og Enherier er den Herakles, med hvem Zeus formælede Hebe.

Der er nemlig i Tidens Løb mangeslags Navnkundighed og Ihukommelse for de Vældige paa Jorden, og medens Grækernes Tartarus og vores Niflhjem og Nastrond, udtrykker det onde Rygte, med Efter-Slægtens Afsky og Forbandelse, udtrykker det for Norden eiendommelige Helhjem deels den fulde Glemsel og deels den tomme Navnkundighed, men Elysium og Valhald udtrykke Begge det priselige Efter-Mæle, koldt i Elysium og varmt i Valhald. Dette omvendte Forhold mellem Syden og Norden skulde mindre forundre end fornøie os, thi det er jo hverken noget Nyt, at der følge kolde Nætter paa varme Dage under Linien, eller at valne Hænder i Norden pege paa varme Hjerter, og det ligger desuden i Sagens, i Menneskets Natur, at jo varmere og inderligere Man slutter sig til det Nærværende, desmindre Liv har Mindet om det Forbigangne og Haabet om det Tilkommende, saa det er ganske i sin aandelige og hjertelige Orden, at Valhald overstraaler Elysium i samme Grad, som Olympen hæver sig over Ida-Sletten, og Zeus over Odin. Naar Heltenes Ihukommelse er aldeles begravet i Bøger, saa kun Bog-Orme gnave paa de berømte Navne, da er der hverken Tartarus eller Nastrond, hverken Elysium eller Valhald i Historien, men kun et stort Helhjem, thi leve selv Navnene ei meer paa Læberne, da lever Mindet endnu mindre i Hjertet. Saalænge derimod Draperne klinge til de Vældiges Ihukommelse, og Børnene opmuntres til at ligne de herlige Fædre, saalænge er der et Elysium, men kun saalænge Buggerne gaae i Takt med Kæmpe-Visen, fordi Møerne blusse i Løn af Kiærlighed til Heltene, og væde Bane-Tuen med en Vemods-Taare, kun saalænge skiænke Valhalds Møer Miød for Enherier, og kun saalænge groe de levende Kiær-Minder paa Vigrids-Sletten, som lokkede Hadding under Kvinde-Kaabe til at besøge de Hensovnes Land. Og see, denne Kvindens og Hjertets begeistrede Deeltagelse i Heltenes Skæbne og Bedrifter, den er det, som har givet det Nordiske

Kæmpe-Liv sit eiendommelige Præg, den skabde Valhald i Arilds-Tiden, den har baaret det, saa det staaer endnu, skiøndt det raver, og saa i Norden kan endnu, efter Fimbul-Vinter, ved den Guldkammedes Gal og Gjallar-Hornets Lyd, alle Seier-Faders Kæmper vaagne og skifte Hugg med Muspels Sønner.

Trolden Grændel og hans Moder i Danmark.

(Af det angelsaksiske Helte-Digt Biowulfs Drape, som rimeligviis er forfattet ved År 700, udkom af Grundtvig 1820 en Oversættelse på danske Rim; 1861 udgav han Digtet i Grundsproget selv, med Indledning og Anmærkninger.)

— — Trolden Grændel og hans Moder plagede, efter et gammelt angelsk Heltedigt, engang hele Danmark i mange Aar, til der kom en god Ven, Gothehelten, Bjovulf, som ikke blot havde Mod til at drages med Troldene, men havde ogsaa Held til at lægge dem øde. Her seer man nemlig strax, at hvad saa end den gamle Skjald kan have enten drømt eller tænkt, saa er Trolden Grændel og hans Moder det mest træffende Billede, man kan ønske sig paa Tydsken i Danmark, naar den bare kan faae Skam, ligesom Grændel og hans Moder fik. —

Altsaa, det oldnordiske Heltedigt begynder med vor ældgamle Kong Skjold og spiller paa det deilige Oldsagn, at da vore Stamfædre engang vare kongeløse og raadvilde, da kom Lykke-Skibet af sig selv drivende i Havn med den lille Dreng, som havde en Byg-neg til Hovedgiærde, og en heel Ladning af gode Vaaben og gyldne Skatte i Tilgift, saa Danskerne tog ham naturligviis for en Søn af Odin, deres Skyts-Aand, kaldte ham derfor Skjold, satte ham paa Thronen og fik under ham i alle Maader en mageløs Guldalder, som han imidlertid tog med sig i Graven, da han døde; thi efter hans udtrykkelige Befaling lagde Danskerne hans Lig paa hans Snekke, med hele Lykke-Skibets Ladning, og saae den fra Klinterne med Vemod gaae, som den kom, og forsvinde paa det vilde Hav.

Kiender vi noget til de danske Oldsagn, vi selv har giemt ved Saxos Haand, og til dem, Islænderne har giemt for os, da seer vi strax, at Skjold-Sagnet er den samme gamle Historie om Danmarks Guldalder, deilig at skue, glædelig at mindes, men sørgelig at savne, som vi her hjemme kalde Fredegods-Dagene, der endtes med, enten at Troldungen stjal Guldringen paa Jelling-Hede og Troldhexen selv i Skikkelse af en „Hav-Ko“ stangede gamle Kong Frode ihjel, eller at Sørøveren overfaldt Frode ved Nattetid, slog ham ihjel og ranede, skiøndt sig til liden Baade, Grotte-Kværnen, hvorpaa han ei

forstod at male Guld, men kun Salt, hvormed han sank til Havsens Bund.

Dette om Kong Skjold og hans Ligbegængelse hører imidlertid, som sagt, til det nordiske Heltedigts Indledning, og det er først under en Sønnesøns-Søn af gamle Kong Skjold at Trolden Grændel raser og giør hele Danmark ulykkelig, saalænge til han endelig faaer sit Banesaar, og Skjoldungen Hrodgar i Heltedigtet er aabenbar Saxos Kong Roe, Halvdans Søn, og Islændernes Hroar, af hvem Roskilde skal have faaet sit Navn. Derfor finder vi ogsaa i Kong Hrodgars Gaard en nær Frænde ad ham ved Navn Hrodulf, som naturligviis er Kong Roes Brodersøn, den berømte Rolf eller Hrolf Krage, om hvem vi ikke blot læser i Grotte-Sangen, at han skulde blive Frode Fredegods Hævner, men hvis Navn, vi veed, blev ligesaa berømt i hele Norden, som Frode Fredegods, saa at ligesom Guldet af alle Skjaldene kaldtes Frodes Meel, saa kaldtes Guldet ogsaa Rolf Krages Sæd, hvad jo paa Billed-Sproget vil sige, at Danmark, som under Frode havde havt en gylden Høst, fik under Rolf Krage en gylden Vaar, og dette gyldne Løvspring, tilligemed den strænge Vinter, som laae mellem Høsten og Vaaren, det er da, hvad den gamle Skjald og Drape-Smed fremstiller æventyrlig i den første Halvdeel af det nordiske Heltedigt, som handler om Trolden Grændels Raseri i Kong Hrodgars Dage og hans Helsot, som han fik ved at brydes med Gothe-Kæmpen Bjovulf, der ene havde tredive Mands Styrke.

Kong Hrodgar, synger Skjalden, havde nemlig bygt sig en deilig Kongeborg, som han kaldte Herte*), og som altid var fuld af Lyst og Gammen:

Der høit sig Harpens Toner svang
I Kor med Skjaldens klare Sang,
Og Arilds-Tidens Minde
Ved Skjaldens Ord
Om breden Bord
Hver Kæmpe randt isinde!

Denne Sang og Klang var det, Trolden Grændel, som boede i et stort Uføre, ikke kunde taale at høre, og da han havde mærket, at Kæmperne deroppe paa Borgen keeg vel dybt i Kruset og sov hardt derefter, saa satte han sig for at hævne Skade, luskede ved Nattetid ind i Borgestuen, dyssede med sine sorte Konster alle Kæmperne endnu dybere i Søvn, og stjal i een Nat Livet af ikke mindre end tredive Kæmper, aad de femten med Hud

*) Heraf kommer ventelig den tydske Snak om Gudinden „Herthe", og Borgen er naturligviis den berømte „Leiregaard".

og Haar til Kvelds-Nadre, og slæbde de andre femten med sig til Troldkiær i Djævlekrogen for at have dem til Davren.

Saa begyndt ved Midjenat
Var en Landeplage,
Thi det Vrede, saae man brat,
Var endnu tilbage;
Gik en Nat og rolig hen,
Skam dog fik ei Færre,
Thi naar Grændel kom igien
Gjorde Ondt han værre;
Myrde, naar han saae sit Snit,
Var hans gamle Vane,
Aldrig angred han et Skridt
Paa sin Nidings-Bane!

Tilsidst maatte Kong Hrodgar med alle sine Kæmper rømme Borgen, saa den i hele tolv Aar stod tom og øde, og der gik trindt i Norden Ry af denne grusomme Spøgelse-Historie i Danskernes Klagesang, der i Kæmpevise-Stil lød saalunde:

Grændel han ypped med Hrodgar en Kiv,
Han rased med List og med Lue,
Mangen god Kæmpe da misted sit Liv,
Og Dannemænd maatte vel grue.

Dannemænd svor han et dødeligt Had,
Ei nytted om Liv det at thinge,
Trolden forgiæves om Naade man bad,
Han vraged de vægtigste Ringe!

Heller ei fandtes af Raadmænd her een,
Som fyndig sig kunde forfægte,
Trolden af Kæmper tog Arme og Been
Og bøded det ei med en Hægte!

Sort saae det ud da for Store og Smaa,
Hvad ligned vel Dannemænds Vaande.
Stene som Klipper paa Hjerterne laae,
Og gispende drog man kun Aande!

Sort saae det ud, hvor sig Trolden befandt,
Paa Mørket man der kunde tage,
Hyllet i Taage han kom og forsvandt,
Hans Spor kunde ingen opdage!

Hvordan nu Helten Bjovulf, som i Gothland spurgde Danmarks Ulykke, og som svarer til Stærk-Odder i vore egne Oldsagn, ilede Danmark til Hjelp; hvordan han blev modtaget og maatte staae til Munds med Hunferd, der førde det store Ord i Kongens Raad, turde selv ingen Ting giøre og kunde derfor heller ikke taale, at andre gjorde noget; det maa, hvem der har Lyst til at vide ret Besked, selv efterlæse i Bjovulfs-Drapen, og jeg vil her kun anføre de mærkelige Ord, hvormed Helten stoppede Munden paa den snakkesalige Dødbider, thi det var disse

— Trolden har opdaget,
At han i Skjoldung-Hall
Var tryg for Torden-Slaget,
Ei sky er han for Skrald,
Og derfor hid han stævner
Alt som paa Fluejagt,
Ham alt hvad dansk sig nævner
Er kun til dyb Foragt!
Saavidt han sig formaster,
Han kommer vaabenløs,
Kun Søvn han paa jer kaster,
Jer Helsot er en Døs!
Men lad kun nu ham komme
Igien i Kongens Gaard!
Da skal i dyre Domme
Han kiøbe hvad han faaer;
Han møde skal herinde
Hvad han formoder ei:
I Gothen skal han finde
Et Giærde paa sin Vei.

Gothe-Heltens paafølgende Natte-Kamp med Trolden, der tilsidst maatte fægte med Hælene, og lade hele sin høire Arm i Stikken, og den deraf udspringende Seiers-Glæde for alle Dannemænd, de er saa udførlig beskrevne i Bjovulfs-Drapen, at det umulig kan indføres her. —

Hermed kunde man nu tænke, Æventyret var ude, men Bjovulfs-Drapen lærer os, at det Værste var endnu tilbage, thi Grændel havde en Moder, som vilde hævne Skade, giæstede allerede næste Nat Kongehallen, som de gode Dannemænd nu selv skulde bevogte, og kvalde en af den gamle Konges bedste Venner, hvorover han blev meget utrøstelig, indtil Gothe-Helten atter oplivede hans Mod, som der staaer at læse:

Da svared Bjovulf brat igien:
Sørg ei, min Drot, saa saare!

For Venner ei skal vise Mænd
Udøse mangen Taare,
Men svinge Sværd
I Herrefærd
Til Hevn og Hædersminde!

Det er saa dømt i Norners Raad,
At Døden vi skal lide,
Thi stræbe hver med ærlig Daad
At vinde Priis itide!
Kun Hvile sød
Har Gravens Skiød
For Støv fra Ærefengen.

Sid op, o Drot! lad Fiendespor
Med Flid os brat forfølge!
Og tro mig paa mit Æresord,
Ei skal i bundløs Bølge,
I Jordens Skiød,
I Skov som Gløb,
Uvætten mig undslippe!

Nei, i den vide Verden ei
Et Smuthul den skal finde,
Hvortil jeg mig jo baner Vei,
For ærlig Priis at vinde;
Vær som en Mand,
Jeg troer, du kan,
Da kun i Dag end Sorgen!

Som sagt, saa gjort, Gothe-Helten gik tilbunds i Trold-kiæret, brødes med Grændels Moder i hendes Fruerbur af Glar, og kom vel derved i Livsfare, men fik dog omsider Død paa Hexen med et gammelt Jettesværd, som hang dernede, og med Grændels Hoved som Seierstegn kom han igien for Dagens Lys, da man i Kongehallen tænkde, han var død og borte. Hvad der ei før var Lyst og Gammen, saa blev der nu, som man vel kan tænke sig til, men skulde dog helst læse den gamle Beskrivelse over i Bjovulfs-Drapen selv, hvorved man blandt andet vilde faae et Billede af Skjoldungen paa Danmarks Throne, som man aldrig glemde.

Den Danske, den Nordiske og den Engelske Sag.

Det gaaer for Øieblikket med Danmarks Forhold til Norden og til Engeland, omtrent som det saa tit er gaaet med en Bonde eller Skipper paa Sylt, paa Föhr eller et andet Sted i Sønder-Jylland, som, uden at han selv vidste hvordan, trods sin ægte nordiske Art og Byrd, blev til en Halvtydsker, mens hans Broder, som foer paa „de lange Reiser“, blev en hovedrig og mavedrøi Engelskmand, der reent glemde Slægt og Fædernelaand over al sin Travlhed (business) og alle sine Grunker (money) lige til han skulde døe, og mærkede da først, at han havde ingen Børn, og huskede da først, at han havde dog havt et Par Forældre, og havde kanskee endnu en Broder eller dog Broderbørn i Danmark, som han dog helst maatte unde alt sit Guld og Sølv, da han ikke kunde føre det med sig til den anden Verden. Under disse sære, men ingenlunde sjeldne eller efter Verdens Løb urimelige Omstændigheder skeer det naturligviis tit, at den rige Engelskmand enten døer, førend han bliver enig med sig selv om Arvesagen, eller at hans Huusholderske og en god Lovtrækker, med eller uden hans Skriftefaders Vidende og Villie, faaer ham til at giøre et Testament, hvorved alt hans Efterladenskab gaaer Sønderjydens Næse forbi, og anvendes deels til saakaldt gudelig, deels og især til aabenbar ugudelig Brug; men det skeer dog stundom ogsaa at de Danske Arvinger ganske rigtig bliver nævnt, Millionærens Formue bliver vurderet, omsat, toldet og tiendet, drøftet og reengiort, og saaledes, indsvundet til det Halve, men immer betydelig, indsat i Rentekammeret (the Chancery) for at vente paa, om Arvingerne vil melde sig og kan bevise deres Slægtskab, hvad tit falder vanskeligt, da den rige Engelskmands Død maaskee aldrig spørges til Sønderjylland, eller dog først bagefter, naar enten Arven er forfalden til Skatkammeret eller Slægt-Registeret ikke meer lader sig oprede.

Denne Lignelse, der har gjort sig selv og gientager endnu bestandig sig selv, er nemlig det levende Billede, hvorunder jeg betragter den Danske Sags Forhold til den Nordiske og til den Engelske, og skiøndt det er meget muligt, at det synes mine fleste Læsere en mørk Tale, saa tvivler jeg dog slet ikke paa, det jo kan lykkes mig at klare den Sag for dem, da den staaer soleklar for mig og er igrunden ligesaameget deres Sag som min; thi jeg er ganske vis paa, at dersom der var en hovedrig Engelskmand af min Familie, der enten nys var død eller laae for Døden, uden at efterlade Børn eller at have giort Testamente, og jeg tilfældigviis først havde faaet Nys om det, eller vidste dog bedst Bested om Stamtavlen, da vilde hele min Familie, om den end ellers holdt sig lidt fremmed, vist paa Timen flokkes om mig, og med spændt Opmærksomhed høre mig udvikle, baade hvor

uhyre rig den samme Engelskmand var, og hvor soleklart vort nære Slægtskab med ham, skiøndt længe glemt, lod sig bevise, og hvi skulde det da gaae anderledes, fordi den hovedrige Engelskmand er her hele det hovedrige Engeland, og min Familie hele det lille Danmark og igrunden hele det store, men forarmede Norden, som kan blive velhavende ved Arven! Sandt nok, at Endeel af min Danske Familie, som er nærmest baade til mig og til Arven, bliver enten stødt eller ligesom ør i Hovedet, naar jeg forsikkrer dem, at, vil de arve den rige Engelskmand, da maae de paa Timen holde op at snakke Tydsk, og reent opgive det grundfalske Broderskab med Tydsken, som kun er et nagelfast Hjernespind (en fix Idee), hvori deres plattydske Jordemoder og deres høityd ske Goldamme har fanget dem; men til al Lykke kan dog de tolv Trettende-Dele af mine Danske Frænder og Frændker slet ikke snakke Tydsk, men føler godt, især i denne Tid, at det er Pokker til Broderskab, Tydsken holder med Dansken, saa hvis den ene Trettendedeel heller vil give Afkald paa den store Engelske Arv, end miste Æren af at kaldes en uægte Broder til den over al Verden berømte Høitydske Skolemester, som skal have udgrundet baade Himlens og Helvedes Dyb, og et af Stederne, han trættes med sig selv om hvilket af dem, have fundet „de Vises Steen;" velan! saa bliver det først og sidst den fortydskede Trettendedeels egen Sag og egen Skade, skiøndt jeg just ikke tør sige, at desmeer faaer vi andre, thi ved Folkenes Arvegang faaer det Folk altid mest, som er sig selv baade troest og ligest!

For nu at begynde med hvad vi alle veed og er enige om, da er det, at medens vort Forhold til Tydskland og Frankrig giennem sex Aarhundreder blev bestandig meer mangfoldigt og kiendeligt, da blev vort Forhold til det øvrige Norden og til Engeland bestandig meer eensidigt og utydeligt, saa at de ved det Nittende Aarhundredes Begyndelse kaldte Danmark sædvanlig Tydskland Viisdommens store Moderskiød, og Frankerig det største af Verdens syv Underværker, kaldte fremdeles Norge sin Eiendom, Sverrig sin Arvefiende og Engeland sin kun alt for lykkelige Medbeilerske til „Roes og Magt" paa „det fortlabne Hav"; og kaldte endelig sig selv til daglig Brug slet ingen Ting, kun til Høitid, i Billedsproget og i bunden Stil, den „Plet af Jord" hvor „Roserne vare rødest" og Livets Stemme sødest."

I det næsten halve Aarhundrede, som siden henrandt, og som ikke mit Øie stadig fulgde, men mit Hjerte levende deltog og min Tankegang bristig udviklede sig i, har, som vi alle veed, meget forandret sig, saa nu synes man vel i Danmark dog sædvanlig, at Forgyldningen er gaaet af Frankerig, som af St. Giertrud, at Norge staaer stivt paa sine egne Been, at Sverrig kunde været en meget god Nabo, især naar det blev til Alvor med Hjelpen imod Tydskerne, og at Engeland vel turde

være os en uundværlig Beskytter, især om vi engang skulde rage uklar med Rusland, men hvad Tydskland og sig selv angaaer, da er Danmark aabenbar endnu for største Delen i det gamle Vilderede; thi vel kan alle Folk see, at Tydskerne er os paa Nakken, og at om de kunde drukne os i en Skefuld Vand, tog de ikke en Spand til det, saa at vil vi beholde Livet, maae vi slaae Tydskerne for Panden, hvor vi træffer dem, og ikke lægge Fingeren imellem; men paa den anden Side synes dog endnu Mange herinde, eller synes dog, de skal synes og sige, det var Synd og Skam at hade Tydsken, og det vilde være vor egen ubodelige Skade, om vi mistede den, da vi jo saa var saa godt som slet ingen Ting, uden i Poesi, der kan være god nok til Morskab, men fylder dog ikke i Skieppen og har kun meget lidt at betyde i den store Vægtskaal for videnskabelig Dannelse og sandt Menneske-Værd.

Ja, dette er den vel ikke fortvivlede, men dog, at see til, immer fortvivlende Danske Beskedenhed, som tit og længe har gjort mig Hovedet kruset, da jeg, med al min Danskhed, af indvortes Erfaring slet ikke kiender den, og har dog mødt den ved hvert Skridt i Fædernelandet, saa jeg kan ikke nægte, den paa en Maade er Dansk, og kan allermindst paastaae, at den, som ellers i mine Øine al Fortræd, er Tydsk. Her kommer jeg da aabenbar i den store Forlegenhed, enten at maatte opgive mit Haab om Danmarks og Danskhedens Opreisning til ægte Frihed og Selvstændighed, eller at maatte ei blot indrømme, men selv haardnakket paastaae, at der er noget hjemfødt i Danmark, som slet ikke duer (something rotten in the state of Denmark), ja, som, reent ud sagt, er aldeles falsk og kan derfor ikke paa nogen muelig Maade forbedres, men maa, om muëligt, udryddes eller fordrives.

Altsaa, den saakaldte Danske Beskedenhed, det eneste, Tydskerne, naar de paa een Gang vilde giøre sig vigtige og giøre sig lækkre, har rost os for, og som man derfor i Danmark tit har trøstet sig ved, man, om end alt andet glippede, om selv Danmark og hele Verden forgik, dog til sin Roes skulde evig beholde, den maa jeg, da jeg ikke kan opgive mit Haab, erklære for grundfalsk og altsaa paa Liv og Død bekæmpe.

Jeg veed det godt, det er en meget vanskelig og en meget farlig Sag, især fordi jeg neppe kan røre ved den Stræng uden at blive lidt og kanskee ikke saa lidt usaattes med hende, jeg ikke blot elsker, men frygter meest af al Jordisk, usaattes med Dannekvinden, som haardnakket paastaaer, at den Danske Beskedenhed er ægte, ja, er et ægte Guldsmykke, saa at, naar jeg vil tage den bort, er jeg ligesom Loke, den Tyvoknegt, der, mens han løftede Freia til Skyerne, stjal hendes kostbareste Smykke, det mageløse Brysingmon! Saaledes at hundses, ja at tyvtes af Dannekvinden, som, blandt andet, efter min egen Forsikkring,

har Dannemanden og dermed hele Danmark i sin Magt, det kan Læseren troe, er ingen Spas for mig, saa, var jeg ikke den Bovehals, jeg altid har været, og var jeg ikke saa gammel, som jeg aldrig før har været, da barede jeg mig godt for at blotte Sværd mod den Danske Beskedenhed, som Dannekvinden ikke blot har taget i sin mægtige Beskyttelse, men betragter virkelig til Hverdagsbrug som sin Øiesteen. Uagtet jeg derfor længe har seet, at det er et Byttings-Barn, en Skifting, der af en slem Trold-Kiælling er lagt i Buggen, isteden for den lille, velsignede Ydmyghed, saa har jeg dog aldrig før nu havt Mod til at hede Bagerovnen, rive Vantrevlingen op ad Buggen og true med at smide den lukt ind i Ilden, som er den eneste Maade, hvorpaa man kan faae Hexen til at „bære igien," og tage sin Trold-Unge tilbage med sig. Nu derimod, da jeg klarlig seer, at det med Danskheden maa briste eller bære, og jeg er i den Alder, at blev Dannekvinden alt for slem ved mig, kunde jeg trøste mig ved, det varede ikke længe, nu maa jeg vove det, i hemmeligt Forbund baade med Svenskeren, Nordmanden og Engelskmanden, om end Dannekvinden, i et heftigt Øieblik, derfor skulde kalde mig en Lands-Forræder.

Altsaa, den forroste Danske Beskedenhed, der giør, at Danmark, som ikke blot finder det meget naturligt, at Tydskeren taler Tydsk, Franskmanden Fransk, Engelskmanden Engelsk, Chineseren Chinesisk, Svenskeren Svensk og selv Nordmanden Norsk til Hverdagsbrug, og kan sædvanlig ikke tale noget andet Sprog, men finder det ogsaa ganske naturligt, at ethvert Folk i alle Maader synes bedst om sig selv og sit eget, og foretrækker derfor i det Hele sit Fædernelаnd, sit Modersmaal, sine Ordsprog og Mundheld, sine gamle Viser og ny Mesterværker, for alle andre i den vide Verden, at dette mageløs billige og giæstmilde Danmark synes at giøre en unaturlig og igrunden umuelig Undtagelse med sig selv og sit eget, det erklærer og bestrider jeg som en grundfalsk Beskedenhed, der langtfra at giøre Danskerne Ære, giør dem omtrent ligesaa megen Skam som Skade, og det er meget sagt, thi denne falske Beskedenhed har bragt Fædernelandet og Modersmaalet, Danmarks Rige og Folkeliv, til en Afgrunds Rand, hvorfra de kun ved et stort Vidunder kan reddes, og hvor selv de største Vidundere vil være spildte, hvis ikke Danmark opgiver og forsager denne sin falske, selvmorderske Beskedenhed.

Sagen hænger nemlig saaledes sammen, at ligesom jeg før har bemærket, at det Danske Folk hører i det Hele til Hjerte-Siden, som ogsaa er Spinde-Siden, eller til Hunkiøns-Folkene, saaledes ligner Danmark nu en fornedret Enke-Dronning, der kun har beholdt forholdsviis ringe Levninger af sin forrige mageløse Deilighed, store og elskelige Magt og Myndighed, Glands og Herlighed, og som, just forbi hun aldrig

kan glemme sin lykkelige Ungdom og sukker dybt, hvergang hun levende mindes den, fristes til at lade, som om hun aldrig havde været andet end en tosset Tøs, der bildte sig ind, hun var Dronning, men er nu paa sin Tydsk blevet et fornuftigt Menneske, der lader alle Indbildninger fare, og stræber, ligesom andre Hverdags-Ansigter, at behage med hvad der for Øieblikket er paa Moden i de store Stæder. En saadan Enke-Dronning vilde nemlig med Flid see til at udslette hvert Træk af sin Majestæt og skjule alle Minder om den kongelige Glands, aldrig tale om de forrige Tider, men kun fortrække Munden til et halv tosset, halv vanvittigt Smiil, naar der i hendes Nærværelse taltes høit om, hvorban hun fordum overstraalede og fordunklede Dronninger baade fjern og nær, men Ingen, som kiender noget til det menneskelige Hjerte, vilde dog tvivle om, at det jo var lutter falsk Beskedenhed, der udsprang dels af Forfængelighed og dels af Skamfuldhed over ringe Kaar. Gik det nu saavidt med en saadan Enke-Dronnings falske Undseelse og Beskedenhed, at hun stod paa Nippet til at lade sig halvveis lokke og halvveis true til at blive en fornem, haardhjertet og trættekiær Storpralers Frille, der, naar han havde skilt hende ved sin Ære og tilsat hendes Formue, vilde knuse hendes Hjerte, da har man Billedet af Danmarks Forhold til Tydskland i den senere Tid, og for Danmark, som for en saadan Enke-Dronning, er der da kun muelig Redning i levende at komme sin ædle Byrd og forrige Høihed ihu, iføre sig hele sin Værdighed, rive sig aldeles løs fra Fristeren, søge Beskyttelse hos sine Frænder, og bære Ulykken majestætisk i Haab om bedre Dage. Har nu kun Danmark Mod til det, Mod til at ophæve alt Fællesskab med Tydskland, og Æresfølelse nok til at lade haant om al Efterabelse af Frankerig, da, siger jeg, men ogsaa kun da, er Danmark reddet, kan trøstig regne paa Nordisk Beskyttelse og rolig vente paa en Engelsk Arv, der i alle Maader vil fornye og tildels fordunkle den gamle Glands.

Hvad man nemlig nu paa Billedsproget kalder det Nordiske Fostbroderskab og paa Pluddervælsk „de skandinaviske Sympathier," det er saa langt fra at være noget tomt Hjernespind eller konstlet Føleri, at ethvert fornuftigt Menneske kan indsee, at de tre nordiske Riger naturlig udgiøre en langt ægtere folkelig Eenhed end, jeg vil ikke sige Tydskland med sine otte og tredive Herskaber, men selv end Frankerig, Spanien eller Storbritannien uden Irland, saa vil man her undres over noget, maa det være, at Nørreleden endnu ikke ved Midten af det Nittende Aarhundrede er blevet saa virkelig og varig forenet, som Frankerig og Spanien alt i det Femtende, Storbritannien i det Syttende og selv Tydskland i Begyndelsen af det Nittende. — —

Om Danske Læsere end ikke see det klart, saa føle de det dog vist, at vort Forhold til de Nordiske Grander og til vor Engelske Frænde er anderledes dybt, inderligt og giennemgribende end til Tydskere og Franskmænd, saa jeg tør nok i det Hele regne paa mine Danske og Nordiske Læseres Bifald, naar jeg med al Flid stræber at vise, at medens vort Forhold til Tydskland kun er en Rets-Sag, altsaa en Strids-Sag, der især maa afgiøres ved Sværdet, og vort Forhold til Frankerig er mest en Mode-Sag, og for Resten en fremskridende Oplysnings-Sag, der helst maa overlades til sig selv, saa er derimod vort Forhold til hele Norden en Livs-Sag og vort Forhold til England en Velfærds-Sag, som vi ikke blot maa skiænke al muelig Opmærksomhed, men stræbe at lægge paa Hjerte som uadskillelige fra vor egen Sag, efter det gode gamle Bud: „Du skal elske din Næste (Nærmeste) som dig selv," et Bud, der saavidt det naturlig kan holdes, er ligesaa menneskeligt som guddommeligt, og ligesaa gavnligt og glædeligt, som det er ret og billigt!

Niels Ebbesen.

Om Dannemarks Kvide der løb en Sang,
Saa sørgelig:
Der var ingen Konning i Dannevang,
Men Borger-Krig;
Dansken var fredløs i Skov og paa Hede,
Herrer vi havde af Himmelens Vrede,
For Tydskerne reves om Danmark!

Det voldte en Konning saa svigefuld,
Som Skum paa Vand,
Det voldte to Grever af Jettekuld,
I Holsterland;
Mange om Skylden og Flere om Skaden,
Fienden paa Borgen og Falskhed paa Gaden,
Da Tydskerne reves om Danmark.

Grev Geert var en Kæmpe, en Hals fuldhaard,
Som Staal og Jern,
Og Krigsmænd der strømmede til hans Gaard
Fra nær og fjern;
Alting han voved for Libet at vinde,
Spared som Nelden ei Ven eller Fiende,
Og Tydskerne reves om Danmark.

Grev Hans var en Kræmmer, holdt Huus i Kiel,
Med Høg og Hund;
Han kaldtes den Milde, for evigt Smiil
Var om hans Mund;
Ræven i Skove og Ulven paa Hede,
Herrer vi havde af Himmelens Vrede,
Da Tydskerne reves om Danmark.

Niels Ebbesen var sig en Riddersmand,
Paa Nørreriis,
Og aldrig forstummer i Hedeland,
Den Herres Priis;
Han tog af Dage den kullede Greve,
Fri vilde han enten døe eller leve,
Da Tydskerne reves om Danmark.

Den kullede Greve drog op i Nør,
I Herrefærd;
Han rykkede frem, som han pleied før,
Med Ild og Sværd;
Jyderne alle, fra Randers til Ribe,
Dandse han bød efter Holsternes Pibe,
For Tydskerne reves om Danmark.

„Niels Ebbesen!“ sagde Grev Geert paa Tydsk:
„Din Frist er kort,
Vil ikke i Galgen du lære Tydsk,
Saa pak dig bort!
Skam skal du faae med Hr. Bugge paa Halden,
Hvormange Heste I saa har paa Stalden,
For nu raader Tydsken i Danmark!“

Niels Ebbesen svared et Ord i Hast:
„Hæng Tyv og Skielm!
Men hæng ingen Ridder, før Sværdet brast,
Med Skjold og Hjelm!
Vogt dig for hvem du til Fredløshed dømmer!
Langt ei fra Børn og fra Hustru jeg rømmer,
Mens Tydskerne rives om Danmark!“

Med Tydskere vrede i Tusindtal,
I Kammen kry,
Den kullede Greve drog ind med Bral
I Randers By;
Ilde han tured, og værre det tegned,
Kvinderne bæved, og Børnene blegned,
For Tydskerne reves om Danmark.

Niels Ebbesen foer da i Harnisk brat,
For Landefred,
Han giæstede Greven en Foraarsnat,
Og Sværdet heed;
Fri vilde han enten døe eller leve,
Livet han tog af den kullede Greve,
Da Tydskerne reves om Danmark!

Sig hævned de Holster ved Skanderborg,
Der faldt vor Helt,
Og sjunget der blev om Jyllands Sorg
Ved Sund og Bælt;
Aldrig hans Minde dog lægges i Mulde,
Han stod i Spidsen for Jyderne hulde,
Da Tydskerne reves om Danmark!

Forgangen er siden femhundred Aar,
I Lyst og Nød,
End Dannebrog vaier og Danmark staaer
I Aften rød;
Kappes nu, alle Smaafugle i Lunden!
Nu er til Sang om Niels Ebbesen Stunden.
Lad Tydskerne græde for Danmark!

Dansken og Dannelsen i Danmark.

— — Det er løierligt nok med det, at det falder aldrig Italienere, Spaniere, Franskmænd, Engelskmænd eller Tydskere, ja, ikke selv Bøhmere eller Ungarer, knap nok Russer og Tyrker ind at tvivle om, at de jo har et eget og det igrunden et meget godt Hoved, saa det giælder kun om, at de lærer at bruge det ret og kan faae Lov til at følge det, men heroppe i vort Høi-Norden, hvor man dog skulde troe, at Hovedet netop havde sin rette Plads, der begynder først den slemme Tvivlraadighed, som i Danmark er blevet til en indgroet Mistvivl om Hoved-Sagen, der aabenbar er den: om man i vort Høi-Norden har et eget Hoved, som man maa have, for at see med sine egne Øine og staae paa sine egne Been, og som man kan følge uden at løbe mere Fare end alle Folk i denne Verden er udsat for, og som man kun kan undgaae ved at lægge sig til at døe. — —

Det første vi nu baade i Danmark, Norge og Sverrig maae komme efter, førend vi kan faae den Tro, at vi har vort eget Hoved og giør klogest i at følge det, det er, at vi har

allesammen eet Folke-Hoved, for der kan ligesaa lidt være tre eller fire Folke-Hoveder i vort Norden, som der kan være to eller tre i Stor-Britannien, femten i Italien og sex og tredive i Tydskland, saa det maae vi først og fremmerst besinde os paa og finde os i, at Danskhed, Svenskhed og Norskhed er hos os, ligesom Sachsiskhed, Frankiskhed og Svabiskhed i Tydskland, eller Engelskhed og Skotskhed i Stor-Britannien, en Hjerte-Sag, der vel er fuld berettiget til at giælde for en Hoved-Sag i alle vore indvortes Anliggender, men ingenlunde i vore udvortes Forhold. Det gaaer nemlig dermed i det større, ligesom det gaaer i det mindre med enhver af os, som er Mand i sit Huus, thi vore huslige Anliggender maae vi vel, naar vi vil have Husfred og nyde hvad man kalder huslig Lyksalighed, rette efter vort Hjerte, altsaa efter vor Kone, om vi har en, men i Henseende til Rigsdags-Valgene og alt hvad der griber ind i Forholdet af vor Valgkreds til andre Valgkredse og til hele Riget, der maae vi, om vi skal udrette noget med Kraften af hele Valgkredsen, ogsaa have og følge et Fælles-Hoved, uden Hensyn paa vor egen eller vor Kones Tilbøielighed eller Modbydelighed, og tænker vi os ved Ministerbordet, da seer vi strax, at vi der maae have og følge et Rigs-Hoved uden Vild og Venskab, naar det skal gaae godt med Rigets Sager.

Har vi nu faaet Hoved-Spørgsmaalet rigtig stillet, saa det bliver et Spørgsmaal om, hvorvidt vort Norden har sit eget Hoved og gyldig Grund til at følge det, heller end et Dødning-Hoved, som det Romerske, eller et Vildhoved, som det Tydske, eller et Brushoved, som det Franske, eller et Krøl-hoved, som det Engelske, da behøver vi slet ikke i blind Egen-kiærlighed at forudsætte, at Høi-Norden ligesaavel som Tydsk-land, Frankrig og Stor-Britannien maa have sit eget Hoved, som egenlig hele Europa eller hele Verden burde, og, var de kloge nok, ogsaa vilde følge, men vi behøver blot at see paa vort Nordens Tungemaal og paa den Nordiske Tankegang, der har udtrykt sig selv i Nordens gamle Mindesmærker og klarest i hvad vi kalder den „Nordiske Mythologi“, for at finde, at Høi-Norden langt kiendeligere end nogen anden Deel af den ny Folke-Verden har sit eget Hoved, der slet ikke lader sig rumme i noget af de andre Folke-Hoveder, som end er oven Mulde, og som derfor Nordens Folk maae følge, naar de ikke vil være de Fremmedes aandelige Trælle, spille falsk og giøre alting skiævt.

Kommer vi nu først saavidt med folkelig Oplysning i Danmark, at vi see, at det lille danske Folk ingenlunde er et Brud-stykke af eller et Paahæng til det Tyske, men er en lyslevende Afdeling i det nordiske Folk, hvormed det staaer i uopløselig Sammenhæng, da først er vi paa gode Veie til at skatte og bruge vort eget Hoved og at følge det Fremmede til Dørs, naar det

ikke vil finde sig i Billighed og nøies med Giæste-Retten hvor det ingensteds har hjemme.

I Henseende til Lovgivningen maatte vi da vel aabne os for vore nordiske Grander, saa de behøvede blot at sætte sig ned hos os for at have dansk Indfødsret, og sætte en Pind for Oversvømmelsen med Bildfremmede især Bildtyskere, fordi Tyskerne hedder med Rette Bildtyskere hos os, blandt andet, fordi de bryder sig kun meget lidt om Tyskland, men meget for meget om sig selv og deres Tyskhed, som de indbilder sig og paastaaer, har Ret til at raade og herske allevegne, ja, over hele Verden, fordi det er den rene, klare Fornuft; men det vil dog aldrig være Hoved-Sagen, thi Hoved-Sagen er, at vi i hele vort huslige og offenlige Liv bruge vort nordiske Tungemaal, følge vor egen nordiske Tankegang og opfostre vore Børn til at giøre begge Dele endnu meget bedre end vi.

Her seer vi Knuden, og skiøndt denne nordiske Hovedsag ogsaa i Sverrig og Norge endnu betragtes meget for løst og behandles tit meget letsindig, saa er det dog især i Danmark, at man, langtfra at holde paa Modersmaalet og den dermed overensstemmende Tankegang, har drevet et sandt Afguderi med de fremmede Tungemaal og tilsvarende Tankegange, og stræber ret med Flid at indpode dette Afguderi hos den opvoxende Ungdom, saa Tungemaalet og Tankegangen, saalænge dette varer, maa nødvendig blive mere udanske og unordiske fra Slægt til Slægt, mere og mere forkvaklede, mishandlede og foragtede af Tyskheden, som Danskerne, naar de trælle allerivrigst for den, kun ynkelig kan efterabe, aldrig tilegne sig.

Naar vi nu siger til Danskerne: vil I virkelig beholde Danmark til Arv og Eie og leve lykkelig der, da maae I fremfor alt „blive ved at tale Dansk“ og opfostre jere Børn til at tænke paa Dansk om alle virkelige Ting og vigtige Sager, men det kan ikke skee, med mindre I feier alle de fremmede Sprog, og især det Tyske, ud af jere Huse og af jere Børne-Skoler for Drenge saavelsom for Piger; see, da sætter de gierne et ynkeligt Ansigt op, fordi de paa den ene Side godt føler, det er sandt, men paa den anden Side gruer for hvad Tyskerne og især „Hjemtyskerne“ og deres Tilhængere vilde sige derom, og gruer for at alle de, som har gaaet i „den sorte Skole“, dog muelig med deres „sorte Konster“ kan udføre, hvad de altid har truet Danskerne med: at giøre dem til Dyr, til Fæ, kanskee endog til „Uteede“, til Rotter og Muus, hvis de ikke ved giennem Skolen at tærske i de fremmede Sprog og i Husene brække især paa Tysken alt hvad de kan, vil surt fortiene den endda kun maadelig erhvervede Titel af „dannede Mennesker.“

Her er, som man let seer, gode Raad dyre, thi selv den klareste Oplysning synes her at være spildt, saa det mindre er

Sprogkyndighed, end snart en kællingagtig Frygtsomhed og snart en smaalig Storagtighed, der giør sig giældende, og er saa udbredt, at hvem der ikke, som vore lærde Folk og selv næsten alle vore Skjalde, immer lurer paa og gruer for, hvad man vil sige og skrive om dem i Tyskland, de lurer dog for det meste paa og gruer for hvad „Hjemtyskerne“, de lærde Folk og selv Skjaldene vil sige og skrive om dem i Danmark, og at saalænge de giør det, saalænge tør de neppe tænke end sige prøve paa at feie de fremmede Sprog og især Tysken til Dørs.

Var det nemlig blot Oplysning, ikke Mod og Mandshjerte til aandelig Kamp og Seier, man sædvanlig fattedes, da vilde Mangelen snart være afhjulpet, thi for det første er Talen jo slet ikke om, at hvem der vil reise udenlands, bereder sig til det, saa godt han kan, ved at lære det nødvendigste af det Folks Sprog, han vil giæste, eller at den, der i sin Virkekreds har meget med Fremmede at giøre, lægger sig efter at forstaae dem og giøre sig forstaaelig for dem, eller at den, der vil skrive om fremmede Folk og Sprog, først, saavidt muneligt, giør sig bekjendt med dem, eller at hvem, der troer, han i Bøger paa et fremmed Sprog kan finde meget morsomt og lærerigt, som endnu fattes i danske og nordiske Bøger, han søger det hvor det findes; men Talen er aabenbar kun om, hvad alle Danskere til daglig Brug skal tale i deres Huse og hvad de skal enten ønske eller taale, at deres Børn, mens de er Børn, oplæres i, og at det udelukkende maa være Dansk og Nordisk, naar vi vil blive ved at tilhøre og hjelpe til at udgiøre det Nordiske Hoved-Folk, der unægtelig har et eget, fra alle andre kiendeligt Tungemaal og en eiendommelig Synsmaade for og Betragtning af hele Menneske-Livet, altsaa et eget Hoved og en egen Aand, hvoraf der kan og skal udvikle sig en egen Forstand, det er saa soleklart, at selv Muldvarper, der ikke kan taale Lyset, maa finde det indlysende.

Vilde man nu indvende, at vor opvoxende Ungdom vilde tabe i Kundskab og blive tilbage i Udvikling, naar den under Opvæxten indskrænkedes til Dansk og Nordisk Tale, Skrift og Læsning, da var den Indvending meget let at giendrive, naar der ikke laae noget ganske andet derunder end hvad der udtrykkelig siges deri, men vi veed alle, hvad Meningen er, at naar vore Børn ikke til deres syttende eller attende Aar havde talt eller læst andet end Dansk og Nordisk, da kunde de i deres syttende og attende Aar hverken tage Examen i Latin og Græsk, Tysk og Fransk, eller i noget fremmed Sprog, altsaa heller ikke nær saa tidlig komme i en Vei, hvor man kræver en saadan Examen, og som man dog maa gaae for at faae et Levebrød. Det nytter ikke her, om man svarer, at det er jo dog forholdsviis kun saa faa af hele Folket, der kan faae et Levebrød for deres Skolegang og Overhøring, at det aldrig maa komme i Betragtning, hvor Talen er om den Skolegang og Opfostring, som er i hele Fol-

kets Tarv, det nytter ikke, forbi dette Spil i Examens- og Levebrøds-Lotteriet er hos os en smitsom Sygdom, der trænger igiennem snart til alle dem, der bryder sig det mindste om deres Børns Dannelse. Det nytter heller ikke, om man svarer, at naar kun først Forældrene gav deres Børn en folkelig, hjemlig og derfor ogsaa netop god og frugtbar Dannelse, da vilde Vedkommende snart nødes til enten at afskaffe alle de tosfede Examiner, eller dog giøre dem saaledes om, at netop de, der var naturligst og folkeligst opfostrede, maatte udmærke sig derved, thi man tænker, at enten vilde det aldrig skee, eller ens egne Børn vilde dog blive Offeret, som naar Koen døer, mens Græsset groer. Det nytter endelig ikke engang, om man svarer, at alle skikkelig gode Hoveder, som under Opvæxten har faaet Modersmaalet i deres Magt og er blevet hjemme i Dansk og Nordisk Læsning, de vil, om man endnu kræver de tosfede Examiner til offenlig Virksomhed, meget let og meget snart kunne underkaste sig dem, uden at tabe hvad de ved den folkelige Opfostring har vundet, thi da siger eller tænker man dog, ja, det er „de gode Hoveder", men saa „de daarlige Hoveder", hvad skal der blive af dem?

Det er jo nemt seet og let sagt, at de „meget daarlige" Hoveder vil aldrig, hvad man saa end giør ved dem, due til Hovedbrug og Hovedbrud, men at meget daarlige Hoveder til fremmede Sprog og Udenads-Læsning kan være meget gode Hoveder til Modersmaalet, til Indenads-Læsning og til at drive en eller anden borgerlig Syssel, som der ogsaa skal Hoved til, og at vi endelig vilde faae langt færre meget daarlige Hoveder, naar vi ikke med Flid ødelagde mange middelmaadige og fordærvede de fleste gode Hoveder ved en unaturlig Afretning og Forstoppelse, men selv denne slaaende Bemærkning vil sædvanlig strande paa den meget flade, men meget udstrakte Sand-Grund, at hidtil har man dog seet mangfoldige daarlige Hoveder ved lang Afretning, Slid og Slæb og Lykketræf at slippe taalelig fra alle de befalede Examiner og slippe ind i et godt Levebrød og slippe ud af Verden tit meget hæderligere end mangt et godt Hoved, og at, har desuagtet Danmark staaet og Dansken hyttet sig, saa giør de det vel ogsaa herefter, skiøndt man bliver i det gamle Traadd, som er det eneste, hvormed især de stakkels daarlige Hoveder kan være tjent. — —

Kun en eneste Bemærkning vil jeg endnu giøre, og det skal være den, at naar man paastaaer, at det vilde see ynkelig ud med den Forstand, man kunde komme til ved blot at tænke paa Dansk, og med den Kundskab, man blot skulde øse af Danske og Nordiske Bøger, da taler man, som den Blinde om Farverne, thi jeg er ganske vis paa, at hvem der blot har læst „Dansk eren" og eftertænkt hvad der staaer i den, vil om alle virkelige Ting og virkelige Sager i det mindste tænke meget klarere og tale meget tydeligere end de Fleste, som deres hele Tid har tygget paa den

Latinske Grammatik, paa Skallerne af fire, fem fremmede Sprog og paa en heel Snees høitydske Bøger, og dog er „Danskeren" jo kun en meget ringe Deel af hvad man kan læse og eftertænke uden at kunne andet end Dansk, end sige da, naar man kan lidt Svensk og Islandsk til, som vi jo bør og meget let, naar vi selv har lært det, kan lære dem af vore Børn, der har Lyst og Nemme, følgelig alle dem, der virkelig kan have Gavn deraf. Havde vi derfor kun selv en Tusindedeel af den Oplysning og Eftertanke, baade om det udvortes og indvortes Menneske-Liv, som man kan opnaae, uden at kunne noget andet Sprog end sit danske Modersmaal og uden at have læst en eneste tydsk Bog enten i Grundsproget eller Oversættelse, og blev denne Oplysning og Eftertanke daglig almindeligere hos hele Folket og rigere i hver opvoxende Slægt, da behøver man ingen Spaamand at være, for klart at kunne forudsee og dristig forudsige, at selv tydske Professorer, naar de havde lært lidt Dansk, eller blot lagde sig lidt paa Kundskab om, hvorban vi stilede vore Sager i alle Henseender, skulde høilig forundre sig over den levende Sammenhæng, der var i vor Tankegang, og den Klogskab, hvormed vi vidste at behandle alle virkelige Ting og Livs-Forhold, skiøndt vi, efter den høitydske Philophies himmelske eller dog næsten himmelske ɔ: høiluftige Maalestok, hørde mere til Fiskenes og Fuglenes end til de eneste rette Menneskers ɔ: Tydskernes Slægt!

Bemærkning. For i Korthed at vise, hvorledes Grundtvig tænker sig, at Oplysning i nordisk Aand kunde indføres og trives, hidsætte vi her efterfølgende Linier af hans Svar til det Norske Studenter Samfund på en Lykønskningsskrivelse, som dette sendte ham på hans 70de Fødselsdag:

De veed det maaske alle, som nu med Ungdoms-Ild og Indfødsret i „Kæmpers Fødeland" stræbe at ære Samfundet, Fædernelandet og Nordens Aand, men dog vil jeg baade for Nærværendes og Tilkommendes Skyld anmærke, at hvad jeg kalder fri og selvstændig Livs-Oplysning i Nordisk Aand maatte til sin Middelpunkt have en stor videnskabelig Høiskole, fælles for alle Nordens Stammer, og opført i Engelsk Stil, ikke med smaaligt Hensyn paa det bedste Kiøb, men med stadigt Hensyn paa de bedste Midler til at fremkalde og vedligeholde et ægte videnskabeligt Liv i Nordisk Aand hos dem af alle Stammerne, som dertil viste udmærket Lyst og Anlæg. Ligeoverfor denne fælles videnskabelige Høiskole skulde de folkelige Høiskoler staae trindt i Norden, som virkede i samme Aand til den folkelige og fædernelandske Oplysning og Dannelse, som baade Lærd og Læg i ethvert Rige maa have tilfælles, naar Livet og Lyset ikke, som nu, skal udelukke men favne hinanden. Midt imellem skulde Planteskolerne for Embedsmænd reise sig, med Opmærksomhed til begge Sider, men dog med herskende Hensyn til Embeds-Dygtigheden, som nu ved vore Høiskoler saa godt som aldeles oversees. Først saaledes vilde jeg ansee Nordens Oplys-

nings-Væsen for ordnet i Nordens Aand, og føle mig sikker paa, at det med vore nordiske Stammers aandelige Kæmpekræfter og Sands for det Ægte, vilde blive vidunderlig frugtbart for Menneske-Livet og Folke-Livet i alle Retninger.

Modersmaalet.

Moders Navn er en himmelsk Lyd,
Saa vide som Bølgen blaaner,
Moders Røst er den Spædes Fryd,
Og glæder naar Issen graaner.
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

Moders Røst er den Buggesang,
Der huer os bedst af Alle,
Modersmaal har en himmelsk Klang,
Naar Børnene „Moder" lalle.

Modersmaal er de Favres Sprog,
Os tryller i Ungdomstide;
Modersmaal er de Kiæres og,
Vi favne som Duer hvide.

Modersmaal var de Kongers Sprog,
Vi mindes med Fryd og hædre;
Modersmaal var de Kæmpers og,
Vi kalde med Stolthed Fædre.

Modersmaal er det Kraftens Ord,
Som lever i Folkemunde;
Som det elskes i Syd og Nord,
Saa sjunges det sødt i Lunde.

Modersmaal er det Rosenbaand,
Som Store og Smaa omslynger;
I det lever kun Fædres Aand,
Og deri kun Hjertet gynger.

Modersmaal er vort Hjertesprog,
Kun løs er al fremmed Tale;
Det alene i Mund og Bog
Kan vække et Folk af Dvale.

Modersmaalet ved Øresund,
Og trindt i de grønne Lunde
Deilig klinger i allen Stund,
Men deiligst i Pigemunde.
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet! — —

Pintse-Psalme til Christendommens Tusindaarsfest 1826.

Den signede Dag med Fryd vi seer
Af Havet til os opkomme;
Den lyse paa Himlen, meer og meer,
Os alle til Lyst og Fromme!
Det kiendes paa os, som Lysets Børn,
At Natten hun er nu omme!

Den signede Stund, den Midnats-Tid,
Vor Herre han lod sig føde,
Da klared det op i Øster-Lid,
Til deiligste Morgen-Røde:
Da Lyset oprandt, som Jordens Vold
Skal lysne udi og gløde,

Om levende blev hvert Træ i Skov,
Og var saa hvert Blad en Tunge,
De kunde dog ei Guds Naades Lov
Med værdelig Røst udsjunge;
Thi evig nu skinner Livets Lys,
For Gamle og saa for Unge!

Ja, havde end Maal hvert Straa i Vang,
Hver Urt udi Mark og Lunde,
Slet ikke for os den Takke-Sang
Opstemme tilgavns de kunde,
Som Dagen hør til, for Lys og Liv,
Mens tusinde Aar henrunde!

Forgiæves det er, med liden Magt,
At ville mod Bjerg opspringe,
Men Ørnen er snild, han naaer sin Agt,
Naar Veiret ham bær paa Vinge,
Og Lærken hun er en lille Fugl,
Kan lystig i Sky sig svinge!

Med Sus og med Brus den stride Aa
Nedfuser fra Klippe-Tinde;
Ei mæle saa lydt de Bække smaa,
Dog risle de fort og rinde,
Saa frydelig snoe de sig fra Eng
Op under de grønne Linde!

Saa takke vi Gud, vor Fader god,
Som Lærken i Morgen-Røde,
For Dagen, han os oprinde lod,
For Livet, han gav af Døde,
For Alt hvad paa Mark, i tusind Aar,
Der groed til Sjæle-Føde!

Saalænge vi see den gyldne Sol,
Og Skoven er Daners Have,
Da plante vi May i Kirke-Stol,
Og Blomster paa Fædres Grave,
Til Glædelig Fest, med Liv og Lyst,
Til mindelig Pindse-Gave!

Da rinde vel og, som Bække smaa,
Fra Øine os Taarer milde;
Og Bække i Flok de giør en Aa,
Den higer mod Lysets Kilde,
Den stiger i Løn, som Hjerte-Suk,
Alt aarle, og dog end silde!

Som aldrig saa lang er nogen Dag,
At Aften er jo i Vente,
Saa haver det Lys og Solbjergs-Lag [1]),
Som Gud udi Kirken tændte:
Men immer det dages dog paa Ny,
Hvor Hjerterne Morgen vente!

Nu sagtelig skrid, du Pindse-Dag,
Med Straaler i Krands om Tinde!
Hver Time, til Herrens Velbehag,
Som Bækken i Eng henrinde,
Saa frydelig sig den Sidste snoe
Op under de grønne Linde!

---

[1]) Solens Nedgangs-Tid.

Som Guld er den aarle Morgen-Stund,
Naar Dagen opstaaer af Døde,
Dog kysser os og, med Guld i Mund,
Den liflige Aften-Røde,
Saa tindre end maa det matte Blik,
De blegnende Kinder gløde!

Saa reise vi til vort Fædre-Land,
Der ligger ei Dag i Dvale,
Der stander en Borg saa prud og grand[1]),
Med Gammen i gyldne Sale,
Saa frydelig der, til evig Tid,
Med Venner i Lys vi tale!

Psalme.

At sige Verden ret Farvel,
I Livets Gry og Livets Kvæld
Er lige tungt at nemme,
Det lærdes aldrig her paa Jord,
Var, Jesus, ei du i dit Ord
Hos os, som du er hjemme!

Hvor tit hos dig end Trøst jeg fandt,
Naar Hjertet skjalv og Graaden randt,
Og Verdens Bølger bruste,
Ved Støvet hænger dog min Sjæl,
Og Slangen bider i min Hæl,
Skiøndt du dens Hoved knuste!

O Jesus, Herre, Broder sød!
Du kiender bedst den bittre Død,
Du har den overvundet;
Vor Skabning grant og kiender du,
Veed godt, vi alle seer med Gru
Vort Timeglas udrundet!

O, kom du, som engang, jeg veed,
Du i din Faders Herlighed
Skal klart dig aabenbare;
Var det i Gry, var det i Kvæld,
Jeg skyndte mig, med kort Farvel,
I Sky til dig at fare!

---

[1]) fin, pæn.

Men kommer Døden førend du,
Kom da iløn, og kom ihu,
Hvor mørkt der er i Graven!
Omstraal mig, saa jeg glemmer den!
Salv Øiet paa din syge Ven,
Saa jeg kan see Guds-Haven!

Kom i den sidste Nattevagt,
I en af mine Kiæres Dragt,
Og sæt dig ved min Side!
Og tal med mig, som Ven med Ven,
Om hvor vi snart skal sees igien,
Og glemme al vor Kvide!

Kom, som du vil! jeg veed det vist,
Du selv har sagt, at her og hist
Du kiendes vil paa Røsten,
Den Røst, hvorved, trods Verdens Larm,
Os Hjertet brænde kan i Barm,
Og smelte hen i Trøsten!

O lad mig, i min sidste Stund,
Det høre af din egen Mund,
Som Aand og Liv kan tale,
Hvor rart der er i Himmerig,
Og at du Stol har sat til mig
I dine lyse Sale!

Før Døden, med sin Jistap-Haand
Giør Skiel imellem Støv og Aand,
Bortvifter Hjertets Varme,
Indslumre skal jeg da med Lyst,
Som Barnet ved sin Moders Bryst,
I dine Frelser-Arme!

Christian Molbech.

Født i Sorø 1783, blev Student 1802, og tre År derefter ansat ved det store Kongelige Bibliotek i København, hvor han 1812 blev Sekretær. Senere blev han tillige udnævnt til Teaterdirektør og Professor i Literaturhistorien ved Københavns Universitet. Han døde 1857.

Molbech har været en overmåde flittig og frugtbar Skribent. Men, hvis han ikke både i Danmark og Udlandet i sin Tid havde været anset og af Nogle endnu anses for en uimodsigelig Autoritet, hvor Talen er om Dansk Sprog og Literatur, så burde han måskee dog ikke have været taget med i

denne Samling, da hans bedste og vigtigste Virksomhed mere har været af en lærd end folkelig Natur. Ti de af hans Arbejder, som have den mest blivende Værdi, ere udenfor al Tvivl hans leksikalske Værker, hans Udgaver af ældre danske Forfattere, samt hvad han som historisk Samler har leveret.

Hans overordenlige Kærlighed til Bogvæsenet, hans Ærefrygt for Lærdommens og den finere Dannelses Aristokrati og hans utrættelige Arbejdsomhed, der måske endnu mere ansporedes ved hans Stilling som Bibliotekar, disse Egenskaber i Forening med hans naturlige Smag og hans stærke Drift til Retfærdighed, gjorde ham i lang Tid til en både agtet og frygtet Dommer over den danske Literaturs Frembringelser, og unægtelig har han som sådan ikke ubetydelige Fortjenester. Men hans Mangel på tilstrækkeligt filosofisk Hoved og på et dybt poetisk Gemyt, hvilken Mangel han ikke har følt eller erkendt, har gjort, at han ej har været i Stand til ret at fatte eller sympatisere med sin Tids stærkeste Ånder. Dette har især vist sig med Rask og med Grundtvig, hvilke begge vare langt forud for deres Samtid; ti, skønt Molbech også meget befattede sig med Studier over Nordens Sprog, Mytologi og Historie, har han dog snarere virket imod end for, at disse Mænds geniale Anskuelser kunde finde Indgang og behørig Anerkendelse hos deres Landsmænd. Og i hans mange kritiske Arbejder har han ofte, af Frygt for ikke at være tydelig og nøjagtig nok, hengivet sig til en Vidtløftighed og Ordmængde, hvorved han for Læseren netop bliver mindre klar og bestemt og mere trættende. Imidlertid, uagtet hans Stil af disse Grunde ikke i Almindelighed kan være mynsterværdig, som den oftere er bleven kaldet, så er hans Sprog dog altid rent og korrekt, og, hvor han ikke har givet sig af med Ting, som overgik hans åndelige Kræfter, tillige smukt og klart.

Slaget ved Hemmingstedt i Ditmarsken Aaret 1500.

Men foruden den store Garde*) samledes til dette Tog en Hær af to tusinde Riddere og Adelsmænd med deres Hofkarle og Tienere af Holsteen og Iylland, seks tusinde Iyder, Friser og Holstenere af Almuen, fordeelte under adskillige Høvedsmænd. Greverne Adolf og Otto af Oldenborg, Kongens Fættere, Sønner af Grev Geert, førte af en Hob af nogle tusinde Tydskere, hvoriblandt mange Adelige, som Haab om stort Bytte i det rige Ditmarsken lokkede, og Keiserens Forbud ikke holdt tilbage. Dertil kom (efter Nogles Angivelse) otte tusinde Frivillige, og nogle tusinde Troskarle. En Krigshær, der saaledes af de fleste regnes at have udgiort over tredive tusinde Mand, og hvis Lige i mange Tider ei var seet i disse Egne, drog imod et Land, hvis Styrke af vaabenføre Mænd regnedes til seks tusinde. Alle ansaae derfor Ditmarsken allerede som vunden; og overmodigen meente enhver, foragtende Fiendens ringe Antal, at Landet uden Sværdslag, ved den blotte Skræk, som en saadan Hær maatte indgyde, skulde erobres.

---

*) Den store eller så kaldte saksiske Garde var en i det 15de Århundredes Krigshistorie berømt Lejehær. Den udgiorde fire til seks tusinde Mand, af alle mulige Nationer; frivillig forenede, valgte de selv deres Anførere; de stred til Fods, og udmærkede sig ved Tapperhed og Grumhed.

Man seer derfor den hele store Hær drage til Striden, som til Dands og Gilde; Mange af Adelen uden Harnisk, prydede med Smykker og Guldkiæder; Nogle ledsagede af deres heel unge Sønner. Mange føre endog en Hob Penge med sig, for straks at tilkiøbe sig Bytte af de uformuende, tilligemed Segl og Signetringe, for paa Stedet at bekræfte de sluttede Kiøb. En usigelig Mængde Trosvogne følge efter Hæren, endeel belæssede, endeel tomme, for at bortføre det vundne Bytte. Saavidt gaaer endog deres Overmod, at nogle af Anførerne og de mægtige Adelsherrer, smittede af husstitiske Grundsætninger, allerede dele geistlige Præbender og Klostergodser imellem sig, som de vente at kunne tage i Besiddelse, naar de med Seier komme tilbage til Danmark; og derfor i Skiemt hilse hverandre med geistlige Ærestitler. I Spidsen for den frygtelige Garde, paa hvis Tapperhed Alle fornemmelig stolede, staaer Jørgen Slentz, berømt for hans Krigskyndighed, Mod og Forvovenhed, af Kæmpehøide, iført en Harnisk, som skinner vidt af det blanke Guld, og derover en Pantserskiorte. Det var ham, som, da han kom til Holsteen og fandt saa stor en Hær udrustet for at tvinge det lille Land, fortælles at have spurgt Kongen: om Ditmarsken var bundet med Kiæder til Himlen — med Forsikkring, at naar han blot kunde komme der, skulde Kongen ikke sørge for Seieren. Saaledes var det til Anseende, efter Hvidtfeldts Ord, at de Ditmarsker ei skulde modstaae en saadan Magt; men Gud giver Seier og Fald.

Paa den fastsatte Dag, Mandagen efter Valentins Dag, den syttende Februar, rykkede den store Hær om Morgenen ud af Meldorp imod Hemmingstedt, under krigersk Musik og Skyttets Løsen. Tilstrækkelig Besætning blev efterladt i Meldorp. I Spidsen drog Junker Slentz med den frygtede Garde, der tørstede efter Blod og Bytte. Dens Feltraab var: Vogt dig, Bondemand, nu kommer Garden! (Wahr di, Buer, de Garde de kummt). Hernæst fulgte Krigshoben af Landfolket, der, saavelsom en Deel af Garden, bare Kurvefletninger, Bræder, tørre udspilede Huder, Alt for at tiene til Hielp, naar man skulde drage over Gravene i Marsken. Rytteriet sluttede Hæren; heriblandt Adelen, Ridderne, Hertugen og Kongen, som dog, da han kom uden for Byen, skal have bandet stærkt over det yderlig slette Veir. En Part af Skyttet førtes foran Krigshæren; men den største Deel fulgte efter. Tilsidst kom Trosvogne og Slæder i stor Mængde; en Deel tomme, for at bortføre det tagne Bytte; en Deel belæssede med Krigsfornødenheder, Levnetsmidler, hvoriblandt endog plukkede Fiæderkreature, (vel havde man sørget for at gotte sig efter den vundne Seier) og en stor Overflødighed af kosteligt Gods og Bohave, Guld og Sølv, og hvad Rigdom og Overdaadighed trænger til.

Saaledes, i Kamp mod Uveir, drog Hæren langsomt frem paa den smalle indgravne Marskvei, hvor Fodfolket gik i Dynd og Væde til Knæes, Hestene sank i til Bugen. Om Høsten tilforn vare Gravene rensede; det seie Mudder, opkastet paa Veien og kun halvtørt, giorde den næsten bundløs. I stormende Modvind fra Nordvest, og i et Sneefog, der giorde det umuligt at skielne de nærmeste Gienstande, var Hæren med tunge Skridt rykket frem omtrent en halv Miil. Allerede giennembløbte, stive af Kulde og næsten udmattede af det korte Tog, ønskede Krigsfolkene hiertelig, skiøndt man kun havde vundet lidet mere end halvveis til Hemmingstedt, at de snart maatte komme paa fast Bund. De vare ved Dusend Düvels-Werff; og pludselig øinede man den nysopkastede Skandse, der beherskede Veien, og hvorfra Ditmarskerne sluks begyndte en levende Ild af store og smaa Stykker, som giorde frygtelig Virkning. Ethvert Skud, sigtet mod den tæt sluttede Hob, som til ingen Side kunde røre sig, maatte ramme; Ditmarskerne fyrede med ikke mindre Færdighed end Hastighed. Det fortælles, at i Spidsen for Garden, næsten et Steenkast foran Folkene, gik to Anførere, begge af Kæmpestørrelse, saaledes at deres første Syn næsten skrækkede Ditmarskerne; men den ene faldt, truffen af en Kugle, og da trak den anden sig tilbage til Linien. De Kongelige begyndte nu at føre deres Skyt op, og stille det mod Skandsen; men Storm og Regn giorde det næsten ubrugbart. Gardens Fortropper tog da til at lægge deres lange Spyd over Gravene, kastede derovenpaa Bræder og Vidiefletninger, og endeel kom saaledes over. Men Haabet, at kunne udbrede sig, og da, tryggere mod Ilden, nærme sig Skandsen, slog feil. Nye Grave og Diger mødte dem efter saa kort Mellemrum, at en opstillet Slagorden var umulig.

Det begyndte Held og den synlige Uorden i Kongens Hær satte Mod i Ditmarskerne, hvilket end mere styrkedes ved en tapper Anfører. Nogle giorde Udfald, for at omstyrte Fiendens Skyt. Det lykkedes dem ikke straks; de fandt Modstand, og endeel faldt ved deres Landsmænds uophørlige Fyren fra Skandsen. Flere kom til Hielp; de vare fra Sognet Wøhrden. Nu bleve de kongelige Stykker deels omkastede, deels styrtede i Gravene. Forvirringen tiltog. Enhver i Kongens Hær indsaae, at kun ved en hastig Sidevending kunde Fienden overmandes, og Hæren reddes af dens farlige Stilling. For den laae Skandsen, som man ei vilde eller turde storme; Grave og Diger indfattede den snevre Vei, mere liig et Uføre; Flugt syntes umulig; Hærens Mængde blev dens Undergang; Garden søgte da af al Magt at komme over Gravene, for at omgaae Skandsen. Men Ditmarskerne mærkede det; og nu brøde de med hele deres Styrke, skiøndt kun tre eller fire hundrede mod de mange Tusinde, ud af Skandsen, og giorde Angreb, førte af Wolf Isebrand, der, selv i Spidsen, ikke ophørte at sætte Mod i Folkene.

Tappert mødte de Kongelige dem, saamange som paa det snevre Rum kunde komme i Fegtning. To Gange sloge de Fienderne tilbage; men tredie Gang samlede, giorde disse Angreb med et Raseri, som Intet kunde modstaae, under uophørligt, rædsomt Skrig, og med Gardens forandrede Feltraab: Vogt dig, Garde, nu kommer Bonden! Mange vare barfødbede, kastede fra sig Harnisk, Hielm og anden Rustning, og sprang saaledes, ved Hielp af deres lange Springstokke, hurtigen frem og tilbage over Gravene. Med frygtelig Styrke og Lethed brugte de Spydet mod Folkene af Garden, som stivfrosne, i tung Rustning, hængende i Dynd og Mudder, overvældede af Storm og Snee, knap kunde røre dem, og saaledes i hundredetal stødtes ned i Gravene.

Jørgen Slentz, i Kampen ligesaa tapper, som tilforn overmodig, holdt sig mandigt, hvor Striden var skarpest og vovede Alt for at opmuntre sit Folk til Modstand og redde Gardens Ære. Han var til Hest, i svær Rustning, jernklædt fra Hoved til Fod. Det fortælles, at en stor og stærk Ditmarsker, Reimer fra Wimerstedt, gik i Kamp med Obersten, og stødte sit Spyd med saadan Magt i hans tykke Harnisk, at den krummede Spids blev hængende i Pandseret, hvorved han styrtede med Hesten. To andre Ditmarskere kom til Hielp; med Spydet trak de den stærke Kæmpe af Hesten, og mægtede dog neppe at faae slaget ham. Een satte ham Hellebarden paa Brystet, sprang op paa ham, og fik ham saaledes giennemboret, hvorpaa de alle tre styrtede Obersten med Hest og Sadel ned i Graven. Med ham faldt Gardens Mod og frygteligt voksede Faren. Ditmarskerne, som varede paa Digerne i Nørre-Meldorp Sogn, aabnede Sluserne, saasnart de første Skud fra Skandsen gav dem Tegn. Med Nordvestvind var Vandet steget meget høit, og strømmede nu saa voldsomt over, at inden føie Tid Marker og Grave vare i-eet, Landet heel oversvømmet; intet Spor af Vei, og Fodfæste kun for de landkyndige Ditmarskere.

Skræk betog nu Garden, og den hele Hær. Hine, hidtil anseete for uovervindelige, vare de første, som vendte sig paa Flugt og gave Løsenet til den øvrige Hær, hvis Maal nu ikke længere var at stride og værge sig, men at flye uden Forsvar. Slaget var tabt, i hvilket den forenede Hær i de sammensvorne Elementer, i dens egen Mængde, i den uheldigste Stilling, havde Fiender at bekæmpe, langt frygteligere end en Haandfuld Ditmarskere, hvis Modstand maatte synes Raseri. Al Besindighed var borte: de Kræfter, ved hvilke Fienden kunde være tilintetgiort, ødslede Mange paa at søge Døden i unyttig Flugt; thi selv i Flugt var neppe Redning at finde. Alt for trang var den Vei, der nu ei engang var kiendelig; i Dybet aabnede Gravene sig fast som bundløse Svælg for de Flygtende; Krigshærens sammenpressede Stilling giorde det umuligt at bevæge sig med nogen Hastighed; endelig bag Hæren holdt Rytteriet; og Trosvognene, de fleste forladte af deres Kiøresvende, stode, liig en ubevægelig Vognborg,

faste i Dyndet. Fortvivlet var da Hærens Forfatning: for sig de rasende Ditmarskere, som idelig ved nyt Tilløb, endog af væbnede Kvinder, forstærkedes; rundt om det stigende Vand; bag ved den eneste Udvei afskaaret; og alting tabt, lige til Fortvivlelsens Mod.

I saadan Tilstand, da Garden var slagen, splittet eller paa Flugt, anfaldt Ditmarskerne det øvrige Fodfolk med lige Raseri. Modstand var neppe tænkelig; thi al Kraft var veget for Skrækken. Neberlaget blev almindeligt; og en stor Deel af dem, som undgik Ditmarskernes Sværd, fandt deres Grav i Vandet eller trykkedes til Døde og nedtraadtes paa Flugten. Rytterne vare tilbage. Forgieves havde de stræbt at komme Fodfolket til Hielp, hindrede af Mængden, Gravene, Vandfloden. Tappert modtoge de den indstyrtende Fiende, som fra to Sider angreb; men kort og uden Virkning var deres Modstand, Trængselen var saa stor, fortil af Flygtende, bagtil af Trosvognene, at Rytterne vare et sikkert Bytte for Fiendens Spyd. Ditmarskerne søgte i Begyndelsen især at saare Hestene; og overalt hørte man det Raab: slaaer Hesten og skaaner Karlen! — hvilket dog Begierlighed efter Bytte, da Seiren ei længere var uvis, forandrede til: slaaer Karlen og skaaner Hesten! — De ved Skud og Stik saarede Heste, som ikke mere lystrede Tøilen, bragte end større Forbærvelse over Rytterhoben, i det de omkastede og sŋndertraadte Folkene, splittede Rækkerne og hobeviis styrtede i Gravene. Da hørtes fra alle Sider ynkelige Skrig af Døende, Saarede og af dem, som øinede den visse Død; Hestenes Vrinsken, Vaabenbrag, de Flygtendes Tummel og høie Raab opfyldte Luften, hvilken, foruden Snee og Regn, Hestenes Damp og Krudrøgen saaledes mørknede, at Ven og Fiende vare hinanden fast ukiendelige. Nogle af Rytterne i de forreste Rækker frelste sig ved at sætte over Gravene, opfyldte med Lig; saa og endeel af de bageste, ved at bane sig Vei giennem de omstyrtede Trosvogne, hvorved Meldorps Besætning, efter Nogles Fortælling, kom dem til Hielp. Med disse undkom Kongen og Hertug Frederik, uden at det vides, hvilket Held de skyldte deres Frelse.

I tre Timer var saa mægtig en Hær slaaet, splittet og ødelagt af en Fiende, i Antal saa ringe, at allene de ledsagende Omstændigheder kunne giøre denne Begivenhed trolig. Høiligen vare Ditmarskerne selv forundrede over deres Seier og den talløse Mængde, der bedækkede Valpladsen. Efter Vandets Afløb fandtes, at de Færreste vare slagne. Den største Mængde, uden Saar, havde Gravene opslugt. Meget forskielligen angives de Kongeliges Tab. Krønikeskrivernes Vaklen imellem fire og tyve tusinde og fire tusinde Mand giør Visshed umulig, og vidner om, at man har stræbt at dølge et Forliis, som skyldtes Uforsigtighed og Overmod. Næsten Alle berette eenstemmigen, at af Hærens Styrke, over tredive tusinde Mand, den mindste Deel kom tilbage. Hvis man da, som et Middeltal, med Nogle vilde sætte femten tusinde

Mand Slagne, eller med Hvidtfeldt kun elleve tusinde, bliver Tallet stort nok, og maaskee ikke overdrevet.

Christian Hvid Bredahl.

Født 1784 på Hellestrup, en af Sorø Akademis Hovedgårde, som Faderen havde i Forpagtning, blev Student fra Slagelse Skole 1801. Han tilbragte største Delen af sin Levetid i meget knappe Kår på en lille Bondegård, han ejede i Nærheden af Sorø, som han selv dyrkede og hvor han døde 1860. Han har ikke skrevet synderlig andet end „Dramatiske Scener" i 6 små Dele. Den første Del, som udkom 1819, vakte en ikke ringe Opmærksomhed hos den livligere Ungdom, da disse Scener ikke lignede nogetsomhelst tidligere dansk Digt, men ved det kraftige og dog smukke og klangfulde Sprog, det dybe Blik i det menneskelige Hjerte, de stærke, som oftest mørke, Farver af Menneskelivet, syntes at vidne om noget af Shakspeares Digternatur. Bredals Ejendommelighed har hidtil dog kun været et Glimt i vor poetiske Literatur uden videre kendelige Følger. (Smlgn. Ingemanns „Levnetsbog" 2den Del, 2det Kapitel).

Dramatiske Scener.

Sal hos Stormskjoldbulder.

Stormskjoldbulder (aabnende et Brev.)

Hvad morsomt Nyt, mon troe, fra Keiserstaden
Om Banqveroutter, Selvmord, Tyverier,
Snild Pengehandel, fiffigt Underslæb,
Opfundne Grene af forfinet Vellyst
Og andet Slags usfyldigt Tidsfordriv?
Hvad heller: Nyt fra Krigens Skueplads?
(Læser.)
„Næst ydmygst Hilsen, Høivelbaarne Herre!
„Jeg mælder Eder her fra Hovedstaden:
„Et herligt Maleri i Oliefarve
„Er udstilt her til Skue" —
— Velbekomme!
(Læser.)
„Mørk Nat det er; fra Skinnet af en Lue
„Som blavrer fra et synkefærdigt Alter,
„Faaer Scenen Lys."
— Nu skal man høre Løier!
(Læser.)
„I sneehvid Dragt ved Alterfoden knæler
„En Genius; dyb Sorg, som ei har Taarer,
„Er i dens Blik, som stirrer ud i Natten". —
Det er, bestemt, et Elskovseventyr!

(Læser.)
„En kraftfuld Yngling staaer ved Alteret.
„Hans Dragt er himmelblaa; hans Arm er udstrakt
„Imod en Hob formummede Figurer,
„Som, myldrende fra Stykkets Baggrund, stræbe
„At puste ud den syge Alterlue.
„Fem med afrevne Masker frem sig trænge:
„Skinhellighed, Misundelse og Hovmod
„Og Overdaadighed og Vindesyge". —
Dumt Tøi, bestemt, og Lurendreierstreger.
(Læser.)
„Hvad Kunstneren har nærmest havt for Øie;
„Om han har stræbt ved Penselen at røre
„Et Bryst, mod Fædrelandet kølnet, eller;
„Om han har blot sin Kunst en Taare offret;
„Det er blandt Mange her et Tvistens Æble."
Hvad rager det dog mig, dit Erkefæ!
(Læser.)
„I er en rig" — Hvad nu? — „en gjestfri Mand;
„Det Maleri kan pryde Eders Høisal,
„Forlyste Øiet, naar sig Gjesten mætter
„Ved Eders rige Bord — o, kjøb det Herre!
„Ophjelp I Kunsten"
— Hæsligt Tiggeri!
Lad Kunsten hjelpe sig saagodt den kan,
Og, kan den ei, saa faaer den lade være.
Jeg er ei Lord, skjøndt rig og ædelbaaren. —
(Læser.)
„Eet hundred' Daler i Papir er Prisen.
„Den Pris er ringe; Kunstneren er arm
„Og indfød, Herre!" —
Død og alle Djævle!
Et hundred' rene Bancodalersedler,
— O skjændig Ødslen! — for en malet Klud!
Nei, end jeg ei er gal, Gud være lovet!
(Læser.)
„Ifald Poeten Sim med Sandhed færdes,
„Er I vort Lands Mæcenas: Alle Muser,
„Fortæller han paa Prent, som Fugle flagre
„Og varme sig i Eders Naades Solskin —
„Kald dette Maleri: en natlig Fugl;
„Lad den i Skyggen flagre, høie Herre!"
(Stormskb. river Brevet i Stykker. Mikkel kommer ind, uden at bemærkes.)
Stormskb. Mæcenas — Saa? — Nei Gud bevare mig
Fra saadan Nød! Den Mand var ilde faren,
Som her tillands Mæcenas skulde være!
Det har man for sin Godhed! Denne Sim
Kom krybende med Vers min Fødselsdag,
Fortalde mig, hvad jeg tilfulde vidste:

„At jeg i Glands af Høihed stod og Dyder".
Nedladen tog jeg mod hans Vers, dem læste,
Indbød det Best tilbords — undselig nok
Ved saadan Gjest blandt adelige Venner.
Nu skal jeg for Mæcenas gaae og gjelde,
Skal have disse Tiggere paa Halsen!
Det er en Ynk med dette Musetøi,
En stor Elendighed, en Landeplage!
Mikkel. Ja, Herre, det er ogsaa mine Ord!
Stormskb. Du her? Hvad godt?
Mikkel. Først og fornemlig
Jeg underdanigst lader Herren vide:
At samme Utøi, Herren talde om,
Et Hul har gnavet paa min Jægertrøie,
Saa Maanen nu kan krybe derigjennem
Som ingen Ting —
Stormskb. Hold Mund, dit Fæ!
Mikkel. Ja, Herre!
Stormskb. Mig plager Utøi, hundred Gange værre
End Muus og Rotter — tusind Gange værre!
En Slyngel fører Publikum bag Lyset;
Han kalder mig „Mæcenas" — det vil sige:
Hver Kunstner, Dagtyv, Spillemand i Landet,
Der paa et Øg, Pegasen nævnt, kan ride,
Skal komme hid og tigge, naar han lyster.
Det er „Mæcen!"
Mikkel. Gud see i Naade til os,
Tør Nogen give Herren Øgenavne!
Stormskb. Ulykken er for Dørren! Hvis jeg ei
Itide griber til et kraftigt Middel,
Faaer jeg det hele Rytteri paa Halsen!
Du maa mig passe nøie paa herefter,
At ingen Kunstner kommer ind ad Porten!
Mikkel. Ja, Herre! Men jeg tænker paa med Gru:
Om Tusindkunstneren, her var forleden,
Det Indfald faaer, at slippe Bjørnen løs,
Og jeg skal bid's med den Karl, faaer jeg Skam;
Han blir, ved Gud, en Pind til Mikkels Kiste!
Stormskb. Mærk mine Ord: Ei Bjørnetrækkeren
Maa jages bort med sine Abekatte;
Baias og Taskenspilleren ei heller;
Ei heller Pouchenille, hvis han kommer;
Ei heller han, der skrægger som en Skade;
Ei heller han med Gedebukken, seer du,
Hvis Kunster mig usigeligen more;
Kort: Ingen Kunstner maa du jage bort,

Som gjør, for billig Priis, solide Kunster.
Mærk dette vel!
 Mikkel. Nu Gud skee Lov og Tak!
Jeg glemmer aldrig disse Abekatte,
Jeg grinte, til jeg græd, og Herren grinte
Saa hjertelig ad Bukken sammesinde,
At Herren maatte holde paa sin Mave.
 Stormskb. Jeg husker det. Det gotter mig endnu.
Skjøndt jeg idag har havt og har Fortred,
Jeg maatte lee, hvis Gedebukken kom her.
 Mikkel. Men dersom han med Dødningmasken kommer?
 Stormskb. Bort, bort med ham! Ham skal du jage bort!
Tal ei om Sligt, din Slyngel! Jag ham bort!
Han er en Lurendreier! Pas mig paa,
Naar nogen kommer: kom ham under Vinden;
Udfrit ham nøie! Kalder han sig: Digter,
Poet, Kunstmaler — jager du ham bort;
Han er en Dagtyv, som vil tigge. Kommer
Poeten Sim, saa puds kun Lynild paa ham!
 Mikkel. Ja, Herre!
 Stormskb. Ellers intet Nyt?
 Mikkel. Jo, Herre:
To Fingre har jeg i min Skydepose;
For, da jeg kom imorges ud i Skoven,
Saa skete det, som nu jeg vil fortælle.
Først troede jeg, det var den salig Skovfog'd;
Han havde sig en Kofte paa af Vadmel,
Og den var hvid, og derfor troede jeg,
Det var den salig Mand, der gik og spøgte . . . .
 Stormskb. Hvor fik du disse Fingre, spørger jeg?
 Mikkel. Udaf en Tyv, som stjal sig Kosteriis.
Hvad er herved at gjøre, tænkte jeg;
Jeg brugte min Fornuft, kom bag paa Tyven
Og hug' ham med Hirschfæng'ren over Haanden,
Og derudover misted han to Fingre . . . .
 Stormskb. Kun To! Behold dem selv! Jeg arme Mand!
De ødelægge mig, de Tyveknegte!
Han burde ligget der paa Gjerningen;
Nu stjæler han dog med de andre otte!
 Mikkel. Nei, Marre, gjør han ei; det svarer jeg for;
For, da han løb med sine otte Fingre,
Saa gav jeg ham en Kugle gjennem Livet,
Og desformedelst stjæler han ei mere.
 Stormskb. Det var vel En af mine egne Bønder?
 Mikkel. Nei, Skytten Snib, som Herren jog paa Døren,
Formedelst han blev blind paa høire Øie,

Og for de mange Børns Skyld, Konen fik;
Saa han maa takke Gud, han slap forsaavidt —
Stormskb. Vist maa han det; nu er han bedre faren,
Er fri for Nød, sat ud af Stand at synde,
At stjæle meer, saa gjerne end han vilde:
Thi er han godt nok tjent med denne Handel:
Men ikke destomindre maa det skjules;
Man har ei al den Magt, man burde have,
Ei over Undergivne Haand og Hals,
Som i de gode, gamle, gyldne Tider!
Mikkel. Det faldt mig ogsaa strax paa Timen ind,
At Politiet kunde faae isinde,
At gjøre Væsen af den samme Ting;
Men saa kom Herren til at jevne Sagen —
Stormskb. Far du til Helvede med samt din Jevning!
Jeg veed af Intet, vil af Intet vide,
Som gier Uleilighed og Pengespilden.
Lig som du selv har redt! Jeg veed af Intet,
Kan mine Hænder toe og toer dem ogsaa; —
Men jeg vil give dig et Raad, som godt er:
Tie som en Muur! begrav ham saa inat
I en af Ellemoserne derude!

Skov.

Nat. Maaneskin. Simbers Liig, indsvøbt i et Linklæde.

Sotto (gravende en Grav.)

Her skal din Gravhøi reise sig, min Simber,
Før Fuglen seer den unge Morgenrøde
Og sit Velkommen synger den imøde.
Du var Naturens Barn; som vilde Drenge
Vi fore glade om i Skovens Løvsal,
Fortrolige med Glæden og vort Hjerte;
Og kom en Taare, blev den neppe fød,
Før i et barnligt Smil den fandt sit Gravsted.
Ei aned Hjertet vore Taarers Værd,
Og Læben takked ei for denne Gave.
Nu drog en Dværg os fra vor Barndoms Lyst;
Han rev os fra Naturens Moderbryst
Og bød Goldammen, give os at die;
„Cultur" han kaldte sig. Han var en Troldmand.

Jeg mindes grant, hvordan han var; hvorledes
Han bar sig ad; det glemmes seent, desværre!
Han havde lukket os i Fieldet inde,
Der skulde vi ham Guld og Silke spinde.
Vi skulde læse der paa Pergament
Med sorte Ziffre, ved en dunkel Lampe,
Hvad udenfor med gylden Stiil stod skrevet;
Men hvor der stundom stod paa Pergamentet:
„Du skal!“ stod udenfor: „Det maa du ikke!“
Thi Dværgen havde sig en Ellepige,
Som hannem gik med Raad og Daad tilhaande,
Og, hvad han selv ei kunde finde paa,
Det kunde hun; thi hun var meget kløgtig
Og meget fiin og slebsk, men falsk tilvisse;
Saa Tungen Hjertets Sprog ei maatte tale.
Hun kaldte sig: „Den fine Levemaade“ —
Nu kom, ved Nattens Stund, en venlig Pige!
Hun kaldte sig: vor Barndoms Legesøster.
Hun lysked Dværgen, at han faldt i Søvn;
Thi brød vi ud af Fjeldet; see, da hang
En gylden Hvælving over Trolden Bolig —

Men aldrig blev' vi Børn paany; thi Bædsken,
Goldammen havde givet os af Flasken,
Med Blodet blandte sig og med vort Væsen;
Nu sadd' vi sorrigfulde midt i Glæden;
Thi ei var Hjertet barnligt og uskyldigt.
Nu kom vor Barndoms Legesøster atter;
Veemodig smilte hun og nævnte sig:
„Erindring om vor Barndoms tabte Glæder.“
Da græd vi Begge; det var tunge Taarer!

Nu er min Simber vorden Barn paany
Og atter kommen til sin Moders Bryst;
Thi skal han sove i hans Barndoms Løvsal;
Der skal hans Moders Røst i Stormens Larm,
I Tordnens Bulder og i Fuglens Sang,
Indlulle ham i hendes Arme.

(Han strøer Løv i Graven, lægger Liget deri, kaster Graven til, danner en Gravhøi. Han gaaer langsomt bort. Morgenrøden bryder frem i Baggrunden.)

Rasmus Kristian Rask.

Angående denne mærkelige Mand, som man vistnok med Rette har kaldt den største Sproggransker, Verden hidtil har set, findes i „Rasks samlede Afhandlinger" en indledende Afhandling af hans berømteste Discipel og trofasteste Ven, N. M. Petersen, hvor han ypperlig har skildret Rasks Liv og Fortjenester. Af denne Afhandling er længere hen i denne Bog optaget en Del om hans første Ungdom og Udvikling, hvortil vi henvise. Fremdeles har Frederik Barfod i sine „Fortællinger af Fædrelandets Historie" leveret så god en sammentrængt Fremstilling af Rasks Levned og Virksomhed, grundet på ovennævnte Afh. af N. M. Petersen, at vi ikke kunne gøre det bedre, og derfor tillade os at aftrykke den her. Vi skulle blot bemærke, at det, hvorved Rask har voldet en fuldstændig Revolution i Sprogstudiet (hvilken rigtignok endnu er langtfra at være afsluttet), er, at han i Sprogene altid så Naturgenstande, hvilke han undersøgte, hver for sig, som de fandtes i Virkeligheden, og i sine Granskninger betragtede og behandlede på Naturforskerens Måde, og derved opdagede ikke alene Sprogenes Ligheder og Uligheder, deres Dannelser (Formationer) og disses Love, men ogsaa deres historiske Udvikling, deres indbyrdes Sammenhæng og Slægtskab, samt deres oprindelige Afstamning det ene af det andet, istedenfor at de tidligere store Sprogfilosofer have fordybet sig i Betragtninger over Sproget i Almindelighed, som en menneskelig Evne til at kunne udtrykke sine Tanker og Følelser.

„Rasmus Kristian Rask var en Husmandssøn fra Brændekilde og født 22. November 1787. I sex Aar gjennemgik han Odense Skole fra neden af og havde dog samtidig fundet Lejlighed til at fordybe sig i en Mængde Sprog, hvori han liden eller ingen Vejledning kunde erholde: Islandsk, Færøsk, Angelsachsisk o. s. v., ja baade Grønlandsk, Kreolsk og Møsogotisk. Uden Sproglære og Ordbog gjennempløjede han sin Hejmskringla saaledes, at han selv kunde danne sig et grammatisk System, der i sine Hovedstrøg var det samme, som endnu findes i hans ældste Vejledning til det islandske Sprog, og selv udarbejde sig en Ordbog, hvori de enkelte Ords Oprindelse, Betydning o. s v. var udførlig paavist ved Jævnførelse med Angelsachsisk, Møsogotisk, Svensk, Engelsk, Hollandsk, Tysk og flere andre Sprog. Saaledes udrustet kom han til Kjøbenhavns Universitet, netop som Englænderne havde lagt Byen i Aske. Han fandt en Ven og Belynder i gamle Nyerup, der allerede næste Aar tog ham til Volontør ved Universitetsbiblioteket, ved hvilket han i Løbet af sex Aar rykkede op til Underbibliothekar. Her fortsatte han sine sproglige Studier under Fattigdommens stadige Tryk og under daglige trælsomme Undervisningstimer, men fandt dog Tid baade til at oversætte Edda (1808), udgive den nys antydede Vejledning til Islandsken (1811), forklare Runestene, levere Bladartikler o. s. v. 1812 gik han med Nyerup til Stokholm, og det var den første af hans Rejser. Forinden havde han „svømmet i Svensk og Lappisk", nu tog han Finsk med; men allerede samme Aar vendte han hjem over Kristiania. Næste Aar gik han med kgl. Understøttelse til Island. Da han kom derop, forklædte han sig som islandsk Bondedreng og fremstillede sig som saadan for sin Ven, den lærde Provst Helgason, der slet ikke mærkede Svigen, men mente trøstig, at han havde en virkelig Brevdrager fra Nordlandet for sig. Og ligefuldt skrev han til Hjemmet, at det var godt, han var kommen derop: „Jeg havde ellers aldrig lært Islandsk tilgavns, hvad jeg saa gjør endnu". Han rejste næsten rundt om hele Øen, og 1815 vendte han hjem over Skotland. Imidlertid var hans Udgave af Bjørn Haldorsons Ordbog fuldendt (1814), og nu vandt han Videnskabsselskabets Guldmedaille for sit Prisskrift om det gamle nordiske Sprogs Oprindelse. — Et Aar var han hjemme; den ældste Kilde til vor gamle Tunge havde han med Sagkundskab paavist i det fjerne Østen, men selv at komme til Kildespringet var det daglige Maal for hans Ønsker. Da traadte Bülow paa Sanderumgaard til med sin Understøttelse; senere traadte Regjeringen i Bülows Fodspor, især paa P. E. Müllers Forord og Opfordring), og

samme Aar, i hvilket han (30. Marts) havde stiftet det islandske litterære Selskab, tiltraadte han 25. Oktbr. 1816 sin stille Pilegrimsvandring. Først gik han til Stokholm, hvor han opholdt sig i fem Fjerdingaar, studerede Islandsk og Finsk, udgav sin angelsachsiske Sproglære, omarbejdede sin islandske, og udgav Snorres Edda samt (i Forening med Afzelius) Sæmunds Edda o. s. v. Der blev tilbudt ham fast Ansættelse i Sverrig, og i Danmark frygtede man, han skulde modtage Tilbuddet; men han blev fast, og over Finland gik han til Petersborg. Ogsaa her opholdt han sig i fem Fjerdingaar og studerede nævnlig Russisk samt det russiske Jætteriges mange øvrige Tungemaal. I Sommeren 1819 gik han over Moskva, Kasan, Sarepta og Astrakan til Tiflis. Undervejs havde han taget ethvert Sprog med sig, han kunde række; om det saa var Tartarer, Armenier, Tsjerkesser, Osser o. s. v. talte han med dem i deres egne Modersmaal. I Astrakan og Tiflis opholdt han sig i nogle Maaneder og lagde sig her fornemmelig efter Persisk, Tyrkisk og Georgisk. Over Erivan, Tavris, Teheran, Kashan, Ispahan, Persepolis, Schiras og Abushær gjennemrejste han saa Persien fra Marts til August 1820, og i Slutningen af Septb. ankom han tilsøs til Bombay. — To Dage før sin Ankomst til Teheran fik han et slemt Slag af en Hest. Om dette havde Skylden, eller den anstrængende Reise i den uvante Hede, eller det endnu mere anstrængende uafbrudte Studium, eller, hvad der vel er mest rimeligt, Grunden er at søge i alle disse Aarsager tilsammen; nok er det, han kom syg til Bombay og var næsten stadig syg i de næste halvandet Aar. Han havde vel allerede fundet den Helsot, som tolv Aar senere lagde ham i Graven. I Indien opholdt han sig i fulde to Aar, navnlig i Bombay, Gvaliur, Serampore, Kalkutta og Trankebar, fornemmelig dog paa Ceilon, hvor han først tilbragte fire Maaneder, men dernæst ved Skibbrud nødtes til at tilbringe andre fire. Her samlede han sig desuden en sjælden Skat af originale Haandskrifter paa Palmeblade i Pali og Singalesisk samt ældgamle kostelige Haandskrifter i Zend, Pehlvi, Hindostansk, og vel et Dusin andre asiatiske Tungemaal, Skatte, som nu tilhøre de to store kjøbenhavnske Biblioteker, og til hvilke man vanskelig andensteds i Europa skal finde Mage. I Indien studerede han fortrinsvis: Hindostansk, Sanskrit, Zend, Pehlvi, Maratisk, Telungisk, Kanaraisk, Bengalsk, Tamulisk, Burmansk, Singalesisk samt Elu og Pali, Arabisk og Kinesisk ikke at glemme; afskrev Haandskrifter, udarbejdede en Sproglære i Sanskrit og en anden i Singalesisk, en Oversigt over hele den trykte Sanskritlitteratur, samt (paa Engelsk) den berømte Afhandling om Zendsprogets Ælde og Zendavestas Ægthed m. m. Men „til Tidsfordriv" studerede han tillige Græsk, Latin, Spansk, Portugisisk, Italiensk, Fransk, Hollandsk, Engelsk o. s. v., og ligesom han i Petersborg (2. Decbr. 1818) havde udfundet det nynordiske Selvlydssystem, saaledes adspredte han sig her med at udarbejde en Dansk-Græsk Ordsamling. „Neppe har nogen Videnskabsmand havt en mere levende Kjærlighed til sine Studier end Rask, eller af Naturen været bedre oplagt til dem. Hans Skarpsindighed var ligesaa stor, som hans Hukommelse var fast; derfor havde han ikke blot et utrolig rigt Stof til sproglige Undersøgelser altid paa rede Haand, men var ogsaa Mester i at ordne Stoffet, bringe det i systematisk Sammenhæng og fremstille alt med Klarhed og Bestemthed." Med den største Lethed kunde han gaa fra den ene Sprogkreds til den anden, uden i mindste Maade at forstyrres, og den omhyggeligste Nøjagtighed var ikke mindre hans Særkjende end den overordentligste Arbeidsomhed. — Endelig forlod han Madras tilsøs 1. Decbr. 1822, var undervejs inde paa Mavritius og hjemkom til Kbhvn 5. Mai 1823. „Resten af hans Liv var Lidelsesaar." Ved kgl. Resolution fik han vel firehundrede Rdlr. aarlig i 3 Aar af Finanskassen, men det var alt. Saa modtog han 1825 et fordeelagtigt Tilbud fra Edinburg, hvor man ønskede ham som Professor. Det var et fristende Tilbud, der gav ham Udsigt til Fordele, som han aldrig kunde vente i Fædrelandet; men: „Sit Fædreland skylder man Alt, hvad man kan udrette", svarede han og blev. Da gjorde man ham herhjemme til overordenlig Prof. i Litterærhistorien, med særligt Hensyn til den asiatiske Litteratur; men det var kun Forelæsninger,

man paalagde ham, hans Kaar forbedrede man ikke. Næste Aar døde den ordentlige Professor, men hans Embede maatte staa ledigt i flere Aar, og Rask fik det endnu ikke, men maatte selv smaalig sammensamle den Skrift, med hvilken han engang skulde lade sine asiatiske Arbejder trykke. 1829 blev han vel Nyerups Eftermand som Universitetsbibliothekar, og 1830 Medlem af den armagnæanske Kommission; men først i Slutningen af 1831 fik han Professoratet i de østerlandske Sprog. „Jeg frygter, det er for silde", udbrød han ved Efterretningen; og det var for silde. Den mangeaarige Brystsyge gik over til Svindsot, og efter to Dages Sygeleje døde han 14. Novbr. 1832 uden at have kunnet modtage Bevidnelsen om den kongelige Tilfredshed med hans Bestræbelser, som samme Dag var tilsendt ham. Den Dag han skulde fyldt de femogfyrretyve, begrove vi den Mand, paa hvem Evropas Øjne allerede havde hvilet i en halv Menneskealder. Sit Livslys havde han udbrændt under stadig Forskning, og selv var han nu gaaet op i Alterflammen. Han var ikke blot sin egen Tids og sit eget Folks, men han var mange Tiders og mange Folks største Sproggransker og mægtigste „Runemester". Man har nævnt femoghalvtredsindstyve Sprog, hvis Bygning han beskrev, eller hvis Klassemærker og Plads i Sproggruppen han paaviste „med en Naturforskers Nøjagtighed", thi han herskede som en Troldmand over dem alle. Han havde udgivet Sproglærer i Islandsk (dansk og svensk), Angelsachsisk, Singalesisk, Spansk, Frisisk, Italiensk, Akraisk og Akvambuisk, Dansk (engelsk), Lappisk og Engelsk. Desuden havde han behandlet Partier af en Mængde andre Sprog, og givet Anvisning til endnu mange fleres Behandling. Ethvert Sprog, de døde med de levende, havde aabnet ham sine Lønkamre, saa han var hjemme i dem alle og bevægede sig i fremmede Sprog i snesevis med større Lethed og Sikkerhed end selve de indfødte. „Han kunde tale Sanskrit med Hinduen og Litavisk med Letten; klarlig kunde han derfor godtgjøre, at begge disse Sprog af alle asiatiske og evropæiske laa hinanden nærmest. Han havde besøgt Islands Jøkler og Persiens Dale og var derfor istand til at opfatte den paafaldende Overensstemmelse mellem deres fjærne Tungemaal. Til Studiet af det græske Sprog havde han anvendt nogle af de kraftigste Aar af sit Liv, til Studiet af det oldnordiske næsten hele sit Liv; han kunde derfor give en Fremstilling, der i grammatikalsk Henseende var uovergaaelig, af den hele Sammenhæng mellem Sprogene, fra Dorernes haarde Sprog til Trøndernes Fjeldsprog, fra Attikernes bløde Tunge til Svenskernes klangfulde Maal." Det syntes næsten, som var hans Aand trængt paa hin Side ad den babelske Sprogforvirring, havde atter fundet Rede i al Sprogenes Vilderede, atter funbet Enhed i den uhyre og brogede Mangfoldighed. — „Han brød Vej, hvor han kom hen", og han kastede Lys paa det, som Ingen før havde havt Anelse om; men den stille og fordringsløse Mand med den elskelige Blyhed og ophøjede Beskedenhed, var og blev dog dansk i sit hele Væsen, og Nordens Tungemaal laa altid hans Hjærte nærmest. For dettes Skyld foretog han alle sine vidtløftige Rejser, for dets Skyld bearbejdede han ogsaa den gamle ægyptiske Tidsregning efter Kilderne samt den ældste hebraiske Tidsregning; thi i alt gik han til Bunden, og overalt gik han ud fra Roden: „fra Islandsk eller Oldnordisk til de tre nordiske Sprog, fra Angelsachsisk til Engelsk, fra Møsogotisk til de gammeltyske Sprogarter og fra disse til de nyere, fra Latin til Italiensk og Spansk o. s. fr. Kun paa denne Maade er der Grundighed at vinde. Derfor er Sprogvidenskab efter ham noget helt andet end før ham, men derfor vil ogsaa hans Virksomhed fremkalde en hel Omvæltning i det grammatikalske Studium. Naar man først ret er bleven opmærksom paa Sammenhængen i det af ham opstillede System fra de indiske Sprog af indtil Islandsk og Spansk, vil der ogsaa med Latin og Græsk foregaa en hel Forandring." Det nytter kun lidet at staa imod; „de Kæmpeskridt, han gjorde fremad, ville Tidens Dværge sagtens grue for at gjøre ham efter; men derfor vil Strømmen ikke standses, den vil kun skylle dem bort og fuldende sit Løb." — Og dog var det ikke Sprogene alene, han belyste; men ved Hjælp af dem klarede han op i hele Oldtiden. Med overordentlig Flid og sjælden Skarpsindighed undersøgte han den mærkværdige forhistoriske Udbredelse af den skytiske Folkeæt fra Mellem- og Nordasien til Sydspidsen af Hindostan og over Nordevropa til Grønland. Med samme spejdende Blik

og endnu større Deltagelse fulgte han. den japetiske Æt, som fortrængte Skyterne, og som Europa, ja hele Verden, skylder sin nærværende Udvikling. Ved Hjælp af Sprogene fulgte han dens ulige Grene og disses Forhold, ordnede dem efter deres Ælde, deres større eller mindre Nærhed ved de første Udspring, forklarede deres Vandringer og gav utallige Bidrag til at oplyse Dunkelhederne i deres ældste Historie. Han gav Historieforskningen en ny Kilde, som sent skal vorde udøst, men her som allevegne var det især den gotiske Stamme, han som Nordbo havde sin Opmærksomhed henvendt paa, og næsten ethvert Blad af hans Skrifter indeholder Oplysninger til dens Sprog og Historie. — Hans Lejested er paa Assistentskirkegaarden. Paa det Gravmæle, som Venner og Beundrere rejste ham, satte de en islandsk Indskrift: „Vil Du være fuldkommen i Kundskab, da lær alle Tungemaal, men glem dog ikke dit eget;“ en arabisk: „Sandheden er klar, men det falske er dunkelt“; en i Sanskrit: „Der gives ingen Ven, som kan lignes med Arbejde, den, som arbeider, gaar ikke tilgrunde“; samt en dansk: „Sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette.“ Man vilde derved udtrykke hans ildfulde Hu for Sprogvidenskaben, hans lyse Blik og klare Fremstilling, hans rastløse Flid samt hans altopofrende Kjærlighed til Fædrelandet.“

Nedenstaaende Breve, hvis Originaler ere forsvundne, meddeles med den Retskrivning, som Rask i sin Helhed først dannede sig efter Hjemkomsten fra Indien.

Af: **Breve til Prof. R. Nyerup.**

Rejkevig d. 6. Septb. 1813.

Til Island er jeg da kommen, og det er vel; jeg håber det vil ikke blive uden betydelig Fremgang i mit Sprogstudium. Jeg havde ellers aldrig lært Islandsk til Gavns, hvad jeg så gør endnu; det er et såre vanskeligt Sprog, eftersom det omfatter en så overordentlig Udstrækning både i Tid og Rum, og har så mange Talemåder og spesielle Benævnelser for Småting og Indretninger, som ere det gamle Norden og Island egne. Vel læres ikke stort af at tale Sproget her i Staden; jeg har næsten talt ligeså meget Dansk som Islandsk, men noget læres dog altid; jeg har og samlet en Del Bøger til mig, som jeg har fået til Købs, til Låns eller til Foræring, og agter at studere i Vinter og allerede har begyndt med, og gjort adskillige Iagttagelser i den islandske Grammatik. Jeg håber, jeg vil få Tid nok dertil i Vinter; ti det har allerede begyndt at fryse og sne. I Forgårs og i Går faldt lidt Sne op til Fjælds; i Dag har det sneet temmelig jævnt her i Staden; Frosten var ledsaget af en bidende Storm. To små, men höjst behagelige Udvandringstoure har jeg gjort; den første var op i Kjosarsyssel til Arne Helgesen, hvor jeg var en Uge. Hans Præstegård er, hvad Huset angår, næppe så bekvem og god, som min Faders jordløse Hus i Fyn var. Den er med Jordvægge og Tørvtag, uden Kakkelovn; Ildhuset (Kjøkkenet) er for sig selv, og ligeså lidt, som vore Bryggerser, skikket til Studerekammer. Men han har en vakker Bogsamling, og bruger den, har også en Del Studerende] hos sig om Vinteren at lære, hvoriblandt en er hans Broder. Derfra rejste jeg

tilbage, og siden fra Rejkevig øster i Rangåvallesyssel, og var en anden Uge dèr hos Sira Steingrim, Provst på Odde. Hans Gård var noget större og bedre, dog ikke meget. Han lånte mig en hel Del Sager i Håndskrift, hvoriblandt nogle leksikalske Samlinger. Hans Stedsön, Olav Finsön, en Sön af den forrige berömte lærde Biskop Hannes Finsen, fulgte mig derfra til Skalholt, og siden op til *Gejser*, hvor vi lå i et Telt om Natten. Vi havde på denne Tur idelig Støvregn og Tåge, undertiden temmelig stærk Regn, så vi vare temmelig våde allerede om Aftenen; om Natten hørte vi stærke Drön, men det var os umuligt at gå ud formedelst Regnen og den mörke Tåge, da vi ikke vilde have fundet Teltet igjen. Om Morgenen så vi, at Gejser havde spyet temmelig og udtömt sig; den fyldte sig imidlertid snart noget, og spyede (idet jeg stod ene, tet ved den, nede i Bækkenet, som omgiver den) höjt og lige op i Luften, efter adskillige små Stød i Jorden, som advarede mig at gå op af Bækkenet og nogle Skridt bort. Da vi stode begge to og betragtede den, idet den var ved at sprude tredie Gang, hørte vi bag os en stærk Susen og Stød i Jorden, og da vi så os om, var det *Strok* (isl. *strokkr*, d. e. en Kærne, et Navn, som er taget af Figuren), en anden lignende Kilde, som ej har noget Bækken; den spyede himmelhöjt. Vi gik hen til den; den satte en forfærdelig Masse af kågende og gloende hedt Vand op i Luften, i det ene Stød efter det andet uafbrudt; det forstår sig, at en uhyre tyk Røg og Svoveldampe udbredte sig derfra, men vi kunde desuagtet godt stå næsten tet ved, når vi vare ved den Side, som Vinden kom fra. Det hele Skuespil lignede overordentlig et Fyrverk; enhver Vandstråle, der fór op i Luften, lignede en Rakjet, kun at de kom idelig ovenpå hinanden med et uendelig lidet Mellemrum. Uagtet Regnen vedbleve vi at betragte den, og kastede af og til temmelig store Stene i den, som allesammen kom op, oftest knuste i mange Stykker. Dog må jeg sige, at Stenene deromkring vare meget skøre og ikke egentlige Stene, men forstenede Jordklumper; ti Vandet, som rinder fra disse frygtelige Kilder, forstener Grunden, som det løber over, og overtrækker den med en tynd Stenhud, efter at være først trængt ind i Jorden i den Grad, at den næsten er forstenet. Det var et forunderligt Syn, at se disse mange Småbække rinde ligesom over eller i Porcellænsrender, og Jorden imellem dem næsten ganske forstenet; kun hist og her vokste i en Alens Afstand eller længer enkelte Stykker Gåsepotentil, som på Islandsk hedder *mura*. Men den øvrige Egn, hvor Vandet ikke rinder over eller falder på, når Kilderne sprude, er frugtbar og bevokset med allehånde sædvanlige Græs og Urter. Vi vedbleve at betragte denne Vandsprudning, indtil den ophørte; den varede over en hel Time, og efter den Tid kom endda enkelte små Udbrud, men ved Timens Forløb sagtnedes den meget

mærkelig. Hulen så ud, som om man så ned i en åben, uhyre dyb Brønd eller i en Bjergværksgrube; det var ikke at tænke på at se Bund; efterat den havde ophört at sprude op over Jorden, vedblev den dog at kåge, buldre og sprude dybt nede i Afgrunden, hvilket den også gjorde för den sprudede, uagtet den ej var nær fuld, hvorimod Gejser selv var stille, og man så kun en ganske sagte Kågen på Overfladen, för den lige med ét begyndte at sprude höjt. Bækkenet, som omgiver Gejser, er uden Tvivl dannet af Kilden selv, og ikke oprindelig i Jorden. Af det udsprudende Vand falder nemlig, eftersom det kastes lige op i Vejret, en stor Del tilhage i Hulen igjen. Dette Vand, som rinder op og ned ad Randen, har da, efter min Gisning, først bortskyllet Jorden på Brædden og for en Del skyllet den opad, så den er kommen til at ligge som en Rand eller Krans omkring Hulen; siden er den lidt efter lidt hærdet og forstenet og jævnet af Vandet; ja Vandet selv synes at have forstenet sig ovenpaa dette Underlag, i det mindste se mange af de omgivende Stene og mange Kanter i Randen af Bækkenet ud som Skum, og synes at indeholde en meget lille Del af Jord. — — Endnu en tredie Kilde, som kaldes den lille *Strok*, så vi sprude idelig, og ligeledes give små Stød, men den var langt mindre, og spyede ikke höjt. For Resten var der paa hele Pladsen en stor Mængde Kilder, oftest i små Huler i Jorden, som kågede og røg idelig: men uden at sprude; af disse gives der også mange andre Steder i Island en Slump. Det er af sådanne Kilder, som findes på den vestlige Kant af Sönderlandet, at *Reykjanes* og Bugten og Staden *Reykjavik* (som vi kalde Rejkevig) har fået Navn; *reykr* er des islandske Ord på Røg, og Ejef. i Flert. deraf hedder *reykja*.

Derfra rejste vi henimod Middag videre i samme Regnvejr og Klæder, og lå Natten over på en Bondegård, som hedder *Laugarvatn*, hvor der er en Sø af samme Navn og ligeledes hede Kilder. Manden, som hedder Bernharðr, tog imod os med megen Venlighed og Gæstmildhed, og beværtede os særdeles vel, talte med megen Munterhed og Skönsomhed om allehånde Materier, dog mest om Krigen, og havde et meget godt Begreb om de forskjellige Landes Beliggenhed og Forholde. Om Morgenen toge vi Afskjed fra denne interessante Mand, og rede videre til *Tingvalle*, hvor vi kortelig beså det gamle *Alting*, som også er ét af de mærkeligste Steder, jeg har set. Vejen dertil lå over en skrækkelig Strækning af Lava (på Islandsk *hraun*), som var overordentlig ujævn, vild og aldeles øde, begroet hist og her med Mos, Græs og små Bærbuske; dog var Græsset mindst, og ofte var den blotte Sten ubedækket af Jord tilsyne. Denne Bjærgskorpe var ofte sprukken dybt ned i Jorden; en sådan Rævne kalde Islænderne *gjá*. Af dem alle, som jeg så, var ingen så mærkelig, som *Almannagjá* ved Altinget; den så ud

langt fra, som et uhyre Stengærde eller en Mur, der stod opad, men da vi kom til den, åbnede den sig; den er med Jord og Græs i Bunden, hvorimod de fleste andre vare med Vand i Bunden. Vejen ligger et Stykke langs ind igjennem den; når man er inde i den, ligner den en Gade i København både i Brede og tildels i Höjde. Den er af en uhyre Længde og strækker sig imellem to store Fjælde, men ikke overalt befarelig, da den stundom er smal og fuld af Klippestykker i Midten. Dèr hvor Vejen ligger op af den, er en smal Sti ved den ene Side skrå opad, som om man forestillede sig en Trappe (höjst uregelret) udenpå et Hus i Gaden langs opad Væggen fra det ene Hjörne nedenved til det modsatte oventil oppe ved Taget. Det forstår sig, vi måtte stå af Hestene; men da Stien ikke var så meget stejl (vel et Par Alen bred, og ved den Side, som vendte ind i Rævnen, er Klippen ikke höj) og var temmelig lige, uden Bugter og Krumninger, var den endda ikke nær så besværlig, som en anden lignende, noget dyb Sti, men højst bugtet og uregelret (både op og ned og til Siderne) på Vejen derhen, hvor vi maatte tage vore Rejsekufferter af Hestene, og bære dem i Hænderne, og lede hver Hest for sig et Stykke imellem Klipperne. — —

Petersborg d. 12 Juni 1819.

— — Altså nu til min Afrejses Historie, som jeg önsker må opbevares til evig Amindelse i Stadsarkivet i Kallundborg. Jeg havde betænkt, at rejse med Slædeføre til Moskov, men i det jeg hørte om en Rejsefælle, og tillige med Smærte, for ikke at sige Fortvivlelse, ventede på Efterretninger fra min Kommissionær. indfraf et pludseligt Tøvejr, som gjorde Vejene ufremkommelige og var en Bebudelse af Foråret, som også her indtraf usædvanlig tidlig i År. Jeg måtte altså bie; imidlertid arbejdede jeg fort på mine Undersøgelser, og løb om, som on brølende Løve, søgende med hvem jeg kunde rejse; jeg havde gjort Aftale med en Armenier, men han opholdt sig så længe, at jeg blev kjed deraf, og greb med Glæde Lejligheden at kunne rejse med en Offisér, skjöndt han skulde göre en Omvej over Volhynien; ti dels havde jeg især med Hensyn til personlig Sikkerhed, så og Pengebesparelse, med ham store Fordele, dels kunde jeg med ham göre Selskab hele Vejen til Tiflis i Gjeorgien, hvor han er udnævnt til Kommandant, dels skulde Rejsen snart gå for sig, og jeg kunde tage med så mange Bøger og Sager, som jeg vilde, da han havde en stor Pakvogn foruden sin egen Rejsevogn etc. etc. Jeg gjorde altså nu min Plan, at imedens denne Offisèr undervejs skulde holde Bryllup, hvilket ikke skulde vare over 8 til 10 Dage, vilde jeg bese Gymnasiet i Kreminets, som er

meget berömt og hvor hele Landet er polsk; derfra vilde jeg alene ile til Odessa, dels for at se denne mærkværdige Stad, dels for at göre Aftale med den danske Konsul om Hensendelsen til Søs af en hel Del Bøger, som ikke kunde føres med til Persien, men som i Tiflis vilde være mig yderst vigtige, da jeg var kommen over dem så sent i Petersborg, at jeg ikke kunde benytte dem der. Fra Odessa vilde jeg opsøge Goterne i Krim, eller i Fald de skulde være borte, Statsråd *Steven* i Simferopol, en berömt Lærd, som har berejst Kavkasus ofte og til hvem jeg fik en velkommen Anbefalelse af Adelung tilligemed en Bog at bringe ham. Endelig vilde jeg paa bestemmende Tid og Sted afhente min Kommandant, og nyde Sikkerheden i hans Selskab igjennem Tsherkassien, over Kavkasus o. s. v. Mine Rejsesager indrettede jeg således, at den store Kuffert, som er Dem vel bekjendt, skulde indeholde de betydeligste af mine Bøger og Papirer, og blive på Vognen, skönt jeg skilte mig fra Selskabet; det uundværligste derimod, især af Klæder, købte jeg en Ransel eller Vadsæk til, og den vilde jeg tage med til Odessa og Krim; den er ikke större, end at jeg i Nødsfald kan bære den på Ryggen. Denne Plan og Indretning forekom mig så ypperlig i sig selv, så overensstemmende med Hensigten af min Rejse og med min personlige Tarv, at jeg ikke betænkte mig på at afslå et fordelagtigt Tilbud, som jeg imidlertid fik, at göre Selskab med Dhrr. Köppen og Gariski, to håbefulde unge Lærde og Embedsmænd, begge mine personlige Bekjendtere, som rejste næsten samme Vej, også med lærde Undersøgelser til Hensigt, skönt jeg så, at de endnu vilde komme til at rejse nogle Dage för jeg. Ogsaa den lærde Servier fra Tyrkiet, Hr. *Stefanovitsh*, som har udgivet den serviske Ordbog etc., og som er min personlige Ven, ønskede meget at have mit Selskab, i det mindste til Moskov, hvorfra han vilde gå til Odessa; men det syntes mig umuligt at forandre min skönne Plan, eller gå fra mit Ord, givet en sådan Mand, som Kommandanten i Tiflis; jeg må ellers også anmærke, at denne selv meget önskede mit Selskab, for at fordrive Tiden bedre på en så uhyre lang og kjedsommelig Rejse. Altså fuldendte jeg i Ro min Afhandling om den finniske Folkefamilies Inddeling, og hørte flittig til Kommandanten, som hver Gang forsikkrede mig, at han skulde rejse om et Par Dage, at der intet fattedes uden at Skrædderen ikke havde holdt Ord med hans ny Klæder, o. s. v. I Mandags den 7de Juni gik jeg ængstelig og mismodig til ham, for at få en endelig Beskjed; han fortalte da, at hans Permissions yderste Termin var udløben til Onsdagen den 9de, da han altså nødvendig måtte rejse om Aftenen i det seneste, for dog endnu at tilbringe den Dag her i Byen. Jeg pakkede altså ind, skaffede mig Pas o. s. v. At tilvejebringe Passet kostede en Dag fra Morgenen til Aftenens Ende. Jeg skulde have et Bevis fra min Vert, at jeg intet

skyldte etc., men han var rejst paa Landet, hans Fuldmægtig skulde altså udstæde det, begge ere tyske, og opholde sig i et andet Hus langt borte i Byen; da jeg indfandt mig dèr, var der Fremmede, og han bad mig at opsætte det til næste Morgen, da han ganske tidlig skulde sende mig det ved Gårdskarlen (*dvornik*). Jeg væntede næste Morgen til Klokken 9, da jeg måtte ud, jeg lagde nu Klokken 10 Vejen der forbi, men han havde endnu ikke skrevet det; imidlertid fandt jeg Verten selv, hos hvem jeg besværede mig derover, han lovede at skikke det om en Time, men jeg vilde have det med strags; formodentlig vidste han ikke ret, hvorledes det skulde stiles på Russisk, og efter lang Underhandling blev Udslaget, at han skulde selv vise det til Opsynsmanden i det Kvartér (*nadziræteľ*), og skaffe hans Underskrift, som var nødvendig, og hvilken jeg ellers igjen måtte løbe efter; jeg lod mig altså sige, gik hjem, og væntede med Ærgrelse; imidlertid Klokken 12 skikkede han mig Gårdskarlen, og lod sige, at nu var det bragt til Opsynsmanden, hos hvem jeg selv kunde hente det Klokken 1. Jeg blev ærgerlig herover, tog Karlen med, og gik strags derhen, men kunde ikke udvirke, at han selv vilde lade Passet hente tilbage; altså da jeg ikke vidste, hvor Opsynsmanden boede, tog jeg Karlen med og gik derhen, men fandt ham ikke hjemme, Klokken 3 kunde jeg komme igjen og få det. Da jeg nu havde spist, fik jeg min gode Ven Lobojko til at gå med mig, for at ikke nogen Misforstand af Anvisningen, hvorledes jeg forøvrigt havde at forholde mig eller deslige, skulde forårsage ny Hinder; vi traf ham, fik det strags, gik derpå med det og med mit forrige russiske Pas (*Schein eines beschränkten Aufenthals*) til en Major i en anden Ende af Byen, som skulde træffes Klokken 4. Da vi kom, spiste han; vi væntede altså ½ Times Tid i en Art af Forstue eller Tjenerværelse tilligemed flere, som skulde have Pas. Endelig viste sig et Slags Offisér, som lod en Soldat af Garden flere Gange påskrive eller indskrive og udskrive såvel Passene, som Beviserne, hvorpå en ny Seddel blev os leveret; med den gik vi, efter at have betænkt Soldaten for hans Umage, til Adressekontoret. Vi fandt Kontoret for udenlandske Rejsende åbent, men alt syntes i dyb SöVn; imidlertid fik vi en af Soldaterne i de foran Skriverstuen befindtlige Tjenerværelser opvakt, og begyndte at spörge ham, om det ikke skulde være muligt at få nogen af Herrerne indenfor i Tale. Ved den Støj, som herved forårsagedes, viste sig imidlertid snart en af disse, som talte temmelig godt Tysk, og strags på en aldeles upåklagelig Måde ekspederede os begge. Vi vare nemlig tilsidst kun to; den anden var en Skrædder fra Stokholm; enhver af os havde sin Ledsager med for en Fejls Skyld. Det Pas (*billet*), jeg nu erholdt til den kavkasiske Linie, og som ligger for mig, er dateret den 28de Maj 1819 gl. St. (det er den 9de Juni efter vor Regning); det var altså den høje

Tid, jeg fik det, om jeg skulde rejse samme Dag. Imidlertid — når Enden er god, så er alting godt, tænkte jeg, og Professoren tænker vel det samme, men Ulykken er, at — Enden er ikke endda.

Jeg gik siden til Kommandanten, for at høre om jeg kunde lade mit Töj bringe, men jeg mødte ham så godt som i Døren, for at gå ud tilligemed Fremmede; han kunde ikke sige noget bestemt, men om jeg vilde høre til ham på Løverdag (i Dag den 12te) »skulde han måskje kunne bestemme Dagen“. Dette var et Tordenslag for mig; det er mig umuligt at beskrive, hvorledes jeg blev tilmode; kort: jeg betænkte mig, søgte Adspredelse, betænkte mig igjen; næste Middag (den 10de) forekom det mig, at jeg temmelig rolig havde overlagt alt, og Udslaget måtte blive, at jeg skilte mig fra ham, og rejste alene den korteste Vej over Moskov til Astrakan, så hastigt som muligt med Fórmandsvogn, siden derfra efter Omstændighederne til Tiflis. For imidlertid ikke at overile mig, rådspurgte jeg mine bedste Venner. A. svarede, at han ikke kunde hjælpe mig derudi. Jeg begjerer ikke Deres Hjælp, sagde jeg, men blot Deres Mening og Råd; han yttrede derpå, at han ikke kunde andet end höjligen billige min Beslutning, og råde mig at udføre den så snart som muligt. B. sagde, at der ikke var andet for, men at han kjendte ikke Fórmændene og deres Indretninger, at jeg derfor måtte gå til C., som var vel bekjendt med den hele Sag. C. fandt jeg beskjæftiget, men næste Morgen så tidlig, som jeg vilde, skulde han gå med mig og arransjere Sagen. Om Natten skrev jeg min Beslutning og Undskyldning til Kommandanten. Fredag Morgen (den 11te) för Kl. 7 var jeg hos C.; vi tog et Slags Hyrevogn eller Hjulbænk (*droska*), da Fórmændene opholde sig meget langt fra hans Bopæl. Den første, som vi mødte, tilbød os sin Tjeneste, men begjerte det dobbelte af den sædvanlige Betaling; den anden var en Bekjendt af C., han begjerte $\frac{1}{4}$ mindre, men skulde endnu have en Person på Vognen, der dog kunde sidde hos Kudsken. Han viste os sin Vogn (*kibitka)*, som syntes temmelig bekvem efter Landets Art, men var ellers en afskyelig Uting, som det ikke kan falde mig ind at ligne med noget i Danmark; bag på så den ud omtrent som en Øltönde på Held. Da vi vilde gå fra ham, slog han endnu $\frac{1}{4}$ af, og kom altså til den billige Pris; C. foreholdt mig, at man kunde umuligen få bedre Vilkår eller ordentligere Lejlighed; vi sluttede altså fuld Akkord, uagtet han ikke kunde komme för næste Morgen (den 12te) ved samme Tid (Kl. 7). Da jeg nu i Morges havde væntet til over Kl. 9, gik jeg i Fortvivlelse til C., bad ham at køre strags derud igjen og høre, hvorledes det var fat og i fornødent Fald tage en anden. Han var villig dertil, og bragte mig Klokken 11 den Efterretning, at den forrige ikke var bleven færdig med sine Sager på Børsen, ej heller kunde

væntes för i Aften Kl. 7. Han tog altså en anden til samme Pris med en Hest mere, som skulde blive tidligere færdig, dog ikke för Klokken 4. Nu er Klokken 10, og endnu har ingen anmældt sig! så at — Enden er ikke endda! I Morgen er det Söndag!

Efterskrift. De foregående mislykkede Forsøg på at afrejse forbigås her. Jeg tvivler ikke på, at dette Brev kjeder Dem, men når De betænker, 'hvorledes Virkeligheden har plaget mig, så må De være fornöjet med, at De slipper så nådigt. I Dag, Söndagen den 13de Klokken 1, har jeg hyret en tredie, som nu holder med Vognen i Gården, men da hans Pas endnu skal stæmples, så må Gud vide, når det får Ende. Lev vel! Nu kommer han, så at nu er det vel dog forbi.

Kosakkernes Land d. 31 Juli 1819.

Jeg har nu været på Rejsen fra Moskov i 22 Dage, da min Kusk forsikrede mig for et Par Dage siden, at vi vare ved Ruslands yderste Grændse, såvel store, som lille Ruslands, og dette var Kosakkernes Land, som havde sin egen Forfatning, *sit fides penes autorem*, ti jeg har endnu, så at sige, ingen Folk set, skönt jeg snart er midt i Landet. Vil De ellers vide, hvorledes det ser ud, så *vide descriptionem terræ philosophorum in itinerario* N. K. *beatæ memoriæ*. Man har talt forskrækkeligt om Overfald og Røvere her i Landet, især min Kusk; i Førstningen lo jeg deraf, men endelig blev jeg så led og kjed af hans Beskrivelser og Betegnelser, hvor net de vilde nappe Hovedet af mig, at jeg på god russisk Manér bad ham holde sin Kjæft, såsom jeg ikke brød mig om Røvere; jeg ser nu, at min Fortrøstning har været vel grundet, ti her er hverken Røvere eller ærlige Folk i Landet, altså heller ikke Aser, i det mindste ikke på denne Kant, og jeg frygter ligeså lidt for kosakkisk Sand, som Fader Abraham for arabisk.

Jeg har siden min Afrejse fra Moskov ikke været i Sæng eller afklædt uden én Dag, jeg badede mig i en Flod, ikke heller smagt varm Mad eller Kaffe, og yderst sjælden Te, så at det skulde opfyldes, som sagt er ved Profeten Kellgren:

Och, om hans dagbok ikke ljuger,
skall på gästgifvergårdarna
i R.. ätas mycket bra,
så framt man matsäck har, som duger,

f. e. a. g., hvilket dog ikke er Tilfældet med mig, da jeg, ligeså lidet som Professoren, giderført sligt med, uden hvad den höjeste Nødvendighed udkræver. Min Rejse overtræffer derfor i Tarvelighed langt den svenske, vi gjorde sammen; f. Eks. forrige Nat tog vi Kvartér Klokken 11 på åben Mark; jeg drak en Skål *Kvas* (hvilket

svarer omtrent imod fynsk *Tvind*, ti med Øl kan det ei lignes), derpå badede jeg mig i en forbiløbende Å, spiste derpå et Stykke tört Brød med Kødpølse til, og endelig drak jeg en Drik Mælk, hvorpå jeg lagde mig til Søvns i Vognen (eller Dejtruget), hvorpå jeg kører. En Gård var nær derved, hvor Kusken spiste med Folkene, hvilket jeg ikke kan; da jeg spurgde ham, hvorfor han ikke kørte ind på Gården, svarede han: for det er Kæltringer og Tyve, her bor. Hvorfor kører du da ikke til den Gård, som er på den anden Side af Åen? spurgde jeg; for dé dèr er endnu værre, svarede han. Klokken 3 i Morges kørte vi videre, begge uden Frokost, være sig Mad eller Drikke af nogen Art, til Klokken 11, i en brændende Hede, igjennem en lang og fæl Sandørken, som siger Sparto til Islands; der så jeg ellers den første Kamél gå og græsse iblandt Kvæget; siden i Eftermiddag har jeg set Kalmukkerne komme ridende på dem, og føre dem fuldpakkede med sig; de bære alt på Ryggen, og bruges ikke som Heste til at trække Vogne. Klokken 11 kom vi til Købstaden Caricyn (Tsaritsyn), hvilket er en gammel Grændsefæstning med forfaldne Jordvolde, har for øvrigt megen Lighed med Stige i Fyn eller Rejkevig i Island, undtagen at den på russisk Vis har mange Kirker eller ikke mindre end fire. I denne Købstad var dog hverken Te eller Kaffe at få, da der fattedes Sukker. Min Middagsmad bestod i Mælkegrød i et Træfad, derefter Fårekød på en hel Fjæl, vel en Tomme tykt. Kniven så ud som en Tobakskniv vel 1½ Tomme bred, min egen lille Lommekniv tjente mig til Gaffel. NB. sådan Middagsmad vanker kun i Købstæderne. Efter at have siddet på min Kuffert (for at skaffe mig en Slags Højde og Udsigt i den flade Ørken) i flere Timer, så jeg endelig Grændsepælen for Kosakkernes Land (det er vel dobbelt så stort som Danmark) og det russiske Våben igjen, da Vejen går her igjennem et Hjørne af det saratovske Statholderskab, hvori Caricyn ligger; og strags derpå så jeg Volga i sin hele Pragt, hvilken ikke forekom mig at overgå middelmådige Floder (Åer) i Island. I Aften Kl. 10½ kom jeg til den tydske Koloni Sarepta, som er et ganske net lille Sted ved Volga, og nu da jeg skriver dette er Klokken 12; jeg har et eget Værelse med to Sængesteder i, men da jeg begjerte en Madrats, svarede Vertinden: Nein Bett haben wir nicht, das brauchen wir hir nicht*). Man bruger ellers ligeså lidt i Købstæderne som på Landet at tage sit Tøj ind i noget Værelse eller deslige; men jeg har gjort det her, for at have Ro til at slutte dette Brev, som er begyndt i min Vogn, og fordi jeg må opholde mig her i Byen i Morgen, og se til, om jeg på en god

---

*) For øvrigt forstår sig selv, at jeg siden min Afrejse fra Afzelii Hus ikke, såvidt jeg erindrer, har været i nogen egentlig Sæng med Dyner og deslige.

Måde kan blive min Fórmand kvit, da han bliver mig utålelig. De kan heraf göre Dem Begreb om min Rejse og min nærværende Forfatning.

Efterskrift, den 6te Avgust. Min Fórmand har idag, midt for en hel Mængde kalmukkiske Tilskuere, gjort mig formeligt Fodfald på russisk Vis: så at „af Generosité jeg lod mit Hjærte böje til en oprigtig Fred.“

Om Estlands, Ingermanlands og Finlands Indvånere (1819).

Kaster man et Blik på det hele russiske Rige (på denne Side Ural, saa bemærker man strags, at det på det forunderligste svarer til Snorres Reskrivelse over *Svipjóð hin mikla eða hin kalda:* „der ere Dyr og Drager forfærdelig store,“ hvilket kan forståes allegorisk: „dèr ere mangehånde underlige Folkeslag, dèr er Riser og dèr er Dverge, dèr er også Blåmænd,“ hvilket gælder temmelig nöje efter Ordene. Dette uhyre Land er, havde jeg nær sagt, endnu ligeså vidunderligt og ubekjendt for den øvrige Verden, og ligeså sammensat af stridige Bestanddele, nemlig forskjellige Folkeslag og modsatte Religioner. Ellers må jeg tilstå, at der over Russernes Sæder, Skikke, Indretninger, Religion og Regjering haves fortræffelige Efterretninger i mange Rejsebeskrivelser, hvoraf man kan finde Udslaget kort fremsat i *Meiners Vergleichung des ältern u. neuern Ruslands*, 2 Bd. Lpz. 1798, hvilket Verk jeg i det Hele har fundet overmåde rigtigt og pålideligt, samt passende endnu. Man har også over Ruslands Historie fortræffelige Forarbejder og herlige Verker; men uagtet alt dette er dog Riget til den Dag i Dag ligesom afsondret fra det øvrige Evropa. Folket har leveret så få Bidrag til Videnskab og Kunst, samt deltaget så lidet i den almindelige Stræben efter Sandhed og Fuldkommenhed, at det uagtet al sin Magt og Glans og Rigdom aldrig har vakt nogen betydelig Grad af Opmærksomhed hos andre Folkeslag, undtagen måskje med Hensyn til Handel og Statskunst. Endnu synes Flygtighed, Forfængelighed og især Egennytte og Vindesyge at udgöre Hovedtræk i den russiske Tænkemåde. Det er langt fra mig at nægte, at der gives ligeså ædle dannede Mennesker i Rusland, som i andre Lande; jeg har den Lykke at kjende adskillige sådanne selv, og de skulle evig være mig dyrebare og uforglemmelige, men de ere Undtagelser i Sammenligning f. E. med Sverrig, for såvidt som jeg på nogen Måde kan skönne. Dette Særsyn hos et Folk, som plejer at regne sig iblandt de oplyste, og det i vore Tider, samt under en mild og velgörende Regjering, vil uden Tvivl forekomme Dem så selsomt, at De utålmodigen vil

kræve nogle Beviser eller Eksempler og nogle Bemærkninger, som kunne bringe os på Spor efter Årsagerne dertil.

Beboerne af det udstrakte russiske Rige synes at kunne henføres til to grundforskjellige Menneskeracer, som jeg vilde kalde den *skytiske og sarmatiske*, eftersom disse Navne, hvor vaklende de end må være, dog af de gamle altid adskilles, og temmelig tydelig anvendes, så man ser, at alt hvad som för kaldes skytisk har været finsk eller tartarisk eller beslægtet med disse, og hvad der får Navn af sarmatisk har været slavisk eller gotisk eller stået i Forbindelse med en af disse Folkeklasser. Den skytiske Æt har de nordlige og østlige Dele inde, findes også paa mange Steder i det sydlige, den sarmatiske bebor den mellemste, inderste og vestlige Del. — — Den finniske og tatariske Folkeklasse ere bekjendte, til den sidste hører også Tshuvasherne. Af sarmatisk Æt ere de *slåviske* og *gotiske* Folk; de slåviske kunne henføres til tvende Folkefærd, *Russer* og *Kosakker* (eller Lille-Russer), af de gotiske findes her egentlig kun Tysker og Svensker, og alle disse ere indvandrede i senere Tider, enten skarevis som Nybyggere, eller i enkelte Familier og Personer. Til den sarmatiske Æt hører vel og Moldaver, Græker, Littaver og Armenier, men deres Antal er i Hovedlandet højst ubetydeligt, ligesom og Jødernes, der høre til den østerlandske (eller sarmatiske) Æt.

Disse mange Folkefærd ere naturligvis meget ulige i Tænkemåde, Sæder, Dannelse, Sprog, Religion og øvrige Tilstand; den finniske Folkeklasse, og navnlig *Lapperne*, synes i de ældste Tider at have indehaft den störste Del af det egentlige Rusland, men de ere nu, som bekjendt, fortrængte til det yderste Norden, og indskrænkes endnu årlig mer og mer; de egentlige *Finner*, som fulgte næst efter dem, og erholdt deres Navn *(Fenni)*, ere vel endnu langtfra at have forsvundet fra Skuepladsen, men have dog fra de ældste Tider måttet vige for Russer, Tysker og Skandivaver, og underkaste sig deres Herredømme. Det er såre interessant at sammenligne de tre Provinser Estland, Ingermanland og Finland, som alle tre ere lutherske og alle tre bebos af samme Folk; ti hvorvel Esterne plejer at adskilles fra Finnerne, er der dog så liden Forskjel på deres Sprog, at de med såre ringe Øvelse og Opmærksomhed kunne tale med hverandre, omtrent som Dansker og Svensker; men disse trende Landskaber have nu i lang Tid stået under forskjellige Herrer, og frembyde også hel forskjellige Særsyn for Betragteren. Estland beherskes af tyske Adelsmænd, der have nedtrykt Almuen til den frygteligste Trældom, dog have Esterne beholdt den godmodige og rolige Karakter, som er den finske Folkeklasse egen; de udmærke sig også ved Troskab og Hengivenhed for deres Undertrykkere: nogle få have dog i de sidste Tider forladt Slægt og Venner og Fædreneland, og reddet sig ved Flugten over den finske Bugt

til Skjærene i Finland, hvor det rige Fiskeri ernærer dem; de ere blevne eftersøgte med al Flid, men have vidst at gjemme sig i Skovene, eller på utilgængelige Steder, og således at undgå Fordærvelsen. Tysken er naturligvis det herskende Sprog, og Landsproget aldeles forsømt og udyrket, hvorved Almuen holdes i den fuldkomneste Uvidenhed. Ingen Dansker vil lettelig kunne tænke på dette Land, uden at velsigne den Stund, da Enevoldsmagten udrev os fra en lignende Tilstand, og tilbagegav os vor Nationalitet og Literatur. Det er mærkværdigt, at den tyske Adel i Estland grunder sine Rettigheder for en stor Del på Privilegier og Herligheder, som ere dem skjenkede af den danske Kong Valdemar, i et Dokument, som endnu skal være til i Original: det er vel troligt, at der i Kong Valdemars Tid kunde gives Adelen større Rettigheder, end nogen klog Fyrste nu vilde indrömme, men da dette Palladium ikke er trykt, og ikke vises til nogen uindviet, så kunde måskje mangen ildesindet falde på allehånde kjetterke Ideer i den Anledning. Liver og Kurer udgöre mindre finniske Stammer, som leve længer mod Syden, omtrent i samme Forholde. Den regjerende Kejsers Forordning om Esternes personlige Frihed er endnu ikke trådt i Kraft.

Ingrerne ere egentlige Finner og synes tilligemed Karelerne at udgöre en eneste Gren af den finske Nation; de have optaget mere Russisk i sin Dialekt, her er også den russiske Tidsregning (gammel Stil) indført, dog bruges den finske Bibel og prædikes ren Finsk, på deres Grund står Petersborg, og næppe hundrede Skridt fra Staden på Øen Vasiliostrov er en finsk Landsby; men Ingrerne stå endnu langt lavere, end Esterne, de ere fattige, usle, urenlige og i höj Grad hengivne til Drukkenskab, så at det finske Folkenavn på Russisk er blevet til et Skældsord, og man har måttet optage et nyt Navn; de ere også almindelig ringeagtede i Petersborg, og da Russerne sjælden ere stærke i Jordbeskrivelsen, så hører man ofte samme Dom over de egentlige Finner i Finland. Nogle Ingrer ere i senere Tider gåede over til den græske Kirke, da det var dem for besværligt at lære at læse, men lettere at korse sig flittig og høre en Messe synges i et Sprog, kvoraf de næppe forstode et Ord, hvorved de altså ikke behøvede at anstrænge Forstanden. Karelerne i det Viborgske ere vel ikke så dybt sjunkne, men Forskjellen imellem deres og de øvrige Finners Tilstand, såsnart man kommer over Finlands forrige Grændse (Kymmeneelv), er dog i høj Grad påfaldende for den rejsende, strags træffer man træge, fattige og fordrukne Bønder, dårlige Heste, slette Gæstgiversteder, uordentlig Skydsning (Befordringsvæsen), samt mindre Renlighed og Redelighed. Det gör imidlertid Kejser Aleksanders Regjering evig Ære, at han har forenet dette Guvernement med det øvrige Finland, så at det nu igjen adlyder svenske Love og står under den ny finske Regjering.

— — Finnerne ere nemlig siden Foreningen med Rusland, der på en Måde gjorde dem til en egen selvstændig Stat, ligesom opvågnede af en Dvale, og have begyndt et nyt Tidsrum i deres Literatur. Man kan ellers ikke nægte, at Svenskernes Behandling af Finnerne gör dem evig Ære; lad også Politik have været Bevæggrunden, så må man med Ret velsigne den Politik, som har en hel fri og ædel Nations Kultur til Virkning, og denne Virkning har ikke blot ytret sig på den intellektuelle Dannelse, men også på den borgerlige Velstand og paa hele Folkets Karaktér; de ere sædelige, stille, arbejdsomme, tarvelige, eftertænksomme, gæstfri og redelige i højeste Grad, og at disse Egenskaber virkelig gjeråde den svenske Regjering til Ære, i det mindste for så vidt som den har næret og plejet dem, bevises ved det ringeste Öjekast på Finnerne i Ingermanland, som ere selvsamme Folk og tale selvsamme Sprog, som de egentlige Finlændere. Også den ringeste Sammenligning med Estlænderne, som ere af samme Stamme, men af Tyskerne nedtrykte i den frygteligste Trældom, Elendighed og Vankundighed, kan bidrage til at sætte denne Sag i fortjent Lys. Men hvad der især har virket på Finnerne nu er uden Tvivl den nærværende russiske Regjerings Ædelmodighed, såvel i andre Henseender, som især deri, at det såkaldte gamle Finland (det viborgske Guvernement) er forenet med det øvrige (ny) Finland under en og samme Regjering og Lov, nemlig den svenske, som også haves i en skön finsk Oversættelse, så at hele Finlands Indbyggere, ligeindtil et Par Mil fra Petersborg, hvor det petersborgske Guvernement eller Ingermanland begynder, nyde samme borgerlige Frihed og milde Behandling, som under Foreningen med Sverrig, ja endog större, da deres Friheder ere udvidede af Kejser Aleksander. Denne Forening af hele Landet har haft de fordelagtigste Følger. Tilforn var Gymnasium i Viborg bleven underlagt Universitetet i Dorpat i Estland, hvilket havde den Følge, at hele Undervisningsvæsenet i det Viborgske blev fortysket, men Svensken var allerede antagen af de höjere Stænder og Finsk bevaret af Almuen, med Krigsfolket indførtes endnu desuden Russisk, så at fire Sprog i denne Provins søgte at fortrænge hverandre, og alle taltes slet og smagløst. Nu er derimod Gymnasiet og Skolerne i det Viborgske igjen forenede med Universitetet i Åbo, og det svenske Sprog tager på ny Overhånd, da det tillige er den finske Regjernings Sprog. Således fortsætte Finnerne den begyndte Bane i Forening med hinanden og med Nordboerne, Frugterne have også allerede vist sig. — — Men uden Hensyn til det ydre er denne Iver for Finlands Sprog såre önskelig og frydefuld, såvel for Folkets egen Oplysning og Regjeringens Ære, som for Videnskaberne, især den nu så flittig dyrkede Sprogkundskab; ti Finsken er et af de mest oprindelige, regelrette, dannelige og velklingende Tungemål på Jorden: det har den skönneste Harmoni

imellem Selvlydenes og Medlydenes Antal og Fordeling i Ordene, hvori det kan lignes med Italiænsk; har ingen af de ubehagelige Hvislelyde eller åndende Bogstaver i de lappiske og slaviske Sprogarter, hvori det stemmer overens med Dansk; det har et aldeles bestemt Tonefald, ligesom Islandsk og Fransk.

Af: Dansk Retskrivningslære.

Sammenligne vi nu Skrift og Sprog, så finde vi at disse tvende Ting ere af en højst forskjellig Beskaffenhed. Sproget er grundet i den menneskelige Natur, og findes hos alle Folk på Jorden; Skriften er en tilfældig Opfindelse, som mange Folkeslag endnu næppe kjende af Navn. Sproget er os altså givet, Skriften er vort eget Værk. Jeg mener ikke just hermed at Sproget er os eller noget andet Folk indblæst, men at det er uvilkårlig udviklet af Folkene i deres bevidstløse Barndom, og altid står som en fuldendt nødvendig Naturgjenstand for dem, når de komme til den Modenhed eller Grad af Dannelse, at de tænke på at skrive. Selv de Folk, der i en historisk Tidsalder have forandret Sprog, have gjort det ubevidst og til en Tid, da Læsning ikke var Almuens Sag og Bogvæsen næppe var til i Landet, altså ingen Aftale eller Overenskomst kunde tænkes. Efter Aftale og med Bevidsthed er, så langt som Historien rækker, aldrig noget Sprog dannet og antaget, ja aldrig såmeget som en eneste Endelse eller Böjning optaget eller forkastet af noget Folk i Verden. Al den Virkning, som den omhyggeligste Dannelse kan have på Sproget, er derfor ubetydelig i Forhold til det hele. Det forholder sig med Sproget som med et ædelt Dyr, hvis Sundhed man kan vedligeholde, hvis Styrke man kan forøge, og hvis Holdning man kan forskönne ved fornuftig og omhyggelig Pleje; men til hvis Legeme man ikke kan föje såmeget som en Tå eller en Negl mere end Naturen skjenkede det. Sproget er da at anse som en Naturgjenstand, som noget givet, der vel ingenlunde bör behandles skødesløst; men som dog med al Flid og Kunst blot kan forædles et lidet Gran, ikke forandres betydelig. Langt anderledes forholder det sig med Skriften, dens første Opfindelse forudsætter Sprogets fuldkomne Tilværelse og Opfinderens såvelsomsom de antagendes fuldkomne Bevidsthed og Eftertanke; den beror aldeles på Overenskomst, på en virkelig Aftale, der må gjentages med enhver enslig Person, som nogensinde skal være i Stand til at læse den; den er hel og holden et Værk af Kunsten, hvortil Naturen ikke engang har givet et Vink; da den ingen iöjnefaldende Forbindelse har gjort imellem det hørlige og det synlige.

Da Skriften således er ganske vilkårlig, ganske et Menneskeværk, kan den også tildels eller aldeles forandres efter menneskeligt Godtbefindende; man kan göre ny Aftale om denne som om enhver anden Overenskomst, og det her såmeget lettere, som man dog alligevel må gjentage Overenskomsten med enhver for sig af den opvoksende Slægt. Det bedste Bevis herfor er vel ellers den hyppige Forandring i Skriften, som virkelig har fundet Sted hos mange forskjellige Folkeslag; f. E. Armenierne have først skrevet med græske Bogstaver, siden i det femte Hundredår dannet sig en egen Bogstavrække med ganske andre Tegn og i en anden Orden. Nordboerne have tværtimod først havt egne Bogstaver, Runerne, siden tillige med Kristendommen antaget den langt bekvemmere latinske i den Form, som Munkene i Middelalderen havde indført, og som plejer at kaldes den gotiske. Ja Engellænderne og Hollænderne have længe efter Bogtrykkerkunstens Opfindelse benyttet sig af disse gotiske Bogstaver eller Munkebogstaver i Tryk, men i vore Dage aflagt dem aldeles, og antaget den smagfuldere Form, i hvilken de få Navn af latinske Bogstaver, fordi de i denne Skikkelse længst have været brugte til Latinen, og virkelig ligne de gamle Rommeres Skrift mest af alle. Også i Anvendelsen af de enkelte Bogstaver selv eller i den egentlige Retskrivning foretages idelig Forandringer; f. E. den spanske Retskrivning har forandret sig såmeget i det nittende Hundredår, at en ny Bog må forekomme den, der er vant til det gamle, som om den var skreven i et andet Sprog. Hos os selv næsten ligeså. — — Men det er gået ganske anderledes til med Forandringerne i Retskrivningen end med dem i Sproget; hine ere skjete efter fuldt Overlæg, og navnlig begyndte af P. Syv, der omtrent på samme Tid viste os en langt bedre Retskrivning end hine Mænd*) brugte, af hvilken det meste ved stiltiende Overenskomst siden er blevet almindeligt. Heraf skönnes klarlig at Retskrivningen står i Folkenes Magt, og kan forandres efter Overbevisning om hvad der er rettere og bekvemmere.

Det falder da i Öjnene hvor uendelig stor Forskjel der er imellem Sproget og Skriften, og fornemmelig hvor uafhængigt hint er af denne; hvor aldeles ugrundet derfor det gamle Råb er, at den der forsøger en Forbedring i Skrivningen, just derved forvansker Sqroget, antaster Fædrenelandets Helligdom, anmasser sig Ret over hele Folkets Ejendom o. s. v. Nej ikke en Gang om nogen faldt på at skrive Dansk med hebraiske Bogstaver, kunde han derfor siges at angribe Sproget i mindste Måde, når han anvendte dem rigtig.

*) Arent Berntzen (1656) og Henrik Gerner (1679)

Joachim Frederik Schouw

var født i København d. 7 Februar 1789, tog juridisk Embedsexamen 1811, blev 1813 ansat som Underkancellist i det danske Kancelli, men opgav allerede 1816 denne Stilling for ganske at hellige sig til sit Yndlingsstudium, Botaniken. I dennes Tjeneste foretog han, i Årene 1816-20 og senere 1829-30 og 1839-40, Rejser i Udlandet, især i Italien, og 1821 blev han Professor i Botanik ved Universitetet og Direktør for den botaniske Have i København, i hvilke Stillinger han vedblev til sin Død, d. 28 April 1852. Som Botaniker, Meteorolog og Geograf vandt han europæisk Navnkundighed; hans vigtigste Arbejder i disse Retninger ere: Grundtræk til en almindelig Plantegeographi 1822; Skildring af Veirligets Tilstand i Danmark, 1826; Europa. Forsøg til en fysisk Geographi, 1832; og Tableau du climat et de végétation de l'Italie, 1839. Men Schouw var ikke alene en udmærket Videnskabsmand, han var også en varm og praktisk Fædrelandsven. Han blev Medstifter af mange gavnlige Foreninger, ofte disses Formand; og hans Dansk Ugeskrift 1831-36, sammes ny Række 1842-46, og Fortsættelse som dansk Tidsskrift 1847-51, indeholdt, foruden en stor Mængde folkelige Afhandlinger over forskellige Naturgenstande, tillige adskillige ypperlige politiske Betragtninger, som klart og træffende belyste vore Forhold og vore Fornødenheder. Ved Provindsial-Stænderforsamlingernes Indførelse 1835 kaldte Kongen pludselig og uventet Schouw til at være Universitetets Repræsentant, og både i Roeskilde og Viborg blev han straks valgt til Præsident. Den Retfærdighed og Orden, parret med Billighed og Venlighed, hvormed han ledte Forhandlingerne, hans Fasthed i at våge over Ordets Frihed og hans Frimodighed i at værne om Stændernes Betydning og Anseelse, beviste, at man havde truffet det rette Valg.

Uagtet Schouw havde et svageligt Helbred, var af en jævn borgerlig Fødsel (hans Fader var Vinhandler), følte en naturlig Ulyst til at træde frem og tildrage sig Opmærksomhed, og en afgjort Modbydelighed for at glimre, har dog få Mennesker, måske Ingen, i den sidste Menneskealder haft større Indvirkning på det offenlige og politiske Livs Udvikling i Danmark end han. Udrustet med et ædelt og varmt Hjerte, med et lyst og tænksomt Hoved, med et stille og nøjsomt Sind, kunde han hverken bestikkes af Fordel og Forfængelighed, eller forføres af Venner eller skræmmes af Fjender. Da dette blev indlysende for Enhver, som kom i Berøring med ham, opsøgtes han næsten af Alle, som nærede Planer til Forbedringer i det offenlige og politiske Liv; man var fuldt overbevist om, og man erfarede det hvergang paa ny, at hverken Fordomme eller Illusioner havde nogen Del i hans Domme. Den offenlige Stemme ønskede ham derfor så gerne til Formand ved store og vigtige Foretagender, og han kunde, så længe hans Helbred nogenlunde tillod det, ikke altid undslå sig for at modtage Valget, da hans dybe Fædrelandskærlighed gjorde ham det til en Samvittighedssag. Således blev han valgt til Formand i Stænderforsamlingerne, hvergang han enten af Kongen eller af Folket sendtes did, ligesom han også bestandig blev genvalgt til Formand i den grundlovgivende Forsamling 1848 og 49, og udførte denne Post med stort Mesterskab og til almindelig Beundring. Det vilde være vanskeligt at finde nogen mere selvstændig Mand end Schouw, Nogen der i den Grad som han vidste, hvad det er at have en fast Overbevisning, og som i den Grad afholdt sig fra at handle eller dømme, hvor hans Mening ikke var klar og bestemt. Derfor følte Enhver sig dobbelt tryg i sin Mening, når Schouw erklærede sig for den.

Biergvandringer i Norden og i Syden.

Det er ikke blot Biergboen der har Forkierlighed for Biergene, hvilket lod sig forklare af den fortrinlige Værd ethvert Menneske

tillægger Hiemmet; ogsaa for Sletteboen der besøger dem, have de noget særegent tiltrækkende. Det er ikke blot Klippens Søn, som føler den dybe Længsel efter disse tause Venner i Hiemmet, ogsaa hos den Fremmede, der har lært dem at kiende, træde de ofte levende frem for Erindringen og kalde ham til sig. Skiøndt den Omstændighed, at Naturen i Biergegne sædvanligen mere end andetsted er uforandret af Menneskehænder, fremtræder mere i sin oprindelige Skikkelse, vistnok bidrager noget hertil; saa kan dog Hovedaarsagen ikke ligge heri, thi da maatte en Lynghede eller en Sandørken have samme Virkning. Snarere maa vel Hovedgrunden søges i de skarpe Træk, Naturen har i Biergegnene. Ligesom et Menneskeansigt med skarpe Træk, selv om disse ikke ere skiønne, let opfattes og længe vedligeholdes i vor Erindring, medens de tilrundede Former, i et intetsigende Ansigt, let oversees og endnu lettere glemmes; saaledes indpræger Biergnaturen ved Jordoverfladens skarpe Conturer og afvexlende Begrændsninger sig langt dybere i vor Erindring end en eensformig Slette eller et bølgeformigt bakket Land. Hertil kommer den rige Afvexling, som Biergnaturen frembyder i de mere affsondrede, ofte snævert begrændsede Partier og den store Forandring som Høiden frembringer i Klimatet og derved ogsaa i Planteriget og Dyreriget.

Disse Betragtninger ville maaskee retfærdiggiøre, at jeg her fremstiller nogle Biergscener, som jeg har oplevet paa mine Reiser.

I Sommeren 1812 besøgte jeg Norges Fielde, i Selskab med den enthusiastiske Botaniker Christen Smith, der faa Aar senere ved Congofloden i Afrika døde som Martyr for Naturens Studium. Vi havde gjennemvandret Øvretellemarkens, paa Naturscener saa rige, Bierglandl; vi havde besteget det høie sneedækte isoleert staaende Gousta, havde besøgt den skummende Riukanfos, et af Europas største Vandfald, og stode i Begreb med at reise over den vilde Fieldstrækning, der ligger mellem Tellemarken og Hardanger.

Det hører til den hele norske Biergmasses Characteer, at den, i Sammenligning med andre Bierge, er meget flad ovenpaa, og at den østlige Side danner en jævnt heldende Skraaning, medens Vestsiden synker steilt ned til de dybt indtrængende Fiorde. Denne Characteer er der maaskee skarpere udtrykt end andetsteds i den store Biergmasse. Da Biergmassen saaledes paa Østsiden hæver sig langsomt, saa komme de forskiellige Plantebælter til at ligge mere ved Siden end over hinanden. Istedetfor at man i Alperne og andre Biergmasser hurtigt stiger op fra Løvtræernes Bælte til Naaletræernes, derfra til Alperosernes, og saa til Alpeplanternes og Sneens Bælter, en Omvexling, som man i nogle Timer kan blive Vidne til; saa reiser man i Norges Østland flere Dage i Naaletræernes Bælte, derpaa flere Dage giennem Birkens og derfra ligeledes giennem Fieldurternes Bælte og Sneebæltet, inden man naaer den høieste Aas eller Vandskiellet. Den hele Udstræk-

ning, fra Biergmassens østlige Fod til Aasen, er her i det Mindste 24 Miil.

Vi befandt os saaledes i August ved den store Søe Miøsvandet, der ligger 2700 Fod over Havet, i Birke-Bæltet. Granen og Fyrren vare forsvundne. Ved Gaardene fandtes ikkun faa Agre, thi kun sieldent kan man her giøre Regning paa at høste modent Byg. Indvaanernes Liv staaer allerede paa Overgangen fra Agerdyrkerens til Nomadens. Vel have de faste Vinterboliger, men de flytte om Sommeren med Qvæget tilfields, for at benytte de høiere Græsgange. Stedse fiernedes vi meer fra det beboede Land. Gaardene laae allerede halve eller hele Dagsreiser fra hinanden; al Vei og Stie forsvandt, thi kun Steendysser i lang Afstand fra hinanden lede her Vandreren. Han forøger dem ved at lægge sin Steen til, i det han gaaer forbi.

Til at føre os over Hoved-Fieldet til Hardanger søgte vi forgiæves en Ledsager. Kun med Møie formaaede vi en Bonde, ved den sidste Gaard i Tellemarken, til at føre os til de Sætere, som Hardangerne have paa Østsiden af Vandskiellet; her haabede vi at faae Beforbring videre.

Vi steg nu op i Alpeurternes Bælte, hvor al Skovvæxt er forsvundet, men hvor smaae nydelige Buske og lave Urter med store skiøntfarvede Blomster afvexle med de nøgne Klipper og de rindende Strømme. Vi naaede her til de første Hardanger-Sætere, hvor Sæterpigerne efter Egnens Skik kom os imøde med et stort hvidskuret Melkefad og med Indbydelsen: „sæt dig, hvil dig og drik!" I disse smaae Colonier var der kun Piger; de føres derop om Forsommeren og hentes tilbage om Efteraaret; den store Fieldslette, de store Sneemarker ligge mellem dem og deres 8—9 Miil bortliggende Hiem. De vovede derfor ikke selv at passere Fieldet, og kunde altsaa ikke være vore Førere. Vor Ledsager fra Tellemarken kunde ikke reise videre, men vendte tilbage. Vor Stilling var forsaavidt mislig; men vi befandt os midt i den skiønne Alpeflora; som Botanikere toge vi da ikke i Betænkning at blive, skiøndt vi ikke vidste, naar vi skulde kunne komme videre, heller ikke vare istand til at vende tilbage og saaledes vare affondrede fra den øvrige Verden. Pigerne, som havde faaet at vide at vi ingen Fanter (Løsgiængere) vare, indrømmede os een af deres Melkehytter. Denne for Vind og Regn kun ufuldkomment beskyttende Steenhytte var vort Huus, et Skind og nogle Tepper vor Seng; Bygbrød, Melk, Ost og Grød vor Næring. Men Planteverdenen belønnede alle Besværligheder, thi skiøndt vi rundt om vare omgivne af nøgne, skovløse, tildeels sneedækte Fielde, frembød dog enkelte Pletter en saare skiøn og riig Plantevæxt. Paa en Plet af en Snees Qvadrat-Fod, groede 30 forskiellige skiøntblomstrende Alpeurter. Disse kraftige Urter give rigelig Næring for Qvæget, som her selv spreder sig paa Fieldene og af sig selv vender tilbage, naar det skal malkes. Naar det lakkede mod Aften, strømmede Køer, Faar og Geder til

fra de omliggende Fielde, de raabtes op af Pigerne ved deres Navne (Sølvhvide ꝛc.) for at malkes og for af deres Haand at modtage en Belønning af Salt, der bringer dem til at søge Hiemmet til den bestemte Tid.

Efter nogle Dages Forløb bragte Tilfældet en Hardanger forbi vor Bolig; han agtede sig til en anden Sæter for at hente Smør og Ost og vilde derfra vende tilbage til Søefiord i Hardanger og var villig til at være vor Fører. Da Reisen over Sneefieldet var for lang til een Dag, foreslog han at overnatte paa Sneen. Vi foretrak imidlertid at giøre det paa een Dag, om det end var at forudsee, hvad ogsaa indtraf, at vi, skiøndt vi begyndte vor Vandring med Daggryet Kl. 3—4, ikke før Midnat kunde naae Fiordens Bredder. Denne Vandring, som vi foretog et Par Dage senere, gik over de ødeste Fieldstrækninger og Sneemarker. Vi saae den hele Dag ikke et Menneske og intet Huusdyr; kun vilde Rensdyrsflokke, Ryper og Hierper beboede disse øde Egne og intet Træe eller Busk, ja intet Græsstraae viste sig. I store Strækninger bedækkede Sneen Jorden aldeles; paa andre Steder var den tildeels smeltet, men laae dog endnu i Fordybningerne som kiæmpestore Broer over de rivende Elve. Taager og Skyer boltrede sig henad disse Fieldsletter. Den ujævne Overflade, den vaade Snee trættede Foden og den skinnende Sneeflade Øiet. Alt som vi kom længere frem begyndte et høiere vidtudstrakt Sneebierg at vise sig i Vesten; det var den store Folgefond, som ligger hiinsides Fiorden, men formedelst dennes Snæverhed syntes at hvile paa den Fieldslette, hvorpaa vi vandrede. Først da vi kom nær til Kanten af den vestlige Skrænt, opdagede vi Fiorden selv og strax efter, ved at naae Skrænten, en af de meest paafaldende Natursyn jeg nogensinde har oplevet.

De fleste af mine Tilhørere have besøgt Møens Klint og ville erindre, hvorledes man fra Landsiden stiger næsten umærkeligt op, men derpaa pludseligen befinder sig ved den brat mod Havet nedgaaende Klint. De tænke dem nu en Høide ti Gange saa stor som Klinten, den man ligeledes næsten umærkelig har naaet og nu paa engang en aldeles brat Skraaning fra denne Høide ned til Havfladen, men derhos, hvad Møens Klint ikke frembyder, ligeoverfor et andet ligesaa brat opstigende og endnu noget høiere Sneefield, saa at Havet her indskrænkes til en Fiord, hvis Brede nedentil omtrent er en Fierdingvei og der saaledes ikke egentligen er andet end en smal dyb Kløft i Biergmassen. Paa de bratte Biergsider viste sig Skove noget længere nede, nederst en ganske smal Bort af lysgrønne dyrkede Pletter, bestrøede med Træhuse; men hvormeget den bebyggede Deel maatte vise sig i Miniatur, vil De let slutte naar De erindrer, hvor smaae Gienstandene blive paa Havet, seete fra Møens Klint, hvis Høide dog kun udgiør $\frac{1}{10}$ af hiin Biergsides.

Solen var netop ved at dale, da vi naaede Skræntes Rand; Nedstigningen var høist besværlig, men høist frappant. Efterat være kommet igiennem det skovløse Bælte, stege vi giennem Birkeskoven, derpaa giennem Fyrreskover, hvor Digitalis prangede med sine pragtfulde røde Blomster; tilsidst duftede det nysslaaede Hø os imøde, vi kom forbi næsten modne Kornmarker, Kirsebærtræer, der bugnede under den modne Frugt, og blomstrende Rosenbuske. Nette Træehuse stode tæt ved hinanden, og et af disse aabnede sig for os. Hvilken Forandring, efter i flere Uger at have vandret om paa de nøgne Fieldsletter og Sneemarker. Forandringen lignede saa meget mere et Trylleri, som Nedstigningen skeete i en af hine halvdunkle Sommernætter, der i Norge endnu ere smukkere end hos os. En saadan Natur-Scene var ret skikket til klart at vise Høidens Indflydelse paa Klimatet og Planteverdenen.

De ville nu tillade at vi forandre Sted og Tid; flytte os fra Norges taagehyllede Bierge til Italiens klare Himmel, og fra Sommeren 1812 til Sommeren 1818.

Da jeg i Begyndelsen af Juni, fra Rom af, saae hvorledes Sneen forsvandt fra Apeninernes Toppe, belavede jeg mig til en stor Fodvandring. Jeg vilde først reise Nord efter op imod Toskana, og derefter følge Apeninkieden i sin fulde Udstrækning til Calabriens sydligste Spidse; en Plan jeg ogsaa fik udført. Ene foretog jeg denne Vandring, som varede i 8—9 Uger, thi kun et Æsel, som jeg kiøbte i Rom for at bære min Bagage, var min Ledsager paa den største Deel af denne Reise.

Efter at have giennemvandret en Deel af den vestlige Side af de romerske Apeniner, og efter at have besteget adskillige af de høie Toppe som ligge i den egentlige Hovedkiæde, som jeg passerede ved Norcia, befandt jeg mig i Slutningen af Juni i St. Benedetto paa Kysten af det adriatiske Hav, omgivet af Olie-Viin- og Orangehaver, og Agre, hvor Kornet allerede var høstet. Herfra vendte jeg mig mod Apeninernes høieste Top, der med Rette kaldes Gransasso d'Italia, og som ikke ligger i Hovedmassen, men paa en mod det adriatiske Hav udgaaende Sidegreen af Apeninerne, mellem Teramo og Aquila.

Indtil Teramo gik Reisen endnu i Høienes Bælte, hvor Skovene især dannes af immergrønne Ege, Krattet af Myrter og Lentiskusbuske. Men ved Isola begynder man at stige stærkt op mod den Fod, hvorpaa Gransasso hviler, og allerede samme Dag, paa hvilken jeg om Morgenen havde forladt Teramo og om Middagen været i Isola, befandt jeg mig om Aftenen høit oppe i Bøgens Bælte. Da man her er kommet over Kornavlens Grændse og den Høide, hvorpaa der findes faste Boliger, saa maatte jeg tage mit Nattequarteer under aaben Himmel hos nogle Hyrder, som her vogtede

Faar; de havde ingen Hytter, men overnattede indhyllede i deres Faareskindspelse, ved et Baal. Mødig og tørstig forlangte jeg Melk, men dette blev mig nægtet, ikke af Uvillie, men fordi Hyrderne have den Overtroe, at det skader Qvægavlen, naar man giver den Fremmede den friske Melk. Det nyttede naturligviis intet, at jeg underrettede dem om, at i Schweitz og Norge lykkes Qvægavlen meget godt, skiøndt man der gaaer den Fremmede imøde med Melkebøtten. Costume del paese var Svaret, og selv min Fører tog i dette Punkt sine Landsmænds Partie.

Efter en temmelig kold Nat, fortsatte jeg ved Dagens Anbrud min Biergbestigelse. Jeg oversteeg snart Bøgens øvre Grændse og befandt mig ved Gransassos umiddelbare Fod paa den saakaldte Arapietra (Steenalteret), 5500 Fod, et Slags Terrasse, midt i den skiønneste Alpeflora. Høiere oppe blev Bierget stedse steilere; paa Syd- og Østsiden er Gransasso saa brat, at det neppe kan bestiges, paa Nordsiden er det mere tilgiængeligt formedelst en Biergkløft, men denne var belagt med Snee. Ved at hugge Trin i den faste Snee blev det muligt at komme op næsten til Biergets Top, dog stod endnu en næsten lodret Klippe tilbage; denne kunde jeg ikke bestige, men efter Øiemaal antog jeg den for at være 150 Fod over mit Standpunkt og Biergets fulde Høide derfor, efter den anstillede Barometermaaling 8935, eller næsten 9000 Fod over Havet. Jeg vendte tilbage til Nordsiden og overnattede i en Landsbye Pietra Camela, hvorfra jeg den følgende Dag oversteeg den Biergmasse, hvorpaa Gransasso hviler; Passet er 7200 Fod. Paa Nordsiden laae endnu megen Snee, som jeg maatte gaae over, den bratte Sydside derimod var næsten uden Snee og ad denne kom jeg endnu samme Dag til Aquila.

Skulde jeg i korte Træk fremstille Biergnaturens Forskielligheder, saaledes som de frembyde sig paa de to her fortalte Vandringer, da maatte jeg vel især giøre opmærksom paa følgende.

Luftens Beskaffenhed kunde her nævnes først.

Norges vestlige Side er bekiendt for sin taagede skyefulde Himmel og sin idelige Regn; skiøndt nu Østsiden har klarere Luft, saa ere dog Biergene og især de Dele af samme, der ligge nærmest ved Vestsiden, mindre i dette Tilfælde. Sommeren 1812 var desuden særdeles regnfuld. Da vor fælles Lærer, Hornemann, som den Sommer reiste i Jylland, meldte os hvor mange Gange han paa denne Reise var bleven vaad, svarede vi ham (uden stor Overdrivelse) at vi kun vare blevne eengang vaade, nemlig fra Reisens Begyndelse til dens Ende. Denne bestandige Regn og Taage, disse evindelige Skyer, som indhylle Biergene, giøre naturligviis at Formerne ikke kunne fremtræde med Klarhed. Naturen viser derfor, paa faa smilende Øieblikke nær, vel Høihed, men har

derhos et vist sørgmodigt Præg. Anderledes under Italiens lyse Himmel. Skiøndt i Biergene Skyer og Regn, selv om Sommeren, ere hyppigere end i Sletterne, saa er dog Luften sædvanligen klar og derhos mere giennemsigtig end nogensinde i Nordens Bierglande. Udsigten bliver derved mere udstrakt. Biergenes Begrændsnings-linier ere skarpere og renere, under en smukkere Belysning.

Det andet Punkt, i hvilket en betydelig Forskiel frembyder sig: er Biergmassernes Form. Jeg har allerede nævnt de store Fieldsletter i Norge; stiger man op enten paa Aasen af disse Sletter, eller de høiere, sædvanlig dog atter tilrundede Bierg-toppe, saa overseer man umaadelige bølgeformige Overflader, der enten frembyde Sneelag eller kun bestaae af nøgne Klipper. De smaae Partier bevoxede med Fieldurter ere ikke store nok og Plan-terne selv for smaae, til at bidrage til Landskabets Characteer; Dalene paa Østsiden ligge for langt borte til at kunne sees, paa Vestsiden ere Fiordene sædvanlig for smalle til fra Fieldtoppene at blive synlige; ogsaa Havet er for langt borte om end Taagen ikke forhindrede Udsigten. Paa Apeninerne, der oventil ikke frembyde flade Strækninger af noget betydeligt Omfang og hvor Biergtoppene sædvanligen hæve sig steilt iveiret; der bliver Udsigten fra disse allerede af den Grund betydeligere; man seer f. E. fra Gransasso ned i de frugtbare Dale i Nord og Syd, ja Kyststetten og det adriatiske Hav ligge indenfor Synskredsen.

Snee viser sig endog om Sommeren i begge Biergmasser, men mødes i Syden naturligviis først paa en større Høide. De store Sneemarker paa Hardangerfieldene ligge ikke høiere end mellem 4—5000 Fod. Gransasso som hæver sig til 9000 Fod, havde i Juli kun Sneemasser paa Nordsiden og i August og September er næsten ingen Snee tilbage.

Nærmest ved Sneen findes i begge Bierge Bæltet for de skiønne Alpeurter. Næst til disse slutter sig i Norge Birken, lavere nede ere Fyrren og Granen de vigtigste Skovtræer; Bøgen er ukiendt paa Norges Fielde; den forekommer kun i det sydlige Norges Sletteland (Laurvig). Paa Apeninerne derimod er Bøgen det Træe som gaaer høist og slutter sig næst til Fieldurternes Bælte. Denne forskiellige geographiske Fordeling er endnu mere paafaldende, naar vi sammen-ligne den med Kornavlens. Medens Bøgen kun findes i det aller-sydligste Norge, dyrkes Bygget endnu i Finmarken ikke langt fra Nordcap; i Apeninerne derimod er Kornavleu næsten allerede op-hørt inden man kommer ind i Bøgebæltet, og Bøgen gaaer flere tusinde Fod høiere op. Aarsagen ligger udentvivl deri, at Korn-avlen især afhænger af Sommervarmen, Bøgen af hele Aarets Varme. I hine nordlige Egne er Sommeren langt varmere end paa den Høide i Apeninerne, der har samme aarlige Middelvarme.

I de høiere Regioner er Qvægavlen den vigtigste Syssel i begge Bjergmasser; men den er i det Hele taget betydeligere i Norges sydlige Dele end i Apeninerne; hist bringer man ikke blot

Faar og Geder men ogsaa stort Qvæg op til Field-Græsgangene; her er det næsten kun Faar og Geder, der græsse. Hist bygger man Steenhytter og fører et ordentligt Sæterliv; her vanke Hyrderne om med deres Faar og Geder, og overnatte i Skindpelse under aaben Himmel eller bygge Jordhytter. Nomadisk er Hyrdelivet paa begge Steder; det er om Sommeren at Qvæget bringes til Fields; men istedetfor at i Norge Qvæget vinterfores i Dalene, saa drives Faarene, efter om Sommeren at have græsset i Abruzzernes Bierge, ned i den store Lavslette i Puglien, hvor Klimatet er mildt nok til at de kunne blive i frie Luft Vinteren over.

Vilde man udstrække vor Sammenligning til Fieldboerne selv, da vilde den falde ud til Fordeel for Nordboen. Hos den norske Fieldbonde seer man i hans Bolig og Bohave Prøver paa hans Virkelyst, han har Sands for Læsning, og hans Væsen røber Kraft og Selvtillid. Hyrden paa Apeninerne er indolent, uvidende og lidet tilgiængelig for Cultur. Men vi bør her ikke oversee den Indflydelse, som den borgerlige Forfatning og Religionen har. Den norske Fieldbonde er frie Odelsmand; den apeninske Hyrde er kun Tiener af et eller andet Kloster, en eller anden stor Godseier eller Forpagter. Nordmandens Religion tilsteder ham Tænkefrihed, den italienske Hyrde er ogsaa i denne Henseende ufrie.

Af: Nogle Bemærkninger over Forfatningsværket 1849.

Naar jeg forudsætter at den Forfatningsform for Danmark, som jeg i Januar 1848 i korte Træk antydede i Clausens og mit lille Skrift „ved Thronskiftet" er i Læsernes Erindring, saa er det ingenlunde forbi jeg antager at den kan eller kunde gjøre Krav paa nogen særdeles Opmærksomhed, men forbi den saa ofte er bleven omtalt. Kort efter at Skriftet var udkommet, og navnligen da den franske Revolution var udbrudt, og de voldsomme Bevægelser begyndte i Tydskland, bleve hine Grundtræk af Nogle ansete som indeholdende en mærkelig ufolkelig Anskuelse hos en Mand af frisindet Tænkemaade. Valgretten og Valgbarheden vare indskrænkede til fast Eiendom af en vis ei ganske ringe Værdie, for de større Eiendomsbesiddere var forbeholdt et betydeligt Antal Pladser, nogle for Geistligheden, Domstolene og Videnskabens Dyrkere. Paa den anden Side var der ogsaa dem som fandt Sammensætningen for demokratisk, som savnede et arveligt Overhuus og meente at Forfatteren med ubillige Øine havde betragtet vore Lehnsbesiddere og øvrige Adelsmænd. Men det var især i forrige Efteraar, at denne Deel af det lille Skrift blev Gienstand for Omtale og det som oftest en anbefalende Omtale hos Forfattere af mere conservative Anskuelser. Skiøndt det nu vistnok var mig klart at den hyppige

Omtale for en stor Deel var grundet derpaa, at mine Yttringer frembøde et beleiligt Citat, saa var jeg dog saavel da som tidligere oftere fristet til at yttre mig paa Ny over denne Gienstand, saameget mere som Tausheden let kunde mistydes. Naar jeg imidlertid hidtil har undladt giennem Pressen at udtale mig, saa hænger denne Taushed sammen med to, meget simple, Regler, som jeg har sat mig for min offentlige Virksomhed, nemlig: ikke at modtage nogen Stilling, som jeg ikke føler mig voxen, og ikke at yttre mig offentligen over Gienstande, i Henseende til hvilke jeg ikke har nogen fast Overbeviisning. Thi medens min Overbeviisning om Nødvendigheden og Gavnligheden af en fri Forfatning for Danmark var ligesaa urokkelig som den var gammel, saa havde jeg dog mange Tvivl om hvilken Form der maatte være den bedste. Saalænge jeg derfor ikke kunde komme til nogen velbegrundet Overbeviisning om denne Form, ja denne endog til en vis Grad forekom mig at være et underordnet Moment, saalænge burde jeg ikke udsætte mig for at virke paa Andres Overbeviisning, deres Tal være nu saa lidet som det vilde. Hertil kom i den senere Tid min Stilling som Rigsforsamlingens Formand, i hvilken Stilling det burde være min Pligt at staae udenfor Partiernes Kamp.

Nu derimod efter at Forfatningen, ved en lykkelig Overenskomst mellem Kongen og Folket, er grundlagt, og da det maa antages, at hver god Borger, uden Hensyn til hans politiske Anskuelser, vil giøre hvad han formaaer til at give Forfatningen Styrke og lade den virke til Landets Vel, nu da mine Ord i ethvert Tilfælde ikkun kunne have en beroligende Virkning, har jeg ingen Betænkelighed ved at fremkomme med nogle korte Bemærkninger om Forfatningsværket, om end disse ikke ville have anden Værd end at give en Oversigt over hvad der allerede under de vidtløftige Forhandlinger af Flere er fremsat.

Naar jeg da nu udtaler den Fortrøstning at den Forfatning, som er givet, vil være til Folkets Held, — saa vil man maaskee finde en Uovereensstemmelse mellem dette Udsagn og det som jeg yttrede for 1½ Aar siden. Jeg troer dog ikke at en saadan Modsigelse i Virkeligheden er tilstede. Det er ikke ved en ængstelig Fastholden af tidligere Paastande at man skal blive sig selv liig, men derved at de ledende Hovedtanker blive de samme. At hele Folket bør nyde enhver Frihed, som kan bestaae med Statens Formaal, at alle Borgere maae nyde saa stor Andeel i det offentlige Liv, som kan bestaae med Statens Vel, er min faste Overbeviisning; men hvorvidt dette til en given Tid og i et givet Land kan lade sig udføre, derom er det at Spørgsmaalet dreier sig, der maa besvares forskielligt efter de forskiellige Omstændigheder. I saa Henseende har jeg f. Ex. anden Mening om Danmark end om Rusland, fordi det Trin af Udvikling, hvorpaa disse Lande staae, er forskjelligt; anden Mening om Danmark end om England, fordi Sammenhængen af det borgerlige Selskab, og

navnligen et mægtigt Aristokratie og en stor Fabrikbefolkning, frembyde store Forskieller mellem hiint Land og vort; anden Mening om Danmarks lille, rolige, ensartede og enige Folk, end om Tydsklands store, stærkt bevægede, uensartede og uenige Folk. I saa Henseende har jeg i Henseende til Danmark selv, anden Mening nu end jeg vilde have havt ved Souverainitetens Indførelse eller ved Stavnsbaandets Løsning. Men da Erfaringen endnu ikke tilstrækkeligen har viist hvorledes disse Indflydelser ville stille sig med Hensyn til Statsformen, saa er her netop Grund til allehaande Tvivlsmaal. —

Naar jeg kun har taget Hensyn til den Fare som den udstrakte Valgret kan medføre i altfor demokratisk Retning, saa er det allene fordi det er denne Fare, som man for nærværende Tid næsten udelukkende har for Øie, og ikke fordi jeg meget vel indseer, at den ligesaa godt kan bringe Farer i aristokratisk eller absolutistisk Retning. Der er jo i Historien Beviser nok paa, at en Folkemagt nedlagt i de store Massers og de mindre Oplystes Hænder kan blive et Middel til at overføre Magten til Fyrsten allene eller til de mægtige Borgere. Af hvad jeg ovenfor har yttret, vil det sees, at medens jeg anseer den Frygt som mange nære for den udstrakte Valgret, for overdreven, jeg dog ikke derfor vil dysse i Søvn, men tvertimod raader til at være vaagen og modvirke de Ulemper og Farer, som Valgloven kan bringe. Det ligger jo netop i den frie Forfatnings Natur, at man endog under Tingenes sædvanlige Gang er udsat for allehaande Farer; medens man ordentligviis langt roligere kan hvile i Absolutismens Arme. I Søvne er man i Almindelighed mindre udsat for Fare end medens man vaager og virker, ved Arnen er man sikkrere end naar man færdes i det Frie; skiøndt det paa den anden Side rigtignok ikke bør oversees, at man under hine Forhold er mere udsat for uforvarendes at overfaldes og tilintetgiøres. Men netop fordi Ulemperne og Farerne under den frie Forfatning ere hyppigere, er det jo den frie Borgers Pligt at vaage og ikke blive siddende i den hiemlige Krog. Derfor skal nu enhver god Borger ufortrøden virke til at Valgene maa bringe de bedste Kræfter til vor kommende Rigsdag.

Det Exempel som Danmark har givet, at et Folk kan blive enig med sig selv og med en Enevoldsherre om en fri Forfatning, paa samme Tid som Borgerkrige, Splid og Kiv, og ufuldendte Forsøg paa Forfatninger høre til Dagens Orden, vil forbause Europa, hvis det ellers ret bliver opmærksomt paa det lille Folks Færd. Men Gierningen vil først være fuldbragt, naar det danske Folk har viist, at det ikke blot kan give sig en saa folkelig Forfatning, men ogsaa kan bruge den, som det sømmer sig et ædelt Folk. Men dertil vil det ogsaa komme, thi hvad der saaes i Enighed, vil ogsaa høstes med Velsignelse fra Oven.

Bernhard Severin Ingemann

blev født den 28de Maj 1789 i Thorkildstrup på Falster, hvor hans Fader var Sognepræst og Provst. Da denne døde ti År derefter, flyttede Enken til Slagelse, og vor Ingemann blev da sat i Latinskolen sammesteds. Her havde han i sine sidste Skoleår, hvad han selv regner sig til en Lykke, den dulige og livlige Jens Møller, der siden blev teologisk Professor, til Rektor samt Lærer i Dansk og de andre levende Sprog. I Året 1806 blev han Student, oplevede Belejringen og Bombardementet 1807 i København, og tog sin filosofiske Eksamen 1808. Ved Begyndelsen af 1811 blev han Alumnus på Valkendorfs Kollegium, og da han ikke senere befattede sig med nogen akademisk Eksamen, må vi anføre, at han 1812 vandt Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af en æstetisk Opgave. Men allerede 1811 udkom første og det følgende År anden Del af hans (lyriske og episke) „Digte". Mest Opsigt vakte dog det romantiske Epos „de sorte Riddere" (1814), hvormed han sluttede, som han selv siger, sin første Digterperiode, hvilken han især karakteriserer som en Tilslutning til Idealivet og et Hang til at anskueliggjøre det indre Liv, uden stort Hensyn til det ydre. Nu vendte han sig til den dramatiske Poesi, og i Løbet af et Par År udkom hans bekendteste Dramer: Masaniello, Blanca, Røsten i Ørken, Reinald Underbarnet, Løveridderen, og Hyrden af Tolosa. Men den episke og lyriske Poesi opgav han ikke derfor. Således udkom 1817 „de Underjordiske, et Bornholmsk Eventyr", 1820 „Reiselyren" i to Bind, samtidig hermed i Prosa et Bind „Eventyr og Fortællinger", og 1819 Dramet „Tassos Befrielse". Såvidt regner Ingemann sin anden Digterperiode, hvilken var mest lyrisk-dramatisk med en kraftigere og friskere Livsfarve og en mere bestemt objektiv Retning. I denne Tid, nemlig i 1818 og 1819 foretog han med Kongelig Understøttelse en Rejse igennem Tyskland, Frankrig, Schweits og Italien, hvor han naturligvis stiftede personligt Bekendtskab med flere af Tidens berømteste Skribenter, blandt hvilke Tieck var Den, for hvem han følte og hos hvem han vakte mest Sympati. Senere har han 1828 gjort en mindre Rejse i Tyskland, og 1833 en i Sverig og Norge.

I Året 1822 blev Ingemann ansat som Lektor i Dansk Sprog og Literatur ved det fornyede Sorø-Akademi, og det er ikke usandsynligt, at denne ny Stilling og Opholdet på et så historisk minderigt Sted som Sorø har bidraget til, at han nu som Forfatter trådte ind i sin sidste, nationalhistoriske, Periode, skønt, selv uden denne udvortes Anledning og Tilskyndelse, de forskellige Tidsalderes naturlige Udvikling og Modenhed vel vilde have bragt de samme Frugter. Efter først at have strevet det episke Digt „Valdemar den Store og hans Mænd" 1824, leverede han indtil 1835 de fire betydelige historiske Romaner: Valdemar Seier, Erik Menveds Barndom, Kong Erik og de Fredløse, og Prinds Otto af Danmark og hans Samtidige. I Året 1843 blev Ingemann konstitueret Direktør for Sorø Akademi, hvilken Post han beklædte til Akademiets Ophævelse 1849. Han døde i Sorø, elsket og hædret af Alle, den 24de Febr. 1862.

Foruden de ovenfor nævnte har Ingemann udgivet mange andre, større eller mindre, Arbejder, snart i Vers snart i Prosa, dels af poetisk dels af videnskabeligt Indhold; deriblandt også endel Psalmer. Overalt den samme romantiske Grundtone, overalt en ædel, skøn og kristelig-religiøs Følelse, og altid et let og flydende, rent og klart Sprog. Men mest mærkelig i den Danske Literatur er Ingemann dog som Skaber af den historiske Roman, og da hans Skrifter af denne Art efterhånden ere blevne en meget almindelig og yndet Folkelæsning, har han ved dem fået en ikke ringe Indflydelse på selve Folket og Menigmand.

Liden Elna paa Bornholm efter at den sorte Død har raset.

(Af: De Underjordiske, et Bornholmsk Eventyr.)

Sneen begyndte nu ogsaa at smelte i de nordlige Lande, og Foraaret nærmede sig med sine oplivende Straaler. I Sjølund havde den sorte Død endelig ophørt at rase. Mange tusinde Mennesker havde den bortrevet; men Landet var dog ikke øde, og Kongen lod nu synge Takkepsalmer i alle Kirker, fordi Herren havde taget sin straffende Haand tilbage, og Morderengelen var bortdraget med sit fortærende Glavind.

Men paa Burgunderholm sad liden Elna endnu eene og forladt paa sin Faders øde Borg, og ventede længselsfuld efter at see det første Græsstraa fremspire, og høre den første Fugl synge over de nøgne Grave. En Morgen skinnede Foraarssolen venlig ind paa hendes eensomme Leie; den første Svale qvidrede udenfor hendes Vindue, og vakte den slumrende Mø med sin stille eensomme Sang af glade ahnelsesfulde Morgendrømme. Hun takkede Gud og foer op fra sit Leie; hun aabnede Vinduet, og see! Svalen satte sig paa Karmen og qvidrede venligt for hende i Morgensolen. „Arme Fugl — sagde Elna — du er vel ogsaa eene her og forladt!" Derpaa strøede hun Brødkrummer til den i Vindueskarmen, og hun saae med Glæde, at den opsamlede dem og fløi qvidrende op under Taget. Nu bortkastede liden Elna det sorte Sørgeflor, og iførte sig hvide Klæder. Et grønt Silkebaand bandt hun om den smækkre Midie, og tog den gyldne Strængeleeg i Haanden, som saa længe havde hængt forstummet og forstemt paa Væggen. De lange castaniebrune Silkelokker flagrede frit om de hvide Skuldre i den milde forfriskende Foraarsluftning; og saaledes udvandrede hun af den øde Borg, som en venlig Haabets og Livets Engel.

Hun saae nu atter den klare blaa Himmel i det Fri, og det var ligesom det hendøde Liv nu først vilde opblomstre paany i den skjønne Jomfrues Fodspor; thi ved hvert Skridt, hun gik frem, syntes Vaarens Engel at vandre ved hendes Side. Hun saae nu, Mark og Eng begyndte at grønnes, og den første Blomst fandt hun paa sin Moders Gravhøi. Det var en venlig Tusindfryd, som smilede hende kjærlig imøde fra Graven, ligesom omluftet af den fromme Marnas forklarede Aand. Medens liden Elna der bad og knælede rørt ved Moderens Grav, slog den første Lærke over hendes Hoved, og hvirvlede sig høit i den klare Foraarsluft paa de dirrende Vinger. Da reiste den fromme Mø sig og vandrede trøstig fra Graven for at opsøge Mennesker; men der var intet Spor at see af Menneskefod, og ingen Lyd af Levende at høre, undtagen af den eensomme Lærke over hendes Hoved. Men dens Sang tonede hende nu ret inderlig vemodig, ligesom Gravsangen over en uddød og forglemt Menneskeslægt, hvis Støv var henveiret, og hvis Spor var udslettet af Jorden. Alle Huse vare lukte, og et stort sort Kors stod paa hver en Dør,

hun gik forbi, og tilkjendegav, at Beboerne vare uddøde. — Hvad der før havde været et Mindesmærke om det evige Liv, var saaledes blevet et forfærdende Dødstegn paa den ulykkelige Øe, da Herren vendte sit milde Aasyn fra den. — Bemodig gik liden Elna fra By til By; men ingen Hund gjøede ad hende paa de øde Gader, og intet Menneske kom hende imøde fra de tillukte Porte. Allevegne saae hun det sorte Kors paa Dørene, og hun gik taus og bekymret videre. Da hun kom til Skoven forfriskedes hendes Øie ved de unge nyudsprungne Træer; men der var ogsaa øde og tomt. Forgjæves smilede en enkelt Blomst ved hendes Fod, forgjæves qvidrede den eensomme Fugl paa Qvisten; hun stod eene som det første Menneske i den opvaagnende Natur og søgde forgjæves sin Lige. Da satte hun sig ned paa en Steen og græd, og da hun opløftede sine Øine, saae hun langt borte et Kirketaarn glindse i Solskinnet. Der vandrede hun nu ogsaa hen; men i Kirkebyen var der øde og stille, og de sorte Kors stode ogsaa her paa alle Døre. Da steeg liden Elna op i Kirketaarnet, og saae vidt ud til alle Sider; men forgjæves — der var intet Menneske at see, og hun tvivlede nu ikke længer paa, at hun jo var den eeneste levende Sjæl paa Øen. Da græd hun bitterlig og faldt paa sine Knæe og bad. Et Glimt af Haab kom igjen i hendes Hjerte, og hun troede dog vist der maatte være eet Menneske tilbage i det mindste; men som maaskee gik ligesaa forladt og bekymret som hun, og troede hele Verden uddød omkring sig. Nu tog den bekymrede Jomfru Klokkestrængen i sin lille hvide Haand, og ønskede kun at hun havde Styrke til at ringe med den store Klokke, at hvis der var Nogen levende tilbage, de da kunde høre det, og komme hende imøde. Først bad hun sit Fadervor, og slog med Kneblen ni Slag paa den store Malmklokke, eet Slag for hver af de syv Bønner og to for Indledningen og Beslutningen i den hellige Bøn. Derpaa drog hun i Klokkestrængen, og det var ligesom det tunge Malm bevægede sig af sig selv for den fromme Jomfrues Haand. Det rungede dybt og klart over de øde Marker, og da Klokken hang stille igjen, slog hun atter med Kneblen de ni hellige Slag og holdt inde. Da den sidste Klang forstummede, var der igjen stille som i en Grav omkring hende; hun hørte ingen Lyd i det Fjerne, og saae intet Menneske nærme sig. Haabløs steeg hun ned igjen af Taarnet, og saaledes vandrede hun nu fra Kirke til Kirke, og ringede allevegne med Kirkeklokkerne; men Ingen hørte det, og Ingen kom hende imøde. Tilsidst sank hun udmattet til Jorden, og bad Gud tage hendes Sjæl til sig, hvis hun nu længer skulde vandre saa eene og forladt. Da saae hun atter en Kirke for sig, og steeg med Møie op i Taarnet for dog endnu engang at anstrænge sine sidste Kræfter, og lade Kirkeklokken udtone hendes dybe Kummer. Da Klokken taug, syntes hun at det gjenklang usædvanligt i det Fjerne, og hun hørte nu langt borte en Kirkeklokke ringe; den klang glædelig som til Bryllup eller hellig

Aften. Da den ophørte at kime, klang ogsaa der de ni hellige Slag høitidelig i Aftenrøden. Da blev liden Elnas Hjerte fro; hun følede sig underlig styrket, og vandrede nu did, hvorfra Lyden var kommet. Da hun kom til næste Kirke, ringede hun igjen, og nu klang Gjenlyden nærmere. Den kom fra Nabo-Kirketaarnet ved Almebjerg. Hurtig steg hun ned af Taarnet, og gik tvers over Marken ad en Gangsti mod den saakaldte Paradiisbakke. Da hun kom midtveis, modtog hende en deilig Dal, hvor Foraaret syntes at have hentryllet alle sine Yndigheder paa eet Sted, og nu kom en Yngling hende imøde med flyvende Lokker og udbredte Arme. Med et høit Glædesskrig styrtede hun i hans Favn, og saae dog kun endnu at det var et Menneske; men med tusindfold større, med unævnelig Glæde opslog hun sine Øine og saae at dette Menneske var Rudolph, den saalænge savnede og i Løndom elskede Rudolph. At møde den trofaste Beiler, den skjønne elskede Yngling her, hvor blot Synet af et Menneske var en overvættes Salighed for hendes arme forladte Hjerte, det var saa ubegribelig, saa overvældende en Lykke, at Glæden nær havde dræbt den bævende Møe i Ynglingens Arme.

Kong Valdemar Seier straffer sine Krigeres Vildhed.

Kongens Harme mod Bisp Valdemar og hans Beskyttere var saa stor, at han i denne strenge Vinter 1216 gik med en Hær over den frosne Elb, for at afskjære ham al Undsætning. Han gjorde atter et Angreb paa Stade, plyndrede og brændte strengelig i Pfalsgreve Henriks Land og trængte lige til Zelle. Han forlod ikke Pfalsgrevens Land, førend han havde erobret alle hans faste Stæder og Slotte, tvunget Indvaanerne til Underkastelse og taget Gidsler og store Pengebøder af dem. Derpaa gik han tilbage over den frosne Elb og forenede sig med Grev Albert, som endnu beleirede Hamborg.

Den forvovne bandlyste Bisp havde trodset ethvert Angreb og befæstet Staden saaledes, at den syntes uindtagelig. Kongens Harme var stegen til det Høieste og han svoer høit og dyrt, med Ild, Hunger og Sværd at gjøre en frygtelig Ende paa Staden, hvis den ikke overgav sig. Ved Egeskoven, hvor siden den nye Stad blev bygget, anlagde han strax en ny Befæstning, og paa den anden Side af Byen ved Skibsbakken havde Grev Albert en stærk Skandse. Elben var spærret med Pæle og Jernkjæder, og saaledes al Tilførsel saavel tillands som tilvands forhindret. Alle Landsbyer rundt om Byen havde Kongen derhos uden Skaansel ladet brænde og nu angreb han Byen med al Magt, med Armbøsser, Blider, med Pile, Ild og gloende Stene.

Kongens Forbittrelse og den langvarige Beleiring havde gjort Krigerne vilde og grusomme. En Dag holdt Kongen paa sin hvide Hingst i Leiren ved Schlaten; rundt om ham løb Beleirernes vilde Angrebsskrig, og han stod i Begreb med at give Befaling til en stor almindelig Storm; ingen Fredsforslag eller Underhandlinger vilde han høre; da bragte Grev Albert ham det Budskab, at den ængstede Bye havde overgivet sig paa Naade og Unaade, men at Bisp Valdemar atter havde undveget Kongens Harme ved Flugten.

Forbittret over Bispens Flugt, befalede Kongen strax Ridder Ivar Glug at rykke ind i den overgivne Bye for at besætte den. „Gjør nogen sig opsætsig, saa hug ned! — bød han — de har ingen Skaansel fortjent af mig, de Forrædere!"

„Men, Herre Konge! — indvendte Grev Albert — betænk i Eders billige Vrede" — —

„Her er Intet at betænke — afbrød Kongen ham i en frygtelig Harme — havde I betænkt Jer kortere, Grev Albert! og lagt Staden i Aske, før jeg saae den, skulde den fordømte Bisp nu været begraven under dens Gruus."

Grev Albert taug og harmede sig over den ufortjente Dadel.

Ivar Glug havde for sin Kjækhed og Iver under Beleiringen faaet Tilladelse af Kongen til at bære en sølvblaa Løve i sit Skjold; med dette hæderlige Vaabenmærke paa Armen iilte han nu bort uden Ophold for at besætte Staden. „Ridderen af den blaae Løve skal I lystre" — bød Kongen det bortdragende Mandskab. Men mange af de vildeste Krigere havde seet Kongens Vrede og hørt hans Ord, at Byen ingen Skaansel fortjente; disse fulgte uden Tilladelse med den unge ivrige Befalingsmand til Staden, i Haab om at faae Leilighed til at gjøre Bytte. Under saadanne Omstændigheder var det ikke muligt for den uerfarne Ridder Glug at tæmme Krigernes Vildhed og forhindre alle Uordener ved Stadens Besættelse.

Kongen agtede endnu inden Midnat at bryde op med Leiren; han havde dertil uddeelt de nødvendige Befalinger, og tilladt Krigerne efter den langvarige Anstrængelse at forlyste sig i Leiren med Øl og Mjød. Selv var han mørk og forstemt over Bisp Valdemars Flugt. En halv Time før Midnat holdt han reiseklædt paa sin Ganger ved Leirens Udkant tæt ved Elben, paa det Sted, hvor man havde ophugget Isen for at vande Hestene. Det var en klar Maaneskinsnat; han hørte hæslige vilde Skrig i Leiren under Tummelen med det almindelige Opbrud, men holdt det for nogle berusede Krigeres Glædesskrig og agtede ikke derpaa; men nu kom de gjennemtrængende Skrig nærmere, og han saae en Flok Qvinder komme hylende og jamrende fra Leiren, med flyvende Haar og sønderrevne Klæder; de fore ham med vilde Fortvivlelsesskrig forbi og nedbade Himlens Forbandelse over ham og alle Danske, idet nogle styrtede sig i Floden og bortreves øieblikkelig af Strømmen under Isen, andre sank døde til Jorden af de Saar, de selv

havde givet sig, og de øvrige flyede med uafbrudt Jamren til Staden.

Kongen lod strax Grev Albert og flere Høvdinger kalde og lod iilsomst redde de Ulykkelige, der endnu kunde eller vilde reddes.

„Hvad er det? hvad er skeet?“ spurgte Valdemar med Gru og anede Ulykken. Med Harme og Afskye berettede Grev Albert, hvad han selv først i samme Øieblik havde erfaret, at en Flok Krigere uden Tilladelse havde fulgt Besætningen til Staden, hvor de i deres Vildhed og Overmod, førend Befalingsmanden kunde forhindre det, havde yppet Klammerie og dræbt nogle Borgere, ja endogsaa slæbt Børn ud af Husene og myrdet dem, hvorpaa de vare vendte tilbage til Leiren i Mørkningen med en Hob unge Koner og Jomfruer, som de i Drukkenskab med barbarisk Vildhed og Tøilesløshed havde vanæret.

Da Kongen hørte dette, blev han saa hvid i sit Ansigt som en Dødning. „De Uhyrer! — raabte han — Død og Fordømmelse! det skal de betale — ingen Time skal de leve — afsted, Albert! lad Dødsdommen fuldbyrde. Enhver Kriger, som saaledes har vanæret det danske Navn, skal øiebliklig nedhugges og udryddes af Jorden. — Skynd dig!“

Taus vendte Grev Albert sin Stridshingst, og det skete som Kongen havde budet.

Medens den bratte Blodbom fuldbyrdedes i Leiren, sad Kongen taus og stille paa sin Ganger med dyb Smerte i det strenge Aasyn. Han saae hvor fredelig Maanen speilede sig i Elben, hvor nys de ulykkelige Qvinder vare bortrevne; han saae hvor rolig den store stjernefulde Himmel hvælvede sig over den øde hærgede Egn, hvor de gruelige Spor af alle Krigens Ulykker og Rædsler omgave ham. „Dagmar! fromme Dagmar! — sukkede han — græder du over mig hist i din rolige Himmel? havde du ikke bedet for den forvorpne Bisp, havde megen Jammer kunnet være undgaaet.“ Han hørte de fjerne dæmpede Dødsskrig og slog det mørke Øie til Jorden. Saaledes sad han endnu taus og tankefuld paa Hesten, da Grev Albert standsede sin sorte Hingst ved hans Side.

„Eders Villie er udført, Herre Konge! — sagde den alvorlige Feltherre — vi har nu ingen Barnemorder eller Qvindeskjænder meer i Hæren. De skreg paa Skriftemaal og Sacrament. — Jeg gav dem Frist til et Fadervor; dermed kunde de vel nøies.“

Med Deeltagelse saae den mørke ridderlige Herre det dybe Mismod i Kongens Aasyn og glemte sin Fortrydelse over det haarde, ubillige Ord, Kongen den Dag havde sagt til ham: „Hvi saa nedslagen, min ædle Konge! — sagde han — skeet er skeet. Ingen skal nu sige Eder paa, at I ikke holder streng Mandstugt.“

„Ja bag efter, naar Ulykken er skeet — svarede Kongen — naar Synet af min Harme først har gjort Mennesker til Djævle og glubende Udyr. Hine Qvinders Skrig og Forbandelser vil jeg høre i min sidste Time.“

„De ere hævnede! — sagde Albert — den Skamplet paa vor Ridderære er aftvættet med Blod.“

„Men det Blod kunde være sparet — svarede Kongen heftig — hiin Skamplet skulde aldrig have besudlet min Krigerære, havde jeg havt Venner, som min Fader havde dem. Havde en Axel eller en Esbern staaet mig nær, da jeg, i min Vrede over den fordømte Bisps Flugt, glemte at lyse Fred over de Overvundne — de havde visselig erindret mig kraftig derom og ikke frygtet et vredt Ord af deres Konge.“

„Frygt var det ikke, som bandt min Tunge — sagde Grev Albert, dybt krænket i det stolte Hjerte — Harme var det, billig Harme over ubillig Dadel — jeg frygter Ingen, min kongelige Frænde! og jeg agter kun Faa saa høit, at de kan fornærme mig! det kan Ingen i Verden som I — men I er min Konge, og jeg tier.“

„Det skal Du ikke, min kjække Albert! — sagde Kongen og rakte ham Haanden — tal mig kun saaledes til, saa jeg kan see, jeg har Mænd og Venner om mig. Gud forlade os begge hvad her idag er skeet! vi baade kunde og burde have hindret det.“

Derpaa sporede Kongen sin Hingst og Grev Albert fulgte ham til Opbrud med Hæren.

Mindesang om Kong Frederik den Sjette.

(Til Folkesangstonen: „Dronning Dagmar ligger i Ribe syg.“)

Paa sin Liigseng ligger Kong Frederik hvid.
Fra Buggen var hans Puder haarde.
Dansken ham glemmer ret ingen Tid,
Velsignet hans Navn skal vorde.
Ak! for Kongen ringe Danmarks Klokker.

Var ham Kronen tung, blev ei Hjertet haardt.
Gud saae hvad Sorg han maatte døie:
Skuffed ham Lykken, veeg Glæden bort,
Det skulde hans Sjæl ei bøie.
Nu for Kongen ringe Danmarks Klokker.

Han var Dansk, som Danrigets bedste Mand,
Og Retsinds Krone har han baaret.
Jævn var hans Tale, og Tanken sand,
Og Sindet saa lyst som Haaret.
Nu for Kongen ringe Danmarks Klokker.

Han var mild. Han stod ved sin Faders Haand
I Folkeis arnebundne Dage;
Mildelig løste han Bondens Baand
Og rørtes ved Negerens Klage.
Nu for Kongen sørge frie Mænds Sønner.

Han var fød og baaren til Kroner to:
Den ene skulde han kun bære.
Lykken var ham falsk; men hans Folk var tro;
Og gammel blev han med Ære.
Nu for Kongen sørge Danmarks Sønner.

Han var fast. Han standed i Keisersal;
Ret aldrig Dansken skal det glemme —
Danrigets deiligste Vang og Dal
Han værned med mandig Stemme.
Nu for Kongen sørger Danmarks Hjerte.

Han var viis. Han satte til Folket Liid:
Han saae hvor Kræfter laae i Dvale;
Tungebaand leed han ret ingen Tid —
Om Lov bød han Folket tale.
Nu for Kongen sørger Folkets Hjerte.

Sjette Frederik havde os Alle kjær;
Ham skinned Kjærlighed af Øie.
Fattigmand traadte hans Trone nær —
Gud glæde hans Sjæl i det Høie!
For vor Fader ringe Danmarks Klokker.

Den hemmelighedsfulde Port.

(Ingemanns sidste Digt.)

Paa denne Verdens Grændsemur
Lønporten til en ny Natur
Paa skjulte Søile hænger.
Hvert Øieblik, som Pulsen slaaer,
En Sjæl igjennem Porten gaaer,
Og Ingen seer den længer.

Hvert Fodtrin gaaer mod Muren frem,
Og altid Porten staaer paa Klem,
Dens Hængsler altid knirke.
Gravmørke strømmer fra den ud;
Dog gjennem Mørket sender Gud
En Straale fra sin Kirke.

Den Straale kun til Øiet naaer,
Hvor Sjæle-Børneskaren staaer
Som Juleaften hjemme
Og stirrer trøst paa lukte Dør,
Der hvad de aldrig skued' før,
Til herligst Stund skal gjemme.

Gik Fader alt ad Døren ind,
Gik Moder ind med Slør om Kind,
Gik Søster selv og Broder —
Forsvandt de Alle uden Lyd,
De Smaa dog veed, der bliver Fryd
Hos Fader og hos Moder.

Og aabnes Døren helt tilsidst,
Saa veed de, Jesusbarnet vist
Har bragt dem Julegave —
Saa see de — hvad de troede før —
Vidunderlig bag aabne Dør
Staaer Juletræets Have.

Johannes Carsten Hauch.

Født 1790 i Frederikshald i Norge. Død i Rom 4de Marts 1872.

Fru Sigbrit og Dyveke.

(Af „Vilhelm Zabern").

Paa denne Tid, da jeg næsten var sexten Aar gammel, kom tvende Personer i Besøg til Hr. van Claesen, hvoraf den ene i det mindste kun libet passede til denne Eensomhed. Hendes Navn var Fru Sigbrit Villumsen, hun var Enke, og hendes trettenaarige Datter fulgte hende. Fru Sigbrit kom fra Holland, hendes Mand havde været af det saakaldte Hoekparti, der stred mod Keiseren og blev forfulgt af et andet Parti, der kaldtes Kabeljauer. Af dem var Fru Sigbrits Mand bleven fanget, og halshugget i Sluis; ja da han var en af Hovedmændene for Hoekpartiet, og det bevistes, at Fru Sigbrit havde gaaet ham tilhaande med sine Raad, saa nødtes hun til at flygte med sin unge Datter, uden at kunne redde det mindste af sin Formue. Hun var i Familie med Hr. van

Claesen, derfor kom hun til dette Sted og begierede Raad og Hielp af ham. Da det viste sig, at hun ogsaa langt ude var beslægtet med min Moder, saa varede det ikke længe, før hun ligeledes besøgte denne.

De Indtryk, Fru Sigbrit og hendes Datter efterlode i min Siæl, vare yderst forskiellige. Sigbrit var en høi, fyldig Qvinde, hvis lange Hals, gule Ansigt, og store krumme Næse gave hende en fiern Liighed med en Grib. Hendes Øine vare graae, dybtliggende og dvælede helst, ligesom Speidere, i de fierneste Kroge. Naar hun talede, spilede hun sine Næsebore høit op og bevægede Næsetippen, ligesom om hun ogsaa med Lugten vilde undersøge Gienstandene. Hun var klædt i en bruun Hvergarnskofte, og hendes Hovedhaar vare bedækkede med en sort hollandsk Kyse. Denne fattige Dragt, der alminbelig bæres af Sælgeqvinder i Bergen, var en af Aarsagerne, hvorfor man siden paastod, at hun havde solgt Æbler i Holland, hvilket Rygte grebes med Begierlighed og udbredtes af hendes mange Fiender.

Ganske anderledes var Datterens Udseende. Denne var rank og særdeles veldannet, uagtet hun siden blev noget for fyldig, men hendes Aasyn var et af de skiønneste, man kunde see, og jeg kiender kun een Qvinde, der i Deilighed overgaaer hende. Især havde hun den fineste Mund og de rødeste Læber, som jeg i mit Liv har seet. Hendes Øine vare blaae, og Øielaagene lagde sig halvt lukkede derover, men naar hun hævede dem, da kunde man see ligesom paa Bunden af det klareste Vand. Hendes Haar var lyseguult, dog blev det siden dunklere og hang i fyldige Lokker om hendes Skuldre. Men hvad allermindst stemmede med den Charakteer, som hun siden lagde for Dagen, var et Udtryk af Sørgmodighed i hendes Ansigtstræk, hvilket Stiernetyderne paastaae at være egent for dem, der ere bestemte til med en tidlig Død at kiøbe en udvortes Lykke, hvorved de dog aldrig naae nogen virkelig Siælero. Hun stod, da jeg første Gang saae hende, ved Moderens Side, og syntes meget stille, men siden mærkede jeg at der kunde komme Liv og Munterhed i de deilige Øine. Jeg forbausedes, da hun traadte ind, thi hverken i Bergen eller her erindrede jeg nogentid at have seet en lignende Skiønhed, og jeg havde dengang ei forundret mig, om Vinger vare udvoxede fra hendes Skuldre, og hun som en Engel var opstegen mod Himmelen. Siden mærkede jeg vel, at jeg havde taget Skinnet for Virkelighed, thi hun blev sandelig ikke noget himmelsk Væsen, men hildedes i meget jordiske Lænker, som hun sit hele Liv igiennem ei kunde afryste. Hendes Navn var Dyveke, og hun blev siden bekiendt nok i disse Rigers Historie.

Fru Sigbrit kom i Begyndelsen dagligen i vort Huus og frittede min Moder ikke blot om Alt, hvad denne vidste angaaende Bergen, men og om vore egne Anliggender. Hun forstod at udspørge paa en Maade, der lettelig bedrog de Godtroende, og som endog de Forsigtige, der mærkede, at hendes Deeltagelse kun reiste

sig af Nysgierrighed, vanskeligen kunde modstaae. Det varede ikke længe, før hun vidste, hvor hvert Fad og hver Tallerken stod i vort Huus. Paa samme Tid begyndte hun at skrive Breve til min Fader, og at give ham Raad angaaende Handelen paa Holland, som han befandt nyttige og veloverlagte, og hvoraf han havde betydelig Fordeel. Han skrev derfor til min Moder, at hun maatte behandle Fru Sigbrit vel. Denne fik saaledes lidt efter lidt Magt i vort Huus og raadede over Tienestefolkene mere og strengere, end min Moder selv. De fattige Tyende, hvilke hun saae stærkt paa Fingrene, hadede hende imidlertid, og snart udbredtes det Rygte, at hun stod i Forbindelse med en fordærvelig Aand. De stolte og egensindige Gaardeiere kunde heller ikke lide hende, thi hun erklærede dem ligefrem, at alle deres Klipper og høie Bierge ikke duede saameget, som en eneste Kaalhave udi Holland, og at Vorherre, hvis han vilde agte paa hendes Raad, burde tage en Feiekost og feie alle Biergene ud i Havet, ligesom Sand og Skarn, at Landet kunde vorde fladt, renset og skikket til Agerdyrkning. Med Bøndernes Boliger var hun heller ikke tilfreds, men paastod, at deres Røgstuer ikke var Andet end store Skorstene, hvori Ingen kunde befinde sig vel, med mindre han var en Skorsteensfeier. Endelig raadede hun dem, istedetfor at fortælle Eventyr om Aftenen, og skære overflødige, ja unyttige Ting i Træ, at strikke Strømper og væve Vadmel, hvilket Alt blev hende meget ilde optaget.

Min Moder havde ogsaa leiet en Have, der laae noget borte fra Huset, og i hvilken fandtes gamle Træer, der ikke bare synderlig god Frugt. En Aften talede Fru Sigbrit længe om, at denne Have burde anlægges anderledes. Min Moder havde ingen Lyst hertil, da hun skyede Bekostning for min Faders Skyld, dette sagde hun reent ud. „Ei!“ svarede Fru Sigbrit, „naar Konen vil, maa Manden ogsaa ville.“ — „Det er dog ei altid saa,“ anmærkede min Moder, „Mændene have deres egne Griller.“ — „Ja,“ svarede Fru Sigbrit, „som Konen er, saa gaaer det. Faa ere dog saa underdanige, at de, naar deres Ægteherre finder for godt, lade sig indeslutte, som Fanger, mellem Biergene.“ Min Moder blev da meget forstemt og sagde, at hun for sin Deel ansaae det for sin høieste Pligt at følge sin Mands Villie, forresten var hun ikke saa underdanig, at hun ei selv havde Lyst til at styre sit eget Huus. Da loe Fru Sigbrit og spurgte, hvormange Timer hun vilde have den Lyst? Ved disse Ord skiftede min Moder Farve, dog taug hun, tog et Lys og gik ud af Stuen til sit Sovekammer. Fru Sigbrit raabte efter hende og spurgte, om hun havde lært den Skik i Holland eller i Norge at forlade sine Giester, før de gik af dem selv. Min Moder svarede Intet herpaa, og Fru Sigbrit, der blev kied af at vente, gik endelig hiem. Den anden Morgen var min Moder syg af Ærgrelse og mægtede ei at staae op af Sengen. Da kom Fru Sigbrit, ligesom Intet var forefaldet; og nagtet min Moder havde befalet at negte hende Adgang, skiød hun Pigen tilside, og gik rask ind i min Moders Sovekammer, beredte selv forskiellige Huusraad og var saa venlig

den Dag, at hun virkelig forsonede min Moder, der aldeles ikke var hevngierrig. Imidlertid maatte denne ligge flere Dage til Sengs. Den femte Morgen, da hun første Gang igien gik ud, saae hun med Forbauselse, at alle Frugttræerne i Haugen vare fældede, og at alt var indrettet paa Hollandsk. Der var plantet Kaal og Roer af den fineste Slags, og Fru Sigbrit, der var en saare virksom Kone, havde, ved paa min Moders Regning at antage mange Arbeidere, i større Hast, end Nogen skulde troe, faaet Haugen istand.

Min Moder vredebes meget over denne Adfærd og trak sig tilbage fra Fru Sigbrit. Dog, som en fornuftig Kone indsaae hun efter nogen Tid, at Haugen virkelig var bleven bedre end før, ja eftersom hun fik nye Breve fra min Fader, hvori Fru Sigbrit blev rost, tænkte hun paa at forsone denne, og da det var Fru Sigbrits Navnedag, besøgte hun hende paa hendes Værelse og forærede hende sex fine Silketørklæder. Fru Sigbrit foldede dem ud fra hverandre, betragtede dem nøie og sagde endelig, idet hun udspilede sine Næsebore: „Naar I en anden Gang vil bortskienke Noget, da maa I kiende den Persons Maal og Størrelse, til hvilken I vil give det; disse Tørklæder ere for smaae, de passe mig ikke, de due til ingen Ting. I kan selv beholde dem." Min Moder rakte nu Haanden ud, for at tage sin Foræring tilbage, men Fru Sigbrit var hurtigere, og lukkede et Skab op, hvori hun ligefor min Moders Øine lagde Tørklæderne, og smækkede derpaa Skabet i Laas igien. Siden kom Fru Sigbrit atter til os, og skiøndt min Moder nu modtog hende med Kulde, lod hun, ligesom om hun Intet mærkede.

—— I den Sommer, Fru Sigbrit tilbragte hos Hr. van Claesen, saae jeg ofte Dyveke, der, som sagt, meget behagede mig. Naar hun sad stille ved sit Arbeide i Fru Sigbrits Værelse, medens de lysegule Haar i lange Fletninger snoede sig om begge Sider af hendes Pande, kunde hun see from ud, liig en Engel fra Himmelen. Hun vævede som oftest de fineste Kniplinger, eller broderede i Uld og Silke, hvori hun besad saa stor Færdighed, at de skiønneste Blomster og Dyr, ja hele Landskaber i kort Tid, ligesom om de vare malede, opstode under hendes Hænder. Dog saae jeg sielden noget af disse Arbeider komme til fuldkommen Udførelse. Hun blev almindelig kied af dem paa Halvveien, og begyndte noget Nyt, som endnu syntes at vorde skiønnere, men som hun ligesaalidet udførte, ja det syntes mig allerede den Gang besynderligt, at Fru Sigbrit, der fordrede den strengeste Orden af Andre, saaledes lod hende have sin Villie. Den unge Dyveke gik ogsaa meget zirligen klædt. Hendes Dragt var efter de Tiders Mode sort, men af det kostbareste Tøi, hendes fine Halskrave kappedes i Hvidhed med den blendende Hals; de Skoe, der dækkede hendes smaae Fødder, kunde ei forfærdiges i Bergen, men maatte forskrives fra Udlandet, og Fru Sigbrit, der dog i denne Tid ei havde mange Penge at raade over, skyede ingen Udgivter, naar det gialdt hendes Datters Pynt. Dyveke var allerede saa forvænt, at hun vragede hvad ikke var kostbart

og nyt, ja selv dette blev hun snart kied af, og gav det da til den Første den Bedste, der mødte hende; dog nødtes de, der modtoge disse Gaver, som oftest af Fru Sigbrit til igien at give dem tilbage.

Ei altid var Dyveke, selv i Moderens Nærværelse, saa stille, som da jeg første Gang saae hende. Tvertimod hændtes det undertiden, naar hun saae Noget, der forekom hende sælsomt, at hun brast i den lydeligste Latter, uden Hensyn til hvem der var tilstede, og hvor følgagtig hun end ellers var, forskaanede hun ei engang Moderen selv, naar denne, som ofte var Tilfældet, havde et eller andet Klædningsstykke paa, der enten af Sparsomhed var forskaaret, eller ved sit gammeldags Snit forekom Dyveke altfor hæsligt. Ja, naar det Lune kom over hende, kunde hun med uimodstaaelig Venlighed og med de ømmeste Kiærtegn anmode Moderen om at iføre sig en Dragt, der henhørte til omtalte Slags. Naar hun nu saae Fru Sigbrit saaledes klædt, udbrød hun i den stærkeste Latter ligefor hendes Øine, hun lignede da et væligt Føl, der spotter enhver Tømme, og agtede kun lidet paa den Misfornøielse, som Moderen over denne Opførsel lagde for Dagen.

Der fandtes i Egnen flere bosatte Familier, der ikke hørte til Bondestanden og tildeels efter feilslagne Forhaabninger havde trukket sig tilbage mellem disse Bierge. Hine Familier afholdt sig strengt fra Omgang med Egnens Bønder, over hvilke de troede sig langt hævede, derimod søgte de helst Omgang med dem, hvilke de ansaae for at være af høiere Stand, end de selv. Især vare Fremmede dem velkomne, da disse bedst syntes skikkede til at forjage den Eensomhed, hvis hemmelige Tryllekraft ikke fandt nogen Adgang til hines af andre Begierligheder plagede Siæle. Med disse Familier sluttede Dyveke snart Bekiendtskab, og da Fru Sigbrit ønskede at vide Besked om Alt, opdrog hun sin Datter til at aflægge Regnskab for hvad hun hos dem saae, fra Skeer og Klædedragter til Menneskets Miner og hemmelige Tanker. Imidlertid var Dyveke altfor meget sysselsat med sig selv, til længe at henvende sin Opmærksomhed paa Andre, dog erstattede ofte hendes Lune, hvad hun manglede i Iagttagelsesevne. En stærk fremtrædende Forfængelighed eller en med Ængstelighed skiult Armod lykkedes det hende vel og undertiden at afsløre. End bedre vidste hun at fremstille de Legemsfeil, hun havde bemærket, og det var da sælsomt at see, hvorledes hendes ranke Skabning og smidige Ledemod kunde bøie sig i alle de Folder, hvori en grusom Natur, ligesom med Jernbaand, tvinger de forladteste af sine Skabninger. Hvert Træk, ja hvert Led i hendes Fingre blev da et Penselstrøg til det Billed, som hun vilde fremstille, og midt i disse forunderlige Bendinger og Dreininger klang pludselig Moderens Bifald, liig en Dæmons bittre Haan over den fornedrede og spottede Menneskenatur, medens Dyvekes letsindige Latter snarere lignede en Luftalfs, der har ifført sig et jordiskt Klædebon og nu spotter over de Lænker, hvori den selv har tvunget sine letbevægelige Lemmer. — —

En eeneste alvorlig Følelse syntes at have fæstet Rod i Dyvekes letsindige Hierte, nemlig Kiærlighed til hendes afdøde Fader. Saaledes var jeg engang Vidne til en lidenskabelig Scene, da Fru Sigbrit, som hun ofte pleiede, med Misbilligelse omtalte sin Ægteherre. „Havde han ei handlet saa uforsigtigen," sagde hun, „da vare vi rige Folk og behøvede ei at søge Tilflugt i fremmede Lande. Men han var bedre skikket til at sidde bag Ovnen, end til at strides med Kabeljauerne, derfor have de ogsaa bragt ham til Rolighed, jeg har selv seet hans blege Hoved i Sluis, da Bøddelen hævede det til Advarsel i den store Forsamling." Dyveke stod tilsyneladende rolig, og hørte derpaa, uden at svare. Dog paa samme Tid pillede hun, som det lod, uden at vide hvad hun foretog sig, Traadene ud af et kostbart Broderi og sønderrev det tilsidst, uagtet hun i flere Dage havde arbeidet derpaa. Ved Moderens sidste Ord blev hun endelig bleg, som et Liig, og styrtede med et høit Skrig til Jorden. Alle forfærdedes, Fru Sigbrit ilede til, tog hende med ængstelig Omhu i sine Arme og var venligere, da Dyveke vaagnede af sin Afmagt, end jeg nogensinde før har seet hende. Overhovedet har jeg sielden hørt Fru Sigbrit, der ellers saa lidet skaanede Andre, at sige noget ondt Ord til Dyveke, der var hendes Øiesteen, og over hvilken hun vaagede som over en sielden Skat.

Scene af Søstrene paa Kinnekullen.

(En Bjerghule; Ulrikka sidder ved sin Rok og spinder; hun har et meget gammelt Udseende, sølvgraae Haar og synger den samme Vise som i anden Akt).

Ulrikka.

En Skat jeg alt har, snart jeg flere skal eie,
Bestandig i Kreds maa sig Guldtenen dreie,
Og ei tør jeg hvile, jeg Hjulet maa træde,
Jeg Hørren maa snoe, jeg maa Guldtraaden væde.

I Gaar var jeg Gjest i den Fattiges Hytte,
I Dag ei med Konger min Lod jeg vil bytte;
Dog ei tør jeg hvile, jeg Hjulet maa træde,
Jeg Hørren maa snoe, jeg maa Guldtraaden væde.

See Sølvaaren glimter i Fjeldvæggens Stene,
Men Fjeldet er koldt, og jeg sidder alene,
Og ei tør jeg hvile, jeg Hjulet maa træde,
Jeg Hørren maa snoe, jeg maa Guldtraaden væde.

(Der høres pludselig Psalmetoner foroven; hun holder op med at spinde og synge og lytter efter).

Chor foroven.

Kast dine Sorger paa Herren, din Gud!
Han, som ei Rigdom og Glimmer bedaarer,
Han, som har talt dine Suk, dine Taarer,
Han af din Kummer skal hielpe Dig ud.

Ulrikka. Ha, hvad er det? — Jeg er til Mode, som
Jeg vaagned af en Søvn. — Er al min Rigdom
Da kun en Drøm? — Dog nei! — Den hele Fjeldvæg
Er jo behængt med gyldent Spind. — Der staaer
Min fyldte Teen. — Nu er det næsten nok.
— Hvad nok! — Nei, der kan aldrig blive nok.
Og jeg maa spinde meer endnu — langt meer.

Choret foroven.

Hellig er Gud, og retfærdig hans Vei,
Snart han med Fred og Velsignelse kommer,
Snart som den strenge, den straffende Dommer,
Dog i din Nød han forlader Dig ei. —

Ulrikka. Den Psalme kjender jeg, det var jo den,
Som vi hver Søndag med vor Fader sang.
— Der er dog sikkert gaaet Uger hen,
Mens jeg ved Rokken spandt i denne Hule.
— Ja Maaneder maaskee — thi naar man ved
Sit Arbeid sidder, svinder Tiden hurtig;
Og Nat og Dag kan vexle her i Bjerget,
Uagtet man det ikke mærker.

(Hun lytter igjen).

Stedse
Den samme Sang! — Gud veed dog, hvad det er,
Der saadan mig bevæger. — Fast jeg troer,

(Hun tager sig til Øinene).

Jeg fælder Taarer. — Jeg kan ikke mindes,
At jeg har græbt tilforn. — Er det maaskee
Min Søster, der i Dag sit Bryllup holder?
Thi denne Psalme skulde synges jo,
Ved hver en Fest, det var vor Faders Bud,
Hvad enten saa den passed eller ei.
— Gud veed, hvorfor han elsked den saa høit.
— Men jeg kan ikke sidde rolig længer;
Thi det mig synes, som min Søsters Røst
Jeg hører. — Jeg vil reise mig.

(Hun reiser sig og kommer frem i Forgrunden).

Jeg fryser,
Og mine Fødder vakle. — Ja, det er
Ei noget Under; thi jeg har kun sjelden
Dem brugt til Gang, mens jeg i Bjerget leved'.
— Ha, det er koldt i Fjeldet, som i Visen
Der staaer; jeg længes efter Sol og Stjerner
Og Maaneglands og efter Himlen blaa.
— Endnu bli'er Sangen ved. Det klinger smukt.
— Ha, vil I atter græde, dumme Øine!
— I har jo ingen Nød; snart har I endt
Jert Dagværk og kan rolig lukke Jer.

— Min Fader sagde tidt: Du bli'er ei mæt
Af Rigdom, før din Mund er fuld af Jord.
— Nu skal han see. Ja han skal undre sig,
— Og Jørgen og Johanna. — Har jeg Raad
At skjenke hende Noget af mit Guld!
— Nei, nei! — Det gaaer ei an! — Men dog jeg vil
Af Bjerget op, jeg vil ei længer blive.
— Ja, Jørgen, nu skal ogsaa vi tilsidst
Vort Bryllup holde!

(Hun kalder).

Kom, Du Fjeldets Drot,
Og hør mit Kald! Jeg vil af Hulen op.

Fjeldkongen. Ulrikka.

Fjeldkongen (staaer pludselig for hende og siger):
Det kan du, men da lukkes Bjergets Port,
Og aldrig vender du til os tilbage.
Ulrikka. Kan da jeg aldrig spinde Guldtraad meer?
Fjeldkongen. Nei aldrig.
Ulrikka. Saa er det bedst, jeg spinder lidt endnu,
Thi Ingen vide kan, hvad han behøver.

(Hun sætter sig igjen til Rokken, Sangen lyder atter stærkere)

Ulrikka (kommer igjen frem.)
Nei! Jeg har ingen Ro for disse Toner;
De drage mig af Bjerget op. Jeg kan
Ei blive længer.
Fjeldkongen. Godt, din Villie skee!
Og alt dit gyldne Spind skal følge dig.
Ulrikka. Ja, kan jeg ogsaa være vis derpaa?
Fjeldkongen. Du, jammerlige Skabning, tvivler du!
Hvis ei mit Ord jeg agted og mit Løfte,
Da knuste jeg dig nu mod Klippens Væg.
Hvad bryder jeg — der eier hver en Skat
Fra Fjeldets Top til Jordens Middelpunkt —
Hvad bryder jeg mig om den Smule Guld,
Som du har spunden her! — Afsted paa Stand!
Dog førend Dagens sidste Straaler svinde,
Vil i dit Ungdoms Hjem dit Guld du finde.

(Han leder hende ud, men bliver selv tilbage, seer efter hende og siger):

En Taage har sig lagt omkring din Sjel,
Saa ei din egen Tilstand du begriber;
Først naar du kommer op til Dagens Lys,
Da vil du mærke, hvordan Tiden spandt
Sit Sølverspind omkring din egen Tinding,
Mens du har spundet Guld i Bjergets Hal.

(Han gaaer).

Om Jeppe paa Bjerget af Holberg.

Der er imidlertid en endnu dybere Grund, som maa tages med i Betragtning, naar man vil gjøre sig fuldkommen Rede for den komiske Stemning, dette Stykke fremkalder, saameget desmere, da der dog bliver adskillige Scener tilbage, som ikke synes at give synderlig Anledning til Lystighed, eftersom Ulykken der viser sig i fuld Realitet. Det er nu vel saa, at den Feighed, hvormed Jeppe i flere af disse Scener hengiver sig under sin Kones Pidsk, heller ikke er uden Virkning med Hensyn til det haandgribelig Komiske, der især har sit Hjem i Farcen, men dette vilde dog neppe strække til for fuldkommen at forklare Stykkets dybere Virkning. Denne Virkning udspringer væsentligst af Jeppes egen Characteer, paa hvilken vi altsaa her fornemmelig maae hefte vor Opmærksomhed.

Der er Noget i denne trælbundne Mands Indre, som til en vis Grad holder ham oppe over hans Situation; thi der strømmer en saadan Rigdom af Lune, Kløgt og ironiske Betragtninger over hans Læber, saa vi hvert Øieblik forbauses derover. Dette Væld i hans Sjæl, hvorfra disse Bemærkninger og Indfald opdukke, har Trældommens Aand, skjøndt den i andre Henseender virker fordærvelig nok paa ham, dog endnu ikke mægtet at udtørre. Hvert Øieblik vender han sig ligesom befriende mod sin egen Sorg med en eller anden lystig og træffende Tanke, saa at ogsaa vi twinges til at see bort fra Sorgen for at glæde os over disse Vittigheds-glimt, hvormed han møder den, og over det Lune og den aande-lige Kraft, han endnu under saa uheldige Forhold har bevaret.

Derved adskiller han sig da til sin store Fordeel fra hine øster-landske Trælle, som vi ellers i flere Henseender kunne sammen-ligne ham med, at hans Sjæl ikke ganske er betaget af den Sløvhed, som under slige Forhold kunde befrygtes, at der endnu gives et Fristed i hans Indre, til hvilket Ulykken ikke naaer hen, hvor hans oprindelige Lune har fundet en Tilflugt, og hvorfra der tidt opstige Glimt af et aandeligt Liv, som vækker en ganske anden Stemning hos os, end den, vi efter Grundsituationen skulde vente. Føie vi nu hertil, at Jeppe i visse Maader er Philosoph, at han med et Slags ironisk Phlegma stiller sig betragtende udenfor og ligeoverfor sig selv, at han meget ofte gjør sin egen Elendighed til Gjenstand for en temmelig rolig Eftertanke, hvorved da hans Ulykke og Vanskjebne (naar de kun ikke altfor haandgribelig gjøre sig gjeldende ligefor vore Øine) for en Deel tabe deres Braad: saa begribe vi endnu bedre, hvorfor det Indtryk, hans ydre Stil-ling ellers maatte frembringe, saa stærkt svækkes, ja som oftest ganske tilintetgjøres. Istedenfor dette vækkes der endog undertiden Noget, der ligner et Slags Agtelse for dette indre Liv, der aldrig ganske bliver et Bytte for den ydre Situation, og skjøndt han, som sagt, og som vi flere Gange blive Vidner til, ogsaa bruger kunstige Midler for at forstærke denne sin Livskraft, og skjøndt

han saaledes har opdaget en Lethesflod, i hvis Vande han kun altfor ofte stræber at drukne Bevidstheden om sin Ulykke: saa føle vi os dog tilbøielige til at absolvere ham, saameget mere da en stor Deel af hans Fordærvelse ikke synes at være Andet end Consequensen af de Onder, som den haarde og grusomme Tid medførte.

Betragte vi imidlertid Sagen nærmere, saa maae vi vel indrømme, at det Slags Agtelse, vi omtalte, ikke er begrundet i Noget, som Jeppe med Bevidsthed har tilegnet sig (thi dette kunde han ikke, dertil staaer han i moralsk Henseende for lavt), men snarere i noget Umiddelbart og Almindeligt, der i ham, uden at han selv har nogen synderlig Fortjeneste deraf, finder sit Udtryk. Det gaaer her ligesom i den lavere Natur, naar vi hefte vort Øie paa Biens eller Bæverens Kunstdrift, det er ikke Bien og Bæveren, der vække vor Beundring, men det er noget langt Høiere, det er den mægtige Aand, der virker igjennem dem, og for hvilken de kun ere de ubevidste Bærere.

Saaledes er det ogsaa kun den umiddelbare Natur hos Jeppe, som vi ikke kunne negte vor Anerkjendelse. Denne Seighed i hans Væsen, der aldrig tillader, at han ganske gaaer til Grunde, dette ufortrødne, uforstyrrelige Lune, som han dog ikke selv har givet sig, alt dette faaer her en almindelig Betydning, der peger ud over ham selv, thi det er egentlig kun Udtrykket for den Livskraft, som han deler med den hele store Folkestamme, hvortil han hører, og som endog de ugunstigste ydre Forhold ikke kunne tilintetgjøre. Hvor stærkt Trykket er, saa findes der dog en Spændkraft i den danske Almues, i Folkets Indre, der er stærkere endnu, og der antyder, at den sammentrykkede Spiralfjeder, saasnart den ydre Tvang ophører, igjen vil indtage sin gamle Plads. Det er det skjulte Liv i Nationen, der saaledes reagerer imod sin Undergang, den skjulte Kjærne, der, ved at skyde disse smaa, men friske Skud, røber, at Vinteren ikke har dræbt dens Spirekraft. Ja man kunde fristes til at sige, at det er den nedarvede Nationalaand selv, den bedste Arvelod efter Oldtidens Helteslægter, der, midt i Fornedrelsen, varsler om, at den endnu ikke er død. Hos den stakkels Jeppe viser dette sig kun i disse pludselig frembrydende Lysglimt, i disse smaa Vittighedssprøt, der undslippe ham midt i det Trældomsnet, hvori han er hildet, og som han personlig aldrig vil mægte at sønderrive. Ikke desmindre, naar selv hos ham, der tillige staaer som Repræsentant for den dybeste Undertrykkelse og Nedværdigelse, denne Naturgrund ei er tilintetgjort, hvorledes skulde den da kunne tilintetgjøres hos den bedre Deel af Folket, hvis Kraft dog aldrig i den Grad er bleven kuet eller brudt. Saaledes har Holberg her paa samme Tid han med Sandhedens Farver skildrede den dybe Fornedrelse, tillige henpeget paa det i Nationens Indre, hvorfra Befrielsen skulde udgaae.

Men det er den allerstørste Roes, der kan skjenkes Digteren, at han, uden i mindste Maade at lægge Dølgsmaal paa Træl-

dommen, dog tillige (hvad han vel i sine prosaiske Dieblikke ikke selv vidste) med Geniets Blik har skuet, og med Geniets Kraft har fremstillet, hvad der tilsidst skulde seire derover. Ved Siden af det Sørgelige er der da tillige noget Glædeligt i dette Drama, ja det er ligesom man hørte afbrudte Toner af en Seirssang derigjennem, hvilken virker med et Slags Magi paa Undertrykkelsens Aander, saa de af og til tabe Tømmerne af Hænderne. Heri maa man vel for en Deel søge Grunden til den høiere Nydelse, den aandelige Befrielse, dette Stykke skjenker, og til den store Kraft, hvormed det virker. Der er Noget, som uvilkaarlig electriserer os, hver Gang Jeppe saaledes ved sine lunefulde Bemærkninger vender sin Sorg om til Lystighed og ligesom tvinger Trældommens Magter til et Dieblik at give Slip paa deres Bytte; vi føle maaskee, uden just klart at være os det bevidste, at saalænge denne Gnist ulmer under Asken, er Haabet om en bedre Fremtid og om en Gjenfødelse for Nationen ikke slukt. Heller ikke kan det negtes, at der er Sandhed i denne Fremstilling, og at denne Leg selv midt i Ulykken, hvorved han tidt synes at glemme den over et vittigt og lunefuldt Indfald, ligefra de ældste Tider til den Dag i Dag er et bestandig gjenkommende Træk i den nordiske og især i den danske Character.

Til Trods for den fortrykte Tilstand, hvori Jeppe udvortes befinder sig, have vi da en hemmelig Følelse af, at det ikke blot er Trældommens, men ogsaa Befrielsens Aand, der i dette Drama træder os imøde, og at vi, idet den Enkeltes Sjæl udfolder sig for os, tillige her see et Udtryk af det Uforgængelige i Nationen selv, og af den Aand, der, som det siges i et gammelt Digt, skjøndt just ikke med Hensyn hertil, „haver den Skjebne, den aldrig skal døe". Saaledes lærer denne Komoedie, hvis vi vel have forstaaet den, os at begribe, hvorledes det var muligt, at der af hiin stavnsbundne Slægt kunde udgaae en saadan kraftig Afkom, hos hvilken Ordet igjen er blevet til Handling, saaledes som de seneste Bedrifter have aabenbaret det for os. Paa Grund heraf fortjener maaskee dette Stykke mere end de fleste andre Navn af en national Komoedie i den allerdybeste Betydning.

Niels Mathias Petersen,

født 1791 i Sanderum, var ligesom Rask en Husmandssøn fra Fyn; men kun to Aar gammel blev han tagen i Barns Sted af sin Onkel, en Borger i Odense, fra hvis Latinskole han 1808 blev demitteret til Kjøbenhavns Universitet. Det inderlige Venskab og fortrolige Forhold, som i Skolen knyttede ham til den 4 Aar ældre Rask (se S. 490), og som vedvarede uforstyrret til Døden skilte dem, var afgørende for Petersens følgende Livs Retning og Syssel. Han blev vor store Sproggranskers ivrigste og flittigste Discipel, og efter Rasks Død fortsatte han dennes Undersøgelser og Opdagelser i Henseende

til vort nordiske Modersmaals Natur og Væsen, dets historiske Udvikling og nærværende Tilstand. Næst efter Rask har ingen af vore Forfattere arbejdet så utrættelig og udrettet så meget som Petersen til at forny og udbrede Bekendtskabet med vort Oldsprog og dets uskaterlige Literatur. Fædrelandet, dets Fortid, dets Minder og dets Modersmål var hans stadige Tanke og hans inderlige Kærlighed: dem offrede han alle sine Kræfter, både i sin Ungdom, Manddom og Alderdom. Men derfor levede han også i en bestandig næsten feberagtig Angst for det elskede Modersmåls Fremtid. Ti det var en almindelig Tro, at al Fare i den Henseende var forsvunden, efter at Nordens Ånd i Aarhundredets Begyndelse så mægtig og lyslevende havde åbenbaret sig i Øhlenschlæger og Grundtvig. Men Petersens årvågne og spejdende Øje så, hvorledes mange tyske Ord, Vendinger og Talemåder, ved vor idelige Omgang med det Tyske og de Tyske, ligefuldt både i Tale og Skrift vedbleve at snige sig ind i Sproget. Og han gøs ved den Tanke, at det Modersmål, hvis ædle Natur var hans Glæde og hans Stolthed, blev besmittet i sin Renhed og forvansket i sin Ægthed. Ofte og indtrængende advarede han imod den voksende Fare og opfordrede til at komme det forsømte, sig selv overladte Modersmål til Hjælp. Men altid forgæves hos de rette Vedkommende. Den Tro, at et tidligt og fortroligt Bekendtskab med det tyske Sprog var vigtig, ja nødvendig til en nogenlunde anstændig Dannelse, tiltog snarere end aftog med hvert År. Ikke engang Erfaringen i 1848 om de forfærdelige Følger af at Regeringen i Sønderjylland havde forsømt det danske Modersmåls Pleje og Ret, og tilladt, endog selv bidraget til, at det tyske Sprog på dettes Bekostning udbredtes, befæstedes og ophøjedes, kunde åbne Øjnene på de Styrende. Hverken Ministerium eller Skoleinspektion var nogensinde at bevæge til, om end blot som Værn eller Modvægt imod Fortyskningen, at tillade Undervisning i Oldnordisk og Svensk at blive Læregenstand i de offenlige Skoler, ikke engang i de lærde.

Da Petersen Året efter at være bleven Student havde taget sin anden Eksamen, hengav han sig til sine Yndlingsstudier, som bestod ikke blot i Nordens Sprog og Historie, men også i Poesien, hvortil hans bløde og varme Hjerte og hans let bevægelige Fantasi hendrog ham. 1815 blev han ansat som anden Lærer ved det fynske Skolelærer-Seminarium på Brahetrolleborg. Da dette nedlagdes 1826, gik han af med Ventepenge; 1829 blev han Underbibliotekar ved Universitetsbiblioteket, og Året efter Registrator ved Gehejmearkivet, i hvilken Stilling han blev til 1845, da han blev Professor i de nordiske Sprog ved Købh. Universitet. Hans stille og tilbagetrukne, men utrættelig arbejdsomme Liv endte Døden d. 11 Maj 1852, og nogle Maaneder efter fulgte hans begavede og trofaste Hustru ham i Graven. De havde ingen Børn. Han skal endnu kort før sin Død have yttret sig endnu mere mistrøstig end nogensinde om den danske Nationalitets Fremtid. „Hans Liv," siger Rosenberg, „blev saaledes en Martyrdom for denne Sag. Men alle de Mange, som, vakte af hans Ord, have stillet sig til Tjeneste i den Kamp, hvis Udfald han saa tidt forsagede over og som han dog aldrig opgav, skulle hente Undervisning, Vejledning og fremfor Alt Æggelse af hvad han har gjort. Ethvert Suk, der har hævet hans Bryst, enhver mørk Time, han har havt, skal være en Paamindelse for os Alle til at vogte og forøge den Arv, han har efterladt, holde det Sprog i Ære, han har elsket, og hævne ham paa dem, der som det danske Folks, det danske Sprogs og Nordens Fjender have fyldt hans ædle Hjerte med Sorg og hans Liv med Lidelse." (Nord. Univ. Tidsskr. 9de Årg. 1ste Hefte).

Af de mange Arbejder, hvormed Petersen berigede vor Literatur, nævne vi: Dansk Orddannelseslære, 1826; Det Danske, Norske og Svenske Sprogs Historie, 2 D. 1829—30, hvoraf „Nogle Bemærkninger om Modersmålet" i Univ. Program 1852 er en Art Fortsættelse; Danmarks Historie i Hedenold, 3 D. 1834—38; Oversættelse af de norske Kongesagaer, 7 B. 1831—36 (i Oldskriftselskabets „Oldnord. Sagaer" 4—10 B.); Kortfattet Retskrivningslære, 1837; Historiske Fortællinger om Islændernes Færd hjemme og ude, 3 D. 1839—44; Nordisk Mythologi, 1847; Bidrag til den danske Literaturs Historie, 5 D. i 6 Bd. 1853—61. — Desuden leverede han mangfoldige

større og mindre Afhandlinger af historisk eller sprogligt Indhold i Nord. Tidsskr. f. Oldkynd., Annaler for nord. Oldkynd., Danske Magazin osv. Hans „bidrag til den oldnordiske literaturs historie“ udkom først efter hans Død (A. f. n. Oldk. 1861).

I Tidsrummet 1250—1500 trues Danmark og Danskheden med Opløsning.

(Af „Bidrag til den danske Literaturs Historie“ Første Del).

Allerede med Valdemar Sejers Fangenskab begynder Fremskridningen mod Danmarks Opløsning. Kristendommen og Erobringerne i Tyskland maa nu vise, hvilke Følger de bare i deres Skjød. Modsætningerne ere færdige; de staa rustede mod hinanden med blanke Harnisker og skarpe Vaaben; sejre maa een af dem, de kunne ikke længer forliges. Mod Kongemagten staar Kirken, mod Folkeraadet Herrerne, mod Danmark Holsteen, thi nu bliver det en Magt; mod nordiske Handelsforbindelser Hansen, mod nordiske Stikke tyske, ved Siden af dansk Maal Plattysk. Og Kirken skal seire over Kongemagten, Herredagen over Folkeraadet, Holsten over Danmark. Hansen skal bemægtige sig Handelen, og Plattysk forvandle Sproget til Platdansk. Saa er Undergangen forhaanden.

Fra to Sider bryder denne Ødelæggelse frem: imod Nordost fra Ærkebispesædet i Skaane, imod Sydvest fra Slesvigs Forbindelse med Holsten. Det er de to Hovedkilder, med hvilke mange Bække forene sig. De sprudlede allerede frem i Slutningen af forrige Tidsrum, nu voxe de til en uimodstaaelig Strøm.

I Landet selv er der intet, der kan modstaa denne Strøm. Almuen paa den ene Side, Kongen paa den anden blive svækkede. Adel og Gejstlighed forene sig for at forstærke Trykket. Allerede under Absalon gav Almuens Fordringer paa deres gamle Rettigheder Anledning til Oprør; den blev tugtet med Kjøller som Hunde. At komme bevæbnet til Tinge havde ligesom været et Værn og Skjold for Almuens Deeltagelse i Regjeringen; det var afskaffet. Før havde en ejendommelig Søudrustning fremkaldt Snække paa Snække, og Flaader sejlede næsten hvert Aar til fremmede Kyster. Nu blev Rygen ikke længer hjemsøgt, men dets Fyrster hærgede Sjælland og Skaane. Før stod Bonden rede til Landets Forsvar; nu tyede Kongen til tyske lejede Skarer; under Christopher den Første og Erik Menved droge de ind i Flokke. Endnu kom de for at hjælpe. Men de kostede store Summer, som Kongen ikke kunde udrede. Der maatte gives dem Pant, først Slotte, saa Landskaber. Og Panthaverne bleve til Fjender. Almuen uden Vaaben kunde ikke værge sig, Kongen uden Hærmagt vaklede paa sit Sæde. Kjøbstæder vare vel efterhaanden blevne til, men for en stor Del vare de udsprungne fra Herresædet eller fra Klosteret; Beboerne vare et Slags Hørige, Livegne. De havde hverken haft

Tid eller Leilighed til at danne en fri og uafhængig Borgerstand, og den begyndende Handel blev strax trykket med Told, et Kunststykke, som allerede Knud Lavard havde lært af de Fremmede, og som da heller ikke i Norden selv var noget ubekjendt. Vidt udbredte Planer laa udenfor disse Borgeres Evner og Synskreds. Derimod udviklede Lensvæsenet sig stedse stærkere. Fra Adelen udgik den højere Gejstlighed. Den begyndte Kampen med Kongen. Denne Kamp begyndte under Christopher den Første; den varede ved under fire Konger i halvfjerdsindstyve Aar. Interdikt og Kongemord afløste hinanden. To Gange, i længere Aarrækker, var Riget under Interdikt. Christopher den Første blev myrdet af en Gejstlig, som det endog hedder, i Nadveren; og Erik Glipping af Stig Andersens mægtige Slægt i Finnerup Lade. Kongemordet gik i Kutte og Hjelm, i Munkekutte og Ridderhjelm. Tiden blev romantisk ved sin Rædsel.

Det bedste Middel til at svække Magten er at dele den. Valdemar Sejer havde delt Riget imellem sine Sønner. Landskaberne bleve Forsørgelsesanstalter for Kongens Børn. Sønderjylland som et Hertugdømme løsnedes fra Riget (omtr. 1250). Det var farligt at skille nogensomhelst Del fra Riget, men allerfarligst var det at afsondre den Del, der laa nærmest Sydgrændsen, nærmest det Sted, hvorfra det fremmede snarest maatte bryde ind. Jylland opløstes derved i to Dele. Der blev et Jylland nordenfor Aaen og et Jylland søndenfor Aaen, skjøndt begge havde samme Lov og Tungemaal. Kongeaaen blev en Grændse, en Grændse midt i Landet. Navnet er betegnende; saa langt Kongen, og saa begynder Hertugen. Men Hertugen begynder med Brodermord, med Erik Plovpennings hovedløse Lig, der droges op af Slien. Slesvig kunde have været inddraget under Riget af Kong Abel. Det skeer ikke. Slesvigs Hertug har paa den ene Side Kongen af Danmark, hans Herre, paa den anden Greverne af Holsten, hans Venner. Igjennem Slesvig gaar Kongens Vej, naar han vil vinde Holsten; men Kongemagten har skudt dets Hertug ud fra sig selv, og gjort ham til sin Modsætning, det er just det, Holsten attraar. Slesvig kan blive Nøglen til Riget; Holsten forbundet med Slesvig kan blive en Magt, ikke blot i sig selv, men en Bejler til Danmarks Krone. Kongen er ikke den, der aner Faren. Konge og Adel vende al deres Hu til Tydskland. Derfra skal Hjælpen komme; derfra hente de Tropper. Derfra hente de Rigsstyrere, naar Partier sønderslide Landet. Første Gang bliver en tydsk Fyrste, Hertug Albrekt af Brunsvig, Danmarks Rigsforstander. Det var kun et Glimt, men et klart Varsel om hvad der skulde komme. Derfra hente de deres Dannelse, deres Luxus, deres Forlystelser. Turneringer og Dystrenden med tydske Fyrster blev en af deres fornemste Glæder, selv om Ydmygelse er forbunden dermed, selv om Stæderne lukke sine Porte for Kongen, som Rostokkerne for Erik Menved. Selv Pillegrims-Valfarter gik ikke længer saa

hyppig til Italien og Spanien, til Rom og Kompostella; man kunde have de hellige Ting nærmere, i Køln og Wilsnack. Der dreves Handel, formelig Handel med Relikvier; de maatte lægges frem, bringes til Torvs. Det forstode Munkene fortræffelig; de vidste at sætte den behørige Fernis paa de falske Varer, at give dem den ydre Glands, og at gjøre det nemmere for gudfrygtige Folk, at komme af med deres Penge, og at faa Indulgenser, Salighed for dem. Og imedens man saaledes i et ved indvortes Strid sønderrevet Rige, søgte sit Held udenlands, trængte den fremmede Handel derind, og udsugede dets Marv. Den verdslige Handel er just den Verdensmagt, der behersker og omskifter Forfatning og Sprog, verdslige og aandelige Goder. Det levende Ord, Aandens Sværd, omskaber Verden, stille og ofte uænset af sin Nutid; men Tallenes Magt, den der beregner, virker strax, og vil strax see sit Udbytte. Videnskabsmanden og Kjøbmanden gribe lige mægtig ind i Verdens Dannelse; men medens Videnskaben opoffrer sig selv, sin ydre Tilværelse, spørger Handelen kun om Fordel, om Vinding; og just fordi den søger dem ad alle Veje, paa de store Landeveje og paa de afsides Stier, griber den afgjørende ind i et Folks Udvikling; just fordi den intet agter, hverken Magten eller Folket eller Troen eller Sproget, eller noget af alt det der er helligt for et Folk, men ifølge sin Verdensnatur er ophøjet over alle Indskrænkninger, alle Grændser, ligesom de uendelige Have, den befarer, just derfor bliver den farlig for det ejendommelige, for det folkelige, hvis Væsen er Begrændsning. Og just paa denne Tid yder Historien os et Exempel paa et Handelsselskabs vidunderlige Verdensmagt, Hansen, hvis Oprindelse henføres omtrent til Midten af det trettende Aarhundrede. Nordens Svaghed gav den sin Styrke. Foreningen udvidede sig til Flandern og England, til Novgorod og Pleskov. Lybek blev dens Hoved. Paa den ene Side gjorde det Bergen, paa den anden Visby til sine Kontorer. Danmark var dets nærmeste Opland. Lybek var under dansk Højhed. Danmark beskyttede dets Handlende. Overalt hvor de kom hen fik de Frihedsbreve, stedse mere udstrakte Privilegier, der idelig af hver ny Konge bleve bekræftede og udvidede. Lede de Skibbrud, saa var deres Vrag helligt. Paa Skaanør og Falsterbode fik de fri Handel, ogsaa Kræmmerhandel. De fik deres egen Foged, deres egen Ret, eget Skiftevæsen, egen Kirke (St. Ægidii og Blasii Kapel i Lund). De kunde frit og uhindret losse og lade; deres Gods kunde ikke arresteres. Paa deres Feder (Viter) kunde ingen komme uden deres Tilladelse. De havde altsaa et Hjem midt i Landet, og i Handel og Vandel Fortrin for Landets Børn. Sildefiskeriet ved Skaanes Kyster, hvis Rigelighed Saxo omtaler, var en af Danmarks vigtigste Indtægtskilder; de Fremmede fik den. Alle Skaanes Søstæder vare femten Aar i deres Magt. De toge endog Del i Kongevalget. Alt dette skred vel langsomt fremad, men det blev grundlagt nu,

og vandt allerede nu det Herredømme, der skulde gjøre Borgemesteren i Lybek til en anderledes vigtig Mand, end Kongen af Danmark. Og eftersom Handelen trænger sig ind overalt, igjennem enhver Aabning, enhver Sprække, eftersom Danmark var blevet en hullet Svamp, men dog af Naturen var saa velsignet, at der var lunt og godt at være derinde, saa gik ogsaa denne fremmede Indflydelse ud over det hele Land, og omfattede alle Klasser, alle Interesser. Tyske Haandværkere nedsatte sig i Byerne; hele Gader fik Navn efter dem. I alle danske Byer udsolgte Stæderne deres Drikke, en vigtig Artikel, og allehaande andre Gjenstande hørende til Livets første Fornødenheder og den voxende Overdaad. Fremmed Klædedragt blev endnu almindeligere ved Hoffet, og gik derfra nedad; forgjæves gav Erik Glipping (1283) en Forordning mod de udskaarne og udhugne Klæder; hans Efterfølgere fulgte ham trolig deri, med lige saa ringe Nytte. Ingen Krog var mere sikker; alt var givet til Pris for fremmede Ord og fremmede Skikke.

Danmark var saaledes blevet brøstfældigt inden og uden, i sine indre Forholde, mod Nord og mod Syd. Hvad var der andet at gjøre end at opløse det. Tiden frembragte en stor Mand, større endnu, hvis han ikke havde været Danmarks Fjende; just det blev hans Undergang. Greverne af Holsten besade som Panthavere Rigets vigtigste Lande; Resten tog hvo der kunde. Kong Christopher den Anden svandt ind til en Skygge; hans Rige var kun til af Navn. Hertugen af Slesvig blev Danmarks Konge. Nordalbingen skulde udslette Danmark. Og der var ingen Frelse uden ved Niels Ebbesens uhyre Daad, som Nøden krævede og Tidens Anskuelser retfærdiggjorde. — —

Imod alt dette, mod denne Ulykke og Nød, mod al denne Ufærd hævede sig forgjæves et langt latinsk Litani; forgjæves anraabtes hin Skok af Helgene, fra den hellige Rafael af til den hellige Ursula cum sodalibus*), elleve tusende Jomfruer paa een Gang. De vare i Himlen, ligesom Abbeder og Priorer paa Jorden, døvstumme Hunde. De hørte ikke paa Menneskenes Bønner, og den himmelske Fader brød sig ikke om dem. For den hellige Mø, for Sydens straalende Lys, var Norden for kold; hun frøs. Men med et Tugtens Ris i sin Haand vandrede den sorte Død (1348) som en sort Engel igjennem Landet. Hans Aande var Edder, hans Berøring ful, og i hans tunge Fjed opskjød Jern-Al og Lyng, hvor der før havde staaet lune Skove og bølgende Sæd. I Jylland døde to Trediedele af Indbyggerne, paa andre Steder Trediedelen (tertia pars hominum rediit ad dominum). Mange Landsbyer bleve øde; Slægter døde ud. Det opløste Rige, der skulde samles, havde stædet sine Ædlinge til Jorde; Borgerkrig og Pest havde revet dem bort; og det stod sukkende og sørgende ved deres Grave.

*) d. e. Ursula med sine Veninder.

Ligesom i de historiske Forholde hersker der ogsaa i Literaturen Opløsning og Øde. Den gamle nordiske Tid var skrinlagt. Poesi og Saga hørte op. Der fandt ingen Besøg mere Sted af islandske Skjalde; og der var heller ingen Sands derfor. Dyrkningen af den klassiske Literatur, der, saa ringe den end kan have været, dog havde holdt noget Liv i den højere aandige Verden, blev afløst af den tørre og næsten ufrugtbare Skolastik. Jo mægtigere Gejstligheden blev, desto mere verdslig blev den. Ogsaa i Klostrene bleve ikke blot Studierne indskrænkede, Sæderne forfaldt; hvad der skulde være Hellighedens Boliger bleve ofte Planteskoler for Ledig-gang og Laster. Den historiske Sands sløvedes; den havde kun Gjenvordighed at fortælle. Og ved Siden af den danske Tunge rørte sig, ved Kongehoffet, paa Adelens Borge og i Kjøbmandens Boder, paa Snderens Værksted, ja i Kotkarlens Hytte, det plattyske Sprog.

Det mest herskende, det officielle Sprog var Latinen. Det var ikke blot Gejstlighedens Tungemaal; igjennem den og det foretoges Forhandlinger med fremmede Magter. Ikke blot historiske Optegnelser bevaredes i det, ogsaa offentlige Breve, Akter, Domme bleve udstædte deri. Latinske Hymner forkyndte Herrens Pris og Helgenes Fortjenester i et Sprog, som Almuen ikke forstod. Og dog maatte den simpleste Almues-Mand og Kvinde søge sin Trøst og Velsignelse deri; maatte tro at komme Himlen nærmere ved at lære udenad hvad der kunde falde af til dem, nogle af de velsignede Ord: Pater noster; Ave Maria; Ora pro nobis. Det eenbaarne Folk blev saaledes opløst i to; thi det er en Folkeopløsning, naar de, der befale, vejlede, formane og undervise, bruge eet Maal, men Folket selv taler et andet.

Af: Bidrag til R. K. Rasks Levnet.

Rasmus Kristian Rask, født den 22de Novbr 1787, var af Almuestand. Hans Fader boede i Landsbyen Brændekilde, en Mils Vej fra Odense, og var i sin Tid ikke ukjendt i Fyn, da han som en af de såkaldte kloge Mænd foretog flere lykkelige Kure, og ved Læsning og Dannelse hævede sig over sin egentlige Stand. Han havde to ældre Sønner, som døde; de vare store og stærke. Da fødtes der Faderen en spæd lille Skabning, om hvilken han skal have ytret: hvad der duede noget, tog vor Herre; det dårlige lod han mig beholde. Snart forandrede han imidlertid sine Tanker; Sønnen udmærkede sig tidlig især ved en overordentlig Hukommelse; og da Faderen besad en ikke ringe Bogsamling, fik Rask, førend han kom i Latinskolen, dels Smag på at læse, og havde dels virkelig læst adskillige Skrifter, som andre Drenge ofte først lære at kjende efter flere Års Skolegang; blandt andre Hvidtfeldt. Men Rasks første

Undervisning gik dog fornemmelig ud på de da brugelige religiøse Børneskrifter, som Katekismus, Forklaring o. lign., hvilke han måtte lære ordret udenad. Han anførte endnu i sine Manddomsår undertiden hele lange Tirader deraf; men beklagede sig allerede i Latinskolen over den åndløse Næring, med hvilken han måtte plages i sin Barndom; disse første Indtryk havde megen Indflydelse på hans religiøse Forestillinger under hans Skolegang, men de vakte tillige i hans Sjæl et Hang til Selvtænksomhed, der siden aldrig forsvandt; og han havde med det samme erholdt en stor Mængde historiske Kundskaber, som kun få besidde, der begynde Skolen forfra.

Rask kom i Odense Skole i April 1801. Hans lille Vækst, hans levende Öjne, den Lethed, hvormed han bevægede sig og sprang om over og på Borde og Bænke, hans usædvanlige Kundskaber, ja selv hans afstikkende Bondedragt vakte hans Meddisiples Opmærksomhed. Det var den Gang endnu den gamle Skole; næsten alt lærtes ordret udenad på Remse; den latinske Grammatik var ham også, efter hans eget Udtryk, et Helvede, og uden Tvivl begyndte han allerede da at foretrække Studering på egen Hånd med Frihed og Lyst for enhver Skoletvang. Undervisningsmåden forandredes imidlertid snart ved Skoleforandringen i Året 1802; fra den gamle Skoles tredie Leksie gik Rask over i Odense Katedralskoles anden Klasse. Skönt han ikke ofrede Skolesagerne mere Opmærksomhed, end den daglige Fornødenhed krævede, rykkede han formedelst sin modnere Alder og sine overordentlige Evner rask frem, og sprang et År forud for sine øvrige Meddisiple. — —

Også udenfor Skolen vakte Rask megen Opmærksomhed ved sin Veverhed og Opvakthed; Borgerfolk sagde ofte når han kom: nu kommer den lille Professor; Almuesmænd disputerede gjerne med ham, og han anvendte da sin hele Dialektik; en sådan Samtale ledsagedes fra hans Side næsten helt igjennem af en besynderlig Smålatter, han efterhånden havde tilvant sig, og som for alle, der den Gang kjendte ham, var noget karakteristisk hos ham.

Rasks Studier på egen Hånd toge snart en alvorligere Vending. Han læste Islandsk. Konrektor *Bloch* (nu Prof. og Rektor i Roskilde) traf en Gang den unge Dreng med en islandsk Bog, spurgte ham hvad det var, han dèr havde? og fik til Svar: o, det er kun lidt Islandsk, jeg læser. Hos Adjunkt *Suhr* (nu Rektor i Vordingborg) så Rask første Gang Heimskringla, og fik at vide, at Islænderne havde et eget Bogstav for *th*. De da udkomne trende første Dele af dette Skrift bestemtes ham til Flittigheds Belönning efter Forslag af Overlærer *Tròjel* (nu Prof. og Rektor i Nykøbing på Falster), som var Lærer i Historien; og denne Flittighedsbelönning var den nærmeste Anledning til Rasks oldnordiske Studium. — — Dette skjede da også.

Vor herlige Rektor, *L. Heiberg*, eller som vi sædvanlig kaldte ham „Manden,“ stod på det store Kateder i fjerde Klasse med en dejlig Samling af ny smukt indbundne Bøger for sig; han lod sit ene Öje løbe hen over Rygtitlerne, savnede noget, og sagde til Pedellen: Larsen! der mangler en Bog. Der var ingen fler, Hr. Rigter! svarede Pedellen. Heiberg måtte gjentage sit Spörgsmål, og fik samme Svar, indtil han endelig befalede ham at hente den Bog, der lå ovenpå (nemlig i den Sal, hvor Skolerådet sædvanlig holdtes); Pedellen kom da pustende med en tyk Foliant i Armen (den til Rask bestemte i ét Bind indbundne Heimskringla), og leverede den, til stor Moro for os alle, med de Ord: Hæ! jeg tænkte ikke vi skulde ha' den store Prottekol med. Denne Scene ville uden Tvivl alle Skolens daværende Disiple endnu kunne erindre; Rask omtaler den også i et af sine Breve.

Nu blev det islandske Sprogs Studium et alvorligt Foretagende, der aldrig ganske sattes til Side. Det var en naturlig Trang for Rask at meddele andre sine Bemærkninger; han blev således strags Lærer for Clod, og kort efter for mig. Clod havde allerede dengang af egen Drift begyndt på Grönlandsk; i nysanførte Brev skriver også han til Hansen, og beder ham skaffe sig Povel Egedes Diksionære, ligesom også Rask i samme Brev kalder ham „min Grönlænder;“ så meget villigere måtte han da finde Clod til med Iver at tage fat på det oldnordiske. Den eneste Hjælp, som Rask havde til at studere dette Sprog, var Heimskringla selv, Teksten med Oversættelserne; under Læsningen uddrog han, på samme Måde, som i sine mange senere Sproggranskninger, Sprogets Formlære ved at betragte de forskjellige Forbindelser, i hvilke hvert Ord forekom; ved et så vanskeligt Sprog, som det islandske, måtte det for enhver anden på hans Alder tykkes en Umulighed. Vanskeligheden forøgedes meget ved den ukritiske Behandling af Teksten (hvilken han i senere År oftere privatissime har udviklet mig), da ikke blot det selvsamme Ord ikke var skrevet på samme Måde, men selve de grammatikalske Former vare forvirrede; det var derfor et möjsommeligt Arbejde, ved gjentagen Sammenligning endelig at udfinde, hvilken Form der var den rette. Hans Fremgangsmåde dermed var følgende: han optegnede hver enkelt Ordform efterhånden som den forekom på sit Sted i sit Hæfte, og siterede hvor den fandtes, sammenlignede, når den kom igjen, og blev således ved, indtil endelig enkelte Navneord, Stedord, Gjerningsord, o. s. v. stode opstillede fuldstændig; dette fortsattes så længe, indtil så mange Paradigmata vare forhånden, at der kunde granskes over det hele System, hvorefter Deklinatsioner, o. s. v. skulde ordnes; da begyndte en Omarbejdelse efter ordnet Plan. På denne Måde udkastede han hele det grammatikalske System, der i sine Hovedstrøg var det samme, som det, der findes i hans ældste Vej-

ledning til det isl. Sprog. Om Udtalen kunde ikke et Menneske give ham nogen mundtlig Underretning, men også for denne søgte han at danne sig Regler, som dog især angik Sprogets Overgangslove; på en Tabel havde han da allerede, uden at kjende den virkelige Udtale, fremstillet den islandske Lydlære i den Sammenhæng, som den siden virkelig befandtes at have. Ordbogen udarbejdede Rask på lignende Måde ved at lade en dansk Ordbog gjennemskyde med hvide Blade og at tilskrive de islandske Ord efterhånden som deres Kön, Böjning, Betydning bleve klare. Af dette Grundlag udarbejdede han en islandsk Ordbog i to temmelig tykke Oktavbind, hvoraf Clod, jeg, og senere afdøde *F. L. Bendz* toge Afskrifter, der endnu ere til. Denne Ordbog indeholdt Sprogets almindeligste Ord med deres Etymologi, Jævnførelse med Angelsaksisk og andre Sprog, de grammatikalske Oplysninger og Betydningen. Rasks Dyrkelse af det islandske Sprog, som den Gang var et ubekjendt Land, gav ham også Anledning til mangen Gang på Skolen at fremkomme med en og anden Rettelse eller Oplysning til Foredraget; endnu rum Tid efter fremkom Bendz en Gang med en sådan Bemærkning, og svarede, da Læreren spurgte, hvoraf han vidste det: det står i Rasks islandske Leksikon; hvilket da vakte almindelig Latter. Til ikke at kølnes i sin Iver for det islandske Sprogs Studium opmuntredes Rask fornemmelig af Dr. *G. L. Baden*, hvem han derfor også med taknemmelig Følelse af, hvor meget han i denne Henseende skyldte kam, tilegnede sin Vejledning til det isl. Sprog; denne grundlærde Mand lånte ham mange Bøger, med andre forsynedes han fra Skolebiblioteket, og hans Studium indskrænkedes derfor ikke til Islandsk alene, men udvidedes efterhånden til Angelsaksisk, Møsogotisk, Færøisk, om hvilket han oftere søgte at få Underretning, og endelig til Sprog i Almindelighed. Men det oldnordiske blev stedse hans Yndlingsfag. — —

Mange Slags Studier drev Rask udenfor Skoletiden alene; foruden de tyske Sprogarter, til hvilke han ligefrem måtte føres ved det gamle nordiske Sprog, samlede han også fynske Provinsialismer, søgte Underretning om det grammatikalske i Provinsialdialekterne, udarbejdede Afhandlinger, og forberedte sig overhovedet til hvad han senere blev. Også Grönlandsk og Kreolsk studerede han en Tid med Iver. På flere af de yngre havde han betydelig Indflydelse; endnu i Året 1805 gjennemgik han med mig det meste af Heimskringlas første Del, og vrededes da, som siden, når jeg, tiltrukken af Indholdet, stundum foretrak at læse Oversættelsen for Betragtningen af de gamle Ordformer; en anden Beskæftigelse sysselsatte os en Tid lang, Opfindelse og Opløsning af skjulte Alfabeter, hvilket gav Anledning til at jeg lærte at kjende Runer. Men fornemmelig måtte hans modnere Alder, större Evner og höjere Udvikling virke på os yngre til at vække alvorlig Eftertanke og fri og grundig Behandling af

ethvert Studium, hvortil Skoleundervisning ellers sjælden giver Anledning. Til Livets sædvanlige Adspredelser levnedes os hverken Lyst, Tid eller Anledning; vor Vederkvægelse var en Slags regelmæssig Söndags-Sammenkomster, hvor Samtalen da ofte, hos Rask næsten altid, drejede sig om det gamle Norden; ved disse grundlagdes i vore Sjæle en Kjærlighed til Fædrelandet, til gammel nordisk Ærlighed og til et trofast Fostbroderlag, som ingen siden har svigtet. Mangen stjærneklar Aften er jeg, sædvanlig ledsaget på en Del af Vejen af Matematikeren *Krejdal*, gået bort fra denne Kreds i en Henrykkelse og Begejstring for alt hvad godt, ædelt og stort er, som man kan tænke sig den i et ungdommeligt Hjærte og en tidlig opvakt Fantasi. Flere af denne Kreds ere nu indgåede i Evigheden, men også for de tilbageblevne skal Manddommens År svinde hen som en Skygge, og vi skulle der i en fornyet Ungdom slutte Kæden på ny, som her er brustet. og da, som den Gang erkjende, at kun da leve vi, når én Idé, én Følelse, én Henrykkelse gjennemstrømmer os alle.

Rasks Kår i nysbetragtede Tidsrum vare meget trange, især i de første År. I Skolen havde han haft Skolestipendier og nydt Understøttelse ved privat Velgörenhed foruden hvad Hjælp han kunde få fra sin Familie; som Student havde han hjemmefra aldeles intet; fra Gjehejmeråd *Bülow* fik han nogen Understøttelse, og han havde siden Kloster og Regjens. Hans Fornødenheder vare knn få; hvad han kunde erhværve, anvendtes til Bøger. I det første År levede han hele Dagen af tørt Surbrød og Vand; kun sjælden kunde han göre sig tilgode med en Ret varm Mad; når dette endelig var nødvendigt, gik han om Aftenen, sædvanlig med en gammel Kavaj på, da han undså sig ved sin Trang, ned i en Kjelder, hvor han kunde få en sådan Ret for fem Skilling. Hans Venner kjende endnu en Anekdote fra den Tid. da den daværende Portner på Regjensen i en sådan Kjelder kom til at sidde lige overfor ham, uden dog hverken den Gang eller siden at lade sig mærke med at han havde kjendt ham. Når en af hans nöje Venner besøgte ham om Aftenen, og han dog gjerne, når Spisetiden kom, vilde byde ham noget, så kom atter den gamle Kavaj frem, han gik ud, og hentede i et Tørklæde nogle varme Kartofler; disse med lidt Salt til udgjorde hele Aftensmåltidet, men dette krydredes med desto kraftigere åndelig Føde. Han arbejdede på samme Tid ikke blot hele Dagen igjennem, men også en stor Del af Natten, sædvanlig til Klokken tre. Det anstrængende og trættende i hans Sprogarbejder og hans ensformige Liv gjorde ham det til en stor Trang at meddele sig; meget blev ham selv endnu klarere i det han udviklede det for andre; med sine Venner gjennemgik han derfor

ofte, stundom en hel Aften igjennem, sine nye Opdagelser, udviklede sit Sprogsystem og dets Anvendelse på de gotiske og slaviske Sprog, o. s. v.; han blev mismodig, bedrøvet, næsten vred, når man ikke kunde eller havde Stemning til at følge ham og dele de Glæder, som gik ham over alt. Således ser jeg med Vemod, at han i et af sine Breve beklager sig, at han sukkede og udgød Tårer, fordi Clod og jeg ikke vilde dele hans Sysler. Han var dog lykkelig, lykkelig som få; han vidste hvad han vilde, og Gud havde givet ham Evner til at kunne.

Johan Ludvig Heiberg.

Født i København den 14de December 1791. Hans Fader var den bekendte Translatør Heiberg. Da denne formedelst Pressefors eelser maatte drage i Landflygtighed i Begyndelsen af 1800, blev hans otteårige Søn overgiven hans fortrolige Ven Rahbek, for at opdrages af ham og hans Hustru. Men disse fortræffelige Mennesker vare just ikke store Mestere i Opdragelseskonsten, og da han havde været to År på Bakkehuset, kom han til en Faster i Kjøbenhavn, hvor han ligeledes tilbragte et Par År. Hans Moder levede imidlertid på en Gård i Sorø-Egnen. Men efter at Ægteskabet med hendes landsforviste Mand var blevet hævet, giftede hun sig sidst i 1801 med en svensk Baron Ehrensværd, der var kompromitteret ved Kong Gustav den Tredies Mord og derfor levede i Kjøbenhavn under Navn af Gyllembourg. Derefter kom Sønnen tilbage i sin Moders og Stedfaders Hus. Således blev den Lykke, bestandig at leve imellem åndrige og velopdragne Mennesker og i det dannede og højere Selskab, vor Heiberg til Del allerede fra hans tidligste Alder. Ti Translatør Heiberg havde altid set hos sig Hovedstadens bedste Hoveder, ligesom og endel franske Diplomater; hos Rahbek på Bakkehuset indfandt sig jevnlig alle større eller mindre Notabiliiteter af den æstetiske Kreds, og hans Stedfaders Hus blev også stadig besøgt af de mest dannede og tildeels fornæmme Personer, hvoriblandt mange Svenske. Hertil kom, at han hele Tiden nød en omhyggelig privat Undervisning, så at han ikke alene havde god Vejledning til at forberede sig til Eksamen Artium, men også al mulig Lejlighed til ellers i alle Retninger at uddanne sine ypperlige Naturgaver. Han tog sin Studenter-Eksamen 1809, og både ved denne og Aaret efter ved den filosofiske Eksamen stod han sig særdeles godt.

I 1811 gjorde han en Rejse til Stockholm, hvor han opholdt sig i tre Måneder og levede i den gode og elegante Selskabskreds. Efter sin Hjemkomst studerede han et Par År Medicin; men Poesi og Æstetisk sysselsatte ham dog mest, indtil han 1817 tog den filosofiske Doktorgrad. År 1814 udkom hans „Marionettheater“ (indeholdende Pottemager Walter og Don Juan), og tre År senere det romantiske Skuespil „Dristig vovet halv er vundet“, samt Komedien „Julespøg og Nytårsløjer“. Skønt allerede i disse Arbejder Heibergs medfødte Vittighed og Anlæg som komisk og dramatisk Forfatter tydelig og afgørende viste sig, saa var dog en romantisk Lyrik endnu det Fremherskende, men denne hører og så væsenlig til hans poetiske Natur, at den mere eller mindre findes i alle hans Digterværker. Hans Bekendtskab med Øhlenschlæger og H. C. Ørsted kunde naturligvis ikke andet end være gavnligt for ham; og selv hans langt hyppigere Omgang med Baggesen, både i den bekendte Fru Frederikke Bruns og i hans Moders,

Enkefrue Gyllembourgs, Hus, havde kun en skærpende, ikke nogen indskrænkende eller formynderagtig Indflydelse på ham. Ti Heiberg var en aldeles selvstændig og ejendommelig Ånd, der i Grunden var meget forskellig fra Baggesen; ja selv deres Måde at beherske og behandle Sproget på, hvor mesterlig de end begge gjorde det, var meget forskellig. Også gjorde Heibergs grundige Studium af og fortrolige Bekendtskab med den italienske og spanske Poesi, især med Calderon, ham ikke i mindste Måde mindre national, men det har i mange Henseender haft en gavnlig Virkning på den danske Digtekonst, da han aldrig var nogen blind eller slavisk Efterligner af det Fremmede, men altid en forstandig, smagfuld og konstdygtig Indfører af Såmeget deraf, som hos os lod sig anvende, hvad enten det angik det poetiske Indhold eller Formen.

Heiberg var endnu bestandig uenig med sig selv om, hvilken Livsbane han skulde vælge, fordi han med Interesse og Held havde givet sig af med så Meget: med Naturhistorie, med Mathematik, (hvori vor geniale Fysiker Ørsted havde undervist ham), med Medicin (han havde været Lærling på Frederiks Hospital), med fremmede Sprog og med Digtekonsten, så at han endnu i sit 27de År ikke vidste, om han skulde være Poet eller Æstetiker, Læge eller Naturforsker, Diplomat eller Landmåler. Heldigvis fik han 1819 offenlig Understøttelse til en Udenlandsrejse og gik nu til Paris, hvor han, med Undtagelse af et kort Besøg i London, bode hos sin Fader, som, siden han forlod Danmark, altid havde levet i Frankrig. Hans Ophold her var meget lærerigt, baade ved hans Omgang med mange udmærkede Mænd og formedelst hans Studier, næmlig af den franske dramatiske Literatur og af Musik, hvilken sidste han drev så ivrig, at han endog i en økonomisk Forlegenhed kunde give Information i Guitarrespil.

1822 forlod han Paris for at gå til Kiel, hvor han var bleven ansat som Lektor i dansk Sprog og Literatur. Som Frugter af denne Embedsstilling ere hans „Formenlehre, der dänischen Sprache“ og hans „Nordische Mythologie“ at anse. Iøvrigt følte han sig utilfreds i Kiel og blev der kun 3 År. Men i denne Tid fik han engang hos en Ven Hegels Encyclopædi til Låns, og, skjønt det kun var enkelte Steder i denne, som han rigtig kunde forstå og som sloge an i hans Bevidsthed, fængslede Bogen ham dog stærkt. På samme Tid førte et privat Anliggende ham til Berlin 1824. Her blev han nu to Måneder, uafladelig arbejdende på at trænge ind i Hegels System. Men han forlod Berlin uden at han havde opdaget den egentlige Kærne. Dette lykkedes ham dog snart efter, medens han på sin Hjemrejse opholdt sig 6 Uger i Hamborg, uophørlig sysselsat med Hegels Filosofi.“ Det traf sig,“ fortæller han selv (Pros. Skrift. 11te Bd. S. 500), „da jeg en Dag sad grublende paa mit Værelse i Vertshuset „König von England“, med Hegel paa mit Bord og Hegel i mine Tanker, og paa samme Tid lyttede til de skjønne Psalmer, som næsten uophørlig lyde fra Petri Kirkes Sangværk, at jeg pludselig, paa en Maade, som jeg aldrig før eller siden har oplevet, blev greben af et momentant indre Syn, der med Eet oplyste min Grublens hele Region for mig, og vakte i mig den mig hidtil skjulte Centraltanke. Fra dette Øieblik af var Systemet i sine store Omrids mig klart, og jeg var fuldkommen overtydet om, at jeg havde opfattet det i dets inderste Kjærne. — — Jeg kan med Sandhed sige, at hiint forunderlige Moment var noget nær den vigtigste Epoche i mit Liv; thi det gav mig en Ro, en Sikkerhed, en Selvbevidsthed, som jeg aldrig tilforn havde kjendt.“ Endnu samme År udgav han sin Afhandling „Om den menneskelige Frihed“, det første danske Skrift der indførte de Hegelske Ideer i vor Litteratur; og siden den Tid søgte han på mange Måder at oplyse sine Landsmænd om denne Lære og at give dem Smag for dens Frugter, hvilket dog ikke synderlig lykkedes.

I Året 1825 rejste han til København. Her fattede han den Beslutning at prøve på, om den franske Vaudeville lod sig nationalisere og opføre på det danske Theater. Det første Forsøg, med **Kong Salomon og Jørgen Hattemager**, lykkedes over al Forventning. Han tog nu (1826) sin Afsked som Lektor ved Kiels Universitet, og opofrede sig ganske for sin ny

Digtervirksomhed. I Løbet af et Par År udkom Aprilsnarrene, Recensenten og Dyret, Et Eventyr i Rosenborg Have, og De Uadskillelige, foruden hans Afhandling „Om Vaudevillen, som dramatisk Digtart.“ Denne ny Digtart altså, Vaudevillen, var således af Heiberg, ikke indført som en Oversættelse eller et Lån, men frembragt og grundfæstet som et nationalt Skuespil og et selstændigt dansk Drama, og han vedblev siden den Tid at levere ny Vaudeviller. Han søgte nu tillige Lejlighed til regelret og vedholdende at virke på Publikums poetiske Dom og dets Smag i Almindelighed, og udgav til den Ende i Årene 1827 og 1828 Københavns flyvende Post, hvilken også senere og med Afbrydelser, blev fortsat og tilsidst afløst af hans Intelligensblade“. I Slutningen af 1828 udkom det nationale Skuespil Elverhøi, der måske endnu mere end hans Vaudeviller vandt Publikums begejstrede Bifald. Men for Eventyr-Komedien, hvilken han senere forsøgte at indføre paa Teatret som en ny Art Drama, kunde han ikke ret vinde det store Publikums Yndest. I 1829 blev han ansat som Kongelig Teaterdigter og Oversætter, erholdt desuden Karakter af Professor og følgende År Docentposten i Logik, Æstetik og Dansk Literatur ved den nyoprettede Kongelige Militær-Højskole, hvilken Lærepost han forestod indtil 1836. I Året 1831 ægtede han den Kongelige Skuespillerinde, Jomfru Pätges, der alt dengang, uagtet sin Ungdom, erkjendtes for at være en af Teatrets udmærkede Konstnerinder, og siden i en Menneskealder blev anset for Københavns talentfuldeste og korrekteste Skuespillerinde. Fra 1849—56 var han eneste Direktør for det Kgl. Teater. Han døde den 25de Aug. 1860.

Næst Øhlenschlæger og Grundtvig har ingen af de senere Skribenter haft så stor en Indflydelse på Nationens Åndsretning som Heiberg; men Hensyn til Rummet tillader os ligeså lidt at levere nogen fuldstændigere Kritik over ham som over de tidligere Forfattere, og vi må derfor indskrænke os til et Par Bemærkninger. Der er to Ting, som fremfor andre gøre Heiberg vigtig i den danske Literatur. Det er, at han er Komediens Genføder og Smagens Vogter, og begge Dele trængte vi til. Siden Holbergs Tid havde vi vel haft enkelte nationale Komedier, men ingen Komediedigter, der kunde yde Teatret og Publikum en tilstrækkelig, både sund og behagelig Næring. Man havde derfor hjulpet sig med Oversættelser, for det meste franske Stykker. Men hvor ypperligt det Fremmede end kan være til Afveksling og Forfriskning, og i det Hele som Tilgift der, hvor det nationale åndelige Liv alt er tilstede og trives; så kan det Fremmede alene dog aldrig i Grunden og i Længden styrke og glæde et Folk. Det er derfor en Lykke, at Heiberg kom og genfødte den nationale Komedie, og at han udførte dette ikke ved et Forsøg på at efterligne de Holbergske Komedier, ti ved Siden ad Holbergs mægtige Geni og komiske Kraft vilde selv Heiberg med al sin Vittighed og Smag dog kun have taget sig mat og ubetydelig ud), men derved at han, benyttende Konstens Fremskridt og følgende Tidens forandrede Smag, indførte det ny Drama, som han i Paris var bleven bekendt med, hvor Musikken undertiden træder i Dialogens Sted. Uagtet Vaudevillen væsenlig adskiller sig fra den egenlige, Holbergske, Komedie, ved at være mere et Situations- eller Intrige- end et Karakterstykke; så følger det dog af sig selv, at ligesom der må Situationer til for at give Karakteren Lejlighed til at udvikle eller dog at vise sig (hvor Situationerne ikke naturlig komme af sig selv, således som f. Ex. i „Erasmus Montanus“, må Intrigen skabe dem, som det f. Ex. er sket i „Den Stundesløse“), således interessere Situationerne også især, fordi de vise, hvorledes Menneskene i Almindelighed te sig i disse, og hvorledes de, så at sige, modtage og behandle Situationerne, altså Skæbnens Tilskikkelser, og hermed er da Overgangen åbnet for Vaudevillen til de andre dramatiske Digtarter, hvilken Overgang Heiberg, som vi have set, ingenlunde har ladet ubenyttet. — Den nationale Tragedie derimod, som var født ved Ewald og næret ved Samsøe, var ved Øhlenschlæger kommen til fuldt og frejdigt Liv. Og da

Scener af Aprilsnarrene.

(Skuepladsen forestiller Skolestuen. I Forgrunden tilhøire et Klaveer, tilvenstre et Bord med et Teppe over, hvorpaa staaer et Skrivertøi. I Baggrunden et stort Skab. Midt i Stuen et Bord med Kaffetøi paa.)

Frue Bittermandel, Bestyrerinde af et Pige-Institut. Frøken Trumfmeier, Lærerinde. Trine Rar, Elev. Tennemann, en svensk Dandsemester. Simon, en tydsk Aventurier. Vinke, Friseur. Fugtel, Barbeersvend.

Fruen. Siden jeg nu har den Lykke at see Dem samlede her, mine Herrer, saa sig mig, om jeg ogsaa tør regne paa at De alle holde Ord i Aften. De synger dog Deres Arie, Herr Simon, den om de to Tanter?

Simon. Na, den italienske, nu veed jeg hvad De mener. (Han synger paa Mel. af Di tanti palpiti, di tante pene.) „Din Tante Tæl til ti, din Tante Lene!“ — Ja min Seel skal jeg singe den.

Fruen (til Fugtel.) Og De?

Fugtel. Jeg udfører min Fløite-Concert i ethvert Tilfælde. Men jeg har tillige det bedste Haab om at faae den lille Kink med, De veed nok, en Søn af Baagekonen paa almindelig Hospital. Det er et ualmindeligt Talent. Naar De faaer ham at høre ved Guitaren, naar han synger: Sid du var min og det Smilendes Haab og Luk op for den lille Person, saa skal De forundre Dem; han synger nogle allerkjæreste Arier. Og saa bringer jeg to af mine Colleger med, to Studiosusser Chirurgiæ, hvoraf den ene spiller Violin, og den anden Contrabas.

Fruen. Og saa spiller De for os ved Ballet, ikke sandt?

Fugtel. Vi skiftes, Frue, vi skiftes for at vi alle kan faae dandset. De skal ikke komme i Forlegenhed. Hvad Kink angaaer, han dandser ikke, han spiller med Fornøielse hele Natten n Violin.

Fruen. Nei det er jo Synd for det stakkels Menneske, han aa tilsidst falde i Søvn derover.

Simon. Ei was! han er jo Søn af en Baagekone, so aa han min Seel kunne staae sig.

Fruen. Ja det siger De nu for Spøg.

Simon. Nei min Seel om ich ger. Veed de ikke nok at ting er arvelig. En Søn af en Bonde bestemmer sig gemeenlig Ackerbrug, og bliver Bonde; en Søn af en Greve bliver neenlig Greve, og en Søn af en Baagekone er gemeenlig meget og aarvagen.

Tennemann. For øvrigt skal jeg arrangera den hele Balen, sjelf spela Violen, om det skulde gjøres behov.

Vinke. Hvad mig angaaer, saa tør jeg ikke paatage mig et end at bringe Damernes Coiffure i Orden, ifald nogen be behøve min Tjeneste. Jeg skal bringe nogle Flasker Ole ionne med.

Øhlenschlæger i høj Grad havde vakt den nationale Følelse, så vilde denne let have kunnet udarte til en ensidig Selvbeskuelse og Selvtilfredshed, hvis ikke Heiberg som Vogter over den gode Smag, der netop er en Fjende af al Ensidighed og Overdrivelse, havde holdt Nationen vågen for den øvrige Verden. Det er i Grunden også naturligt, at Smagen, uden hvilken det Skønne ikke kan erkendes og nydes, måtte få sin værdige Tolk hos det samme Folk, af hvis Skød Skønhedens Ypperstepræst her på Jorden, Thorvaldsen, udgik, og, da Smagen ikke er skabende, men ordnende og dannende, må vi finde det i sin Orden, at den, som er bleven dens dygtigste og heldigste Talsmand, er en vittig Komiker, og ikke en begejstret Tragiker; ti Tragedien indbyder, nærer, styrker og udvikler Det i os, som skal være og leve, medens Komedien bortskærer og udsondrer Det fra os, som ikke skal være, som forhindrer og forstyrrer Åndens Liv.

Amor hos Bacchus.

Bacchus.

Tys! Hvo banker paa Døren? Amor sig nærmer
Hid til min Arne? O vær hilset, uventede Gjæst!

Amor.

Ikke jeg kommer som Gjæst; jeg har mig i Skoven forvildet,
Da jeg til Tartarus nys søgte den eensomme Sti.
Men da sprang der en Tiger af Busken frem, jeg den fulgte
Hid til din Hytte, som smukt dannes af Rankernes Løv;
Og jeg hørte den jublende Larm. Da traadte jeg ind her.
Led, Dionysos, mig ud, viis mig til Tartarus Vei!

Bacchus.

Lille, hvorban forstaaer jeg dig? Siig, hvad vil du hos Pluto?

Amor.

Lethes qvægende Strøm søger mit brændende Blik.

Bacchus.

Kjære, hvad vil du ved den?"

Amor.

Ak, jeg vil drikke dens Bølge!

Bacchus.

Siig mig, spøger du, Barn?

Amor.

Nej, jeg er tørstig og hed.

Bacchus.

Nu, saa gaae til Najaden, forlang et Bæger af Kilden.

Amor.

Nei, det rindende Vand kan ikke læbske min Tørst.
Lethes rolige Bølge kan ene dæmpe min Flamme.
Før mig til Floden, thi stærk trænger min Læbe dertil.

Bacchus.

Siden du vil det, velan, saa skal jeg vise dig Veien.
Men den er lang; derfor hvil dig iforvejen ud;
Thi du er træt og mat. Kom! sæt dig lidt under Ranken,
Mens den brusende Viin styrker din synkende Kraft.

Amor.

Giv mig Crateren!

Bacchus.

Der! — Du Arme, du ryster paa Haanden!

Amor.

Tak! Det smagte mig godt.

Bacchus.

Drik da lidt mere deraf!
Iler, Mænader! her hid, og dækker Bordet i Skyggen,
Krandser Pocalen med Løv, fylder den saa til dens Rand
Med den herligste Saft, som Druens Purpur har ydet!
Kom, og gjør Løier, Silen! Følger Satyrer, med ham!
Skynd dig, du Faun, til Pan, og bed om at laane hans Fløite,
Kom tilbage i Hast, blæs os et Stykke derpaa!
Alt skal forherlige Festen til Ære for Amor, thi aldrig
Før den vingede Gud har Dionysos besøgt. —
Men hvor har du din Bue? Hvor er dit Kogger? Du plejer
Ei dig at skille ved dem, kjender jeg ellers dig ret.

Amor.

Ak, det er sandt! Jeg glemte dem før hos min Moder i Pathos;
Paa en Cypres jeg dem hang bort, thi de tyngede mig.

Bacchus.

Drik, og vær lystig, mit Barn! Imorgen vi vandre til Lethe.
Glem den kommende Dag, glem den forgangne i Nat!

Amor.

Herlig qvæger mig Druen, jeg har ei brukket den forhen;
Thi Ambrosia kun nød jeg og Nektar tilforn,
Eller den smeltende Honning, naar tidt jeg fanged i Haven
Mangen surrende Bi, røvende Sækken fra den.
Men jo sødere Næring, desmere voxte min Flamme.
Dog, o Bacchus, din Saft gyder ei Olie til.
Nei, den styrker mit Mod, og hæver Kraften som synker;
I det Fierne jeg seer Haabet at vinke paa ny.
Hvor forunderligt! Før naar i Skovens Mørke jeg lytted
Til de Toner, som Pan lokked af Rørene frem,
Blev jeg bedrøvet tilmode, jeg sukkede mere, jeg følte,
Hjertet at banke, jeg græd uden at vide, hvorfor;
Dog, nu hører jeg gjerne din Faun at spille paa Syrinx,
Munter og lystig mig er bleven den sorgfulde Klang.

See, hvor Mænaderne dandse dertil, og Satyrerne springe!
  Op! jeg blander mig selv med i den festlige Dands.
Venter! Krandser mig først med Vedbendkrandser og Viinløv.
  Ordner jer! følger mig! Nu Amor skal føre jert Chor.
Giv mig Pocalen i Haand! Jeg efter Takten bestrænger
  Jer med dens hellige Saft. Fylder den atter engang!
Rask afsted! Nu op, og nu ned! Nu cirklende Runddands!
  Evoë! Evoë! Hil Druernes mægtige Gud!

Bacchus.

Stakkels Lille! Han er ei vant til at lyde min Thyrsus;
  Hurtig den virker paa ham. See kun, hvor lystig han er!
See, hvor han dandser, og svinger sig rundt, og nipper af Bægret.
  Dog nu standser han. Træt har ham Bevægelsen gjort,
Thi han sætter sig; alt hans Dienlaage sig lukke;
  Langsomt synker han ned i det beduggede Græs.
Stille! Han sover! Nu, rører jer ei! Tys! løfter ham sagte
  Op paa Æslet! — Silen, bliv ikke vred for saa lidt!
Selv du efter kan løbe, og holde dit Æsel i Halen,
  Saa er du sikker, at ei Dyret skal rende sin Vei.
Tager nu Vedbendkrandsen af Barnets Hoved, og dypper
  Den i Vinen, og vaad slynger den atter omkring
Begge hans Tindinger og de guldguult bølgende Lokker!
  Pidsker paa Æslet! Afsted! Følger mig, hele mit Tog!
Hen til Paphos vi gaae, og søge Cypressen i Lunden,
  Hvor han sin Bue har hængt. Sagte vi lægge ham der
Under de skyggende Grene; derpaa vi forlade ham alle.
  Naar han da vaagner, og seer Buen at hænge paa Qvist
Med det skinnende Kogger, da vil han troe, at han drømte
  Hele sit Ophold hos mig; eller han tænker maaskee,
At ved Lethe han var; men naar han Krandsen har fundet,
  Siger han: „Morpheus ei bandt, eller Pluto, en slig.
Drømte jeg, hvordan blev da et virkeligt Foster af Drømmen?
  Var jeg ved Lethe, da var jeg ved en Lethe, som ei
Slukker Hjerternes Brand, men lindrer Smerten, og giver
  Mod til at taale paa ny stærkere blussende Ild.“ —
Ak, hvor vilde den Arme, ifald hans Lue var slukket
  Ved Forglemmelsens Flod, vaagne bedrøvet og tom!
Dog nu vil, naar Søvnen er endt, han trøste sig over,
  At han gjenkjender sig selv. Hvo som har Kjærlighed følt,
Vil sin Livstid heller af haabløs Flamme fortæres,
  End een eneste Dag leve med Sundhed og fri.

Scener af Aprilsnarrene.

(Skuepladsen forestiller Skolestuen. I Forgrunden tilhøire et Klaveer, tilvenstre et Bord med et Teppe over, hvorpaa staaer et Skrivertøi. I Baggrunden et stort Skab. Midt i Stuen et Bord med Kaffetøi paa.)

Frue Bittermandel, Bestyrerinde af et Pige-Institut. Frøken Trumfmeier, Lærerinde. Trine Rar, Elev. Tennemann, en svensk Dandsemester. Simon, en tydsk Aventurier. Vinke, Friseur. Fugtel, Barbeersvend.

Fruen. Siden jeg nu har den Lykke at see Dem samlede her, mine Herrer, saa sig mig, om jeg ogsaa tør regne paa at De alle holde Ord i Aften. De synger dog Deres Arie, Herr Simon, den om de to Tanter?

Simon. Na, den italienske, nu veed jeg hvad De mener. (Han synger paa Mel. af Di tanti palpiti, di tante pene.) „Din Tante Tæl til ti, din Tante Lene!“ — Ja min Seel skal jeg singe den.

Fruen (til Fugtel.) Og De?

Fugtel. Jeg udfører min Fløite-Concert i ethvert Tilfælde. Men jeg har tillige det bedste Haab om at faae den lille Kink med, De veed nok, en Søn af Baagekonen paa alminbelig Hospital. Det er et ualminbeligt Talent. Naar De faaer ham at høre ved Guitaren, naar han synger: Gid du var min og det Smilendes Haab og Luk op for den lille Person, saa skal De forundre Dem; han synger nogle allerkjæreste Arier. Og saa bringer jeg to af mine Colleger med, to Studiosusser Chirurgiæ, hvoraf den ene spiller Violin, og den anden Contrabas.

Fruen. Og saa spiller De for os ved Ballet, ikke sandt?

Fugtel. Vi skiftes, Frue, vi skiftes for at vi alle kan faae dandset. De skal ikke komme i Forlegenhed. Hvad Kink angaaer, han dandser ikke, han spiller med Fornøielse hele Natten sin Violin.

Fruen. Nei det er jo Synd for det stakkels Menneske, han maa tilsidst falde i Søvn derover.

Simon. Ei was! han er jo Søn af en Baagekone, so maa han min Seel kunne staae sig.

Fruen. Ja det siger De nu for Spøg.

Simon. Nei min Seel om ich ger. Veed de ikke nok at Alting er arvelig. En Søn af en Bonde bestemmer sig gemeenlig til Ackerbrug, og bliver Bonde; en Søn af en Greve bliver gemeenlig Greve, og en Søn af en Baagekone er gemeenlig meget fix og aarvagen.

Tennemann. For øvrigt skal jeg arrangera den hele Balen, og sjelf spela Violen, om det skulde gjøres behov.

Vinke. Hvad mig angaaer, saa tør jeg ikke paatage mig andet end at bringe Damernes Coiffure i Orden, ifald nogen skulde behøve min Tjeneste. Jeg skal bringe nogle Flasker Ole Colonne med.

Fugtel. Og jeg skal i Morgen tidlig barbere alle Herrerne, inden de gaae herfra.

Fruen. Er det ikke, som jeg siger? Med saadanne Venner har man ingen Nød.

(Zierlich, Lærer i Institutet, kommer hurtigt ind, og tager sin Kjole ud af Skabet, og trækker den paa.)

Zierlich. Geschwindt, lad mig faae min Kjole! Madam Rar er ved Døren, jeg saae hende gaae over Gaarden.

Fruen. Hvor har De tømt Kurven?

Zierlich. I Forstuen, for Hastværks Skyld. Jeg har væltet det hele Overflødigheds-Horn ud paa Gulvet; derfra kan vi let faae transporteret det hen i Kjøkkenet.

(Madam Rar, Frugt- og Vildthandlerske, kommer ind.)

Madam Rar. God Dag, gode Frue, god Dag! og tusind Lykønskninger til Deres gode Geburtsdag.

Fruen. Jeg er ganske skamfuld over alle de gode Sager, De har sendt mig.

Madam Rar. O Bagatel! det er ikke værdt at tale om. — God Dag, Trine!

Trine. God Dag, lille Moder!

Madam Rar. Nu hvorledes skikker Trine sig, min gode Frue Bittermandel?

Fruen. Vel nok, Madam Rar, det er saamæn den flittigste og artigste Elev vi har her i Institutet. Med hende vil De nok blive fornøiet, hun gjør en ypperlig Fremgang.

Madam Rar. Ja Gud give det! Det er saamæn en svær Byrde at opdrage saadant et Pigebarn, og et stort Ansvar for Gud og Mennesker.

Frøkenen. Vi ere meget vel tilfredse med hende.

Zierlich. Udmærket godt med Kryds.

Tenneman. Ja Kors! Mamsellen er mycke bra i sine Ting.

Madam Rar. Jeg takker Gud daglig paa mine Knæe, fordi jeg har faaet hende paa et godt Sted og vel ud af Huset. Jeg har saameget at tage vare paa hjemme i min Boutik, at jeg umulig kunde holde Øie med hende. Der er nu denne forbandede Dreng, denne hersens Hans Mortensen, som vil lege Kjæreste med hende, og render efter hende allevegne. Jeg beder Dem fremfor alt, Frue, at passe vel paa at han ikke kommer her.

Fruen. Gud bevares!

Frøkenen. Nei det kan De være rolig for.

Madam Rar. Ja for De kan troe, det er en intrigant Krabat. Han practicerer sig ind allevegne. Om det saa var imorges, saa kom han saamæn og snusede omkring i Boutiken, og gjorde sig saa vigtig, som om han havde Statssager at forebringe, men det var ikke andet end et Paaskud for at see om Trine ikke skulde være der. Men De kan troe, jeg feiede ham ogsaa afsted, saa han fik

Been at gaae paa. Og saa stjal han mig ovenikjøbet en halv Snees Borsdorffer-Æbler.

Fruen. Jeg lover Dem højt og helligt, at han skal aldrig sætte sine Been mere her. Han har saamæn ikke været her siden Juul.

Madam Rar. Ja min gode Frue, jeg stoler paa Deres Løfte, for jeg vil slet ikke at Trine skal have nogen Kommers med den forbandede Dreng. Men lad os nu ikke mere tale om det. (De sætte sig om Kaffebordet.) Trine har gjort prægtige Fremskridt i Syening. Det var en kostelig Skærm, som hun forærte mig til min Geburtsdag.

Frøkenen. Ja De maa ogsaa vide, det var et Examens-Stykke.

Madam Rar. Men uden Fortrydelse, hvoraf kom det at jeg maatte betale fem Rigsdaler for den, da hun dog selv havde syet den? Det er saamæn ikke for de snavs Penge jeg spørger derom .....

Frøkenen. O de fem Rigsdaler! Nu veed jeg hvad De mener. Det skal jeg strax forklare Dem! Seer De, til Examens-tiden har enhver saa meget at tage vare paa, at ingen kan faae gjort med egen Haand blot Halvparten af sit Arbeide. Det er Skik og Brug at lade fattige Piger i Byen sye Examens-Arbeiderne færdige, og saa giver man saadan Een en Rigsdalers Penge derfor.

Madam Rar. Fem Rigsdalers Penge vil De nok sige.

Frøkenen. Jeg beder om Forladelse, jeg fortalte mig.

Madam Rar. Ja Gud bevares! det var saamæn ikke derfor jeg spurgte derom. De Penge ere meget vel anvendte. Men siden jeg nu engang er her, kunde jeg ikke faae at høre en lille Prøve paa Trines Fremgang i sine Videnskaber? Jeg seer at her er baade Lærer og Lærerinder tilstede.

Zierlich. Madam! De har at befale. Lad os begynde med Geographien. Siig mig, lille Trine, hvor ligger Amsterdam?

Trine. Det er Hovedstaden i Engelland.

Zierlich. Stop!

Madam Rar. Nei det er min Tro ikke saa. Saa ulærd jeg er, saa veed jeg dog, at Amsterdam ligger i Holland, for derfra faaer man deilige hollandske Østers.

Zierlich. Ja hun vidste det meget godt; hun fortalte sig kun. Men De seer dog, hun kom det temmelig nær; thi Holland er nær ved Engelland, og desuden ende begge disse Landes Navne paa Stavelsen Land. Nu skal De see. (til Trine). Siden Du nævnede Hovedstaden i Engelland, hvad hedder den da? Nu? — Lon — Lon — Lond —

Trine. London.

Zierlich. Meget rigtig. Hvor mange Indbyggere har London?

Trine. Over fire Tusinde.

Zierlich. Ja det er vist.

Madam Rar. Ja det er det min Tro ogsaa, for der ska endnu være flere Mennesker i den ene By end i Kjøbenhavn og Christianshavn tilsammen. — Men lærer hun ogsaa sin Religion?

Zierlich. Tilvisse. Lad høre Trine: Mod hvem har Mennesket Pligter?

Trine. Mennesket har Pligter, først imod sig selv, ... for det andet . . . . for det andet . . . .

Zierlich. Ja lad os kun blive staaende ved det første. Hvilke ere Menneskets Pligter imod sig selv?

Trine. At spise, drikke, klæde sig, erhverve Formue, holde sig reenlig og overhovedet gjøre alt hvad som tjener til Selvopholdelsen.

Madam Rar. Det kunde hun min Tro perfekt. Men hvordan gaaer det med Sprogene?

Frøkenen. Trine, læs et Stykke Fransk for Din Moder. Tag Hallagers Læsebog.

Trine (tager Bogen.) Hvor skal jeg læse?

Frøkenen. Slaa op paa første, bedste Sted. Der!

Trine (læser). „Laissez la vanité." — Laissez —

Frøkenen. Laissez? lad fa — lad fa —

Trine. Lad fare.

Frøkenen. Rigtig. Videre.

Trine. La vanité —

Frøkenen. Nu hvad er vanité? Van-i-té?

Trine. Lad fare at komme Vand i Thee. (læser). „Donnez moi une marque". Giv mig en Mark.

Madam Rar. Det gaaer saamæn rask.

Frøkenen. Det er nok. Nu skal De høre, hun taler ogsaa Sproget. (til Trine). Marchez vous quelquefois dehors et promenes? Allons courage, ma petit demoiselle!

Trine. Oui comça.

Frøkenen. Combien êtes vous agé?

Trine. Oui comça.

Frøkenen. Il est bien-tôt été. Voulez vouz prendre avec l'institut au jardin des bêtes?

Trine. Oui comça.

Madam Rar. Det gaaer som en Kjæp i et Hjul. Vel svarer hun ikke meget . . . .

Fruen. Men det lidt hun siger er vel anbragt.

Zierlich. Man maa netop forstaae et Sprog grundigt, for at kunne udtrykke sig deri med den fornødne Korthed.

Tenneman. Mamsellen har en ofantlig vakker Accent uti Fransyskan.

Zierlich. Det Tydske gaaer ligesaa godt. (til Trine.) Wann sollen Sie zu Confirmation stehen?

Trine. Sechzig Jahr.

Madam Rar. Ja det kan jeg forstaae. Hun siger, naar hun bliver sexten Aar. Ja det er nu altsamnen meget godt; de Sprog kan komme hende til Nytte, naar hun skal handle og kjøbslaae med Fremmede i Boutiken. Men der er endnu en vigtig Ting tilovers, og det er Regning; ja det er saamæn det allervigtigste for et Fruentimmer i hendes Stilling. Staaer hun sig godt i Regning?

Zierlich. Det forstaaer hun fra Grunden af. Trine, hvad er Regula de Tri?

Trine. Det er saadant noget som: naar et Pund Kirsebær koster to Mark otte Skilling, hvad koster saa en Parquet-Billet?

Madam Rar. Aa Snak, Barn, der er jo ikke Komedier i Kirsebærtiden.

Zierlich. Ja jeg skal have den Ære at sige Dem, hun mener en Parquet-Billet til Moerskabs-Theatret paa Vesterbro.

Madam Rar. Ja det er en anden Sag. Kan hun da regne det Stykke ud?

Zierlich. Det er rigtig nok noget vidtløftigt.

Madam Rar. Ja jeg forlanger det ikke. Men jeg gad nok høre hendes Fremgang i Musik.

Frøkenen (sætter sig ved Klaveret.) Kom, Trine syng Din Arie. (Synger.) „In diesen heiligen Hallen." — Naa kom nu.

Trine. Nej jeg er saa forkjølet; jeg er ganske hæs.

Madam Rar. Et lille Stykke.

Frøkenen. Det gaaer nok. (præluderer.) Naa, hvor bliver Du af?

Trine. Jeg kan virkelig ikke.

Frøkenen. Aa Snak det gaaer nok.

Trine (gaaer bort fra Klaveret, og vender sig til de Andre).

Mel. An dem schönsten Frühlingsmorgen.

Nei det maae De mig forlade,
Jeg idag ei synge kan,
Ei en eneste Roulade
Jeg at gjøre var istand.
Hvis jeg skal, Mama,
Faaer jeg tralle da:
Fa la la la la la la.

(Frøkenen reiser sig fra Klaveret.)

Ja for Snue, jeg Dem sværger,
Kan jeg knap en Node see,
Selv den lette Fidelberger
Vil ei gaae.

Frøkenen (corrigerende).

»Fidèle berger.«

Trine.

Hvis jeg skal, Mama,
Faaer jeg tralle da:
La la la la la la la.

Madam Rar. Ja ja, naar hun ikke kan synge, saa vil vi ikke heller plage hende.

Tennemann (tager sin Violin op af Lommen). Men sedan Mamsellen ikke er enrhumerat paa Føtterne, saa kan hun låta see sine Progresser uti Dans. Allons, à votre place. (Til Madam Rar.) Dette her er en Pas de deux, som jeg har componerat for Frøknerna Gyldenasparges, Døttrar af Excellencen Greve Gyldenasparges, som er gift med en Dotter af Baron Silverkartoffel. Det er en stor Seigneur uti Sverrige. Jeg har i många Aar varit Dansmestare hos hans Famille. Attendez; Mamsellen vil nu dansa Solo, men det er dog en Pas de deux; jeg vil sjelf figurera deri, før at gi' Madamen en Idee om Ensemblen. (Til Trine.) Eh bien, commencez.

(Under denne Replik flyttes Kaffebordet hen i Baggrunden paa høire Side af Døren. Alle sætte sig ned i en Række paa venstre Side. Tennemann spiller, Trine dandser under følgende Sang. Han figurerer med hende, og gnider af og til paa Violinen.)

Mel. af Cendrillon: A quoi bon la richesse.

Tennemann.

En avant deux, en arrière!
Uttilbeens! Hufvud rak!
Saa! det er en annan Sak!
Var lite meer légère!
Queue de chat! Nu giv mig Handen,
Først den ena, saa den anden.
Animeer sin Mouvemang!
Ja, hun har et stort Talang.
Staae! Staae!
Nu dansar jag ena, Mamsellen seer derpaa.
Saa vakker en Solo vist aldrig før man saae.

Chor.

Saa prægtig en Solo vist aldrig før man saae.
Hvad er detta? ta mig tusin!
Uttilbeens, har jeg sagt!
Vil Mamsellen give Agt!
Vred blir jeg i Kabussen.
Hun maa troe, hun tør ej sjase.
Runda Armar! Avec grâce!
Hufvud rak! Hold Takt! ça ça!
Saa! nu gaaer det mycke bra.
Staae! Staae!

Nu dansa vi sammen; hvr vakkert er ei det!
Saa hvar à sa place, og tilsidst en Pirouette!

Chor.

Bist aldrig vi skued saa stolt en Pirouette!

Madam Rar. Naa det maa man sige, om hun aldrig havde lært andet, saa har hun lært Dandsen tilgavns.

Tenneman. Naar Madam er satisfaite, saa er jeg mycke flatteret derover.

Madam Rar. Ak jeg kan næsten ikke bare mig for at græde af Glæde over min Datters store Fremskridt i sine Videnskaber. Ja saadant et Barn er lykkeligt, dersom hun bare skjønnede derpaa.

Fruen. Der bliver ingen Umage sparet med hende.

Frøkenen, Nei det veed Gud!

Zierlich. Vi gjøre alt for at danne hende til et værdigt qvindeligt Medlem af Samfundet.

Madam Rar. Ja hun er i gode Hænder, og De kan stole paa min Erkjendtlighed. — — Naa jeg vil ikke opholde Dem længere. De har nok at bestille. Jeg kommer igjen iaften. Hvad Tid er det?

Fruen. Selskabet samles Klokken fem.

Madam Rar. Meget vel. Farvel, farvel! Dersom det var muligt, jeg kunde faae min Kurv tilbage i Eftermiddag, saa var det mig kjært.

Fruen. Den skal blive Dem tilsendt om lidt.

Madam Rar. Det haster ikke. (til Frøkenen.) Naa, hvordan blev det med Presenten?

Frøkenen. Vi tog det Sjal til halvfjerdsindstyve Rigsdaler. Børnene bringe det med iaften.

Madam Rar. Ja det var ogsaa det rigtigste. Nu farvel! (gaaer.)

Om den gode Tone i det selskabelige Liv.

(Taget ud af: Et Brev fra Urbanus i Kjøbenhavns flyvende Post.)

Min Herre!

Hvad man i private Selskaber forstaaer ved god eller slet Tone, det veed Enhver, eller troer i det mindste at vide det, thi her sætter Enhver saa megen Priis paa at besidde hvad man kalder den gode Tone, at han i det mindste stræber efter at tilegne sig den; hvis han derfor skulde synde imod den, da skeer det for det meste uvitterligt, og det er allerede et stort Skridt til selskabelig Civilisation, naar man i hele sin Adfærd lægger dens Princip for

Dagen, selv om man ikke altid har Forstand eller Dannelse nok til at fyldestgjøre det. Den gode Tone i en højere Forstand er vel saaledes endnu bestandig en Sjeldenhed, thi kun de Færreste forstaae at føre en smuk og aandrig Conversation; at sige en Compliment uden at blive flaue, en Bitterhed uden at blive uartige; at finde Grændsen mellem at tale for lidt og for meget; at vælge passende Tid og Sted til ethvert Conversations-Æmne; at beherske Samtalen, uden at usurpere den; at disputere uden at fornærme; at foretrække en Person, uden at gjøre Opsigt; at undgaae en anden, uden at støde; at være fri, uden at gjøre sig til Kammerat; at vise Respect, uden at subordinere sig; og saa fremdeles, bestandig holde den rette Middelvei i alle de utallige Modsætninger, der i Selskabet, som i alt andet, gjøre sig gjældende, og som man ikke selvstændig kan beherske, uden at kjende deres Væsen og Betydning, d. e. ikke uden at besidde den høieste Grad af Dannelse, saavel i intellektuel, som selskabelig Henseende. Men det gaaer her ligesom med Frimureriet: Kun Faa ere de virkelig Indviede; de, hvis Opdragelse endnu ikke er fuldendt, maae holde sig til visse udvortes Tegn og Symboler, i hvis Grund de ikke have nogen klar Indsigt; de følge dem som Autoriteter, hvis udvortes Cruste den indre Erkjendelse endnu ikke har opløst til en flydende Tilstand, og assimileret med sig selv. Den Magt, Autoriteten udøver, er ligesom den Dressur et Dyr maa underkaste sig, og er hos Mennesket, som hos Dyret, det første Skridt til Civilisation, omendskjøndt den i en vis Henseende er det Modsatte af Erkjendelsen; og saaledes er det da begribeligt, at selv raae Mennesker kjende og iagttage de udvortes Tegn paa selskabelig Dannelse. Enhver veed f. Ex., at man, saa meget som muligt, skal vise sig forekommende i Selskabet, især mod Damer og ældre Personer, at man skal overlade dem de bedste Pladser, det første Valg i enhver Ting, at man, hvis en Dame taber noget, skal bukke sig og tage det op, at man skal vogte sig for at støde Folk med Albuerne, eller træde dem paa Fødderne, o. s. v. Uden Iagttagelsen af disse ganske trivielle Høflighedsregler vilde det blive utaaleligt at leve med Mennesker; ja selv det virkelig gode Selskab vilde blive overordentlig indskrænket, eftersom en Mængde halvdannede Personer, som nu i det mindste figurere deri, ellers maatte aldeles udelukkes derfra. De Fleste af disse betragte hine og lignende Regler som tilfældige Former, hvilke man i det selskabelige Liv er nødt til at underkaste sig, saalænge de ere gjældende, men som gjerne kunde vige Pladsen for andre, naar det maatte behage Tilfældet at indføre saadanne. De betragte Høfligheden omtrent som en Mode, man er nødt til at følge, for ikke at gjøre Opsigt; ligesom denne kan afløses af den modsatte Mode, saaledes mene de, at Høfligheden ogsaa gjerne kunde afløses af Grovhed; om den ene eller den anden er herskende, forekommer dem saa ligegyldigt, som om Moden fordrer at man skal bære en rund eller en trekantet Hat.

Om Middagsmaaltider.

(Flyvende Post 1830).

Da nu dog Toilettet, tiltrods for alle de anbragte Besparelser, ikke desminbre overstiger mangen, især større Familiers Evner, saa maa det Foder, som denne Kjæphest fortærer, spares paa andre Maader. Men som det gjerne gaaer, at man anbringer Besparelsen paa urette Sted, saaledes ogsaa her. Det, hvorpaa de fleste Familier knibe, er Middagsmaaltidet. Og dette staaer igjen i Forbindelse med deres Lyst til Ostentation; thi ligesom de, naar de engang have indbudt Fremmede, ofte forfalde til en latterlig Overdaadighed i Spise- og Drikkevare, saa leve de igjen til Dagligbrug saa slet, at det næsten er uanstændigt. Der ligger et ubevidst Raisonnement til Grund for denne Fremgangsmaade. Man har hørt tale om, at Mad og Drikke høre til de underordnede, jordiske Ting; at man ikke bør leve for at spise, men spise for at leve, og deslige. Ikke desminbre er den slette Levemaade dog langt fra at være grundet i en stoisk Foragt for de jordiske Ting eller for Livets underordnede Betingelser, thi jo større Ligegyldighed man viser mod denne Gjenstand, desto mere driver man Afguderi med andre ligesaa jordiske, ligesaa underordnede Fornødenheder, men som snarere kunne tilfredsstille Forfængeligheden og Pralesygen. Klædebragten falder i Øinene; derfor maa denne være udsøgt og elegant. Middagsmaaltidet derimod sees ikke og smages ikke udenfor Familiens Kreds; derfor kan dette være saa usselt og saa uskjønt som muligt. — — Og endelig, denne Ligegyldighed, som vises mod Maaltidets enkelte Bestanddele, røber sig ligeledes i Arrangementet af det Hele, i Retternes passelige Sammensætning til et Heelt, i den fornødne Omhu for Opvartningens Orden og Nøiagtighed, i Bordbækningens Reenlighed og Skjønhed, i selve Maaden at sidde tilbords, og i at føre en Samtale under Maaltidet. De færreste Familier have et eget Spiseværelse, og dog er dette langt nødvendigere end en Selskabssal. I det Hele behandles Maaltidet yderlig en bagatelle, uden Hensyn paa Passelighed, Anstændighed, Skjønhed og Elegance. Men heri har man stor Uret. Netop fordi et Middagsmaaltid er en Nødvendighed, som daglig gjentager sig, bør man saa meget mere forhøie Skjønheden og Nydelsen deraf, uden at dog nogen Anstrengelse derfor bør være synlig, eller store Ophævelser gjøres derover, som om der tillagdes Tingen en uforholdsmæssig stor Vigtighed. Tieck har i sin Phantasus sammenlignet et vel ordnet Maaltid med et dramatisk Kunstværk, der har Exposition, Forvikling og Catastrophe. Men den bedste Anskuelse af denne Gjenstand vil man finde i Rumohrs aandrige Skrift „Geist der Kochkunst“, en Bog, som er fuld af velgrundede og fine Bemærkninger, om hvis Mulighed de fleste Huusmødre ikke have den fjerneste Anelse. Middagsmaaltidet er

af en dybt indgribende Betydning i Familiens huuslige Liv. Man kan dristig antage, at hvor denne Gjenstand behandles uden Tact, Orden og Skjønhedssands, der mangle de samme Egenskaber i alle Familiens øvrige Forhold. Hvo har ikke været Vidne til de saa almindelige Familie-Maaltider, der mere ligne Tilfredsstillelsen af en dyrisk Nødvendighed, end en behagelig Forening, hvis materielle Formaal underordnes et høiere Hensyn? En uskjøn Bordbækning, en slet Anretning stemme allerede ubehageligt. Den ilde beregnede Besparelse at holde faa og uduelige Tjenestefolk gjør, at Opvartningen for største Delen maa besørges af Huusmoderen og de voxne Døttre, som derfor idelig reise sig fra Bordet, og løbe ud og ind, hvorved Conversationen tilintetgjøres, og den saa velgjørende Rolighed forsvinder. Smaa Børn sidde tilbords med de Voxne, spise og drikke paa en Maade, som betager disse deres Appetit, og bidrage ved deres Brøvl til at forstyrre Roligheden og Samtalen. Man reiser sig endelig fra Bordet, med en tom og forvirret Fornemmelse, som efter Lyden af en Stampemølle eller af en Kobbersmeds gjentagne Hamren, og er ligesom døv paa Sjælen. En Lykke er det endda, om man i det mindste har faaet den legemlige Hunger tilfredsstillet. Derimod skulde og burde Middagsmaaltidet være et af de stadige og behagelige Foreningspuncter for Familien, hvor dens forskjellige Medlemmer, efter iforveien at have gjensidigen isoleret sig, efter at have røgtet hver sine særskilte Forretninger, og efter at have overladt sig, hver for sig, til den for Sindet saa velgjørende Eensomhed, kunde samles, og nu i den aandrige Forening af Alle supplere hvad der i Eensomheden og Isoleringen er eensidigt og ufuldkomment. Men denne velgjørende Contrast kommer sjelden tilveie, thi Familien adskiller sig ikke nok, til at dens Forening om et fælleds Bord kan vinde den Kraft og Intensitet, som ene Modsætningen skjænker.

Thomasine Christine Gyllembourg, f. Buntzen.

Moder til J. L. Heiberg (Side 493), var født i Kjøbenhavn 1773 og døde sammesteds 1856. Hun var Forfatterinde til en Mængde anonyme Noveller og Fortællinger, som Heiberg udgav, den første i „Flyvende Post“ 1828 under Navnet en „Hverdagshistorie“, hvoraf det nedenstående Stykke er taget. Hendes nøje Kendskab til Mennesket og til Familielivet, hendes smagfulde Anlæg og smukke Fremstilling, samt hendes lette og klare Stil, gjorde disse Fortællinger til en Yndlingslæsning for det dannede Publikum.

Jeg lovede af et oprigtigt Hjerte alt hvad Anton ønskede af mig, og vi skiltes ad for at reise, hver sin Vei. — Da jeg gik op og ned ad Dækket paa Dampskibet i mine eensomme Betragtninger,

kunde jeg ikke undlade at sammenligne Antons Følelser for Maja med mine for hendes Søster. — Forunderlig, sagde jeg til mig selv, er denne Følelse vi kalde Kjærlighed. Den synes, ligesom Palmen, kun at kunne voxe, naar den bliver nedtrykt i sin Barndom. Jeg har ogsaa læst et Sted at Kjærlighedens Træ maa vandes med Taarer, ligesom Frihedens med Blod. — Lykkelig er dog Den, der bærer en saadan alt opfyldende Følelse i sit Hjerte; naar kun et Haab, det være aldrig saa lille — ikke større end Antons — besjæler ham, saa er denne lille Gnist af Haab ligesaa lyksaliggjørende som nogen Vished kan være. — Dog Ægteskab kan vel være lykkeligt uden Lidenskab; ja allerlykkeligst uden denne. — Under slige Tanker naaede jeg Kjøbenhavns Toldbod og steg iland, glad og let tilmode.

Et gammelt Mundheld siger: Kongens Tjeneste gaaer for Gudstjeneste. Jeg fandt det pligtmæssigt at anvende denne Leveregel paa den lille blinde Guds Tjeneste, som man er altfor tilbøielig til at lade gaae for alting. Jeg besørgede derfor adskillige nødvendige Forretninger, inden jeg, lige i Middagstimen, betraadte mine tilkommende Svigerforældres Huus. Man var uvidende om min Ankomst. Jeg blev lukket ind i en smukt meubleret Sal, hvor det første der mødte mine Øine, var min Fido, der laae paa en ziirlig Pude i en Krog af Salen. Fornøiet fløi jeg hen imod den, og uden at gjøre mig videre Tanke om dens Ubevægelighed, bukkede jeg mig ned til den for at klappe den. Man tænke sig min Overraskelse — jeg kan gjerne sige min Skræk! — Den var død! udstoppet var min skjønne livfulde Hund. Iiskoldt var dens blanke Legeme, med døde Glasøine stirrede den fælt paa mig. Jeg stod som jeg selv var død og udstoppet, da Døren gik op og Jette med et Glædesskrig fløi mig om Halsen, og derpaa løb mod den halvaabne Dør og raabte: „Moder, Moder, her er min Kjæreste!“ — En endnu meget smuk og elegant klædt Kone traadte ind, og hilsede mig med et hjerteligt Favnetag, som om jeg havde været hendes egen Søn. Man førte mig nu ind i Dagligstuen, men først kunde jeg dog ikke undlade at vende endnu engang mit Ansigt mod den udstoppede Hund; Jette førte mig hen til den, og sagde: „Jeg har grædt mangen Taare over Din Hunds Død, men jeg har ikke villet skrive Dig til derom, fordi jeg paa denne Maade vilde overraske Dig. Er den ikke fortræffelig udstoppet? Seer den ikke ud som den var levende?“ — „Jo alt for meget,“ svarede jeg, med Møie skjulende det forstemte Lune, hvori denne velmeente, men slet betænkte Overraskelse havde sat mig. Ved min Indtrædelse i Dagligstuen blev min Misfornøielse endnu forhøiet ved det for mig besværlige Selskab jeg der forefandt af fire fremmede Damer af forskjellig Alder og Udseende der alle bleve mig forestillede som forenede med Huset i Venskab eller Slægtskab. De vare alle, saavel som Husets egne Fruentimmer, ivrig beskjæftigede med Skræddersyning. Borde, Sopha,

alle Stole, laae saa fulde af færdige og ufærdige Klæder og Sytøi, at Jette og et Par af Damerne havde nok at gjøre med at skaffe mig en Stol at sidde paa. Efter et kort Ophold vilde jeg gaae, men man forlangte saa eftertrykkeligt at jeg skulde blive og spise der til Middag, at jeg indvilligede deri, saameget mere som jeg ønskede at gjøre min tilkommende Svigerfaders nærmere Bekjendtskab. Jeg havde ofte seet ham, men vi havde dog aldrig nærmet os til hinanden. Strax efter kom han hjem, hilsede mig alvorligt og høfligt med faa, men indholdsrige Ord, og begyndte derpaa en stille, ligegyldig Samtale. Med stor Møie og Anstrengelse blev der ryddet af Bordet, og dette blev endelig dækket under paafaldende Mangel paa Ziirlighed og Orden, der ligesom det meget slette og knappe Maaltid var forunderlig afstikkende mod de elegant meublerede, skjøndt uordentlige Værelser og de pyntelige modernt klædte Damer, som ved Bordet næsten streb om eet og samme Glas, for graadige at udstikke den ene halve Pot Øl efter den anden. Paa denne Lidelse gjorde Hr. H. en ædelmodig Ende, ved at forlange Viin og Viinglas, for at drikke paa min Velkomst. Efter en overmaade lang Pause bragtes ogsaa dette tilveie, og min tilkommende Svigerfader udbragte min Skaal paa en for mig saa behagelig Maade, at jeg ikke blot glemte alle de forudgangne smaa Ubehageligheder, men endogsaa med den bedste Mine slugte en Kop saakaldet Caffe, som Jette bragte mig af sin egen Tillavning, men som jeg under andre Omstændigheder gjerne havde bortbyttet for den værste Mixtur. Da Hr. H. nu gjorde Mine til at gaae bort, greb jeg med Glæde Leiligheden for at følge ham; men Moder og Datter bestormede mig saaledes med Bønner om at skjænke dem denne første Aften, jeg kunde tilbringe med dem, at jeg taalmodig lagde min Hat fra mig, og tog Plads hos Damerne, der allerede for længe siden igjen sad ved deres Sytøi. Hr. H. var borte, en meget hendøende Samtale begyndte. Man spurgte mig om min Reise, om fremmede Steder. Jeg bestræbte mig forgjæves for at være saa underholdende som jeg formaaede, men hver Gang jeg begyndte at komme lidt i Aande, blev jeg afbrudt af Damerne, der efter et hurtigt Om Forladelse, henkastet til mig, meddelede hinanden vigtige og uopsættelige Anmærkninger om deres fælleds Arbeide. „For Guds Skyld, Louise! Du vender dette Ærme forkeert!" — „Nei, vist gjør jeg ikke! see kun det er ligesom det andet." — „Ja, saa er det andet ogsaa forkeert." Nu begyndte en lang Discussion herom. — Saa løb det fra den anden Side: „Fru H., jeg har ingen Bændler mere." — Eller: „Jette giv mig en ny Synaal," o. s. v. Derpaa vendte man sig til mig: „Jeg beder Dem tusinde Gange om Forladelse, at vi maatte afbryde Dem midt i en Mening. Det var om Landlivet i England, vi talede: det er saa behageligt, sagde De?" — og saaledes gik det i et Par Timerstid, til jeg med inderlig Fornøielse saae Theemaskinen bæres ind, og uagtet jeg ikke er nogen Elsker af Theevand, saa fandt jeg dog

et inderligt Behag i Maskinens Piben og Snurren, der forekom mig som en langt fornuftigere Tale end den vi nylig havde ført. Nu er da Aftenen snart forbi, tænkte jeg, men — hvad gjør Fruen? Neppe har Jette reist sig for at skjænke Thee, førend hendes grusomme Moder siger: „Hør Jette: til Belønning for vor Flittighed idag, saa forlyst os først med at spille den Sonate jeg holder saameget af.“ — „O ja søde Jette!“ lød det nu fra alle Kanter. Jette satte sig til Pianofortet og spillede et Uhyre af en Sonate; i det mindste forekom den mig som det længste Musikstykke jeg i min Livstid havde hørt. Jeg bandede i mit Hjerte den berømte Componist. Theemaskinen faldt ogsaa i Søvn derover, og efter mange frugtesløse Forsøg paa at bringe den igjen ilive, begyndte man endelig at nyde den lunkne, tynde Thee, som blev bragt de flittige Damer til deres Arbeidsbord, som de ikke vilde forlade. Da dette nu var overstaaet, og Damerne havde med mange Besværligheder faaet deres Arbeidsredskaber samlede, og hver sit indpakket, var det næsten en Time over Midnat. Nu opstod der en stor Hvisken mellem Veninderne og Husets Damer; hvorpaa Jette udbrød: „Det skal ikke bekymre Dem! min Kjæreste er en galant Cavaleer! han vil med Glæde følge Dem allesammen hjem.“ — Jeg var umaadelig søvnig, endnu træt af Reisen, og i al Fald var Glæden det ringeste ved denne Sag; imidlertid da ingen anden Udvei var, gjorde jeg saa god Mine som muligt, og fulgte disse fire Damer til alle Byens fire Hjørner, saa jeg først kom hjem Kl. 3 om Morgenen. I hvor godt Humeur jeg var, vil jeg lade Enhver bedømme.

Saaledes gik, paa lidt Forandring nær, hver Dag i min Bruds Hjem. Altid den samme Uorden og Uro, den uophørlige Syning paa Klæder, Kraver, Kapper o. s. v., som om intet andet i Verden var til end Pynt og Moder; altid det samme Gnieri i alt andet. Kun i dette Stykke og i hvad der ellers gav en forfængelig Glands, var man ikke nøieregnende med Udgiverne; kun dette allene fandt man, var Penge og Møie værd. — Hr. H. var, som jeg snart bemærkede, en Mand, der aldrig spildte unyttige Ord, aldrig blev hidsig, men naar han engang havde en bestemt Villie, forstod at sætte den igjennem. Jeg tog mig imidlertid vel iagt for ikke at tilbringe flere Timer der i Huset, end den nødvendige Høflighed og Opmærksomhed strængt udkrævede. Jeg var i nogen Tid, som Een der Dagen i Forveien har været til et Drikkegilde, saa tom og forvirret i Hovedet, at ingen fornuftig Tanke kunde finde Plads der. Jeg havde mange Forretninger; jeg fordybede mig i dem, og undflyede at tænke paa mine egne Anliggender.

En Maanedstid efter min Hjemkomst, da jeg en Middag var indbuden til at spise hos H's, havde jeg forskaffet mig nogle Comediebilletter, som jeg haabede vilde fornøie Husets Damer og desuden lette mig den Lidelse, evig at være i Selskab med de mig

uudstaaelige Veninder som aldrig manglede der. — Men syntes det altid der i Huset som om en Risse drev sit ondskabsfulde Spil, saa var det den Dag nu reent en Tyge Brahes Dag. Uagtet man vidste at vi skulde itide i Skuespillet, for at faae en god Plads, kom vi dog ikke tilbords førend Klokken fem, og da havde Kokkepige og Kat saaledes sammensværget sig, at den halve Mad var røget, den halve stjaalen, saa at vi bogstavelig reiste os fra Bordet uden at have nydt det allerringeste uden et Glas Viin. Dette behagelige Gilde blev endnu forhøiet derved at Hr. H. var forstemt og mod al Sædvane geraadede i en heftig Ordstrid med sin Frue om to Værelser som han havde leiet i den øvre Etage til at modtage sin ældste Datter som han ventede til Foraaret. — „Hun skal have det som hun er vant til," sagde han, „og hun skal føre Huusvæsenet, jeg er kjed af dette Levnet." I samme Øieblik formildende sin Tone, tilføiede han: „Det er Tid, Moder, at Du faaer mere Ro og Frihed. Forstaae mig ret! jeg mener ikke at Du er en gammel Kone; tvertimod! Du er endnu ung og smuk, i mine Øine, men da nu vore Pigebørn ere voxne, saa tilkomme de huuslige Forretninger dem. Jette skal sye paa sit Udstyr. Maja skal styre Huusvæsenet. Hun forstaaer at indrette et Huus som det bør være, det har hun lært hos sin Morbroder, han forstod at leve og han forstod at spare paa den rette Maade." Med en Veemodighed jeg aldrig før havde bemærket hos ham, tog han sit Glas, og som han vilde drikke den Afdødes Minni, svingede han det, og i det han tilføiede: „Og hvad forstod han ikke?" satte han Glasset til Læberne, og sagde: „Gud glæde ham i sit Paradiis!" og tømte Glasset med Taarer i Øinene. Fruen taug lidt, derpaa sagde hun: „Ja lad kun Maja føre Huusholdningen; hun har ingen Talenter der kan adsprede hende, saaledes som Jette har." — „O hvad! Talenter!" sagde Hr. H., „jeg blæser ad de Talenter, der ikke gjøre Livet behageligere, men kun ere at betragte som Skueretter uden Liv og Næring. Har Maja ikke Talenter? — Hun synger jo, iblandt andet, som en Sirene." — „Som en Sirene, Fader?" udbrød Jette leende: „Kan Blomster synge? Det har jeg aldrig hørt før." — „Ja der have vi strax en Prøve paa Jettes gode Opdragelse," raabte Faderen, „jeg skulde ikke sige det i hendes Forlovedes Nærværelse, men den tykke Uvidenhed hvori vore unge talentfulde Piger nuomstunder opvoxe, er mageløs. De kunne ikke forstaae et Digt, ikke et Maleri; de lære i Skolen Geographie, Historie, Sprog og Gud veed hvad, men de kjende hverken Himmel eller Jord, Bibelhistorie eller Mythologie; de pjatte fransk og tydsk, og forstaae ikke en Bog i disse Sprog. Kan Du huske, hvorledes Du ophøiede Jettes Forstand og gode Hjerte over den Bevægelse hun havde viist paa Udstillingen ved at see den deilige Gruppe af Thorvaldsen, der forestiller Ganymedes og Jupiters Ørn? Hun sagde, det maatte være den unge Napoleon; hendes Veninder vare af samme Mening, og de græd

allesammen af inderlig Rørelse.“ — Fruen var vred og vilde til at svare, da i det Samme den sørgelige Efterretning indløb, at der intet var at faae fra den nærmeste Restauration, hvorfra man havde villet hente Erstatning for Middagsmadens Tab; og i det samme gik Døren op, et Postbud kom ind, og med de Ord: „Velsmagende Maaltid!“ — der under disse Omstændigheder næsten klang som en Sarcasme — leverede han et Brev til Hr. H. Da denne i Hast havde gjennemløbet dette, opklaredes hans Ansigt. „Det er fra Maja, sagde han: hun kommer bestemt til Foraaret.“ Derpaa reiste han sig fra Bordet, vi andre fulgte hans Exempel. Han nærmede sig til sin Kone, sagde nogle venlige Ord, som til Undskyldning, kyssede Jette, og da det var allerede langt over Comedietid, men Damerne dog vilde gaae derhen, fulgte baade han og jeg dem, skaffede dem med megen Møie en Plads til at see, hvad der endnu var tilbage af Skuespillet, hvorpaa jeg efter hans Indbydelse fulgte ham til en Restauration, hvor vi lode os give et eget Værelse. Ved dette lille Maaltid var Hr. H. den elskværdigste Vert, oprømt og lunefuld som jeg aldrig tilforn havde seet ham. Tilsidst lod han os give en Flaske Champagne, og da vi paa begge Sider bleve oplivede og aabenhjertige, sagde han: „Jeg har endnu ikke gjort Dem min Undskyldning for den Mangel af Høflighed jeg viste ved ikke at svare paa Deres Brev, hvori De begjærede min Datter. Min Kone vilde strax svare, og jeg veed ikke selv, hvad der afholdt mig. Jeg bekjender det for Dem, jeg føler mig strafværdig mod dette Barn. Min Kjærlighed til min første Kone og den Datter som ligner hende — thi en Ungdoms Overilelse gjorde mig anden Gang til Mand og Fader — havde gjort mig ligegyldig og forsømmelig i Henseende til min yngste Datters Opdragelse. Men Naturen og Skjæbnen have været bedre end jeg. Jette er en god Pige, og ved Siden af en Mand som Dem, vil hun blive en brav Kone, det haaber jeg. — Siden jeg har lært Dem nøiere at kjende, bliver De mig med hver Dag kjærere. Jeg føler at jeg vil elske Dem som en Søn, og haaber at De er udseet til at gjøre min Uret god igjen. Ogsaa er det mig en stor Trøst at tænke, at naar Døden engang kalder mig, lever der i Dem en Broder og en Beskytter af min Maja, min stakkels Pige, forladt af den Mand hun elskede fra Barndommen, og berøvet sin faderlige Ven, der elskede hende saa høit.“ — Han foer med Haanden over Panden, saae paa Uhret, sprang op, og sagde: „Det er paa Tiden at vi hente vore Damer fra Comedien.“

Jeg syntes at denne Samtale virkede beroligende paa mig. Jeg fandt mere og mere i min tilkommende Svigerfader en Ven og et kjært Selskab, der forsødede mig mangen næsten uudholdelig Time i hans Huus. Ogsaa Fruen, med alle sine Svagheder, var altid blid og godmodig imod mig. Jettes Væsen blev mig rigtig

nok med hver Dag mere ubehageligt; men paa den anden Side gav hun mig saa mange Prøver paa sit gode Hjerte, paa den Hengivenhed hvormed hun stræbte ligesom at gjætte mine Ønsker, at den Tanke at bryde et Forhold, der kun var Frugten af en tusinde Gange angret Overilelse, ikke for Alvor kunde opkomme hos mig. — Adskillige Omstændigheder i mine udvortes Forhold lettede mit Ønske at opsætte min Ægte-Forening, som jeg inden min Hjemkomst havde det Forsæt at paaskynde. Jeg forsøgte at nytte denne Tid til at bibringe min Forlovede lidt mere Smag og sand Dannelse. Men disse Forsøg strandede alle paa Husets Uro, de mange Veninder, den utidige Flittighed, der egentlig kun bestod i et Slags Stundesløshed, og flere deslige den huuslige Lyksaligheds Skjær og Klipper. Med spændt Forventning saae jeg den Tid imøde, der skulde bringe den Søster, der med saa forskiellige Farver var afmalet for mig. I een Ting stemte disse Billeder imidlertid overeens. Hun var ulykkelig, naturligviis sørgmodig, og trængte til sine Nærmestes Opmuntring og Overbærelse. Allerede denne Tanke var mig trykkende, thi jeg var forstemt og trængte selv til den Trøst og Skaansel, som jeg i lykkeligere Dage altid fandt det glædeligt at kunne yde en Bedrøvet. Ogsaa var det vist og sandt at Hr. H's Huus ikke kunde taale mindste Tilvæxt af Pligter, Besværligheder eller huuslige Ubehageligheder. — Saaledes hengik imidlertid den lange Vinter. Foraaret kom, Violer, Lærker, Svaler, Mai og Maja.

I nogle Dage havde jeg været paa Landet. Jeg kom om Aftenen tilbage til Byen og efter Pligt og Skyldighed op til min Forlovede. Efter de første Hilsener raabte Jette: „Den svenske Søster er kommen. Kom og lad mig presentere Dig for hende.“ — Hun trak mig med sig op ad Trappen og aabnede Døren til et Værelse, hvor — jeg veed ikke at forklare det, men det syntes mig, at den blotte Luft der var anderledes at indaande. Den forekom mig som gjennemtrængt af Vaarens Dunster. Her var saa ziirligt, saa roligt og stille, som om dette lille Værelse var et Tempel. Et Fruentimmer sad ved et Bord, med en Skjærm for Lyset, og skrev, som det syntes, ganske fordybet i sig selv. Jette havde lukket Døren meget sagte op, og stak Hovedet ind, tilligemed mig. Endelig raabte hun: „Maja! her er jeg med min Kjæreste!“ — Den skrivende Dame sprang hurtig op og kom os imøde. — Dette var da Maja! — hvor forskjellig fra min Forestilling om hende! Det var en lille Pige, yderst fiin og let af Bygning, hvis ungdommelige, barnlige, muntre Udseende syntes ganske at tyde paa det Navn hun bar, efter den Nymphe som fødte den letflyvende, hurtige, veltalende Gud, der i Livet og Døden jevner Menneskenes Skjæbne, og efter den smilende Foraarsmaaned, som er hende helliget. Jeg gjorde Undskyldning for at have forstyrret hende i at skrive. Hun svarede med en Stemme, hvis Velklang gik mig ind i Sjælen, med den sonore Accent af vore Naboers skjønne Sprog,

endnu forskjønnet ved en Blanding af den danske Udtale: „Kors! Posten gaaer først imorgen, saa kan jeg skrive hjem. — Hjem? det var ikke vel sagt! Nei! her er mit Hjem hos mine Egne.“ Og med disse Ord tog hun Jettes Haand, trykkede den venligt og fulgte ned med os. — Den hele Aften kunde jeg ikke vende mine Øine fra dette nye Syn. — Jeg tænkte paa Antons Yttring: „See hende selv! ingen Ord beskriver hvad hun er.“ Thi det som udgjorde hendes Skjønhed, det som ingen Ord kunde udtale, var et besynderligt Udtryk i hendes Physiognomie og hele Væsen: noget saa sjælfuldt, som paa eengang udtrykte Forstand og Fromhed, dyb Alvor og Blidhed. Hun var rigtig nok ingen regelmæssig Skjønhed, men intet Finere, Yndigere kunde findes, intet som mere lignede en nys udsprungen Blomst. — —

Fra nu af fik Hr. H's Huus efterhaanden et ganske forandret Udseende. En forhen ukjendt Rolighed, Orden og Ziirlighed, en fornuftig Oeconomie, lige langt fra Ødselhed og Gnieri, udbredte sig der, og fortrængte de modsatte Yderligheder. Fruen, Jette og Veninderne breve deres gamle Væsen uforstyrret i den forrige Dagligstue, undertiden tog endogsaa Maja ivrig Deel i deres Sysler, og da fik Arbeide og Samtale et andet og nyt Liv; men til bestemte Tider samledes man i Salen, hvorhen Maja, efter sin Faders Ønske, havde flyttet sit Pianoforte, og over dette hængt den meget omtalte Morbroders Billede — et herligt mandigt Ansigt! — Hr. H. tilbragte nu stedse Aftenen hjemme, og bragte undertiden een eller anden Bekjendt med sig, hvilket han aldrig tilforn havde gjort. Moder, Døttre og Veninder, alle samlede sig omsider, og ingen Dissonans løb mere saa skjærende som fordum. — Hvad som imidlertid meest behagede mig, var den Maade, hvorpaa alle Forandringer bleve iværksatte. Ingen maa tænke at Majas Stedmoder mistede sin Anseelse i Huset. Nei tvertimod! Maja henvendte sig stedse til hende med mild, datterlig Ærbødighed; det lod for Enhver som om hun kun udrettede sin Moders Befalinger, og denne syntes meget tilfreds.

Efter Hr. H's Begjæring maatte Maja hver Aften spille og synge for ham. Hvilken Stemme! hvilken Sang! hvilket Spil! Hun sang aldrig andet end Romancer og smaa Sange, hvortil hun accompagnerede sig selv paa Pianofortet. — I ældre fransk Poesi støder man ofte paa den Talemaade: „marier sa voix au son de la lyre.“ — Nu først var Meningen heraf mig klar, thi Maja forstod saaledes at lempe Instrumentet efter sin Sang, at det løb som om den inderligste Forening sammenbandt dem. Det samme kunde anvendes paa Text og Melodie, naar ellers Digter og Componist nogenledes havde gjort deres Skyldighed. Jette spillede meget sværere Sager og havde langt større Færdighed end Maja. Men Denne spillede og sang fra Bladet de Romancer som bleve hende forelagte, medens Jette i lange Maaneder instuderede sine

Sonater, hvoraf fulgte at Majas Sange altid havde Nyhedens Interesse, medens Jettes Sonater og Arier vare forslidte og forhadte, inden man fik dem rigtig at høre.

Henrik Nicolai Clausen.

Født i Maribo 1793.

Af: Det evangeliske Kirkelivs Nutid og Fremtid.

Var Evangelieforkyndelsen fra først af fremtraadt som Læretheori i skoledogmatisk Form, eller endogsaa blot i en Form, der nærmede sig til senere Tiders Skolelærdom, — mon Nogen vil troe, at den skulde være bleven Overvinder af Hedenskab og Jødedom? Men det var Evangelieindholdet i apostolisk Tilegnelse og Anvendelse „i Aands og Krafts Beviisning“ (1 Kor. 2, 4), som oprindelig formaaede at bryde Forstokkelsens Skal, skabe troende Menigheder ud af Hedenskabets og Jødedommens Masse. Det var den johanneiske Evangelieforkyndelse: om Faderen i Himlen, om Faderlighedens evige, altomfattende Kjærlighed, om Selvaabenbarelsen af denne Kjærligheds Væsen og Veie i den eenbaarne Søn, i hans Gjerninger og i Aandens Virkninger, for at Verden maa ved Troen, ved dens forligende og gjenfødende Magt, vinde Freden tilbage, og „de som troe skulle have Livet i Christi Navn“ (Joh. 20, 31). Og det var den paulinske Frelseslære: at Guds Naadevillie er fuldbyrdet ved Christi Sendelse og Opoffrelse for den syndbetyngede Verden, at det er Sjelens Selvhengivelse i Tro, som alene er i Stand til at frigjøre fra Frygtens nedkuende, sjelefortærende, livfordærvende Aand og give Frimodighed overfor Gud i Fortrøstning til Naaden, som er større end Synden, og derved alene i Stand til at føde et nyt Liv i Kjærlighed og dens Fred, i uskrømtet Helliggjørelses-Iver som den sande, gudvelbehagelige Dyrkelse. — Det var denne Apostellære, der i Reformationens Tid blev fremdraget paa ny, — og draget frem af en saa dyb Forglemmelse, at den virkelig dengang lød som et nyt Evangelium; og det var denne Lære, prædiket med apostolisk Troesinderlighed og Styrke, der vakte og greb Hjerterne som for femten Aarhundreder siden. „Grunden,“ — siger Melanchton i sin Apologi — „hvorfor saamange retsindige Mænd fra først af fattede Kjærlighed til Luther, var ingen anden end den, at de saae ham udfrie Menneskenes Sjele af disse Labyrinther af forvirrede og uafseelige Disputationer, som findes hos de scholastiske Theologer, og derimod at lære, hvad der er gavnligt til

Gudsfrygt." Denne Lære naaede ud over Alper og Pyrrenæer; i det dengang mere hedensk- end christeligsindede Italien trængte Folket, Lærde som Ulærde, sig lyttende og begjerligt om den nye Forkyndelse, ligesom fordum i Palæstina og Lilleasien. Og saalænge som der i Reformationstidsalderen ved den evangeliske Prædiken og Ungdomsundervilsning kun var Tanke paa Sjelenes Tarv, der hungrede og tørstede efter Guds Rige og hans Retfærdighed, see vi de kirkelige Magthavere med Forfærdelse være Vidner til den uimodstaaelige Magt, hvormed den nye Lære greb altid videre om sig. Det var Reformationsværkets gyldne Fødselstid, den rene evangeliske Beaandelsestid, da Reformatorerne, med Kjendsgjerningen for deres Øine, hvor lidet „Kirkerne kunne opretholdes ved Vold og Vaaben", vovede at varsle om „de sidste Tider", og virkelig troede at see „mange Tegn, som truede den romerske Kirkestat med Forandring". Det syntes til en Tid virkelig, som om det gjenfødte Evangelium skulde bringe Livet vidt og bredt over Landene. Dog kom det anderledes; thi Strid og Splid er ligesaa slette Støtter for et Kirkesamfund som Vold og Vaaben. Theologiske Stridsspørgsmaal skjøde sig snart mere og mere frem i Forgrunden og trængte Fredens Evangelium tilbage; den evangeliske Kirkes Charakter gik mere og mere tabt; et dogmatisk Disputations-Institut, hvis Liv og Lyst var Strid, indtog Kirkens Sted. Hermed var Kraften brudt og Seirsforjættelsen borte; Menighederne saae sig atter indviklede i „Labyrinther af forvirrede og uafseelige Disputationer", og Romerkirken forstod at benytte Magten, som gaves den ihænde. Evangeliekirkens Enemærker bleve snevrere og snevrere; af Tydskland regnedes dengang de ni Tiendedele at tilhøre den; nu er det den mindre Halvdeel af Reformationens eget Fødeland, der er blevet det christelige Frihedsbanner tro.

Gjøres der da vel andet Vidnesbyrd behov, hvor Kirkelivet maa søge sin Styrke til Seier, naar der her atter har reist sig en adskillende Muur imellem Evangeliet og Saamange, som bære det christne Navn? Eller skulde Evangeliets Kraft være udtømt? Eller er Menneskelivet blevet et andet — ikke nu som fordum fuldt af Møie og Besvær, af ængstende og nagende Smerte? Eller skulde Travlheden, som jager Menneskene uden Rist og Ro, være Talisman imod Sjelens Trang til Fred og Hvile? Men ulige lettere maa dog Seiren være nu end i Kirkens Fødselstid — nu, efterat christelig Bekjendelse er gaaet i Arv igjennem lange Slægtfølger, har lydt i Kirker og Huse, er bleven Underlag for Livet i de forskjelligste Forhold. Og lettere maa Seiren dog ogsaa være nu end i den store Kirkeudbrændnings Tid, da grændseløs Vankundighed, Eftervirkning af fabelagtig Evangelieforfalskning, vanskeliggjorde enhver aandelig Oplysning, og da Saltet, hvormed der skulde saltes, havde tabt sin Kraft, der kun langsomt lod sig kalde paany til Live. Men hvad der skete dengang i den kirkelige Gjenfødelsestid — og hvorfor kalde vi den saa, uden forbi vi fornemme klang-

fulde og dybtindtrængende Toner ligesom fra dens Fødselstid? —, vil gjentage sig til enhver Tid, hvor der gaaer ægte evangelisk, reen og fuldtonende, fra Livet udstrømmende og til Livet henvendt Aand igjennem Ordets Forkyndelse og tilsvarende Livsdannelser.

Stykker af: „Ved Thronskiftet 1848".

Folket er i Danmark vant til at henvende sig frit til sin Konge; og neppe var Christian den Ottende stegen paa sine Fædres Throne, førend Folkeønsket — varmt og indtrængende, men undersaatligt og tillidsfuldt — bragtes ham imøde: om en anden Stilling end forhen af Folket til Kongemagten.

Allerede ligger dette Tidspunkt saa langt bag os, at vi kunne betragte, hvad dengang foregik, med roligt prøvende historisk Blik. Og skulde der vel findes Mange iblandt os, som ikke i Frysepunkts-Atmosphæren, der senere har omgivet os — føle sig velgjørende berørte af en varmere Livsaande, naar de gjøre sig levende og nærværende den Bevægelse, der dengang gik gjennem det hele Folk, de Yttringer af en opvaagnende, om end ikke altid klar, folkelig Selvbevidsthed, af et til det Bedste stundende og higende Fædrelands-Sind, der dengang løde for Kongens Øren? Hvad, om denne Sindsstemning i Folket dengang havde fundet Gjenklang? om denne Bevægelse dengang var imødekommet og benyttet? om 1840 var bleven Aaret i Danmarks Historie, da de folkelige Kræfter atter havde faaet Frihed og Kald til at slutte sig sammen med den kongelige Magt til at værne om Land og Rige? Vilde vel Danmarks Stilling være bleven som den nu er? — —

Det skete dengang ikke, som det ønskedes og haabedes. Den forevigede Konge saaes at betragte Tidens Behov og Folkets Tarv fra anden Side, end det var bleven ventet; og neppe sporedes denne Retning af det kongelige Sind, førend Stemmer løftede sig for at bevise Ønskets Ubetimelighed, Folkets Umodenhed, Opgavens praktiske Uudførlighed, og alle sædvanlige Midler, fra Skræmsel indtil Persiflering, vare snart tilrede for at føre tilbage til Resignationens og Uvirksomhedens vante Ro. — —

Et Kjendskab, har jeg sagt, er siden 1840 erhvervet til vor Stilling. Men jeg mener, at dette Ord er at tage i den meest udstrakte Betydning. Thi skulde der ikke ogsaa kunne siges at være erhvervet et lærerigt Kjendskab til Folkets nuværende aandelige Stilling, at være foreholdt os et belærende Speil til Selvbeskuelse? Naar man har kastet et Blik paa alt Det, som i disse Aar er traadt op imod det danske Folk, efterat hiin Begjering var bleven tilbageviist fra Thronen: Modersmaal og Nationalitet gjort til Stridsgjenstand i Slesvig, og den hele Sørgelighed, hvori Danskheden var nedsunken hinsides Kongeaaen, afsløret

for Folkets Øine, — de slesvig-holstenske Paastande pludseligt fremsprungne i harniskklædt Skikkelse, om hvilke der hidtil kun havde været halvdunkle Forestillinger, — den tydske Agitation udbredt med epidemisk Snarhed fra Eideren til Donau, og med fanatisk Heftighed væltende sig ind over Danmark, — Forholdene med Hensyn til Arvefølge og Rigets Heelhed uopklarede, — en Fremtid, som med hvert Aar rykkede nærmere og mere truende frem: da synes det dog visselig ingen overspændt Forventning, om man meente, at maatte i Folket selv finde en Stemning og et Forhold, svarende til alt det Udæskende, Foruroligende og Ængstende, der har omgivet og ombruset det. Maaskee staae vi os selv for nær, til at kunne indtage det rette Synspunkt. Men talrige eller dybe ville de dog i intet Tilfælde findes — de Spor, som Historien vil have at paavise af en kraftig Folkeaand, en alvorlig Bevidsthed om Tidens Krav til Landets Borgere, en fremadskuende Sammenslutten af Kræfterne, for at virke, hvad der ved lovlige Midler kunde virkes inden de snevert afstukne Grændser, til at gjøre de truende Magter Modstand. Med Opfordringer til at handle og virke synes man, uden stor Vanskelighed, at have vidst at affinde sig, deels ved en tilvant resigneret Stemning, der har kastet sin Bekymring for de offenlige Anliggender i Nutid og Fremtid paa det himmelske og det jordiske Forsyn, og søgt med Sind og Sysel derhen, hvor der kan arbeides eller nydes uden Bekymring, deels ved at øve Kræfterne paa en Virksomhed af meget lettere Natur, som ofte pleier at træde istedetfor den alvorligt stræbende Handling: en ufrugtbar, smaalig kritiserende eller skoptiserende Travlhed. Man har moret sig over de tydske Rotomontader og de slesvig-holstenske Luftkasteller; men man har ogsaa moret sig over egen Uvirksomhed, og ikke mindre over Enkeltes Bestræbelser og Anstrengelser, der forsøgtes fra en eller anden Side. Eller, naar det er indtruffet, at den behagelige Ro er bleven afbrudt ved alvorlig Betragtning eller Opfordring, — hvor iilsomt har ikke den skarpsynede Dadel kastet sig derover, hvor opfindsomt ikke den betænkelighedsfulde Kritik vidst at opponere med Hensyn til Tid eller Sted eller Maade, og alt dette uden synlig Drift til eller Tanke om at stille noget Bedre i det Vragedes og Spottedes Sted.

En Virtuositet i denne Retning forekommer mig just i den seneste Tid at have vundet en stor Udvikling. Ikke alene har den liberale Presse neppe havt en strengere Maaler og Vrager i det danske Cancelli end i mangfoldige Kredse, hvor man dog ingenlunde har villet give Afkald paa liberale Sympathier i Ordets ubestemte Almindelighed, men hvor den kritiske Sands synes at have taget en reen negativ Retning, til at vrage og forkaste hvadsomhelst der bødes; men hvormangen Yttring af patriotisk Enthusiasme, hvormangen Opfordring til Anstrengelsens Alvor har ikke maattet være beredt paa at opløses i letfærdig Skjemt, i raillerende Indfald, der optoges med Behag, beredede Munterhed, hvor der

kun var Anledning til den dybeste Alvor! Hvor Meget er ikke ved denne Retning slappet og lammet, opløst og adsplittet! — De danske Stænderforsamlingers Historie har et Lyspunkt at fremvise: da den viborgske Forsamling i Aaret 1842, greben af Uvillie over det Danskes Medfart i de slesvigske Stænder, gav Nationens Stemning et værdigt Udtryk, som ingen Modarbeiden fra den kgl. Commissarius's Side formaaede at holde tilbage. Men over for det ene Lyspunkt hvormange dunkle Punkter! Til Kundskab om de Uveir, som i disse Aar ere dragne op over Fædrelandet og have begyndt at udlade sig over det, er det faa og sparsomme Bidrag, der ville være at finde i Stændernes Forhandlinger. I Roeskilde lykkedes det i 1842 Andragendet i Danskhedens Interesse i Slesvig kun med Møie at arbeide sig frem igjennem en Masse af Indvendinger og Betænkeligheder; i 1844 fandtes ingen Plads til at anbringe en Forvaring imod den, fra slesvig-holstensk Side atter og atter forlangte, Forening af Hertugdømmernes Stænder; og i 1846 fandtes ingen Tid til at tage Nationalitets-Sagen under Forhandling.

Atter her vender da det samme Spørgsmaal tilbage: dersom en forfatningsmæssig Virksomhed var i 1840 bleven aabnet for Folkets Repræsentanter, vilde vel Aaret 1848 have fundet det danske Folk paa det nærværende Punkt af politisk og national Livsudvikling? Thi, at den nuværende Tilstand af Folkestemningen skulde være en naturlig Tilstand, være det sande og virkelige Udtryk af den nationale Charakteer, vil vist Ingen finde antageligt, som kjender Danmarks Historie i den ældre, friere Periode af et folkeligt Liv; snarere maa den ansees som en Form, under hvilken en lønlig Mismodighed og Forstemning har søgt at dølge og besmykke sin Stilling for sig selv, — en uheldig Form uden Tvivl, men neppe vanskelig at forklare, hvor Leiligheden til en Handlen, saaledes som Tiden fordrede den, var afskaaren, hvor selv i Stændersalen ethvert Forsøg paa at komme ind paa de egentlige Livsspørgsmaal kun førte til en ny Beskrivelse af det samme sørgelige Kredsløb omkring Competence-Spørgsmaalet, — paa samme Tid, som der i de Slesvigske Stænder uhindret forhandledes om Slesvigs Indbdragen i det tydske Forbund.

Under en friere, selvstændigere og ansvarsfuldere Stilling af Folkets Mænd — kan det vel omtvivles, at Tiden vilde have virket med sin hele alvorbydende Magt, at selve Kampen imellem de politiske og nationale Modsætninger vilde have bragt den Styrke, Holdning og Sammenslutning, som har manglet? Under en friere og selvstændigere Stilling af den politiske Presse, saaledes som den følger med en fri Forfatning — kan det vel omtvivles, at den ganske anderledes, end det nu har været muligt, vilde være bleven Middelet til Udvikling af et politisk Liv? Og skulde, under saadanne gunstigere Forhold, den nationale Charakteer og den statsborgerlige Interesse ikke være traadt frem med sædelig og mandig

Alvor i Træk og Mine, hvor der nu har været Letsindighed, Mathed og Slaphed.

Vil man maaskee til Slutning spørge: men hvortil denne Dvælen ved Det, der nu engang ligger ugjort bag os, denne Udmaling af Det, der sandsynligen eller muligen vilde være skeet, dersom det dengang Ugjorte var bleven gjort? Forbi det er Betragtning af Fortiden, der lærer at skikke sig i Nutiden, og berede sig paa Fremtiden; forbi De, der med mig finde det klart eller sandsynligt, hvor Meget der er forsømt og hvor Meget der er bleven tabt derved, at Forfatningsværket dengang blev lagt til Side, ville sige sig selv, at ulige Mere vil være forsømt, ulige Mere blive tabt, dersom det nu skulde skee som det dengang skete.

Den constitutionelle Bevægelse, som i 1840 gjorde sit første alvorligere Forsøg, vil nu fornye det. Det skeer — hvo kan nægte det? og hvor ofte er det ikke dengang bleven forudsagt, men ligesaa ofte bleven overhørt eller slaaet hen? — under ulige vanskeligere Forhold end dengaug; men det skeer ogsaa paa et ulige alvorligere Tidspunkt, under ulige mere paatrængende Nødvendighed. Thi det første Fornødne i farefulde Tider for et Folk er dog vel det, at Folket kaldes og bemyndiges til den fulde Brug af sine Kræfter i Fædrelandets Tjeneste, føres til fuld Bevidsthed om disse Kræfter; men det er kun Livet, et frit og fyldigt Folkeliv, der frembyder denne Brug, giver denne Bevidsthed, og med den udvikler Mandighedens stærke og ædle Egenskaber.

Om nu en saadan Bevægelse — der sikkert nu, ligesom dengang, kun vil træde frem under Ønskets og Begjæringens loyale Form — ogsaa dennegang skal kunne trænges tilbage ved Anvendelse af Autoritetens, Sophistikens og Raillieriets forenede Midler — hvo kan sige det? Det danske Folk hører ikke — idetmindste ikke nutildags — til de stærktbevægelige, stærktbegeistrede, foretagende Folkeslag; det danske Folk har intet Aristokratie, som sætter en Ære i at haandhæve Uafhængigheden, istedetfor at give den bort, i hvis faste Stilling et nationalt Liv skulde have en fast Støtte og et Værn; og endelig ligger Danmark udenfor den umiddelbare, stærkere Paavirkning af det offenlige Livs Bevægelser i de større og friere Stater. I et saadant Land og et saadant Folk kan det ikke feile, at den enevældige Magt jo i Tiden faaer en betydelig, en trykkende Indflydelse paa Folkecharakteren. Kunsten kan her ikke være stor, at neddæmpe Enthusiasmens Yttringer og trænge Frihedsaandens Bevægelser tilbage. Men er Kunsten ringe, saa er Fortjenesten endnu ringere. Og saaledes være Pennen, som er greben i alvorlig Time og ført i alvorlig Stemning, nedlagt med et Ønske og et Haab, som jeg ikke kan opgive: med det Ønske, at mange gode danske Mænd ville med lige Alvor fatte Tidens Tegn og Varsler, Fædrelandets Tarv og Trang i Øie, — med det Haab, at de ville enes om, at Hjelpen maa søges i Folket

selv, og enes om at arbeide i denne Retning, paa det at Aaret 1848 maa komme til at indtage en anden Plads end Aaret 1840 i det danske Folks Historie.

Poul Martin Møller,

Søn af Biskop N. Møller var født i Uldum 1794 og døde som Professor i Filosofi ved Kjøbenhavns Universitet 1838. Han gav os en god Oversættelse af Homers Odysees 6 første Bøger.

Telemakos hos Kong Menelaos i Sparta.

Andet besluttede da Kronions Datter Helene;
Thi til Vinen, af hvilken de drak, hun bruger et Husraad,
Godt mod Sorger og Harm og mod al Erindring af Vanheld,
Hvo der af dette sig tager en Slurk, vel blandet i Bollen,
Ei den udslagene Dag paa sin Kind udgyder en Taare,
Ei, om han havde ved Døden forliist sin Fader og Moder,
Ei, om hans Broder og elskede Søn foran ham med Malmsværd
Fjendtlige Mænd nedslog, og han selv for Øinene saae det.
Denne fortrinlige, findrige Saft det Barn af Kronion
Fik til en Gave hos Thon, af Ædlingens Viv Polydamna
Hist ved Ægyptos' Flod, hvor den Korn-frembringende Jordbund
Bærer helbredende Krud og giftige Planter i Mængde.
Lægen er der i sin Kunst langt mere befaren end andre
Jordiske Mænd; thi forvist deres Slægt nedstammer fra Pæon.
Men da hun havde det blandet deri samt budet at skjenke,
Derpaa, tagende Ordet igjen, hun talte som følger:
Gudopfostrede Konge, du Atreus' Søn, og I Tvende,
Børn af fortrinlige Mænd! Hver Sit annammer af Himlen:
Ondt som Godt uddeles af Zeus, thi han raader for Alting.
Siddende her udi Laug, jer Nadver i Borgen I spise,
Mærkende froe paa mit Ord, thi artige Ting skal I høre.
Ikke fortælle jeg kan og ei opregne til Ende
Hver den Kamp, en saa haardfør Mand som Odysses har udholdt;
Blot hvad den kraftige Helt haver eengang dristig bedrevet
Hist paa troiske Mark, hvor Akhæerne stedtes i Trængsel.
Efterat der han med Pidsk havde grumt mishandlet sit Legem,
Og med den usleste Pjalt som en Træl indhyllet sin Axel,
Ind i det fjendtlige Folks bredgadede Stad han sig listed.
Snildt som en Anden han stilled sig an, som betlende Stavkarl,
Han der visselig ei ved Akhæernes Flaade var saadan.
Saa han sig listed i Troernes Stad, hvor Alle med Eenfold

Førte sig op; den formummede Mand gjenkjendte jeg Ene:
Ogsaa jeg spurgte ham ud, men listig han hitted paa Udflugt.
Men da jeg havde ham qvæget i Bad og i Olie salvet
Samt indhyllet i Klæder og sikkret ham til med en Krafteed,
Ei forinden Odysses at give for Troer tilkjende,
Før han igjen til Teltene kom og de hurtige Snekker:
Da fortalte mig han udførlig Akhæernes Anslag,
Og, da med spidsede Malm han af Troer en Flok havde nedlagt,
Hjem til Argeiernes Telte han kom, medbringende Kundskab.
Troernes Qvinder da jamred sig lydt, men taus i mit Hjerte
Frydedes jeg; thi mit Sind var igjen omskiftet til Længsel
Efter mit Hjem, og jeg angred med Suk den Skyld, Afrodite
Byrded mig paa, da hun førte mig did fra den elskede Hjemstavn
Langt adskilt fra min Seng, fra mit Sovegemak og min Husbond,
Ham, der ei havde Brøst paa Forstand ei heller paa Faurhed.
Da gjensvarede hende den guldhaars Drot Menelaos:
Vist, min Kone, dit Ord paa tilbørlig Viis du har udsagt.
Alt jeg mangfoldige Mænds Forstand samt Væsen iagttog
Mellem de tappreste Kjæmper, og vidt om Land har jeg flakket;
Aldrig dog udi Verden jeg hidtil skued for Øine
Mage til Helten Odysses med djærvt udholdende Hjerte.
Saa den kraftige Kjæmper bestod det dristige Stykke,
Hist i den tømrede Hest, hvor alle vi Fyrster af Argos
Sade, for Troernes Folk at bringe det mordiske Blodbad.
Ogsaa du vandrede did, vist skyndet dertil af en Guddom,
Som til de troiske Mænd en Hæder beslutted at skjenke:
Selv den guddommelig bolde Deifobos førte derhen dig.
Tre Gange vandrende rundt, du befølte det hulede Smuthul,
Kaldende høit ved Navn de ypperste Fyrster af Argos,
Snildt du forvendte dit Maal og ligned Danaernes Qvindfolk.
Jeg, med Tydeus' Søn og den høie Behersker Odysseus
Siddende midt i Kredsen, fornam, hvorledes du raabte.
Begge vi Andre besluttede da med higende Længsel,
Enten at vandre derud, eller svare derinde paa Tilraab:
Dog Odysses forhindrede Sligt og hemmed vor Attraa.
Alle de øvrige Børn af Akhaia sade med Taushed;
Kun Antiklos alene med Ord at give dig Gjensvar
Agted; men Helten Odysses da fast men drabelig Næve
Spærred hans Mund og redded Akhaias forsamlede Krigsmænd;
Thi saalænge han holdt, til fjernet du blev af Athene.
Ham den forstandige Svend Telemakhos giver til Gjensvar:
Gudopfostrede Drot Menelaos, Høvding i Stridsmark!
Sørgelig Tanke! thi sligt ei reddede Helten for Ufærd,
Ei om han Hjertet af Staal forinden i Bryst havde baaret.
Os I nu bringe til Hvilen afsted, at snarlig vi kunne,
Dyssede sødt udi Søvn, med Behag forfriskes ved Leiet.

Saa han talte, de Terner befol Helene fra Argos
Sengen at stille derind under Hal, henlæggende paa den
Deilige Bolster af Purpur, og Tepper at brede derover,
Ogsaa de flossede Kapper af Uld, at hylle sig ind i.
Disse fra Salen begave sig bort, med Fakler i Hænde,
Bredte saa Klæder paa Seng, en Herold da Gjæsterne førte.
Begge nu foran i Huset i Hal man bragte til Hvile,
Helten Telemakhos selv og Nestors den glimrende Arving.
Men i Palladsets det indre Gemak sov Sønnen af Atreus,
Hos ham den siidtomslørede Viv, den Krone for Qvinder.
Medens at aarle sig viser den rosenfingrede Dagmôr,
Brat opspringer af Seng Menelaos, den Mester i Feldtskrig,
Smukt indhyllet i Klæder, om Axel han hænger sit Slagsværd
Og under glindsende Fod fastbinder de deilige Saaler.
Frem af sit Kammer han treen, som en Guddom herlig at see til,
Satte sig da ved Telemakhos ned og talte, som følger:
Siig mig, du ædle Telemakhos, nu, hvad Trang der har bragt dig
Hid over Bølgernes mægtige Ryg, til vor By Lakedæmon,
Eget Behov, eller folkelig Sag? Sligt melde du sanddru!
Ham den forstandige Svend Telemakhos giver til Gjensvar:
Gudopfostrede Drot Menelaos, du Høvding i Stridsmark!
Hid jeg drog for hos dig om min Fader at skaffe mig Kundskab.
Op man fraadser mit Gods og forøder den frodige Kornmark;
Fuldt er mit Huus af de fiendtlige Mænd, som slagte bestandig
Brimlende Hjorder af Faar og det Fod-fremslæbende Hornqvæg;
Beilende der til min Moder, de vise den trodsigste Frækhed.
Derfor hid til dit Knæ jeg nærmer mig, om du maaskee vil
Hiins ynkværdige Død forkynde mig, hvis du for Dine
Skued hans Fald, eller Sagnet derom du hørte hos andre
Flakkende Mænd; thi til haardeste Kaar hans Moder har født ham.
Ei du formilde dit Ord, bevæget af Skaansel og Medynk;
Frit du forkynde mig Alt, i hvad du saa mødte med Synet.
O! jeg beder, saa sandt min dygtige Fader Odysseus
Haver for dig et Ord, en Daad, forjættet og udført
Hist paa Marken ved Troja, hvor Ondt Akhæerne døied:
Dette du huske mig nu og med Sandhed melde mig Alting.
Ham gjensvared med Harme den Guldhaars Drot Menelaos:
Guder! de agte forvist paa den kraftigtænkende Krigsmands
Bolster at hvile sig blødt, skjøndt selv kun umandige Knøse;
Som naar i Løvet en Hind, hvor den mægtige Løve har Kratskjul,
Lægger et nyfødt Kuld af de smaa, de pattende Kalve,
Derpaa strøifer paa Bjerg og den urtebevoxede Skovdal,
Søgende Græs; men den Rette paany hjemkommer til Leiet,
Hvor til begge de Smaa han bringer den grusomme Dødslod:
Saa vil Odysses til dem hidbringe den grusomme Dødslod.
Gid han, o Fader Kronion! Apollon du, og Athene!
Vise sig saa, som tilforn paa det velbebyggede Lesbos

Rask han med Filomelejdes i Tvist fremtreen for at brydes,
Djærv nedslog ham paa Jord, til en Fryd for alle Danaer.
Saadan i Kraft skulde nu blandt Beilerne færdes Odysseus;
Alle da fik ubetimelig Død og et bedskere Bryllup.
Hvad du nu bønligen spørger mig om, vist ikke jeg derpaa
Giver et skjevt, undvigende Svar, og skuffer dig slet ei!
Men, hvad erfaret jeg har af den graae, sandsigende Havmand,
Deraf ikke jeg skjuler et Ord, og dølger dig Intet.

Den krollede Frits hos Cand. theol. Jens Hansen.

[Dagen efter Andejagten tog Frits Afsked med Møllerens, og tiltraadte sin Vandring til Ravnshøi, for efter Aftalen med Sophie at gjæste Gaardens Frue. Det er at formode, at han ogsaa har vidst, at han her vilde træffe en gammel Kamerat, i Candidaten Jens Hansens Person. Denne er Huuslærer for Fruens yngre Børn, eller har været det for de ældre, og ligger nu og venter paa et Kald. Han har det forresten godt i sin nærværende Stilling, om han end turde finde Anledning til at beklage, at „de eviggode Pandekager ere gaaede overstyr“. Hvad Fritses Bekjendtskab med denne Hansen angaaer, er det mindre sandsynligt, at dette skriver sig fra Skolen, da Hansen maa være dimitteret i det Mindste 4 til 5 Aar tidligere end Frits, end derfra, at de muligt ere Byesbørn fra Jylland. Da nu Frits, svedig og støvet efter sin Fodvandring, ankommer paa Gaarden, spørger han først efter Candidaten, for hos ham at ordne sin Paaklædning, inden han fremstiller sig for Herskabet, og bliver altsaa henviist til hans Værelse. Han banker paa, triner ind, og finder sin Ven ivrigen beskjæftiget med at blanke sine Støvler. Hansen lader sig ikke forstyrre i sit Arbeide ved Fritses uventede Besøg; men efter et kort og tørt Velkommen gav han sig igjen til at bearbeide Støvlerne, i det han] aandede paa dem af alle Kræfter.

„Det er mig ret kjært at see dig her hos mig“, sagde han. „Vær saa god og tag dig en Stol, og lad som du er hjemme. Fortryd ikke paa, jeg bliver ved mit Arbeid; du seer, jeg er endnu den Gamle. Jeg vil gjerne holde min Smule Fattigdom i god Stand. Naar man ikke holder sit Tøi ret fuldkommen i Orden, saa har man ingen Fornøielse deraf.“

„Jeg kommer for at besøge din Frue“, tog Frits Ordet, og træffer dig ret beleiligt med Skobørsten i Haanden. Jeg kan vel faae Støvet strøget af mine Støvler med det Samme.“

„Nei, Frits“, svarede Candidaten bestemt. „Hver Ting har sin Brug. Vel er du min gamle Kammerat, men denne Børste, den er mig en Helligdom. Den maa aldrig komme til Smuds eller Støv, den er blot bestemt til at lægge sidste

Haand paa Værket med. Jeg vil tjene dig med en god Villie, hvori jeg kan; men det maa du forlade mig, denne Børste det er min Øiesteen."

„Ja, det er mig just ikke heller saa grumme magtpaaliggende, jeg kan jo visse mine Støvler af med min Lommeklud."

„Frits, Frits!" sagde Hr. Hansen med Hovedrysten; „du er dog endnu den gamle Dreng. Eet Spøg og et Andet Alvor. Var jeg i dit Sted, lagde jeg mig et Par gule Kraver til. Gule Kraver ere just værd at sætte Penge i. Ere da dine Støvleskafter ikke blankede til største Fuldkommenhed, saa dækkes det dog. Det er desuden et Stykke, som man kun behøver at anskaffe sig eengang, saa har man dem siden for bestandig."

„Hvorfor holder du ikke selv guulkravede Støvler?"

„Derom maa du vel spørge; men hvad svarer jeg? — Seer du, jeg holdt selv Støvlekraver, naar det ikke var for tre Tings Skyld. Dersom vor Herre vilde kalde Præsten her paa Godset, saa var jeg vis paa hans Kald. Da passede slig Stads sig ikke mere til min Stand, og jeg havde saa godt som kastet de Skillinger ud af Vindnet. For det Andet holder jeg ikke meget af at lægge Skjul paa nogen Ting. Jeg maatte dog have den bedækkede Deel af Skaftet pleiet med samme Nøiagtighed. Om Ingen i Verden saae, at jeg gik med slet pudsede Støvler, saa havde jeg dog ingen Ro paa mig, naar jeg vidste det selv. Saaledes tænker jeg. For det Tredie er jeg noget før om Læggene. Det faldt mere paa, naar jeg brugte den Slags Pynt. Der kan du see, jeg har overlagt det vel. Man skal først tænke, saa handle, det er mit Princip."

Naar Frits befandt sig ved en Bogsamling, havde han den Skik, at trække det ene Bind frem efter det andet og halv tankeløs at blade deri. Da han ogsaa her fulgte denne Sædvane, maatte Jens Hansen med stor Misfornøielse see, hvorledes hans velconditionerede Bøger uden Hensigt bleve befingrede. For at befrie sig for dette modbydelige Syn, sagde han til Frits*):

„Du vil her aldeles ikke finde nogen Bog efter dit Hoved. Jeg har slet ingen Komoediebøger eller andre saadanne spøgefulde Skrifter. Her er blot det rene Væsen. Paa disse fire Hylder staaer saamænd enhver Bog, som jeg har terpet igjennem, inden jeg kom saa vidt, som jeg nu er. Det er ret fornøieligt at kunne saaledes med eet Blik oversee sin videnskabelige Løbebane, ligefra Rasmussens A B C til Haenleins Indledning. Saa kan man see, der er endeel at gaae igjennem for Enhver, der giver sig paa den Vei. Vil Gud give mig Børn, saa staae mine Bøger i den Orden, de skal bruge dem. Da kan jeg føre dem hen for denne Reol og sige med god Samvittighed: Børn! Seer her,

*) I sit Manuscript har Forfatteren bemærket: „Herfra til Slutningen er Fortællingen skizzeret."

hvorledes Eders Fader har stridt. Tag nu fat, hvor han slap, saa kommer I nok frem i Verden."

„Læser du da nu aldrig mere nogen Bog?" spurgte Frits.

„Jo, i den senere Tid kan du troe, jeg har pløiet gandske artig i poetiske Skrifter, baade paa Dansk og paa Tydsk. Herre Gud, man vil dog jo nødig lade sig gjøre til et Aalehoved. I Førstningen da jeg kom herud mellem Folk, der vidste Beskeed om Poeter og Vers, da maatte jeg skamme mig som en Hund, fordi jeg aldrig kunde tale med. Men lad dem nu komme, saa skal de nok finde Karl for dem. Du kan troe, den skal staae tidlig op, der skal tage mig i min Æsthetik. Det er ret en Lykke for mig, at jeg er kommet i Huset hos denne Frue. Nu faaer jeg altid betimelig Underretning om, hvilke Poeter der ere meest i Velten, og hvor dybt enhver af dem stikker. Det er en Pokkers Kjælling; hun kunde gjerne tage sig paa at være Manuducteur i den poetiske Literatur. Du kan slye hende lige hvad Poet du vil, enten tydsk eller dansk, saa vil hun strax sige dig, om han har forstaaet sin Haandtering. Det gaaer for hende som et Stykke Smørrebrød; thi hun kan sin Æsthetik, som En af os sit Fadervor."

„Er det dig nu", spurgte Frits, „blot et Pligtarbeide, naar du studerer disse mange Digterværker? Føler du slet ingen Fornøielse derved?"

„Jo mænd gjør jeg saa. Det maa jeg ikke sige Andet. Det er ret en snurrig Tidsfordriv at lægge Mærke til, hvorledes en Digter kan hitte paa de underligste Ting af Verden, som man aldrig skulde troe, noget Menneskes Barn kunde falde paa. Professor Oehlenschlägers Bøger lider jeg ret godt. Det er ikke noget daarligt Hoved, der sidder paa den Karl. Ingen kan negte ham, at han skriver grumme peent for sig .... Du bringer mig alle mine Sager i Ulave! Hvad var det, du rev paa Gulvet der?

„Ja, hvad det er", sagde Frits, „maa jeg spørge dig om. Det seer ud som en Gaffel af Elfenbeen."

„Naa, ja saa veed jeg det; det er et Instrument, jeg har at knappe mine Gramasker med, naar jeg gaaer med Skoe. Jeg har altid holdt meget af saadanne smaa Netheder."

Uagtet Frits i det Mindste med øieblikkelig Deeltagelse indlod sig med Enhver, fra hvad Side han end betragtede Livet, følte han sig dog tilsidst noget beklemt i den Verden, som den snaksomme Candidat forflyttede ham til. Deels for at give Samtalen en anden Vending, deels for ei i Tanker at beskadige nogen af de mange Beqvemmeligheder, som Jens Hansens Kammer var opfyldt med, stødte han et Vindue op og lod Øiet løbe over det store sjællandske Landskab, som man oversaae fra den høitliggende Bygning.

„Du boer smukt her", sagde han til sin Ven.

„Det maa du vel sige", tog Jens Hansen Ordet, idet han tog Plads i Vinduet ved Siden af. „Skulde du troe det, naar

jeg staaer her om Morgenen i Vinduet, og drikker den velsignede Kaffe, saa begynder jeg tidt at sværme. Phantasien løber reent af med mig, og jeg bygger Luftkasteller for mit Fremtids Liv. Jeg tænker da paa, hvor man kan have det rart, naar man kunde faae fat i et peent lille Præstekald. Jeg har været saa heldig, at faae mig et Meerskums Hoved af en deilig blød Masse. Det skal ikke blive beslaaet, førend det er ret slaaet an; men saa skal det faae Lov til at ligge trygt under Laas og Lukke, til jeg kommer i Brød. Jeg tør vove det Hoved, i hvor lidet det seer ud, skal holde sine stive tre Qvarteer, naar man stopper det rigtig fast."

Christian Winther.

Født 1796 i Fensmark i Præstø Amt.

Henrik og Else.

„Nei, nei, min ædle Herre! I tro mig om I kan!
Sin Henrik ene elsker hun i hele Danmarks Land.
Min Else er saa trofast som den ranke Lilievand,
„Der sætter eders Hjerte i en evig Elskovsbrand!"

„Min bolde Svend i Morgen er der atter en Dag,
Da vil jeg hende prøve og forfare den Sag!"
Saa talde Herren listigt, og saae mod Flisen ned,
De andre Herrer smidskede saa lønligt derved.

Alt Sommerlærken synger over Vordingborg By,
Og Guldgaasen glimter i det klare Morgengry;
Den milde Sommervind bølger frem gjennem Korn,
I den susende Skov høres Hunde og Horn.

Liden Else sidder luunt ved sin Faders Urtegaard
Med sin flittige Rok, og rundt om Stolen staaer
Pioner, Tulipaner og Buxbom, Krusemynt;
Men Pigen var dog Haugens alsombeiligste Pynt.

En mørkeblaae Kjortel om de ranke Lemmer laae,
De sneehvide Ærmer til Haandledet naae;
Og flittig og vims er den lillebitte Fod,
Den dreier Rokkehjulet med trøstigt Mod.

En Kat med sorte Striber bag ved en Solbærhæk
Høit skyder op sin Ryg; ved den tindrende Bæk
Der gaaer den liden Ælling saa guul og rund og reen,
Ret som en Æggeblomme, der nylig har faaet Been.

Paa sin Vinge svømmer Bien, mens Solen er saa varm;
Da hæver hun sit Hoved rask, og skygger med sin Arm;
En Flok af vilde Jægere i buldrende Trav
Sig skynder over Mark, over Grøvt, over Grav.

Hver Ridder var saa pyntet, som han vel kunde bedst,
Men smukkest var dog han paa den skimlede Hest;
Han skinnede som Solen i den brogede Flok,
Han standsede sin Ganger, og hun standsede sin Rok.

„Hil sidde du blandt Roser, selv en Rose saa skjøn,
Liden Else, jeg har elsket dig længe i Løn!“
Da neied sig mod Jorden den tugtige Mø,
Af Blussel og af Angst var hun nærved at døe.

„Til dit Hjerte og din Haand jeg beile nu vil,
Disse gode danske Herrer ere Vidne dertil!“
Da rysted' hun paa Hovedet med blussende Kind,
Da greeb hun til sin Rok, og vilde gaae ind.

„Jeg giver dig Forlov at betænke den Sag,
Liden Else, i Morgen er der atter en Dag!“
Det sagde han saa listigt, og saae til Pigen ned,
De andre Herrer smidskede saa lønligt derved.

„Med hvide Perler fletter jeg dit guldgule Haar,
Din Fløielskjortel foeres med Sobel og Maard,
Jeg binder dyre Stene om din Hals og din Arm,
Jeg spænder fire Heste for din hængende Karm.“

„Til Harper og til Fløiter under tusind Kjerters Glands
Paa kostelige Tillie der træde vi vor Dands;
Ved barske Vintertider i Salen luun og tæt
Vi spille Guldtavl ved Malvasier og Claret.“

Da reisde hun sit Hoved, slog Lokken fra sin Kind,
Hun smilde med sit Øie, saa listefuld i Sind.
Hvor gule var de Lokker, som rundt om Panden laae,
Og saa disse Øine, — hvor friske og hvor blaae!

„Jeg er kuns Bondepige, men I en Ridder stolt,
Snart vilde eders Øie kun skue mig koldt,
En Bonde maa det være, en Bonde har jeg kjær; —
Thi hænge I bort eders blanke Herresværd!“

„Velan, jeg hænger gjerne min Dyrendal paa Væg,
Nu vil jeg hvædse Leens og Plougjernets Ægg.“
„Men Kaaben hiin røde jeg aldrig skue vil,
En dygtig Vadmelskofte maa I lægge jer til!“

„Ja, Vadmel vil jeg bære, og det røde Fløielsskrud
Paa Herrens høie Altar jeg breder ydmyg ud!“
„Saa skjænke I bort eders ridderlige Hest;
Min Mand skal drive Stuben, det passer ham bedst.“

„Jeg jager ind i vilden Skov min gode Ganger graa,
Den Hest, som mig har baaret, skal ingen sidde paa:
Men selv vil jeg langsomt i Plougfuren gaae,
Ifald jeg, liden Else, dit Hjerte kan faae.“

Af eders Borgekjælder I trilde hvert et Fad,
Det Øl og Mjød, jeg brygger, gjør ogsaa Hjertet glad!“
„Ja gjerne vil jeg drikke det danske Øl og Mjød,
Saa giver jeg min Sanger den Viinmost saa sød;

Ei lyder Sangen lifligt, naar Halsen er for tør,
Og dygtigt maa den skylles, det har jeg mærket før!“
Det sagde han saa listigt, og saae til Sangren hen,
De andre Herrer smidskede saa lønligt igjen.

„Jert Herreskjold med Mærker og med Billeder besat,
Det sætte I for Knæ, og bryde det brat;
Og ned maa I styrte eders stolte Ridderhuus,
Og lade Plougen vandre over Grundmurens Gruus!“

Da straalede hans Anſigt med Høihed og Roe,
Han mærkede klarligt, hun var sin Kjærest troe:
„Jeg seer det, liden Else, du kan dig fra mig snoe,
Thi Skjoldet maa jeg bære, i Huset vil jeg boe!

I Skjoldet springe Løver, og Hjerter staae i Brand!
Hvor kunde jeg vel bryde den dyre Skjolderand?
Thi jeg er Kong Valdemar, og Danmark er mit Huus;
Og skulde jeg vel Danmark nedstyrte i Gruus?

Jeg frister dig ei længer, nu kjender jeg din Hu;
Christ give hver en Ungmøe var trofast som du!
Belønne dig det vil jeg; du har talt mig til Behag,
Guds Fred! Farvel! i Morgen er der atter en Dag!"

Saa kasted' han omkring sin urolige Hest,
Bort foer han med sin Skare som en Efteraarsblæst;
Da raslede Løvet under dundrende Hov,
Vildt skingrede Halloh! i den undrende Skov.

Men over Gjærdet svang sig hendes hjertekjære Ven,
Han ilede med Jublen i Pigens Arme hen;
Med stille Fryd de ginge over Marken til By,
Hvor Guldgaasen glimtede paa Taarnet under Sky.

For alle vakkre Piger paa Danmarks grønne Vang,
Der blive deres Beiler troe, jeg digted' denne Sang.
Jeg synger deres Priis, til jeg lægges i min Grav!
Thi dem er der, Gud skee Lov, dog endnu mange af!

Matrosen.

Ved Toldboden steeg en Matros i Land,
Hans Haar-de vare saa hvide,
Han havde ei seet sin Fædrenestand
I mange Herrens Tide.

Han havde ei seet, at Byen faldt
For engelske Blus og Brande,
Ham Skjæbnen havde fra Hjemmet kaldt,
Langt bort til fremmede Lande.

Der stod han da med Haanden i Barm,
Og Øiet saa mørkt i Vrede,
Og stirrede med vemodig Harm
Paa den tomme Svanerede.

Da tørrer han sig om Skjæget brat,
Mens Taaren paa Kinden brænder.
Han knuger den gamle begede Hat
Imellem de sittrende Hænder.

„Hvor er' I henne, store og smaa,
I Havets stærke Svaner?
Som smykkede her i Dammen laae
Med Dannebrogs røde Faner?

Søger I end den gamle Færd
Paa fjerne fiendtlige Kyster?
Viser I Fjenden, hvor stolt I bær
De egeplankede Bryster?

Nei! — I har glemt den gamle Sang,
De danske jublende Toner,
Nu stemmer I op den Seiersklang,
Der tordner fra Brittens Kanoner.

Vel har jeg tømt saa mangen Skaal,
Men ingen beedsk, som den sidste,
Den var iskjænket til bredfuldt Maal,
Nu vil mit Hjerte briste!

Naar snart, Kammerater! mit gamle Skrog
Jeg i sidste Havn skal fortøie,
I svøbe en Flig af Dannebrog
Omkring min snevre Køie.

Det gjør saa godt for Vee og Værk,
Det Svøb bør man vel hædre,
Selv Jomfru Marias Silkesærk
Ei Smerten kan dulme bedre.

Naar da den store Baadsmandsmat
Paa Dækket kalder de Døde,
Da skal jeg ogsaa være parat
Til Mønstring hisset at møde.

Og Chefen selv, kan I troe mig, Børn!
Mig beder frem for sig træde:
„Naa er du der, din gamle Ørn!
„Gak ind til din Herres Glæde!“

Saa faaer jeg Lov at gaae agter ud,
Til Chefens Kahyt, den høie,
Der møder jeg Wessel, Juul og Rud,
Og Ham med det ene Øie.“ —

Saa talde han og lagde sig træt, —
De troede, han faldt i Tanker,
Da var han død, — hans Død var let,
Hans Hoved laae paa et Anker.

Henrik Hertz.

Født i København 1797, død 1869. Han har været en meget frugtbar og meget yndet dramatisk Forfatter. Men for at kunne nydes og skattes må hans dramatiske Arbejder ses, godt givne, på et Teater, ikke læses i en Bog. Uagtet han ingenlunde var nogen stor eller genial Digter, ejede han ubestrideligen betydelige poetiske Evner, især et mageløst, ikke uligt Baggesens, Herredømme over Sproget. Hans største Talent og egenlige Ejendommelighed som Digter viser sig upåtvivlelig tydeligst i hans Gjengangerbreve fra 1830, hvoraf nedenstående Stykke er taget.

Knud Sjællandsfar til Prof. J. L. Heiberg.

Men seer Du, Kjære, det hvorfor jeg strider,
Er ikke just den gode gamle Sags
Beforbring, men en streng og critisk Smags.

Betragt et Hav, en Flod, hvor Strømmen glider
Med Ilen og harmonisk frem
Og ta'er ei blot fra Himlen over dem,
Men og fra Strandens blomsterrige Sider
Et eget Farvespil, en Colorit,
Der under Stoffets Eensheb vexler tidt —
Og see et Billede paa det, jeg kræver
Af Digtet, der med Tidens Strømme svæver.
Som Havet, naar det snart idyllisk hviler,
I Ro og Storhed Billede paa Gud,
Snart pidsket af Orkaner spiler
Til Mynster-Taarnes Høider ud
Sin rynkede, bevægelige Hud,
Og skummer dybt, naar Stormen iler
At slaae det med forfærdelige Kiler:
Saaledes for mit Øie Digtet staaer
I Forhold til det indre Liv, der gaaer
Igjennem det og til dets Ydre naaer;
Thi enten det er roligt eller stormet,
Dets flydende, bevægelige Masse
Er eet og smeltet sammen med dens Former.

Om nu en Digter har forstaaet at passe
Hiin Stoffets nøie Sammensmelten med
Dets Form, hiin Farve-Vexel efter Tid og Sted;
Har ladet sine Digte speile
Ei ene Himlen af, men det,
Der ligger nærmere, (skjøndt det er mindre let)

Det er, hvis ei jeg meget skulde feile,
Den sande Gjenstand for Critik,
Det Punkt, i hvilket Smagen
Kan lægge hvad den duer til for Dagen.

Men, kjære Broder, det er netop Sagen:
For Form og Farve har Enhver ei Blik,
Men for Idee og Stof har næsten Alle.

Saa underligt det og paa Tryk kan falde,
Det er dog vist: de Folk, man støder paa,
Betragte Formen meest som et *Abstractum*,
Der nok kan springes over saa som saa;
Ideen derimod er dem et Factum,
Som man kan ordentligt forstaae;
Den smager meget meer af det Reelle;
Den kan der tages paa; man kan fortælle
Om en Idee, om Stoffet vidt og bredt:
Men ak! hvem bryder sig om det Formelle!

Sæt for en Fraadser et poetisk, fedt,
Med Boller opfyldt Suppefad tilside:
Hvad er det, Fyren først og sidst vil vide?
Om Suppen og tilgavns er stærk og sund,
Og nordisk kraftfuld, ethisk ei oprørende,
Om den besidder alt til Supper hørende,
Som for Exempel, Boller, Grønt og Rødder
Og Fødder.
(Naturligviis jeg mener dem af Grise,
Af Gjæs og Høns og andre fleer.
Paa Versets Fødder — pedes — seer
I Reglen aldrig Fraadserne, der spise).

Men, naar som jeg man er en kræsen Hund,
Ens Appetit i noget mere sættes:
„Med Suppen, hedder det, vil jeg ei mættes;
Paa det Piquante spidser jeg min Mund.“
Jeg ønsker desforuden, at der rettes
Lidt smagfuldt an, og ønsker det med Grund.
„Ifald Du havde bed't mig til Dit Gilde
(Jeg siger til min Vært) en Søgnedag,
Og havde bed't mig ene for at stille
Tilfreds min Sult, det var en anden Sag!
Men Du har bed't mig paa en Høitidsdag
Paa Høitidsmad hos Musen, Din Pernille:
Saa er det vel tilgiveligt at ville

Beværtes med en lille Smule Smag.
Hør derfor min (og gid med denne Fleres!)
Erklæring, Ven! Skal jeg af Dig tracteres
Og Suppen i en Skaal af Leer serveres,
Saa bliv ei vred, om jeg gjør sure Miner:
Jeg er forvent af Porcellains Terriner."

Det er en gammel Regel: Viin,
Der drikkes af en Theekop, smager
Omtrent som bitter Medicin;
Og Kaffe, helbt i Ølglas, ei behager.
Saa stor er den Betydenhed, der var
Til alle Tider ved det blotte Kar.

Christian Wilster.

Født i København 1797, død som Lektor ved Sorø Akademi. Han har gjort sig meget fortjent af den danske Literatur ved en tro og smagfuld Oversættelse af Homers Iliade og Odysse, samt en Del af Euripides's Tragedier. Nedenstaaende Stykke er tagen af Iliadens 18 Sang, 478—617 Vers.

Hefaistos smedder et Skjold til Achilleus.

Først og fremmest han smedded et Skjold baade stort og forsvarligt,
Kunstig han bilded det ud; af tre Lag Malm han om Krindsen
Slog en skinnende Rand, og med Sølv beklædte han Remmen.
Selv derimod var Skjoldet af fem Lag Malm, og paa Pladen
Smedded Hephaistos med synderlig Kløgt det kunstigste Arbeid.
Der afbilded han Jorden, den hvælvede Himmel og Havet,
Der den utrættelig ilende Sol, Fuldmaanen og alle
Tindrende Stjerner, som sidder i Krands paa Himmelen vide.
Der var Pleiader at see, Hyader, Orion den stærke,
Der var Bjørnen, som Himmelens Vogn man ogsaa benævner,
Hist den dreier sig om, og fæster sit Blik mod Orion.
Det er den eneste Stjerne, som ei i Okeanos bades.
Videre bilded han smukt to velbefolkede Stæder,
Og i den ene var Bryllup og lystige Gilder paafærde.
Brudene førtes af Kammerset ud, ved skinnende Fakler
Hen gjennem Byen de drog, høit tonede Bryllupsqvadet.
Knøsene sprang i svingende Dands under Fløiters og Lyrers
Skingrende Spil og Klang, mens Qvinder i Husenes Døre
Stod og betragted den livlige Færd med største Forundring.
Ogsaa der holdtes paa Torvet et Thing. Folk stimlede sammen;

Kiv havde reist sig; en Mand var i Strid med en Anden, og Sagen
Gjaldt en Mandebodsgjæld; den Ene forsikkred for Folket,
Gjælden var klaret, den Anden benægtede Bodens Betaling.
Begge forlangte de Sagen tildoms, og Vidnerne afhørt,
Og, som det gaaer, holdt Somme med hiin, og Andre med denne.
Stimlen blev styret til Skik af Herolderne. Oldingeraadet
Sad paa glattilhuggede Steen i den hellige Rundkreds;
Stave de holdt udi Haand, som Folkeherolderne bære,
Stode saa frem, og En efter Anden i Sagen de dømte.
To Talenter i Guld laae midt i Kredsen paa Thinget,
Lønnen for den, som redest og bedst sin Kjendelse afgav.
  Rundt om den anden afbildede Bye to Skarer af Krigsfolk
Straaled i Rustningens Malm. Beleirerne bøde dem vælge,
Enten at see deres yndige Stad i Gruus, eller skifte
Alt hvad i Byen der fandtes af Gods, og give dem Hælvten.
Dette forkasted de plat, og i Løn de sig rusted til Baghold;
Qvinder, umyndige Børn og høibedagede Gubber
Rundt til Bevogtning paa Murene stod; i Felten de Unge
Rykked, af Ares til Kamp blev deført', og af Pallas Athene;
Begge var danned' af Guld, af Guld var de Klæder, de bare,
Begge bevæbnede smukt, og store, de vare jo Guder,
Tydelig kunde de kjendes, men smaat var det samtlige Mandskab.
Men da de naaede den Plads, som tyktes dem tjenligst til Baghold,
Tæt ved en Aae, hvor alskens Qvæg blev drevet til Vanding,
Leired de der sig i Løn, med funklende Rustning bedækte.
Fjernt fra den øvrige Hær to Speidere sade paa Udkig,
Lurende vented de der at faae Syn paa Faar eller Hornqvæg.
Snart lod Hjorder sig see; to Hyrder, som lakkede bag dem,
Blæste for Morskab paa Rør, om Ufred drømte de ikke.
Knap blev Qvæget de vaer, før de styrtede frem, og i Skynding
Raned de bort baade Drifter af Køer og herlige Flokke
Sneehvide Lam; Qvægdriverne selv, dem tog de af Dage.
Da nu de fiendtlige Mænd, som var leirede udenfor Staden,
Mærked den Støi, som ved Qvæget var vakt, da sprang de paa Stridslarm
Op, og afsted i flyvende Fart; snart naaede de Stedet,
Stilled sig op, og kæmped en Kamp ved Bredden af Aaen,
Huggende løs paa hinanden med malmbevæbnede Landser.
Svart huserede Tvedragt og Larm, og den grusomme Dødsmøe,
Rødnet af Krigeres Blod var Kaaben, som hang over Skuldren,
Hist en gispende Qvæstet hun greb, her greb hun en Saarløs,
Tog saa ved Foden en Falden, og slæbte ham hen gjennem Tumlen.
Levende Mennesker lig de færdedes vildt, og i Kampen
Rev de hinanden af Haand de Liig, som var faldne paa Valen.
  Derpaa han bilded en Mark, baade jevn og af ypperligt Jordsmon,
Bred og tregange pløiet; der kjørte mangfoldige Bønder
Hen over Vang deres Plov, snart frem, snart atter tilbage.

Hvergang de saa havde vendt, og de naaede det yderste Markskjel,
Kom der en Mand, som ihænde dem gav et Kruus med en liflig
Qvægende Viin; saa vendte de om, og hver i sin Fure
Kjørte de rask til den modsatte Kant af den klimpede Brakmark.
Mulden i Sporet var sort, livagtig som pløiede Jorde,
Skjøndt den var bildet i Guld, et høist vidunderligt Kunstværk.
Videre bilded med Kunst han en rig dybtbølgende Kornmark.
Høstfolk meiede Sæd med hvæssede Segler ihænde;
Her efter Skaaret til Jord sank Straaene, Haandfuld paa Haandfuld,
Hist gik Karle, som bandt dem i Neeg med snoede Halmbaand.
Tre Neegbindere færdedes flinkt; bag Meierne gik der
Drenge, som sankede flittigen op, og med Favnene fulde
Bare de Kornet til hine; men taus stod Eieren blandt dem,
Tæt ved Negene, støttet til Stav, heel glad i sit Hjerte.
Under en Eeg, et Stykke derfra, blev lavet et Maaltid,
Hvortil var slagtet et Nød, af Svendene, medens at Qvindfolk
Dryssed paa Kjødet det hvideste Meel til Karlenes Davre.
Dernæst en Viingaard han bilded med bugnende Ranker og prægtig,
Heelt af det pureste Guld, men Druerne selv vare sorte.
Rankerne vandt sig om Stænger af Sølv fra Ende til anden;
Rundt om løb der en Grøft af Staal, og derom et Gjerde,
Som var af Tin; til Viingaarden op en eneste Fodstie
Randt, ad hvilken i Høsten man drog, for Druer at samle.
Gutter og blomstrende Piger i Flok, uskyldige, muntre,
Bare den liflige Frugt i flettede Vidiekurve.
Midt i Skaren en liden Smaadreng paa den klingende Lyre
Spillede smukt, med sin barnlige Røst den deilige Festsang
Linos han qvad, og til Strengenes Klang de Øvrige dandsed
Under den lystige Jubel og Sang med hoppende Fødder.
Videre bilded med Kunst han en Drift langhornede Oxer,
Somme var gjort' af det rødeste Guld, af Tin var de Andre.
Bøgende styrted af Stalden de ud, paa Vangen at græsse
Langs en rislende Bæk, hvis Bred med Siv var bevoxet.
Ogsaa var Hyrderne bilded' i Guld, som ginge med Qvæget,
Fire de var, og fulgtes af ni rapfodede Hunde.
Fremmest i Køernes Flok to frygtelig glubende Løver
Greb en brølende Tyr, som fnøs, mens bort de den slæbte;
Hundene piled afsted, og Knøsene rendte bagefter.
Knap fik Løverne slænget itu det mægtige Høveds
Skind, saa slugte de Blod og Indvold. Hyrderne styrted
Efter dem flux, men hidsed omsonst de hurtige Hunde;
Ræbde de gjøs tilbage for Løverne, uden at bide,
Nærmed sig vel, og glammede høit, men vege forknytte.
Videre bilded en Vang den høistnavnkundige Lamfod,
Faarene trippede i Dalen omkring saa sølverne hvide,
Trindt om laae der en Stald og en Fold og tækkede Hytter.

Endelig bilded Hephaistos med spillende Farver en Rundbands,
Hiin livagtigen lig, som tilforn i det mægtige Knossos
Daidalos ordned med Kunst for den haarfagre Viv Ariadne.
Blomstrende Gutter i Hob med rige livsalige Piger
Svang sig i kredsende Dands, og holdt hinanden om Haandled.
Pigernes Dragt var af fineste Liin, men Gutterne Kjortler
Var af prunkende Stof, og glindsende fast som en Olie.
Deilige Krandse var Pigernes Pryd, men ved Gutternes Hofte
Hang der en Daggert af Guld, som dingled i sølverne Remme.
Snart med øvede Fødder de hopped, og svang sig i Rundkreds,
Som naar en Pottemager, der sætter sig ned til sin Gjerning,
Tager i Hjulet et Tag, for at see, om det ogsaa vil løbe;
Snart i Rækker fordeelte de hoppede frem mod hinanden.
Rundtom stod der en Sværm og saae til, de yndige Dandse
Mored dem ret; en guddommelig Skjald med Lyren i Hænde
Sang til sit klingende Spil, og to Krumspringere blandt dem
Sloge med Færdighed Hjul, saa saare sin Sang han begyndte.
Ogsaa den mægtige Flod Okeanos bildede Hephaistos
Heelt omkring den yderste Rand af det herlige Rundskjold.
Aldrig saasnart var det store, forsvarlige Skjold blevet færdigt,
Førend han smedded et Pandser, meer blankt end en lysende Lue.
Dertil en Hjelm, heel tung, som passede Helten om Tinding,
Smuk og af prunkende Arbeid, dens Busk var virket af Guldtraad,
Og af det skæreste Tin han tilsidst Beenskinnerne smedded.
Som nu det Hele var færdigt, da tog den navnkundige Lamfod
Alt i sin Favn, og lagde det ned for Achilles's Moder,
Og som en Falk hun foer fra Olymps sneebækkede Tinder,
Bærende bort fra Hephaistos's Boe den straalende Rustning.

Daniel Frederik Eschricht,

som nedstammede fra en indvandret pommersk Familie, var 1798 født i København, hvor hans Fader var Varemægler, hans Bedstefader Læge. Da han var af en meget livlig og virksom Natur og Familien levede i knappe Kår, lærte han sig selv meget på egen Hånd, navnlig Musik og fremmede Sprog. Student fra Metropolitanskolen 1817, tog han både kirurgisk og medicinsk Embedseksamen 1822 og blev samme År udnævnt til Landfysikus på Bornholm. Her lagde han, ved Hjælp af Skibskaptainer og Matroser, Grunden til sin bekendte store zoologiske Samling, og fik ved et heldigt Tilfælde Leilighed til et 9 Måneders Besøg i Paris og London. I 1825 blev han Doctor med. og fik et treårigt Reisestipendium. 1829 blev han ansat som Lektor og Året efter som Professor i Fysiologi ved Købh. Universitet. Han døde pludselig uden foregående Sygdom 1863. Ligesom Ørsted, Schouw og Forchhammer søgte han at udbrede naturvidenskabelig Kundskab i alle Stænder og forenede sig med Collin og Schouw om at stifte den naturhistoriske Forening 1833; med Varme talte han også de Døvstummes og Idioternes Sag. Han var en opmærksom og skarp Iagttager og som Fysiolog

havde han et anseet Navn i den lærde Verden. Men hvad der giver ham Plads i denne Samling, er at han i en ualmindelig Grad besad den Evne i sit Foredrag (såvel i hans mange og forskellige offenlige Forelæsninger som i hans trykte Afhandlinger) at være populær, idet han var både tydelig og klar, livlig og humoristisk. Nedenstående Prøve er af hans „Folkelige Foredrag“.

Hvorledes Børn lære Sprog.

For nogle Aar siden levede her i Kjøbenhavn en Mand, som havde en besynderlig Forkjærlighed for Alt hvad der var fransk, og navnlig for det franske Sprog. Hans Børn maatte istedetfor „god Morgen“ eller „god Dag“ sige: „bon jour papa“ til ham, og istedetfor „luk Døren“ sagde han selv altid: „fermez la porte“. Stort mere Fransk hørtes rigtignok ikke i Familien, især da hans Kone slet ikke deelte hans franske Sympathier; men desto ivrigere studerede han for sig selv i de nyeste franske Journaler saavelsom i de gamle Klassikere fra Ludvig den Fjortendes Tid. Hans kjæreste Ønske havde altid været, engang at kunne gjøre en Reise til Paris, og dette Ønske saae han sig omsider ved en uventet Arv istand til at opfylde. Han var dengang mellem 30 og 40 Aar gammel. I Paris vilde han blive 1 eller 2 Aar for ret at perfectionere sig i Sproget. Konen og begge Børnene, to Drenge paa 7 og 9 Aar, skulde med. „Maaskee kunde ogsaa de profitere lidt derved i Fransken.“

De kom da til Paris. Han fik strax kjøbt det Nyeste og Bedste i Literaturen; en gammel fransk Professor blev engageret til at give ham 1 Times privat Underviisning om Dagen. Alt gik efter Ønske. Neppe var ½ Aar gaaet, før Professoren forsikkrede ham, at han talte Fransk „som en Engel“. Kun med Drengene var Faderen i alle Henseender høist misfornøiet. Hans Bestemmelse var, at de skulde være tilstede i Underviisningstimerne og kjønt høre efter hvad Professoren sagde; men det var ikke muligt at holde dem opmærksomme. Medens Professoren gav Faderen de fortræffeligste Regler for Ordenes rette Betydning og Brug, vare Børnenes Tanker ganske andetsteds henne, og tilsidst faldt de enten i Søvn, eller de bad om at gaae lidt ud, og kom da ikke igjen, før Professoren var lige ved at gaae. Viste Professoren Faderen, hvorledes han skulde stille Tungen og Læberne for at udtale alle Bogstaverne paa rette Maade, saa søgte de at overbyde hinanden i at gjøre Grimasser, aabenbart kun for at see, hvem der først kunde faae den Anden til at bryde ud i Latter. Lige uartige og overgivne vare de den øvrige Deel af Dagen. Medens Faderen sad dybt begravet mellem sine franske Grammatiker og Dictionnairer, vare Drengene enten nede i Gaarden og Haven for at lege eller slaaes med Værtens Børn — ret et Par Vildkatte, der ikke syntes at have Andet i Hovedet end Spilopper

— eller ude paa Gaden for at høre paa en Lirekassemand eller en Markskriger. „Med at lære Noget," tænkte Faderen, „faaer det vel at vente til vi komme hjem igjen; men saa skal de sandelig ogsaa tage fat for Alvor."

Imidlertid havde Moderen allerede, da de havde været et Par Maaneder paa Stedet, gjort en ganske besynderlig Bemærkning. Hun forstod sig ikke paa det Franske; men saavidt hun kunde skjønne — begyndte Børnene da allerede at tale det fremmede Sprog ganske nydeligt, ja — hvad hun dog neppe vovede at sige til noget Menneske — det forekom hende, at de talte det baade mere flydende og mere smukt end hendes egen Mand. Da det halve Aar var gaaet, blev hun, trods alle Professorens Complimenter til Faderen, endnu mere vis i sin Sag; thi det var ikke alene med de franske Børn at hendes Drenge færdedes uden mindste Vanskelighed fra Sprogets Side; men det var ogsaa Tilfældet med Opvarteren i Hotellet. Om denne paastod hendes Mand, at det var den dummeste Karl i hele Paris, der neppe forstod sit eget Modersmaal; og sandt var det, at da hendes Mand engang vilde have et Stykke Brød, havde han først svaret, at af varme Bade fandtes de allerbedste lige ved Siden af, dernæst, da Begjeringen var bleven gjentaget, havde han endog forsikkret, at saadant Noget fandtes ikke i Paris! men den samme Opvarter, som saaledes svarede i Øster, naar Faderen spurgte i Vester, — forstod dog altid strax, hvad Drengene sagde. Moderen kunde ikke lade være, engang imellem at gjøre sin Mand opmærksom paa Børnenes Færdighed i at tale Sproget, men denne svarede da altid: „ja Noget maae de dumme Drenge naturligviis snappe op hist og her. Tænk dig, hvad de maatte kunne lære, naar de blot vilde passe lidt bedre paa i Timerne." Moderen havde imidlertid sine egne Tanker herom. Et Par Gange, da hendes Mand slet ikke kunde komme ud af det deels med samme Opvarter, deels med nogle andre Franskmænd, vinkede hun sin lille Vilhelm op fra Gaarden, og — som hun havde formodet — han bragte strax Alting paa det Klare. „Det maa dog være et reent Sproggenie, den Vilhelm," bemærkede hun da. „Ja," svarede Faderen, „et godt Hoved sidder der paa Drengen. Det er i det Hele mærkeligt, hvor han ligner sin Fader. Vilde han bare være en lille Smule flittig, saa kunde der nok blive Noget af ham endnu."

Moderen mærkede nok, at hun ikke kunde faae sin Mand til at gaae ind paa hendes Tanker. Hun beholdt dem da for sig selv. „Det er saamænd ikke af Professoren," tænkte hun, „at mine Drenge har lært deres Fransk; nei, det er af de andre Drenge, det er jeg vis paa." — —

Nu gik der et Lys op for hende. „Hendes Børn havde lært Fransk paa samme Maade, som de tidligere havde lært Dansk, uden Grammatik eller Lexicon, reent af sig selv." Men hvorledes lære da egentlig Børn at tale deres Modersmaal? Det maatte

hendes Mand forklare hende, og hun henvendte sig altsaa til ham derom. Men denne gode Mand, vil De vel allerede for længe siden have forstaaet, var just ikke synderlig skarpsindig. Hans første Svar var: „jo, seer du, smaa Børn ere ligesom smaa Abekatte. De gjøre altid efter hvad de see eller høre fornuftige Folk gjøre og lade." Dette Svar saarede den gode Moder. „Ja," skyndte hun sig at sige, „men jeg mener, hvorledes lære de, hvad hvert Ord betyder? Det er jo næsten som om de forstode det fra Fødslen af. Jeg veed bestemt, at ligesom mine Børn begyndte at skjønne, saa forstode de Alt, hvad jeg sagde til dem. Sagde jeg: „du er en sød Dreng," saa smilede de; sagde jeg: „nu er han uartig," saa bleve de ganske alvorlige; lidt efter naar jeg sagde: „hvor stor er Drengen?" rækkede de Armen i Veiret, og sagde jeg: „hvor staaer Fader?" saa saae de hen paa ham og loe."

Saaledes blev Moderen ved at fortælle, og Manden gav sine Forklaringer, saa godt han kunde. Men jeg tænker, De vil hellere høre, hvorledes jeg troer, at Moderens Spørgsmaal maae besvares. Jeg har passet nøie paa, hvorledes Børn bære sig ad med at lære Sprog, og skal nu fortælle Dem, hvad jeg troer at have faaet ud deraf.

Børn lære virkelig deres Modersmaal som og de fremmede Sprog, de høre tale, paa en ganske særegen Maade, ja paa en saa særegen Maade, at det i Grunden er lige den omvendte af den, man i en ældre Alder pleier at anvende. Vi Ældre begynde jo sædvanlig med at kjende det fremmede Sprogs Bogstaver og disses Udtale, lære derpaa en Deel Gloser og Grammatik, og komme saaledes lidt efter lidt til at tyde Meningen, først af ganske korte, lette Sætninger, dernæst af længere og vanskeligere, indtil vi omsider formaae at læse og oversætte en heel Bog, i alt Fald ved af og til endnu at slaae et og andet Ord efter i Dictionnairen. Samtidig begynde vi da ogsaa lidt efter lidt at forstaae dem, der tale Sproget, kun at de i Begyndelsen tale det ret tydeligt, saa at de enkelte Bogstaver høres, og noget langsommere end sædvanligt. Omsider vove vi da, i Forventning af skyldig Overbærelse, selv at udtrykke os i Sproget.

Med Børnene gaaer det heelt anderledes til, ja, som sagt, lige ad den modsatte Vei. Det Første de fatte, er Meningen af Talen i dens Heelhed, og ganske almindelig forstaae de denne strax fra først af. Langt senere begynde de af Talens Mening at slutte sig til Betydningen af dens enkelte Ord, saavelsom af Ordenes forskjellige Stillinger og Bøininger, men hvad de slet ikke agte paa, er Ordenes enkelte Bogstaver.

At dette gjelder med Opfattelsen af Modersmaalet, vil neppe falde mig svært at vise Dem. Moderen i hiin Historie sagde, at det var forekommet hende, som om hendes Børn havde forstaaet hende, lige saa snart de havde begyndt „at skjønne". Deri ville alle Mødre, troer jeg, være enige. „At Barnet skjønner" vil ikke

sige Andet, end at det bliver sig de Indtryk bevidst, som det modtager gjennem Øie og Øre. At det bliver sig disse Indtryk bevidst, faaer man først derved Sikkerhed for, at det smiler, naar det seer eller hører noget Behageligt, bliver alvorligt, angst eller bedrøvet, naar det seer eller hører noget Ubehageligt. Lægger man Mærke til, hvad der først faaer det spæde Barn til at smile, saa vil man finde, at det maaskee i enkelte Tilfælde kan være det Glindsende eller Lysende, men at det i Reglen er Moderens eller Barnepigens kjærligtspøgende Tiltale. Dette er saa vist, at man neppe erklærer Barnet for at kunne skjønne, før man seer dets inderlige Glæde og Tilfredshed derover i dets Smiil. Saasandt Barnet kan see og høre, maa det ogsaa strax kunne fatte det Kjærlige og Spøgende i Tiltalen. Saaledes dømmer man, og saaledes dømmer man med Rette. Og dog er der Ingen, der vil troe, at Barnet fra samme Øieblik, at det kan see og høre, skulde forstaae de enkelte Ord af Sproget. Det veed naturligviis ligesaalidt Betydningen af „sød" og „rar" og „kjær", som af noget andet Ord, det være nu et dansk, et tydsk eller et fransk; men Moderens: „du søde, rare, kjære Pige", det forstaaer det grandt, saa grandt, at derved dets Bevidsthed vækkes om Livets Glæder.

De har allerede indrømmet mig, at det spæde Barn altsaa fatter Tiltalens Mening, længe førend det endnu har kunnet fatte et eneste Ord deraf. De indseer strax, at det har fattet det igjennem Ordenes Betoning og gjennem Moderens Blik og Miner; De veed, at deri lader sig læse meget. „Men," vil De maaskee indvende, „ret bestemt og sikkert er man jo dog aldrig istand til at fatte Tiltalens Mening deraf alene, — hvorledes skulde da det spæde Barn være istand dertil, som endnu mangler al Erfaring, i denne Retning saavelsom i alle andre?"

Jeg maa da gjøre Dem opmærksom paa, at den Tolkning af de indre Følelser, som kan skee gjennem Stemmens Klang, Øiets Blik, Ansigtets Minespil, Hovedets, Lemmernes og hele Legemets Stillinger og Bevægelser, ikke er et saadant Meddelelsesmiddel, som tillæres eller erhverves ved Erfaring og Øvelse, men et os fra Fødslen medgivet og reent uvilkaarligt. Thi denne Tolkning af Sindets Bevægelser beroer paa en naturlig og oprindelig Harmonie mellem Sjælen og Legemet, hvorved hver Sindsbevægelse, ja hver allermindste Afændring i hver enkelt Sindsbevægelse har sin tilsvarende Bevægelse i visse ydre Legemsdele, stærkere i een, svagere i en anden, stærkest altid i Øiet og i alle til dette Organ hørende Biorganer. De vil erindre, at jeg allerede har berørt dette, da jeg i mit Foredrag over Øiet opkastede det Spørgsmaal, hvorfor vi græde, naar vi betages af Veemod.

En saadan naturlig og ufrivillig medfødt Tolkning af Sindets Bevægelser i Blik og Miner og Stemmens Klang, senere ogsaa i Legemets Holdning, Stillinger og Bevægelser, og en lige naturlig og medfødt tilsvarende Evne til at fatte Betydningen deraf, gaaer

igjennem hele Naturen, forsaavidt den er begavet med Bevidsthed, det vil sige: den gjelder for Dyrene saavelsom for Mennesket. Ogsaa Dyrene have en medfødt Evne til ganske paa samme Maade at forstaae hinanden indbyrdes, ogsaa Dyrene have et saadant Instinctsprog eller Natursprog; thi saaledes fortjener denne gjensidige Tolkning af Sindsstemningen at kaldes, ja gjennem dette fælleds Natursprog forstaaer Mennesket Dyret, og Dyret Mennesket. Hvor let seer man ikke paa Hunden, at den er glad eller bedrøvet, glubsk eller forsagt, at den ønsker at komme ud, eller skammer sig, eller beder om Naade o. s. v. o. s. v.? Og hvor tydeligt læser ikke Hunden i Herrens Blik og Stemme og Legemsbevægelser, hvorledes han i samme Øieblik er stemt imod den, eller hvad han vil have den til at gjøre? Dyret læser rimeligviis endog mere i Menneskets Blik, end man sædvanligviis antager. Det læser deri ikke blot, at man byder det Lydighed, men tillige, hvorvidt dette Bud gives ubetinget og med det Forsæt, i Nødsfald at skaffe sig Lydighed ved Magt, eller om der tvertimod bag Trudslen ligger Mangel paa Selvtillid, maaskee endog Angst.

Det kan da ikke undre, om ogsaa Barnet forstaaer dette Natur- eller Instinctsprog, og navnlig ikke undre, om det forstaaer det fra Fødslen af, saasnart det bliver sig bevidst de Indtryk, det modtager gjennem Øie og Øre. Og i Sandhed, Barnet forstaaer heelt vel hvad derigjennem lader sig tolke. Det fatter ei alene, at man kjæler for det, at man truer, skjender, byder; det veed endog at skjelne de hjertelige Kjærtegn fra de paatagne. Det mærker selv i Moderens Kjærtegn, hvorvidt Moderglæden deri tolker sig reen og ublandet, eller hvorvidt den er omtaaget af andre Følelser og Tanker, maaskee af Sorger; thi alt derefter er det Smiil, hvormed Barnet besvarer dem, livligt og inderligt, eller roligere, maaskee veemodigt.

Det første Meddelelsesmiddel mellem Barnet og dets nærmeste Omgivelser eller, om man vil, dets første Sprog er altsaa kun et saadant, som Mennesket har fælleds med Dyrene. Det er et Sprog, saa ufuldkomment efter den Maalestok, hvormed vi pleie at bestemme et Sprogs Udvikling, at vi maaskee ikke ville værdige det Navn af et Sprog; men det er tilstrækkeligt for Barnet og dets Nærmeste til gjensidigen at tolke sin Trang, sin Glæde og Sorg, Kjærlighed og Mishag, Tillid og Frygt, sine Følelser overhovedet, — og dette er Alt, hvad Barnet føler Trang til at tolke eller faae tolket. Det tolkes derigjennem, ei blot nok saa godt, som skee kan med Ord, nei langt sikkrere og nøiere, hurtigt som selve Sindsbevægelsen, umiddelbart, uvilkaarligt og uimodstaaeligt.

Fra først af henfører Barnet Alt, hvad det læser i den Tiltalendes Blik og Miner, paa sig selv alene; men snart begynder det ogsaa at henføre det til andre Gjenstande, navnlig til den Gjenstand, hvorpaa man ved at tiltale det kaster sit Blik. Det Samme gjøre Dyrene. Blikket tjener for dem, ligesom for Barnet,

istedetfor Paapegning med Fingeren. Det er hændet mig flere Gange, at Een har forsikkret mig, hans Hund maatte forstaae hvad f. Ex. Ordet „Hat" betyder, thi hvergang det heed: „bring mig min Hat," saa lystrede Hunden. Men jeg troer, det beroer paa en Feiltagelse. Idet Herren giver sin Befaling, fatter Hunden netop kun, at der gives den en Befaling, i det Høieste maaskee endnu, at Befalingen gaaer ud paa at hente Noget — hvad den overhovedet er bleven afrettet til at gjøre. At Herren mener Hatten, fatter Hunden derimod efter al Sandsynlighed kun derved, at Herren samtidig kaster sit Blik hen paa den. Samme Feiltagelse begik rimeligviis Moderen, da hun meente, hendes Smaabørn havde forstaaet Ordet „Fader", eftersom de altid saae hen paa ham, naar hun spurgte: „hvor staaer Fader?" Høist sandsynligt er det ogsaa her, at deres Blik kun lod sig lede af Moderens. Neppe behøver jeg vel heller at sige Dem, at naar et Firemaaneders Barn paa Spørgsmaalet: „hvor stor er du?" løfter sin lille Arm smilende i Veiret, det hverken veed endnu hvad „stor" eller „du" betyder, men kun gjør et lille Konststykke, hvortil det er blevet afrettet, uden at have anden Forestilling om dets Betydning, end at det er en Spøg, der volder Moderen eller Ammen Glæde. Ved andre Leiligheder fatter Barnet ogsaa Meningen tildeels af de medfølgende Omstændigheder. Det mærker let, naar Talen er om, at det nu skal hen og sove eller ud at spadsere med Ammen; som overhovedet selv det spæde Barn er kløgtigt nok til at forstaae Alt, hvad det har Interesse for — Altsammen dog kun ved Hjelp af det medfødte Natursprog eller Instinctsprog, som er fælleds for Dyret og Mennesket.

Men efterat Barnet saaledes allerede længe har fattet Talens Mening, begynder det i det andet Halvaar at fatte dens enkelte Ord.

Hvergang Moderen eller Barnepigen har talt til Barnet om Faderen, har det ret godt forstaaet, hvad der blev sagt om ham, f. Ex.: „der kommer den rare Fader"; „nu gaaer den søde Fader bort"; „nu vil Fader tage Barnet" eller dsl. Det har ogsaa fattet, at Talen var om Faderen, deels nemlig ved at lade sit Blik følge med den Talendes, deels ogsaa ved at lægge Mærke til, at Faderen netop kom eller gik eller gjorde en og anden Bevægelse, der svarede til den Tone, hvori det blev tiltalt. Omsider bliver det vaer, at hvergang Talen er om Faderen, forekommer altid een og samme Lyd deri, — og slutter nu, at denne Lyd betyder Faderen. Dette er en Fornuftslutning, en saadan, som er forbeholdt Mennesket, Jordens eneste Fornuftvæsen. Barnet overbevises meer og meer om denne Lyds Betydning, og snart opstaaer Lysten hos det, at anvende sin Opdagelse. Det seer Faderen komme, glæder sig, udtrykker sin Glæde i Miner og Bevægelser, kaster sit Blik først paa Faderen, saa paa Moderen og udstøder det første „Ba". Det har fattet det første enkelte Ord, skjøndt endnu ikke Ordets

rette Udtale; dets „Ba" bliver maaskee først et halvt Aar senere til et „Fa'er". Det bruger Ordet, hvergang det vil udtrykke Noget om Faderen, men længe kun ganske enkelt, indflettet i det vante Natursprog, hvorigjennem det endnu vedbliver at tolke sine Følelser og saaledes ogsaa Alt, hvad det egentlig vil sige om Faderen. Neppe har Barnet udtalt det første Ord, førend det mærker, hvilket Bifald det finder, hvilken Glæde det vækker i Familien. Derved opmuntres det, derved faaer det Lyst at finde Navnene ogsaa paa Moderen, paa Barnepigen, paa Alt, hvad det har kjært, Alt, hvad det interesserer sig for. Paa det første Ord følge altsaa en Mængde andre, fra først af alle lige ufuldkomne og utydelige, alle anvendte paa samme Maade.

Længe er det kun Navne paa enkelte Gjenstande, altsaa Hovedord (Substantiver), det veed at fatte og anvende; en Tid lang bruges de ogsaa kun ganske enkelte. Men i Løbet af det andet Aar begynder det at bruge to eller tre samlede, saasom „Fa An bæ" istedetfor: „Fader gav Anna (mig) Pæren"; dernæst fatter det Betydningen af Gjerningsord (Verber), som det længe bruger uden nogensomhelst Bøining, af Egenskabsord (Adjectiver), senere af Forholdsord (Adverbier) og Stedord (Pronominer). De brugte Ord stiller Barnet gjerne fra først af i rette Orden; Betegnelsen af Eiendomsforholdet (Genitivet) lærer det meget tidligt at benytte. Ved Enden af det tredie Aar taler Barnet meget almindeligen Modersmaalet saagodtsom fuldkomment reent og har i Løbet af to Aar samlet sig et saa stort Ordforraad, at det ikke let kommer i Forlegenhed med at finde det rette Udtryk for Alt, hvad det har at sige.

Mangt et Ord har det unegtelig faaet ved sine idelige Spørgsmaal: „hvad hedder det?" og „hvad kaldes det?" men for allerstørste Delen har det dog lært Ordene paa lignende Maade, som den, hvorpaa det lærte det allerførste. Ikke noksom kan man beundre den sunde og skarpe Dømmekraft, den raske Opfattelse og den overordentlige Hukommelse, som hvert Barn derved lægger for Dagen, og det er ganske naturligt, om næsten enhver Fader troer i sit Barn at see noget ganske Overordentligt — og saa ofte bliver skuffet i sine Forventninger.

Barnet har altsaa, ligesom Dyret, den medfødte Evne at kunne fatte hvad Andre føle og mene, deels af deres Stemme, deres Blik, Miner, Holdning og Bevægelser, deels af Alt, hvad enten samtidig gaaer for sig eller strax følger efter; men i Modsætning til Dyrene lader det sig ikke nøie hermed, veed det tillige at bruge alt dette som Tolk for de samtidig udtalte Ord, endog for Ordenes forskjellige Bøininger og gjensidige Stillinger, altsaa paa en Maade at benytte det baade som Lexicon og Grammatik. Har Barnet saaledes lært et vist Antal Ords og Ordbøiningers Betydning, saa faaer det Andres Følelser og Meninger samtidig tolkede ad en dobbelt Vei, nemlig baade gjennem Natursproget og

gjennem Fornuftsproget, forlanger dem tolkede ad begge Veie, men holder sig dog fortrinsviis endnu til det kjære Natursprog. Betones de udtalte Ord ikke paa rette Maade, ledsages de ikke af et tilsvarende Blik, af tilsvarende Miner og Bevægelser, saa troer det dem ikke, om det end forstaaer dem; staaer Natursproget i Strid med Ordene, saa troer det kun hiint, ikke disse. Man sige til et Barn de kjærligste Ord i en barsk Tone og med vrede Lader, det vil skynde sig bort; man sige det de ukjærligste i en mild Tone og med venligt Blik, det vil smile og nærme sig.

Det oprindelige Natursprog, Barnets naturlige Lexicon og Grammatik, kan det spæde Barn slet ikke, det ældre Barn neppe undvære. Det spæde Barn vilde aldrig kunne lære sit Modersmaal, hvis Moderen og alle Andre talte til det „som en Bog", jeg mener: tørt og uden alt Udtryk — thi man vilde jo derved tage Lexiconet fra det; det ældre Barn vil aldrig troe eller kunne lide Den, der siger det Eet og udtrykker et Andet, eller maaskee slet Intet, i Betoningen, Blikket, i Miner og Lader. Det lille Barn holder mere af Hedebokonen end af den mere forfinede Barnepige fra Hovedstaden; Skolebrengen søger at smutte bort fra den gamle tørre Skolemester for at færdes blandt sine Kammerater, Tyendet, Folkene paa Gaden. Dem forstaaer han, dem kan han lide, dem lærer han ofte mere af end af Skolemesteren. Saaledes idetmindste med Hensyn til Sproget, og navnlig i det fremmede Land.

Børn lære nemlig fremmede Sprog — som hiin Moder saa rigtigt fandt ud — paa samme Maade, som de tidligere have lært Modersmaalet. Gjennem Natursproget og gjennem Alt, hvad der skeer samtidigt eller følger strax efter, lære de ogsaa i fremmede Sprog først hele Talens Mening, senere de enkelte Ords Betydning. Dette var, hvad jeg nu skulde vise Dem. — —

Carl Bernhard.

Forfatteren under dette påtagne Navn var Andreas Nicolai de Saint-Aubain, født i København 1798, død 1865. Han har været en af vore mest yndede Novelforfattere.

Af: Gamle Minder.

Uagtet Sjelland ingen Mangel har paa kongelige Slotte, idet endnu ti Slotte omgive Hovedstaden, af hvilke intet er mere end fex Mile borte, har det altid smertet mig, at Hirschholm Slot er forsvundet af Jordens Overflade. Frederiksberg, Charlottenlund, Sorgenfri, Eremitagen, Roeskilde, Frederiksborg, Fredensborg,

Kronborg, Marienlyst og Jægerspriis Slotte repræsentere hvert især en forskjellig Tid og en forskjellig Bygningsmaade; men intet af dem alle repræsenterer Ludvig den Fjortendes Tid, denne særegne Periode, der var Culminationspunktet af jordisk Forfængelighed, en Tid, der ligger os saa nær og som dog forekommer os saa ubegribelig. Denne Tid og dens fransk-hollandske Stiil repræsenterede Hirschholm, som man derfor kaldte det danske Versailles. Jeg begræder Hirschholm, som man begræder en Mand, hvem en brat Død har bortrevet i hans kraftfulde Alder. Det prægtige Hirschholm stod i sin fulde Glands og speilede sin kokette, aristokratiske Skjønhed i en lille Søes klare Vover. Tidens fortærende Tand fik ikke Ro til at gnave dets Grundvold, Fiendehaand har ikke hærjet det, Luerne ødelagde ikke disse Haller, saaledes som de have tilintetgjort det mægtige Christiansborg — nei, Hirschholm faldt, som Skovens stolte, frodige Træ falder for Øxens barske Hug. Hammeren løsnede hurtigt Steen fra Steen, mange Aars møisommeligt samlede Pragt og Storhed adsplittedes med en barbarisk Iilfærdighed. Nu stryger Vinden over den grønne Slette, hvor Hirschholm før kneisede; en lille Kirke er bygget paa Tomten, den staaer forladt og eensom, den har ingen Kirkegaard, den har intet Spiir, den ligesom kryber sammen i sig selv og føler sig uhyggelig paa denne Plet. Men fra Bunden af Søen klynke de sønderbrudte Søiler og de nedstyrtede Capitæler, som man endnu kan skimte gjennem det grønne Vand, der meer og meer tildækkes med Andemad. Det er en stor Grav, bedækket med et bevægeligt Grønsvær. Vandrer, stands! Herunder hviler et Slot. — Men den hvide Kirke staaer som et Monument paa den jordiske Forfængeligheds Gravhøi; det er symbolisk, thi Menneskets Storhed skal forgaae, men hvad der er af Gud, skal have et evigt Liv! —

Hirschholm med sine prægtige Sale, med sine snorlige Alleer og høie Terrasser, var den gamle Kammerherres Yndlingsthema; han beskrev mig det baade udvendigt og indvendigt med en saadan Nøiagtighed, at jeg undertiden troer, at jeg har levet paa Hirschholm og selv har vandret i disse pragtfulde Sale, hvis Prydelser og Brug jeg kan udenad paa mine Fingre. At der i ældgamle Dage havde staaet et Munkekloster paa dette Sted og senere en fast Borg, som Grev Christopher af Oldenburg beleirede, i Grevens Feide, og Lehnsmanden Peder Godsche tapperlig forsvarede og først overgav, efterat Ringmurene vare nedskudte, interesserede ham kun Lidet. At Slottet derefter havde tilhørt Corfitz Ulfeld, som har vandret i Havens skyggefulde Gange med sin trofaste Viv, som maaskee der har udrugет de store Planer, hvis feilslagne Retning gjorde ham til en Landsforræder og Hirschholm til et hjemfaldet Lehn, alt Dette betragtede han som en Curiositet og mindedes det kun, fordi Slottet paa denne Maade blev Kronens Eiendom. Først da Sophie Magdalene rev det gamle Slot ned

og opførte et nyt, midt i Søen, ovenpaa mange tusinde nedrammede Pæle og paa en Grundvold, hvortil Jorden blev hentet flere Mile borte, først med denne Periode begyndte Kammerherrens Interesse. Og nu var han nudtømmelig i Beskrivelsen af al den Pragt, som her var ødslet for at tilfredsstille Forfængeligheden i nogle faa Aar. Med en Opmærksomhed, der vistnok havde afdraget hans Andagt fra Prædiken, havde han beregnet Antallet af de to Rader fritstaaende Søiler, de nederste romerske og de øverste corinthiske, med deres forgyldte Capitæler, som bare den smukke Kuppel i Slotskirken, hvis Sculptur regnedes til Mesterstykkerne. Her havde den berømte Maler Krock leveret sine bedste og sine sidste Arbeider. Og Audientsgemakket! Kammerherren talede om det med et sandt Sværmeri. Her vare alle Lister paa Dørre og Paneler beklædte med massivt Sølv; Laase, Hængsler og Beslag vare af Sølv, Væggene vare indlagte med Ibenholt, Perlemoder og Sølv; slebne Krystaller og couleurte Stene i Sølv-Indfatninger glimrede overalt, Speilrammerne vare af Sølv, Consoller, Gueridoner og Lysekroner vare af Sølv. Sandelig, det maa have været i Guldalderen, at dette Feeslot blev opbygget, vore Efterkommere vilde ansee det for Fabel. — —

Det store Taffel havde været meget fuldtalligt paa denne urolige Dag, hvor ingen Luftning formildede den trykkende Hede, der laae over Jorden som en tung Taage. Himmelen glødede i et rødligt Skjær, Solen stod som en mat Skive, den mørke Horizont bebudede et Tordenveir. De høie Gjester havde allerede forladt Slottet, Enkedronningen var taget tilbage til Fredensborg tilligemed Arveprindsen, den gamle Prindsesse Charlotte Amalia, Kongens Tante, var taget hjem til Charlottenlund. Flere af de udenlandske Ministre havde ligeledes villet undgaae det optrækkende Uveir. Imidlertid var altid et betydeligt Antal Gjester endnu tilbage, hvoraf de Fleste havde spiist ved Rosen, et Taffel for de høiere Hofcharger, som benævnedes saaledes efter en stor Rose, der smykkede Loftet i Spisesalen. Thi det egentlige kongelige Taffel var, paa Hirschholm, aldrig større end paa tolv Couverts. Efter Dronningens Befaling var den store Sal bleven aabnet, i Anledning af den trykkende Hede, som gjorde Opholdet i de mindre Gemakker næsten utaaleligt. Fløidørrene stode aabne til de tilstødende Sale; men næsten hele Selskabet havde forsamlet sig i dette store, kølige Rum. — —

Selskabet havde deelt sig i forskjellige Grupper. I et Sideværelse gik den franske Minister og Grev Pilzonoff op og ned, i en politisk Samtale. De fremmede Diplomater vare i Almindelighed een Gang om Ugen, undertiden oftere, tilsagte til Taffels. Greven var yderst forbittret over den Forandring, der var gjort med Statsraadet, og over de Cabinetsordrer, som Struensee udfærdigede i Kongens Navn; han meente, at de udenlandske Magter ikke med Rolighed kunde see herpaa; han, for sin Part, vilde

protestere i sin Keiserindes Navn og true med hendes allerhøieste Misbilligelse. Den franske Minister var stemt for mildere Forholdsregler; men i eet Punkt vare de Begge enige, og det var i Harme over den Krænkelse, at de udenlandske Ministre ikke meer personlig skulde underhandle med Kongen alene.

Foran den ene Kamin i den store Sal stod et kolossalt Marmorbord, bedækket med forskjellige qvindelige Arbeider. Det Anstrøg af Huuslighed og Familieliv, som Dronningen bestræbte sig for at udbrede over sin Omgivelse, og hvorved den strengeste Etikette blev suspenderet i det Mindste saalænge man var paa Landet, — havde ogsaa nu gjort sig gjeldende. Damerne strikkede eller syede, efter Dronningens Exempel, for senere at anvende disse Arbeider til velgjørende Øiemed. Men den adspredte Mine, hvormed de udførte disse Arbeider, viste noksom, at det mere var for at følge Moden, end af sand Interesse for den trængende Klasse af Samfundet, der stod saa langt fjernet fra Hoffet og var det saa ligegyldigt.

Dronningen hvilede paa en Bergère, hvis kolossale Fødder vare belagte med Sølvplader og smykkede med tykkjævede Englehoveder. Hun havde hældet sig saa meget tilbage, at hun mere laae end sad paa de bløde Fløiels Puder, der udfyldte denne magelige Kanapee og vare stablede saa høit op, at hun hvilede Hovedet imod dem. — —

Med den ene Haand støttet til Dronningens Bergère, stod Grev Struensee. Hans Stilling var for skjødesløs til at finde Naade for Geheimeraadindens Øine. Han bar Haaret opsat, ligesom Dronningen pleiede at bære det, med fire Krøller paa hver Side, en høi Toupee og Baghaaret opfæstet med en Kam. Struensees Haar var meget blond og svært. Ogsaa heri lignede han Dronningen, og de Ligheder, som de havde tilfælleds, vare i Sandhed paafaldende. Begge havde høie Pander, krogede Næser, smukke Munde, regelmæssige og meget hvide Tænder, blaae Øine, meget blonde og rigelige Haar. De vare Begge korpulente, havde Begge en usædvanlig frisk Ansigtsfarve og smuk Teint, endogsaa i deres Gang var der en betydelig Overeensstemmelse, — Enhver, der ikke vidste bedre, kunde antage dem for Søskende. Paa denne Dag bar Struensee en lys, violet Hofdragt, uden Besætning — for at antyde landlig Simpelhed — med Knæbeenklæder, hvide Silkestrømper og Kaarde. Hans Toilet var smagfuldt og soigneret. For at bøde paa Dragtens Simpelhed, vare Knapperne af slebne Amethyster, indfattede i mat Sølv. Paa Brystet bar han kun een Dekoration, den nylig oprettede Mathilde-Orden, som bestod i Dronningens Navnechiffer, af Brillanter, med kongelig Krone, omgivet af en grøn Laurbærkrands, baaret i et Couleur de Rose sølvstribet Baand. Denne Orden var stiftet af Dronningen samme Aar, i Anledning af Kongens Fødselsdag; den blev baaren af alle kongelige Herskaber, og uddeeltes sparsomt baade til Damer og

Herrer. Af de Tilstedeværende bare Dronningen, Generalinde Geldern, Struensee og Grev Brandt denne Dekoration. Tannenberg havde ogsaa Mathilde-Ordenen. Greven var ikke tilstede, han var paa Tannenberg, men man ventede ham daglig tilbage til Hovedstaden.

I Struensees Holdning var der en Blanding af Mathed og Kedsomhed, noget Nedslagent, uagtet det var kjendeligt, at han gjorde sig Umage for at give sig en overlegen Mine. Hans Blik dvælede paa den modsatte Ende af Salen, hvor Kongen og Grev Brandt spillede Skak ved et lille Bord, som næsten forsvandt i det store Rum og ved de grandiose Omgivelser. Denne affondrede Gruppe gjorde en ganske egen Virkning, som en Modsætning til den friske, livsglade Forsamling, der havde indtaget den anden Ende af Salen; den havde noget Ubeskriveligt ved sig, noget „Afgestorbent", om jeg tør udtrykke mig saaledes. Kongens Ansigt havde et Udtryk af nedslagen Mathed og Kedsomhed, som ikke var Struensees uligt; men her var desuden en Tilsætning af sygelig Svaghed, som uvilkaarlig stemte Alle, der kom i Nærheden af Kongen, til Veemodighed. Ogsaa paa Brandt havde denne Stemning virket, uagtet den ellers livsglade, næsten overgivne Mand var saa vant til at være om sin Herre, og naar han besvarede Kongens langsomme og matte Træk med en uoverlagt Hurtighed, og flyttede sine Brikker næsten uden at see paa dem, var der en Veemodighed i det adspredte Blik, han hvergang lod løbe rundt i Salen, uden at hefte det paa nogen bestemt Gjenstand, som forraadte, hvor besværligt en Hofmands Kald undertiden kan være. Ved Siden af Bordet stod den engelske Minister, Lord Karther, og betragtede Spillet.

Samtalen ved Dronningens Bord blev imidlertid fortsat med Livlighed. Man talede om Paris, flere af de Tilstedeværende havde været i Paris, og meddeelte Begivenheder fra deres Ophold i Frankrigs Hovedstad.

„Min Gud, hvad er der paafærde?" udbrød Dronningen. „Vil Ingen svare mig? Struensee, hvad betyde disse Skrig, hvad er det for en Alarm?"

Struensee svarede ikke, han stod midt i Salen ved Vandspringet, og saae over Hovederne paa de Andre, som fyldte Altandørrene. Da Dronningen saae, at han blev staaende i denne Stilling, sagde hun høit og med Værdighed: „Grev Struensee, De vil have den Godhed at underrette Dem derom, og melde mig hvad De erfarer." — Men da et nyt Raab lød skingrende gjennem Luften i det Samme, sagde hun med dæmpet Stemme: „Bliv, Herr Greve, man vil vel melde os det."

Adskillige Lakaier og Betjente kom, uden at være kaldede, ind i Salen. De udsagde, at en umaadelig Masse Mennesker stormede

Slottet, men noget Bestemt kunde Ingen berette. Deres forfærdede Miner viste noksom, at alle disse Mennesker, der nys havde været saa indbildske, kun vare skrøbelige Støtter i Farens Dage.

Fra Altanen havde man en vid Udsigt over den lavere Fløi, hvor Hovedindgangen var. En uoverskuelig Menneskemasse bølgede som en Brænding, der bestandig stødtes tilbage fra Slottet. Den yderste Gitterport var sprængt, Alleen, som førte over Søen til Slottet, var opfyldt med brølende og skrigende Mennesker, men den store Port i Taarnet var tilspærret, Vagten havde besat denne Indgang. En dobbelt Række Bajonetter var fældet imod Porten, og beredt paa at modtage de Stormende. I Slotsgaarden stimlede de forskrækkede Hofbetjente sammen, de Modigste listede sig langs med de udvendige Fløie, hvorfra man havde Udsigt til Ridebanen, paa den anden Side af Søen. De saae til deres Forfærdelse, at hele den store Ridebane var opfyldt med Mennesker, som i dette Øieblik iagttoge en Taushed, der ængstede de bange Gemytter endnu meer end de forrige vilde Skrig, fordi man nu kunde høre den klirrende Lyd af deres Øxer, Sabler og Piker, naar disse Vaaben berørte hverandre.

„Det er Matroserne, der gjøre Oprør!" — raabte en Stemme nede fra Slotsgaarden til de Spørgende paa Altanen. — Det var et Tordenbudskab. Matroserne! Allerede i lang Tid havde der hersket Misfornøielse mellem Matroserne i Kjøbenhavn, og Struensees Foranstaltninger bidroge ingenlunde til at formindske den. Indskrænkningen af Fridagene forbittrede især Holmens Tømmermænd. Det mislykkede Tog til Algier skulde nemlig oprettes ved et nyt, og dertil behøvedes flere Skibe, hvoraf nogle skulde udrustes, andre bygges. Paa Holmene herskede stor Virksomhed, Arbeidet blev drevet med Strenghed, trehundrede norske Matroser vare ankomne, for at gjøre Tjeneste paa Flaaden. Men der hengik den ene Uge efter den anden, uden at de erholdt deres Lønning udbetalt, og da de endelig havde tilbragt sex Uger uden Sold, besluttede de enten at skaffe sig deres Løn, eller at tage Hevn. De forlode Hovedstaden, og strømmede ud til Hirschholm. Alle misfornøiede Tømmermænd og Matroser sluttede sig til den dristige Skare; den voxede paa den tre Mile lange Vei som en Lavine, der river Alt med sig, og da denne Sværm pludselig styrtede frem bag Slotshaven, som hidtil havde skjult dens Komme for Slottets Indvaanere, var den voxet til en Hær af flere Tusinde, som, badede i Sved og Støv, ophidsede af Drik og Lidenskabelighed, mere lignede en Flok Kanibaler end Undersaatter, der vilde frembringe deres Klager for deres Konge.

„Det er Matroserne, der gjøre Oprør," gjentoge adskillige Stemmer. „Der er meer end hundrede tusinde Matroser!" raabte Andre.

En vedvarende Dundren paa Slotsporten og det Raab, som hundrede og atter hundrede raae Stemmer gjentoge: „Vi ville tale

med Kongen! Vi ville see Kongen! Vi ville tale med vor Fader!" — bekræftede noksom Sandheden af dette forfærdelige Budskab, og i et Nu var Altanen tom. En skingrende Appel løb gjennem Luften, det var Trompeterne fra Kasernen, som kaldte de adspredte Soldater af det flyvende Corps sammen. Det løb i de Forskrækkedes Øren som Basunerne paa den yderste Dag. Et drønende Hurra fra Matroserne besvarede dette Signal, en enkelt Stemme raabte høit: „Kongen leve!" og nu fulgte et mange Gange gjentaget Hurra, som rystede Luften og klirrede imod Ruderne paa Slottet. Men dette forfærdelige Raab gjennembævede alle Slottets Beboere med Rædsel, thi de hørte ikke de loyale Ord, der fremkaldte det. — —

Iblandt de Raab, som løde ind gjennem de aabne Døre og Vinduer, fornam man tydeligt Struensees Navn. Greven havde forladt Salen, i Begyndelsen af Tumulten. Med hurtige Skridt ilede han igjennem Gemakkerne, som vare opfyldte med forskrækkede Kammerfruer og Lakaier, og naaede endelig et Værelse, hvis forfinede Pragt røbede sin Eier ved det første Øiekast. Han trak heftig i Klokkestrengen; en Tjener i et Livree af grønt Fløiel, med en Vaabenplade af Guld paa Armen, styrtede ind i Værelset. „Vilhelm," sagde Greven hurtig, „lad Johannes strax spænde for en Vogn, han skal holde udenfor Haven. Kast Dig paa en Hest, den første den bedste, rid langs med Stranden til Vedbek, og lad strax en Seilbaad gjøre i Stand. Men ikke et Ord til noget Menneske, hører Du? Vent mig i Vedbek, lad Alt i Stikken, sørg ikke for det Mindste. Der, det er Erstatning for hvad Du mister," vedblev Greven, idet han kastede en Pung til ham, hvis Vægt, da den faldt paa Gulvet, røbede at den var fyldt med Dukater. — „Lad Ernst komme, han skal vente paa mig her og pakke sammen, hvad jeg ikke kan undvære. Men han taler ikke med noget Menneske. Lad mig stole paa Eder, — det skal ikke være til Eders Skade. Gaae, lad Ingen see Dig. Jeg maa tilbage til Dronningen. Jeg stoler paa Dig, som paa mig selv," tilføiede han, idet han lagde sin Haand fortrolig paa hans Skulder.

Greven gav disse Befalinger hurtig og med fast Stemme; Tjeneren forsvandt. Men da Struensee var alene, kastede han sig i Lænestolen, støttede Hovedet med Hænderne, som han holdt for Øinene, og forraadte noksom, at det letsindige Mod, der havde charakteriseret hans Ministerium, var forsvundet for den overhængende Fare, — netop fordi det var saa letsindigt. Han saae om sig med forvirrede Blik, han greb hvad der laae ham nærmest for Haanden, uden at tænke derved, og kastede det igjen fra sig, idet han med spændt Opmærksomhed lyttede efter enhver Støi, som gjenløb i den lange Corridor udenfor Gemakket. Alt var i nogle Øieblik stille, da løb atter et Stentorskrig; — han troede at gjenkjende sit eget Navn i de vilde Hyl. Med usikker Haand aabnede

han hurtig en hemmelig Skuffe i sin Sekretair, tog nogle Papirer og Kostbarheder ud, og ilede atter tilbage til den store Sal.

Den største Forvirring herskede endnu bestandig blandt den talrige Forsamling. Man løb frem og tilbage, den Ene spurgte den Anden, for at søge Trøsten der, hvor den ikke var at finde. — —

En Hofbetjent traadte hurtig ind i Salen. Han saae sig om for at finde En, til hvem han kunde udrette sit Ærinde; men da han var tvivlraadig, henvendte han Spørgsmaalet til Alle, og forebragte med høi og lydelig Stemme sit Tordenbudskab. „Lieutenant von Eichfeldt lader underdanigst melde, at han ikke vil kunne holde Porten længere; han spørger, om han maa lade skyde paa Matroserne?"

Dette ligefremme Spørgsmaal tilveiebragte en almindelig Taushed. Ingen vilde tage noget Ansvar paa sig. Dronningen reiste sig overende og udbrød: „Er her Ingen, der kan svare? — Hvor er Kongen? — Hvorfor svarer De ikke, Greve Struensee?"

Struensee aabnede Læberne, og lukkede dem atter. Dronningen vendte sig fra ham med et misbilligende, næsten ringeagtende Øiekast. „Hvor er Greve Saint-Germain? ... Oberst Helt? ..."

Obersten traadte forlegen et Skridt frem ved denne directe Opfordring, og bukkede meget dybt. Han saae sig om til alle Sider; men da Ingen havde Lyst til at tage dette Kors fra ham, stammede han: „Jeg mener allerunderdanigst ... en Blodudgydelse ... man vil irritere Fienden ..."

„Det er uforsvarligt, at her ingen Kanoner ere herude paa Slottet," sagde en ung Hofjunker til sin Nabo. „Kanoner give Respekt. Der burde altid være Kanoner paa alle Slottene. Hvad skulle vi udrette med vore Pariserkaarder!"

„Da man aldeles mangler Artilleri ... som Hr. Hofjunkeren bemærker ... da mit Regiment ikke er tilstede ..."

„Meget vel, Hr. Oberst," sagde Dronningen og vendte sig fra ham. „Hvad er Din Mening, min kjekke Elisabeth? Jeg maa vel spørge mine Damer til Raads."

Den næsten letsindige Tone, hvormed Dronningen gjorde disse Spørgsmaal, passede kun lidet til det alvorlige Øieblik. Elisabeth slog Øinene mod Jorden. Dronningen fortrød hvad hun havde sagt, og trykkede venlig hendes Haand.

„For Guds Skyld, Deres Majestæt," raabte Comtesse Reiffenstein, som havde vexlet Tegn med Pilzonoff, der var traadt hen til denne Gruppe, — „for Guds Skyld, lad give Befaling til at skyde."

Dronningen vendte sig hurtig til Comtessen, og betragtede hende med et skarpt Blik. „De veed, Comtesse, hvor megen Priis jeg ellers sætter paa Deres Mening," sagde hun med en tvetydig Bevægelse af den fyldige, noget fremstaaende Underlæbe. „Jeg kunde vist ingen bedre Raadgiver have, i et Øieblik som dette. Men da Vi ere saa ganske overladte til os selv," vedblev hun

med kongelig Mine og Værdighed, „saa ville Vi ogsaa handle udelukkende efter Vor egen Villie. Jeg forbyder, at der bliver skudt paa mine Undersaatter. Man maa holde dem tilbage, men uden at bruge Vaaben imod dem.“

Casper Frederik Wegener.

Født 1802 i Gudbjerg Præstegård i Fyn.

Af: Liden Kronike om Kong Frederik og den Danske Bonde.

Christian den Syvende var Konge i Danmark. For lidt over et Aarstid siden havde han giftet sig med en engelsk Fyrstedatter, Caroline Mathilde, og de vare begge unge og smukke og lykkelige. Men det danske Folk længtes efter at see en Arving til Riget og havde godt Haab derom; thi Dronningens Liv var velsignet. Og midt i Vintertiden, den otte og tyvende Januar, fødte Dronningen en Søn, og to Dage efter døbte de ham og kaldte ham Frederik. Da var der megen Glæde i Kongens Gaard og over al Danmarks Rige. Dengang skreve de det Aar syttenhundrede og otte og tredsindstyve.

Dette er nu altsammen en bekjendt Sag; men hvad maaskee just ikke Alle erindre, er, at den lille Kronprinds i sine første Aar blev opdraget næsten saa haardt og tarveligt som en simpel Bondesøn, ret ligesom om han fra Vuggen af Intet skulde have forud for den fattige Almue, paa det han siden desto bedre kunde forstaae dennes Nød og komme tilhjælp. Saa er sagt og skrevet, at Kronprinds Frederik i en Alder af et Par Aar var meget svagelig, havde Ansats til dobbelte Led, vilde ikke gaae men altid bæres, skreg og græd ofte, var urolig, egensindig og betagen af en usømmelig Frygt for Dronningen, sin Moder. For da at Riget hverken skulde miste sin unge Arving eller engang i ham faae en Herre, som det ikke kunde lystes ved, lod Dronningen en fuldkommen Forandring foretage i hele hans Opdragelse. Fra den Tid af fik Kronprindsen ikke mere nogen Slags krydrede Spiser eller Lækkrerier, men lutter simple Fødemidler, saasom Brød, Melk, Frugt, Kartofler og altid koldt; hans eneste Drik var Kildevand, hans Opholdssted et koldt Værelse; han var let klædt, gik ofte uden Sko og Strømper og vænnedes saa meget til kolde Bade, at han snart selv hver Dag gik i Badet. Paa den samme naturlige Maade vilde Dronningen ogsaa danne hans Hjerte og Sindelag. Hun gav ham til Legebroder en Søn af simple Forældre og befalede, at begge Børnene skulde behandles ganske eens: den lille

Kronprinds og den anden lille Dreng legede sammen, klattrede, brødes med hinanden og gjorde, hvad de vilde; forlangte de Noget med Egensindighed, saa fik de det ikke; faldt de og stødte sig lidt, maatte de reise sig igjen og Ingen maatte vise sig bekymret derover; bleve de uenige, lærte de snart at forlige sig, da de trængte til hinandens Hjælp; forsaae de sig, fik de ingen anden Straf end den, der kunde følge med Forseelsen selv, eller de maatte i det Høieste undvære en Frokost. Ved denne Opdragelse blev den lille Kronprinds i kort Tid sund og stærk paa Legeme og Sjel; han kunde gaae ene op og ned ad de store Trapper paa Slottet eller Kongens Gaard, han besørgede selv sin Paaklædning og deslige, han blev fornuftig, forligelig, frimodig og rask i Ord og Gjerning, som et Barn af den Alder kunde være det. Erfaring og Øvelse vare hans eneste Læremestre; thi Dronningen vilde, at hans egentlige Underviisning skulde opsættes, indtil han havde naaet det sjette eller syvende Aar.

Den danske Bonde levede endnu dengang paa Godserne næsten i en Trældoms Tilstand, der havde sin oprindelige Grund i den fjerne Oldtid. Vel havde Christendommen for Aarhundreder siden hævet de talrige Trælle til Frigivne; men disse Frigivne og deres Efterkommere maatte fremdeles dyrke fremmed Jord, gjøre Hoverie til den gammeldanske Adelbondes Gaard og søge Beskyttelse ved at bygge og boe under hans mægtige Værn. Det er at forstaae, at Trællen rigtignok var bleven til en Bonde, men ikke en Bonde af den gammeldanske Slags, men en nydansk vordnet Hovbonde. Til lige Vilkaar med denne nedsank i Tidens Løb ogsaa mangen fribaaren Adelbondes forarmede Efterkommere, som maatte have afhændet deres Jorder eller undergivet sig en anden Adelbondes eller en Kirkes eller et Klosters Herskab. Det vil sige, at ogsaa fattige Adelbondeslægter stundom gik over til at blive vordnede og hoverigjørende Bønder af den nyere Slags. Denne dobbelte Oprindelse var ogsaa at kjende hos de nydanske Bønder; thi de levede i frigivne Trælles ringe Kaar, men de førte fribaarne Bønders hædrede Navn; det var ikke Loven, som paalagde dem Hoveripligt og Vordnedskab, men i deres Fattigdom og Svaghed maatte de være glade ved at kunne betale Jordeieren med Arbeide for Brugen af hans Jordlod og kunne søge Beskyttelse hos ham mod fremmed Overlast. Kjernen af de ægte gammeldanske Bønder vedbleve at være en mægtig Stamme. Mange af dem vare fremdeles jordegne Bønder eller Selveiere, som deres Forfædre havde været, ikke skatskyldige eller afhængige af nogen anden end Landets Konge; nogle vare endog ved særlige store Jordeiendomme og en gunstigere Lykke opstegne til høiere Rigdom og Værdighed, havde udvidet deres Gaarde og derved ogsaa Antallet af deres tjenende Hovbønder, og kunde møde ved Danerkongens Hær paa deres Stridshingst, led-

sagede af deres Svende. Saadanne mægtige Storbønder bleve Hærmænd eller Herremænd, et høimodigt og dristigt Folkefærd. Dem var det, der kunde tale et Ord med Kongen paa Thinge, hvor Hovbonden ikke turde sætte sin Fod; dem var det, der i Valdemarernes Tidsalder erobrede alle Østersøens Kyster og lagde dem under Danmark. Det gamle Navn Bonde, som begyndte at synke, blev dem for ringe; Herremænd vare de, og af deres Sæd udgik den ægte indfødte danske Adel.

Det har alle Dage været saaledes i Verden, at de Rige og Mægtige ville raade. Den danske Adel vilde nu ogsaa regjere ei alene over den nye Bondestand, der var opvoxet paa dens Grund som dens vordnede Tjenere, men i Forbindelse med Kongen tillige over de mindre jordegne Bønder, der vare og altid havde været fribaarne Selveiere. Kirker og Klostre kappedes med Adelen og forstode ved Gaver og Mageløeg at tilvende sig Kronens Ret over de jordegne Bønder. Deraf opstode indvortes Krige, hvori Adelen seirede og Bonden blev undertrykt, og denne Undertrykkelse blev dobbelt følelig, da den gamle indfødte Kongestamme uddøde, og de tydske Fyrster, der kaldtes til Thronen, bragte hele Skarer af tydske Adelsmænd og Riddere med sig ind i Landet; thi disse fremmede Herrer forbandt sig med den indfødte danske Adel, kom derved i Besiddelse af mange store Godser, forplantede det tydske Lehnsvæsen til disse Lande og foragtede den rette ægte danske Bonde. Geistlighedens Magt og Klostrenes Jordegodser forsvandt; men Adelen og Kongerne selv arbeidede især i det sextende Aarhundrede ved Mageløeg, Overtalelser, List og Magt flink paa at udvide deres Jordegods ved at bringe jordegne Bønder ind under deres Slotte og Gaarde paa samme Vilkaar som de tjenende og vordnede, og mangen fri Selveier gik over til Fæster og Hovbonde. De adelige Gaarde fik Birkeret, Tiendefrihed og andre Lettelser; men Hoveriet voxede, jo mere Sædegaardene udvidedes, og Vordnedskabet, der skulde være den fattige Bonde til Beskyttelse, blev efterhaanden hans værste Plage. Sørgeligst var Bondens Tilstand i Sjelland, paa Laaland, Falster og Møen; noget bedre var den i Nørrejylland, Fyen og Slesvig, dog atter med Undtagelse af nogle især sydslesvigske Egne, hvorhen det fremmede tydske Ridderskab fra Holsten havde forplantet et trykkende Livegenskab.

Flere af Danmarks Konger vilde nu rigtignok gjerne hjælpe Bondestanden paa Fode og især ophæve Vordnedskabet, der lidt efter lidt var blevet det Onde, hvori alle de andre Ulykker ligesom samlede sig; men saalænge Kongerne maatte rette sig efter den mægtige Adel, var der ikke at tænke paa nogen Forandring for Bonden, og da siden Kongerne fik Magt over Adelen, lode de dog i Begyndelsen denne ligesom til Erstatning befæste sit Herredømme over Bønderne, saa at den nye danske Lov endog bekræftede Vordnedskabet, der hidtil kun havde beroet paa gammel Vedtægt. Siden fik de dog bedre Øinene op. Den første, som tog sig

alvorligt af Bønderne, var Kong Frederik den Fjerde. Han ophævede Vorbnedskabet i Aaret 1702; men saa kom Stavnsbaandet i dets Sted, udvidedes ogsaa til Fyen og Nørrejylland, hvor intet Vorbnedskab havde fæstet Rod, og blev i Løbet af et halvt Aarhundrede saa trykkende, at al Bondestandens Mandkjøn fra det fjerde Aar af var bundet til den Plet af Jord, hvorpaa det var født. Det andet Forsøg paa at afryste Bondens Lænker gjorde den milde Kong Frederik den Femte og den unge opvakte Kong Christian den Syvende: da bleve Selveierbønder skabte i enkelte Egne, Fælledsskabets Ophævelse blev fremmet, Hoveriets Bestemmelse blev befalet, Landhuusholdnings-Selskabet blev stiftet, og adskillige Godseiere, fornemmelig Grev Bernstorff, toge sig med kjærlig Omhu af deres Bønder; men under Christian den Syvendes derpaa følgende Svagelighed var den Mening atter bleven gjældende hos dem, der havde Magten, at Bondens Aag ikke kunde lettes, uden at Rigets Grundvold maatte ryste. Endelig gjorde den unge Kronprinds det tredie Angreb paa Bondens Trældom, og han overvandt de Vanskeligheder, som mægtige Konger i Aarhundreder havde fundet uovervindelige. Hvor stor Seieren var, kan kun den forstaae, som kjender Bondens Forfatning, dengang han indtraadte i Statsraadet.

Hans Christian Andersen.

Født 1805 i Odense.

Svinedrengen.

Der var engang en fattig Prinds; han havde et Kongerige, der var ganske lille, men det var da altid stort nok til at gifte sig paa, og gifte sig det vilde han.

Nu var det jo rigtignok noget kjækt af ham, at han turde sige til Keiserens Datter: „Vil Du ha' mig?" men det turde han nok, for hans Navn var vidt og bredt berømt, der var hundrede Prindsesser, som vilde have sagt Tak til, men see om hun gjorde det.

Nu skulle vi høre:

Paa Prindsens Faders Grav voxte der et Rosentræ, o saadant et deiligt Rosentræ; det bar kun hvert femte Aar Blomst, og det kun een eneste, men det var en Rose, der duftede saa sødt, at man ved at lugte til den glemte alle sine Sorger og Bekymringer, og saa havde han en Nattergal, der kunde synge, som om alle deilige Melodier sad i dens lille Strube. Den Rose og den Nattergal

skulde Prindsessen have; og derfor kom de begge to i store Sølv-Foderaler og blev saa sendt til hende.

Keiseren lod dem bære foran sig ind i den store Sal, hvor Prindsessen gik og legede „komme Fremmede“ med sine Hofdamer; og da hun saae de store Foderaler med Presenterne i, klappede hun i Hænderne af Glæde.

„Bare det var en lille Missekat!“ sagde hun, — men saa kom Rosentræet frem med den deilige Rose.

„Nei, hvor den er nydelig gjort!“ sagde alle Hofdamerne.

„Den er mere end nydelig!“ sagde Keiseren, „den er pæn!“

Men Prindsessen følte paa den og saa var hun færdig at græde.

„Fy Papa!“ sagde hun, „den er ikke kunstig, den er virkelig!“

„Fy!“ sagde alle Hoffolkene, „den er virkelig!“

„Lad os nu først see, hvad der er i det andet Foderal, før vi blive vrede!“ meente Keiseren, og saa kom Nattergalen frem; den sang da saa deiligt, at man ligestrax ikke kunde sige noget ondt mod den.

„Superbe! charmant!“ sagde Hofdamerne, for de snakkede allesammen fransk, den ene værre, end den anden.

„Hvor den Fugl minder mig om salig Keiserindens Spilledaase!“ sagde en gammel Cavaleer; „ak ja! det er ganske den samme Tone, det samme Foredrag!“

„Ja!“ sagde Keiseren, og saa græd han, som et lille Barn.

„Jeg skulde dog ikke troe, den er virkelig!“ sagde Prindsessen.

„Jo, det er en virkelig Fugl!“ sagde de, som havde bragt den.

„Ja lad saa den Fugl flyve,“ sagde Prindsessen, og hun vilde paa ingen Maade tillade, at Prindsen kom.

Men han lod sig ikke forknytte; han smurte sig i Ansigtet med Bruunt og Sort, trykkede Kasketten ned om Hovedet og bankede paa.

„God Dag, Keiser!“ sagde han, „kunde jeg ikke komme i Tjeneste her paa Slottet?“

„Jo nok!“ sagde Keiseren, — jeg trænger til een, som kan passe Svinene! for dem har vi mange af!“

Og saa blev Prindsen ansat, som keiserlig Svinedreng. Han fik et daarligt lille Kammer nede ved Svinestien og her maatte han blive; men hele Dagen sad han og arbeidede, og da det var Aften, havde han gjort en nydelig lille Gryde, rundt om paa den var der Bjælder, og saa snart Gryden kogte, saa ringede de saa deiligt og spillede den gamle Melodi:

„Ach, Du lieber Augustin,
Alles ist væk, væk, væk!“

men det Allerkunstigste var dog, at naar man holdt Fingeren ind i Dampen fra Gryden, saa kunde man strax lugte hvad Mad der blev lavet i hver Skorsteen, der var i Byen; see, det var rigtignok noget Andet end den Rose.

Nu kom Prindsessen spadserende med alle sine Hofdamer, og da hun hørte Melodien, blev hun staaende og saae saa fornøiet ud; for hun kunde ogsaa spille: „Ach, Du lieber Augustin,“ det var den eneste hun kunde, men den spillede hun med een Finger.

„Det er jo den jeg kan!“ sagde hun, „saa maa det være en dannet Svinebreng! hør! gaae ind og spørg ham, hvad det Instrument koster.“

Og saa maatte een af Hofdamerne løbe ind, men hun tog Klods-Skoe paa. —

„Hvad vil Du have for den Gryde?“ sagde Hofdamen.

„Jeg vil have ti Kys af Prindsessen!“ sagde Svinebrengen.

„Gud bevar' os!“ sagde Hofdamen.

„Ja, det kan ikke være mindre!“ sagde Svinebrengen.

„Han er jo nartig!“ sagde Prindsessen, og saa gik hun, — men da hun havde gaaet et lille Stykke, saa klang Bjælderne saa deiligt:

„Ach, Du lieber Augustin,
Alles ist væk, væk, væk!“

„Hør,“ sagde Prindsessen, „spørg ham, om han vil have ti Kys af mine Hofdamer!“

„Nei Tak!“ sagde Svinebrengen, „ti Kys af Prindsessen, eller jeg beholder Gryden.“

„Hvor det er noget kjedeligt noget!“ sagde Prindsessen, „men saa maae I staae for mig, at Ingen faaer det at see!“

Og Hofdamerne stillede sig op for hende, og saa bredte de deres Kjoler ud, og saa fik Svinebrengen de ti Kys og hun fik Gryden.

Naa, der blev en Fornøielse! hele Aftenen og hele Dagen maatte Gryden koge; der var ikke een Skorsteen i hele Byen, uden de vidste hvad der blev kogt der, baade hos Kammerherren og hos Skomageren. Hofdamerne dandsede og klappede i Hænderne.

„Vi veed hvem der skal have søb Suppe og Pandekage! vi veed hvem der skal have Grød og Karbonade! hvor det er interessant!“

„Ja, men hold reen Mund, for jeg er Keiserens Datter!“

„Gud bevar' os!“ sagde de Allesammen.

Svinebrengen, det vil sige Prindsen, men de vidste jo ikke andet, end at han var en virkelig Svinebreng, lod ikke Dagen gaae hen uden at han bestilte noget, og saa gjorde han en Skralde, naar man svingede den rundt, klang alle de Valse og Hopsaer, man kjendte fra Verdens Skabelse.

„Men det er superb!“ sagde Prindsessen, i det hun gik forbi, „jeg har aldrig hørt en deiligere Composition! hør! gaae ind og spørg ham, hvad det Instrument koster; men jeg kysser ikke!“

„Han vil have hundrede Kys af Prindsessen!“ sagde Hofdamen, som havde været inde at spørge.

„Jeg troer han er gal!“ sagde Prindsessen, og saa gik hun;

men da hun havde gaaet et lille Stykke, saa blev hun staaende. „Man maa opmuntre Kunsten!“ sagde hun, „jeg er Keiserens Datter! Siig ham, han skal faae ti Kys ligesom igaar, Resten kan han tage hos mine Hofdamer!“

„Ja, men vi ville saa nødig!“ sagde Hofdamerne.

„Det er Snak!“ sagde Prindsessen, „og naar jeg kan kysse ham, saa kan I ogsaa! Husk paa, jeg giver Eder Kost og Løn!“ og saa maatte Hofdamen ind til ham igjen.

„Hundrede Kys af Prindsessen,“ sagde han, „eller hver beholder sit!“

„Staae for!!!“ sagde hun, og saa stillede alle Hofdamerne sig for og han kyssede da.

„Hvad kan det dog være for et Opløb dernede ved Svinestien!“ sagde Keiseren, der var traadt ud paa Altanen; han gned sine Øine og satte Brillerne paa. „Det er jo Hofdamerne, der ere paa Spil! jeg maa nok ned til dem!“ — og saa trak han sine Tøfler op bag i, for det var Skoe, som han havde traadt ned.

Hille den! hvor han skyndte sig!

Saasnart han kom ned i Gaarden, gik han ganske sagte, og Hofdamerne havde saa meget at gjøre med at tælle Kyssene, for at det kunde gaae ærligt til, at de slet ikke mærkede Keiseren. Han reiste sig paa Tæerne.

„Hvad for noget!“ sagde han, da han saae de kyssedes, og saa slog han dem i Hovedet med sin Tøffel, lige i det Svinedrengen fik det sex og firsindstyvende Kys. „Heraus!“ sagde Keiseren, for han var vred, og baade Prindsessen og Svinedrengen bleve satte uden for hans Keiserrige.

Der stod hun nu og græd, Svinedrengen skjændte og Regnen skyllede ned.

„Ak, jeg elendige Menneske!“ sagde Prindsessen, „havde jeg dog taget den deilige Prinds! ak, hvor jeg er ulykkelig!“

Og Svinedrengen gik bag et Træ, tørrede det Sorte og Brune af sit Ansigt, kastede de stygge Klæder og traadte nu frem i sin Prindsedragt, saa deilig, at Prindsessen maatte neie ved det.

„Jeg er kommet til at foragte Dig, Du!“ sagde han. „Du vilde ikke have en ærlig Prinds! Du forstod Dig ikke paa Rosen og Nattergalen, men Svinedrengen kunde du kysse for et Spilleværk! nu kan du have det saa godt! —“

Og saa gik han ind i sit Kongerige og lukkede Døren i for hende, saa kunde hun rigtignok synge:

„Ach, Du lieber Augustin,
Alles ist væk, væk, væk!“

Den standhaftige Tinsoldat.

Der var engang fem og tyve Tinsoldater, de vare alle Brødre, thi de vare fødte af en gammel Tinskee. Geværet holdt de i Armen og Ansigtet satte de lige ud; rød og blaa, nok saa deilig var Uniformen. Det Allerførste, de hørte i denne Verden, da Laaget blev taget af Æsken, hvori de laae, var det Ord: „Tinsoldater!" det raabte en lille Dreng og klappede i Hænderne; han havde faaet dem, for det var hans Geburtsdag, og stillede dem nu op paa Bordet. Den ene Soldat lignede livagtig den anden, kun en eneste var lidt forskjellig; han havde eet Been, thi han var blevet støbt sidst, og saa var der ikke Tin nok; dog stod han ligesaa fast paa sit ene, som de andre paa deres to, og det er just ham, som bliver mærkværdig.

Paa Bordet, hvor de bleve stillede op, stod meget andet Legetøi; men det, som faldt meest i Øinene, var et nydeligt Slot af Papir. Gjennem de smaa Vinduer kunde man see lige ind i Salene. Udenfor stode smaa Træer, rundtom et lille Speil, der skulde see ud som en Sø; Svaner af Vox svømmede derpaa og speilede sig. Det var altsammen nydeligt, men det Nydeligste blev dog en lille Jomfru, som stod midt i den aabne Slotsdør; hun var ogsaa klippet ud af Papir, men hun havde et Skjørt paa af det klareste Linon og et lille smalt blaat Baand over Skulderen ligesom et Gevandt; midt i det sad en skinnende Paillette, lige saa stor som hele hendes Ansigt. Den lille Jomfru strakte begge sine Arme ud, for hun var en Dandserinde, og saa løftede hun sit ene Been saa høit i Veiret, at Tinsoldaten slet ikke kunde finde det og troede, at hun kun havde eet Been ligesom han.

„Det var en Kone for mig!" tænkte han; „men hun er meget fornem, hun boer i et Slot, jeg har kun en Æske, og den ere vi fem og tyve om, det er ikke et Sted for hende! dog jeg maa see at gjøre Bekjendtskab!" og saa lagde han sig saa lang han var bag en Snuustobaksdaase, der stod paa Bordet; der kunde han ret see paa den lille fine Dame, som blev ved at staae paa eet Been, uden at komme ud af Balancen.

Da det blev ud paa Aftenen, kom alle de andre Tinsoldater i deres Æske og Folkene i Huset gik til Sengs. Nu begyndte Legetøiet at lege, baade at komme Fremmede, føre Krig og holde Bal; Tinsoldaterne raslede i Æsken, for de vilde være med, men de kunde ikke faae Laaget af. Nøddeknækkeren slog Kaalbøtter, og Griffelen gjorde Commers paa Tavlen; det var et Spektakel saa Kanarifuglen vaagnede, og begyndte at snakke med, og det paa Vers. De to eneste, som ikke rørte sig af Stedet, var Tinsoldaten og den lille Dandserinde; hun holdt sig saa rank paa Taaspidsen og begge Armene udad; han var ligesaa standhaftig paa sit ene Been, hans Øine kom ikke et Øieblik fra hende.

Nu slog Klokken tolv, og klask, der sprang Laaget af Snuustobaksdaasen, men der var ingen Tobak i, nei, men en lille sort Trold, det var saadant et Kunststykke.

„Tinsoldat!“ sagde Trolden, „vil Du holde Dine Øine hos Dig selv!“

Men Tinsoldaten lod, som han ikke hørte det.

„Ja bi til imorgen!“ sagde Trolden.

Da det nu blev Morgen, og Børnene kom op, blev Tinsoldaten stillet hen i Vinduet, og enten det nu var Trolden eller Trækvind, ligemed eet fløi Vinduet op og Soldaten gik ud paa Hovedet fra tredie Sal. Det var en skrækkelig Fart, han vendte Benet lige iveiret og blev staaende paa Kaskjetten, med Bajonetten nede imellem Brostenene.

Tjenestepigen og den lille Dreng kom strax ned, for at søge; men skjøndt de vare færdig ved at træde paa ham, kunde de dog ikke see ham. Havde Tinsoldaten raabt: her er jeg! saa havde de nok fundet ham, men han fandt det ikke passende at skrige høit, da han var i Uniform.

Nu begyndte det at regne, den ene Draabe faldt tættere end den anden, det blev en ordentlig Skylle; da den var forbi, kom der to Gadedrenge.

„Sei Du!“ sagde den ene, „der ligger en Tinsoldat! han skal ud at seile!“

Og saa gjorde de en Baad af en Avis, satte Tinsoldaten midt i den, og nu seilede han ned af Rendestenen; begge Drengene løb ved Siden og klappede i Hænderne. Bevar os vel! hvilke Bølger der gik i den Rendesteen, og hvilken Strøm der var; ja det havde da ogsaa skylregnet. Papiirsbaaden vippede op og ned, og imellem saa dreiede den saa gesvindt, saa det dirrede i Tinsoldaten; men han blev standhaftig, forandrede ikke en Mine, saae lige ud og holdt Geværet i Armen.

Lige med eet drev Baaden ind under et langt Rendesteens-Bræt; der blev lige saa mørkt, som om han var i sin Æske.

„Hvor mon jeg nu kommer hen,“ tænkte han, „ja, ja, det er Troldens Skyld! Ak sad dog den lille Jomfru her i Baaden, saa maatte her gjerne være eengang saa mørkt endnu.“

I det samme kom der en stor Vandrotte, som boede under Rendesteens-Brættet.

„Har Du Pas?“ spurgte Rotten. „Hid med Passet!“

Men Tinsoldaten taug stille og holdt endnu fastere paa Geværet. Baaden foer afsted og Rotten bagefter. Hu! hvor den skar Tænder, og raabte til Pinde og Straa:

„Stop ham! stop ham! han har ikke betalt Told! han har ikke viist Pas!“

Men Strømmen blev stærkere og stærkere! Tinsoldaten kunde allerede øine den lyse Dag foran hvor Brættet slap, men han hørte ogsaa en brusende Lyd, der nok kunde gjøre en tapper Mand

forskrækket; tænk dog, Rendestenen styrtede, hvor Brættet endte, lige ud i en stor Canal, det vilde være for ham lige saa farligt, som for os at seile ned af et stort Vandfald.

Nu var han allerede saa nær derved, at han ikke kunde standse. Baaden foer ud, den stakkels Tinsoldat holdt sig saa stiv han kunde, ingen skulde sige ham paa, at han blinkede med Øinene. Baaden snurrede tre fire Gange rundt, og var fyldt med Vand lige til Randen, den maatte synke; Tinsoldaten stod i Vand til Halsen og dybere og dybere sank Baaden, mere og mere løste Papiret sig op; nu gik Vandet over Soldatens Hoved, — da tænkte han paa den lille nydelige Dandserinde, som han aldrig mere skulde faae at see; og det klang for Tinsoldatens Øre:

„Fare, Fare, Krigsmand!
Døden skal Du lide!“

Nu gik Papiret itu, og Tinsoldaten styrtede igjennem — men blev i det samme slugt af en stor Fisk.

Nei, hvor det var mørkt derinde! der var endnu værre, end under Rendesteens-Brættet, og saa var der saa snevert; men Tinsoldaten var standhaftig, og laae saa lang han var med Geværet i Armen. —

Fisken foer omkring, den gjorde de allerforfærdeligste Bevægelser; endelig blev den ganske stille, der foer som en Lynstraale igjennem den. Lyset skinnede ganske klart og een raabte høit: „Tinsoldat!“ Fisken var blevet fanget, bragt paa Torvet, solgt og kommet op i Kjøkkenet, hvor Pigen skar den op med en stor Kniv. Hun tog med sine to Fingre Soldaten midt om Livet og bar ham ind i Stuen, hvor de Allesammen vilde see saadan en mærkværdig Mand, der havde reist om i Maven paa en Fisk; men Tinsoldaten var slet ikke stolt. De stillede ham op paa Bordet og der — nei, hvor det kan gaae underligt til i Verden! Tinsoldaten var i den selvsamme Stue, han havde været i før, han saae de selvsamme Børn og Legetøiet stod paa Bordet; det deilige Slot med den nydelige lille Dandserinde; hun holdt sig endnu paa det ene Been og havde det andet høit i Veiret, hun var ogsaa standhaftig; det rørte Tinsoldaten, han var færdig ved at græde Tin, men det passede sig ikke. Han saae paa hende, og hun saae paa ham, men de sagde ikke noget.

I det samme tog den ene af Smaadrengene og kastede Soldaten lige ind i Kakkelovnen, og han gav slet ingen Grund derfor; det var bestemt Trolden i Daasen, der var Skyld deri.

Tinsoldaten stod ganske belyst og følte en Hede, der var forfærdelig, men om det var af den virkelige Ild, eller af Kjærlighed, det vidste han ikke. Couleurerne vare reent gaaet af ham, om det var skeet paa Reisen eller det var af Sorg, kunde ingen sige. Han saae paa den lille Jomfru, hun saae paa ham, og han følte han smeltede, men endnu stod han standhaftig med Geværet i Armen. Da gik der en Dør op, Vinden tog i Dandserinden

og hun fløi ligesom en Sylphide lige ind i Kakkelovnen til Tinsoldaten, blussede op i Lue og var borte; saa smeltede Tinsoldaten til en Klat, og da Pigen Dagen efter tog Asken ud, fandt hun ham som et lille Tinhjerte; af Dandserinden derimod var der kun Pailletten, og den var brændt kulsort.

Til Thorvaldsen,

da han første Gang kom i Studenterforeningen.

October bliver man Student,
At sige, naar man staaer sin Prøve,
Kan Græsk og Romersk excellent,
Samt Archimedes Kunst udøve;
Fortælle snildt hvad Klio skrev —
Alt har vi skikkeligt forklaret,
Men Du fik stoltest Borgerbrev,
Thi Du i Marmor svared'.

Du blev Student, og Du kan troe,
Just i October maa det være.
Du hugged' Dig igjennem jo,
Saa Talemaaden kom til Ære.
„Hvad giver op Du af Homer?"
Blev spurgt, og man jo vented' Blade:
Da formed' Du til Liv i Leer
Den hele Iliade.

Det Sprog, Praxiteles har talt,
Det talte Du, som ingen Anden,
Hvad Flaccus har i Toner malt,
Du plastisk gav, Du fatted' Manden.
Du bristig Skjønhedscirklen slog,
Beregned' alle Former nøie,
Og i Historien Du tog
Jo Klio selv den høie.

Man spurgte Dig i Christendom,
Og Du lod Stenen for Dig tale;
See Christus i vort Tempel kom,
Med Kraft og Mildhed at husvale.
Svar gav Du i Astronomie,
Saa selv Copernicus gjenleved';
Dit Marmor-Ord er Poesie,
Slig Stiil har Du os skrevet.

Dansk og Latin med Marmor-Ord,
Du talte, saa det Døde leved'.
De bleve hørt i Syd og Nord,
Stolt Danmarks Moderhjerte bæved'.
Den yngste Kreds Du om Dig seer,
Hvert Øie er en Glædens Kjerte;
Hvo elsker og beundrer meer,
End just det unge Hjerte!

H. L. Martensen.

Født i Flensborg 1808. Siden Mynsters Død 1854 Biskop over Sællands Stift. Nedenstående Stykker ere tagne af hans christelige Ethik.

Den moderne Humanitet.

Det er ikke tilfældigt, at Prometheusmythen fra forskjellige Sider og i forskjellige Sammenhænge ligesom af sig selv har bragt sig i Erindring hos denne „det Humane" eftertragtende Slægt. Prometheus er en Titan, der holder det for et Rov at være Guderne lig og stjæler Ilden fra Himlen. Han meddeler Menneskene Cultur og Civilisation, al Kunst og Videnskab. Han gjør dem dannede og kloge, men ikke gode, hovmodige og gudetrodsende som han selv. Deres Kundskab er uden Gudsfrygt, deres Frihed er uden Lydighed og Ærefrygt. Idet Menneskene saaledes ad ulovlig Vei ere komne til Culturen, bliver Prometheus som Menneskehedens Repræsentant efter Zeus's Villie til Straf fængslet til en Klippe, hvor en Ørn udhakker hans Lever, der stedse udvoxer paany. Hver tredie Dag vender „Zeus's vingede Hund" tilbage og afæder den udvoxede Lever. Denne Lever, „der ikke døer", er et Billede paa Begjæringerne og Lidenskaberne, der ikke kunne døe, og Ørnen, der atter og atter afæder den, naar den er udvoxet, et Billede paa Qvalerne, der ere uadskillelige fra Begjæringerne; Prometheus selv i sin Lidelse et Billede paa det menneskelige Jeg, der er udtraadt af Samfundet med Gud. Med en jernhaard Nødvendigheds Baand er han smeddet til Virkelighedens øde Klippe, gjennem Aartusinder hengivet til usigelige Lidelser, fra hvilke han først befries ved Herakles, en Gudesøn, der med sin Piil dræber Ørnen og sprænger hans Lænker, heri et Forbillede for Frelseren, der bringer Forløsningen til den brødefulde og bundne Slægt. Prometheus er, som Schelling siger, ikke en Tanke, som noget Menneske har opfundet; han er en af de Grundtanker, som selv trænge sig ind i Tilværelsen. Det er ikke blot Grækeraanden, der i denne

Mythe aflægger et hemmeligt Skriftemaal, hvori den bekjender sig som fri og dog som lænkebunden, fordi dens Frihed ikke er legitim, men ogsaa udtaler Befrielsens Haab. Det er Menneskeaanden. Thi denne Mythe er af almeenmenneskeligt, af universelt Indhold. Ogsaa i vor Tid har Prometheusmythen fundet en ny Opfyldelse. Thi i mange Maader er denne Slægt kommen til sin store Culturrigdom og sine mange Kundskabens Skatte, sin Naturbeherskelse ad den prometheiske Vei. Den er kommen dertil gjennem Emancipationen fra Troen, fra Lydigheden og Kjærligheden til Gud, og dens Brøde kan betegnes ved Ordene i Es. 47, 10: „Du sagde: der er Ingen, som seer mig; din Videnskab haver forvendt Dig, at Du siger i dit Hjerte: Jeg er det, og der er Ingen uden Jeg." Men derfor er denne Slægt i sin emanciperede Frihed tillige saa bunden, hengiven til hemmelige Qvaler og Angster og til et usaligt, stormfuldt Øde i sit Inderste. Uafbrudt forlænges den efter Friheden og søger forgjæves at afryste sine Lænker ved fortsatte Civilisationsbestræbelser og udadgaaende Frihedsbestræbelser. Den kan kun forløses ad den indadførende Vei, ved Frelseren, ved Christi Evangelium. —

Goethe.

At det naturlige Menneskelivs Optimisme ikke lader sig gjennemføre, derom vidner ikke blot den gamle men ogsaa den nyere Verden, og vi kunne her ikke blot tage Exempel af Grækerne, men ogsaa af den nyere Tids største Digter, Goethe, der er den livsglade Verdensanskuelses Talsmand. Ingen har med en saadan Energie som Goethe fæstet Øiet paa de skabende og opholdende Kræfter i Tilværelsen, medens han med det Samme vender sig bort fra de forstyrrende Kræfter, eller dog kun ændser dem, forsaavidt som de paanøde sig, men opfatter dem som afmægtige lige overfor Livsmagterne. „Jeg tilbeder den Gud, siger han, der har lagt en saadan Productionskraft i Verden, at naar ogsaa kun en Milliondeel deraf kommer til Virkelighed, Verden dog vrimler af Skabninger, saaledes at Krig, Pest, Vand og Brand ikke kan beskrive den. Denne Gud er min Gud!" .. Paa den samme Productionskraft fæster han Blikket ved Betragtningen af Menneskelivet; thi hvor meget her end gaaer tilgrunde, altid „circulerer dog et friskt, ungt Blod;" og det Samme gjælder i det Aandelige. Efter enhver øde og uproductiv Tid fremstaaer Geniet paany og udgyder sine befrugtende Strømme i Menneskeslægten. Allevegne er Mennesket omringet af Livets og Livsforyngelsens Kilder, og Digteren tilraaber sin Samtid: Oplukker Eders Øine; I behøve ikke at søge det Gode i et fjernt Hisset; det er her, naar I kun ville gribe det. Lærer at glæde Eder ved Tilværelsen, idet I

hengive Eder til Naturens Herlighed og hiin høiere Naturs Herlighed, der aabenbarer sig gjennem Geniets Frembringelser; lever Eders Liv i Kjærlighed, udbreder Dannelse, Cultur udenom Eder, øser af de Kilder, der strømme ved Eders Fødder, naar I kun ville agte derpaa, istedenfor at gaa omkring i Sløvhed og Grublerier; og I skulle erkjende, at der i denne Verden er godt at være. — Vi miskjende tilvisse ikke den Sandhed, som er indeholdt i denne Leveviisdom. . . Spørgsmaalet er kun, om Pessimismen herved udelukkes, naar ikke Christendommen kommer til. Vi paastaae, at enhver Optimisme, som ikke er Christendommens, indeslutter en skjult, en tilbagetrængt og uovervunden Pessimisme, og at det Samme gjælder om Goethes Optimisme. Det Punct hos Goethe, hvoraf Pessimismen maa udvikle sig, ligger efter vor Mening i det Resultatløse i hans Livsanskuelse.

Den Goetheske Livsanskuelse har ligesom den antike kun sit Maal i det nærværende jordiske Liv, bevæger sig kun om Lyksalighed og Resignation, men Saligheden og Guds Rige ligger udenfor den. Thi om end Forestillingen om Udødelighed, om et tilkommende høiere Liv ikke er udelukket fra hans Livsanskuelse, saa er denne Forestilling dog uden indgribende Betydning. Vi skulle tvertimod efter Goethe leve uden at lade denne Forestilling faae Indflydelse paa det nærværende Liv; vi skulle som Grækerne, der foresvæve ham som Forbilledet paa ægte Menneskelighed, have nok i det nærværende Liv og da lade det tilkommende af sig selv tilfalde os; vi skulle i den rette kunstneriske Selvbegrændsning føre en sund og dygtig Menneskeexistens, i hvilken vi bevare Tilfredshed med Tilværelsen og med os selv. Det gaaer vistnok til en Tid at leve efter denne Anskuelse, især for dem, der have Genie, Sundhed og Guld. Ogsaa Grækerne levede en Tidlang derefter, indtil de tilsidst overvældedes af Døden under alle Skikkelser. Men det indsees ikke, hvorledes der skal kunne leves efter denne Anskuelse, naar vi selv ikke ere sunde og dygtige, naar vi høre til de Ubegavede, de Fattige, til dem, der lide Møje og ere besværede, naar Sygdom og Lidelse eller tunge Skjæbner gribe forstyrrende ind i vor Tilværelse. Her har den Goetheske Ethik, just fordi den mangler Troen, intet Andet at henvise os til end atter til Resignationen eller — til Christendommen som en skjøn Illusion for skjønne, men sygelige Sjæle. Og i Henseende til alt det Usunde og Udygtige, vi finde udenom os, i Henseende til den Contrast, der viser sig imellem Ideal og Virkelighed, har den ikke Andet at sige os, end at vi ikke maae stille idealske Fordringer til Virkeligheden, men tage Verden, som den nu eengang er.

Denne Slaaen af paa Idealets Fordringer, denne Nedsynken til Virkelighedens Prosa viser sig ogsaa i hans Faust. Thi den samme Faust, som i Begyndelsen bevæger sig i Ideens høieste Egne, som higer efter en ubegrændset Erkjendelse og vil indtrænge i Guddommens Dybheder, ender i Digtningens anden Deel i en

fornuftig Selvbegrændsning dermed, at han ganske slaaer Speculationens Idealer ud af Hovedet og ved Keiserens Hof virker for Civilisationens almeennyttige Formaal, for at opføre Diger og Dæmninger mod Havets Oversvømmelser, hvorved Agerdyrkning, Industri og andre til Almeenvellet sigtende Formaal fremmes. I denne Retning hos Faust speiler sig Digterens egen, mere og mere Overhaand tagende Realisme og Resignation paa Idealet.

At imidlertid det Resultatløse i en saadan Livsanskuelse, at den uopløselige Dissonans i Existensen ogsaa er kommen til hans Bevidsthed og har gjort sig følelig som et Tryk, der danner en Contrast til hans Optimisme, derom vidne flere af hans Selvbekjendelser. Som naar han siger i Samtalerne med Eckermann: „Man har altid priist mig som en Lykkens Yndling; heller ikke vil jeg beklage mig og besvære mig over min Livsgang. Men i Grunden har det ikke været Andet end Møie og Besvær, Arbeide og ond Møie; jeg kan vel sige, at jeg i mine fem og halvfjerdsinstyve Aar ikke har havt fire Uger, i hvilke jeg ret kunde nyde Livet. Det var den evige Vælten af en Steen, som stedse skulde løftes paany."

Og fremdeles: „Tænker man sig i deprimeret Stemning ret dybt ind i vor Tids Elendighed, da synes det Een ofte, som modnedes Verden mere og mere til den yderste Dag. Det onde voxer fra Generation til Generation. Thi det er ikke nok dermed, at vi lide af vore Fædres Synder, men vi overlevere ogsaa disse nedarvede Brøst, forøgede med vore egne, til vore Efterkommere."

Det maa vistnok indrømmes, at saadanne Yttringer kun i Momenter og glimtviis komme frem hos Goethe; men de afgive et uforkasteligt Vidnesbyrd om, at ogsaa hans Optimisme har Pessimismen i Baggrunden; at her en anden Livsanskuelse paanøder sig end den egentlig Goetheske.

Byron og Shakespeare.

Vi have i det Foregaaende nævnet Goethe som Optimismens Talsmand. Vi kunne til Optimisterne ogsaa henregne det 19de Aarhundredes Romantikere, som da de havde overvundet det 18de Aarhundredes prosaiske Forstandsretning, berusede sig i Tilværelsens poetiske Herlighed og hengave sig til en æsthetisk Verdensnydelse. Men af den romantiske Optimisme frembrød Byrons Pessimisme. I ham og hans Efterfølgere lige indtil vore Dage fik Slægtens hemmelige Tungsind Luft og Udbrud.

Skjøndt Byron brød frem af Romanticismen, troe vi dog klarest at kunne fremstille hans Anskuelse ved at sammenstille ham med Goethe. Begge disse store Digtere beundrede hinanden gjen-

fidig; men deres Livsanskuelse er diametralt modsat. Goethe tilslører de forstyrrende Kræfter i Tilværelsen, Byron afslører dem uforbeholdent i sin Poesie. Hans Poesie har Skjønhedens høieste Farvepragt, alle Livets Herligheder afspeiles i dette Digtningens Dyb, men kun for at vise, at de bære Undergangens og Forkrænkelighedens Spire i sig. Alle Menneskelivets Idealer lyse her i blændende Glands, men kun for at vise Virkeligheden som den skjærende Modsigelse dertil. Der gives neppe nogen menneskelig Qval og Smerte, som ikke har fundet sin Tone i denne Poesie, der ogsaa er kaldet „Verdenssmertens" Poesie; og en Pessimisme som denne, skjøndt langtfra christelig, kan kun findes i den christelige Verden, hvor Personlighedens uendelige Fordring er vakt. Det er en skeptisk Aand, et sønderrevet Hjerte, som udtaler sig igjennem disse Digtninger, en Blanding af Stolthed og Elendighed, et Menneskehjerte fuldt af titanisk Trods og „et Menneskehjerte i Graad", et Hjerte, der føler sig grændseløst ulykkeligt og tillige uagtet al sin Synd finder sig selv usigelig fortræffeligt, beredt til store Opoffrelser og høimodige Handlinger, berettiget til at indstævne baade Gud og Verden for sin Domstol. Alle hans Helte ere hans egen forklædte Selvfremstilling. Han selv er Cain, der med Lucifer farer igjennem det uendelige Rum, hvor Lucifer viser ham Tomterne af udbrændte Verdener og Jorden som en forsvindende Prik i de lysende Kloders Uendelighed; hvorefter han med Lucifer stiger ned i de Dødes Rige for at betragte undergangne præadamitiske Slægter, og hans Sjæl opfyldes af Bitterhed mod den Gud, der kun skaber for at forstyrre. Han selv er Manfred, Child Harold, Lara o. s. v. Hvor rige og afvexlende end hans Skildringer ere af den udvortes Verden, dog er det een og den samme menneskelige Personlighed, det samme Hjerte, den samme tungsindige og trodsige Menneskeskikkelse, der i forskjellige Forklædninger træder frem i denne pragtfulde ydre Mangfoldighed — paa Fjeldene i Schweitz, paa det uendelige Hav med Stjernehimlen over sig, i Rom med Mindesmærkerne om svunden Storhed, ved Sestos og Abydos, i Østens Palmeskove eller midt i det moderne Menneskelivs brogede Vrimmel — for i denne pragtfulde udvortes Omgivelse at forkynde, at Menneskets Lod er Lidelse og Ulykke, uforskyldt og forskyldt; at det rigest begavede, for Lyksalighed meest modtagelige Menneske er det ulyksaligste af alle; at der i hans Bryst er et Saar, der aldrig læges, en Brand, der aldrig slukkes, en Hunger, der aldrig stilles, en Afgrund, der aldrig fyldes; at han er dømt til at søge og hige efter et Herlighedens Land, han aldrig finder. I Verdensforagt og med Sarkasmer vender han sig bort fra Samfundet, hvor han kun seer Aandløshed og Smaalighed og lav Egoisme at føre Herredømmet. I Historien, hvis Billeder han ofte fremkalder paa sin Fart igjennem Verden, seer han den sjunkne Storhed, den visnede Skjønhed, der ikkun efterlader Forgængelighedens Erindring, Ruinerne, der vække Klagesangen. Vel

drømmer han stundom ogsaa om den gyldne Tid som tilkommende, og man har viist hen til hans Begeistring for Grækernes Frihedskamp som et Vidnesbyrd om, at der i ham var et Positivt, at der var et historisk Fremtidsmaal, for hvilket han vilde medvirke. Men tage vi ham i hans Heelhed, maa der visselig siges: at hans Tro paa det politiske Frihedsideal langtfra var saa stærk, som hans Foragt for den Verden, der er saa slet, at intet Frihedsideal deri kan blive virkeligt, intet sandt Fremskridt komme istand. Det Positive, det Virkelige i ham er selve hans Poesie, er Digterhjertets Henrykkelse midt under disse Qvaler, under disse fra Hjertets dybeste Rødder opstigende Smerter. Thi det gjælder i fuldeste Maal om ham selv, hvad han siger om Digteren, at han havde stiftet Venskab med Bjergene og med Stjernerne, med Natten og Afgrunden, og at deres Aander samtalede med ham og kundgjorde ham deres Hemmeligheder. Ikke destomindre var disse Hemmeligheders sidste Hemmelighed, hvad der udtales i Manfred, at Livet var blevet ham:

en øde, kold, ufrugtbar Strand, hvor kun
de vilde Bølger bryde sig, men Intet
dit Øie møder uden Liig og Vrag,
og Klipper og den bittre, salte Søtang.
(2den Act 1ste Sc. Lembckes Overs.)

Dette i Forening med den umættelige, den hele Verden overflyvende Attraa, med Afgrunden, der aldrig kan fyldes, er det fremherskende Thema, der gjentages i uendelige Variationer.

Goethe og Byron forholde sig til hinanden som Harmoniens og Dissonansens Digtere. Men Menneskelivet kjender langt høiere Harmonier end Goethes, just fordi det kjender langt dybere Dissonanser, end Goethe har villet erkjende. Og Menneskelivet trænger til en heelt anden Fortolkning af sine Dissonanser, end Byrons. Begges Verdensanskuelse har den samme Mangel tilfælles; dem fattes Christendommen. Derfor staae begge saa langt tilbage for Shakespeare. Hos Shakespeare finde vi en historisk Verdensanskuelse, med den ægte Pessimisme og Optimisme, om der end maa siges, at den pessimistiske Betragtning har fundet den rigeste Udvikling. Skjøndt Shakespeare ingenlunde er umiddelbar religiøs Digter, og ikke Digter i umiddelbar religiøs Tendens, er dette det Store hos ham, at hans Digtninger ere rodfæstede i Christendommens Forudsætninger, hvis Virkninger indirecte spores i hele det mangfoldige Verdensliv han udfolder for os. Den christelige Opfatning af Synden er en gjennemgaaende Forudsætning i hans Digtninger. Hans Mennesker have alle Kjød og Blod, og det viser sig hos dem alle, at der i deres Kjød boer intet Godt; selv hans ædleste og reneste Characterer, hans Julie, hans Desdemona, have en Tilsætning af Syndighed og Skyld, der motiverer deres Skjæbne. Alle ere de indesluttede under Synd. Ogsaa hans Poesie er Verdenssmertens Poesie. Men ikke er hans Poesie en

Klage over Menneskenes uforskyldte Smerter; thi til Synbighedens Verden svarer Dødens og Forkrænkelighedens Verden, svarer Menneskets Elendighed og Verdens Forfængelighed, der har sit symbolske Udtryk i Lear paa Heden i den stormfulde Nat. Her er det ikke titanisk Trods og Bitterhed, som Digteren vil meddele os; men han indaander os en hellig Frygt, Ærefrygt for den guddommelige Verdensorden, for Gjengjældelsen og de retfærdige Straffedomme, idet den Enkeltes Brøde tillige er indviklet i Slægtens. Vistnok er Retfærdighedens Lyn, dens Tordeners Rullen og menneskelig Storheds Undergang det Fremherskende, og den guddommelige Naade og Barmhjertighed er skjult bag de tunge Skyer. Dog glimter den oftere frem, og i enkelte af hans Digtninger, som Kjøbmanden af Venedig og Lige for Lige, der begge bevæge sig om Modsætningen mellem Naade og Ret, Evangelium og Lov, spiller den Hovedrollen. Denne Verdensanskuelse er ikke resultatløs. Skjøndt den atter og atter siger os, at Alt er Forfængelighed, at al verdslig Storhed, „de pragtfulde Paladser, skyhøie Taarne, ja Jordkloden selv tilsidst skal forsvinde som det flygtige Skuespil, der spilles paa Brædderne“, dog siger den os ogsaa, at der er det, som ikke er forfængeligt, og hvori vi tilsidst kunne hvile: Gud og hans hellige Verdensorden, hans retfærdige Styrelse; dog siger den os ogsaa, at der i Menneskelivet er det, som ikke er forfængeligt: Tro og Troskab, Kjærlighed og Retfærdighed (Cordelia og Kent); med eet Ord: det Religiøst-Sædelige, som er det Eneste, der holder Stand under Menneskelivets forfærdelige Omskiftning, det Udødelige i Mennesket, som ikke er af denne Verden, og knytter Mennesket til den hiinsidige evige Tingenes Orden. Enden paa Sagen, naar Alt er bleven hørt, er dette: Frygt Gud og hold hans Bud!

Frederik Paludan Müller.

Født 1809 i Kerteminde.

(Efterfølgende Stykker ere tagne af „Adam Homo“.)

Julen i en Præstegaard paa Landet.

Og her jeg Dækket nu vil lade falde
For Juleaften, at med meer Behag
Min Læser møde kan paa Juledag,
Naar Solens Straaler skal til Liv den kalde.

Eet Spørgsmaal har jeg dog at gjøre Alle:
Om Noget er saa danskt i Aand og Smag,
Saa ret fornøieligt, af Harm ublandet,
Som Julen i en Præstegaard paa Landet?

Da seer man jo de langtfra komne Venner
I saadan Mængde under Gaardens Tag,
At Hjerterum maa tages i Beslag,
Naar Huusrum mangler — som da ofte hænder.
Sex i et Kammer, dermed tidt det ender;
To i en Seng, nu er en afgjort Sag;
Alt — tænker Præstekonen — er det Samme,
Naar Sengene kun ei gjør mig tilskamme.

Og iblandt Gjesterne som man da venter,
Er gjerne Husets egen Søn, med hvem
Fra Hovedstaden af fem, sex Studenter
For Morskabs Skyld i Julen følge hjem.
Med spændt Forventning, som i Alt sig prenter,
De unge Præstedøttre vente dem,
Og hvergang blot en Vogn de faae at høre,
Strax Purpur deres Kinder sig iføre.

Men naar saa endelig er' samled Alle,
Hvem gammel Gjestfrihed til Huset trak,
Da giver Huset Gjenlyd af en Snak,
Som næsten babylonisk man kan kalde.
Igjennem dunkle Skyer af Tobak
Vel stundom Vittighedens Lynglimt falde;
Men oftest, naar en Tordenlatter ruller,
Er det kun Overgivenhedens Bulder.

Thi Hver faaer Røst, som blot har Talens Gaver,
Og bli'er i Glædens Løb fra bly til kry;
Hvert Indfald, man har hørt, igjen man haver,
Hver gammel Nyhed bringes frem paany.
Paa Politikens Vallak rundt man traver,
I Konsternes Paulun man søger Ly;
Man stiger op selv til Metaphysiken,
Og lader for en Spøg saa Alt istikken.

Saa gaaer det til, naar i en samlet Flok
Sin Aand ved Theevandsbordet man befrier;
Om Dagen man sig deler i Partier,
Naar man ved Frokost har sig styrket nok.
Til Vandring gribe Nogle Hat og Stok,
Til lærd Diskurs en anden Part sig vier;
En tredie, der med Smiil sig lister bort,
Gaaer op paa Kammeret, at spille Kort.

I Dagligstuen bli'er endnu tilbage
Et Par Studenter, som med Velbehag
Nu bringe deres Følelser for Dag,
For Husets unge Damer at behage.
Hvert Smigerord, som fremmer denne Sag,
Til Hjerte sig de unge Piger tage,
Saavel som deres Mo'er, der med et Smiil
Forlader Stuen og gaaer bort med Iil.

Mens Alt forinden saa er vel forvaret,
Foruden gaaer det ikke mindre godt:
Hund, Heste, Piger, Karle leve flot,
Thi ei paa Levemaade bli'er der sparet.
Til alle Tider har man det erfaret,
At Mennesket af Brød ei lever blot;
Men at i samme Forhold Glæden hyldes,
Som Glasset og Tallerkenerne fyldes.

Og derfor hvilket Liv i Kjøkken, Kjelder,
Og hvilken Tappen af og Skjenken i,
Og hvilken Rutten nu med Kryderi,
Og hvilken Mængde Fjærkræ nu man fælder!
At bruge sig for Pigerne det gjelder,
Og ærlig dem staaer Præstekonen bi;
Og over hver en Gjest en Flod der regner
Af Pebernødder, Julebrød og Kleiner.

Paa saadan Viis oplives Aand og Sandser,
Mens hver en Dag henrinder som en Fest;
Om Aftnen man i Havestuen dandser,
Hvis man ei samles hos en Nabopræst.
Thi med Besøg i Egnen ei det standser,
Før man har gjestet rundt, i Øst og Vest,
Hver geistlig Mand, der Fedekalven slagter,
Hver dannet Møller, hver gentil Forpagter.

Besøg med Gjenbesøg besvaret bli'er,
Først efter Nytaar Herligheden ender;
Og midt i Fyldens Tid sig tidt da hænder,
At en Student til Præstens Datter frier.
Vel er det alt i alt kun tvende Hænder
Og tvende Hjerter man hinanden gi'er;
Men her i Overflod hvor kan de Gode
Fremtidig Mangel vel paa Brød formode?

En slig Begivenhed forhøier Glæden,
Og naar tilsidst nu Afskedstimen slaaer,
Ei blot med Haandtryk man i Vognen staaer,
Hos To et andet Sprog er traadt istedenn.
I tvende aabne Vogne, fulgt' af Slæden,
Igjennem Gaarden derpaa Toget gaaer,
Og Husets Folk paa Veien ud det følge,
At Porten ei for snart skal Synet dølge.

Endnu engang Farvel man der maa sige,
Og Tak for Alt hvad Godt man nød og fik;
Endnu engang de tvende Lykkelige
Maa vexle deres Hjerter i et Blik —
Da svinges Hatten efter gammel Skik,
Og alle Gjester høit et Vale skrige,
Mens Raabet følger dem ad Veien hen:
Farvel! Farvel! Farvel! Kom snart igjen!

Almas Minder.

Unyttig Stræben! Kraften er forbi!
Har i en Andens Liv man sit begrundet,
Har til et Menneske man ret sig bundet,
Man mægter ikke meer at vorde fri.

Forgjæves kæmper jeg — min Phantasi
Bestandig former hvad der er forsvundet;
Men han, i hvem jeg Livet før har fundet,
Er nu det Dødningskriin, jeg hviler i.

Jeg boer i ham, men frit jeg aander ikke,
Jeg kalder, men man hører ei min Stemme,
Jeg speider — Alt er Nat for mine Blikke.

Endnu med Livets Følelse begavet,
Det kolde Hjerte kun jeg kan fornemme,
Hvori jeg ligger levende begravet.

Trøst er ved Moderbrystet!
Barnet, saalænge det fra ikke vænnes,
Hvad der endogsaa det hændes,
Altid og fuldelig der bliver trøstet.

Skintrøst som Børne vi bruge,
Arbeide, Nydelse, selvgjorte Pligter:
Trøst, der bestandig dog svigter,
Som naar paa Fingeren Børnene suge.

Atter til Børn maae vi blive!
Atter vi til — til en Fader — maae vænnes:
Trøsten fra ham maa os sendes,
Næring og Hvile han ene kan give.

Maalet.

(November 1864.)

Brat af Slaget rammet,
Kastet haardt til Jord,
Ligger brudt og lammet
Du, vor gamle Mo'er:
Har Du anden Tanke
Nu, end liid og taal,
Saa forkynd, o Danmark,
Mig dit Fremtids-Maal.

Søn! Elendig, usfel,
Hjertet fuldt af Nag,
Tænker jeg med Blusel
Paa mit Nederlag;
Men trods Vee og Vaande,
Trods hver bitter Skaal,
Holder fast i Haabet
Jeg mit Fremtids-Maal.

Faaer ved Fredens Frugter
Først mit Saar jeg lægt,
Snart jeg mig optugter
Da en Helteslægt:
Ynglinger i Plade,
Drenge klædt i Staal,
Mænd med faste Hjerter,
Det er Danmarks Maal.

Dernæst jeg opdrager
Mig en Pigeflok,
Som ei Hjemmet vrager,
Som i Lidt har Nok.
Ingen Døgnets Flaner,
Rendt fra Bog og Naal;
Fromme, stærke Kvinder,
Det er Danmarks Maal.

Saa min Hu mon stande
Til en Ven, en kjæk,
Som med mig vil blande
Blod og ikke Blæk;
Som ei troløs svigter,
Høres Fjendeskraal:
Trofast Broderforbund
Det er Danmarks Maal.

Kroner Lykken Enden,
Har jeg først de Tre,
Drengen, Pigen, Vennen,
Svinder al min Vee.
Da til Lurens Toner
Blusser Baun og Baal:
Slesvigs Land gjenvundet:
Det er Kampens Maal.

Rasmus Nielsen.

Født i Roerslev 1809. Siden 1841 Professor i Filosofi ved Kbhh. Univ. Nedenstående er taget af hans 16 Forelæsninger i Christiania 1867, S. 128.

Forskjellen mellem populære og folkelige Mænd.

Vi skulle nu kaste et Blik paa Forskjellen mellem populære og folkelige Mænd. Man blander saa let de to Begreber Populær og Folkelig, og dog ere de saa uligeartede, at en Mand kan være populær uden nogensinde at blive folkelig, og omvendt være folkelig uden at blive populær. Ligesom der, hvad det enkelte Menneske angaaer, kan være en stor Forskjel imellem hans Grundvillie, det, han efter sin dybere Natur vil og maa ville, og hans øieblikkelige Villie, det, han under givne Omstændigheder har Lyst og Tilbøielighed til, saaledes kan der ogsaa, hvad et heelt Folk angaaer, gjøres Forskjel imellem dets endelige, af Interesser og Klogskabshensyn ledede Tilbøieligheder og dets Grundvillie. Den Mand, der leder et Folk til at udføre, hvad det helst vil, uden at spørge om, hvad det maa ville, han bliver populær, men ikke folkelig; den derimod, der bevæger Folket til at udføre, ikke hvad det helst vil, men hvad det maa ville, han bliver folkelig, men ikke populær: den populære Mand gjør Folket til Mængde, den folkelige Mand gjør Mængden til Folk.

Det folkelige Ord er et myndigt Ord, den folkelige Mand en myndig Mand; men det folkelige Ord har i sin Myndighed tillige noget Vækkende og Frigjørende: den folkelige Mand vil vække Folket og føre det til Frihed. Ved det Folkelige maa der lægges Vægt baade paa det Myndige og det Frigjørende. Saaledes var Biskop Absalon for sin Tid en folkelig Mand, men ikke populær; først i den nyere Tid har han begyndt at vinde nogen Popularitet. Kong Gustav Erikson Vasa i Sverrig var en folkelig, men langtfra nogen populær Mand. Hvorledes han opfattede sit Liv, sin Regjering og Stilling til Folket, har han paa en gribende og veltalende Maade fremstillet i den sidste Tale, han holdt til Stænderne, hvor han med Døden for Øie tager Afsked fra Regjering og Verden og uforbeholdent aflægger Regnskab for sit Liv og Brugen af sin kongelige Myndighed. Han siger blandt Andet: „Jeg veed, at jeg i Manges Øine har været en haard Konge, men de Tider skulle komme, da Sverriges Børn vilde rive mig op af Mulde, om det stod i deres Magt.“ Det var folkelige Ord, men det var ogsaa myndige Ord. Tidens Vilkaar vare haarde, og haard maatte den Konge være, som med Gustavs Midler skulde naae hans Maal. Men Maalet var — et Befrielsens Maal, og i Befrielsen laa det Folkelige.

Lad os gaae tilbage og kaste et Blik paa Oldtiden. Allerede hos Homer findes Forskjellen mellem den folkelige Mand og Demagogen, vel ikke udviklet i et Begreb, men dog beskueliggjort ved Modsætningen mellem Odysseus og Thersites: Odysseus er folkelig og bryder sig kun lidt om at være populær; men det, hvorpaa Thersites sigter, er aabenbart det Populære. Da Agamemnon (Iliad. II.), for at prøve Folkets Stemning, har aabnet Hæren Udsigt til at komme hjem, strømme Folkene ned til Kysten: hvilket Optrin, hvilket Syn! „Som naar en Kuling, der blæser fra Vest, fremstyrtende heftig bølger den frodige Vang, saa Kornet med Bipperne neier, saa kom Folket i Røre, med gjaldende Skrig de tilhobe styrted til Skibene hen." Den stærke Bevægelse anskueliggjør Hærens uhyre Længsel efter at vende tilbage til Fædrelandet; intet Under, naar man betænker, hvilken Fristelse der laa i Agamemnons Ord: „Ni af den høie Kronions kredsrullende Aar er forløbne, frønnet er Tømret i Skibene alt, og Tougene raadne: midlertid sidde jo hist i vort Hjem vore Koner og Smaabørn, ventende langlig paa os, som her aldeles for Intet øde vor Kraft paa den Id, for hvilken vi hid ere dragne." Agamemnon spiller høit Spil; han tier med det Folkelige og frister ved det Populære. Odysseus seer med Harme det larmende Folk forvandle sig til Mængde; hans Opgave er at standse Bevægelsen og forvandle Mængden igjen til et Folk; dette kan kun skee ved guddommelig Bistand. Ligesom Pallas Athene kom med en Aabenbaring til Achilles, hvor det gjaldt at bringe ham personligt til Besindelse, saaledes kommer hun ogsaa her, hvor det gjælder at bringe hele Folket til Besindelse, med en Aabenbaring til Odysseus. Nu følger en mesterlig Skildring af, hvorledes Odysseus forstaaer at bøie sin Stemme, idet han med Mildhed formaner Fyrsterne og med Strenghed standser de Menige. Saa lykkes det ham ved sin myndige Optræden at bringe Masserne til Ro og faae Folket i Tale. „Alle blev siddende nu og holdt paa Plads sig tilbage; ene den Skvaldrer Thersites lod høre sin knebbrende Stemme." Thersites er Demagogen i et første raat Udkast. Umiddelbart begynder han som den Enkelte i Mængden, der gjør Spektakel; men idet han kommer tilorde, taler han uvilkaarligt i Alles Navn, og melder sig strax som en Fører af Mængden. Det Hule i hans Væsen giver sig paa en ret charakteristisk Maade tilkjende derved, at den Tale, han holder, er en Efterklang af Achills Bebreidelser mod Agamemnon: „Medens de Andre stride, slide og lide, har Agamemnon nok af Guld og skjønne Piger." Talen stiger til agiterende Pathos: „Feige, forkjælede Folk, Achaiinder! ei længer Achaier!" minder om den Achill tilføiede Forhaanelse og ender parodisk: „Achilles er spag, ei Galde der boer ham i Livet, ellers, Atreide! var denne din Haan vist bleven den sidste."

Demagogens aandelige Grimhed er symbolsk betegnet ved den legemlige. „Thersites var," siger Homer, „den grimmeste Mand

i Hæren, som drog imod Troia, skjæve var begge hans Been, og stærkt med det ene han hinked, Ryggen var puklet, og Skuldrene frem mod Brystet sig bøied, spidst var hans Hoved foroven, og tyndt sad Haaret om Issen." At Folket med de mythiske Guder, paa det mythiske Bevidsthedstrin, endnu var uforbærvet, tilkjendegives derved, at Mængden, da den fik Øinene op, kunde see Therfiteses Grimhed ligesaavel som Fyrsterne. For Mængdens Øine og under Mængdens Bifald kunde Odysseus ikke blot irettesætte den Skvaldrende med haarde Ord, men endog tilføie ham en corporlig Tugtelse: „Med sin Stav over Ryg og Skulder han slog ham; vaandt Thersites sig krymped, og Taarerne brast ham af Øine; under den gyldene Stav paa hans Ryg en Strime sig hæved blodig og blaa, da tog han sin Plads med Bæven og Vaanden, og med et taabeligt Blik han Taarerne visked af Øie. Hjertelig maatte man lee" ... Det var en stor Seier, det Folkelige ved denne Tugtelse vandt over det blot Populære.

Men lader os ikke glemme, at det netop var ved Gudernes Bistand, at Seiren blev vunden. Efterhaanden som den politiske Udvikling fortrængte det oprindeligt Religiøse, forandrede Forholdene sig. Da Folkepartiet i Athen ved Pisistratidernes Fordrivelse gjenvandt sin tidligere Indflydelse, indførtes Ostracismen. Ved Ostracismen var Mængden berettiget til uden Beviis, endogsaa uden Beskyldning for nogen Forbrydelse, at fordømme Fædrelandets mest fortjente Mænd til Landflygtighed; ved Ostracismen blev det den mest patriotiske Helt umuligt at virke folkeligt uden at være populær, hvorimod det, hvad en Aristophanes kan bevidne, blev en politisk „Pølsemager" muligt at virke populært, uden at være folkelig.

Jo dybere Livstanken er, for hvilken der virkes, jo mere den gjennemtrænger det Grundmenneskelige, desto stærkere vil ogsaa Modsætningen mellem det Folkelige og det Populære kunne fremtræde. Vi see det paa Aabenbaringens Trin; vi see af Fortællingen om Guldkalven (2 Moseb. XXXII), hvilken Forskjel der i denne Henseende er mellem Aron og Moses. Moses tøver med at komme ned fra Bjerget; Folket samler sig om Aron og siger til ham: „Staa op og gjør os Guder, som kunne gaae for vort Aasyn; thi denne Moses, Manden, som førte os op af Ægyptens Land, vide vi ikke, hvad der er blevet af." Saa taler Folket, fristet af Kjød og Blod; det vil affalde fra Jehova, Aandens Gud; det vil affalde fra sig selv; det er ikke længere et Folk, men en sandselig raa Hob, en Mængde. Hvad var nu Arons Pligt? Som folkelig Mand at staae Mængden imod, og see at komme Folket i Tale! Men i det Sted bøier Præsten Aron sig under Mængdens Villie og støber Guldkalven. Da saa Moses kommer ned af Bjerget og skal holde Dom, udspinder der sig en i høi Grad charakteristisk Ordvexel mellem ham og Aron. „Hvad har Folket gjort dig, at du har ført en stor Synd over det?" Aron: „Ikke blusse min Herres Vrede op, du kjender Folket, at det helder til det Onde;"

med andre Ord: hvad skulde jeg gjøre; jeg kunde jo ikke sige Mængden imod og gjøre mig upopulær. Arons Synd imod Folket er, at han har behandlet det, ikke som Folk, men som Mængde. At han selv føler det, høre vi af hans undskyldende Forklaring: „Og de sagde til mig: gjør os en Gud, som kan gaae foran os... Da sagde jeg til dem: hvo som haver Guld, rive det af sig; og de gave mig det, og jeg kastede det i Ilden, da kom denne Kalv ud." Det Hele foregaaer, uden at Aron ret veed hvorledes; Kalven kommer ud af Ilden som ved et Tilfælde: man skulde næsten troe, at det var gaaet til med Hexeri. Men Moses forstaaer det anderledes. Ene og med Livsfare stiller han sig ved Leirens Port, og holder Dom: „Hvo som hører Jehova til, komme til mig!" saa lød hans myndige Røst; ja, den folkelige Mand er en myndig Mand.

Den folkelige Mand er paa sin Viis en Magthaver ligesaavel som Fyrsten paa sin Throne og den populære Mand, der hersker ved Folkegunst; men Forskjellen i Magt maa bestemmes ved Forskjellen i Myndighed. Christus siger i Evangeliet (Matth. XX) til sine Disciple: „I vide, at Folkenes Fyrster herske over dem, og de Store bruge Myndighed over dem. Men saa skal det ikke være iblandt Eder; men hvo, som vil være stor iblandt Eder, han være Eders Tjener; og hvo, som vil være den Ypperste iblandt Eder, han være Eder underdanig. Ligesom Menneskens Søn er ikke kommen, at lade sig tjene, men at tjene, og give sit Liv til en Gjenløsning for Mange." I disse Ord er al Magt og Myndighed paa Jorden væsentlig charakteriseret. Den populære Mand kan til en given Tid opnaae Magt, men hans Magt er uden Myndighed; udvortes seet hersker han vel over Mængden, men i Grunden er det Mængden, der hersker over ham. Som Statens Overhoved har Fyrsten vel baade Magt og Myndighed; men Magten er physisk; den paa physisk Magt begrundede Myndighed er politisk, men ikke i strengere Forstand personlig. Den personlige Myndighed staaer i ligefremt Forhold til den personlige Overlegenhed, den personlige Overlegenhed igjen i ligefremt Forhold til Selvopoffrelsen. Men heraf følger jo saa, at den høieste folkelige Myndighed maa i sin inderste Grund nødvendig være religiøs. Folkenes Frelser er Folkenes Herre, en tornekronet, men dog guddommelig Majestæt, der alene kan lære dem Lydighed. Thi som Magten og Myndigheden er, maa ogsaa Lydigheden være: mod den physiske Magt er Lydigheden tvungen Underkastelse, og den høieste Formildelse den, at Underkastelsen bliver populær; mod den frigjørende aandelige Magt er Lydigheden fri Underkastelse; en fri og dog ubetinget Underkastelse er i dybeste Forstand folkelig, men den er ikke populær.

At den principielle Forskjel imellem det Populære og det Folkelige grundig erkjendes, er en vigtig Betingelse for Nutidens aandelige Liv.

Peter Martin Orla Lehmann.

Født i Kjøbenhavn 1810, død 1870. Nedenstående Stykke er taget af hans Norge og Nordmændene, Rejseerindringer fra 1836 og 1865.

Fjeldtouren.

Saasnart Storthingets Opløsning havde gjengivet mig min Frihed, foretog jeg i muntert Selskab og godt Veir en forud aftalt Tour til Ringerige. De vevre smaa Nordbagger, som i fuldt Fiirspring løbe op af Bakker, naar de ikke ere alt for lange, og næsten sætte sig paa Bagdelen, naar det gaaer meget steilt nedad, men som ikke synes at trænge til anden Hvile, end et Minuts Ophold for at „skyde Pusten", førte os ad krogede Veie og gjennem interessante Trakter op til Klevhuset i Krogskoven. Derfra gaaer en brat Vei ned gjennem Krogkleven, mellem steile Fjældvægge, der snart taarne sig over hinanden i nøgne Granitmasser, snart klæde sig i dristige Graners dunkle Skygge, indtil der ved en Omdreining af Veien pludseligen aabner sig en viid Udsigt ud over Tyrifjorden, med alle sine Bugter og Næs og Øer, sine lysegrønne Marker og pyntelige Bøndergaarde, og hele det rige Landskab indesluttet af en mægtig Kreds af skovkrandsede Aase og høie Bjerge, der tabe sig i den blaanende Horizont. Det var et henrivende Syn, da hele denne Farvepragt i Middagssolens drømmende Glands udbredte sig for vore Fødder, medens Øiet mellem Klevens dunkle Ramme gled hen mellem alle disse svømmende Øer og smilende Enge og blinkende Vande, ud til de fjerne Bjerge, hvis fine Linier i denne Belysning ligesom svandt bort i Luftens Fortoninger. Det er dette rige Dalføre, hvori Vandene fra Valders og Hadeland forene sig, for gjennem Dramselven at naae ud til Havet, som udgjør det berømte Ringerige, der i 2 Aarhundreder havde været beherskct af Halfdan den Gamles Æt, indtil det i det 9de Aarhundrede tilfaldt Harald Haarfager i Arv efter hans Moder Ragnhild og nu af ham forenedes med det øvrige Norge. Vi stege ned af Kleven til Sundvolden, kjørte til den flittige Hønefos, hilste i Nordrehoug paa Anna Colbjørnsens Minde, og endte denne nydelsesrige Dag oppe over Krogkleven, paa en høi, fremspringende Fjeldspids, hvorfra vi saae Solen gaae ned bag de vestlige Bjerge, der nu fremtraadte i skarpe Contourer mod den lyse Aftenhimmel, medens den mørkeblaa Sø og dens Bredder efterhaanden gik til Hvile i den bløde Skumring. Leirede paa det fine Mostæppe mellem haabefulde unge Graner sad vi her længe. Paa Aftenrødens Vinger lode vi Tankerne fare saa vide omkring, og tømte et Bæger for Kong Ring og for Storthinget og for gamle Norges evigunge Skjønhed.

Denne Udflugt var dog kun en Forsmag paa en solidere Fjeldtour, hvortil jeg vilde benytte Mellemtiden indtil Rigsrettens Sammentræden, og hvortil jeg fik mig et ypperligt Reiseselskab: en „feit og god“ Theolog med en urokkelig Sindsligevægt, en praktisk Jurist, som kunde lave en fortræffelig Grynsuppe, og den elskværdige Jonas Collett, hvis fine Sands og varme Hengivenhed frydede mit Hjerte. Her vare altsaa alle Betingelser tilstede for et godt Samliv, og den Rolle, man var saa venlig at tildele mig, var fuldkommen efter min Smag.

Vi begyndte vor Landreise sydfra, idet vi med Dampskib gik til Skien, hvor Aaen af samme Navn samler alle Telemarkens Vande og Tømmerflaader og fører dem — de Første gjennem en Række lave Fosser — de Sidste gjennem en Mængde Saugmøller, ud i Havet, hvor et ret anseligt Antal af smaa Skibe deels fra selve Skien, deels fra de ved samme Fjord liggende Smaabyer Porsgrund, Brevig, Kragerø og Langesund, bringer Tømmeret til de forskjellige Afsætningssteder. Hovedaaren for dette „Vadsdrag“ har sit Udspring fra Hardanger Fjeldene, hvis Vande samle sig i et stort Bækken, kaldet Mjøsvatten. Herfra udtræder Maanelven, som gjennem Riukanfossen styrter ned i Vestfjorddalen, og under skiftende Navne (Tindelven, Saudeelven, Skienselven) ad mange og lange Trin fortsætter sit Løb ned til Kattegattet, efterat den underveis har dannet de tre Søer Tindsøen, Hitterdalsvandet og Nordsøen. Op ad dette Dalføre droge vi nu, i Begyndelsen gjennem ret frugtbare Egne og ypperlige Skove, forbi den Statsminister Løvenskjold tilhørende smukke Hovedgaard Fossum, med en Mængde Saugbrug og Smaafosser. Men naar man kommer til Søerne i Øvretelemarken, hører næsten al Vei op, og Farten fortsættes derfor i Baade, som erholdes ved de Skyds-, Gjæstgiver- og Landhandel-Steder, som findes ved Søernes Endepunkter. Den tynde Befolkning maa her søges deels paa de enkelte Smaapletter, hvor et Knæk i Bjergskraaningen har tilladt at opføre et Huus med en lille Ager, deels i de Dalstrøg, som forbinde Søerne; men disse Dale ere snevre og tildeels opfyldte af vilde Steenurer, mellem hvilke Elven fosser i larmende og skummende Fart. Det er saaledes haarde Livsvilkaar, hvorunder denne haardføre Befolkning er stillet. Den dyrkbare Jord har kun ringe Betydning; de Sætere, hvor deres „Buskab“ skal finde Sommergræsning og hvorfra Vinterfodret maa bæres ned ad besværlige Stier, ere fjerne og sparsomme, og Skovene, som klavre op af de steile Fjeldskrænter, men forsvinde, naar man kommer op paa Høiderne, ere ofte næsten utilgængelige. Og disse Dale, hvor Menneskene have søgt Ly og Livsophold, ere selv ikkun snevre Revner i en umaadelig Steenørken, som danner Skjellet mellem det sønden- og vestenfjeldske Norge, hvor endog Dværgbirken snart maa vige for de laveste Mosarter, hvor Stormen jager de sorte Sneeskyer og Dødens trøstesløse Taushed ruger over de øde Sletter. Landets

strenge Charakteer afpræger sig ogsaa i dets Beboere. Allerede i Beretningen om Braavallaslaget nævnes Telerne som dem, hvis vilde Tapperhed gjorde Udslaget til Fordeel for Sigurd Ring, og det var fra Telemarken, at de jernhaarde og grusomme Røverbander udgik, med hvilke Sverres udøielige Villieskraft undertvang hele Norge, og som beherskede det længe efter deres store Høvdings Død. Dog man behøver ikke at tage Historien tilhjælp for at føle sig tiltrukken af Telemarken; thi der er Alvor og Storhed i disse Fjeldrygge, hvor Mennesket er ene med den høie Himmelhvælving, og disse trange Dale ere fulde af romantisk Skjønhed. Telemarken er derfor søgt baade af norske og udenlandske Reisende, og jeg kan af Erfaring bevidne, at her er fortræffeligt at være, naar man i varmt Solskin og med en god Cigar ligger henstrakt i en Baad, der hurtig glider hen over de mørke Søer, medens man fordyber sig snart i de vilde Fjeldskrænters næsten umulige Skove, snart i en luun Passiar med de naive Norkarle, som altid ere rede til at udvexle Fortroligheder med enhver Reisende, eller naar man ved Indgangen til de mellemliggende Dale kan opdrive et Par muntre Smaaheste og saa i lystigt Kompagni galopperer hen langs de fossende Elve, eller kravler over de forvovne Fjeldskred og gjennem de stride Smaabække, som fra alle Sider tilføre Elvene deres Tribut. Kun er det nødvendigt, at man kan leve af Knækbrød med Smør og noget, som de kalde Kaffe, og af den ikke altid skuffede Udsigt til en Forelle, medmindre man er saa lykkelig selv at medbringe — en Jurist, som kan lave Grynsuppe. Det var under saa gunstige Vilkaar, jeg togtede gjennem Telemarken.

Saaledes droge vi da hen over Haukeli Fjeldet, hvor vi kom forbi den forhen nævnte iiskolde Fjeldsø Mjøsvatten, og over et smalt, vidtstrakt Vand Totakvatten, hvorfra Toke Elven i sydlig Retning finder sin Vei igjennem en snever, langstrakt Dal. Ved Søens Bred forefandt vi en, tilsyneladende herreløs, lille Kaag, der imidlertid var saa læk, at vi maatte lappe den med Myretørv og Reiseklæder, inden vi kunde betroe os til den, medens Hestene ad en besværlig Omvei arbeidede sig frem til den modsatte Bred, hvor vi trak Baaden op paa Land. Denne lille Pram var foruden enkelte Steendysser, der som Veivisere vare opstablede paa et Par Høider, de eneste menneskelige Spor, vi i lang Tid saae. Af Dyr mødte vi kun nogle Hjeiler, hvis ynkelige Skrig anklagede det haarde Liv, de her maatte føre. I Myrerne, som trods deres ringe Dybde vare vanskelige at passere, og som vi derfor omgik, hvor dette lod sig gjøre, voxede der noget lavt og fortladent Skrupperi, paa Stenene kun flade Lichener eller sparsomt Mos, men i Reglen aldeles intet. Derimod rislede det overalt med smaa navnløse Vandløb, over og gjennem hvilke vi hvert Øieblik maatte klattre eller vade. Naar jeg ovenfor har kaldet Fjeldryggen en Slette, er dette dog ikke at forstaae aldeles bogstaveligt. Overalt skred vi frem igjennem noget, der lignede Dale imellem de høiere

Steenmasser, der saae ud som store forstenede Bølger, og flere Gange kom vi ned i virkelige Dalfører, der skjøndt stenede og skovløse, dog husede en eller anden Bondegaard. Men hvilket et Liv! Om Sommeren forladte af Beboerne, som ere vandrede ud til de fjerne Sætere, uden hvilke de ikke vilde kunne friste Livet, og om Vinteren ved uigjennemtrængelige Sneemarker udelukkede fra hele den øvrige Verden! I et saadant Sted fandt vi en enkelt gammel Kone, som ikke havde kunnet følge med tilstøls, og som foruden Knækbrød og Ost ikke havde andre Fødemidler, end 4—6 Uger gammel Mælk, lysegrøn og saa hvinende suur, at den kun kunde nydes i en overveiende Tilsætning af Vand — det saakaldte „Syrblande“. Hun skulde passe Huset; men hvem skulde passe hende, og hvem skulde lukke hendes Øine, naar hun imens gik hen og døde? Efter to Dages Vandring naaede vi Foden af Fjeldets høieste Kam, idet vi ud paa Natten kom til Gaarden Boxli, til hvilken Føreren længe havde fortrøstet os som et Sted, hvor vi vilde finde venlig Modtagelse og godt Herberg. Man kan derfor tænke sig vore Følelser, da vi fandt Gaarden lukket, og al vor Banken og Raaben ikke besvaredes af noget Livstegn. Omsider kom dog et Menneske tilsyne, som fortalte os, at alle Folkene vare tilsæters. Det var en reisende Handelsbonde, som noget før os var kommet til Stedet, havde fundet det tomt, men velbekjendt med Leiligheden selv havde beredet sig sit Natteleie. Men hvor haardt han end selv kunde trænge til Hvile, lavede han dog Ild, Mad og Senge til os, og efterat vi vare faldne i Søvn, forlod han Huset før Daggry, for ad en lang Omvei at bestige Sæteren, varskoe Folkene om de ankomne Gjæster og derpaa fortsætte sin Vandring. I Macbeth har Shakespeare vidst at fremstille den onde Samvittighed aldeles reen og upaavirket af alle Bihensyn; thi Ingen kan fælde ham, som er født af en Qvinde, og hans Magt skal staae urokket, til Birnam Skov drager op mod Dunsinane. Han har Intet at frygte, og dog ængstes og skjælver han. Her paa Boxli mødte jeg et Exempel paa uegennyttig Menneskekjærlighed, aldeles reen og upaavirket af alle Bihensyn; thi for hiin Bonde vare vi ikke andet, end Medmennesker, og han forsvandt under Omstændigheder, hvor det var givet, at vi ingensinde kunde komme til at udtale, endsige til i Gjerningen at bevise ham vor Tak. Da vi omsider vaagnede næste Morgen, fandt vi gamle Ole Boxli, som efter det modtagne Bud strax var ilet hjem, iførd med at „stelle“ med en god Frokost til os. Den smagte fortræffelig, men det bedste var dog gamle Ole Boxli selv. Det var en smuk Gubbe med lange, sølvhvide Haar, og der var udbredt en Værdighed over denne Filefjeldets Konge, der fremlyste en Kraft og Mildhed af hans klare Øie, der gjorde et anderledes velgjørende Indtryk, end de haarde og „fule“ Bønder, jeg havde seet paa Storthinget. Han var lige saa fortrolig med sin Bibel og med de gamle norske Kongesagaer, som med det store og eensomme Naturliv, i hvilket

han var voxet op og bleven gammel, og den Rastdag, vi her holdt med at spise, sove, bøde paa vore Klæber, men fremfor alt med at tale med vor Vært, staaer som et Glandspunkt i min Reise. Det tyktes mig, jeg aldrig havde været i bedre Selskab. Nu skulde vi op over Fjeldryggens Top, og da vi her kom op i den evige Snees Regioner, og vi forfulgtes af en uafbrudt Regn og isnende Blæst, var det sandelig en drøi Bekomst. Men dermed vare da ogsaa Reisens Besværligheder overvundne. Vi vare nu komne ind i Hardanger —

„hvor i blaanende Geled,
Alper frem af Dalen stige,
hvor ved den krystalne Bræ
blomstrer snehvid Abildtræ,
medens i en Snefons Spor
vilde Roser lystigt gror; — —
hvor de blide Bakkehæld,
som forbinde Fjord og Fjæld,
glide ud i løvbekrandste
grønne Odders Frynbserad,
der sig speile, som i Bad; — —
og hvorfra et Hyttehjem
titter mellem Birken frem,
fra hvis Tag, med mild Betoning
over Alt, en Røg fremblaaner,
og det Hele Synet laaner
af et Offer og Forsoning.
O, hvor findes saadant Sted —
disse løvbekrandste Tanger
med den fromme Hyttes Fred,
uden i din Herlighed,
underdeilige Hardanger“!*)

*) Jeg har laant disse Træk af Wergeland, ikke blot, fordi de i og for sig ere smukke, men ogsaa, fordi jeg følte en Retfærdighedens Trang til at anføre noget af det skjønneste, der er flydt af hans Pen. Det er sandelig en dyb Forstaaen af Naturens Aanderøst, som udtaler sig gjennem følgende Linier:

„Gives Sted paa Jorden, hvor
Gammel Kummer, ved at stemmes
i Naturens blide Toner,
kan bedøves og forglemmes,
hvor sig Had med Had forsoner,
hvor Forfængeligheds Flammen
synker i sin Aske sammen,
og Erobrer, hvis han kom,
om med Blussel vilde vende,
retsom bange for at skjænde
hellig viet Tempeldom,
følende en Guds Nærvær
i Naturens Majestæt,
i Guds Almagts Høihed klædt,
og ved Følelsen af Freden,
der er over Egnen gleden
som et paradisisk Skjær,
som en Glories Straaleære,
hvorved Høi og Tinde pranger —
Da forvist det Sted maa være
i det deilige Hardanger“.

Carl Ferdinand Allen.

Født i København 1811, død 1872 som Prof. i Historien ved Købh. Univ. Nedenstående er taget af hans Hovedværk, „De tre nordiske Rigers Historie 1497—1536".

Kong Kristian den andens Ungdom.

Christiern den Anden saae Dagens Lys den første Juli 1481, den førstefødte af fem Sødskende, af hvilke dog foruden ham selv kun Een, Søsteren Elisabet, naaede moden Alder. Han fødtes i Fyn paa Nyborg, et skummelt massivt bygget Slot fra det 12te Aarhundrede ved Store Beltes Strand, ved Taarne og faste Mure, Volde og Grave vel skikket til Forsvar, og ikke umærkeligt i Rigets Historie. Det var i ældre Dage og endnu i Kong Hanses Tid et jævnligt Opholdssted for Kongerne, som herfra lettere end fra Roeskilde eller Kjøbenhavn kunde holde Øie med de vestlige Landskaber, navnlig med Vasallen i Sønderjylland. Hovedfærdselen mellem Rigets østlige og vestlige Landskaber gik herover, og det var i en stor Deel af Middelalderen det regelmæssige, endog lovbestemte, Mødested for de aarlige Rigsdage eller Dannehof, hvortil det, som liggende midt i Riget og tilgjængeligt ad Søveien, ogsaa var fortrinlig skikket. Her fødtes og tilbragte Christiern den Anden sin første Tid; Forældrene og Bedstemoderen Dorothea vare da i dyb Sorg, og der var stille i Landet; thi Christiern den Første var død kun faa Uger forud.

Christiern fik en anden Opdragelse, end der i Almindelighed blev Kongesønner tildeel. Han havde ingen fornem adelig Hovmester og ikke Adelsbørn til Legekammerater, men sattes i Huse hos en Borger, voxede op mellem Borgerbørn, og fik en simpel Kannik til Læremester, der ved Siden af sit Lære-Embede havde sine mange Forretninger i Kirken at varetage. Det var til den kjøbenhavnske Borger og anseete Kjøbmand Hans Bogbinder, eller som hans fulde Navn lød, Hans Meisenheim Bogbinder, at Kong Hans betroede sin Søn. Han var en velstaaende Mand, der drev en udbredt Handel og mange Pengeforretninger, og eiede flere Gaarde og Grunde i Kjøbenhavn. Lige siden 1487, og maaskee tidligere, og derefter i en Række af nogle og tyve Aar, stod baade han og hans udmærkede Hustru i nøie Forbindelse med Hoffet, og vare meget yndede af Kongen og Dronningen. Han leverede fremmede kostbare Varer til Hoffet, besørgede Omsætning af Penge for Dronningen og gjorde hende Forskud, naar det behøvedes. Kongen besøgte ham oftere i hans Bolig, tog undertiden

Bad hos ham i den Badstue, der var indrettet i hans rummelige Huus, medens Følget i Mellemtiden gjorde sig tilgode i Borgestuen med Værtens fortræffelige Øl. Blandt sine Medborgere var han ikke mindre agtet og afholdt, hvorom det er et noksom tilstrækkeligt Vidnesbyrd, at han i en Række af 12 Aar fra 1500 til 1511, det ene Aar efter det andet, valgtes først 3 Gange til Raadmand, derefter 9 Gange til Borgemester i Kjøbenhavn, og til samme Tid andre vigtige borgerlige Ombud betroedes ham. Hans Hustru Birgitte, der var en Datter af velhavende kjøbenhavnske Borgerfolk, omtales af Samtidige som en af de meest agtbare, forstandige og hæderlige Danneqvinder i Staden. Han boede paa Hjørnet af Amagertorv og Høibrostræde, ligeoverfor nuværende Schulzes Gaard paa Hjørnet af Læderstræde, i en stor grundmuret Bygning, eller som man den Gang, da grundmurede Bygninger ikke vare saa hyppige, kaldte det: „et Steenhuus".

Christiern den Anden modtog under sin Opvæxt baade af de eiendommelige Forhold, under hvilke han opfostredes og dannedes, og af det, der i de sidste 20 Aar af det femtende Aarhundrede i Almindelighed rørte og bevægede Tiden, mange Indtryk, der ikke kunde blive uden varig Virkning paa hans følgende Stemning og Udviklingen af hans Charakteer. Han traadte ved sit Ophold i Hans Bogbinders Huus, og den Omgang han havde i og udenfor Huset, i et saa nært Forhold til den borgerlige Stand og blev saa fortrolig med den, som ingen dansk Konge før eller efter ham. Og baade hans Fosterfader Hans Bogbinder og hans Fostermoder Birgitte besade en saadan Charakteer og vare udrustede med saadanne Evner, at han vel hos dem kunde lære at agte og elske den Stand, de tilhørte. Saavel under hans Ophold i Huset som siden ved den fortsatte Forbindelse, under Omgang med Husets Børn, Hans og Ambrosius, der bleve hans trofaste Venner og i den følgende Tid deelte baade Godt og Ondt med ham, har han sikkert mere end een Gang hørt Pleiefaderen yttre sig med Bitterhed, og Sønnerne stemme i med, naar Talen faldt paa Danmarks Adel, der saae haanligt ned paa Borgeren og Kjøbmanden, men nok selv holdt af at agere Kjøbmand, idet den benyttede den betingede Toldfrihed, som Forfatningen hjemlede, langt over de lovlige Grændser og paa en saadan Maade, at den blev ødelæggende for Kjøbstædborgeren og til Forringelse af Kronens Indtægter. Og Prælaten var i dette Punkt ikke et Haar bedre end Adelsmanden. Raadmanden og Borgemesteren glemte heller ikke de prægtige Gaarde og store Grunde, som Adelen, tværtimod Kjøbstædernes Privilegier, erhvervede sig i Byerne, og som de endog søgte at unddrage sig for at yde Skat og Afgift af, saa Borgerne maatte bære hele Byens Tynge, medens hine dog med dem deeltoge i alle Bylivets Goder og Fordele. Det var ikke det eneste Punkt, hvori Adelen traadte det menige Folk for nær. Den havde for-

trængt baade Borger og Bonde fra al den Indflydelse, som de tidligere lovlig havde havt paa Statens Styrelse; Adel og Prælater mødte alene paa Herredage, Medlemmer af deres Stand sade alene i Rigsraadet. Kunde en forstandig Borger, der dog kunde elske sit Fædreland ligesaa høit som en Adelsmand, og som i sit Liv og sin Virksomhed dog havde Leilighed til at indsamle en Deel Erfaring, ikke ogsaa give sin Konge et godt Raad, ligesaavel som en Adelsmand? Hvad den fordums frie og kjække sjællandske Bonde var bleven til under Adelens Herredømme, kunde man daglig see paa Kjøbenhavns Torve. Kom Talen paa Lybekkerne, da vare Hans Bogbinders Ord ikke milde. Det var et Kapittel, hvori den driftige og virksomme med en lys Forstand begavede Kjøbmand var hjemme. Han kunde med faa Ord gjøre det saa klart som Dagen, at Lybekkernes Privilegier og deres tyngende Handelsaag var Danmarks Fordærvelse, og at det aldrig blev godt, før dette Aag brødes og dette Kræftsaar udskares. Saadanne Ord og saadan Tale kan man formode der oftere har lydt i Hans Bogbinders Huus. I Prindsens Barndoms Aar har deraf naturligviis ikke kunnet komme andet end almindelige Indtryk og en ubestemt Følelse af en Modsætning mellem de borgerlige og privilegerede Stænder og deres Interesser, ligesom Opholdet i en vis Atmosfære yttrer en Indflydelse paa den hele Konstitution, der ikke nærmere lader sig bestemme. Men da han med den voxende Alder modnedes i Forstand og Dømmekraft, blev det en Kilde til faste Stemninger og varige Anskuelser. Hvad Aand der fostredes i Hans Bogbinders Huus, kan man ikke være tvivlsom om, naar man mindes, at fra dette Huus udgik Ambrosius Bogbinder, Kjøbenhavns navnkundige Borgemester i Grevefeidens Tid.

Medens Christiern under sin Opvæxt og første Ungdom modtog mange Vækkelser og Indtryk nærmest i national Retning af det Liv, som begyndte at spire i Danmark, havde han ved sin Stilling rigelig Leilighed til at blive bekjendt med de almindelige europæiske Forhold, fremmede Staters Indretninger og de raske Fremskridt, som Kulturen allevegne gjorde. Hans Fader stod i levende Forbindelse med flere af Europas vigtigste Hoffer. Sendebud kom jævnlig til Kjøbenhavn fra Frankrig, Skotland, England og Nederlandene, og danske Gesandtskaber afgik igjen til disse Lande; ogsaa med Keiserens og flere tydske Fyrsters Hoffer og med Polen og Rusland var der jævnligt Samqvem. Den unge opvakte Kongesøn undlod ikke at benytte slige Leiligheder til at tilfredsstille sin Videlyst. I en af de Gesandtskabsberetninger, som ere bevarede, bemærkes udtrykkelig, at Christiern med stor Iver udspurgte Sendebudet om hans Lands Sæder og Skikke og offentlige Indretninger, og at han ogsaa ellers hos andre Fremmede, som kom til Landet, søgte slige Oplysninger. Der var overhoved i hiin Tid en livligere Forbindelse mellem Danmark og det øvrige

Europa, end man i Almindelighed er tilbøielig til at forestille sig. Christiern indsamlede begjærlig alle Slags Kundskaber af den Art, for siden at gjøre Anvendelse af det deraf, som passede sig for Danmark. Det viste sig i den følgende Tid ikke blot ved den alminbelige Ombannelse af de borgerlige Forhold, som han forsøgte, men ogsaa i Enkeltheder. Han indførte saaledes, for at nævne et Exempel, i Begyndelsen af sin Regjering adskillige Forbedringer i Artilleriet, som de Franske først havde opfundet og anvendt i deres Krige i Italien i Begyndelsen af Aarhundredet, og hvorom en fransk Krigsmand havde givet ham Oplysning.

Ved Hoffet selv og blandt Rigets første Embedsmænd fandtes en Række udmærkede og begavede Mænd, blandt hvilke adskillige vare i Besiddelse af hele Tidens Dannelse, og hvis Samtaler og jævnlige Omgang ikke kunde Andet end have en vækkende og dannende Indflydelse paa den unge Fyrste. Dette gjælder ikke mindre om hans egne Forældre. Deres Omgang, Tale og Exempel, deres Vaner og Tilbøieligheder kunde ikke blive uden Virkning paa Sønnen; og ligesom det er vist, at Faderens uhyggelige Anlæg til stummel Melankoli gik i Arv til Sønnen, og rimeligt, at den Grusomhed, som altfor ofte plettede Sønnens Bane, havde sin Rod i et forborgent Anlæg hos Faderen, der lurende laae paa Bunden af hans Sjæl, men overvundet af en iøvrigt god Natur, kun ved enkelte Leiligheder kom til voldsomt Udbrud: saaledes er det ikke mindre antageligt, at ogsaa en Deel af de ædle Egenskaber og gode Anlæg, som fandtes baade hos Faderen og Moderen, forplantede sig paa Sønnen. Begge vare livlige og opvakte Mennesker, med en Sands for ædlere Dannelse og høiere Interesser, som, naar man tager Tidens Vilkaar i det Hele i Betragtning, ikke er umærkelig; de vare derhos begge danske af Sind og Tale. Kong Hans elskede, som ovenfor sagt, Sang og Musik og var vel bevandret i Tidens Læsning, saa at han stundom af Fortællingernes Indhold tog Anledning til Spøg med sine Hoffolk.

Christiern den Andens Ungdomshistorie, hans Opdragelse og de eiendommelige Forhold, han opvoxede under, først i Hans Bogbinders Huus, siden ved Faderens Hof, de stærke Indtryk han modtog, høist ulige i Art og Beskaffenhed, de Exempler, han saae, de Stemninger, han paavirkedes af, forklare Meget i hans følgende Historie som Konge. Til en stor Deel af det, der siden udfoldede sig hos ham, baade Godt og Ondt, nedlagdes Spiren allerede i denne Tid.

Povl Frederik Barfod.

Født i Lyngby ved Grenå 1811.

Slaget på Kongedybet den 2den April 1801.

(Fortællinger af Fædrelandets Historie. 3die Udgave.).

De Sammenstød, som Konvojvæsenet gav Anledning til, have vi tidligere omtalt; ligeledes de Underhandlinger, som aabnedes med England. Nu enedes Rusland, Sverrig og Preussen atter om en væbnet Neutralitet og indbøde Danmark som fjerde Magt. Danmark havde tidligere forgæves opfordret dem til en saadan Forening, men nu kom Indbydelsen det højst ubelejlig paa Grund af Underhandlingerne med England. Da truede Rusland, og Danmark bøjede sig for Truslen, men tiltraadte dog kun betingelsesvis Traktaten (16. Jan. 1801). — Denne Tiltrædelse kunde halvvejs agtes for et Fejdebud mod England, men dette var isvrigt ufornødent, thi to Dage forinden havde England givet Ordre til at beslaglægge alle danske Skibe i engelske Havne samt til at besætte de danske Øer i Vestindien. Her fandt ogsaa den første Fjendtlighed Sted. — Kaptejnløjtenant K. V. Jessen (1764-1823) var forrige Aar sendt til Vestindien med Briggen Løvgen, og havde strax taget en engelsk Kaper, der drev Sørøveri. Nu gik han 3. Marts 1801 fra St. Croix til St. Thomas, men under Fugleklippen mødte han tvende Engelskmænd paa 26 og 18 Kanoner. Uden foregaaende Prajning gav den største af disse ham tre skarpe Skud, som han besvarede med eet, men spurgte samtidig, hvorfor man skød; thi hidtil havde han ingen Fjendtlighed vidst af at sige. Til Svar fik han det glatte Lag, og nu opstod der en hæftig Kamp imellem Løvgens 18 og Arabs 26 Kanoner, medens den mindre Engelskmand forgæves stræbte at indhente en anden dansk Sejler. Jessen gav Skud paa Skud, og alt som han skød, stod han med smaa Sejl ind mod St. Thomas. Efter en Times Kamp overskød han ved et heldigt Skud Pertyrlinien paa Arab, hvorved dens Fart og Bevægelser hindredes. Den fik flere velrettede Skud, endog et Par Grundskud, og tilsidst maatte den flygte, men saa ilde var den tilredt, at den maatte bæres paa Pomperne til Tortola. Løvgen naaede derimod sit Maal, forholdsvis kun lidt beskadiget, og Jessen fik til Belønning en Guldæressabel. Schmidt synger: „Han vidste at sejle, han vidste at slaa, det maatte vel Britten befinde!"

Dog var det egentlig Skærtorsdagsslaget, som skød det nye Hundredaar ind i vort Norden. — England vilde splitte Neutrali-

tetsforbundet og sendte derfor Admiral Parker herover med 53 store Sejlere. Under ham kommanderede Helten fra Abukir, Lord Nelson, Baron af Nilen. I otte Dage maatte de under Kullen vente paa en frisk Nordvest; men da denne endelig kom, gik de d. 30. Marts uden synderlig Skade gjennem Sundet, idet de holdt tæt ind under den svenske Kyst. De tvende følgende Dage anvendtes til Oplodninger og Afføgninger. Imens havde man heller ikke sovet i Kjøbenhavn. At vove hele den danske Flaade paa eet Tærningkast kunde der dog ikke være Tale om, saalænge den hverken kunde faa svensk eller russisk Understøttelse. Altsaa maatte man gaae forsvarsvis tilværks. I Kongedybet udlagdes 2 Linieskibe, af hvilke det ene for længe siden var brøstfældigt, 9 Blokskibe, af hvilke de to vare sløjfede Fregatter, 1 Flaadebatteri, 3 Stykpramme, 3 Kavalleripramme, 1 Defensionsfregat og 1 Korvet, med ialt 630 Kanoner og 5234 Mand. Men Officererne vare tildels Koffardikaptejner og Styrmænd, der havde taget Tjeneste som Maanedsløjtnanter, og en stor Del af Mandskabet var Haandværkssvende, Arbejdsfolk, Fiskere og Bønder, der frivillig i Farens Stund havde flokket sig under Danebrog. Overkommandoen havde den kjække Kommandør Joh. Olfert Fischer (1747-1829), som hejsede sin Stander paa Blokskibet Danebrog (60 Kanoner).

Det var Skærtorsdagsmorgen 2. April 1801, at Nelson sejlede op mod denne Styrke med 36 store og smaa Skibe (de øvrige beholdt Parker i Reserve), der foruden en Mængde Karonader førte 1206 Kanoner og Morterer og vare bemandede med omtrent 9000 krigsvante Veteraner. Men det var ikke nok, at Nelsons Styrke var i alle Dele henved den dobbelte; den gik desuden frit og let for en sydøstlig Bramsejlskuling, saa hvert enkelt Skib kunde lægge sig, hvor det vilde, og skifte Stilling, saasnart og saatit det lystede, medens det meste af Fischers Styrke var svinebundet, og hele Resten fortøjet med to Ankere; kunde derfor ogsaa kun nytte Halvdelen af sine Kanoner. — Kl. 9¾ bar Fjenden op imod os, den stolte Edgar i Spidsen med Mærssejlene paa Rand; men man kan desuagtet nok synge, at „i Spidsen bar stolt Elephanten," thi fra dette svømmende Jætteslot vajede Nelsons Vimpel. Og sandt er det, hvad Skalden dernæst synger:

„Hvor Danebrog vajed, der fandtes dog end
Af Kjæmpeæt modige Drenge,
Og hurtig i Vaaren de voxte til Mænd,
Som Blomsterne voxe i Enge."

— Den heltemodige Kaptejn L. F. Lassen (1756-1837) paa Prøvesten, det sydligste af vore Blokskibe, sendte Engelskmanden den første varme Hilsen, og altsom han sejlede op, det ene Skib efter det andet, hilstes han paa samme Maade af den hele Række. Men det allerførste Skud kom fra Prøvestens underste Batteri, og det var rettet af den gjæve Premierløjtnant Mikael Bille

der senere blev begravet netop den Dag, da hans Hædersdag fire-ogfyrretyvende Gang vendte tilbage. — Da hint første Skud tordnede, var Kl. 10½, og Kl. 11 var Slaget i fuld Gang over hele Linien. „Den spændte Forventning, som for kort siden havde herstet, var afløst af Stykkernes Torden og Skibenes Bragen, af Førernes Kommandoraab og Folkenes travle Virksomhed." Men medens i Kongedybet det ene Skud svarede paa det andet, det ene Lag afløste det andet, vare Kjøbenhavnerne skarevis samlede, hvor der aabnede sig en nok saa ringe Udsigt over Rheden, og fra Kirkerne opsteg der varme Bønner for de kæmpende Brødre. I dette Øjeblik fødtes ogsaa, kan man vel sige, det næste Tidsrums tvende Hovedbigtere; thi paa Søkadetakademiets Altan stod Oehlenschläger og saae paa Slagets Gang, paa Tolbbodbroen stod Grundtvig.

Det var Nelsons Plan først at tilintetgjøre den sydlige Del af vor Forsvarslinie; han vilde ikke „tage Tyren ved Hornene" ved at begynde nordfra. Derfor havde de sydligste Skibe ogsaa den værste Tørn. Prøvesten havde 90 Kanoner imod sig og kunde selv kun bruge 29 af sine 60; desuden fik den det første friske Lag af enhver forbisejlende Engelskmand. F. K. Risbrich paa Vagrien havde kun 25 Stykker at sætte imod 40; Kaptejnløjtnanterne K. T. Egede paa Rensborg og K. A. Rothe paa Nyborg havde tilsammen kun 20 Kanoner imod andre 40, og Kaptejn E. O. Branth paa Jylland maatte kæmpe imod 62 Kanoner med sine 27. Desuden fik Rensborg sine Tovg overskudte, saa den drev 1000 Alen mod Nordvest paa Grund, hvorved Nyborgs Stilling blev dobbelt mislig. Efter tre Timers hæftig Kamp havde Rothe kun een eneste brugelig Kanon tilbage, hans Pram var synkefærdig, og over Fjerdedelen af hans Besætning var falden eller saaret. Da maatte han trække sig tilbage. Overmagten om Jylland, Vagrien og Prøvesten blev stadig større, og desuden beskød man dem nu langskibs. Tre Gange gik der Ild i Prøvesten, men den blev hvergang slukket. Efter fire Timers Kamp var Skibet dog sammenskudt, og kun to af Kanonerne vare brugelige. Dem lod Lassen nagle, sit Krudt styrtede han i Søen, reddede, hvad han kunde, af Folkene og gav saa Braget til Pris. Risbrich strøg heller ikke, før han kun havde tre Kanoner tilbage, havde tilnaglet disse, ødelagt Krudtet og reddet de fleste af sine Folk. Fra Rensborg tog en Kugle Flaget, og det hejsedes ikke atter, thi dengang havde den allerede 20 Grundskud, og Fjerdedelen af Mandskabet var ikke længer kampdygtig, men de to Tredieddele af Resten landsat. Da overgav Egede sig med 50 Mand. Kort iforveien havde ogsaa Jylland maattet give sig, ligesom Sværdfisken og Kronborg, alle mere eller mindre ødelagte, men Kronborgs Chef, Premierløjtnant J. E. Hauch, havde forinden funbet Heltedøden. Paa Nyborg nær var altsaa den sydlige Fløj ødelagt og taget efter fire Timers Kamp.

I Midten laae Danebrog og havde omkring sig Smaaskibene Hajen, Elven, Akershus og Flaadebatteriet; i Nord for dette sidste laae Linieskibet Sjælland og Blokskibet Charlotte Amalie. Tilsammen kæmpedes der her med 117 danske Kanoner mod 191 engelske. Fischer var allerede saaret i Hovedet, da der Kl. 11½ gik Ild i Danebrog, og han flyttede nu sin Stander over paa Holstein. Men som fordum Hvitfeldt fra sit Danebrog, saaledes kæmpede endnu den gjæve Kaptejn F. A. Braun (1756-1813) fra det nye Danebrog, skjønt Luerne spillede omkring det. Han mistede sin højre Haand i Kampen, som derpaa fortsattes af hans næstkommanderende, Kaptejn H. Lemming. Da næsten Tredie-delen af Besætningen var falden eller saaret, og de graadige Luer alt mere toge Overhaand, sendte Lemming iland, hvad han kunde (148 Mand), og overgav sig saa med sin haardt saarede Chef og 86 Mand. Men Fjenden fandt kun tre brugbare Kanoner ombord, som endda vare tilnaglede, og det brændende Vrag maatte han lade drive for Strømmen, til det sprang i Luften. Kaptejn H. Holsten kunde nu ikke længer holde det ud med Elven, kappede derfor Tovgene og reddede Skibet. Men Premier-løjtnant T. Fasting paa Akershus var i en ligesaa jammerlig Forfatning: af 214 Mand vare de 82 ikke længer kampdygtige. Ogsaa han kappede da, men Sejlene kunde ikke trække ham, saa forskudte vare de. Heldigviis kom da Rothe til med Nyborg og tog ham paa Slæbetovg. Nu maatte ogsaa Hajen give sig, men den attenaarige Peder Willemoes vilde paa ingen Maade over-give sit Flaadebatteri. I samfulde tre Timer havde han stridt saa tappert med Elefanten, at selve Nelson forbavsedes, og havde tilsidst lagt sig lige ind under dens Laaring. Kl. 2 kunde han dog ikke kæmpe længer, men stryge vilde han ikke. Han kappede sine Ankertovg og haabede, at Strømmen nok skulde klare ham; men den drev ham ind paa „Sælland“, hvor den uforfærdede Kap-tejn F. K. L. Harboe allerede var noksom trængt. Ogsaa han kappede da, og begge Skibene dreve nordefter, mens de fik Fjendens Ild agterind. Omsider bleve de frie for hinanden, og Willemoes slap lykkelig udenom Trekroner, hvor dog ogsaa Parker skød paa ham. Han varpede sig da indenfor Batteriet, men forholdsvis havde intet Skib haft et Mandefald som hans: af 129 Mand vare 12 faldne, 34 saarede og 3 savnede (rimeligvis vare ogsaa disse faldne). „Hvorban følte du dig tilmode den Dag?“ spurgte Grundtvig ham sex Aar senere. „I Kampen havde jeg kun Tanke for min Pligt, men da jeg lagde ind til Bommen, og Folket jub-lede ad mine lasede Sejl, ja, da var jeg stolt.“

Dobbelt varm var nu Ilden om den nordre Fløj. Charlotte Amalie, Søhesten, Holstejn, Indfødsretten og Hjælperen havde til-sammen kuns 95 Kanoner at stille imod over 200, som ovenikjøbet beskøde dem langskibs, baade for og agter ind. Kaptejn A. Thurah faldt, Indfødsrettens heltelige Chef. Mældingen herom traf Kron-

prindsen paa Nyholm, og strax tilbød hans Generaladjudant sig som Chef, den brave Kaptejn J. K. Schrødersee, skjøndt han fem Aar tidligere paa Grund af Svaghed var udtraadt af Marinen. Han var næppe kommen ombord paa Indfødsretten, før en fjendtlig Kugle dræbte ham, og strax efter maatte Skibet give sig. Ogsaa Charlotte Amalie var ødelagt, hvorfor Chefen Kaptejn H. H. Koefoed, kastede Krudtet overbord, tilnaglede Kanonerne, reddede saagodtsom hele Besætningen og lod det sammenskudte Vrag blive Fjendens Bytte. B. U. Middelboe maatte ligeledes stryge paa Søhesten, efterat man havde bortskudt ham henved Femtedelen af Besætningen. Kl. 2½ kunde heller ikke Holstein længer gjøre Modstand, saa nu maatte Fischer hejse sin Stander paa Trekroners Batteri, medens Premierløjtnant P. K. Lillienskjold reddede sig med Hjælperen til den indre Rhed. Sidst strøg Harboe paa Sælland, men da vare alle hans Stykker tilnaglede, Lod og Krudt kastet overbord samt alle døde og saarede landsatte, og endda vedblev Vimplen at vaje, til Slaget var ophørt. Af 533 Mand havde han 182 døde, saarede eller savnede, Resten kom frisk iland, saa Sælland tabte kun ti Fanger, og i den Grad var det sammenskudt, at Fjenden vilde ikke tage det, men brændte det.

Vi have fulgt Slagets Gang. — Og dette er Slaget paa Kongedybet, om hvilket der er sagt, at i det „stod vor Æres Dag op af de rullende Bølger, indskudt af Prøvestenens Tordener!“ Vi ville altsaa betragte det noget nærmere. Nelson havde lovet Parker at ende Kampen i en Time. Da man under Slaget mindede ham derom, svarede han: „Danskerne kæmpe for tappert; vi faae lægge nogle Timer til!“ Ogsaa Parker fandt Timen „djævelsk lang,“ og da han forgæves søgte at sende N. nye Stridskræfter, gav han ham Kl. 1 Ordre til at standse Slaget. Man underrettede N. herom. „Jeg ser intet Signal,“ svarede han, idet han satte Kikkerten for det blinde Øie; „jeg har Lov til at være blind engang imellem.“ Og han fortsatte Kampen, saaledes som vi allerede have skildret. Det er vist, at af de atten af vore Skibe, som havde været i Ilden, havde kun fem reddet sig, mens tretten vare tagne, og disse vare, som Engelskmændene sagde, bogstavelig sønderslaaede („litterally knocked to pieces“), saa kun eet af Vragene, Holstein, kunde hjemsendes som Sejrsbytte; Resten maatte tilintetgjøres. Men med Engelskmændenes Skibe stod det heller ikke lystelig til: Elefanten havde kun faa brugelige Kanoner tilbage, og ligesaa gik det flere Skibe; Monarch havde 26 Grundskud og Ardent 14, ikke at tale om de gjennemskudte Skrog, de bortskudte Bovgspryd og Vanter, de faldefærdige Master osv. Desuden stode allerede sex engelske Skibe paa Grund, et Par umiddelbart under Trekroners Kanoner. Dette vort faste Batteri var endnu fuldkommen uskadt tilligemed de to nordligste Blokskibe: Elefanten og Mars, og paa den indre Rhed laa St. A. Bille med en seilklar Flotille paa to Linieskibe, en Fregat, to Brigger

og elleve Kanonbaade. Nelsons Stilling var derfor slet ikke misundelsesværdig, men han tog sin Tilflugt til en Krigslist, som lykkedes kun altfor godt. Han sendte sin Adjudant iland til Kronprindsen med følgende Skrivelse: „Lord Nelsen har Ordre til at skaane Danmark, naar det ikke længer vil staa imod; men vedbliver Skydningen fra dansk Side, nødes han til at sætte Ild paa alle de flydende Batterier, han har taget, uden at kunne redde de tapre Danner, som have forsvaret dem.“ Mens Adjudanten var iland med dette Vaabenstilstandsforslag, holdt Nelson Krigsraad, hvori han spurgte, om man fandt det raadeligt at angribe vor nordlige Forsvarslinie med de mindst beskadigede Skibe; men man svarede ham enstemmig, at det var ugjørligt, hvorfor man burde nytte den gunstige Vind til at slippe ud af det vanskelige Farvand, hvor det ene ødelagte Skib kom paa Grund efter det andet. Dog — Kronprindsens Hjærte var blevet rørt ved Nelsons sælsomme Trudsel, og uden at høre Fischer sendte han sin Generaladjudant ombord for at underhandle. Næppe havde denne sat Foden paa hans Skib (Kl. 4), før Nelson hejsede hvidt Flag paa Stortoppen, Fischer fik Ordre at holde inde med Skydningen, og Slaget var endt. Efter nogen Underhandling sluttedes der en Vaabenstilstand paa 24 Timer, som siden forlængedes; men med Sandhed sang Grundtvig om vore Kæmper

„De vandt ikke glimrende Sejer med Rov,
Og Lykken de lod sig fraliste,
Men vandt dog af arrigste Fjende det Lov:
Fra dem var ej Sejren at vriste.“

Det havde været „et af de blodigste og hæderligste Slag i Danmarks Søannaler, et af de blodigste i hele den blodige Søkrig, som dengang førtes i Evropa.“ Nelson selv erklærede, at af de 105 Træfninger, han havde deeltaget i, havde ingen været saa haardnakket og frygtelig som denne. „De Franske,“ tilføjede han, „fægte visselig tappert, men de havde ikke staaet een Time mod den Ild, som Danskerne udholdt i fire.“ Vi havde i det Hele 370 døde, 665 saarede (iblandt hvilke 106 døde af deres Saar) samt 205 savnede; men Parker opgav selv sit Tab af døde og saarede til 2237 Mand, skjønt Nelson vilde afkorte det ene Tusinde. Hvorom alting er: vore „Træskohelte“ vandt en evropæisk Berømmelse og løftedes til Sky i alle mulige Tungemaal, saa Fischer havde Ret, da han priste deres „uforlignelige Tapperhed,“ da han trøstig mente, „at Fjenderne selv ville tilstaa, at Danmarks gamle Søkrigeraere den Dag lyste i saa utrolig Glands, at jeg takker Himlen at have havt Evropa til Vidne derpaa.“ — —

Den 8. Apr. ankom Efterretningen om Keiser Povls Mord, og næste Dag forlængedes Vaabenstilstanden paa 14 Uger. Danmark opgav imidlertid enhver virksom Deltagelse i det væbnede Neutralitetsforbund. Fjorten Dage senere indgik Sverrig en lignende Overenskomst. Men da atter to Maaneder vare rundne,

indgik Rusland, som havde paatvunget os sit Forbund og derved paaført os den kostbare Krig, uden sine Forbundnes Vidende en Overenskomst med England, ifølge hvilken nevtralt Flag ikke skulde dække fjendtlig Ejendom, og Konvojer skulde ikke være fritagne for Gjennemsyn af de krigende Magters Orlogsmænd; men Sverrig og Danmark opfordredes til at forny det venskabelige Forhold til England. Dette kalder man russisk Troskab! — Imens begrove vi Paaskedag med megen Højtid vore faldne Helte under Bautahøjen paa Søetatens Kirkegaard; Regering og Folk kappedes om at hædre de efterlevende Helte ved smukke Medallier og frivillige Sammenskud, som gik op i Tønder Guld. Folket havde med Undring fornummet, at der endnu boede en levende Aand i det, altid rede til ny Stordaad og dygtig til at udføre den.

Johannes Japetus Steenstrup.

Præstesøn fra Thy, f. 1813, er Professor i Zoologi ved Kbh. Universitet.

Tørvemosernes Bidrag til Kundskab om Danmarks forhistoriske Natur og Kultur.

(Af et Foredrag for Landmandsforsamlingens Medlemmer i Kbh. 10 Juli 1869).

Det er en Selvfølge, at en Fremstilling af de Bidrag, som Tørvemoserne i de senere Aar have givet til Kundskab om Landets ældre og ældste Natur- og Kulturforhold, maa ligesom tage sit Udgangspunkt fra og støtte sig til det Foredrag, som for faa Dage siden blev holdt her af min Ven og Kollega, Professor Johnstrup. De have deraf hørt, hvorledes vort lille Land dukkede frem af Havet paa en ganske mærkværdig Maade begunstiget fra Naturens Haand, overdækket med udbredte Lag af Sten, Ler og Jord, som Vand- og Isbevægelser havde ført ud over det, medens det laa paa Havets Bund; men det hele Omfang af denne Begunstigelse føle De dog først, naar De kaste Blikket paa en af dens mange Modsætninger. Lader os f. Ex. vende Øjet imod Middelhavet til den lille Ø Malta, der er 6 Kvadratmile stor og nu ret frugtbar; fra Naturens Haand laa den med nøgne Klipper, men nu ere disse dækkede med en Jord, som er ført derhen mange Mile borte fra — det nærmeste Land, Sicilien, er over 10 Mile derfra —, ført derhen paa Baade og baaret op paa Klippegrunden paa Æselrygge og Menneskeskuldre. Hvor langt anderledes her i Norden, hvor Forsynet under Naturbegivenhedernes rolige Gang hele Aartusinder igjennem havde ladet Isslæder og Isflaader, Mile

lange og Mile brede, gaa fra de højere Nabolande ned til Danmark, belæssede med Norges og Sverigs bedste Sten- og Jordarter! Idet de glede hen over vort hele Land, der paa alle de faste Stenmasser i dets Grund (f. Ex. paa Faxøkalken, paa Flinten i Saltholmskalken, paa Klipperne paa Bornholm) endnu bærer de umiskjendelige Spor af saadanne Isbaner, aflæssede de efterhaanden deres mægtige Byrde paa Landets Overflade, aldeles som den Dag idag Islands Jøkler og Alpernes Gletschere langsomt føre Klippestykker, Sten- og Jordmasser fra Højderne ned i Dalene og undervejs paa Dalenes Sidevægge og Bund indridse Beretningen om deres Nedgliden. Udstyret paa en saa vidunderlig Maade — tildels, hvad vi ikke kunne nægte, paa vore nordiske Nabolandes Bekostning — laa vort lille Land i sin fjerneste Fortid ikke blot med disse fremmede grove Materialer aflejrede mellem hinanden, men, hvad hint Foredrag ogsaa gjorde opmærksom paa, med disse Materialer i en finmalet og blandet Tilstand, dels nemlig blandede med hinanden indbyrdes, dels blandede med Landets oprindelige Jordlag, hvorved meget forskjellige Jordbundsarter tilvejebragtes for den Plantevæxt, som en senere Tid skulde fremkalde.

I hele Naturens Husholdning see vi, at, hvor Meget er blevet givet, der er det ogsaa blevet fordret, at i en senere Tid Meget skulde udrettes. Med denne Erkjendelse for Øje føle vi naturligvis strax det Spørgsmaal stillet til os, om Danmark da i Tidernes Løb paa sin betroede Jordbund har frembragt nogen storartet Plantevæxt eller overhovedet har udfoldet noget storartet organisk Liv. Dette har Landet unægtelig, og Vidnesbyrd derom ere skrevne med tydelige Træk i Tørvemoserne. Foruden al den Betydning, som Tørvemoserne iøvrigt have for os i praktisk Henseende, have de ogsaa den, at de ere ligesom Landets store Aarbøger, der i mange Retninger oprulle Billeder fra dets Fortid for os, og kun fra den Side er det, at jeg idag vil udbede mig Deres Opmærksomhed for disse Dannelser. I det daglige Liv veed jeg nok, at Moserne vende ganske andre Sider ud til Dem, mine Herrer, men saameget mere har jeg troet, at det kunde interessere Dem at se, hvorledes disse samme Dannelser tage sig ud, naar man udgraver og bearbejder dem paa en noget anden Maade.

Vore Tørvemoser vise sig for det Første som frembragte ved en langvarig frodig Plantevæxt enten i selve Vandet eller ialfald paa stedse fugtige Steder; Levningerne af denne Plantevæxt ere gaaede i en stærk Gjæring og derved blevne gjennemtrukne af en egen Syre (Humussyre eller Muldsyre), der har en mærkelig Evne til at opbevare alt, hvad der gjennemtrænges af den. Denne Egenskab hører netop til Tørvemassens første og største Egenskaber, naar Moserne skulle betragtes som Aarbøger, der have at opbevare Erindringen om det, som før var til. Det, som vi i Kraft af denne Egenskab finde opbevaret i Moserne, er først Levningerne af alle de Planter, hvorfra Tørvens Masse væsentligst hidrører,

eller som udenfra ere førte ned i de vandfyldte Lavninger eller Bækkener, hvori Tørven dannede sig. Disse Plantelevninger ligge ikke altid opbevarede saaledes, at vi med det blotte Øje kunne skjelne dem, men Forstørrelsesglasset vil snart vise os, at de alligevel ere tilstede, og det vil ogsaa lade os erkjende deres Bygning og derved tillige deres Art. Dernæst er det Levninger af meget forskjellige Dyr, der enten have levet i Vandet, hvori Tørven har dannet sig, eller mere tilfældig ere komne ned deri; selv meget fine og under andre Forhold let forstyrrelige Bestanddele af Dyrene kunne under gunstige Forhold vedligeholdes deri i deres mindste Enkeltheder, ret som om de paa en ganske egen Maade vare blevne gjennemgarvede. Den største Vanskelighed ved Undersøgelsen af disse Levninger bestaar da fornemligen deri, at faa dem vel udredede igjen af den omgivende Masse. Af Dyrelevningerne skal jeg først og fremmest nævne Knoklerne af større Landdyr, som have levet her i tidligere Tider, tildels i en Tid, da Mennesket endnu ikke færdedes paa vort Lands Overflade; men den største Del af Dyrelevningerne er naturligvis af saadanne Skabninger, som have faaet Vandet anvist til Opholdssted, og i mange Tørvelag overraskes man baade ved disse Dyrs uhyre Antal og ved den Rolle, som ogsaa de have spillet under Tørvelagets Dannelse. Dettes Udseende og Bygning er ofte i en ikke ringe Grad fremkaldt netop ved Smaadyrs Liv og Virksomhed. Endelig findes der ogsaa i Moserne en utrolig Mængde Kunstgjenstande, hvorved jeg her mener Gjenstande af al Art, tildannede af Menneskehaand eller hidbragte ved Menneskehaand.

Der er en anden Egenskab ved vore Tørvemoser, som ogsaa har en overordentlig Betydning for de Undersøgelser, over hvilke vi her skulle give et Overblik. Det er, at Tørvemoserne i Reglen ere dannede igjennem et langt Tidsrum og saa ganske roligt og jevnt Lag efter Lag, det ene ovenpaa det andet eller det ene ved Siden af det andet, at vi i disse Nedslag paa Bunden af de fugtige Steder eller Bundlag i Vandet ligesom have Blad for Blad af den lange Dannelsestids Historie liggende for os, ja naar vi med Forsigtighed aabne en saadan Tørvemosebog, træffe vi ikke alene de opbevarede Gjenstande liggende mellem Bogens Blade, men i Bladenes eller Lagenes Rækkefølge finde vi tillige antydet — det forstaar sig kun relativt eller i Forhold til hinanden — de forskjellige Tider, hvori disse fremmede Ting ere komne ned i Opbevaringsmassen. Disse relative Tidsforhold ere i Særdeleshed tydeligt udtalte i de Moser, vi kalde Skovmoser; dog ses de ogsaa, skjøndt noget mindre tydeligt, i de saakaldte Højmoser eller Lyngmoser, og selv i vore store Kjærmoser ere de erkjendelige. Skovmoserne vise de større Afsnit i Tørvemassens Dannelse udprægede ved forskjellige Tørvelag, hvert dannet fortrinsvis ved sine Mosarter og sine Sæt af Vandplanter, der have fulgt efter hinanden; men i ethvert af disse Lag finde vi

tillige Levninger af andre Planter, der have voxet samtidig med dem, som dannede Lagenes egentlige Masse. Saaledes ere Forholdene fornemmelig i det Indre eller imod Midten af Mosen; vende vi vor Opmærksomhed mere imod de Lag, der ligge nær Randen af Mosen, ville vi finde, at vi ikke blot have med de Planter at gjøre, som voxede indenfor selve Mosebækkenets Omkreds, men tillige med en stor Mængde Planter, som voxede i dets Omgivelser. Naar Vinden rørte sig, fløj Bladene af de omgivende Træer og Buske ud i Bækkenet; de bleve opbevarede der og sige os nu, hvad der i sin Tid har voxet rundt omkring det. Saasnart de Træer, som stode nær ved Bækkenets Rand eller ved Lavningen, hvori Mosen dannede sig, faldt om, faldt de til den Side, til hvilken de vare mindst understøttede, og til hvilken Grunden var mindst fast, følgelig udad imod Fordybningen eller Lavningen, ned mellem de i Muldsyrevandet nedlagte Planteleyninger, og bleve nu ligeledes opbevarede deri. Vi see netop i vore Skovmosers Randpartier de forskjellige Tiders Skovvegetationer ligge, den ene over den anden, og af hver Vegetation det ene Træ ofte ligesaa tæt ved Siden af det andet som de nu voxe i vore Skove, saa at man kunde synes, at Stammerne maatte hidrøre fra en Skovvæxt, der paa eengang var kastet om; men nærmere Undersøgelser vise, at dette aldeles ikke er Tilfældet. Saasnart vi blot undersøge den Tørvemasse, som ligger mellem Stamme og Stamme, see vi, at det ene Træ er faldet og er blevet dækket, inden det andet faldt, og dette atter inden det følgende osv. Den hele Nedstyrtning er næsten uden Undtagelse gaaet ganske langsomt for sig, som den nu under Naturens rolige Gang gaar for sig, naar en stærkere Blæst paa en given Tid indtræffer og kaster Træet ud i den Retning, hvori det var mindst rodfæstet eller understøttet. Selv om vi i Mosen have Træstammerne liggende snesevis ved Siden af hinanden og alle tilsyneladende i een Retning, idet de med Rødderne ligge paa Moseskrænten eller ved Moseranden, og med Trætoppene indad mod Midten af Mosen, er det ved en nærmere Undersøgelse ganske tydeligt, at de ikke ere faldne paa eengang, men efterhaanden, aldeles som det nu sker i vore Skove.

Ved nu at undersøge de forskjellige over og under hinanden liggende Tørvelag i Moserne, ere vi allerede for længe siden komne til den Erkjendelse, at store Forandringer i den fremherskende Skov- og Plantevegetation i Tidernes Løb ere indtraadte, og navnlig ere vi førte til en almindelig Erkjendelse af det vigtige Forhold, at den første almindelige Skovvegetation over hele Landet har været en Naaletrævegetation, blandet hist og her med de Træsorter, som endnu stadig indtage de aabne Pletter mellem Naaletræerne, nemlig Bævreasp og Birk; forøvrigt har Vegetationen i sine store Træk været en ren Naalevegetation, og netop en Fyrreskov*).

*) Ingensteds paa Øerne og i Jylland have vi kunnet paavise Granen,

Vi erkjende dernæst, at denne Fyrreskov i Tidernes Løb har maattet give Plads for en Egevegetation, og at den Bøgevæxt, vi nu betragte som karakteristisk for vore frugtbare Øer og Landets Østkyst, først i en senere Tid er bleven overvejende, meget senere end man skulde tro. Det Samme, som har været Tilfældet med de store Træarter, der ligesom danne Hovedbestanddelen af Skovene, har naturligvis ogsaa været Tilfældet med Underskoven i enhver af disse Skove og med alle de Planter, der atter slutte sig til de forskjellige Arter af Underskov; alt dette har maattet blive mere eller mindre paavirket ved Skovtræernes Vexel og har maattet skifte paa selvsamme Maade ifølge den engang givne Naturens Orden.

Dette var altsaa det første store Affnit af Landets Naturhistorie, som vi fandt opskrevet i Tørvemoserne.

Søren Aabye Kierkegaard.

Født i København d. 5te Maj 1813, blev Student 1830, tog teologisk Embedseksamen 1840 og Året efter den filosofiske Doktorgrad. Han modtog aldrig noget præsteligt, heller ikke nogetsomhelst andet Embede; men sine mægtige Åndsevner og al sin Tid anvendte han på at vise Samtiden, hvad det er at være en sand og virkelig Kristen og hvor lidet vor såkaldte Kristendom fyldestgør det Ny Testamentes Fordringer. Efter en overordenlig frugtbar og udholdende Forfatter-Virksomhed, døde han d. 11te Novbr. 1855. Vi vælge et Stykke af Til Selvprøvelse.

Hvad der fordres for til sand Velsignelse at betragte sig i Ordets Speil?

For det Første fordres der, at Du ikke maa see paa Speilet, betragte Speilet, men see Dig selv i Speilet.

Dette synes saa indlysende, at man skulde troe, det neppe behøvede at siges. Dog gjøres det vist fornødent; og hvad der bestyrker mig i den Mening er, at denne Bemærkning ikke er af mig selv, ei heller af hvad vi nutildags kalde en from Mand, en Mand der saadan har nogle fromme Stemninger, men af et Sandheds-Vidne, et Blod-Vidne; og saadanne Herlige ere vel underrettede.

Han advarer mod det Feilsyn, at komme til at betragte

---

om man end paa mangfoldige Steder tillægger Fyrrestammerne i Moserne Navnet „Gran" og kalder Fyrrekoglerne „Grankogler" eller „Granpærer". Kun i Tørvemoserne langs Elbmundingen har jeg funbet Gran og Grankogler i Mængde, men hvor langt denne fordums Granskov kan paavises op i Hertugdømmernes Moser, kjender jeg ikke.

Speilet, istedetfor at see sig selv i Speilet. Jeg benytter blot Bemærkningen, og spørger saa Dig, m. T., er den ikke som myntet paa vore Tider og vore Forhold, og overhovedet paa Christenhedens senere Tider?

Thi „Guds Ord" er jo Speilet: men, men — — o, uoverskuelige Vidtløftighed: hvor meget hører der i strengere Forstand til „Guds Ord", hvilke Bøger ere ægte, ere de ogsaa af Apostlene, og ere disse ogsaa troværdige, have de selv seet Alt, eller maaskee i Forhold til Adskilligt dog kun hørt det af Andre; og nu Læsemaaderne, 30,000 forskjellige Læsemaader; og saa denne Stimmel eller Trængsel af Lærde og Meninger, og lærde Meninger og ulærde Meninger om hvorledes det enkelte Sted er at forstaae .... ikke sandt, dette her seer noget vidtløftigt ud! Guds Ord er Speilet — jeg skal, ved at læse eller høre, see mig i Speilet: men see, det med Speilet forvirrer mig saaledes, at jeg nok aldrig kommer til at speile mig — idetmindste ikke naar jeg slaaer ind paa den Vei. Næsten kunde man fristes til at antage, at her er en heel menneskelig Underfundighed med i Spillet (ak, og sandt er det, vi Mennesker ere i Forhold til Gud og det Guddommelige og den gudfrygtige Sandhed saa underfundige, det er slet ikke saaledes, som vi saadan sige til hinanden: at vi saa gjerne vilde gjøre Guds Villie, naar vi blot kunde faae den at vide), næsten kunde man fristes til at antage, at dette er Underfundighed, at vi Mennesker ikke gjerne ville til at see os i hiint Speil, og at det er derfor vi have hittet paa alt Dette, som truer med at gjøre Speilet umuligt, alt Dette, som vi saa hædre med de prisende Navne af lærd og grundig og alvorlig Granskken og Grublen.

M. T. hvor høit holder Du Guds Ord i Priis? Siig nu ikke, at Du holder det saa høit i Priis, at intet Udtryk kan betegne det; thi man kan ogsaa tale saa høit, at man slet Intet siger. Lad os derfor, for at det kan blive til Noget, tage et simpelt menneskeligt Forhold; holder Du Guds Ord høiere i Priis, saa meget desto bedre.

Tænk Dig en Elskende, der har modtaget et Brev fra den Elskede — saa dyrebart som dette Brev er for den Elskende, saa dyrebart, antager jeg, at Guds Ord er for Dig; som den Elskende læser dette Brev, saaledes antager jeg, at Du læser, og at Du mener, at Du bør læse Guds Ord.

Dog maaskee siger Du: „ja, men den hellige Skrift er skrevet i et fremmed Sprog." Det er dog vel egentligen nærmest de Lærde, der behøve at læse den hellige Skrift i Grundsproget; men vil Du det ikke anderledes, vil Du holde fast paa, at Du maa læse Skriften i Grundsproget: vel, vi kan godt blive i Billedet med Brevet fra den Elskede, kun føie vi en lille Bestemmelse til.

Jeg antager da, at dette Brev fra den Elskede er skrevet i et Sprog, som den Elskende ikke forstaaer; og der er Ingen dersteds, som kan oversætte ham det, og maaskee han ikke engang

gjerne ønsker nogen saadan Hjælp, for ikke at indvie en Uvedkommende i sine Hemmeligheder. Hvad gjør han? Han tager en Ordbog, sætter sig til at stave Brevet igjennem, slaaer hvert Ord op, for derpaa at tilveiebringe en Oversættelse. Lad os antage, at som han sidder beskjeftiget med dette Arbeide, kommer en Bekjendt af ham ind til ham. Han veed, at dette Brev er kommet; idet han seer hen paa Bordet, seer han det ligge der, og siger „naa, Du sidder og læser det Brev, Du har faaet fra Din Elskede“ — hvad mener Du den Anden vil sige? Han svarer „er Du fra Forstanden, troer Du det er at læse et Brev fra den Elskede! Nei, min Ven, jeg sidder her i Slid og Slæb for ved Hjælp af en Ordbog at faae det oversat; stundom er jeg færdig at briste af Utaalmodighed, Blodet styrter mig til Hovedet, saa jeg gjerne kunde smide Ordbogen hen ad Gulvet, og det kalder Du at læse, vil Du spotte mig! Nei, snart er jeg, Gud skee Lov, færdig med Oversættelsen, og saa, ja saa, saa skal jeg til at læse Brevet fra den Elskede, det er noget ganske Andet.“ — —

Lad os antage, at dette Brev fra den Elskede ikke blot, som vel saadanne Breve i Almindelighed gjøre, indeholdt Udtalelse af en Følelse, men at der var et Ønske indeholdt, Noget den Elskede ønskede at den Elskende skulde gjøre. Det var, lad os antage dette, meget der fordredes af ham, saare meget, der var, vilde enhver Trediemand sige, god Grund til at betænke sig: men den Elskende — i samme Secund flux afsted for at faae opfyldt den Elskedes Ønske. Lad os antage, at efter en Tids Forløb traf de Elskende sammen, og den Elskede sagde: „men, Kjere, det havde jeg jo slet ikke forlangt af Dig, Du maa have forstaaet det Ord forkeert, eller oversat det forkeert“ — troer Du, at den Elskende nu fortrød, at han, istedetfor strax i samme Secund at ile med at efterkomme Ønsket, ikke først havde gjort sig nogle Betænkeligheder, og saa maaskee havde faaet et Par Ordbøger endnu til Hjælp, og saa faaet flere Betænkeligheder, og saa maaskee faaet Ordet oversat rigtigt, og altsaa været fri — troer Du, han fortryder denne sin Feiltagelse, troer Du, han behager den Elskede mindre? Tænk Dig et Barn, ret hvad man kalder en flink og dygtig Discipel; da Læreren en Dag har sat dem Lectien for til næste Dag, siger han: lad mig nu see, at I kan Eders Ting godt imorgen. Paa vor flinke Discipel gjør dette et dybt Indtryk. Han kommer hjem fra Skole, flux til Arbeidet. Men han har ikke hørt ganske nøie efter, hvor langt de har for, hvad gjør han? Denne Lærerens Formaning er det, der har gjort Indtryk paa ham, han læser vel dobbelt saa langt, som det viser sig, at han virkelig har for: troer Du, Læreren vil synes mindre godt om ham, forbi han ganske udmærket kan en dobbelt saa lang Lectie? Tænk Dig en anden Discipel; han hørte ogsaa Lærerens Formaning, han havde heller ikke hørt nøie, hvor langt de havde for. Da han saa kom hjem, sagde han: jeg maa først have at vide, hvor langt vi have for.

Saa gik han hen til en af sine Kammerater, saa til en anden, han var heller ikke hjemme, derimod kom han her i Snak med en ældre Broder af ham — og saa langt om længe kom han hjem, og Tiden var gaaet, og han fik slet Ingenting læst!

Altsaa, den Elskende gjorde i Forhold til Brevet fra den Elskede Forskjel mellem at læse og at læse, fremdeles forstod han det at læse saaledes, at var der et Ønske indeholdt i Brevet, da skulde man begynde dets Opfyldelse strax, der var ikke eet Secund at spilde.

Tænk nu paa Guds Ord. Naar Du læser Guds Ord lærd — vi nedsætte ikke Lærdom, nei, langtfra — men husk vel paa: naar Du læser Guds Ord lærd, med Ordbog o. s. v., saa læser Du ikke Guds Ord — husk paa den Elskende, der sagde: „det er ikke at læse Brevet fra den Elskede." Er Du da lærd, saa pas dog endeligen paa, at Du ikke over al denne lærde Læsen (der ikke er at læse Guds-Ord) glemmer at læse Guds Ord. Er Du ikke lærd, o, misund ham ikke, glæd Dig, at Du strax kan komme til at læse Guds Ord! Og er der nu et Ønske, et Bud, en Befaling, saa — husk paa den Elskende! — saa flux afsted for at gjøre derefter. „Men," siger Du maaskee, „der ere saa mange dunkle Steder i den hellige Skrift, hele Bøger, der næsten ere som Gaader." Hertil vilde jeg svare: for at jeg skulde indlade mig med denne Indvending, maatte den gjøres af En, hvis Liv udtrykte, at han nøiagtigt havde efterkommet alle de Steder, som ere lette at forstaae; er dette Tilfælbet med Dig? Dog saaledes vilde den Elskende bære sig ad med Brevet; hvis der vare dunkle Steder, men der ogsaa var tydeligt udtalte Ønsker, han vilde sige: „jeg maa flux efterkomme Ønsket, saa faaer jeg at see, hvad det bliver med de dunkle Steder, o, men hvorledes skulde jeg sætte mig hen og grunde over de dunkle Steder, og lade Ønsket uopfyldt, Ønsket, som jeg tydeligt forstod!" Dette vil sige; naar Du læser Guds Ord: Det der forpligter Dig, er ikke de dunkle Steder, men Det, Du forstaaer; og Det har Du øieblikkeligt at efterkomme. Var der kun eet eneste Sted, Du forstod i den Hellige Skrift: vel, saa har Du først at gjøre det; men ikke har Du først at sætte Dig hen, og grunde over de dunkle Steder. Guds Ord er givet, for at Du skal handle derefter, ikke for at Du skal øve Dig i at fortolke dunkle Steder. Læser Du ikke Guds Ord saaledes, at Du betænker, at den mindste Smule Du forstaaer øieblikkeligt forpligter Dig til at gjøre derefter: saa læser Du ikke Guds Ord. Saaledes meente den Elskende: „hvis jeg, istedetfor øieblikkeligt at ile for at opfylde Ønsket, som jeg forstaaer, vil sætte mig hen og grunde over, hvad jeg ikke forstaaer, saa læser jeg ikke Brevet fra den Elskede. Jeg kan træde med god Samvittighed frem for den Elskede og sige: der vare nogle dunkle Steder i Dit Brev, i Forhold til dem har jeg sagt, den Tid den Sorg; men der var et Ønske, som jeg forstod, det har jeg øieblikkeligt

opfyldt. Derimod kan jeg ikke træde med god Samvittighed frem og sige: der vare nogle Steder i Dit Brev, som jeg ikke forstod, dem satte jeg mig hen at grunde over, og i Forhold til Dit Ønske, som jeg nok forstod, sagde jeg: den Tid den Sorg." — —

Dog hvorledes læses Guds Ord vel i Christenheden? Skulde vi deles i to Classer — thi enkelte Undtagelser kan der ikke saaledes tages Hensyn til — saa maatte man vel sige: en større Deel læser aldrig Guds Ord, en mindre Deel læser det paa en eller anden Maade lærd, det er, læser dog ikke Guds Ord, men betragter Speilet. Eller for at sige det Samme paa en anden Maade: en større Deel betragter Guds Ord som et forældet Oldtids-Skrift, man sætter til en Side; en mindre Deel betragter Guds Ord som et yderst mærkeligt Oldtids-Skrift, paa hvilket man anvender en forbausende Flid og Skarpsindighed o. s. v. — betragtende Speilet.

Parmo Carl Ploug,

(som Digter tidligere kaldet Poul Rytter).

Født 1813 i Kolding.

Studentervise. 1848.

Mel. Jag vet ett land långt upp i högan Nord.

Studenten eier lidt af Gods og Guld,
Og borget har han tidt sin bedste Frakke;
Men staaer end Status stadigt under Nul,
Saa løfter han dog lige stolt sin Nakke,
Saa klæder sig hans Sjæl i Haabets Pragt,
Saa henter han sig Guld fra Tankens Schacht.
En herlig Stand, I rige Borgermænd!
Og vel for Jer, om høit I agted den.

Blandt Qvinder staaer han ofte stiv og stum
Og høist forlegen sine Handsker piller,
Mens den, der indenfor er hul og tom,
Ved Skinnets Magt den Int'ressante spiller;
Men i hans Hjerte gryer en deilig Drøm,
Og i hans Bryst gaaer Livets Tonestrøm.
En herlig Stand, Du skjønne, unge Mø!
At dele Livet med paa Danmarks Ø!

Vel slumrer tidt hans Villie, tam og tvær,
For Andres Gjerning glemmer han sin egen;
Men det var ham, der engang Gustavs Hær
Fra Axels Volde viste Vinterveien;
Og det var ham, der greb den nye Aand
Og knytted Broderfolk ved Broderbaand.
En herlig Stand, I Mænd ved Statens Rork
En Fremtid Norden har, og den er vor!

Vel maae vi bære manget Livets Tryk,
Og topmaalt er dets Lyst ei os iskænket;
Men udi Nød vi stemme Ryg mod Ryg,
Og Glæden kommer, hvor vort Lag er bænket;
Naar Bollen flammer paa vort simple Bord,
Saa synger Hver, som Stemme har, i Chor:
En herlig Stand, Du glade Broderflok!
Naar vi kun er os selv, saa er vi nok!

Nordens Eenhed. 1842.

Mel. Rings Drapa.

Længe var Nordens
Herlige Stamme
Spaltet i trende
Sygnende Skud;
Kraften, som kunde
Verden behersket,
Tyggede Sul fra
Fremmedes Bord.

Atter det Skilte
Bøier sig sammen;
Engang i Tiden
Vorder det Eet;
Da skal det frie,
Mægtige Norden
Føre til Seier
Folkenes Sag!

Løftets Bæger. 1845.

Melodi af Krøyer.

Herlige Moder, Skjoldmø prud,
Gjordet af Havets staalblaa Bælte,
Hist klædt i Graners sorgdunkle Skrud,
Skygget her af lysgrønne Telte!

Steen er dit Pandser,
Isbræ din Hjelm og Skjær dine Landser.
Malmtunge Sener snoe din Arm;
Men Kjærminderne smykke din Barm,
Og din Isse Polarstjernen krandser!

Dig gjælder Løftet; tag det hen,
Som det med ærligt Sind er svoret;
Fædrenes Aand nu Sønnerne send,
Saa skal Gjerning stige af Ordet:
Lær os at kæmpe
Freidigt som de og ei med Lempe,
Kæmpe i Livets Alvorsdyst,
Og mod Fjenden i vort eget Bryst, —
Lær os Tvivlen og Frygten at dæmpe!

Sprede da skal vor unge Magt
Sandhedens Lys i Vraaer og Kroge,
Sprænge hver Snare, Løgnen har lagt,
Og forjage Fordommens Taage,
Ende vor Trængsel,
Tanken og Ordet løse af Fængsel,
Bygge vor Ret paa Frihebs Grund
Og slaae Bro over Hav og Sund,
Hvor den gaaer, vore Hjerters Forlængsel!

Herlige Moder, Kraftens Brud,
Mindernes Hjem og Haabets Vugge!
Du skal ei lyde Fremmedes Bud,
Og din Hæder Barbarer ei slukke!
Fædrene kjøbte
Dyrt Dig for Staal, og Blod Dig døbte;
Værge Dig tro skal Sønners Hær,
„Til den sidste ligger paa sit Sværd:“
Det er, Moder, vor Pagt og vort Løfte!

Slaget ved Slesvig. 1848.

Til en færøisk Melodi (Olufas Kvad).

Paaskeklokken kimed mildt
Fra den danske Kyst,
Meldte over Lande
Dog om saa haard en Dyst.
Slutter Kreds og staaer fast, alle danske Mænd!
Gud, han raader, naar vi fange Seir igjen.

Listet var i Mulm og Nat
Hid den tydske Hær,
Knap de danske Drenge
Fik Tid at spænde Sværd.

Aabent Bryst var Landeværn,
Mod var Danskens Skjold;
Tydsken maatte bygge
Af egne Lig sin Vold.

Kuglen peb og Sværdet sang
Til Kartovers Brag;
Tydsken maatte lære
Det danske Sprog den Dag.

Over Thyras brustne Led
Blod i Strømme randt;
Tydsken maatte kjøbe
Hel dyrt hvert Fjed, han vandt.

Vegen er for Overmagt
Liden Flok tilsidst;
Men af Danmarks Ære
Den haver Intet mist'.

Blegnet er saa mangen Kind,
Færre er de Faa;
Men for Danmarks Ære
Vi end er nok at slaae.
Slutter Kreds og staaer fast, alle danske Mænd!
Gud han raader, naar vi fange Seir igjen.

Den 25de Juli 1850.

Hil Dig, Dag med Kampens Minde
Og med Seirens Krands!
Mens Aarhundreder henrinde,
Blegner ei Din Glands.
Saaret bløder — det vil lukkes,
Savnet brænder — det vil slukkes;
Men hvad Stort der er udrettet,
Vorder ei forgjettet.

Du har viist, at Danmarks Vænge
Har et sikkert Værn,
Mens det føder raske Drenge,
Som kan løfte Jern;

Medens Mod og stærke Arme,
Sjæle troe og Hjerter varme
Voxe op i Bøgeskoven,
Trives vel bag Ploven.

Du har viist, at Nordens Løve
Ei er vorden tam,
Ei sin Odel lader røve,
Eller taaler Skam;
At den, vældig i sin Vrede,
Springer over Strøm og Hede,
Og tilblods sin Fjende klapper
Med de tunge Labber.

Du har viist, vi trættes ikke,
Er end Veien lang;
Du har viist, vi freidig skikke
Os i Nød og Trang;
Thi vi vented lange Tider,
Og vi fristed mange Qvider,
Fra hiin Paaskesæd vi saaede,
Til vi Høsten naaede.

Hil Dig, Dag med Kampens Morgen
Og med Seirens Gry!
Endt er Striden, endt er Sorgen,
Glæden evig ny.
Naar forlængst vi er i Dvale,
Slægter synge skal og tale
Om den Sommerdag, vi strede
Hist paa Isted Hede!

Løftets Bæger. 1852.

Mel. Kong Christian stod ved høien Mast.

Henover Tidens Hav der gaaer
En Dønning død;
Ved Styret Vold og Vilkaar staaer,
Af Graven jordet Fordom gaaer,
Og Sandhed lider slette Kaar
Og Frihed Nød;
Det er, som Folkets Haab var tabt,
Og Troen paa dets egen Kraft
Var død.

Men atter kule vil en Storm
Fra Sønden op:
Da styrter hver en snørklet Form,
Da brister hver en skimlet Norm,
Da ryster Dybets Midgardsorm
Sin tunge Krop;
Da galer Hævnens Hane rød;
Den vilde Kraft, som troedes død,
Staaer op.

Skal Nordens Odelsgaard den Dag
Staae tryg og fast,
Naar store Kroner gaae i Qvag,
Og Riger drive om som Vrag,
Naar Liv og Død for Folkeslag
Er Tærningkast?
Skal Nordens frie Folkeaand
Da freidigt trodse fremmed Baand
Og Bast?

Det love Nordens unge Mænd
Med Haand og Mund:
Naar Fare truer det igjen,
Da skal vi møde Ben med Ben,
Og give Hu og Gjerning hen
Af Hjertensgrund!
Og hvad der nu er svagt og delt,
Det skal vel stande stærkt og helt
Den Stund!

Christian Ludvig Edvard Lembcke.

Født i København 1815, var Konrektor ved Haderslev lærde Skole fra 1850 til 1864. Han er en god lyrisk Digter; men han har særlig Fortjeneste i vor Literatur ved sin ypperlige Oversættelse af Shakspeare og Byron.

Kjøbmanden i Venedig.

1ste Akts 3die Scene og 4de Acts 1ste Scene.

Personerne.

Hertugen af Venedig; Antonio, Kjøbmand; Bassanio, Salanio og Gratiano, hans Venner; Shylock, en Jøde; Portia, Bassanios Hustru; Nerissa, hendes Veninde, Gratianos Hustru.

Første Act.

3die Scene.

(Offentlig Plads i Venedig).

Antonio.

Shylock, endskjøndt
jeg hverken tager eller giver Laan

paa Renter, vil jeg nu dog for at hjælpe
en Ven i Nøden, bryde denne Vane.
(Til Bassanio).
Veed han Besked, hvormeget I behøver?
Shylock.
Ja vist, ja vist, tretusinde Dukater.
Antonio.
Og paa tre Maaneder.
Shylock.
Det glemte jeg;
tre Maaneder, ja vist; det har I sagt mig.
Vel, I staaer inde; — lad mig see, — — men hør,
I sagde, tykkes mig, I tager ikke
og giver ikke heller Laan paa Rente?
Antonio.
Det gjør jeg aldrig . . .
Shylock.
Min Herr Antonio, tidt og mangen Gang
har paa Rialto I forhaanet mig
for mine Penge og for mine Renter.
Jeg bar det med taalmodigt Skuldertræk;
thi taale, det er jo vor Stammes Mærke.
I kalder mig en Vantro og en Blodhund
og spytter paa min jødiske Talar,
blot for jeg drager Fordel af mit Eget. —
Nu da; nu synes det, I trænger til mig;
velan, I kommer til mig, og I siger:
„Shylock, lad mig faae Penge!" siger I,
I, som har spyttet paa mit Skjæg, har sparket
mig, som I sparker bort en fremmed Køter
fra Eders Tærskel. I begjærer Penge. —
Hvad skal jeg svare? skal jeg ikke svare:
„Har Hunde Penge? mon en Køter da
kan laane Jer tretusinde Dukater?" —
Maaskee jeg skulde bukke dybt og sige
i Slavetone, mens jeg neppe voved
at trække Veiret, ydmygt hviskende:
„Høiædle Herre, I har spyttet paa mig
i Onsdags, sparket mig forgangen Dag;
en anden Gang I kaldte mig en Hund;
for disse Høfligheder vil jeg nu
til Gjengjæld laane Jer saa stor en Sum."
Antonio.
Jeg kunde kalde dig derfor igjen,
og spytte paa dig, sparke dig igjen.
Hvis du vil laane disse Penge ud,
saa laan dem ikke som til dine Venner; —

thi naar tog Venskab nogensinde Høst
fra sine Venner af det golde Malm? —
men laan dem heller ud som til din Fjende,
thi, hvis han ei betaler, kan du dog
med bedre Mine drive Boden ind.

Shylock.

Nei see dog, hvor I stormer strax! jeg vilde
jo være Venner med Jer, vinde Jer,
forglemme hver en Tort, I gjorde mig,
forsyne Jer med, hvad I trænger til,
og ikke tage Skilling eller Hvid
i Rente; men I vil ei høre mig.
Mit Tilbud er dog godt.

Antonio.

Ja, det var Godhed!

Shylock.

Den Godhed vil jeg vise; — gaa med mig
til en Notarius; udsted mig der
et simpelt Gjældsbrev, og for Løiers Skyld,
hvis ikke I betaler mig den Dag,
det Sted, den Sum, de Summer, som er nævnte
i Brevet, saa lad Boden sættes til
et Skaalpunds Vægt af Eders skjære Kjød,
som jeg kan skjære ud og vælge selv,
af hvilken Del af Eders Krop jeg lyster.

Antonio.

Top! den Forskrivning vil jeg undertegne
og sige, Jøden viser megen Godhed.

Fjerde Act.

1ste Scene.

(Senatet i Venedig).

Hertugen.

Hvor kan du haabe Naade, naar du selv
slet ingen viser?

Shylock.

Hvilken Dom har jeg
at frygte, naar jeg ingen Uret gjør?
I har iblandt Jer mange kjøbte Trælle;
dem bruger I, som Æsler, Hunde, Muldyr,
til usel Trælledont, for I har kjøbt dem;
skal jeg nu sige til Jer: „Giv dem fri;
gift dem med Eders Døttre? hvorfor svæder
de under Byrder? lad dem faae et Leie

saa blødt som Eders, og lad deres Gane
af samme Retter kildres? — I vil svare:
„Det er vor Eiendom." — Jeg svarer Jer
det samme: det Pund Kjød, jeg kræver af ham,
er dyrekjøbt, er mit, jeg fordrer det.
Ifald I nægter det, tvi Eders Love!
saa har Venedigs Ret jo tabt sin Kraft;
en Dom forlanger jeg. Svar! faaer jeg den?

Hertugen.

Min Myndighed kan hæve Rettergangen,
hvis ei Bellario kommer her idag,
den lærde Doktor, som jeg har kaldt hid
til Voldgift.

Salanio.

Eders Høihed, udenfor
staaer der et Bud, der kom fra Padua
med Brev fra Doktoren.

Hertugen.

Bring os det Brev.
lad Budet komme ind.....

(Nerissa kommer ind, klædt som Skriver, leverer et Brev, som Hertugen læser).

Hertugen.

Bellario anbefaler i sit Brev
til Retten her en ung, men høilærd Doktor;
hvor er han?

Nerissa.

Han er tæt herved og venter
paa Eders Svar, om Adgang ham tilstedes.

Hertugen.

Af ganske Hjerte. — Gaa, et Par af Jer,
og før ham ind med skyldig Høflighed.
Imidlertid skal Retten høre Brevet.

(En Skriver læser).

„Eders Høihed skal vide, at jeg ved Modtagelsen af Eders Brev var meget syg; men i det Øieblik da Eders Bud kom, havde jeg et venskabeligt Besøg af en ung Doktor fra Rom, ved Navn Balthasar; jeg gjorde ham bekjendt med den Sag, der er for Retten mellem Jøden og Kjøbmanden Antonio; vi gjennemgik mange Bøger sammen; han er underrettet om min Mening, som han efter min indstændige Anmodning overbringer, forbedret ved hans egen Lærdom, der er saa stor, at jeg ikke noksom kan rose den, og vil derved adlyde Eders Høiheds Begjæring i mit Sted. Jeg beder Jer, lad ikke, hvad han savner i Alder, være ham tilhinder, saa at han derfor skulde savne en hædrende Opmærksomhed; thi jeg har aldrig kjendt saa ungt et Legeme med saa gammelt et Hoved. Jeg overlader ham til Eders naadige Modtagelse; den Dygtighed, han godtgjør, vil bedre tjene til hans Anbefaling."

(Portia kommer ind, klædt som Doktor i Lovkyndighed).

Hertugen.
I høre, hvad Bellario har skrevet,
og der er Doktoren, formoder jeg, —
Ræk mig Jer Haand! I kommer fra Bellario?

Portia.
Ja, Eders Høihed.

Hertugen.
Vær velkommen; sæt Jer.
Er I bekjendt med denne Tvistighed,
som Retten her i denne Stund skal prøve?

Portia.
Jeg er tilstrækkelig bekjendt med Sagen.
Hvem er Kjøbmanden her, og hvem er Jøden?

Hertugen.
Træd frem, Antonio og gamle Shylock.

Portia.
Er Shylock Eders Navn?

Shylock.
Mit Navn er Shylock.

Portia.
Det er en sælsom Sag, I forebringer,
men i lovmæssig Form; Venedigs Lov
kan ikke nægte Jer at fremme Sagen.
(Til Antonio).
I er hjemfalden til ham, ikke sandt?

Antonio.
Det siger han.

Portia.
Vedgaaer I Gjældsbeviset?

Antonio.
Ja!

Portia.
Saa maa Jøden vise sig barmhjertig.

Shylock.
Og hvorfor maa jeg? hvad skal tvinge mig?

Portia.
Barmhjertighedens Væsen er ei Tvang;
den drypper som den milde Regn fra Himlen
paa Jorden ned; tofold er den velsignet,
velsignet den, der faaer, og den, der giver.
Hos Magten er den mægtigst, og den smykker
Monarken paa hans Throne meer end Kronen.
Hans Kongespir betyder jordisk Magt,
et Høihedens og Ærefrygtens Mærke,
hvor Frygt og Bæven boer for Kongens Vælde;
men Naaden, den er over Sceptrets Magt;
i Kongers Hjerte sidder den paa Thronen;

den er Guds eget Kjendetegn og Mærke,
og jordisk Vælde ligner mest Guds egen,
naar Naaden mildner Retten. Derfor, Jøde,
endskjøndt Du kræver Ret, kom det ihu:
hvis Retten fik sin Gang, blev Ingen frelst
af os. Barmhjertighed begjære vi;
og denne Bøn kan lære os at øve
Barmhjertighedens Værk. Jeg siger dette
for at formilde Rettens strænge Fordring;
staaer du paa den, maa denne strænge Domstol
nødvendigt dømme mod denne Kjøbmand der.

Shylock.

Min Gjerning falde paa mit eget Hoved;
jeg kræver Lov og Ret, min Forfaldsbøde.

Portia.

Har han ei Raad til at betale Summen?

Bassanio.

Jeg vil betale for ham her i Retten,
ja dobbelt denne Sum; er det ei nok,
tilbyder jeg tifold den samme Sum
og sætter Hoved, Hjerte, Haand i Pant.
Er det ei heller nok, saa sees det klart,
at Ondskab vinder Seier mod det Gode.
O, bøi kun engang Loven under Magten!
gjør ved en liden Uret megen Ret
og tving den grumme Djævels onde Villie!

Portia.

Det tør ei skee; der er ei i Venedig
en Magt, som ændre kan en fastsat Lov;
det vilde drage Følger efter sig,
og mangen en Forvirring vilde trænge
sig ind i dennes Spor; det kan ei skee.

Shylock.

En Daniel tildoms! en Daniel! —
jeg ærer Dig, o, vise, unge Dommer!

Portia.

Jeg beder, lad mig see Forskrivningen.

Shylock.

Her, høiærværdige Herr Doktor, her!

Portia.

Shylock, tredobbelt byder man Dig Summen.

Shylock.

En Ed! en Ed! jeg har en Ed i Himlen;
skal jeg da læsse Mened paa min Sjæl?
ei for Venedig!

Portia.

Gjælden er forfalden,

og efter det har Jøden lovligt Krav
paa et Pund Kjød af denne Kjøbmands Legem
at skjære næst ved Hjertet ud. — Forbarm dig!
tag Summen trefold; sønderriv Beviset.

Shylock.

Naar først det er betalt, som Ordet lyder. —
I viser, at I er en værdig Dommer;
I kjender Loven; I fortolker den
med Grundighed. Nu kræver jeg ved Loven,
hvis Støtte I fortjener vel at kaldes,
fæld Dommen; thi jeg sværger ved min Sjæl,
der findes ingen Mand, hvis Ord har Kraft til
at rokke mig; jeg fordrer min Forskrivning.

Antonio.

Jeg beder nu af Hjertens Grund, at Retten
vil fælde Dommen.

Portia.

Vel; den lyder saa:
dit Bryst maa Du berede for hans Kniv.

Shylock.

O ædle Dommer! vakre unge Mand!

Portia.

Thi efter Lovens Aand og rette Mening
er Pantet nu hjemfaldet og forbrudt,
som dette Gjældsbrev tydeligt udviser.

Shylock.

Ja, det er sandt! — En viis, retfærdig Dommer!
hvor langt i Aar forud for, hvad du synes!

Portia (til Antonio).

Saa blot dit Bryst.

Shylock.

Ja vist, hans Bryst! saa lyder
Beviset; ikke sandt, høiædle Dommer?
„næstved hans Hjerte", det er netop Ordet.

Portia.

Ja! er her Vægtskaal til at veie Kjødet?

Shylock.

Den har jeg her.

Portia.

Sørg for en Feltskjær, Shylock,
for Eders Regning, at hans Saar kan blive
forbundet; ellers bløder han tildøde.

Shylock.

Er det saaledes nævnet i Beviset?

Portia.

Det staaer der ikke just; men hvad gjør det?
det var dog godt at gjøre det af Medynk.

Shylock.
Jeg seer det ikke; det staaer ikke skrevet.
Portia.
Nu, Kjøbmand, har du Noget end at sige?
Antonio.
Kun lidet; jeg er vel beredt og rustet.
Bassanio, Eders Haand ... Sørg ei over
at I skal miste Eders Ven; han sørger
ei over, at han nu betaler Gjælden
for Jer; thi hvis kun Jøden skjærer dybt nok,
betaler jeg den strax af ganske Hjerte.
Bassanio.
Antonio, jeg er viet til en Hustru,
der er mig fuldt saa kjær som Livet selv;
men Livet selv, min Hustru, hele Verden,
Alting jeg vilde miste, Alting offre
til denne Djævel for at frelse dig.
Portia.
Kun liden Tak fik I af Eders Hustru,
hvis hun stod her og hørte dette Tilbud.
Gratiano.
Jeg har en Hustru, som jeg elsker høit;
men gid hun var i Himlen, hvis hun kunde
bevæge nogen Magt til at formilde
den Jødehund!
Narissa.
Godt, at I gjør det Tilbud
bag hendes Ryg; thi ellers kunde let
det Ønske bringe Husets Fred i Fare.
Shylock (afsides).
Det er de christne Ægtemænd! jeg har
en Datter; gid hun heller havde ægtet
en Søn af Barrabas end slig en Christen!
(høit)
vi spilde Tid; jeg beder, fæld nu Dommen.
Portia.
Et Pund af denne Kjøbmands Kjød er dit;
det kjender Retten, og det tilstaaer Loven.
Shylock.
Retvise Dommer!
Portia.
Det tilstedes dig
at skjære dette Kjød ud af hans Bryst;
det tilstaaer Loven, og det kjender Retten.
Shylock.
Høilærde Dommer! — Hør en Dom! — Kom nu!
Portia.
Tøv lidt; — der er en Ting endnu: Gjældsbrevet

tilstaaer dig ei den mindste Draabe Blod;
her staaer udtrykkeligt: „et Skaalpund Kjød";
saa tag da Pantet, tag dit Skaalpund Kjød; —
men dersom du, idet du skjærer det,
udgyder blot en Draabe Christenblod,
saa er din Jord og alt dit Gods hjemfaldet
ifølge Loven til Venedigs Stat.

Gratiano.

En retvis Dom! — Mærk, Jøde! — lærde Dommer!

Shylock.

Er dette Loven?

Portia.

Du skal see den selv;
du kræver jo din Ret, og stol kun paa,
at du skal faa din Ret, meer end du kræver.

Shylock.

Saa giv mig, hvad I bød; betal mig Summen
trefold, og lad den Christne gaae.

Bassanio.

See her,
her har jeg Pengene.

Portia.

Saa sagte! Jøden
skal faae, hvad Ret er; — sagte! — intet Hastværk! —
han faaer ei Andet end sin Forfaldsbøde.

Gratiano.

O Jøde! hvilken retvis, høilærd Dommer!

Portia.

Bered dig til at skjære Kjødet ud;
spild intet Blod og skjær ei meer, ei mindre
end netop eet Pund Kjød; thi om du tager
meer eller mindre end eet Pund, om end
det tynger eller letter kun i Vægten
Tyvendelen af et ringe Gran,
ja dersom Vægten vipper kun et Haarsbred, —
saa er du Dødsens, og dit Gods forbrudt.

Gratiano.

En anden Daniel! en Daniel, Jøde!
Nu, Hedning, fik jeg Tag i dig engang!

Portia.

Hvi tøver Jøden? tag din Forfaldsbøde.

Shylock.

Giv mig min Kapital og lad mig gaae.

Bassanio.

Jeg har den færdig til dig; see her er den.

Portia.

Han afslog den her offentlig for Retten;
nu faaer han kun sin Ret og sin Forskrivning.

Shylock.
Faaer jeg da heller ikke Hovedsummen?
Portia.
Du faaer slet intet uden Forfaldsbøden,
som du kan tage paa dit Ansvar, Jøde.
Shylock.
Gid Djævlen give ham godt Held dertil!
jeg vil ei gaae i Rette meer.

Ludvig Nicolaus Helveg.

Født 1818 i Odense, hvor han nu er Sognepræst. Af hans betydelige Værk „den danske Kirkes Historie" er nedenstående taget.

Det danske Folks Overgang fra Hedenskab til Christendom.

Et Blik paa det danske Folks religiøse og sædelige Tilstand paa den Tid den christelige Prædiken først begyndte at lyde herinde, maa nødvendigviis danne Indledningen til den danske Kirkes Historie, og naar det kunde gives klart og fuldstændigt, da vilde det paa bedste Maade oplyse os om, hvad Velsignelse Christendommen har bragt; men desværre maae vi her indskrænke os til ganske almindelige Omrids, der endda i alle Enkeltheder blive meget usikkre. I det Hele maae vi erindre, at jo stærkere Christendommens Virkning er en indadvendt, en aandelig, desto mindre kan man vente, at den strax gjør sig udvortes kjendelig i store iøinefaldende Omvæltninger; vor Herres Jesu eget Liv og Virken, hans Død og Opstandelse tilhører derfor i og for sig egentlig ikke Verdenshistorien, endskjøndt det dog med Tiden viste sig kjendeligt nok ogsaa i det Udvortes, at Verden i det Hele derved havde faaet en ny Skikkelse, men der henrandt mange Aar førend det blev kjendeligt, og selve den apostoliske Prædiken, endskjøndt den spredte sig vidt omkring, forblev i Grunden endnu uændset af de store Verdensmagter. Her i Norden vare Forholdene i mange Henseender anderledes; Christendommen kom ikke her til vore Enemærker, baaren af den Aandens Ild og Kraft, der luede i den apostoliske Prædiken; men den kom til os i Pagt med de sydligere Folkefærds hele overlegne Cultur og Dannelse, beskyttet og beskjærmet af de store Verdensherskere i Syden, og dens Udbredelse bragte først de nordiske Folk, ved at indlemme dem i Kirken, i en stadig Samvexel ogsaa i verdslig Henseende med hine Folkefærd. Forsaavidt bliver dens Indførelse ogsaa lettere udvortes kjendelig, ibet den kommer til at indvirke paa Folkets hele Indretning og

Leveviis, men pludselig skeer Forandringen derfor dog ikke, og netop Langsomheden er et Vidnesbyrd om, at det dog var som aandelig Magt, den, navnlig mellem det danske Folk, skulde bryde sig sin Bane. De pludselige Omvæltninger vække lettest Opmærksomheden, og blive derfor snarest antegnede i Kroniken, medens den langsomme gradevise Udvikling undgaaer Jagttagerens Blik, og hvad vi derfor hyppigst finde antegnet om Christendommens Indførelse, er det reent udvortes, naar Verdens Herrer og da navnlig de tydske Konger ved Vaabenmagt skaffe den en udvortes Anerkjendelse, ja det vilde omtrent være det eneste, dersom Styrelsen ikke i Ansgars Levnet havde levnet os en Skildring, der giver os et dybt og rigt Billede af Nordens Apostel og hans stille Virksomhed. Naar det blev sagt, at Christendommen kom til Norden i Pagt med de sydlige Landes større Cultur og Dannelse, saa er Meningen ikke den, at Nordens Beboere dengang var, hvad vi vilde kalde, vilde Folkefærd. Det er overhoved et Spørgsmaal af stor Betydning for Betragtningen af den menneskelige Udvikling, om man i disse vilde Folkefærd seer Mennesker paa det laveste Culturtrin med Spirerne til en fremtidig Udvikling i sig, eller forvildede Mennesker, der i Forvildelsen ere blevne sløvede for al aandelig Paavirkning, og det er et Spørgsmaal, der vanskelig lader sig reent historisk afgjøre; men hvad Nordens Beboere angaaer, saa er det vist, at dengang Christendommen kom dem nær, vare de i høi Grad modtagelige for fremmed Indvirkning, ligesom og at de allerede dengang besad paa deres Viis et ordnet Samfundsliv. De vare stærke og kraftige Naturer, der endnu ikke ad den naturlige Udviklings Vei vare komne saavidt som Sydlandets Folkefærd dengang den christelige Prædiken først vaagnede mellem dem. Disse vare dengang som udlevede Mænd, der havde et stærkt bevæget, riigt og broget Liv bag sig, men de vare trættede og kjede ad al aandeligt Arbeide ja ad al aandelig Nydelse, og havde kun beholdt et udviklet Culturlivs Goder saa at de svælgede i yppig Overdaadighed, uden dog deri at finde nogen dybere Tilfredsstillelse. Vare disse som udlevede Oldinger, saa vare de nordiske Folkefærd endnu ungdommelig friske, og denne Jordbundens Forskjellighed lader sig ogsaa kjende paa Frugterne af den christelige Udsæd. Medens den i Syden faldt som en Vaarsæd, der hurtigt spirede frem og strax udfoldede sig, saa faldt den i Norden som en Vintersæd, der nok tidlig skjød frem, men hvis spæde Spirer først skulde gjemmes under Vinterens Sneedække for at vinde Kræfter til at bære Blomster og Frugt.

Allerede i Hedenskabet blev der foretaget en Vandøsning med det nyfødte Barn, hvorved Faderen knæsatte Barnet og gav det Navn; der laae altsaa i Vandøsningen en Anerkjendelse af Barnet fra Faderens Side, der maatte være Betingelse for dets Arveret,

og usandsynligt er det ikke, at en saadan ældgammel hedensk Skik, kan have banet Veien for den fra Kirkens Side hentede Vedtægt, at knytte Arveretten til den christelige Daab.

Overhoved maa man ikke tænke sig Overgangen fra Hedenskab til Christendom altfor brat; for at blive Folkereligion maatte Christendommen i mange Maader gaae ind paa de folkelige Skikke og Vedtægter, for, saavidt muligt og da efterhaanden mere og mere, at bringe dem i Overeensstemmelse med Christendommens Fordringer eller rettere de kirkelige Anordninger. Mellem de Formaninger Pave Gregor den Store gav de Munke og Præster, der gik som Missionærer til England, findes ogsaa følgende: „Man maa paa ingen Maade hos dette Folk nedbryde Afgudernes Templer; selve Afgudsbillederne, som findes i dem, skal man nedbryde; men saa bestænke man Templerne med Vievand, opføre Altere og henlægge Helligdomme i dem. Ere nemlig disse Templer godt byggede, saa maae de nødvendigviis forandres fra Djævles Dyrkelse til den sande Guds Lydighed, for at Folk, naar de seer at deres Templer ikke nedbrydes, af Hjerte kunne aflægge Vildfarelsen, og med større Villighed samles paa de vante Steder for at erkjende og tilbede den sande Gud. Fremdeles pleier man at slagte mange Oxer ved Afgudernes Offringer, ogsaa det maa forandres til en eller anden Festlighed. Paa Kirkevielsens Dag eller paa de hellige Martyrers Dage, hvis Helligdomme gjemmes der, kan man bygge Løvhytter omkring saadanne Kirker, der tidligere have været afgudiske Templer, og holde en Fest der med gudelige Maaltider, ikke for at offre Dyrene til Djævelen men for at slagte dem til et Maaltid til Guds Ære. . . . Det gaaer sikkert ikke an hos saa haardhjertede Folk paa eengang at skjære alting bort". Den engelske Mission blev Begyndelsen og Udgangspunktet for alle de nordiske Folks Omvendelse, og derfor er der ingen Tvivl om, at de Grundsætninger, der vare gjældende ved hiin, ogsaa her fandt Anvendelse. Paa den Maade blev Christendommen indvævet i Folkets Skikke og Vedtægter, men det kunde kun skee ved i flere Henseender at gaae paa Forlig med de gamle hedenske Anskuelser og Meninger, og rimeligviis er det skeet, førend der endnu var Tale om direkte Love til Gunst for Kirke og Geistlighed. At Konger og Mægtige, naar de vare vundne for Christendommen, ogsaa anvendte deres formaaende Indflydelse for at værne om den Guds Dyrkelse, de havde fundet som den bedste Nødhjælper, er utvivlsomt, ligesom det er en historisk Kjendsgjerning, at saadanne, navnlig Konger som Knud den Rige og Svend Estridsen, have bidraget meget til at udbrede og styrke christelige Skikke og Vedtægter; men om egentlige kirkelige Love, kunde der neppe være Tale uden igjennem Kirken selv, da den først havde vundet fast Fod blandt Folket, og det er derfor neppe alene det Mangelfulde i vore historiske Efterretninger i den ældste Tid, der gjør, at Knud den Hellige kommer til at staae som den første kirkelige Lovgiver.

Ville vi nu søge at oplyse de religiøse Skikke og Meninger i den ældste Tid, saa er netop denne Sammenblanding af Christendom og Hedenskab det, hvorpaa vi fortrinsviis maa have Opmærksomheden henvendt — men derved maa dog bemærkes, at det Forhold som saaledes indtræder kan være af forskjellig Art. Det kan være en ligefrem udvortes Sammenblanden, saaledes at hedenske Afguder med de gamle Skikke og Fester til deres Dyrkelse erholde christelige Navne; men det kan ogsaa være, at man søgte at tilegne sig Christendommen gjennem den tilvante nordisk hedenske Phantasianskuelse, saa at man igjennem denne netop søgte at komme til Christendommen. Vi har et Vers af en navngiven islandsk Skjald i den yngre Edda, der ganske godt tjener til at oplyse Sammenhængen eller om man vil Forvirringen i de ældste christnede Nordboers Tankegang. Det lyder saaledes·

I Syden sidder han (Christus)
man siger ved Urda's Brønd,
saa Roms den stærke Konge har styrket sig
ved steile Fjeldguders Rige!

Der udtaler sig gjennem disse Linier en Anerkjendelse af Christendommen, af Christi Magt, men det en Anerkjendelse, der ganske bevæger sig i de hedenske Phantasi-Anskuelser. Rom var for Nordboen Christendommens Hjemstavn og Udgangspunkt, derfor er Christus Roms stærke Konge, der sidder i Syden, og det ved Urda's Brønd, som den, der raader over Folkenes Skjæbne; han har beseiret Asavælden, og derfor styrket sin Magt ved steile Fjeldguders Rige. Desværre har vi ikke saaledes som Islænderne bestemte navngivne Skjalde fra Overgangstiden, hvorved det kan godtgjøres med utvivlsom Sikkerhed, at ikke blot Tankerne men ogsaa Udtrykkene hidrøre fra den Tid; vi ere alene henviste til Folkevisernes og Folkesagnenes navnløse Masse, for at eftervise hvad der i disse findes af bestemt hedensk Oprindelse med en christelig Anvendelse. Derved kommer man altsaa til at savne ethvert udvortes Beviis for at Tankerne og Anvendelsen virkelig hidrører fra den Tid, og Undersøgelsen kan kun ved sin egen indre Sandsynlighed godtgjøre sin Rigtighed. — Af alle hedenske Gudesagn er Balders-Mythen gjerne det, der har tiltalt meest, og hvis christelige Anvendelse synes at ligge nærmest. Vi finde ogsaa en saadan gjort i en Vise, som vi kun kjende fra et Flyveblad trykt 1732.

Jeg haver en Vise baade hørt og spurgt,
den er lagt ud om Naade;
om vor Herre Jesu Christ
og Jomfru Marie den bolde.
Lovet været Gud for sin Naade.

Sønnen sidder paa Moderens Knæ
og siger ud sine Drømme:
Jeg haver drømt en Drøm i Nat
at Jøderne ville mig dømme.

Saa ledte de Jesus ad Gaderne frem
saa mangen Mand tilsyne;
saa ledte de op baade Tidsel og Torn
deraf gjorde Jesus en Krone.

Saa ledte de op den blinde Mand,
de fik hannem Spyd i Hænder;
han stak Jesus i Siden ind,
det hellige Blod udrender.

„Ak Herre Gud naade mig fattige Mand
for Gjerning, jeg nu gjorde!
og skal jeg nu reise i fremmed Land
alt baade fra Fader og Moder!"

I sin nærværende Form er Visen, som her ikke er gjengivet fuldstændig, neppe gammel, men det der giver den dens Mærkelighed er, at Skildringen af Jesu Lidelse og Død har laant Træk af Balders-Mythen, af Balders Lidelse og Død, som den fortælles i de islandske Eddasange. Kjendeligst er det ved den blinde Mand, som de ledte frem og fik Spyd i Hænder, at det nemlig er Hødur, hvem Loke gav det dødbringende Spyd i Hænder, der voldte Balders Bane; men det viser sig allerede i Visens Begyndelse, naar Skildringen af Jesu Lidelse indledes med at han sidder paa Moderens Knæ og fortæller sine ildevarslende Drømme, ganske paa samme Maade som Sagnet om Balder altid indledes med, at han fortæller sin Moder Frigga sine Drømme, der varsle om hans nære Død. Denne Sammenstilling, hvorved Jesu Død for Betragtningen smelter sammen med Balders, som den Uskyldigstes og Renestes Lidelse og Død, er saa dyb og tankerig, at den fortjener al Opmærksomhed, og vi kunne vistnok med Sikkerhed sige, at den kunde ikke komme frem uden at Anledningen til den var givet i selve Overgangstiden eller dog i den Tid, da de hedenske Gudesagn endnu bevaredes i friskt Minde. Ja vi tør vel endog sige, at er Visen ny og Trækkene, om end kjendelige nok, dog næsten udviskede, saa har de tidligere maaskee i ældre Former af Visen været langt stærkere, og vi har da deri et mærkeligt Exempel paa, hvorledes man forsøgte at anvende det Dybeste i de hedenske Gudesagn for dertil at knytte en christelig Forklaring.

Et andet Exempel paa, hvorledes man søgte at anvende hedenske Gudesagn efter Tidens Tarv og Leilighed, har vi i den Ombannelse den gamle Mythe om Asgaards Befæstning ved den kløgtige Bygmester af Jetterod har faaet i de senere Folkesagn. Mythen, som vi kun kjende fra den yngre Edda, skjøndt der nok i Sæmunds Edda's ældste Sange findes dunkle Hentydninger til

den, handler om et Slags Forlig mellem Aser og Jetter, hvorved Asgaard vel faaer en sikker Befæstning, men mod at overlade Jotunheim hvad der er Asgaards Glands: den livsalige Freia samt Sol og Maane; Aserne fortryde imidlertid Pagten og ved Lokes Bistand finde de paa Raad til at bryde den. Denne Mythe kommer igjen i mangfoldige Folkesagn om Kirker, der ere byggede ved Fandens Hjælp eller ved Troldenes Bistand; udførligst fortælles det om Lunde-Domkirke og har her bevaret de kjendeligste Træk, der røbe Sagnets hedenske Herkomst. Naar der i den hedenske Mythe bliver lovet Trolden: Sol, Maane og Freia — saa bliver det i det senere Folkesagn til: Sol, Maane og de klare Øine — det jordiske og det himmelske Lys med Freden og Glæden. Efter begge maa Pagten brydes, dersom ikke Aandslivet skal gaae til Grunde, men med Hensyn til Maaden hvorpaa dette skeer, er der nogen Forskjel; efter den hedenske Mythe er det Loke der leder Bygmesterens Hest vild og derved hindrer ham i at fuldføre Værket; efter det senere Folkesagn kommer det an paa at udfinde Troldens Navn, da dermed hans Magt er brudt, et Træk som idelig møder i Folkesagn. Iøvrigt er der i selve den hedenske Fremstilling en Hentydning dertil, da Bygmesteren, saaledes som Mythen fortælles i den yngre Edda, fra først af fremtræder som en tvetydig Person, og først da hans Plan er strandet, viser han sig aabenbar i sin Jotunart, hvorpaa Aserne kalde paa Thor. At nu denne Anvendelse, Mythen har faaet i de yngre Folkesagn, skulde være et blot Tankespil, vil neppe Nogen kunne mene; hvad Sagnet tyder hen paa saavel i sin christelige som i sin hedenske Skikkelse er den falske Tryghed for det Aandelige, den falske Ro, der søger mindeligt Forlig hvor der skal være aaben Kamp, og det er neppe uden dybere Betydning, naar det fortælles om alle de store Kirkebygninger — det haandgribeligste Beviis paa Kirkens ydre Glands og Magt, — at det kun var ved Troldenes Hjælp, de bleve opførte.

Jens Christian Hostrup.

Født i København 1818. Sognepræst i Hillerød. En af vore allermest begavede Forfattere i mange Retninger.

De tre første Scener af „Gjenboerne".

(Skuespil i 3 Akter.)

Første Scene.

To Spidsborgere sidde med Snapse og Øl.

Første (drikker).

Naa det er da kjønt, at du ikke ogsaa er gaaet ind i disse hersens Maadelighedsindretninger. Der er nu Christen Hansen,

du veed — han, Ligvognskudsken — han har nu i en Snees Aar hver Formiddag kommet herop og faaet sig sin Dram og sin Skive Ost, men hvad mener du? nu har den gamle Somikkel paa eengang faaet Samvittighed og er gaaet over til Maadeligheden.

Anden.

Hvad siger du? han Christen, der kjører med Ligvognen, det var da Satans! men hvem har forlokket ham dertil?

Første.

Aa det er sgu den Kjælling, det tør jeg bande paa, for hun er nu bleven saa grumme højbenet, siden han er kommen til at kjøre med den Fløjels.

Anden.

Ja min Kone puffer ogsaa til mig hver Gang jeg tager mig en Sopian, men det regeberer jeg inte paa, for jeg har nu selv gjort min Betænksomhed derover, og der er sgu ingen Rimelighed i den Ting. Hvad siger du?

Første.

Nej vist ikke!

Anden.

Nej, seer du, jeg ræsonnerer nu som saa: naar de vil betale mig honnet, for at jeg skal drikke en Sopken mindre, saa vil jeg betænke mig derpaa; men naar de baade forlanger, at jeg skal lade være at drikke — naturligviis til Maade — for jeg drikker aldrig mere, end som at jeg kan passe Værkstedet — naar de baade forlanger det, og saa tilligemed at jeg skal betale dette hersens Kontinent, saa er det sgu en urimelig Tale.

Første.

Ja vel! men tro du mig, det er inte andet — men inte mine Ord igjen — (hviskende) det er inte andet end den rene Kabale.

Anden.

Kaba — hvad siger du? jeg hørte inte rigtig.

Første.

Det er Filureri, min Bro'r! For saaban sagde han Søren Luft, Brændeviinsmanden, og han veed det, for han er jo selv emplaseret i Sagen; hør, Peer, sagde han, det er inte andet end den rene Kabale.

Anden.

Skulde det være?

Første.

Jo, sagde han, for det er natyrligviis Viintapperne, der har stukket Hovederne sammen for at trække Næringen til sig. Men naar man lever i et Land, skal man sgu ogsaa drikke Landets Produkter, og meget heller end jeg vil ligge og sidde i Vinen, vil jeg gaae ind i den totale Rungeneringsanstalt eller tage derud paa Klampenberg og drikke Vand, for saa bliver Pengene dog i Landet. Men Død og Plage! nu maa jeg nok afsted.

Anden.

Hvad, vil du gaae nu allerede? hvad haster det?

Første.

Jo for jeg skulde hen og have mig en Billet til den italienske Opera.

Anden.

Hvad Satan! gaaer du i den italienske Opera?

Første.

Ja jeg gik derhen i Søndags, for mine Tøse er reent gaaet fra Snøvsen derover, og hør veed du hvad, det er inte saa tosset, det er sgu ærlig fine tre Mark værd.

Anden.

Saa er det virkelig? men kan du da forstaae hvad de siger?

Første.

Nej, det kan jeg ikke.

Anden.

Er det da kanskee deres Trimulanter, du løber efter?

Første.

Nej gu er det ikke nej, for det kan mine Tøse gjøre ligesaa godt.

Anden.

Men hvorfor gaaer du da derhen?

Første.

Jo det skal jeg sige dig, det er for deres Gebærder. Aa de Gebærder, de ere Penge værd, dem skulde du bare see. Deroppe paa det kongelige Theater, der gaae de omkring ligesom andre Mennesker, og det gjør de meget natyrligt, men det er det bare Vand mod Italienerne, for, naar de først begynder, saa farer de om og skaber sig og sparker ud med Bagbenene og river sig i Haaret, saa man kan grine sig ihjel derover. Ja man skulde næsten forsvære, at det var rigtige, levende Mennesker, men det er netop Kunsten.

Anden.

Hør, bi nu lidt, og lad os faae en Sopken til.

Første.

Aa ja, lad gaae! (raaber) Lars!

Opvarter (udenfor).

Høj!

Første.

Hør du! lad os faae to og en halv, to rigtig krabate Skandinaver!

Anden Scene.

De Forrige. Klint.

Klint (ud af Døren).

Men lad mig faae den lidt snart!

Første.

Naa der har vi jo Studenten.

Anden.

Hvem er det?

Første.

Det er en flink lille Fyr, der sommetider kommer her op. — Naa goddag, Hr. Student! kom og sæt Dem her hos os!

Klint (sætter sig).

Tak! naa hvorledes morer De Dem saa i skandinavisk Selskab?

Første.

Aa Død og Plage! hvor det er dejligt!

Anden.

Hvad er du i det skandinaviske? hvad gjør du der?

(Opvarteren bringer Mad til Klint og Øl og Brændeviin til de andre).

Første.

Aa jeg er allevegne, for man skal dog kunne sige, at man er med. Men det koster mig rigtignok én god Skilling mellem Aar og Dag. Seer du, for det første er jeg Skandinav, og saa er jeg i Trykkefriheden.

Anden.

Naa saa du er ogsaa deri? hør, hvad er det egentlig for noget?

Første.

Aa det er — ja jeg veed det sgu egentlig ikke, og der er heller ikke meget ved det, men det er ogsaa grumme billigt. Og saa er jeg i Læseforeningen, og saa er jeg i Industriforeningen?

Anden.

Er du ogsaa i Industriforeningen?

Første.

Ja natyrlig — og saa er jeg Slesvigholstener.

Klint.

Hvad, er De Slesvigholstener?

Første.

Ja jeg er inde i dette hersens slesvigske Kommers, og det skal jo ogsaa være det fornemmeste af det altsammen.

Anden.

Hør veed du hvad, Peer, det skulde du inte.

Første.

Aa sikken Snak! hvorfor skulde jeg inte?

Anden.

Nej det skulde du inte, for du kan troe mig, med det Væsen og de Anstalter bliver du ikke anseet paa højere Steder?

Første.

Det bliver jeg sgu heller ikke alligevel; er du kanskee anseet paa højere Steder?

Anden.

Aa sikke noget! men du skal holde dig ved din Handtering og huske paa, at du kun er Øltapper.

Første (vred).

Ja men er jeg Øltapper, saa er du en gammel Svinepels, der har du min Mening.

Anden (hidsig).

Hvad — er jeg en Svinepels, siger du?

Første.

Ja gu er du saa! (til Klint) Ikke sandt?

Klint.

Ja den Kategori bruge vi ikke paa Regensen; vi vilde kalde ham en Filister.

Første.

Ja det er rigtigt! nu kan du selv høre, Christoffer, at du er en Filister.

Anden.

Aa du er ligesaa meget Filister som jeg.

Første.

Nej hør, Christoffer, nu skal du bruge Ræsonlighed, for ellers faaer du sgu Prygl.

Anden.

Vil du give mig Prygl?

Første.

Ja det vil Død og Plage jeg (slaaer Klint paa Skulderen).

Klint (springer op).

Naa for Pokker! vil De nu være ordentlige! er det en Maneer for dannede Mennesker?

Anden.

Dannede Mennesker? sagde De dannet Menneske?

Klint.

Aa lad nu være at skrige saa forbandet! ellers bliver De kastet paa Døren.

Anden.

Kastet paa Døren? hvem vil kaste mig paa Døren?

Første.

Vil ingen anden, saa vil sgu jeg.

Anden (indædt arrig).

Vil du kaste mig paa Døren? Nej du kan spare dig det (gaaer henimod Døren). Dannet Menneske! hm! det kan De selv være — jeg er inte mere dannet Menneske end som De. Men jeg griner af jer — gjør jeg — jeg griner af jer — hæ, hæ, hæ! (gaaer).

Første.

Nej sikken en Kjæltring! hør — jeg synes, han griinte af mig.

Klint.

Ja han gjorde saamænd.

Første.

Griinte han virkelig? Godt! han skal faae noget at grine af. Hm hm! (gaaer hen til Døren) Men er De ogsaa vis paa, at han griinte?

Klint.

Ja vist er jeg vis paa det.

Første.

Godt! — naa saa han griinte? — Godt (gaaer).!

Tredie Scene.

Klint.

Skulde han være gaaet efter ham? Jeg kan dog ikke troe det (seer ud af Vinduet). Ja, Christoffer farer rigtignok i stor Hast op ad Vimmelskaftet — og der kommer den anden — ja tænkte jeg det ikke nok! — han har allerede glemt sine hævngjerrige Planer og gaaer ganske langsomt og sindigt over Torvet. O det er dog nogle dejlige Folk! og det er et dejligt Huus, dette Christian Fiirtal, Perlen for alle Ølhuse, hvor den velsignede usminkede Spidsborgerlighed har fundet et Asyl i denne polerede Verden.

Mel. Fr. Ep. 31.

1.

Paa Knejper just ikke jeg sværmer;
bog her kommer jævnlig jeg hen,
naar Maanedens Midte sig nærmer
og Pengenes Ende med den.
For naar man ej lider at snylte
og dog har sin Middagsmad kjær,
saa ta'r man for sex Skilling her
sin Grisesylte.

2.

Har jeg saa min Sult honoreret
og bragt den til Tavshed omtrent,
saa bliver Desserten serveret,
og den er især excellent.
Den finder man ej hos Ministre,
nej her kun man nyder komplet
den kostbare, kostbare Ret
af danske Filistre.

3.

Saa gjør da, I smægtende Ganer,
paa Amagertorv en Visit!
Hver fastende Regensianer
kan faae Rariteterne frit.
Men tys! alt nogen jeg hører,
saa hen til mit Bord i Galop!
(sætter sig. Med Hentydning til de Indtrædende)
Jeg æder, jeg æder dem op
med Øjne og Ører.

Visen om Agnete og Havmanden.

(Et Foredrag i Dansk Samfund 1870).

Uagtet jeg ikke troer, at man, naar man taler til en stor Forsamling, selv om det er „Dansk Samfund“, kan forudsætte et

synderlig vidtgaaende Kjendskab til vore Folkeviser, tvivler jeg dog ikke om, at De alle kjende Visen om Agnete og Havmanden. Den er maaskee den af dem alle, som er mest levende i vore Dage, mest i Folkemunde, og det er saa meget mærkeligere, som den slet ikke findes i nogen af de gamle Kjæmpevisesamlinger, uagtet den bærer hele Præget af ikke at være en ny, men en gammel Vise. Den Mand, som her i Landet utvivlsomt er kyndigst paa Folkeviser, Svend Grundtvig nemlig, har derfor en Tid hældet til den underlige Mening, at denne Havmandsvise skulde være af tydsk Oprindelse og først indvandret til os i de senere Tider; denne Mening synes han imidlertid nu at have forladt, fordi han har fundet Vidnesbyrd om, at Visen tidligere har været kjendt her i Norden. I saa Fald bliver det da en Mærkelighed ved denne Vise, at den, som aabenbart i det sidste Aarhundrede har fundet saa stor Gjenklang i det danske Folk, som overalt er levende i Folkemunde og synges paa saa mange forskjellige Toner og er digterisk behandlet af tre af vore navnkundigste Skjalde: Baggesen, Öhlenschlæger og H. C. Andersen, en Tid lang har ført sit Liv saa ubemærket, at ingen af de gamle Samlere, hverken Afskrivere eller Udgivere, har lagt Mærke til den.

Men denne Vise har endnu en anden Mærkelighed, som gjør den til den eneste i sit Slags, og det er den, som jeg her vil henlede Opmærksomheden paa. Kun maa jeg først med et Par Ord minde om Visens Indhold. Agnete staaer paa Højelands Bro (ja, der bliver tidt sunget „Højeloftsbro", men det er galt, fordi Højeloftsbroen er en Altan eller Svalegang paa Borgen, men her synes at være Tale om en Skibsbro eller Baadebro, som rækker ud i Havet). Hun staaer altsaa ved Havet, og saa kommer Havmanden og spørger, om hun vil være hans Allerkjæreste, og hun svarer strax ja. Saa stopper han hendes Øre og hendes Mund og fører hende til Havsens Bund, saa hun kommer levende derned, og saa lever hun dernede i otte Aar og faaer syv Sønner, men da hun sidder ved den Mindstes Vugge, hører hun Klokkerne ringe paa Jorden og beder Havmanden om Lov til at gaae i Kirke. Han gjør ingen Indvendinger, naar hun blot vil komme igjen, og saa fører han hende op paa Jorden, og hun kommer i Kirke og finder sin Moder der og fortæller hende om sit Liv paa Havsens Bund, og da hun saa tøver, kommer Havmanden ind i Kirken, og alle de smaa Billeder vende sig omkring. Saa minder han hende om Børnene, som længes efter hende, men hun svarer: „Lad længes! ret aldrig jeg tænker paa de Store eller Smaa, langt mindre paa den Lille, som i Vuggen laa."

Det mærkelige ved denne Vise, der gjør den, som jeg sagde, til eneslaaende i sit Slags, det er nu aabenbart Havmanden. Vi kunne jo see, at der er to Magter, som strides om Agnete, og den ene er let at kjende, for det er Kirken, der kalder ad hende med sine Klokker og holder hende fast, da hun vender tilbage til den.

Men den anden er Havmanden, og hvad er det saa, han er et Udtryk for? Man svarer: saa maa han naturligviis være det Onde i en af dets Skikkelser, og man kan jo saa beraabe sig paa alle de andre Sagn og Viser om Mænd, der daares af Havfruer, og Kvinder, der fanges af Havmænd, eller paa Sagnene om dem, der blive elleskudte eller bjergtagne. I Almindelighed ere disse Naturaander ganske vist fristende Skikkelser, som komme for at styrte Mennesket i Fordærvelse, som faae ham hildet eller forgjort, saa at hans Liv og Lykke bliver forspildt. Og saaledes troer jeg ogsaa, at Agnetevisen hyppigst er bleven udlagt her i Landet, saa at Havmanden er betragtet som den Onde selv, og Agnetes Børn med ham er de Synder, som han har avlet med hende, ligesom da den Spæde, der ligger i Vuggen, saa bliver hendes Skjødesynd. Saa hører hun Klokkerne kalde, og det er Vorherre, som kalder ad hende, og saa kommer Fristeren igjen og minder om alt det Onde, som hun havde sin Glæde af, om Børnene, der græde efter hende, thi det er de gamle Synder, der ville have fat paa hende igjen. Denne Forklaring forekommer mig imidlertid temmelig plump, ligesom der ogsaa, saa vidt jeg kan skjønne, er mangfoldige Træk i Visen, der stride imod at gjøre Havmanden til den Onde. Ja selv om man vilde tage lidt finere derpaa og gjøre ham og Opholdet i hans Hjem til et Udtryk for det verdslige, overfladiske Liv, der føres uden Gud, saa er der noget i min poetiske Samvittighed, som oprører sig derimod. Et saadant reent verdsligt Liv kan føres i god Tro, til Klokkeklangen, som er Guds Røst, naaer den, der lever i det, og saa er det jo rigtigt, at det maa forlades, og at Hjertet higer efter en ædlere Kjerlighed og et renere Lys og en dybere Glæde, end det før havde nok i. Det slaaer jo ogsaa til, at denne Verdslighed, denne lette og overfladiske Maade at tage Livet paa, en Tid lang vil søge at gjøre sin gamle Ret gjældende, saa at de, der vende sig fra den, kan have en Følelse af, at der er nogen, der sukker efter dem, noget i den lette Livslyst, som kalder grædende ad dem, og at det saa gjælder om, som Agnete, at staae fast og slaae Rod i Livets Alvor. Men — som sagt — heller ikke denne Forklaring tilfredsstiller mig, fordi hele Visens Grundtone strider derimod.

Visens Grundtone — hvad er det? hvor skal man finde den? hvorledes skal den paavises? Jeg vilde spørge dem, der have sunget Agnetevisen, som den ligger for, inden de kjendte til nogen Forklaring, hvem de da holdt med, og om det ikke var med Havmanden og hans smaa Børn. Fik de det Indtryk, at Agnete havde fuld Ret i at forhærde sig imod hans og Børnenes Taarer? gjorde det dem ikke ondt for ham? holdt de ikke igrunden af ham? Det gjør jeg nemlig, og det gjør ogsaa den Skjald, som har digtet Visen. Det kan lyde dristigt nok, men det er sikkert; han er skildret saaledes, at vort Hjerte maa holde med ham og

er rørt, naar han beder Agnete følge tilbage med ham, og naar det saa hedder:

> Hans Haar det var som det pureste Guld,
> hans Øjne de var taarefuld.

Ja, det er en ærlig Sjæl, denne Havmand; lad os see lidt nærmere paa ham, saa skal De see, at han er slet ingen Trold eller Ellemand. Han kommer slet ikke fra Begyndelsen som en Frister til Agnete; han bejler ærlig og ligefrem uden Omsvøb. Han trækker hende ikke ned i Afgrunden, som liden Gunvers Havmand, „glad ved sin Svig", han stopper hendes Øre og Mund, som en god Bejler, der pakker hende omhyggelig ind til den lange Rejse, og, hvad der er Hovedsagen, han gifter sig skikkelig og ordenlig med hende. Og ville vi saa vide, hvorledes hun igrunden har haft det hos ham, saa behøve vi blot at lytte til, hvad hun selv fortæller sin Moder derom, thi saa taler hun kun om de Guldbaand og Guldspænder og den Guldharpe, som han har givet hende, og det vil sige, at det var et lykkeligt Ægteskab, for „Guld betyder Glæde". Der er en anden Vise, som jeg baade for Lighedens og Modsætningens Skyld maa henlede Opmærksomheden paa, og det er Visen om den Bjergtagne, som maaskee nu er bedst kjendt hos os i sin svenske Skikkelse, men som ogsaa haves paa Dansk. Den handler om en Dværg eller Trold, som kaster Runer for en Jomfru, saa at hun i det Mindste efter den ene Opskrift, maa leve otte Aar med ham i Bjerget og faaer syv Sønner, men hun lever bestandig i Sorg, saa Omkvædet paa Visen er, baade paa Dansk og Svensk: „Tiden gjøres mig lang" og „jeg veed, at Sorgen er tung". Saa faaer hun ogsaa Lov til at besøge sin Moder, men klager bitterlig sin Nød for hende, indtil Dværgen pludselig staaer for hende og slæber hende afsted med sig, og slaaer hende med „Elvetræ", saa hun døer paa Hjemvejen. See saadan er Agnetes Havmand slet ikke, det er en blid Ægtemand, som ikke har Hjerte til at slaae sin Hustru, men blot tyer til Suk og Taarer for at kalde hende tilbage.

Jeg talte om Grundtonen i Agnetevisen og veed ikke noget bedre Udtryk til at betegne den, end at den er tragisk. Det Tragiske fremkommer nemlig især der, hvor det, der staaer for Helten som Ret, fra en anden Side er Uret, saa han kommer til at kjæmpe mod Retten, idet han kjæmper for den. Naar saaledes Jefta ofrer sin Datter, fordi han har gjort Gud et Løfte, saa er det tragisk, fordi det, der staaer for ham som hans Pligt mod Gud, strider mod hans Pligt som Fader. Naar Palnatoke opretter Jomsborg for at værne om den gamle nordiske Kraft og de gamle Guder, saa kjæmper han efter sin Overbeviisning for hvad der er Ret, men det Tragiske deri er, at han kjæmper imod Retten, fordi han kjæmper mod Christendommen. Naar Marsk Stig dræber sin Hustrus Forfører, Erik Glipping, saa opfylder han sin Ridderpligt,

saa kan han ikke andet efter de Tiders Retsfølelse, men derved forbryder han sig imod sit Fædreland, og det er tragisk. Hvis det var Meningen med Visen om Agnete, at hun virkelig vandt Sejr over det lavere i sin Natur, saa hun havde fuld Ret og ingen Uret i at opgive Havmanden og Børnene, saa var Visen forfejlet, thi det Indtryk faa vi ikke af den, nej vi staa, naar vi komme til Enden, med et deelt Hjerte og spørge, hvem der har Ret.

Naar vi komme til Enden, siger jeg, men der er jo ved denne Vise endnu den Mærkelighed, at den ingen Ende har; den slutter i alle sine danske Skikkelser — thi jeg taler ikke her om de nyere Digteres Bearbejdelser af den — med at Agnete sønderriver det Baand, der knyttede hende til Havmanden og Børnene, og saa faaer man ikke mere at vide om hende. Svend Grundtvig paastaaer nu, at Visen maa have en Ende, og at den engang har haft den, og saa prøver han paa at digte den til, men skjønt han forstaaer sig meget bedre paa Folkeviser end jeg, kan jeg ikke følge ham heri; jeg vil helst have Visen uden Ende og troer, det har noget at betyde, at den er endeløs. Thi det betyder i mine Tanker, at i det dybe Spørgsmaal, som den behandler, der staar Ret saaledes mod Ret, at Digteren og hans Tid ikke har kunnet løse Gaaden og sige, hvor den fulde Ret er, og derfor ender Visen i en Dissonans, i en Tvelyd eller Mislyd, som ikke er opløst.

Og det er det, jeg synes, man overseer i de Forklaringer af den, som jeg idag har omtalt. Man plejer at gaae ud fra, at Kirken har Ret, at den har den fulde Ret, men saa maa Havmanden jo ogsaa have den fulde Uret. Der findes i nogle Aftryk af Visen et Vers, hvori Havmanden paalægger Agnete, da hun drager til Kirke, at „naar Præsten nævner den Høje, saa maa hun sig ikke nedbøje“, og det har man taget som Bekræftelse paa, at han er Guds Fjende. Men jeg vil gjøre Dem opmærksomme paa, at i de allerfleste Opskrifter af Visen findes dette Vers slet ikke, og jeg troer, det er indkommet ved en Misforstaaelse af den, fordi man gik ud fra, at Kirken nødvendig maatte have den fulde Ret, og derfor har villet gjøre Havmanden til den Onde. Men om saa Visens Skjald troende har bøjet sig for Kirkens Ret, der har dog været noget i hans Hjerte, som rejste sig derimod, og det er dog nok egentlig denne lønlige Indsigelse, denne skjulte Protestantisme, som er Moder til Agnetevisen.

Hvad er det nemlig for en Kirke, hvis Klokker kalde Agnete fra Hjem og Børn? Da Visen utvivlsomt er fra Middelalderen, kunne vi ikke tvivle om, at det er Romerkirken, Pavekirken, ja vi kunne see det af Visen selv, af det Træk deri, at alle de smaa Billeder de vendte sig omkring, at det er den, at det er Billedkirken. Men at denne ikke altid har haft den fulde Ret paa Jorden, det har blandt andre Morten Luther beviist. Det er sikkert nok, at det Menneskelige fandt bedre Beskyttelse i Romerkirken end i de hedenske Templer, men det er jo ogsaa sikkert, at

der kom den Tid, hvori Romerkirkens Aag laa trykkende paa mange Menneskehjerter, og jeg troer, at det er i den Tid, Agnetevisen er opstaaet. Det var jo ikke blot, naar gifte Præster ifølge Kirkens Bud maatte forlade Hustru og Børn, der græd efter dem ligesom Agnetes Smaa, men det var ogsaa paa mange andre Maader og i mange andre Forhold, at Menneskehjertet vaandede sig, fordi der syntes at være Strid mellem Guds Krav og Menneskehjertets Krav, mellem det Christelige og det Menneskelige.

Vi veed jo vel, at da Christendommen er det glade Budskab om, at Gud er bleven Menneske, saa kan der i Virkeligheden ingen Strid være mellem det Christelige og det ægte Menneskelige, men det er sikkert nok, at den kan opstaae mellem en bestemt Tids Opfattelse af det Christelige og Menneskehjertets Ret og Krav. Og det er egentlig den alvorligste Tragedie, der opføres her paa Jorden, naar det Christelige og Menneskelige synes at komme i Strid med hinanden. Thi saa vil det let føre til, at de, hos hvem det Menneskelige er stærkest udviklet, ville bryde med Christendommen, og at de bløde og mere kvindelige Naturer ville sukke under et Tryk, som de ikke tør afryste. Under dette Tryk, synes det mig, at Agnetevisen er digtet. Det undrer mig ikke, at Havmanden og hans Børn og hans Hjem er blevet Udtrykket for den Menneske-Ret og Menneske-Lykke, som Pavekirken kræver til Offer, da Havet i alt Skjaldskab er det naturlige Billede paa Hjertet, der bølger ligesom det. Og naar Hjertet kalder til een Side og Kirken til en anden, og denne saa bliver støttet af Moderen, thi Agnetes Moder er Tidsaanden, da vi alle er Børn af vor Tid, saa maa det, hvilken Side man saa gaaer til, af alle dybere Mennesker føles, som om der var noget, der blev brudt itu, noget, der ikke kom til sin Ret, saa selv om Gud fik Sit, hvad han syntes at kræve, saa var det, som om det Menneskelige ikke fik Sit.

Det er denne ulykkelige Splid mellem det Christelige og Menneskelige, mellem det, der melder sig som Guds Røst, og Menneskehjertets Krav paa Lys og Kjærlighed og Frihed, som er de romersk-katholske Folks Ulykke ogsaa i vore Dage, og som gjør, at mange ædle, fribaarne Mennesker i de katholske Lande, ligesom Garibaldi, blive Kirkens Fjender. Ja det var det Suk, der klinger gjennem Agnetevisen, som kaldte Morten Luther frem; det var det, der gjorde ham og hans Folk til den Tids aandelige Stormagt, at han satte Ende paa Visen, at han fandt det rette Syn paa Christendommen, som den, der ikke knuser det Menneskelige, men frelser det. At hans Folk imidlertid ikke holdt godt Huus med den Arv, han havde efterladt det, det viste sig allerede i Pietismens Dage, hvori Spliden mellem det Christelige og Menneskelige brød frem paany, og det viser sig allerbedst i vore Dage, da det er Preussermagten, som ingen Menneske-Ret anerkjender, der i Keiserens Person raaber paa Guds Naade. Den Christelighed, som fremtræder i hans Udtalelser, er aabenbart ikke synderlig menneskelig,

og er der nogen i Tydskland, som for Øjeblikket vil hævde Menneske-Rettighederne, saa maa de ogsaa komme i Strid med den preussiske Christelighed.

Jeg talte om, at Agnetevisen i det sidste Hundredaar har trængt sig saaledes frem her i Landet, at den efter i lange Tider at have været som forsvunden, er bleven den mest sungne af alle vore gamle Folkeviser. Sligt maa vist have sin dybe Grund, og jeg finder deri en Antydning af, i hvad Retning vor Udvikling skulde gaae, og at det var her hos os, at Havmanden igjen skulde forliges med Kirken eller det Menneskelige med det Christelige. Netop fordi vi er det gamle Havmandsfolk, for hvem det Hjertelige egentlig er alt, kunde hverken Pietisme eller Rationalisme slaae dybe Rødder her til Lands; Folket havde lige svært ved at opgive Menneskehjertets Krav og ved at skilles fra Gud, og saa kom da Løsningen af Gaaden denne Gang hos os i den ny Oplysning, hvori Gud og Menneske mødes, saa at her kan udvikle sig et Folkeliv, som ikke staaer i Strid med Christendommen, men henter sit Lys og sin Kraft fra den.

Sidste Vinter er der i Kjøbenhavn opført et Skuespil af Henrik Ibsen, som hedder „Kongsæmnerne". Det foregaaer i den urolige Tid af Norges Historie, da der var mange Medbejlere til Kongethronen, og skildrer nærmest to af disse: Skule og Haakon. Begge disse er af kongelig Byrd og har Høvding-Evner, men Haakon har det forud for sin Modstander, at han har, som det hedder, en Konge-Tanke, saa medens Skule blot kjæmper for Magten, kjæmper han for en bestemt Gjerning, hvortil han føler sig kaldet af Gud. Og derfor stiger han, medens den anden synker, fordi han har et Kald, der gjør ham stærk og sikker i sin Sag.

Der er nu ikke blot Konger over de enkelte Folk, men der er ogsaa Konger blandt Folkene, Stormagter, som af Gud kaldes til at lede de andre. De gamle, saakaldte Stormagter har vistnok for Tiden intet Kongekald, idet den ene af dem nu ligger knust, og den anden, England, foreløbig har affat sig selv og erklæret sig for magtesløs; af de andre har Rusland aldrig haft noget virkeligt Stormagts-Kald i Evropa, fordi det ingen Kongetanke har haft, intet nyt Lys at tilføre Menneskelivet, Østerrig, som selv er indvortes opløst, kan der naturligviis ikke være Tale om nu, og Magten over dem alle, Preussen, vil forgjæves prøve paa at kalde Middelalderen tilbage. Men her i Norden synes der at være opdukket et nyt Kongsæmne, fordi der er født en ny Kongetanke, og det er den, der sætter Ende paa Visen om Agnete, og hvori det Christelige og Menneskelige har gjenfundet hinanden. Allevegne paa Jorden, undtagen her, har Menneskehjertet kun det sørgelige Valg mellem at sukke under et gudeligt Aag eller at oprøre sig mod Guds Røst gjennem Kirken, men her behøves ingen af Delene, her lyder Gudsordet som det, der løfter og renser og frigjør Menneskehjertet og giver det Tilsagn om alt, hvad det maa kræve.

Ja, her har det klaret sig igjen, at et ægte Menneskeliv og Folkeliv kan føres i Pagt med Gud, og derfor er Norden, og nu nærmest det danske Folk, ikke saa svagt, som det seer ud til, for det har, hvad der hører til for at fylde en Plads i Historien, det har sit Kald, sin kongelige Opgave til Gavn for hele Menneskeslægten, ligesom Tyskerne i Morten Luthers Tid, har det Kald at vise det i vore Dage, at Christendom og Menneskelighed ikke i nogen Henseende staa i Strid med hinanden, men at de netop forholde sig til hinanden, hvad jeg hørte en Taler sige ifjor, som „den Sommer og den Eng, der saa vel kunne sammen."

Jeg skal endnu blot tilføje, at de Vers af Agnetevisen, hvori Havmanden udtaler sig som en Fjende af Gud („naar Præsten nævner den Høje" o. s. v.) findes kun i to af de — saavidt jeg husker — ni Opskrifter af Visen, som Svend Grundtvig har meddelt, og at jeg tænker mig dem indkomne af den Grund, at man ikke forstod dens tragiske Grundtone og ligesom har villet finde paa et Forsvar for, at Agnete forlader Havmanden. Vilde man saa indvende, at de „smaa Billeder" vende sig for ham i alle Visens Skikkelser, saa vilde jeg svare, at Pavekirkens Billeder vende sig ogsaa for Præste-Ægteskabet og for Nægtelse af Pavens Ufejlbarhed, men her til Lands har man jo nu i over tre hundred Aar trøstet sig med, at det gjør ikke noget, siden Vorherre ikke vender sig for det.

M. A. Goldschmidt.

Født i Vordingborg 1819. Under Christian den Ottende vakte han stor Opsigt som „Corsarens" vittige Udgiver. Senere har han været en yndet Forfatter i flere Retninger. Nedenstaaende Stykke er taget af „Dagbog fra en Reise på Vestkysten af Vendsyssel og Thy 1865".

Nogle Mennesker kunne foretage store Ting, uden at Pulsen slaaer eller Hjertet banker hurtigere derved, andre kunne ikke udføre endog smaa Ting uden Sindsbevægelse. Jeg maa tilstaae, at jeg idetmindste for Jyllands-Reisens Vedkommende hørte til den sidste Slags, hvilket rigtignok hidrørte fra særlige Omstændigheder. Fra min Barndom havde Ordet „Vendsyssel", „Vendelbo", en eiendommelig, fast mystisk Klang for mig. Jeg kan ikke nøiagtig angive hvorfor; men rimeligvis er det kommet af, at jeg hørte Vendelboerne omtale som et haardt, stridbart, oprørsk Folk, hvis Knive sad løse i Skederne, og som vare blevne voldsomt kuede, skjøndt ufuldstændig. De havde slaaet en Konge ihjel eller givet Anledning til, at han blev slaaet ihjel, havde leveret en anden Konge Feltslag, kæmpet mandig for en tredie, der var afsat, og

endelig viist deres nedarvede Trods endog imod Frederik den Sjette. De levede i et vildt, trist, ufrugtbart Land, vadede somme Steder i Sand til midt paa Livet, besøgtes kun ugjerne eller af Folk, som kunde drikke mægtige Thevandsknægte. Trods al deres historiske Vælde vare de plagede af Hudsygdomme, som de gjerne meddelte Andre. Kort, der omgav dem noget Sært, og skjøndt de sysselsatte min Phantasi, faldt det mig dog aldrig ind dengang, at jeg fornuftigvis kunde besøge deres Land. I Aaret 1854 kom jeg dog til Aalborg, og da jeg nu kun ved Fjorden var skilt fra Vendsyssel, forekom det mig bag hine tause Bakker som et Eventyrland, som et Siberien, hvor der hang novellistiske Herremænd paa Træerne og Sagn paa alle Buske. Jeg vilde derover; saa blev jeg pludselig nødt til at vende hjem, uden at see saa meget som Nørre-Sundby.

Tiden gik, jeg kom temmelig vidt om, og engang, da vi vare endel Danske, som gjennem Sand gik ned til Middelhavet ved Ostia, sagde En: Det ligner dog Vestkysten af Vendsyssel. Siden den Tid groede Længslen efter Vendsyssel stærkere og stærkere i mig; hvor jeg var, bebreidede jeg mig selv, at jeg ikke havde seet Vendsyssel; Landet stod for min Phantasi, formedelst Længslen, som selve Poesiens Land, og skjøndt jeg kunde sige mig selv, at hvis der var saa megen Poesi, saa klang den jo nok i vor Literatur, kom det dog sidste Vinter saa vidt, at jeg fast besluttede at reise derover i Sommer. Naar en Beslutning om en lille Ting tages efter saadanne Forudsætninger, vil man forstaae, at den udføres med en Slags Hjertebanken. Man vil endvidere kunne forstaae, at jeg virkelig blev ganske forundret, da jeg kom ombord i Dampskibet „Dania“ ved Kvæsthusbroen og saae, at saa Mange vilde samme Vei. Men dersom man troer, at jeg reiste med store Forventninger, vil man alligevel tage meget feil. I Aarenes Løb og efter nogen Reisen lærer man at have Mistillid til Forventninger og at føre saa faa med sig som mulig. Jeg reiste med god Villie, beredt til at føie mig i Omstændighederne, finde mig i Mangler af forskjellig Slags, men tillige ængstelig for, at jeg ikke i mit Sind skulde have Nøglen til Landet og Beboerne, og at Reisen derfor skulde mislykkes. Mere end een kjøbenhavnsk Ven eller Bekjendt havde spaaet mig, at jeg ikke vilde holde ud derovre i fjorten Dage; jeg bad Skjæbnen om at give mig Udholdenhed i to Maaneder. Jeg er bleven bønhørt langt ud over Forventning; thi istedenfor at faae Udholdenhed for to Maaneder naaede jeg til den Overbevisning, at to hele Aar vilde være for lidt, og jeg veed meget godt, at jeg nu er kommen tilbage med et høist ufuldstændigt Udbytte.

Det er ufuldstændigt og vil dog maaskee af Nogle findes vidtløftigt, forbi jeg nu engang indfandt mig med Længsel og desaarsag følte Interesse for Meget, der af Andre kan ansees for altfor smaat. Ingen Bearbeidelse vilde kunne hjelpe; jeg maa

enten forelægge Publicum min Dagbog — idetmindste den overveiende Del — som den er, eller helt tie stille om Reisen. Jeg beder nu om, at man vil læse med nogenlunde imødekommende Stemning, ikke vente store Ting, men smaa Ting sete med Velvillie og skildrede med Sanddruhed. Dette Sidste maa jeg især udhæve. Det Hele vilde for Læseren falde sammen til endnu mindre, end det er, til værre end Intet, hvis man tvivlede om Nøiagtigheden, det vil sige: en subjectiv Nøiagtighed — thi om jeg har seet, netop som alle Andre — især de, der gjøre en Fornøielsesreise, uden Formaal — ville see, tør jeg ikke sige. Jeg har, som allerede en Dagbogs hastige Oprindelse foranlediger, stræbt at photographere, ikke at male.

Blokhus.

Efter en herlig Morgen, hvor Intet manglede, undtagen at det ikke skulde været altfor koldt til at bade sig, gik jeg ind i Blokhus og afleverede Breve til et Par af Notablerne og saa hjem til Gjæstgiverstedet, noget uvis om, hvad jeg nu egenlig skulde tage mig for paa Vestkysten. I Døren stod min Vært, Borregaard, og spurgte mig, om jeg havde Lyst til at gaae med over til Hune Torp til Lars Rod og kjøbe en Gruegryde. *Anede* Borregaard, at det netop var noget Saadant, der interesserede *mig?* Der var ikke Anledning til at spørge ham netop derom, og vi begave os strax paa Vei, bestege Høilandet ved Møllen og gik saa i sydostlig Retning tversover Marker, over Hedestrækninger med enkelte Lyngblomster og med den smukke Revling, der er som en lilliputisk Gran, grøn, bronze- og purpurfarvet. Selve den korte Lyng syntes mig coralformig. Hist og her var der det blødeste, hvidlige Mostæppe at gaae paa. Etsteds var Hede-Grønsværet oppløiet og laa i store, lange, seige Flader over Sandet. Til Foraaret bliver det skjørt, gjødes, harves, tilsaaes, og med Tiden bliver det en omtrent ligesaa frugtbar Mark som dets Naboer mod Øst og Syd. Saa traf vi igjen grønne Kornmarker og saae Huse og Gaarde ligge for os vidt adspredte paa den store Udstrækning, der langsomt sænker sig mod Øst. Alle disse adspredte Bygninger, der syntes grundmurede og skinnede hvidt i Sollyset paa den bleggrønne eller brunlige Jord, gjorde et Indtryk af personlig Selvstændighed, af kraftig Individualitet, som passede godt ind i Tanken om Jyllands tidligere Historie.

Imidlertid spurgte jeg Borregaard, hvad den Gruegryde, vi skulde kjøbe, var for en Ting, og af hans Forklaring udledte jeg, at den var en Slags Brygger- eller Bagerkjedel af Jern. Han fortalte mig, at han først nylig havde kjøbt Gjæstgiverstedet, at det havde været i daarlige Hænder og faaet et slet Navn, at der hørte Bageri til, men det havde ikke været brugt i syv Aar; han

troede, det kunde betale sig at drive Bageriet igjen, Ovnen var god, og nu vilde han kjøbe en Kjedel, en Gruegrybe, Lars Rod havde nok nogle tilovers.

Men hvem er da Lars Rod? spurgte jeg. Er han Kjøbmand?

Nei, han er Husmand; men han handler somtid med alt Muligt; det er en flink Mand.

Jeg spurgte nu Borregaard lidt om ham selv. Han er omtrent tredive Aar, høi, smækker, smuk, sortskjægget. Han sagde, at han var Søn af en Bonde syd for Hjørring, havde været paa en Bondehøiskole, tjent som Underforvalter, giftet sig og i sidste Krig tjent som Soldat i det Aarøeske Fricorps. Han var med, da Corpset gjorde Landgang i Egnen af Hoptrup og blev anfaldet af østerrigske Uhlaner. „Vi sluttede Quarrée. Jeg knælede i første Geled. De kom ansættende i fuldt Firspring, og det saae sælt ud, for de laae bøiede ned over Hestens Hals og havde Sablerne udstrakte. Jeg krønede."

„Hvad vil det sige, at De krønede?"

„Jeg trykkede mig noget tilbage, for det saae jo farligt ud. Men saa sagde min Sidemand, en gammel Gardist, der havde ladet sig stille: Hold Kjæft, Recrutsnude! og saa rykkede jeg mig frem igjen."

„Naa, og saa?"

„Ja, saa brattede de sgu, da vi skjød, og gjorde Omkring i en Hast."

„Det var en flink Mand, den Gardist, der tog sig af Dem."

„Ja, det blev min bedste Ven i hele Krigen." —

Det lod til, at vi vare gaaede lidt for langt mod Øst, og da Borregaard endnu er ung i Egnen, gik vi hen til et ensomt Hus for at spørge om Vei. Manden, Christen Clausen, var ikke hjemme; men Konen stod ude. Det var en undersætsig, bredskuldret Kvinde med et stort, sort Tørklæde slaaet som Hætte over Hovedet. Hendes Ansigt var bredt og kraftigt, Munden smuk, skjøndt stor, Øinene brune. Hun bød os ind, satte Brændevin for os, beklagede sig over Mormonerne, der „drive deres Spil og lokke de unge Karle til Amerika", og satte os paa rette Vei.

Bare nu Lars Rod er hjemme, sagde Borregaard.

Aa, i alt Fald kan vi vel faae Lov at see hans Gruegryder, sagde jeg. Jeg forestillede mig, at de stode opstillede ligesom Kakkelovne i Jernstøberiet paa Gamle Kongevei.

Det er ikke saa vist endda, svarede Borregaard, men tilføiede strax efter fornøiet: Der sidder Lars Rod selv!

Vi nærmede os nu et Hus, og i Skyggen af det sad en Mand og sleb en Øxe paa en Hverresten (ɔ: en Slibesten til at dreie rundt). Jeg var nysgjerrig efter at see Handelen begynde; thi jeg har hørt fortælle, at naar Jyder ville handle, f. Ex. om Stude, saa spørge de om Heste, Faar, Langhalm, kort om Alt undtagen netop Stude. Men Borregaard anvendte ikke denne

Taktik, han gik lige lus paa: God Dag, Lars Rod, jeg har hørt, at De har nogle Gruegryder tilovers.

Det forekom mig, maaskee vel fordi Borregaard ragede saa høit op, medens Lars Rod sad saa dybt og sammenbøiet over Hverrestenen, at der var noget Nedladende i Borregaards Stemme, en Følelse af, at han kom for at gjøre Lars Rod en Tjeneste. Og naar denne paa Hune Torp sad inde med „nogle" Gruegryder, maatte han jo ogsaa være taknemlig for at kunne sælge en og maatte sætte Prisen lavt.

Men Lars Rod kjendte sikkert den national-økonomiske Virkning af, at Markedet bliver overfyldt, og svarede med venlig, skjøndt fast Stemme: Jeg har kun een.

Ved dette ene Ord skiftede Rollerne høist uheldig for os; thi nu kunde Lars Rod hvilketsomhelst Øieblik ansee sig som en Velgjører imod Borregaard, der havde begivet sig helt ind paa Hune Torp for at erhverve Lars's eneste Gruegryde.

Jeg ansaae vor Expedition for mislykket; men Borregaard har været Soldat og viger ikke for det første Choc. Med en Aandsnærværelse og Koldblodighed, som om han selv havde beregnet, at hans første Slagorden skulde falde som et Korthus, gjorde han en Vending, der idetmindste kunde have sikkret os et hæderligt Tilbagetog, hvis Saadant havde været vor Agt. Han spurgte: Hvor stor er den?

Sex Skjæpper, svarede Lars Rod argløst.

Au, sagde Borregaard, saa er den for stor.

Hvor stor skulde den være? spurgte Lars Rod blidt.

Her kom det kritiske Punkt, hvor vi ganske tabte Slaget og bleve fangne. Borregaard kunde have svaret f. Ex. tre Skjæpper, trukket sig tilbage til Blokhus og ventet, til Lars Rod vilde rykke frem, tynget af sin usolgte Gruegryde. Men Borregaard er vist egenlig et poetisk Gemyt, hans Phantasi er greben af Tanken om Bageriet, og han svarede: Aa, saadan en fem Skjæpper.

Hvad virkelig Indvending var dette mod en sex Skjæppers Gryde!

Lars Rod reiste sig fra Hverrestenen, og jeg fik ham rigtig at see. Det er en Mand i de Fyrretyve, lidt over Middelhøide, med et stort Hoved, temmelig ovalt og dog bredt Ansigt, mørkt Haar, mørke Øine og noget kroget Næse. Han frapperede mig ved den Blanding af Kraft og Kløgt, der var i hans Physiognomi, og den smukke Anstand — kan jeg sige — hvormed han hilste, og et Øieblik glemte jeg aldeles Gruegryden over den Tankeforbindelse, som han tilveiebragte mellem Landet og Fortiden: Hans Forfædre droge jo ud og erobrede England. Hans Forfædres Efterkommere boe tydelig derovre. Hvis denne Mand for ottehundrede Aar siden var bleven sat tilhest med en Stridsøxe i Haanden, havde han været med at seire ved Hastings, og hans Børn vare nu enten Peerer i Overhuset eller Handelsherrer i City.

Saaledes som Skjæbnen nu havde villet det med ham, stod han som Seirherre over Borregaard paa Hune Torp. Der var noget saa Sikkert i hans Holdning, som om Nogen havde meldt ham pr. Telegraph: Borregaard vil anlægge et Bageri og skal og maa have Din Gruegryde. Men i Seirsfølelsen tabte han ikke sin Venlighed og Belevenhed. Han sagde blidt: De kan jo see paa den.

Ja, det kan jeg jo, sagde Borregaard.

Vi gik lidt mod Øst, hen imod et lille, grundmuret Hus.

Er det Deres Hus? spurgte jeg Lars Rod.

Nei og Ja, svarede han; jeg kjøbte det for nogen Tid siden; men jeg har leiet det bort.

Naa, saa De har Gruegryden liggende der?

Nei, den staaer der indmuret.

Aa, sagde Borregaard, der fik Haab om, at han efterat have havt sin Forvirring ved Øvre-Stolk endnu kunde seire ved Isted; saa har den været brugt længe.

Den har været indmuret nogen Tid, men ikke brugt, svarede den ubøielige Lars Rod.

Vi kunde have betvivlet dette; men vi skulde jo have Gryden, og Lars Rod vidste det. Borregaard turde ikke forfølge sin Fordel.

Vi vare nu ved Huset. Ved den østre Gavl holdt en Vogn med fem Personer, to Mænd, to ældre Koner og en kjøn ung Pige; de havde været paa Besøg og kjørte nu bort. Brændevinsflasken stod endnu paa Bordet derinde; den blev taget bort og sat fyldt igjen for os. Jeg satte mig til at drikke et Glas med Manden, medens Borregaard gik med Lars Rod ud i Kjøkkenet, der forresten var lige ved, og Døren stod aaben. Jeg hørte Borregaard sige: Ja, hvis den blot er hel, kan vi vel komme tilhandels om den; hvad skal den koste?

Den har fra Nyt af kostet 11 Rdl.; men siden den har staaet i nogen Tid, faaer jeg vel sælge den for 7, svarede Lars Rods Stemme.

Han var høimodig som en Engelskmand, forærede os 4 Rdl.

Jeg kan faae en for 4, sagde Borregaard usikkert.

Paa denne Bemærkning fandt Lars Rod det ikke Umagen værdt at svare. Vi kan snart see, om den er hel, sagde han, og jeg hørte en Stund en Lyd, som om der var Kaniner i Muren.

Imidlertid spurgte jeg min Vært om forskjellige Ting. Han sagde, at han ikke var rigtig ved Helbred, og jeg bemærkede ogsaa, at han havde en hektisk Hoste, der tilligemed Udtrykket i hans matblaae Øine ikke spaaede godt, især ved Siden af Brændevinsflasken. Han sagde endvidere, at han havde tre Børn, men havde havt ni, sex vare døde, og det var godt gjort af Vorherre.

Hvorfor? spurgte jeg.

Forbi vi jo ikke kunde føde dem.

Manden sagde dette med den største Koldsindighed, og netop derfor stak eller slog det mig. Midt i Idyllen, hvortil jeg ønskede at hengive mig, slikkede en rød Tunge op fra den sociale Jammer. Men jeg kunde ikke gjøre Noget ved Ordet eller Sagen og søgte at lade for mig selv, som om jeg Intet havde hørt.

I dette Øieblik trillede Lars Rod hele Grnegrhben ind i Stuen. Han havde uden Videre nedbrudt Muren om den. Jeg beundrede denne Energi i Handel og Handling; en sjællandsk Bonde vilde aldrig tage saa rask fat paa en mur- eller nagelfast Ting.

Ja, saa vil jeg nok tage den, sagde Borregaard; men, tilføiede han for at opretholde sine Faners Ære, saa skal De ogsaa sælge mig nogen Tørv og tage Brændevin istedet.

Det var Lars Rod ogsaa øieblikkelig villig til, og vi gik ud for at see paa hans Tørv. Hvor vilde en kjøbenhavnsk Husmoders Tænder løbe i Vand ved disse høie, spidse Stakke, at see til som Pyramider af mægtig, storskaaren Chokolade, uforfalsket tillavet af den herlige Skov, som i forhistoriske Tider stod, hvor nu Lyngheden strækker sig og Moserne gaae i Dybet.

Hvis den Tørv laa ikke længere fra Kjøbenhavn, end den nu er fra Blokhus! sagde jeg til Lars Rod.

Ja, men saa var jeg vel ikke Eier af den, svarede han uforstyrret.

Jeg veed ikke, hvor megen Brændevin Lars Rod fik for Læsset; men jeg tvivler ikke om, at han fik den fulde Markedspris, skjøndt det da ogsaa vilde komme meget an paa, hvormange Grader Brændevinen holdt, og det veed kun Borregaard.

Lars Rod bød os nu indenfor, og vi gik op til hans Hus. Det ligger frit paa den grønne Mark, uden Gjærde eller Grøfter, og bestaaer af en gul, grundmuret Rolling (Stuehus), der efter Landsens Skik ligger i Retning fra Vest til Øst — for at byde Vestenvinden saa liden Overflade som mulig — og en Stald- og Ladebygning parallel dermed i en 30—40 Skridts Afstand. Nord og øst for Vaaningshuset, paa en indhegnet Plet, hvor man efter vore Begreber kunde vente en Have, har Lars saaet strandet Rug, der staaer fortræffelig. Det var mig overraskende, at jeg paa Vestkysten skulde komme ind i den netteste, friskeste Bondestue, jeg endnu har truffet paa. Konen, en mager, lille Person, indfandt sig med sit „Walkommen" og Brændevin og gik strax igjen. Jeg vilde nu gjerne havt en Praat, som de sige her, naar de mene Passiar, Samtale; men Lars Rods hele Interesse fulgte Borregaards Bagerplaner, maaskee fordi disse ville medføre megen Forbrug af Tørv.

Da vi gik tilbage, bøiede vi nok lidt for meget imod Vest og kom ind paa en ujevn, tung Strækning, hvor Ager og Engjord forsvandt og en dyb Sandvei snoede sig igjennem den brune Hede. I nogen Tid kunde jeg troe, at vi vare paa den store Hede; thi

vor Vei gik dybt, og Landet, der høinede sig omkring os, frembød intet Andet end den brune Lyng. Med Et hørte jeg mellem Lærker og Viber en usædvanlig Fuglestemme, en Fløiten, der gik over i et underligt, blidt Skrig. Hvad er det? spurgte jeg Borregaard. — Det er Hjeilen, svarede han. — Eia, saa hørte jeg da Jyllands poetiske Fugl! Men jeg kan ikke sige, at Lyden er egenlig melancholsk, saadan som man har beskrevet den. Mig forekommer den besynderlig vækkende. Den sky, graae Fugl med det hvide Bryst sidder paa en Lyngtue, stille og dybsindig, og seer ud, som om den tænkte over Fortiden, der livlig har bevæget sig over disse Egne og ladt den ene. Pludselig, uden synlig Grund, udstøder den da det særegne, fløitende Skrig, og det lyder for Phantasien, som om den vilde sige: Her var det! Nu er det sunket! — Man nærmer sig, den flyver hen til en fjernere Tue, falder igjen i Tanker og skriger —: Det er borte! Hvor blev det af? — Saadan kan man blive ved at følge den; det ene fløitende, kaldende, spørgende Skrig i Moll, der døer hen i Vinden paa den vide Udstrækning, ligner det andet og fremkalder dog en anden, men beslægtet Tanketraad, en Mængde usammenhængende Forestillinger eller Billeder opstaae og forsvinde igjen i Stilheden, og Phantasien, der gjækkes og ophidses, forstaaer, at Oldtiden digtede Myther om Fugle, der vare Afdødes Aander.

Chr. K. F. Molbech.

Søn af Historikeren (S. 424), født i København 1821, lyrisk Digter og Oversætter af den navnkundige i Året 1321 døde italienske Digter Dante Alighieris „guddommelige Komedie“. Af den udførlige Fortale til denne Oversættelse er Nedenstående taget.

En kort Udsigt over den guddommelige Komedies Bygning.

Efter Dantes og hans Tidsalders Anskuelse sænker Helvede sig ned i Jorden midt under den østlige Halvkugle, Europa, Asien og Afrika, i Form af en uhyre Tragt eller omvendt Kegle, hvis nederste Punkt ligger i Jordens Centrum, lige under Jerusalem og Bjerget Zion, som man tænkte sig liggende midt paa den synlige Overflade af Halvkuglen. Svælgets øverste Omkreds er af samme Størrelse som hele Jordkuglens Peripherie, der hvælver sig over det; men det bliver snevrere efterhaanden som det sænker sig nedad, og det dybeste Dyb af Afgrunden er kun en Hule, hvori Lucifer sidder fængslet. Thi Helvede er, efter Dantes poetiske Theori, fremkommet, dengang Gud i sin Vrede udstødte Lucifer af Himlen;

han styrtede da igiennem Luften ned paa den nyskabte Jord, men Jorden veg forfærdet tilbage for den faldne Engel, indtil han naaede det Sted, hvor han skulde hvile. Saaledes dannedes det tomme Rum, inddeelt i forskiellige Kredse, den ene mindre end den anden, hvor de forskiellige Synder straffes hver paa sin Viis; men den Jord, som her var flygtet, skød sig hisset op, paa den anden Side af Centrum, og dannede Purgatoriet, Renselsens Bierg eller Skiærsilden, som ligeledes er inddeelt i Kredse, bestandig aftagende op imod Toppen, i hvilken de angrende Syndere luttres. Og rundtom det Hele hvælve sig de forskiellige Himle, den ene over den anden, der som Paradisets forskiellige Trin, skienke de Salige forskiellige, stigende Grader af Lyksalighed.

Førend det egentlige Helvede begynder, er der en mørk Kreds, Opholdsstedet for de usle uvirksomme Siæle, der levede uden Skam og uden Ære, og for de Engle, som da Lucifer giorde Oprør, hverken sluttede sig til Gud eller til hans Fiende. Derpaa kommer en Forgaard, hvor de udøbte Børn og de retfærdige Hedninger boe; de straffes ikke, de lide kun en uopfyldt Længsel. Og nu først staaer man ved Helvedes Grændser, til hvilket de egentlige Syndere ere hiemfaldne. De onde Tilbøieligheder, som fierne Siælen fra Himlen, kunne henføres til tre Classer: Uafholdenhed eller Sandselighed, dyrisk Voldsomhed og Ondskab; og Helvede er derfor inddeelt i tre store Afdelinger, som omgives hver af sin Flod og har sine eiendommelige Straffe. I den første, der indesluttes af Acherons sørgelige Bølger, og bestaaer af tre Kredse, lide de Siæle, hvem Sandselighed og jordisk Attraa bragte til Fald. De Vellystige, og overhovedet de, der syndede af jordisk Kiærlighed, jages frem igiennem Luften af en aldrig hvilende Stormvind; Fraadserne ligge i Dynd og giennemisnes af Hagl, Snee og Pladskregn; de Gierrige og de Ødsle maa evig løbe frem og tilbage i en Halvkreds, og hvergang de mødes, støde de voldsomt sammen og bebreide hinanden deres modsatte Laster. Paa Overgangen til den anden Afdeling af Helvede, men endnu udenfor Satans egentlige Stad Dite, svømme de Vredagtige og de der ved sløv Misnøie forbittrede sig Livet, i Floden Styx, og sønderrive hverandre i de skidne, dyndede Sumpe. Strax indenfor Murene af Helvedstaden hvile Kiætterne i gloende Gravhøie, og efter dem begynder den anden Hovedafdeling af Sorgens og Syndens Rige, de dyriske Voldsmænds Bolig. Denne er atter inddeelt i forskiellige Kredse, eftersom det er mod Næsten, mod sig selv eller imod Gud de have øvet Vold; Røvere og Mordere mishandle hinanden i kogende Strømme af det Blod, de have udgydt paa Jorden; Selvmordere og Spillere have for evig mistet deres jordiske Legem og ere forvandlede til en Skov af knudrede Torne, hvori Harpyerne bygge Reder; Gudsbespottere, Sodomiter og Aagerkarle brændes af en aldrig ophørende Ildregn, der falder som Gløder paa deres nøgne Legemer.

Derpaa sænker Afgrunden sig brattere og snevrere nedad; og da den egentlige Ondskab eller Svig efter sin Gienstand lader sig dele i saadan Svig, som blot krænker det almindelige Natur-Baand, der knytter Menneske til Menneske, og det værre Forræderi, der sønderbryder Slægtskabets hellige Baand: falder denne nederste Trediedeel af Helvede igien i to Afdelinger. Den første af disse giemmer i ti Kredse alle Slags Bedragere: Rufsere og Forførere pidskes frem over Stenene; de falske Smigrere vælte sig nøgne i Skarnet paa Bunden af den mørke, stinkende Dal; Simonisterne staae med Hovedet nedad, halv begravede i Jorden, og deres Been brænde, som om de vare dyppede i Olie; falske Spaamænd, og de, der have givet sig af med Troldom, vandre langsomt frem, med Halsen ombreiet, saa at alt Fremsyn er berøvet dem; Mænd, der have begaaet Underslæb og ladet sig bestikke, koges i en Sø af sydende Beg; Hyklerne slæbe sig afsted, iførte tunge Kaaber af Bly, der udvendig ere forgyldte; Tyvene forvandles paa forskiellig Viis og rane fra hinanden den sidste Eiendeel, de besidde: den udvortes Skabning; de onde Raadgivere ere omgivne af Ild, som vandrende Luer at see til; de, der have vækket Tvedragt i Kirke eller Stat, gaae med sønderhuggede Legemer og spaltede Lemmer; Falskmyntnere, Løgnere og Bagvaskere forfølges af Diævle, pines af Tørst og brændende Feber.

Men i Helvedes dybeste Afgrund, der giennemstrømmes af den iiskolde Cocytus og vogtes af Giganter, fjernest fra Himlens Lys og Varme, hvor Alting stivner af Kulde, straffes de værste Syndere, de, som have forraadt Tro og Love, og forbrudt sig ikke blot imod Naturen, men imod et engere Samfunds Orden og tillidsfulde Sikkerhed. De ere alle begravede under Isen, Nogle sønderrive hinanden, Andre ligge stive og blaae af Kulde, i allehaande Stillinger under den frosne Vandflade, som man stundom kan see Fnug og Blærer inden i en Glasrude. I den første Kreds af dette Dyb, Caina, boe Sjælene af dem, der have forraadt deres Slægtninger; i den anden, Antenora, Fædrelandsforræderne; i den tredie Kreds, Ptolemæa, de, som have brudt Tro og Love imod deres Venner. Og i Jordens dybeste Midtpunkt staaer endelig den uhyre Lucifer selv, der med sine tre Ansigter, det ene sort, som den første Deel af Helvede, det andet luerødt, det tredie blegt og blaat, giver et Billede af Syndighedens trende Hovedarter: Sandselighed, Vold og Forræderi. I hans tre Svælg sønderslides de værste Syndere, de som have forraadt Gud og den Verdensorden, han har foreskrevet: Judas, der fulgte Guds Søn, Brutus og Cassius, som i Cæsars Person forraadte det romerske Verdensrige.

Paa den anden Side af Jordens Midtpunkt, modsat Helvede, hæver Skiærsildens Bierg sig op af Havet. Ogsaa dette er indeelt i Kredse, der bestandig blive mindre bratte, jo længere man

kommer op, og tilsidst foroven ende i en skiøn, blomstersmykket Slette. Paa Strandbredden, udelukkede fra Bierget selv, vandre Siælene af dem, der ere døde i Kirkens Ban, og som først kunne stedes til Renselse, naar de ere løste af denne. I Forgaarden dvæle de, som af Ladhed have opsat at angre, indtil Døden kom og tog dem bort; fremdeles alle de, der have faaet en voldsom Død, og som først i den sidste Time angrede og tilgav, og de, som over verdslige Sorger have glemt deres Siæls Frelse. Saa længe, som de paa Jorden have levet i deres Synder, skulle de her vente ved Biergets Indgang, hvis ikke de Efterlevende ved Bønner forkorte Straffens Tid for dem. Ved Skiærsildens Port, paa det øverste Trin, sidder Paradisets Engel med det flammende Sværd og med Sanct Peders tvende Nøgler af Guld og Sølv, der have Magt til at aabne og lukke Himlen; og indenfor den Port, han bevogter, begynder først den egentlige Opgang. Bierget er inddeelt i syv Kredse; i disse renses de syv Dødssynder, det vil sige, naar de ere angrede i Livet, og i omvendt Orden af den, hvori de forekomme i Helvede. Thi der gik man nedad til værre og værre Brøde, her stiger man op, og Synden bliver mindre og dens Byrde lettere, jo nærmere man kommer Biergets Top. Alle de Synder, som her udsones, have deres Udspring af Kiærlighed; thi Mennesket elsker enten noget Ondt, det vil sige, sin Næstes Skade, som de Hovmodige, de Misundelige, de Vredagtige; eller hans Kiærlighed til det Gode er for svag, som hos de Lade; eller han elsker for høit Noget, som vel ikke i og for sig er ondt, men som den overdrevne Kiærlighed giør til Gift for Siælen: saaledes de Gierrige, Fraadserne og de Vellystige. I Skiærsildens Kredse ere Straffene mildere, og Haabet om Naade svaler som en kiølig Vind de Angrende. De Hovmodige, der kneiste med opreist Hoved imedens de levede, vandre her langsomt, tyngede ned af svære Byrder; de Misundelige ere iførte Haarbugs-Klædninger, og fra deres Øine, som ere lukkede med en Traad af Jern, strømme Fortrydelsens Taarer ned over Kinderne, medens Stemmer af usynlige Engle bestandig minder dem om den hellige Skrifts Exempler paa christelig Kiærlighed; i en bælmørk Nat, omgivne af tykke Taagedampe, sørge de Vredagtige over deres heftige Sind; de Lade løbe Nat og Dag omkring Bierget, uden Hvile, og skynde paa hverandre for at udsone den Synd, at de vare seenbrægtige til det Gode; udstrakte paa Jorden, med Ansigtet i Støvet, begræde de Gierrige deres spildte Liv; imellem Træer, hvis Frugter de ikke kunne naae, og klare Kilder, af hvilke de ikke kunne drikke, luttres Fraadserne ved Hunger og Tørst, der udmagre dem, saa de blive som Skygger; de Vellystige vandre, lovsyngende Kydskheden, igiennem Luer, som langsomt udbrænde Synden af deres Siæle. Og over alle Kredsene, høiest paa Biergets Top, ligger det jordiske Paradiis, en deilig Have, fuld af duftende Blomster, hvor Kundskabens Træ voxer, og hvor

Glemselens og Mindets Floder udslette Erindringen om Synden, og opfriske Mindet om de gode Gierninger.

Rundtomkring Jorden, om de Steder, hvor de Dødelige leve, det Dyb, hvori de straffes, og det Bierg, hvor de luttres, hvælver sig det himmelske Paradiis, med sine stigende Trin af Lyksalighed. Den første Afdeling deraf, Planethimlen, er ligesom Salighedens Forgaard; thi her boe de Siæle, som i Livet hang altfor fast ved de jordiske Goder, men dog ved tilstrækkelig Bod have faaet Deel i den himmelske Fred. Maanen er saaledes Opholdsstedet for Siælene af de Kvinder, som havde aflagt Løfte om Kydskhed, men ved Vold bleve nødte til at bryde det; paa Merkur boe de, som i Livet vel have udrettet gode Gierninger, men mindre af Kiærlighed til Gud, end af Ærgierrighed; Venus giemmer Siælene af dem, der have syndet under denne Stiernes Indflydelse, men som have giort Bod og faaet Tilgivelse. Alle disse ere deelagtige i Saligheden og tilfredse med den Lod, der er tildeelt dem af Gud; men deres Ufuldkommenheder holde dem dog tilbage, og de kunne ikke stige høiere mod Fredens og Klarhedens Kilde. Først i den fierde Stierne, i Solen, findes der Aander, som ere frie for Brøde, og her boe de store Fortolkere af Guds Ord; paa Mars leve de Helte, som have offret deres Liv for Troen; paa Jupiter de vise og retfærdige Fyrster; paa Saturnus de hellige Eneboere. I den ottende Himmel, Fixstiernernes, forsvinde de enkelte menneskelige Egenskaber og Dyder, Chor af salige Aander og af Engle lovsynge Herren, besiælede af en fælles Broderkiærlighed; den niende Himmel, primum mobile, er Viisdommens og Gudfrygtighedens Bolig, Englenes Hiem, hvorfra de som Sendebud flyve ud for at forkynde Guds Villie, og hvorhen de atter vende tilbage; og i den tiende, høieste Himmel endelig, i Empyreum, throner Jomfru Maria, omgivet af salige Aander, og over hende den treenige Gud i al sin Herlighed.

Saaledes er Scenen bygget for den guddommelige Komedie, og dens Handling er, som bekiendt, Digterens Vandring, ledsaget først af Virgil, siden af sin Elskede Beatrice, igiennem Straffens, Forsoningens og Salighedens Boliger, hvor han seer og samtaler med Aanderne, stempler de Onde med Ordets uudslettelige Brændemærke, og reiser de Gode et evigt Minde ved sin Sang.

Herman Frederik Ewald.

Født i København 1821. En yndet Forfatter af Romaner, dels selvopfundne, dels historiske. Nedenstående Stykke er taget af Den skotske Kvinde paa Tjele, udk. 1871, første Del.

Mogens Løvenbalks Bekjendelse.

Medens Bønderne forfulgte deres Seier og droge Syd paa, idet de spredte sig i flere Hobe og skjændte og brændte omkring i

Landet, herskede der en sørgelig Virksomhed i Svenstrup By. Bøndernes Kvinder toge sig barmhjertigt af de Saarede og understøttedes heri af Benediktiner-Nonnerne og nogle Munke, som vare ilede hid fra Sebber Kloster, og nu villigt ydede Sjæletrøst og Pleie, ligesom de ogsaa sørgede for, at de faldne Bønder bleve christeligt jordede paa Svenstrup Kirkegaard. Saa let turde man imidlertid ikke tage sig det med de adelige Liig, af Frygt for siden at blive draget til Regnskab af de Afdødes mægtige Slægtninge, og de Sebber Munke toge derfor den Beslutning at lade Ligene paa Bøndervogne føre til Mariager og henlægge der i Klosterkirken.

Folmer Rud var bleven fundet paa Valpladsen med et dybt Saar i den høire Skulder. Johan Goerdes havde nemlig omsider faaet Held til at ramme ham med sit Sværd, men i samme Nu havde de fremtrængende Bønder hvirvlet ham bort, og da de saae Folmer segne blødende af Hesten, troede de ham død og lode ham ligge. Munkene havde nu antaget sig ham, og paa sin egen Begjæring var han bleven ført til det samme Huus, hvor han hørte, at Hr. Mogens var bleven indlagt. Han tilbragte en Nat i den Gamles Selskab, men det var en Nat fuld af store Lidelser, og kun et Øieblik vare de alene. Dog fik de vexlet nogle faa Ord, og hvad Hr. Mogens sagde, voldte i Øieblikket Folmer stor Glæde.

„Jeg har Meget at angre,“ sagde han med tykt Mæle, og idet han vaandede sig af Smerte, „og ikkun Herren veed, om det forundes mig at leve og rette, hvad som ilde er gjort; men det skal I for alle Tilfældes Skyld vide, Folmer, at hjertens gjerne giver jeg Eder min Datter, saa I kan tage hende, om hun selv er villig, med mit fulde Minde.“

Folmer følte sig beroliget ved det givne Samtykke og blev i sin lidende Tilstand ikke vaer, at Hr. Mogens's Ord, hvor velvilligt de end løde, dog ingenlunde vare skikkede til at fjerne Tvivlene om Margarets ægte Fødsel; tvertimod syntes Tilstaaelsen af, at Noget var ilde gjort og burde rettes, at bestyrke dem. Siden gik det op for ham, men det fattedes ham da paa tilstrækkeligt Kjendskab til den Sag, hvortil den Gamle egentlig sigtede.

Folmers Saar blev ikke af hans Pleiersker betragtet som livsfarligt, og da Nonnerne erklærede, at han vilde kunne taale at flyttes, saa leiede han en Vogn, fyldt med Halm, og lod sig i den kjøre til Mariager, idet han fulgte det store Sørgetog. I det rige Brigittiner-Kloster og under sin Fasters, Abbedisse Elisabeth Ruds Tilsyn, turde han naturligviis vente langt bedre og omhyggeligere Pleie, end i en fattig Landsbyes Leerhytter.

Hr. Mogens burde derimod visselig forblevet, hvor han var; men, trods alle Nonnernes Advarsler og Hans Thordsens Modforestillinger, begjærede han halsstarrigt at blive ført til Tjele, og da den uforklarlige indre Uro, som havde betaget ham, og

som forjog al Søvn fra hans Øine, virkede meget skadeligt paa hans Tilstand, saa bekvemmede Hans sig omsider til at føie ham.

Nogle Dage efter Folmer Ruds Afreise blev han da kjørt Sønder paa, liggende i bløde Bolstre paa Halm og under et Stykke Lærred, som paa Tøndebaand var spændt over Vognen. Det gik langsomt, Fod for Fod, og var et kjedsomt Ridt for Hans Thordsen og de fire Gaardsvende fra Tjele, som havde bjerget Livet og nu ledsagede deres saarede Herre. Dog trættedes Hans ikke, men viste Hr. Mogens den største Omhu, idet han høilig forundrede sig over den gamle Herres Haardførhed og Selvbeherskelse under saa store Lidelser. Man hørte næsten aldrig nogen Klage fra hans Læber, men idelig og idelig spurgte han, hvor vidt de vare komne, og hvor mange Dage der vilde gaae hen med Reisen, saa Hans gjorde sig mange Tanker om denne febersyge Higen efter at naae Hjemmet. Tre Dage gik hen med at naae Hobro; den fjerde Dag ved Middagstide naaede de endelig ad den gamle Landevei Lindum Skov; men da Hans meldte det til Hr. Mogens, røbede han ikke den forventede Glæde. Hans betragtede den Syge nøie og bemærkede kjendelige Tegn til Sløvhed og Kræfternes Aftagen. Da det var en smuk, mild Octoberdag, og Solen skinnede, saa besluttede Hans at holde Rast i Skovens Skygge og nærmere overveie, hvad der var at gjøre. Han lod Kjøresvenden bøie af fra Veien og ad en jevn Grønning kjøre Vognen hen under en gammel Eg, hvor Toget standsede.

„Hvad tykkes Dig, Jørgen," spurgte han den fornuftigste af Gaardsvendene, da de vare stegne af Hestene og stode afsides, „bjerge vi mon Din Herre levende til Tjele?"

„Jeg forundrer paa," svarede Jørgen, „at han ei forlængst har opgivet Aanden. Dog, vil han ikke døe uden paa Tjele, da lever han vel, indtil han naaer sit Sengekammer, thi han havde alle sine Dage en stærk Villie."

„Ilde vilde det være," mente Hans Thordsen, „gav han Aanden op her paa alfar Vei."

„Det er lige nær til Himmels, i hvor man døer," sagde Jørgen.

„Men uden Skrifte, Jørgen, og Absolution?"

„Det vilde være værre," svarede Jørgen og kløede sig bag Øret. „Var han end en umild Herre og nøieseende til alle Tider, ikke ønsker jeg, at hans Sjæl skal fare i Djævelens Kløer. Gjerne rider jeg efter en Præst, mener I, det er saa vidt med ham."

„Derpaa tænkte jeg just," sagde Hans. „Rid nu flux til Sønder-Onsild og bed Hr. Søren umage sig hid, saa fort han kan."

Jørgen var i Saddelen i et Nu, hans Hest var frisk, da de havde gjort Reisen i Skridtgang, og han red da, som en Mand bør ride, der troer, at en Sjæls Frelse afhænger af hans Hests Hurtighed; men uagtet Hans Thordsen havde seet ham fare ned gjennem Skoven som et Lyn, forundredes han dog høilig ved at

see ham vende tilbage, inden en halv Time var forløben, thi han havde frem og tilbage en Miil at ride, og ikke mindre forundredes han ved at see, at den Præst, han førte med sig, ikke var Hr. Søren, men Præsten fra Skjern, Hr. Laurids Thundeboe. Den største Forfærdelse stod præget i den værdige Mands Aasyn, og saa snart han saae Hans Thordsen, som var ham bekjendt, udbrød han, idet han slog Kors for sig:

„Guds hellige Moder forbarme sig over os! Nu gaaer Dannemarks Rige under; Gaardene blusse i Øster og Vester og uskyldigt Blod udgydes."

„Have Bønderne da naaet denne Egn?" spurgte Hans, mens Svendene, der havde hørt Præstens Udraab, ilede til.

„Gud naade!" sagde Hr. Laurids, idet han steg af Hesten; „Vingegaard ligger i Aske, og nu blusser Tjele, kun see I ikke Røgen her for Træerne."

„Guds Død!" raabte Hans Thordsen, „har I fornummet til Fru Genete og hendes Datter? Have de reddet sig?"

„Hvad veed jeg!" svarede Hr. Laurids. „Jeg var i Onsild at berette Hr. Søren, der ligger slagen af Sygdoms Lamhed, og vilde drage hjem, ja var alt paa Veien, da jeg saae Røgen, og flygtende Kvinder berettede mig den Ufreds Tidende; jeg veg da herop til Skoven og stødte der strax paa denne Svend, som kaldte mig hid. Domine miserecorde nostrum! er det Sanden, at Hr. Mogens Lauridsen ligger her, en Dødens Fange?"

„Det er saa," svarede Hans. „Har I viet Brød hos Eder?"

„Jeg har her i min Læddike," svarede Hr. Laurids, „dog vil jeg nu først see, om Hr. Mogens er ved sin Samling, skikket til at annamme Trøst og skrifte mig sine Synder; men skulde det ei være saa vel, da give vi ham Guds hellige Legeme mellem Læberne, at hans Sjæl maa fare vel."

Hans Thordsen billigede ikke denne Papisternes Overtro, at Sakramentet, modtaget uden Bevidsthed, skulde kunne frelse en Sjæl, men han blandede sig ikke deri. De traadte nu hen til Vognen og fandt Hr. Mogens, efter en kort Slummer, vaagen og ved sin Bevidsthed, men saare svag. Da han saae Præsten og erfarede, at Hans Thordsen havde ladet ham hente for at berede ham til Døden, da blev hans blege Aasyn end blegere, strax derpaa blussende rødt, og han begjærede heftigt at løftes af Vognen og henlægges paa Græsset.

„Jeg vil døe paa Guds grønne Jord," sagde han med mat Røst, „og ei paa denne Karre."

Der var da ikke Andet at gjøre, end at føie ham. Med stor Besvær blev han i sin Bolsterdyne løftet af Vognen og varsomt henlagt under Egen; men hvor forsigtigt Flytningen end skete, hans Saar brød dog op, og han besvimede. Efter nogle Minutters Forløb gjenvandt han dog Bevidstheden, og Hr. Laurids bød nu Alle vige til en Side og lade ham ene med den Døende.

Præsten drog nu sin Messebog frem og læste af den for ham; talte ham saa kortelig og syndigt til og gik ham haardt paa Klingen, at han skulde skrifte sine Synder; dog, da han mærkede, at Hr. Mogens neppe kunde faae Ordene frem, saa sagde han til ham:

„Det er min Pligt som Jesu Christi Tjener at spørge Eder, velbyrdige Hr. Mogens, nu paa Eders Yderste, da Dødens Porte aabne sig, og I snart skal stedes for den evige Dommer: er det saa, at I levede et syndigt, ugudeligt Levnet med Eders Børns Moder, den skotske Kvinde, som I nu i mange Aar har havt hos Eder? eller har Rygtet løiet Eder det paa, og var hun Eders rette, præstegivne Hustru? Jeg formoder det Første og formaner Eder at afbede den Synd, forinden jeg giver Eder Herrens Legeme og salver Eder med den hellige Olie.“

„Ved Guds hellige Moder,“ hviskede den Døende, „hun er min rette Adelkone og præstegivne Hustru, enddog“ —

men her gik Mælet fra ham, og han formaaede ikke at fremføre et Ord mere. Denne Tilstaaelse, som blev hvisket Laurids Thundeboe i Øret og ikke hørtes af Vidner, forblev hans Hemmelighed, som han fortaug, enten det nu var af Frygt for denne Verdens Mægtige, eller af Ligegyldighed, indtil hans Vidnesbyrd mange Aar derefter blev ham affrævet.

Hr. Laurids kaldte nu Hans Thordsen og Svendene hid, bad Hans i Hr. Mogens's Navn at fremsige den alminderlige Syndsbekjendelse, og da dette var skeet, salvede han under Anraabelse af Guds og alle Helgenes Barmhjertighed den Døende paa Aasyn, Hænder og Fødder med den hellige Chrisme eller Salve. Neppe var han færdig dermed, før Hr. Mogens drog sit sidste Suk og var død. Alle stode de stumme omkring Liget, indtil Præsten bød dem at knæle, hvorpaa han bad en Bøn over den Døde og betegnede Liget med Korsets Tegn.

„Hvor agter I nu at føre den afsjælede Herre hen?“ spurgte han saa Hans Thordsen. „Hans Fædrenehjem er, Gud naade! nu vel ikkun en Brandtomt.“

„Om I saa synes,“ svarede Hans og reiste sig brat, „da fortøve I her et Par Stunder og lade Svendene holde Vagt ved Liget. Jeg rider imens til Tjele at spørge, hvor det staaer til, og om Nogen der end er til Huse og kan tage Bestemmelse.“

„Saa være det!“ sagde Hr. Laurids. „Vi skulle vaage over den Døde og bede for hans Sjæl, dog at I vender tilbage, forinden Mørket falder paa.“

I en Hast var Hans Thordsen i Saddelen, og kort efter hørtes hans Hests Hovslag, da han, fulgt af Jørgen Gaardsvend, jog ned ad Skovveien ad Vingegaard og Tjele til.

Norske Forfattere efter 1814.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Præstesøn, født 1832 i Kvikne i Østerdalen i Norge.

Faderen.

Den megtigste mann i det preste-gjeld, hvorom her skal fortelles, het Thord Överås. Han stod en dag i prestens kontor, höj og alvorlig: „jeg har fått en sön, sagde han, og vil have ham over dåpen.“ — „Hvad skal han hete!“ — „Finn efter fader min.“ — „Og fadderne?“ — De blev nevnte, og var da bygdens beste menn og kvinner av mannens slegt. „Er der ellers noget?“ spurte presten, han så opp. — Bonden stod litt; „jeg vilde gerne have ham döpt for sig selv,“ sagde han. — „Det vil sige på en hverrdag?“ — „På lördag förstkommende, 12 middag.“ — „Er der ellers noget?“ spurte presten. — „Ellers er der ingenting;“ bonden drejede huven, som vilde han gå. Da rejste presten sig: „ennu dog dette,“ sagde han og gikk like bort til Thord, tok hans hånd og så ham inn i öjnene: „give Gud, at barnet må blive dig til velsignelse!“ —

Seksten år efter den dag stod Thord i prestens stue. „Du holder dig godt, du Thord,“ sagde presten, han så ingen forandring på ham. „Jeg har heller ingen sorger,“ svarte Thord. — Hertil taug presten, men en stund efter spurte han: „hvad er ditt erinde i kveld?“ — „I kveld kommer jeg om sönnen min, som skal konfirmeres imorgen.“ „Han er en flink gut.“ — „Jeg vilde ikke betale presten, för jeg hörte, hvad nummer han fikk på kirkegulvet.“ — „Han skal på nummer 1.“ — „Jeg hörer dette, — og her er 10 daler til presten.“ — „Er der ellers noget?“ spurte presten, han så på Thord. „Ellers er der intet.“ Thord gikk.

Atter löp åtte år hen, og så hörtes der stöj en dag foran prestens kontor; ti mange mann kom, og Thord först. Presten så opp og kente ham: „Du kommer mannsterk i kveld.“ — „Jeg vilde begere lysning for sönnen min; han skal givtes med Karen Storliden, datter av Gudmund, som her står.“ — „Dette er jo bygdens rikeste gente.“ — „De siger så,“ svarte bonden, han strök håret opp med den ene hånd. Presten sat en stund

og som i tanker, han sagde intet, men förte navnene opp i sine böker og mennene skrev under. Thord lagde tre daler på bordet. „Jeg skal blot have en, sagde presten. — „Vet det nok; men han er mitt eneste barn; vilde gerne göre det vel.“ Presten tok mot pengerne. „Det er tredje gang du på sönnens vegne står her nu, Thord.“ — „Men nu er jeg også ferdig med ham.“ sagde Thord, lagde sin tegnebok sammen, sagde farvel og gikk, — mennene langsomt efter.

Fjorten dager efter den dag rodde fader og sön i stille vejr over vannet til Storliden forat samtale om bryllupet. „Den toften ligger ikke sikkert under mig,“ sagde sönnen, og rejste sig forat legge den tilrette. I det samme glider den tilje, han står på, han slår ut med armene, giver et skrik og faller i vannet. — „Tak i åren!“ ropte faderen, han rejste sig opp og stakk den ut. Men da sönnen havde gjort et par tak, stivner han. „Vent litt!“ ropte faderen, han rodde til. Da velter sönnen bakover, ser langt på faderen — og synker.

Thord vilde ikke rett tro det, han holdt båten stille og stirrede på den pletten, hvor sönnen var sunken ned, som skulde han komme op igen. Der steg nogle bobler opp, ennu nogle, så bare en stor, der brast, — og spejlblank lå atter sjöen.

I tre dager og nætter så folk faderen ro rundt om denne pletten uden at take mat eller sövn til sig; han soknede efter sin sön. Og på den tredje dag om morgenen fant han ham og kom berende oppover bakkerne med ham til sin gård.

Det kunde vel være gått et år siden hin dag. Da hörer presten sent en höstkveld nogen rusle ved dören ute i forstuen og famle varsomt efter låsen. Presten åpnede dören og inn trodte en höj foroverböjet mann, mager og hvit av hår. Presten så lenge på ham, för han kente ham; det var Thord. — „Kommer du så sent?“ sagde presten og stod stille foran ham. — „Å-ja; jeg kommer sent,“ sagde Thord, han satte sig ned. Presten satte sig også, som han væntede; der var længe stilt. Da sagde Thord: „Jeg har noget med, som jeg gerne vilde give til de fattige,“ — han rejste sig, lagde penger på bordet og satte sig atter. Presten tellede dem opp; „det var mange penger,“ sagde han. — „Det er halvten av min gård; jeg solte den idag.“ Presten blev sittende i lang stillhet; han spurte endelig, men mildt: „Hvad vil du take dig for?“ — „Noget bedre.“ — De sat der en stund, Thord med öjnene mot gulvet, presten med öjnene på ham. Da sagde presten sagte og langt: „Nu tenker jeg, at sönnen din endelig er bleven dig til velsignelse.“ — „Ja; nu tenker jeg det også selv,“ sagde Thord, han så opp og to tårer rant tunge nedover hans ansigt.

Hvorledes fjellet blev klædt.

Der var et dypt stup nede mellem to fjell; igennem det stup drog en vandrik elv tungt henover sten og urd. Højt var der opp på begge sider og bratt, hvorfor den ene side stod bar; men tett innunder og så nær elven, at den vår og høst lagde væte henover, stod en frisk skog i klynge, så opp og foran sig, og kunne hverken komme hit eller dit.

„Enn om vi klædde fjellet?“ sagde eneren en dag til den utenlandske ek, som den stod nærmere enn alle de andre. Eken så ned for at komme efter, hvem det var som talte; dernæst så den opp igen og taug. Elven arbejdede så tungt at den gikk hvit, nordenvinden havde lagt inn gennem stupet og skrek i kløvterne, det bare fjell hang tungt utover og frøs, — „enn om vi klædde fjellet?“ sagde eneren til furuen på den annen side. „Skulde det vere nogen, måtte det vel blive oss,“ sagde furuen; den tok sig i skegget og så bortover til bjørken: „hvad mener du?“ — Men bjørken glyttede varsomt opp imot fjellet; så tungt lå det utover henne, at hun syntes ikke at kunne drage pusten engang; „lat oss klæde det i Guds navn,“ sagde bjørken og ikke flere enn disse tre var, så tok de på sig at klæde fjellet. Eneren gikk først.

Da de kom et stykke på vej, møtte de lynget. Eneren vilde likesom gå det forbi. „Nej, tak lynget med,“ sagde furuen. Og lynget ivej. Snart begynte det at rape for eneren; „bit i mig,“ sagde lynget. Eneren så gjorde, og hvor der var bare en liten rivt, der stakk lynget en finger inn, og hvor det først havde fått en finger, fikk eneren hele hånden. De krabbed og krøp, furuen tungt efter, bjørken med. „Det er sælebot i det,“ sagde bjørken.

Men fjellet begynte at tenke over, hvad det vel kunne vere for noget småtteri, som før og klorte oppover det. Og da det havde tenkt på dette et par hundrede år, sendte det en liten bekk ned over for at se efter. Det var ennda i vårflommen, og bekken smatt sålænge, til den traff på lynget. „Kære, kære lyng, kann du ikke slippe mig frem; jeg er så liten,“ sagde bekken. Lynget havde meget travlt, lettede bare på sig, og arbejdede videre. Bekken innunder og frem. „Kære, kære ener, kann du ikke slippe mig frem; jeg er så liten.“ Eneren så hvast på den; men når lynget havde sluppet den frem, kunne vel alletider også den. Bekken oppunder og frem, og kom nu dit, hvor furuen stod og pustede i bakken. „Kære, kære furu, kann du ikke slippe mig frem, jeg er så liten, jeg,“ sa' bekken, kysste furuen på foten, og gjorde sig så innerlig lækker. Furuen blev skammfull ved det og slapp den frem. Men bjørken lettede på sig før bekken spurte. „Hi, hi, hi,“ sa' bekken og vokste. „Ha, ha, ha,“ sa' bekken og vokste. „Ho, ho, ho!“

sa' bekken, og kastede lynget og eneren og furuen og bjørken framstupes og på rygg opp og ned i de store bakker. Fjellet sat i mange hundrede år og tenkte på om det ikke havde draget på smilen den dag.

Det var tydeligt nokk: fjellet vilde ikke blive klædt. Lynget ærgrede sig, så det blev grønt igen, og da tok det avsted. „Frisk mod!“ sa' lynget.

Eneren havde rejst sig på huk for at se på lynget; og sålenge sat den på huk til den sat opprett Den kløddé sig i håret, satte ivej, og bet så fast, at den syntes, fjellet måtte kenne det. „Vil ikke du have mig, så vil jeg have dig.“ Furuen krøkte litt på tæerne forat kenne om de var hele, lettede så på den ene foten, som var hel, så på den annen, som også var hel, så på dem begge to. Den undersøkte først, hvor den havde gått, dernæst, hvor den havde ligget, og endelig, hvor den skulde gå. Tok den så på at rusle ivej, og lot som den aldrig var fallen. Bjørken havde sølet sig så stygt til, rejste sig nu, og pyntede sig. Og nu bar det avsted, fortere enn fort, oppover og til siderne, i solskin og regnvejr. „Hvad er det også for noget,“ sa' fjellet, når sommersolen stod på, det glitrede i duggen, fuglerne sang, skogmusen pep, haren hoppede og røysekatten gemte sig og skrek.

Så var dagen kommen, at lynget fikk det ene øjet oppover fjellkanten. „Ånej, ånej, ånej!“ sa' lynget, — og vekk var det. „Kære, hvad er det lynget ser,“ sagde eneren og kom såvidt, at den fikk kike opp: „ånej, ånej!“ skrek den, og var vekk. „Hvad er det, som går av eneren idag?“ sagde furuen og tok lange skridt i solheten. Snart kunne den løfte sig på tæerne og glytte opp. „Å-nej!“ — grener og pigger blev stående ende tilvejrs av forundring. Den kavede avsted, kom opp, og vekk var den. „Hvad er det alle de andre ser, og ikke jeg,“ sa' bjørken, lettede skørterne vel opp og trippede efter. Der fikk den hele hovedet opp med en gang: „Å-å! — står her ikke en stor skog både av furu og lyng og ener og bjørk oppe på marken og vænter oss,“ sa' bjørken, og bladene skalv i solskinnet, så duggen trillede. „Ja, slik er det at nå frem,“ sagde eneren.

Over de høje fjælde.

Undrer mig på, hvad jeg får at se
over de høje fjælde?
øjet møder nok bare sne;
rundt omkring står det grønne træ,
vilde så gærne over; —
tro, når det rejsen vover?

Ørnen løfter med stærke slag
    over de høje fjælde, —
ror i den unge, kraftfulde dag,
mætter sit mod i det vilde jag,
    sænker sig, hvor den lyster, —
    ser mod de fremmede kyster!

Løvtunge apal, som intet vil
    over de høje fjælde?
sprætter, når somren stunder til,
venter til næste gang, den vil,
    alle dens fugle gynger,
    ved ikke, hvad de synger; —

den, som har længtet i tyve år
    over de høje fjælde, —
den, som ved, at han ikke når,
kenner sig mindre år for år —,
    hører, hvad fuglen synger,
    som du så trøstig gynger.

Sladrende fugl, hvad vilde du her
    over de høje fjælde?
rede du fant vist bedre der,
videre syn og højere trær, —
    vilde du bare bringe
    længsel, men ingen vinge?

Skal jeg da aldrig, aldrig nå
    over de høje fjælde?
skal denne mur mine tanker stå,
sådan med sne-is og rædsel slå
    stængende der til det sidste, —
    blive min dødningkiste?

Ud, vil jeg! ud! — o, så langt, langt, langt
    over de høje fjælde!
her er så knugende, tærende trangt,
og mit mod er så ungt og rankt, —
    lad det så stigningen friste,
    — ikke mod murkanten briste!

Engang, jeg ved, vil det række frem
    over de høje fjælde.
Kanske du alt har din dør på klem? —
Herre min Gud! godt er dit hjem, —
    lad det dog endnu stænges,
    og jeg få lov til at længes!

Olav Trygvason.

Brede sejl over Nordsjø går;
højt på skansen i morgnen står
Erling Skjalgsson fra Sole, —
spejder over hav mod Danmark:
„Kommer ikke Olav Trygvason?“

Seks og femti de drager lå,
sejlene faldt, mod Danmark så
solbrænte mænd; — da steg det:
„hvor bliver Ormen lange?
kommer ikke Olav Trygvason?“

Men da sol i det andet gry
gik af hav uden mast mod sky,
blev det som storm at høre:
„hvor bliver Ormen lange?
kommer ikke Olav Trygvason?“

Stille, stille i samme stund
alle stod; ti fra havets bund
skvulped som suk om flåden:
„tagen er Ormen lange,
falden er Olav Trygvason.“

Sidenefter i hundred år
norske skibe til følge får,
helst dog i måne-nætter:
„tagen er Ormen lange,
falden er Olav Trygvason.“

I en tung stund.

Vær glad, når faren vejer
hver evne, som du ejer:
Jo større sag,
des tyngre tag,
men desto større sejer!
Går støtterne i stykker
og vennerne får nykker,
så sker det blot,
fordi du godt
kan gå foruden krykker. —
— Enhver
Gud sætter ene,
han selv er mere nær.

Jeg vælger mig april.

Jeg vælger mig april!
i den det gamle falder,
i den det ny får fæste;
det volder lidt rabalder, —
dog fred er ej det bedste,
men at man noget vil.

Jeg vælger mig april,
fordi den stormer, fejer,
fordi den smiler, smelter,
fordi den ævner ejer,
fordi den kræfter vælter, —
i den blir somren til!

Mit følge.

Jeg kører frem gennem stråle-fryd
i søndags-stilhed med klokke-lyd.
Alt løfter solen, fra myg til sæden,
som var den selve alkærligheden.
Og folk forbi mig til kirke køre,
snart stiger salmen for åbne døre.
— Godt mod! Du hilste på fler end mig,
skønt du i skyndingen så det ej.

Jeg har det herligste rejse-følge,
skønt det sig stundom mon listig dølge;
men når du så mig så søndags-glad,
var det, fordi at vi flere sad,
og når du hørte mig dæmpet synge,
de sad i tonen, som i en gynge.

Mig følger en med en sjæl så stor,
for mig hun ofrede alt på jord;
ja, hun, som lo, når min båd blev krænget,
og blev ej bleg under uvejrs-hænget,
ja, hun, imellem hvis hvide arme
jeg kente livets og troens varme.

Se, deri er jeg af snegle-arten,
at huset bærer jeg med på farten,
og den, som tror, det er tungvint bør,
han skulde vide, hvor godt det gør
at krybe ind under taget atter,
hvor hun står lys mellem barne-latter.

Ej måler tankens, ej digtets søn
så høj en hvælving, så dyb en brøn
som fra den himmelske kærlighed
til der, den spejler i vuggen ned.
Ej sjælen lyser, ej hjærtet dugger,
som når dit barn under bøn du vugger.

Hvem ej har kærlighed i det små,
han kan ej mængdens, ej minnets få.
Hvem ej kan bygge sit eget hus,
hvad stort han bygger, går og i grus.
Med sejr fra Moskva til Kartagena
han dør dog ensom på Sankt Helena.

Har først du bygget dig selv et fæste,
så tit du frelser endog din næste; —
skønt børne-hænders og kvinne-værk,
det fæste holder din sjæl så stærk,
at den går hel gennem kamp og fare
og giver mod til den største skare.

Et enkelt hjem bar så tit et land,
når ud det sendte dets frelser-mand,
og mange tusen af hjem det var,
som landet frelst ifra slaget bar.
Og det, som bærer det gennem freden,
er hjemmets puls-slag i travelheden.

Trods alt det fine i fremmed duft,
helt ren alene er hjemmets luft.
Der møder bare det barne-sanne,
og synden kysses ifra din pande;
til hjemmet hist står der åbne døre;
ti derfra kom det, — og did det føre!

Godt mod, du vandrer på kirke-vej!
Du bér for dine, for mine jeg;
ti bønnen bærer et stykke frem
på vejen mellem de tvenne hjem.
— I bøjer ind; jeg må vidre køre,
men salmen følger fra åbne døre.
— Godt mod! Du hilste på fler end mig.
skønt du i skyndingen så det ej.

Henrik Ibsen.

Købmandssøn fra Staden Skien, født 1828.

Scener af Kongsemnerne, historisk Skuespil i 5 Akter.

Af anden Akts første Scene.

Skule jarl (efter et kort ophold). Svar mig på et, ærværdige herre; men svar mig med al sandhed. Hvorfor går Håkon så uryggelig frem på den lige vej? Han er ikke kløgtigere end I, ikke djærvere end jeg.

Bisp Nikolas. Hvem gør den største gerning i verden?

Skule jarl. Det gør den største mand.

Bisp Nikolas. Men hvem er den største mand?

Skule jarl. Den modigste.

Bisp Nikolas. Så siger høvdingen. En prest vilde sige, det er den mest troende, — en vismand, at det er den kyndigste. Men det er ingen af dem, jarl. Den lykkeligste mand er den største mand. Den lykkeligste er det, som gør de største gerninger, han, hvem tidens krav kommer over ligesom i brynde, avler tanker, dem han ikke selv fatter, og som peger for ham på den vej, han ikke selv ved hvor bær hen, men som han dog går og må gå, til han hører folket skrige i glæde, og han ser sig om med spilte øjne og undrer sig og skønner, at han har gjort et storværk.

Skule jarl. Ja, der er dette uryggelig sikre ved Håkon.

Bisp Nikolas. Det er det, som Romerne kaldte *ingenium.* — Jeg er ikke stiv i latinen forresten; men det kaldtes *ingenium.*

Skule jarl (først tankefuld, siden i stigende bevægelse). Håkon skulde være skabt af et andet stof end jeg? Være af de lykkelige? — Ja, trives ikke alting for ham? Føjer ikke alting sig til det bedste, når det gælder ham? Selve bonden mærker det; han siger, at træerne bær togange frugt, og fuglene ruger æg togange hver sommer, mens Håkon er konge. Vermelandsbygden, som han brændte og hærgede, den står og lyser med tømrede huse igen, og alle akre svinger tungt for vinden. Det er som blodet og asken gødsler, der Håkon farer frem i hærfærd; det er som Herren dækker over med grøde, hvad Håkon tramper ned; det er som de hellige magter skynder sig at slette ud hver skyld efter ham. Og hvor let gik han ikke til at blive konge! Han trængte til at Inge skulde dø tidligt, og Inge døde; han trængte

til værn og værge, og hans mænd værnede og værgede ham; han trængte til jernbyrd, og hans moder kom og bar den for ham.

Bisp Nikolas (i uvilkårligt udbrud). Men vi — vi to —!

Skule jarl. Vi?

Bisp Nikolas. Ja I — I da!

Skule jarl. Håkon har retten, bisp.

Bisp Nikolas. Han har retten, fordi han er den lykkelige; — den største lykke er den, at have retten. Men med hvilken ret fik Håkon retten og ikke I?

Skule jarl (efter et kort ophold). Der er ting, som jeg vil bede Gud frelse mig fra at tænke på.

Bisp Nikolas. Så I aldrig et gammelt billede i Nidaros kristkirke? Det viser syndfloden, som vokser og højner sig op over alle berge, så der kun er en eneste tind igen. Opover der klyver en hel slægt, fader og moder og søn og søns hustru og børn; — og sønnen river faderen ned i vandflommen for at vinde bedre fæste, og han vil rive moderen med, og hustru og alle børn, for at vinde op til toppen selv; — thi deroppe er en fodsbred land, der kan han holde sig en time. — Det, jarl, det er visdommens saga og hver vismands saga.

Skule jarl. Men retten!

Bisp Nikolas. Sønnen havde retten. Han havde styrke og lyst til livet; — føj din lyst og brug din evne, den ret har hvermand.

Skule jarl. Til det, som godt er, ja.

Bisp Nikolas. Leg og spil med ord! Der gives ikke godt og ondt, ikke op og ned, ikke højt og lavt. Slige ord må I glemme, ellers gør I aldrig det sidste skridt, sætter aldrig over sluget. (Dæmpet og indtrængende). I skal ikke hade flok eller sag, fordi flokken eller sagen vil dette og ikke hint; men I skal hade hver mand i flokken, fordi han er eder imod, og I skal hade hver den, som står rundt om en sag, fordi sagen ikke fremmer eders vilje. Alt det, som I kan bruge, det er godt, — alt det, som lægger bråte på eders vej, det er ondt.

Skule jarl (ser grublende frem for sig). Hvad har ikke jeg kostet på den kongsstol, som jeg dog ikke rak op til; — og hvad har Håkon kostet på den, han, som nu sidder der så tryg! Jeg var ung og slap min fagre lønlige kærlighed, for at gifte mig ind i en mægtig æt. Jeg bad til de hellige, at der måtte skænkes mig en søn, — jeg fik kun døtre.

Bisp Nikolas. Håkon får sønner, jarl, — se til!

Skule jarl (går over mod vinduet tilhøjre). Ja, — alt føjer sig for Håkon.

Bisp Nikolas (følger efter ham). Og I, I vil lade jer jage fredløs fra lykken alt eders liv igennem! Er I da blind? Ser I ikke, at det er en stærkere magt end Birkebejnerflokken, som står bagved Håkon og fremmer al hans gerning? Han får

hjælpen deroppefra, fra dem — dem, som står eder imod, — fra dem, som var eders avindsmænd fra fødselen af! Og for disse avindsmænd bøjer I eder! Rejs jer, mand; skyd ryg! Hvad fik I ellers eders ubændige sjæl til? Kom ihug, at det første storværk i verden blev øvet af en, som rejste sig mod et stærkt rige!

Skule jarl. Hvem?

Bisp Nikolas. Engelen, som rejste sig mod lyset!

Skule jarl. Og som blev slængt i afgrundens gab —

Biskop Nikolas (vildt). Og skabte et rige der, og blev konge, en mægtig konge, — mægtigere end nogen af de titusende — jarler deroppe! (synker ned på bænken ved drikkebordet.)

Skule jarl (ser længe på ham og siger): Bisp Nikolas, er I noget mere eller noget mindre end et menneske?

Bisp Nikolas (smiler). Jeg er i uskyldighedsstand: jeg kender ikke forskel mellem godt og ondt.

Skule jarl (halvt til sig selv). Hvorfor satte de mig ind i verden, når de ikke vilde stelle det bedre for mig? Håkon har så fast og uryggelig en tro på sig selv, — alle hans mænd har så fast og uryggelig en tro på ham —

Bisp Nikolas. Dølg, at I ikke har slig tro på eder selv! Tal, som om I havde den; sværg højt og dyrt på, at I har den, — og alle vil tro på jer.

Skule jarl. Havde jeg en søn! Havde jeg en søn, som kunde tage al den store arv efter mig!

Bisp Nikolas (livfuldt). Jarl — hvis I havde en søn?

Skule jarl. Jeg har ingen.

Bisp Nikolas. Håkon får sønner.

Skule jarl (knuger hænderne). Og er kongefødt!

Bisp Nikolas (rejser sig). Jarl, — hvis han ikke var det?

Skule jarl. Han har jo godtgjort det; jernbyrden —

Bisp Nikolas. Og hvis han ikke var det — trods jernbyrden?

Skule jarl. Vil I sige, at Gud løj, da han lod jernbyrden lykkes.

Bisp Nikolas. Hvad var det Inga fra Vartejg trøstede sig til at æske Gudsdom for?

Skule jarl. At det barn, hun fødte øster i Borgasyssel, var Håkon Sverressøns søn.

Bisp Nikolas (nikker, ser sig om og siger sagte): Og hvis nu kong Håkon ikke var dette barn?

Skule jarl (farer et skridt tilbage). Almægtige —! (fatter sig). Det er utænkeligt.

Bisp Nikolas. Hør mig, jarl. Jeg er sex og syvti år; det tar til at bære brat nedover bakke nu, og denne sag drister jeg mig ikke til at tage med derover —

Skule jarl. Tal, tal! Er han ikke Håkon Sverressøns søn?

Bisp Nikolas. Hør mig. Det gjordes ikke vitterligt for nogen, den tid Inga var med barn. Håkon Sverressøn var nylig død, og sagtens frygtede hun for Inge Bårdssøn, som da var konge, og for eder, — nå ja, for Baglerne med, kan jeg tænke. Hun fødte lønligt i Trond prests hus, øster i Heggen herred, og ni dage efter rejste hun hjem; men kongsbarnet blev et helt år hos presten, uden at hun turde se til det, og uden at nogen vidste det, undtagen Trond og hans to sønner.

Skule jarl. Ja, ja, — og så?

Bisp Nikolas. Da barnet var årsgammelt kunde det ikke godt dølges længere. Inga røbede da sagen for Erlend af Huseby, — en gammel Birkebejner fra Sverres tider — ved I.

Skule jarl. Nu?

Bisp Nikolas. Han og andre høvdinger fra Oplandene tog barnet, rejste midtvinters over fjeldet med det, og bragte det til kongen, som den tid sad i Nidaros.

Skule jarl. Og endda kan I sige, at —?

Bisp Nikolas. Stor fare kan I vel skønne det måtte være for en ringe prest at fostre et kongsbarn. Straks barnet var født, skriftede han derfor for en af sine overmænd i kirken og spurgte om hans råd. Denne hans overmand bød da Trond lønligt at forbytte barnet, sende den rette kongssøn til et trygt sted og give Inga den urette, om hun eller Birkebejnerne siden krævede kongssønnen.

Skule jarl (oprørt). Og hvem var den hund, som rådede til sligt?

Bisp Nikolas. Det var mig.

Skule jarl. I? Ja, I har altid hadet Sverres æt.

Bisp Nikolas. Utrygt tyktes det mig for kongssønnen at komme i eders hænder.

Skule jarl. Men presten?

Bisp Nikolas. Lovede at gøre, som jeg bød.

Skule jarl (griber ham om armen). Og Håkon er den urette?

Bisp Nikolas. Hvis presten har holdt sit løfte.

Skule jarl. Hvis han har holdt det?

Bisp Nikolas. Trond prest rejste fra landet samme vinter barnet kom til kong Inge. Han foer til Thomas Becketts grav, og blev siden i England til han døde.

Skule jarl. Han rejste fra landet, siger I! Da har han forbyttet barnet og frygtet hævn af Birkebejnerne.

Bisp Nikolas. Eller han har ikke forbyttet det, og frygtet hævn af mig.

Skule jarl. Hvilken af delene tror I?

Bisp Nikolas. Begge dele er lige trolige.

Skule jarl. Men prestesønnerne, som I nævnte?

Bisp Nikolas. De gik med korsfarerne til det hellige land.

Skule jarl. Og ingen har spurgt til dem siden?

Bisp Nikolas. Jo.

Skule jarl. Hvor er de?

Bisp Nikolas. De druknede i Grækerhavet på udrejsen.

Skule jarl. Og Inga —?

Bisp Nikolas. Ved intet, hverken om prestens skrifte eller om mit råd.

Skule jarl. Hendes barn var kun ni dage, da hun rejste, sagde I?

Bisp Nikolas. Ja; og det barn, hun så igen, var over årsgammelt —

Skule jarl. Så er der ingen i verden, som kan lyse op her! (går nogle gange stærkt op og ned). Almægtige Gud, kan dette være sandhed? Håkon — kongen — han, som styrer over alt land og rige, han skulde ikke være den odelsbårne! — Og hvorfor er det ikke rimeligt nok? Har ikke alt held vidunderligt fulgt ham, — hvorfor da ikke også det, at tages som barn ud af en fattig kotkarls hus og lægges i kongsbarnets vugge —

Bisp Nikolas. Mens hele folket tror, han er kongens søn —

Skule jarl. Mens han selv tror det, bisp, — det er det meste af lykken, det er styrkebeltet! (går til vinduet). Se hvor fager han sidder på hesten. Ingen sidder som han. Det ler og glitrer som solskin i hans øjne, han ser udad i dagen, som om han vidste sig skabt til at gå fremad, altid fremad. (vender sig om mod bispen). Jeg er en kongsarm, kanhænde et kongshoved også; men han er den hele konge.

Bisp Nikolas. Og er det kanske endda ikke.

Skule jarl. Nej, — kanske endda ikke.

Af tredie Akt.

Hertug Skule. Kong Håkon, vi må ikke skilles som uvenner dennegang. Alt ondt vil følge på; der vil komme en rædselens tid over landet.

Håkon. Det har landet været vant til gennem slægter nu; men I ser, Gud er med mig; hver fiende falder, som står mig imod. Der gives ikke Bagler, ikke Slittunger, ikke Ribbunger mere; Jon Jarl er dræbt, Guthorm Ingessøn er død, Sigurd Ribbung ligeså, — alle krav, som kom frem på rigsmødet i Bergen, har vist sig magtesløse, — hvem skulde så rædselens tid komme fra nu?

Hertug Skule. Håkon, jeg er ræd, den kunde komme fra mig!

Håkon. Da jeg blev konge, gav jeg eder tredjedelen af riget —

Hertug Skule. I beholdt selv to tredjedele!

Håkon. Altid tørstede I efter mere; jeg øgede eders del; nu sidder I inde med det halve rige.

Hertug Skule. Der mangler ti skibreder.

Håkon. Jeg gjorde eder til hertug; det har ingen mand været i Norge før!

Hertug Skule. Men I er konge! Der må ingen konge være over mig! Jeg er ikke skabt til at tjene eder; jeg må styre og råde selv!

Håkon (ser et øjeblik på ham og siger koldt): Himlen skærme eders forstand, herre. Godnat! (vil gå).

Hertug Skule (træder ivejen for ham). I slipper ikke fra mig på slig vis! Vogt jer, eller jeg siger mig løs fra eder; I kan ikke blive ved at være min overherre længer; vi to må dele!

Håkon. Det vover I at sige mig!

Hertug Skule. Jeg er kommen mandstærkere til Oslo end I, Håkon Håkonssøn.

Håkon. Kanhænde det er eders agt —

Hertug Skule. Hør mig! Husk bispens ord! Lad os dele; giv mig de ti skibreder til; lad mig tage min del som frit kongedømme, uden skat og udredsler til jer. Norge har været delt i to riger før; — vi vil holde usvigelig sammen —

Håkon. Hertug, I må være sjælesyg at I kan kræve sligt!

Hertug Skule. Ja, jeg er sjælesyg, og der er ingen helsebod for mig på anden vej. Vi to må være ligemænd; der må ingen være over mig!

Håkon. Hver træløs holme er en sten i den bygning, som Harald Hårfager og den hellige kong Olaf rejste; og I vil, at jeg skal bryde fra hinanden, hvad de har føjet sammen? Aldrig!

Hertug Skule. Nu, så lad os skiftes til om magten; lad os råde tre år hver! I har rådet længe; nu er min tid kommen. Drag af landet i tre år; — jeg vil være konge imens; jeg vil jævne vejen for jer til I vender hjem, styre og lede alt til det bedste; — det tærer og sløver at sidde stadig på vagt. Håkon, hører I, — tre år hver; lad os byttes til om kronen!

Håkon. Tror I, at min krone vil passe om eders tindinger?

Hertug Skule. Ingen krone er for vid for mig!

Håkon. Der skal Guds ret og Guds kald til at bære kronen.

Hertug Skule. Og tror I så visst, at I har Guds ret?

Håkon. Det har jeg Guds dom for.

Hertug Skule. Stol ikke så trygt på den. Havde bispen fået tale, — dog, nu vilde det være forgæves; I vilde ikke tro mig. Ja visselig har I mægtige forbundsfæller deroppe; men jeg trodser alligevel! — I vil ikke skiftes til om kongsmagten? Ja, ja — så får vi vælge den sidste udvej; — Håkon, lad os to kæmpe mod hinanden, mand mod mand, med tunge våben, på liv og død!

Håkon. Taler I alvor, herre?

Hertug Skule. Jeg taler for min livsgerning og for min sjæls frelse!

Håkon. Da er der lidet håb om frelse for eders sjæl.

Hertug Skule. I vil ikke kæmpe med mig? I skal, I skal!

Håkon. Forblindede mand! Jeg kan ikke andet end ynke eder. I tror det er Herrens kald som driver eder op på kongssædet, I ser ikke, at det kun er hovmod. Hvad er det, som lokker jer! Kongsringen, kåben med purpurbræm, retten til at sidde bænket tre trin over gulvet; — usselt, usselt, — var det at være konge, da kastede jeg kongedømmet i eders hat, som jeg kastede en skærv til en tigger.

Hertug Skule. I har kendt mig fra I var barn, og dømmer mig slig!

Håkon. I har alle sindets ypperlige gaver, kløgt og mod, I er skabt til at stå kongen nærmest, men ikke til at være konge selv.

Hertug Skule. Det vil vi prøve nu!

Håkon. Nævn mig et eneste kongsværk, I har øvet, i alle de år I styrede riget for mig! Var Baglerne eller Ribbungerne nogentid mægtigere end da? I var den modne mand, men landet hærgedes af oprørske flokke; — fik I bugt med en eneste? Jeg var ung og uerfaren da jeg tog rigsstyret, — se på mig — alt faldt tilfode da jeg blev konge; der er ingen Bagler, ingen Ribbunger mere!

Hertug Skule. Det skulde I mindst prale med; thi der er faren størst. Flok må stå mod flok, krav mod krav, landsdel mod landsdel, hvis kongen skal være den mægtige. Hver bygd, hver æt, må enten trænge til ham eller frygte ham. Rydder I al ufred ud, så har I med det samme taget magten fra eder selv.

Håkon. Og I vil være konge, — I, som dømmer slig? I kunde blevet en dugelig høvding på Erling Skakkes tider; men tiden er vokset fra jer og I skønner den ikke. Ser I da ikke, at Norges rige, således som Harald og Olaf rejste det, kun er at ligne med en kirke, som ikke har fået vigselen endnu? Væggene højner sig med stærke støtter, loftshvælven spænder sig vidt over, spiret peger opad, lig gran i skogen; men livet, det bankende hjerte, den friske blodflom går ikke gennem værket; Guds levende ånde er ikke indblæst det; det har ikke fået vigselen. — Jeg vil bringe vigselen! Norge var et rige, det skal blive et folk. Trønder stod mod Vikværing, Agdeværing mod Hørdalænding, Hålogalænding mod Sogndøl; alle skal være et herefter, og alle skal vide med sig selv og skønne at de er et! Det er hvervet, som Gud har lagt på mine skuldre; det er gerningen, som skal gøres af Norges konge nu. Den gerning, hertug, den tænker jeg I lader ligge, thi sandelig, I årker den ikke!

Hertug Skule (nagen). Samle —? Samle til et Trønder og Vikværing, — alt Norge —? (vantro) Det er ugørligt! Sligt melder aldrig Norges saga om før!

Håkon. For eder er det ugørligt; thi I kan kun gøre den gamle saga om igen; men for mig er det let, som det er let for falken at kløve skyerne.

Hertug Skule (i urolig bevægelse). Samle alt folket, — vække det, så det kender sig at være et! Hvor har I slig sælsom tanke fra? Den isner og ildner mig. (udbrydende): I har den fra djævelen, Håkon; den skal aldrig sættes i værk, sålænge jeg har kræfter til at spænde stålhuen på mit hoved!

Håkon. Jeg har tanken fra Gud og slipper den ikke, sålænge jeg bærer hellig Olafs kongsring om panden!

Hertug Skule. Så får hellig Olafs kongsring falde!

Håkon. Hvem vil volde det?

Hertug Skule. Jeg, om ingen anden.

Håkon. I, Skule, I bliver uskadelig på thinget imorgen.

Hertug Skule. Håkon! Frist ikke Gud! Driv mig ikke ud på den yderste rand af stupet!

Håkon (peger mod døren). Gå, herre, — og lad det være glemt, at vi har talt med hvasse tunger ikveld.

Hertug Skule (ser et øjeblik stivt på ham og siger): Vi kommer til at tale med hvassere tunger næste gang. (går ud i baggrunden).

Rimbrev til fru Heiberg.

Dresden, i påske-ugen 1871.

Havde jeg på engang sendt
alle takkens små billetter,
i de vågne vinternætter
sammenskrevne,
sønderrevne,
skulde, lig en snesky spændt
over himlen,
hele vrimlen,
stumpen, strimlen,
hver bemalet
med et magtløst takkens ord,
som et prosa-snefog dalet
over Rosenvængets flor.

Kunde jeg på engang sendt
uden bur af skrift og prent,
alle tankens løse fugle, —
ind dem smugle

skulde jeg, hvor stilhed råder,
under Rosenvængets tag,
der, hvor åndens dunkle lag,
der, hvor skønheds glade gåder
op imod forklaring stunder
og, som knop en forårsdag,
foldes ud i et vidunder. —
Brydes skulde stuens fred,
der min fugleflok slog ned;
lytte skulde børn derinde,
som i skog til jagten fjern; —
bag usynlighedens værn
mine fugle skulde tvinde,
i en anings trillers rad,
    takkens kvad,
kredse let og vinger ryste
om den store seers byste.

    Løse tanker,
    tørre breve
slår ej til; jeg vælger vers.
Over daglig-dækkets planker
    må jeg hæve
synet vidt og rundt fra mers.

Prosa stil er for ideer,
    vers for syner.
Sindets lyst og sindets veer,
sorg, som på mit hoved sneer,
    harm, som lyner,
fyldigst liv jeg friest skænker
    just i versets lænker ... —

Underligt til Danmark bundet
står De altid for mit øje, —
bundet til en dag ved Sundet,
mellem bögekroner høje.
Sol i luften, sol på fladen.
    Sejler-gaden
fures af en blålig krusning;
    sommer-susning,
    født i „Skoven“,
dirrer som et digt foroven.
Det er søndag; glade klynger
    ler og synger;
    både gynger

under ly af kystens skrænt.
    Lyse kjoler
    blinker, soler
sig, hvor klokker og violer
har sit danske tæppe spændt.
    Men derude, —
helt fra nord, hvor Kronborg troner,
indtil syd, hvor fjernt Tre Kroner
    synet raner, —
hvilken rad af ranke svaner,
    hvilken stimmel,
hvilket tog af hvide sejl!
Skude slutter sig til skude;
lysglans i de hvalte klude,
    vimplers vrimmel,
    højdens himmel
ser sig selv i dybets spejl....

Stundom har jeg spurgt mig selv:
    mon vel slægten
engang i sin travle fægten
    og fornægten
sænke skal i glemsels elv
denne skat af geniers nåde?
Skal en tid, hvem afstand døver,
rane, lig en engelsk røver,
denne danske stormagts-flåde?
    Se, vi andre,
farve-, form- og ord-poeter,
    arkitekter,
og hvad vi for resten heder,
vi, som fik det kald at bygge
vore skønheds-skuders rygge
af lidt mer solide lægter,
vi tør ej vor skæbne klandre,
    om vor flåde
ej blir hver en tid til måde.
Mangen klipper, mangen studser,
rigget til med sang og klang,
    får engang
    plads og rang
mellem skibs-Jeronimusser.
Mangt et skrog af form og toner, —
af sin samtid assureret, —
engang, på de våde veje
    havareret,
hales ind i flådens leje,

uden takkel og kanoner,
til de andre Magdeloner.
Der vi prise kan vor lykke,
    hvis en nykke
vore værfters mesterstykke
    venligst sparer
for de herrer antikvarer.

Man har sagt at scenens kunst,
    født og bunden
    kun til stunden,
må, som sæbeboblers dunst,
må, som mørkets meteor,
    blænde, briste,
    for at friste,
    uden spor,
hænders værkers lod på jord.

Sving Dem som en fugl i luften
op fra denne trange tanke!
    Just fordi
Deres kunst er barn af duften,
    af beånden,
    af en stemning,
af person og fantasi, —
ej et værk af sten og planke,
    ej en tanke,
klistret fast med sort på hvidt,
men en alf på skønheds ranke,
hvor den evig gynger frit, —
just fordi den fattes form,
    som med hånden
gribes kan, der sættes dæmning
for hvert bid af ældens orm.

Underfuldt til Danmark bundet
skal De stå for slægters øje, —
bundet til en nat ved Sundet,
under mindets stjerner høje.
Hvilke sagnets syner vide!
    Hele flåden,
    fra fregatten
    ned til båden,
    ser jeg glide
    gennem natten,
langs med landets lune side;

tågen slører sejl og master;
    halvlys kaster
over stang og rå tilsammen
    svanehammen;
hvad i afstand øjet svigter,
    ind man digter;
kvinder, som fra stranden drømmer,
    mænd, som dømmer
efter egen fordrings lov,
slægt, som efter slægt befolker
    kyst og skov, —
synets skønheds-form fortolker
efter skiftende behov.

Og se det er livet just,
    liv i mindet,
det, at stå for folkesindet
ren for æIdens møl og rust, —
det er livet, det, at bøje
eget indhold, åndigt, rigt,
i den form, som folkets øje
kræver for sit eget digt;
    det er livet, —
    mythe-vorden,
vekselfuld som alfepigen,
følge slægten i dens stigen,
følge tiders krav og orden, —
og se, denne lod på jorden
    blir Dem givet.

I en skønheds-fattig tid
har det kvæget mig at følge
Deres færd på kunstens bølge
under sol og medbør blid, —
kvæget mig at stirre did,
hvor i skær af svale nætter
sagnet sig om færden fletter.

Tag, som tak for synets trøst,
råbet af en seers røst;
underfuldt til Danmark bundet
skal De stå for slægters øje, —
bundet til en nat ved Sundet,
under mindets stjerner høje!

Prøver af svenske Forfattere.

Forerindring.

For at lette den Uøvede Læsningen af Svensk anføres her dette Sprogs væsenligste Forskelligheder fra Dansk.

1) Udtalen. Å er det danske aa (å). — Ä det d. æ.

Ej udtales ikke på københavnsk Måde som aj, men Eet høres tydeligt.

U lyden nærmer sig i alle kort betonede Stavelser noget til y, ej som på Dansk til o.

I og Y have sjældnere end på Dansk den åbne Lyd hen til e, ø; de ere sædvanlig aldeles lukte og skarpe, f. Ex. icke, lycka udtales ikke som d. ikke, Lykke.

Også Ö er ofte lukket på Sv., hvor det er åbent på D., f. Ex. töm, Tømme. Således også öj i plöja, flöjet, ikke som øj eller øi i de d. Ord.

D udtales tydeligt i ld og nd, f. Ex. bilda, hända; men udtales ikke foran j i samme Stavelse, f. Ex. i djup djur.

F efter en Selvlyd udtales som v, f. Ex. i af, lif, graf, undt. når t følger på f, som i efter, luft, afton. — fv som v, f. Ex.: lifved, hufvud, öfver, over, äfven, også.

G foran de så kaldte bløde Selvlyde, nl. e, i, y, ä, ö, lyder i alle Hovedstavelser (d. e. sådanne som høre til Ordets Stamme) som j, f. Ex. ger, giver, gift, gynner, ynder, gäst, göra. Derimod høres g i egen, sagen, tåget, drägelig, fogel o. s. v., da g her hører til første Stavelse, hvorimod dog säga udtales säja, sige. — Gj som j, f. Ex. gjorde, gjuta. — Gn efter en Selvlyd udtales som ngn, f. Ex. lugn, stille, regn, vagn. — Naturligvis ikke i mogna, tagne o. s. v., af mogen, tagen. — Rg og lg som rj og lj, f. Ex. korg, Kurv, korgar, svalg, Svælg; undt. helga (istdf. heliga) og helgedom.

H høres ikke foran v og j. Altså hvem, hjelpa ligesom på Dansk.

K foran de bløde Selvlyde udtales i alle Hovedstavelser omtrent som tj, f. Ex. kind, kär, köpa, men naturligvis ikke i naken, märkes, nakenhet. — Kj udtales på samme Måde, f. Ex. kjortel.

L høres sædvanlig ikke i verdl og karl, en Karl, og aldrig foran j i samme Stavelse, som ljus, ljud, ljuf, blid, behagelig. —

Sk foran de bløde Vokaler lyder i Hovedstavelserne som sj, f. Ex. skepp, skön, kanske (naturligvis ikke i buske, tröskel, hvor sk hører til første Stavelse). Menniska, menniskor udtales mennisja, -sjor. Og skj lyder altid som sj f. E. i skjorta, skjuta.

Stj udtales som sj, f. Ex. stjerna.

I nogle få Ord undlade de Svenske sædvanlig at udtale Ende-Konsonanten, f. Ex. är, mycket, litet.

De Svenske bruge aldrig to Selvlyde i een Stavelse. Derimod fordoble de Medlyden, når Ordets Hovedstavelse skal være kort. Altså: hatt, Hat, matt, mat, lönn, Løn-Træet, eller Lønlighed, rönn, Rønne-Træ; men hat, Had, mat, Mad, lön, Løn, rön, Forsøg, ere alle lange.

Tonen lægges ikke altid på samme Stavelse som i Dansken: f. Ex. egentlig, ordentlig, offentlig, ofantlig, predikan have Tonen på anden Stavelse; derimod har den første Stavelse Tonen i: alldeles, särdeles, dylik, deslige, allvarsam, alvorlig, papper, Papir, orolig, obetänksam, olycklig, otålig, og således i Reglen alle Ord med o (det danske u).

2) Navneord (Substantiver). Det sv. Sprog har endnu alle tre Køn; men af Kasus er, ligesom i Dansk, Ejeform (Genitiv) den eneste der særskilt betegnes, altid ved s. Med Hensyn til Flertallet mærkes: Til den åbne (svage) Bøjningsmåde (svarende til danske Ord på e, Flt. er) hører i 1ste Klasse Hankønsord på e, Flt. ar, f. Ex. gubbe, gubbar, gubbarne (-na), undt. Ord på are, f. Ex. läkare, läkare, läkarne (-na); 2 Kl. Hunkønsord på a, Flt. or, f. Ex. gumma, gummor, gummorna; 3 Kl. Intetkønsord på e, Flt. en, stycke, stycken, (undt. öga, öra, hjerta, samt frö, bi, bo o. fl. l., i Flt. ögon, ögonen, öron, hjertan, frön fröna o. s. v.). Til den lukte (stærke) Bøjnm. hører i 1 Kl. Han- og Hunkønsord med Flt. på ar (svar. til d. Ord med Flt. e), f. Ex. häst hästar hästarne (-na), ek ekar ekarna; 2 Kl. Han- og Hunkønsord med Flt. på er, ligesom i D., f. E. vän vänner vännerne (-na), dygd dygder dygderna (således bøjes Ord på het, else og tildels på skap, samt fremmede Ord som natur, fabrik, komedi); 3 Kl. Intetkønsord med Flt. ligt Ekt., ligesom for en stor Del i D., f. E. ord ord orden, land land landen. — Omlyd få i Flt. omtrent de samme Ord som i D., dog med enkelte Afvigelser, f. E. bokstaf bokstäfver, strand stränder, derimod ko kor, klo klor, barn barn; — mus möss.

3) Tillægsordet eller Adjektivet. Når det bestemte Kønsord (Artikel) står foran Tillægsordet, skal dette endes på a både i E. og Fl., i Hunk. og Ik., og på a eller e (efter Vellydens Fordring) i Hank. f. E. det goda barnet, de goda qvinnorna, den gode eller goda mannen.

Uagtet Navneordet har det bestemte Kønsord, sætte de Svenske dog hyppig den eller denne foran, f. E. den konungen som införte Christendomen. Dog antager Navneordet ikke det bestemte

Kønsord, når dermed menes noget Almindeligt, ikke en bestemt særegen Genstand, f. E. han kan rigta naturans förborgade krafter till det mål (d. e. ethvert, hvilket som helst), som mäst öfverensstemmer med hans egna afsigter, — det målet vilde have været et bestemt Mål, hvortil den Talende sigtede.

4) Stedordet eller Pronomen. Den tredie Person i Flt. de bruges aldrig istedenfor den anden Person i Ent. Når derfor de Svenske af en eller anden Grund ikke ville bruge det sædvanlige herren, frun, herrskapet, og ikke kunne sige du eller I, forbi Bekendtskabs-Forholdet ikke godt tillader det, så anvende de ni, I (som Object er, Eder), f. E. derföre skall ni ha pastoratet.

Ofte bruges dess (Gen. Sing. af den, det) istf. hans eller hennes, f. E. gamle Anna, krämpan bleknade dess (hendes) kind, åldren skrynkade dess panna.

Sin henviser ligeså fuldt til et Flert. som til et Ent., f. E. de voro sysselsatte med sina nöjen (Fornøjelser).

Mærk: någon, något, Fl. några; ingen, intet, Fl. inga; endera, ettdera, een, eet af dem; hvilkendera o. s. v.

Af Talordene mærkes aderton, atten, og trettio, 30, fyratio, 40, femtio, 50, o. s. v.

5) Livsord (Verbum). Som i Dansk er der to Bøjningsmåder, idet Datiden (Imperf.) dels dannes ved en tilføjet Endelse (den åbne ell. svage Bnm.) enten ade (med ar i Nutiden), f. E. kalla, kallar, kallade, eller de e. te (med er i Nut.), f. E. böja, böjer, böjde; köpa, köper, köpte; dels dannes ved Selvlydsforandring (den lukte ell. stærke Bnm.) f. E. taga, tager, tog. Det sv. Sprog har endnu i Skrift (i daglig Tale bruges det ikke) beholdt anden Person i Fl. overalt i Aktiv på en, i Passiv på ens, f. E. I kallen, I kalladen, I kallens o. s. v., og første Person Fl. i Imperat. på om og oms, f. Ex. kallom, lader os kalde, kalloms, lader os kaldes. De øvrige små Uoverensstemmelser hindre ikke Forståelsen, og læres let ved Læsningen.

Hjælpeverbet hafva udelades hyppigt, især efter et Bindeord (Konjunktion), f. E. så snart han hunnit anbefalla Drottningen sansning och lugn. Enligt den föreskrift hon fått.

Verbet lära betyder en Formodning, f. E. och lärer (lär) nu din dödsstund vara för handen, og din Dødsstund tør nu være for Hånden.

På Svensk bruges ofte det, hvor Dansken har der, f. E. det finnes ingen nöd, som han icke er öfverlägsen.

Undertiden sættes det istf. att foran en hel Sætning, når dette ellers vilde komme for nærved et andet att, f. E. man kan ej påstå, det svårigheten att förhvärfva i samma mån (Forhold) lärt Norbon att spara. —

Ordet att skilles ofte langt fra Verbet, f. E. jag hade en egen method för att, utan mycken olägenhet, vandra lifvets

steniga väg. Jag hoppas att med tiden finna en förläggare till mina predikningar.

Naar Verbet og det tilhørende Forholdsord (Præposition) adskilles, sættes dette oftere før Objektet end efter samme, f. E. bär in bordet, almindeligere end: bär bordet in. De klädde om sig.

6) Småord eller Partikler. De i efterfølgende Læse-Stykker oftere forekommende Småord ere: antingen-eller, enten-eller; borte, henne; bortom, på hin Side; bredvid, ved Siden ad; då, när, da; ehuru, ihvorvel; eljest, ellers; endast, alene; enligt, ifølge; från, fra; huru, hvorledes; icke ens, ikke engang; ihop, tilsammen; jemte, tilligemed; midt emot, lige over for; nedför, ned ad; nära, næsten; och, og; ock, også; redan, allerede; till dess, indtil; till och med, endog; undan, bort; uppföre, op ad; ur, af; utan (efter en Nægtelse), men; utföre, ned ad; utmed, tæt ved; utom, foruden; utur, ud af; utåt, ud imod, langs med, hen ad; å, på; åt, ad, til, imod; åter, atter; äfven, også; äfvenledes, ligeledes; än-än, snart-snart. —

C. A. Wetterbergh,

född i Jönköping 1804.

Som romanförfattare har han skrifvit under namnet Onkel Adam.

Begyndelsen af „Penningar och Arbete".

I skuggan af de väldiga almarne, som omgifva Stillinge gamla kyrka, ligger en liten graf, som fordom beständigt var prydd med friska blommor; nu har den sjunkit samman och blott ett nära utvuxet C. W., som er inskuret på ett närbeläget träd, gör, att man kan igenkänna platsen mellan denna skog af grafkors och andra prydnader, som är utbredd på gräsmattan. Detta ställe, så ensligt, så dystert och stilla, hade dock sedan ett år varit ett favoritställe för tvenne flickor från den närbelägna prestgården; nu suto dessa flickor der på hvar sin sida om en yngling eller kanske rättare en gosse af omkring nitton års ålder.

— Gråt då inte, min goda Augusta, sade han tröstande till den ena, en blond femtonårig mö, gråt ej så, det smärtar mig djupare än du tror.

— Jo Berndt, jag gråter, ty det gör så godt, svarade flickan och smög sig närmare intill honom. Ack Berndt, det ena syskonet går bort efter det andra; här nere i grafven sofver lilla Carolina, det var blott ett år sedan hon gick ifrån oss — och nu skall du resa — tycker du att allt det der är roligt? frågade hon med ett smärtsamt smålöje. Tycker du att vi skulle sitta glada och nöjda när vår ende bror reser bort, långt bort till vildarna på andra sidan hafvet?

— Är Farbror Thomas då en vilde? frågade Berndt småskrattande; åh nej, så farligt är det väl icke, — om några år så kommer jag igen med Madras-shawlar åt mina vackra systrar och persiska mattor att lägga i pappas studerkammare.

— Jo der skulle de bli vackra, inföll Augusta skrattande, med tobaksaska på de väfda blommorna.

— Men du också är mulen, Stefanie, sade ynglingen, vändande sig till sin andra syster, som tyst, men utan en enda tår i ögat, blickade framför sig och med en aflöfvad qvist ritade figurer i sanden. Hvad tänker du på?

— Jag tänker på hvad det vill säga att vara fattig. Allt, allt hvad den arme älskar, hoppas, vill, måste han lemna ifrån sig; — mellan barn och föräldrar, mellan syskon — ja, mellan menniskorna och Gud tränger sig fattigdomen fram, och hvart hon går i sina trasor, så viker glädjen och kinderna blekna på den arma.

Berndt smålog. — Nåh, sade han, du vill således bli rik, mycket rik!

— Ja det ville jag, inföll flickan med blixtrande ögon, jag ville bli mycket rik — ack, då skulle vi aldrig skiljas mera, vi skulle lefva tilsammans.

— Det vore just rätt hederligt för mig som karl, sade brodren och reste upp hufvudet, något stolt vid tanken att han nära nog var fullvext karl, då han fyllt aderton år — det skulle just vara vackert om jag slog mig ned i ro och lefde af min lilla systers penningar och gick hos henne och slog dank år ut och år in. Om du fick råda, skulle herrar bröder just bli ett präktigt slägte af dagdrifvare.

— Ja, Berndt har rätt, inföll Augusta, en karl skall sjelf skapa sin lycka — det voro skam om en karl skulle bero af en annan än sig sjelf.

Den andra systern smålog bittert.

— Nåh, Stefanie, frågade brodren, har ej Augusta rätt?

— Jo rätt som ett barn eller en engel; med ett ord, det hon säger är rätt öfverallt der et thjerta finns, men ej här på jorden — här äro penningar allt, allt, allt. — Snille, hvartill tjenar snille? då snillen hungra till döds och måste tigga sina smulor af den rika dumheten. — Dygd, hvartill tjenar den? ty man lefver ej af dygd, man klär sig ej med dygd, den låter hvarken köpa eller sälja sig. Och arbete, hvartill tjenar det? se blott på torparne derborta på Thorstensholm, de gå som slafvar i hela sin lefnad och dö i elände, slägte efter slägte; och kom dock ihåg hvilken ofantlig summa arbete som är deras; nej, penningar, det är allt.

— Men Stefanie! afbröt brodren . .

— Afbryt mig icke, inföll flickan med häftighet — vår far, vår stackars far, — i en hel lefnad har han varit fattig och ärlig — och vår farbror deremot — hur har han handlat? och dock är han den enda tillflykt du har för att göra lycka. Kommer du ihåg

i fjol då vår lilla Carolina dog? vi hade ej råd att hemta läkaren — det är dyrt att rädda barnens lif — och man dröjde till dess det var för sent. Så går det alltid; öfverallt hvilar förbannelsen öfver den fattige.

— Och öfver den rike, inföll Augusta — det är väl ej alltid så lyckligt att vara rik heller, eljest ginge väl ej sådana sagor om Thorstensholm.

— Kära Augusta, här är ej fråga om sagor — utan om verklighet, sade Stefanie och reste upp sig stolt. Det var också en Junofigur med mörka blixtrande ögon, som vanligen bibehöllo ett drag af stränghet, men också kunde antaga en innerlighet, en värma, som oemotståndligt drog uppmärksamheten till sig.

— Kära flickor, sade Berndt, hvarföre tänka då så olika beständigt! du Stefanie borde hafva blifvit gosse, så djerf, så stark är din ande, du kan uppoffra allt blott för en idé; men du stackars lilla Augusta, min blåögda syster, du kan offra allt, lycka och glädje, icke för en idé, utan för en menniska, som du älskar. Mannen lefver för en tanke, qvinnan lefver blott för sin man; der ser ni huru det hänger ihop. Nåh väl flickor, återtog han liksom undervisande, ni veten orsakerna hvarföre jag lemnar mitt hem; min far har ej råd att låta mig komma till akademien, han har ej förmögenhet nog att understödja mig i början af en embetsmannabana, han hoppas ej mycket på min lycka der — fastän, tillade ynglingen med förändrad tonvigt, det nog icke hade varit så farligt för den som kan något och vill något — men emedlertid ansåg han sig ej kunna allt det der, och då kom han att tänka på Farbror Thomas, som lär vara en mäkta rik man — och så skref han dit ut och fick efter lång väntan svar, och ett broderligt svar till på köpet: ingen kunde vara mera välkommen än jag. — Nåh, nu reser jag ut till ett land, der man aldrig behöfver frukta för kölden, men får äta apelsinar hela året eller ock vindrufvor och aprikoser.

— Men du glömmer väl ändå inte oss, käre, lille Berndt, sade Augusta och fästade sina mörkblå ögon på gossen, du glömmer väl inte oss i vor enslighet, eller lilla Carolinas graf; eller de der rödmålade husen, som ligga der borta och der våra föräldrar bo?

— Nej, nej Augusta, nej, vid Gud jag glömmer er aldrig, och icke grafven och icke prestgården. Vet ni hvad, flickor? Jag faller på en tanke; jag skall rita af allt det der och i mitt rum, på väggen i min kammare der ute i södern, när solen glöder och palmerna fläkta svalka öfver mitt hufvud, skall jag ofta, mycket ofta, sitta och betrakta mitt barndomshem och tänka på mina föräldrar, på er och på mina barndomsdagar, — de komma aldrig, aldrig mera igen.

Denna tanke tycktes djupt röra den raske gossen, som för att muntra opp sina systrar hittills bibehållit en lugn mine; nu åter då han sade: »de komma aldrig, aldrig mera igen«, trängde en tår ovilkorligt fram i ögonvrån. Augusta såg uppmärksamt på honom, hennes blick var så innerlig, så vänlig: — tack Berndt, tack för

de orden, sade hon sakta, tack för den der tåren, som du så hastigt strök bort. — Nej Berndt, aldrig, aldrig återkomma våra barndomsdar, det kommer en tid, då vi alla skola utkastas som agnar för vinden; du börjar. Lilla Carolina var den enda, som hemifrån gick till ett bättre hem; alla vi andra skola först ut för att strida med vårt öde, kanske digna under dess tyngd eller, tillade hon dröjande, falla.

— Den som har kraft faller icke, sade Stefanie; det beror på vår vilja om vi stå eller falla — ödet kan krossa mig, men ej tvinga mig att falla på knä.

— Åh så stolt, inföll Berndt skrattande, det der är ju rigtigt Napoleontiskt, eller rättare à la Carl den tolfte. Det är skada att du ej har fått tillfälle at gå i fält, du hade, så flicka du är, troligen blifvit chef för en guerilla-corps.

Stefanie krökte läppen till ett förnämt smålöje: — vi få se, kvilket som är bäst, sade hon, men låtom oss ej tala derom nu; mina idéer äro helt andra än edra, jag vill trotsa, men j viljen lämpa er efter, sacka af efter strömdraget och ej kryssa er upp mot vinden, med fara att stormen sliter sönder seglen och vågorna bräcka bogen.

— Ja du har rätt, vi skola ej tvista, ty vi hafva ej många timmar på oss til afsked, sade ynglingen; men mina systrar, vi skola komma öfverens om en sak; låt se det är den 5 September — låtom oss komma öfverens, att vi alla tre den 5 September hvarje år om möjligt göra oss lösa från arbeten, och vi skola då tänka oss tillbaka i vår barndom — ni sätta er här på grafven och tala om mig — och jag skall tänka på er — är det möjligt, flickor, så skola ni vara tillsammans den dagen, äfven om ni bli gifta; det kunde kanske ändå vara möjligt — om icke, så är ändå öfverenskommelsen gjord.

Ja, ja! ropade begge flickorna och flätade sina armar omkring brodrens hals. Ja, sade Stefanie, lita på mig, jag skall minnas dig, min egen Berndt; ty du är dock en stolt yngling. — Och god också, tillade Augusta, och inte ful heller; tänk den der sjömanströjan och den utvikna kragen klär dig rätt väl; han ser rask ut, vår kära bror.

— Åh ja, det är jag också, ingen kan vara mindre rädd än jag. På Gymnasium skulle jag alltid hjelpa de stackars krukorna, än med ett, än med ett annat. Vet ni flickor, det har jag glömt att tala om; jag stod utmed ån, då en pojke, tiggarpojke nemligen, föll deri, i strida strömmen, och strax nedanför är der ett fall. Bytingen skrek och folket skrek; ty ni må veta, det enda hvarut man verkligen får folks hjelp är då man skriker, då är en hvar nog god kristen att skrika med, men dermed är det också slut. Jag skrek inte, utan hoppade i, simmade åstad och det gick galant, ty strömmen hjelpte under och jag hann bytingen inte mer än femu alnar ofvanom fallet. Det var en god sak att få tag i honom, men

nu blef konsten att sprattla emot så att man ej skulle drifva de der femti alnarne, innan man hann stranden; det gick dock och vi kommo i land. Då skrek man igen och sade: den der gossen var rask; men jag tänkte: det vore bättre om ni skrek mindre och hjelpte mig med pojken; ty han var afdånad och tung som en sten, och stort bättre var jag ej sjelf. Men ingen hjelpte till; ty alla beundrade, men ingen ville bli våt. — Nåh väl flickor, jag fick lif i pojken, och dermed är den historien slut.

— Det var en god gerning, sade Augusta; — det var en vacker handling, sade Stefanie. Men fick du reda på gossen? hans stackars mor blef väl glad — du gick väl hem till hans föräldrar och lade sonen i deras armar?

— Åh ja — åh ja visst gjorde jag det, svarade Berndt något dröjande.

— Ack! hur glad skulle du ej vara då du kunde säga: »din son lefver« till den arma modren, sade Augusta.

— Åh ja — åh ja, jag kan ej neka, svarade Berndt, att jag var rätt glad.

— Och, fortsatte Augusta: modren tackade dig.

— Nej Augusta, nu går du för långt; ingen mera än gamla Rector Hult, som i sin gamla grå rock och med händerna i bakfickorna stod ned på stranden, tackade mig; han sade: »tack käre Willner, tack för den gerningen!« Alla de andre sade blott: »det var en rask pojke;« »f-n i den kroppen;« »det var en riktig sik,« och så vidare, allt efter hvar och ens bildningsgrad, förstår ni.

— Men modren? frågade Augusta; gossen hade väl antingen mor eller far i lifvet?

— Jo bevars begge delarne.

— Nåh, hvad sade de?

Berndt satt en stund tyst, innan han besvarade sin systers directa fråga; ändtligen började han: Ser ni flickor, då man är så der mycket glad och dito stolt, så händer det att man får liksom en liten näsknäpp. Man vet t. ex.: nu har du gjort en god gerning, och nu skall du bli rigtigt glad i ditt sinne — jo vackert: det går precist som med Olof Larsson, som häromdagen ute på gärdet sade till mig: när jeg nu mejet ut detta »skåret«, så skall det smaka fint att ta sig »en rök« ur pipan. Han mejade sitt skår och slog sig i ro, men när han tog pipan ur fickan, var hon sönder. Det förefaller mig äfven så med menniskans glädje; hon vet att hon har den på sig, att hon förtjenat den sjelf, men när hon skall begagna henne, så är hon i bitar, det är en söndersprängd fröjd, någonting som måste hopsättas innan det ens kan nyttjas; och på detta sätt sitter man på ålderdomen helt glad åt de hopzinkade bitarne af fordna fröjder.

— Nåh! käre Berndt! Modren? frågade begge flickorna på en gång.

— Jo ser ni, när pojken kommit till lifs, blef min första omsorg att föra honom hem — jag kan gerna säga er sanningen, jag gjorde det inte egentligen för att man skulle tacka mig, fastän jag äfven trodde det; men derföre att de skulle bli glada, riktigt glada, föräldrarne.

— Hvar bor du? frågade jag min lilla trasige pupill. »Vid Katthemmet.« Katthemmet ligger i en aflägsen vrå af staden, just ute i kanten, straxt vid en kärrpöl, som åt det hållet begränsar staden. Jaså, sade jag — jag skall leda hem dig. »Åh det kan han låta bli, jag hittar nog sjelf,« sade pojken. Han sade ej tack, men si det var inte underligt, ty han frös så att själen hoppade i kroppen på honom. Emedlertid vandrade vi i qvällqvisten i sällskap åt Katthemmet till, och efter mycket klifvande öfver lergropar och balancerande på lösa bräder och dylika konster kommo vi till en koja, der det lyste genom hjertat på luckan. Vi trädde in, pojken ruskade sig blott och gick bort och tog plats i spiselvrån. Vid bordet satt en lång karl, klädd i skinnförkläde och i bara skjortärmarne, och vid spiseln satt en qvinna med håret kring fysionomin — det var de hulda föräldrarne det der. Som sagdt är, pojken sade aldrig ett ord. Jag fick således, då jag väl kommit in och ej rigtigt visste hur jag skulle komma ut, presentera mig sjelf. Er gosse har varit i olycka, yttrade jag. — »Jaså — hur då?« frågade mannen och spärrade opp sina röda ögon och stirrade med förvirrad blick på mig. Han föll i strömmen, sade jag, oaktadt jag märkte att mannen var drucken, han föll i strömmen. »Jaså, och då blef han väl otörstig, kan jag tänka.« »Såå, du har varit i strömmen,« sade modren; »hvar har du påsen?« »Jo den tappade jag, mor,« sade gossen. »Jaså, dit elemenskade nöt, jaså du har tappat påsen; jag ska säga honom,« började hon vändande sig till mig, »att Olle der alltid varit en brohängare, alltid har han legat der, i stället att åt sina fattiga föräldrar förtjena en slant — det hade varit lika så godt att du blifvit der du var, din lata krabat.« »Ja, ja vasserra,« tillade mannen, »den der kunde vi gerna vara af med och »trå mig,« ingen duger utan lilltultan, den der är bara en tjufunge som gör oss sorg. Jo se, skall man se,« fortfor han med af ruset darrande stämma; »hör opp noga och hör hvad jag säger — jag är far åt dig och vet du hvad, du blir en tjufracka i dina dar om det får så här gå; men kommer dag, kommer råd, och jag skall skaffa mig en knölpåk och lära dig att dansa masukka, så att det piper efter.« — Adjö, sade jag, som icke fann mannens moraliska föreläsning just uppbygglig — adjö! — »Jaså, han vill gå?« sade mannen, »han tar sig väl en sup, för blöt har han blifvit.« Nej tack, farväl. Farväl sade hustrun och nickade, och jag gick, men hörde medan jag trefvade mig fram i förstugan hur mannen sade: Så fick jag då behålla tåren sjelf. »Men du sade inte en gång tack åt honom.« Hm, hvad var det at tacka för, pojkar ha vi nog af, och en sådan der gymnasistluns har ingen-

ting bättre att göra än att visa sig vara rask. Gudbevars, han springer ända ut till Katthemmet för att njuta beröm och tack; — jag hade inte hjerta i mig att tacka den petinette herrn, som kan tänka blött sig litet, för att se'n få skryta af sitt mod och sin barmhertighet mot de fattige.«

Ni må tro flickor, att jag var litet flat, och jag tog mig ovilkorligt på hjertat och frågade mig sjelf: var det fåfänga eller menskligbet som dref mig ut i faran? — Jag funderade hela qvällen på detta ämne och fann slutligen, att det var instinkt, en ovilkorlig medkänsla, som gjorde att jag hoppade i, och att det hvarken var mod, skryt eller medlidande, utan blott och bart något ovilkorligt, något som alla skulle göra efter, om de ej voro så förbålt förnuftiga och lärt sig att vid hvarje handling på fri hand beräkna hvad den kostar.

— Och hvad heter den tacksamma familjen? frågade Stefanie med satirisk min.

— Jo, det är en arbetskarl som heter Glans, det fick jag sedan veta, och det var hans enda son jag hade äran draga opp ur vattnet, sade Berndt skrattande.

— Att sådane menniskor kunna finnas! suckade Augusta.

— Jo, jo, Augusta, inföll Stefanie, den der englabilden du ser öfverallt är något förändrad och oigenkänlig — menniskorna äro af alla slag, alla möjliga uselheter finnas hos dem, men de kunna dock blifva alla lika goda, blott man förgyller dem; förgyll träd, koppar, bly eller sten, eller tag endast guld, och allt är lika.

— Det der är en helt lös lära, sade Berndt. Ack Stefanie, du går här ute i din enslighet och blir bitter mot hela menniskoslägtet; du skulle känna gamle Rector Hult; man anser honom för en fantast, men äro alla fantaster som han, så önskade jag att hela verlden bestode endast af sådane: så god, så ädel, så verkligt kristen finnes ej mången, och dessutom har han ett klart, redigt hufvud och ordet i sin makt. Ni kunnen ej föreställa er huru öfvertygande han talar, huru en kärlekens ande blickar fram mellan de buskiga grå ögonbrynen, och huru hans buttra ansigte är liksom förklaradt, då han talar om sina favoritämnen; hos honom har jag under hela Gymnasii-tiden tillbragt mina aftnar, och vet jag något, så har jag hämtat det från honom; ty han gjorde allt så klart, så redigt och rent, att jag tyckte mig se det med förstoringsglas.

— Och det var således endast för Rectorns skull, inföll Augusta, som du gick dit? Man har hört åtskilligt om dig och lilla Anna, det der kan du allt säga ännu innan du far.

Berndts ansigte mörknade. Du skall ej fråga mig, Augusta, sade han. Ja flickor, jag håller af Anna, håller oändligt af henne, jag har till och med sagt henne det och hon håller af mig igen; men det får, det kan ej bli något af det der, jag har tagit mitt beslut som en man. Menniskan, säger gubben Hult, kan allt hvad hon vill, och kan hon icke, ligger felet hos henne sjelf — och jag

har kunnat slita mig från Anna, jag gjorde det med föresats, ty nu kan hon bli lycklig med en annan.

— Stackars Berndt, sade Augusta och klappade honom, stackars min egen Berndt, det är bra hårdt.

— Tyst Augusta, låtom oss ej tänka derpå — jag har en gång sagt farväl till Anna, — nu är det slut.

Ynglingen teg några ögonblick; men snart återgick han till sitt förra ämne. — Som sagdt är, Stefanie, gubben Hult har en helt annan åsigt af menniskorna än du, min syster, ty han har varit i beröring med dem, pröfvat ondt och godt och stadgat sin tro; du, Stefanie, har deremot blott uppgjort dig en fantasibild af menniskorna. Du är stolt (jag talar här som gubben Hult skulle tala), du är stolt och tryckt af fattigdom, liksom våra föräldrar och vi alla; nå väl, du ville herrska och du föraktar menniskorna, emedan du tror att de förakta din fattigdom; blefve du rik, så skulle du förakta dem ännu mera — allt det är orätt, kära Stefanie, döm mildt, så dömes du mildt.

— Åh ja, det är just det jag ej behöfver, man får döma mig hur man vill, svarade den stolta, trotsiga flickan och smålog; men din lilla moralkaka kan ändå vara sann och jag skulle gerna vilja känna din Rector Hult, menniskovännen med händerna i bakfickorna. Det är dock kuriöst att sådane der religiösa och moraliska notabiliteter alltid skola vara litet löjliga af sig och tvärt afvika från våra seder: en lärd man har svårt att ha fracken borstad, och är han dessutom en ädel man, så plär han redan här på jorden vara så till vida en engel, att han bär dun på rocken, då han ej kan bestå sig vingar.

Solen hade redan sjunkit ner om horisonten under dessa samtal mellan de tre syskonen, som utvalt den enda qväll, som ännu återstod för deras bror att vistas hemma, för att tala vid honom, kanske för sista gången — alla tänkte det, men ingen sade det. Men när det mörknade mellan träden och blott ett svagt skimmer ännu darrade på tornspirans förgylda kors, reste Berndt sig opp och sade: vi måste gå in — våra föräldrar vilja väl också ega mig en stund. — Ja, flickor, tillade han högtidligt, solen skiner ännu på korset deroppe; låtom oss lofva i denna stund, att i ljus och mörker, i lycka och olycka, alltid vara syskon, låtom oss lofva att aldrig öfvergifva hvarandra, stödja hvarandra, älska hvarandra.

— Ja, ja, Berndt, det lofve vi, ropade begge flickorna; ja, ja.

Det lilla sällskapet återvände till prestgården och inträdde i den såkallade salen, der gubben Willner, komminister i Stillinge, satt i en gammal ländstol, försänkt i betraktelser. Hvar har ni varit barn? frågade han och nickade vänligt åt dem, har ni suttit på Carolinas graf kan jag tro, och talat med Berndt sista qvällen?

— Ja, pappa, svarade Augusta, vi ha lofvat hvarandra evig vänskap.

— Det var ett vigtigt löfte; jag har en gång också gifvit det — Gud låte att det ginge bättre med ert löfte än med mitt. Vänskapen beror ej på oss sjelfve att bibehålla eller låta fara; den beror på den aktning man hyser för den andra; är aktningen rubbad eller vexer der en misstanke in i någon springa, så spränges snart hela vänskapen, den må vara så stark som helst, liksom graniten, i hvars remnor ett träd slår rot; då trädet vexer, klyfves den hårda stenen allt mera. Också är det en död vänskap, och det lefvande förstör det försvarslösa döda.

— Ni har en bitter erfarenhet, pappa, sade Berndt.

— Ja, min gosse, precist så. Min bror och jag svuro hvarandra evig vänskap — men han ville bli rik, han misslyckades här och rymde — han bedrog alla — då var vår vänskap slut. Nåh väl, sedan har han åter betalt allt, han har försonat sig så godt hän kunnat, och nu är han åter min bror och vän — så der vexla känslorna i vårt bröst liksom handlingarne vexla; men barn; det måste så vara.

Gubbens betraktelser hade troligen länge fortfarit, om ej en piga kommit in för att duka bordet. Det finnes vanligen icke något slags folk, som gör mera affär af sig än en prestgårdspiga, som skall duka ett bord. Det gamla slamriga matbordet skall bäras ut midt på golfvet; det är en full mansbörda och med ett förskräckligt buller och bråk släpas det fram, skänken slås opp så att dörrarne smälla mot den stol som står bredvid, duktyget framtages, utvecklas och utbredes, och den goda menniskan springer så många fjet kring bordet, som om frågan vore att ornera det med blommor. Allt detta går väl ändå an, men när hon nu kommer i knifkorgen, gör hon ett sådant väsen, att det behöfs en åskans röst för att bli förstådd; ett helt regemente, som öfvar sig med bajonettfäktning, kan ej göra så mycket buller som en välment landtpiga, som skall taga ut knifvar och gafflar ur korgen; det är, som vore de välsignade matinstrumenterna besatta af en ond ande, om hon blott behöfver ett enda; genom en slags elektro-dynamisk inverkan komma de allihop i en rörelse, som vore det fråga om att ställa dem opp i ett led, eller göra konster à la Döbler.

Den beskedliga Anna Stina på Stillinge prestgård var just en sådan person, och det var således ej underligt att komministerns något långdragna betraktelse bokstafligen afklipptes så snart den beskedliga tjenarinnans hand vidrörde knifkorgen. Det finnes väl ingenting som så komplett bringar oss till oss sjelfva från fantasiens rymder som ett dylikt matbuller.

Ändtligen kom också Mamma in; det var en liten gumma med ett godt barnansigte, fastän blekt och skrynkligt; nu var hon rödare än vanligt; ty hon hade sjelf arbetat med att laga en riktigt ståtlig afskedsqväll åt sin gosse — fat efter fat framsattes — ack! hvad hon menade väl — och skada blott att det fordrades mera för-

måga, än som kommit på hennes sons lott, att vederbörligen göra heder åt hela denna kokta och stekta välmening.

Emedlertid satte man sig. Sjelfva Komministern, som eljest visst icke var raillant af sig, kunde ej underlåta att skratta och säga några roliga ord om »mor«, som gjort sig så öfvermåttan mycket besvär; — och Berndt, som i andanom förskräcktes för den matkurs han skulle genomgå, sade: söta mamma, hvem i Guds namn skall ha allt detta?

— Jo, du Berndt lille, du skall äta dig riktigt mätt min gosse, Gud vet hvar du härnäst får mat, se så ta för dig — jag vet att du tycker om det här. Den goda modren hade också verkligen med fin takt, och på grund af mångåriga studier öfver hvars och ens smak, råkat på idel favoriträtter. Ack hvad det gladde henne, då hon såg sin raska gosse ta för sig af rätterna, han gjorde det för att glädja henne — och hon hade lagat till allt för att glädja honom.

— Ät litet mer, Berndt.

— Nej, søta mamma.

— Åh jo, en liten smula till, min gosse. Herre Gud, du kanske aldrig mera spisar vid dina gamla föräldrars bord — kanske aldrig sitta vi mera så här tillsammans.

Berndt teg, men tog åter en portion, ett svårt prof; ty det kan ofta vara lättare att offra lifvet för dem man älskar, än att för deras skull äta mera än man vill.

— Se så, drick nu litet vin oppe på, sade gumman och tog fram en half vinbutelj ur skänken, vi ha ej mera, min gosse, men det räcker nog till ett glas åt oss hvar.

— Låt oss först komma opp ifrån bordet, sade Komministern, och alla, vanda att lyda »far«, stego opp och knäppte samman händerna. Det var längesedan barnen läste bordsböner högt; men Berndt, som skulle ut i verlden, tyckte att han åter var samma barn som förr och läste med hög och klar röst en tacksägelse till Honom, som ger oss hvad vi behöfva. När han slutat den enkla bönen, glänste hans och de andras ögon af tårar, så djupt hade denna idée gripit dem. Tack mamma för maten, sade han, och kysste sin mor på handen.

— Gud välsigne dig, min egen gosse, sade modren och klappade honom och smekte honom, som om han varit ett litet barn, Gud välsigne dig, var snäll och beskedlig och lydig — lydig mot Gud, tillade hon när hon påminde sig att föräldravården var slut — Gud vet när vi åter träffas; ack tänk på oss.

— Nu är det väl min tur, sade gubben och fattade ett glas — hör på min gosse, och du mor, vi skola dricka ett glas. Din mor sade, fortfor han: Gud vet om du någonsin mera spisar vid dina föräldrars bord. Kom ihåg då du sitter vid rikemans bord, att vi äfven med mindre kunna vara lycklige, och låt ej eländet svälta tio steg ifrån ditt bord, då det svigtar af rätter; lef för alla,

men ej blott för dig sjelf. Se så min gosse — tag dig fram i verlden, och går det illa, så fall dock som en redlig man — då, men ej eljest, får du träffa dina föräldrar — Gud välsigne dig.

Efter detta enda glas var den lilla familjen tyst länge. Man talar om att skålar drickas med hjertlighet och kärlek — så var det här — men det kändes för djupt, och derföre voro talen så enkla och sanna, tacksägelsen blott ett stumt, långt famntag.

Bittida andra morgonen stod vagnen förspänd. Berndt gick opp på kyrkogården och tecknade en vue af prestgården och en liten utsigt af sin systers graf mellan träden, och snart var han åter hos de sina. Alla voro allvarliga och dystra, men ingen fällde en tår, då vagnen körde fram och Berndt helt tvert, utan att yttra mera än »farväl!« slöt sina föräldrar och syskon i sina armar.

Farväl, farväl, hördes från alla håll, en gosse vid grinden bugade sig djupt när vagnen for, och snart hörde man blott bullret af den bortrullande vagnen.

Carl Rupert Nyblom.

Född 1832, professor i Æstetik ved Universitet i Upsala.

Af: **Om den antika konsten och dess pånyttfödelse.**

Vi hafva sett, att det ej lyckades Canova att befria konsten från manierismens fjettrar; han stod ännu till en del bunden af sin tids smak. Det var Thorwaldsen förbehållet att med genialisk kraft bringa till fullbordan, hvad de förre åsyftat och blott till en del uppnått. Med honom lefde den Grekiska konsten upp på nytt i all sin enkla klarhet och ädla kyskhet, såsom Canova sjelf medgaf, då han om sin medtäflares första bild, Jason, erkände, att den framställde »un stile nuovo e grandioso«. Thorwaldsens största förtjenst ligger deri, att han kallat den sedan mera än 2000 år försvunna reliefstilen åter till lif och det på ett sätt, som sedan Phidias tid verlden ej skådat. Genom honom hafva de enda, sanna lagarne för denna stil blifvit framställda såsom eviga ledstjernor för konsten. Den, som sett hans reliefkompositioner, kan af dem se, huru han följer antiken och dock är fullt originell, skapande nytt i Grekernas ande. Högst står i detta hänseende hans berömda Alexanderståg, som bildar ett värdigt motstycke till Phidias stora fris från Parthenon. Men äfven i sina statyer och grupper visar Thorwaldsen samma genialiska fattning af det innersta lifvet i den Grekiska plastiken. Han är alltid enkel och lugn, aldrig passionerad och stormande. Hans figurer ega samma milda höghet, samma naturliga behag som

den äkta antikens gudar, och de bära en otvetydig pregel af oskuld och anspråkslöshet, som gör, att de visa sig stå der lefvande för sin egen och det skönas skull, men icke för att med ett eller annat konstgrepp fånga en åskådare, hvars fantasi behöfver kittlas med ovanliga retmedel, för att han skall kunna njuta af det sköna. Det är just detta sunda, naturliga, från all tillgjordhet så himmelsvidt skilda väsende, som förlänar Thorwaldsens figurer deras oförgängliga, alltid unga skönhet, och som gör, att de på ett friskt sinne verka med en mildt förädlande kraft. Lika stor, som han är i framställningen af den enskilda gestalten, är han äfven i gruppen. Hvar och en känner hans Gratier, hvilka stå lika högt öfver Canovas, som det naturliga och flärdlösa står öfver det konstlade och koketta; hans Amor och Psyche, denna underbare grupp, den oskuldfulla kärlekens renaste uppenbarelse, hvilken just genom sin enkelhet står högt öfver både Sergells nyssnämnde och Canovas i Louvren befintliga framställning af samma ämne; hans Ganymedes, en af den plastiska kompositionens och den harmoniska linieföreningens högsta triumfer. — Men Thorwaldsen eger ännu en annan betydelse: han är en kristen bildhuggare, som förstått att kläda de kristna föreställningarne i klassiska former och derigenom frambragt en skara af plastiska figurer, hvilka bilda en skön motsats mot den antika verld, han äfven kallat till lif. Vi påminna blott om Vor Frue Kirke i Köpenhamn med sina plastiska prydnader, sin gafvelgrupp, föreställande Johannes Döparens predikan, sina apostlar och Kristus kring templets väggar, sin herrliga dopfunt med den knäböjande engeln och sina vidsträckta reliefkompositioner. Särskildt har ingen bildhuggare framställt Kristus så som Thorwaldsen. Kristus har alltid blifvit tänkt antingen som lidande eller lärande. I intetdera fallet är han fullt passande för en ideal bild. Thorwaldsen har tänkt sig honom *efter* uppståndelsen, då han kommer i förklarad gestalt ibland lärjungarne och säger: Frid vare Eder! Detta är ett af de lyckliga grepp, som det endast är tillåtet snillet af första rangen att göra. Med detta grepp kan man i viss mån säga, att antik och kristendom äro försonade.

Johan Ludvig Runeberg.

Född 1804 i Jakobstad i Finland.

Af: *Fänrik Ståls Sägner.*

De två Dragonerne.

Stål så hette en, den andra
Gick i fält med namnet Lod;
Båda liknade hvarandra
Så i kraft som mod.

Fåfängt än i stoftet brottas
Kämpens starka arm,
Fyra blanka pikar måttas
Mot den fallnes barm.

Stum och bister hotar döden,
En sekund blott-öfrig är;
Finns ej mera hjelp i nöden?
Vänta, Lod är der.
Han har kommit, sprängd är ringen
Sluten kring hans vän,
På den fallne aktar ingen,
Allt är strid igen.

En har stupat af de fyra
Se, då såras äfven Lod,
Ögonblicken äro dyra,
Strömvis spills hans blod,
Styrkan re'n hans arm förlåter,
Segerns hopp har flytt;
Då är Stål på fötter åter
Och i kamp på nytt.

Den blef kort, så ryktet säger;
Samma rykte nämner om
Att till Sandels i hans läger
Lod om qvällen kom.
Lugnt med sin medalj i näfven
Steg dragonen in:
»Gif åt Stål en penning äfven,
Eller tag ock min!»

Gustaf Henrik Mellin.

Född 1803 i Revolax prestgård i Finland.

Hellekis vid Venern.

Sedan herrarne språkat en stund med hvarandra, beslöto de använda aftonen att bese Kinnekulles topp. De togo Petrus till vägvisare, klädde om sig i lätta hofdrägter, för att vara obehindrade på vandringen, och begåfvo sig åstad. Först sågo de sig tillbaka öfver den oändeliga slätten, i söder besådd med små kyrkor samt här och der en grön lund eller en blå skogsdunge. Den skogbe-

klädda Billingen upplyfte sig majestätiskt bland de låga slätterna, likasom en simmande hvalfisks rygg öfver vattenytan. Åt öster sågo de en skymt af tornet i Mariestad, som Hertig Carl just höll på att anlägga vid sitt kära Marieholm. Sedan, då de gingo utföre åt andra sidan, sågo de Venerns gränslösa vattenspegel och de trefliga herrgårdarne, vid foten af Kinnekulle. Slutligen kommo de till Myrkeklefs grotta, och stodo öfverst på den snäckformiga häll, som utgör grottans tak. Här låg Hellekis i all sin prakt framför deras ögon. Petrus, som genom herrarnes vänlighet samlat «corasie,» frågade dem, om de visste, hvem som anlaggt herrgården, och, då de uppmmuntrade honom att berätta det, framställde han följande saga, som likväl nu föreläggas läsaren, afklädd alla de prydnader af Latinska och Grekiska verser och målningar ur Virgilius och Homerus, hvarmed Petrus utstyrde densamma.

Den sköna Kinnekulle upplyfter sitt mörkblå hufvud öfver Vestergyllens slätter, lik en ofantlig våg, som uppstigit ur Venerns djup, och på en allsmäktig vink förstelnat vid stranden. En jätte, vid namn Hälle, hade fordom sitt näste på toppen af berget, derifrån han hvarje natt drog ut att röfva på slätten rundt omkring. Hvar och en, som vågade bestiga höjden, blef af den förtörnade bergsbon utan skonsamhet slungad utföre någon af ättestuporna, som omgåfvo hans boning. I synnerhet plägade han kasta offren för sin vrede i en djup dal, som ligger just under sjelfva knappen af kullen, och kallas Sprängstaden. Aldrig hade någon mildare känsla rört hans otamda bröst, och hans högsta vällust var mord och våld. Men en morgon, då han just höll på att rusta sin förfärliga båge och slipa sina pilar mot berget, såg han en båt sväfva förbi ute på sjön, och i båten satt en ensam qvinna, som slagit ut sitt långa hår, i hvars yppiga lockar vinden blåste som i ett segel. En ofantlig örn sväfvade i detsamma högt öfver qvinnan och fäste på henne sina gullgläusande blickar. Hälle reste sig upp, lade en pil på sin båge, och det hvinande skottet fällde den väldiga skykonungen liflös i sjön, Den seglande upplyfte då sitt hufvud, och hennes ansigte kastade ett klart sken rundtomkring. Hälle kände igen henne för den undersköna hafsfrun Kisa, som rådde vidt öfver de närgränsande vattnen. Glansen, som strålade från hennes ansigte, väckte i den vildes sinne en honom förut obekant känsla. Han gick ned till Stranden och sträckte i bedjande ställning sina armar utåt fjerran; men hafsfrun nickade vänligt, i det hon försvann vid en ö, bland hvars täta skogar hon hade sitt hemvist.

Nu öfvergaf jätten att härja sitt grannskap och satt i stället dag och natt på sitt berg, blickande utåt Luröu. Men, när han hade suttit så i nio år, beslöt han att söka hafsfrun och se, om hon lefde. Han byggde sig om vintern en präktig drake och begaf sig en vårdag åstad; men, när han kommit en fjerdingsväg ut i sjön, mötte honom en förfärlig storm, som slungade hans fartyg tillbaka och krossade det mot klipporna vid foten af Kinnekulle.

Men jätten byggde sig derefter en bättre drake och afseglade åter våren derpå. Den gången seglade han två fjerdingsväg, innan hans skepp kastades tillbaka och förstördes af stormen. Han byggde så ett nytt, allt bättre fartyg, hvarje år, och hann för hvar gång en fjerdingsväg närmare den efterlängtade ön, som låg på nio fjerdingsvägs afstånd från hans strand. Slutligen, den nionde våren, var han ön så nära, att då stormen, som vanligt, öfverföll honom, han kunde gripa tag i en stor ek, som stod vid östranden; och då draken begrafdes af böljorna under honom, svängde han sig sjelf i land. Der mötte honom otaliga troll och vidunder, med hvilka han måste bestå hårda strider. Till slut uppnådde han likväl en höghvälfd grotta, beprydd med härliga bilder af pärlor och ädelstenar. Det var Kisas sal, och hon mötte der sin dristiga friare med en skål full af kostelig dryck.

I nio år blef Hälle hos Hafsfrun. Då blefvo hennes undersåtare upproriska, emedan hon älskade fremlingen framför dem: de ville förhärja hela ön, nedrifva hennes sal och begrafva henne på hafsbottnen. Men Hälle timrade åter en drake och förde sin brud hem till sitt berg, och byggde der en gård, som han kallade Hellekis efter dem båda. Hafsfrun vågade sig aldrig mer ut på sjön till sitt hafsfolk, som stodo efter hennes lif, sedan hon öfvergaf dem; men Hälle byggde henne en grotta på Kinnekulle, lade en ofantlig snäcka till tak öfver den, och öppnade en klar källådra derinne. Denna grotta kallas Myrkeklef.

Herrarne funno sig roade af Petri saga och betraktade från taket af grottan med förtjusning den sköna utsigten, som Petrus visade dem.

Fredrika Bremer.

Född 1801 i Åbo, död 1865.

Af: Förhoppningar.

Tidigt beröfvad mina föräldrar, utan syskon, vänner eller slägt, stod jag ännu i verlden så ensam och så öfvergifven, att jag utan en innerlig förtröstan till himmelen och ett naturligt lyckligt lynne ofta nog bordt önska lemna denna snöda verld; men nu hade jag ända hitintills nästan beständigt hoppats på framtiden, och derunder af instinktlig känsla att så var det bästa, snarare än af filosofi, nedtryckt alla för mycket lifliga önskningar för det närvarandes trefnad, då de så helt och hållet voro i strid med möjligheterna. Men sedan någon tid var det ty värr annorlunda med mig; jag kände, och isynnerhet denne afton kände jag mer än någonsin ett outsägligt begär att hålla af någon, . . . att ha hos mig en vän, . . .

en vän som, ... som vore ... kort sagdt en vän som vore (för mig jordens högsta lycksalighet) min maka, min älskade, min tillbedda maka! O hon skulle trösta mig, hon skulle fröjda mig! hennes ömhet skulle i den fattigaste koja göra mig till en konung! Att mitt hjertas ömme låga ej skulle hindra den trogna varelsen att vid min sida frysa ihjäl, blef mig snart under ofrivilliga rysningar klart och känbart. Mera betryckt än någonsin, steg jag upp, och gick några slag (det vill säga två steg fram och så högerom återmarsch) på min̄ kammare. Känslan af min belägenhet följde mig som skuggan på muren, och för första gången i min lifstid kände jag mig modfälld, och kastade en mörk blick framåt min dystra framtid. Jag hade inga gynnare, kunde derföre på lång tid ej vänta någon befordran, således intet eget bröd ... ergo ingen vän — hustru menar jag.

»Men hvad i Herrans namn,« sade jag än en gång allvarsamt till mig sjelf, »hjelper det att grubbla?« Jag sökte än en gång med all makt slå bort mina ängsliga tankar. — »Om ändå någon christen själ ville komma till mig i afton! hvem som helst det vara må; — vän eller fiende, ... allt är bättre än denna enslighet. Ja till och med om det vore en innevånare af andeverlden som öppnade min dörr — han vore välkommen! Hvad var det? Tre slag på dörren! Jag vill väl icke tro« ..., åter tre! jag gick och öppnade! der var ingen. Blåsten allena for tjutande upp och ned i trapporna. Skyndsamt stängde jag igen dörren, stack händerna i fickorna och gick en stund trallande öfverljudt. Några ögonblick derefter tyckte jag mig höra en suck! .... jag teg och lyssnade, ... åter suckades ganska tydligt, ... och ännu en gång så djupt och så jemmerligt, att jag med hemlig ångest ropade: »hvem är det?« Intet svar ....

Jag stod en stund begrundande hvad detta väl månde ha att betyda, då ett förfärligt kattrakande i trapporna, som jag tyckte ifrån vinden ända ned i källrarna, och som slutades med en förskräcklig dunk mot min dörr, gjorde slut på min obeslutsamhet. Jag tog ljuset, en käpp och gick ut. I ögonblicket som jag öppnade dörren, blåste ljuset ut. Jag såg något gigantiskt hvitt skymta emot mig, och kände mig hastigt omfattad af ett par starka armar. Jag ropade på hjelp och stred så tappert för att komma lös, att både jag och min motståndare slogos omkull på golfvet, dock så att jag kom öfver honom. Som en pil steg jag upp och ville springa ut för att skaffa ljus, då jag stapplade öfver något gud vet hvad, ... (jag tror nästan att någon tog fatt mig i benen); lika mycket, jag föll för andra gången, slog hufvudet mot bordshörnet och förlorade sansningen, under det jag i mina öron hörde ett förargligt buller som mycket liknade gapskratt.

Då jag åter slog upp ögonen, möttes de af ett bländande ljussken. Jag slöt dem åter, och lyssnade till ett oredigt sorl omkring mig, — öppnade dem ånyo helt litet, och sökte urskilja föremålen som omgåfvo mig, hvilke förekommo mig så gåtlika och underbara, att jag nästan fruktade att mina sinnen voro förvirrade. Jag låg på en soffa, och , . . . nej jag bedrog mig verkligen icke, — den söta flickan, hvars bild oupphörligt sväfvat för min tanke hela aftonen, stod verkeligen bredvid mig och baddade, med ett himmelskt uttryck af deltagande, mitt hufvud med ättika. En ung man, hvars ansigte föreföll mig bekant, höll min hand mellan sina. Jag urskiljde äfven den tjocka herrn, en mager dito, frun, barnen, och i aflägsen skymning såg jag skymta thebordets paradis; i korthet, jag befann mig genom något obegripligt ödets hokus pokus midt ibland den famille, som jag för en timma sedan med så lifligt interesse betraktat.

Då jag fullkomligt återkom till sansning, omfamnade mig den unga mannen flera gånger med militärisk häftighet. »Känner du då ej igen mig?« utropade han, stött att se mig så statue till själ och kropp. »Har du då så alldeles glömt August D***, hvars lif du så nyligen frälst med fara af ditt eget? Som du så tappert fiskade opp med risque att sjelf för alltid dröja i fiskarnes ointeressanta sällskap? Se här min far, min mor, min syster Wilhelmina!« Jag tryckte hans hand, och nu omfamnade mig äfven föräldrarne. Med ett dugtigt slag af knytnäfven i bordet utropade nu Augusts far: »Och derföre att ni frälst min sons lif, att ni är en i botten hederlig och bra karl, att ni svälter sjelf — för att ge andra äta, ... derföre skall ni ha pastoratet i Hal . . . . Ja, ni skall bli kyrkoherde, sägar jag, ... jag har jus patronatus, må ni veta!«

Jag var alldeles ur stånd att begripa, tänka eller tala på en lång stund, och innan genom tusende förklaringar allt kom till förklaring, hade jag ej redigt fattat något annat än att Wilhelmina icke var . . . . at Wilhelmina var Augusts syster.

Han hade samma afton kommit hem från en resa i sjömätningscorpsens ärender, under hvilken händelsen förlidna sommaren förskaffade mig den lyckan att rädda honom ur en fara, hvaruti ungdomshetta och öfvermod störtat honom. Jag hade sedan denna händelse ej sett honom, och förut endast flygtigt gjort hans bekantskap, vid Akademien druckit duskål och sedan glömt min kära bror.

Han hade nu, med ungdomens lätt uppdrifna enthusiasm, berättat för sin famille denna tillfällighet, samt hvad han för öfrigt både visste och icke visste om mig. Fadern, som hade ett pastorat att ge bort, och som (hvilket jag sednare fick veta) från sitt fönster gjort några barmhertiga anmärkningar öfver mina magra middagar, beslöt, bestormad af sin sons böner, att höja mig ur fattigdomens sköte på lyckans höjd. August förtjust ville på stund och timma förkunna mig min lycka, och för att med detsamma till-

fredsställa sin älsklingsvurm att göra upptåg, ger han sig tillkänna i min trappa på ett spöksätt, hvars följd för mig blef en stark ehuru ej farlig contusion vid tinningen, och den oförmodade flyttningen öfver gatan, från djupaste mörker till klaraste ljus. Tusende gånger bad mig den goda ynglingen om förlåtelse för sin obetänksamhet; tusende gånger försäkrade jag honom, att det icke ens var värdt att tala om den lapprisknuffen. Och i sanning var pastoratet en balsam, som hade kunnat göra en större skada okänbar. — —

Sedan jag af Wilhelminas vackra hand emottagit två koppar thé, hvartill jag nästan fruktar att jag i distraction tog ännu mera skorpor än min förträfliga patron, steg jag upp för att taga afsked. Man ville nödvändigt behålla mig qvar i huset öfver natten, men jag blef vid min föresats, att under tacksägelser till mit ödes högre ledare i mitt gamla logis tillbringa den första lyckliga natt.

Alla omfamnade mig ånyo, och jag omfamnade nu alla så rätt af hjertans grund, äfven Wilhelmina, på erhållen nådig tillåtelse likväl. — »Det hade varit så godt att jag låtit bli det,« tänkte jag sedan, om det skall vara för första och sista gången; August följde mig tillbaka.

I mitt rum stod min värd, midt ibland kullslagne stolar och bord, med uppsyn midt emellan regn och solsken; på ena sidan drogs munnen med ett horribelt småleende upp till örat, på den andra kröp den af förargelse ned mot isterhakan; ögonen följde samma directioner, och det hela hade utseende af ett ryckverk, tills den ton, uti hvilken August antydde honom att lemna oss ensamma, förvandlade alltsammans i den aldravänligaste grinmine, hvars auctor under ödmjuka bockningar ändteligen försvann bakom dörren.

August var i förtviflan öfver mitt bord, min stol, min säng, m. m. Jag hade möda att afhålla honom, från att gå och prygla upp värden, som ville ha penningar för ett sådant näste! Jag måste ställa honom tillfreds med en helig försäkran, att dagen derpå ofördröjligen flytta till ett annat ställe. »Men säg honom väl, bad August, innan du betalar honom, att han är en skurk, en ockrare, en prejare, en .... eller om du vill, så skall jag« , ... — »Nej, nej bevars! afbröt jag honom; låt mig göra, var i god ro.«

Sedan min unga vän lemnat mig, tillbragte jag lyckliga stunder, med att tänka på mit ödes förändring, och att derför innerligen tacka Gud. — —

Två år sednare satt jag en höst-afton vid spiselden i min kära prestgård. Bredvid mig satt min lilla älskade hustru, min söta Wilhelmina, och spann. Jag ville just för henne läsa en liten predikan, som jag nästa söndag ämnade hålla, och af hvilken jag hoppades mycken uppbyggelse för både henne och församlingen. Under det jag bläddrade uti den, föll ett löst blad ut. Det var papperet, på hvilket jag samma afton för två år sedan, i en vida skild belägenhet upptecknat mina ljufva och sorgliga tankar. Jag visade det åt min hustru. Hon läste, smålog med en tår i ögat,

och med en liten skälmaktig min, som jag tror är henne allena egen, tog hon pennan och skref på bladets andra sida:

»Auctor kan nu af sin belägenhet göra gudskelof en teckning i fullkomlig motsats med den som han i en sorglig stund gjorde öfver en olycklig, som då var han sjelf.

Nu är han ej ensam, ej öfvergifven. Hans tysta suck besvaras, hans hemliga bekymmer delas af en ömt tillgifven maka. Han går, hennes hjerta följer honom; han återkommer, hon går leende emot honom; hans tår rinner ej obemärkt, den torkas af hennes hand, och hans leenden återstrålas i hennes; för honom plockar hon blommor, för att kröna hans hjessa, för att strö på hans väg. Han har famille, tillgifna vänner, och räknar till sin slägt alla dem som inga ha. Han älskar, han är älskad, han kan göra lyckliga, han är lycklig.«

Carl Jonas Ludvig Almqvist.

Född 1793 i Stockholm, öfvergaf Sverige 1851. † 1866.

Oxen och kon.

. . . . Den som har sinne för naturens fysionomier, bör engång riktigt betrakta oxens och kons profiler, huru de föra sig och kasta ögonen. De äro gestalter, som hafva en underbar prägel af aktningsvärdhet. De se icke glada ut, ej heller melankoliska, sällan onda, men likväl också icke skämtsamma. De äro gravitetiska, och förekomma alltid som gingo de i värf. De icke blott äro af en stor ekonomisk användbarhet, men bära ock på sig hela uttrycket deraf — äro skepnaden af sjelfva den jordiska nyttan. Man kan icke se någonting mera värdigt, mera embetsmanligt, än den anblick en oxe företer i hela sin gång, sättet att bära hufvudet och blicka omkring sig. Om någon tror dessa ord innebära ett skämt, så bedrar han sig. Härmed är intet löje kastadt eller åsyftadt öfver embetsmannalifvet, eller på det, som man i verlden benämner »kallet.« Jag hyser för allt detta en så oskrymtad aktning, som någon kan och bör. Och ehuru jag har ett öga för naturens konfigurationer, så är dermed hos mig ingen känsla af åtlöje förenadt öfver några af dessa gestalter. Tvertom, jag betraktar oxen och kon med en liflig rörelse. Jag finner en utmärkt och naiv tafla af »det i sitt kall gående,« »det under ålagd pligt (utan afseende på pligtens högre rättmätighet) sig subordinerande,« »det i jordisk mening värdiga, det ordentliga, stadiga, maxim-enliga, medelåldriga (d. v. s, icke ungdomliga och icke heller ålderstegna)«. Betrakta denna oxe, som står framför dig och idislar, och ser så obeskrifligt tankfull ut, men på hvilken du likväl tycker, när du ser honom närmare i ögo-

nen, att han tänker på alldeles ingen ting. Betrakta denna allvarsamma, förträffliga, holländska ko, som begåfvad med ett utomordentligt juver, står stilla och låter mjölka sig och derunder ser uppåt rymderna med de mest resonabla blickar. Rätt som det är, gör hon någonting i grannskapet af mjölkningsprocessen, men hon gör äfven detta med ett orubbligt lugn och samma högtidlighet, som då man lemnar en skyldig gärd åt samtid och efterverld. Om dessa väsendens värde således å ena sidan är stort, så finnes deremot hos dem ej ett drag af grace, ingenting af qvickhet, och intet af det lifliga, charakteristiska undanvikande för föremål, som tillkännagifver en inre fjäder, ett elastiskt lynne; det vi sågo hos fisk och fågel. Kon och äfven oxen äro visserligen stundom rädda, men de gå då tillväga med en tafatthet, ett hyppjande, en tyngd. Det är just så graviteten bär sig åt, när den faller ur gravitationen, och ingenting ger en ömkligare anblick, än då det förlorar jemnvigten, hvars hela sak består i att just hafva jemnvigt. Få naturscener äro så talande, som det öfver allt gängse sätt, hvarmed kor springa undan för resande, när de befinna sig på en väg. Om kon står på den högra renen, och en nalkas, så ger hon tillkänna häpnad och behof att akta sig; men den enkla saken, att stå stilla på sin sida och låta allt aflöpa utan något vidare, det är för henne en omöjlighet. Att springa undan rakt fram i en sträcka (såsom fåren göra) tyckes också strida emot hennes värdighet eller envishet: hon vill nödvändigt bibehålla sin plats. Med mycken ifver begifver hon sig derföre öfver till den andra renen, eller vägens motsatta sida, och gör det med fasoner, som visa den fullkomligaste frånvaro af behag. Hvad större säkerhet eller fördel hon vill finna på den andra renen kan väl icke upptänkas, men nogaf, det är afgjordt 1:o att hvar och en, som åker fram på vägen, måste vara en ovän, för hvilken det är nödigt att akta sig — 2:o att om hon i mötets ögonblick befinner sig på den högra sidan, skall hon, kosta hvad det vill, öfver till den venstra, och tvertom — samt 3:o att hon just genom detta sitt undanhyppjande utsätter sig för den enda fara, som af mötet kan uppstå, och ej sällan af den förbiresande får stötar, som icke inträffat om hon hållit sig der hon var. Man skrattar vanligtvis åt hennes dumhet, och kallar den ko-qvickhet. Oxen i sin qvickhet bär sig väl ej alldeles så dumt åt, men när det händer honom att bli rädd, som nog inträffar, slår det honom aldrig felt att vara maladroit (förlåt mina franska ord, de passa här); man kan dra vexel på att han, af alla utvägar att hjelpa sig, väljer, om icke den sämsta, åtminstone den fulaste. Jag har dröjt vid dessa anmärkningar, emedan de utgöra naturdrag, hvarmed Gud hemlighetsfullt, men dock tydligt för den, som det roar att se, uttalar några af sina högsta mysterier. Man ser i dem, hieroglyfiskt, den underbara verldsställning, hvari det jordiskt aktningsvärda, det perfekta, det ordentliga befinner sig. Det, som har Systematik till sitt hufvudmål, bär sig endast så länge och så vida som det ser

sig i Systemet: — minsta grand på ena vågskålen, den sjunker och hela verket är stördt. Det, för hvilket den yttre ordningen är saken sjelf, har sig förträffligt så länge allt fortfar i den ordningen; men af en inre oöfvervinnelig instinkt att onödigtvis rädas för all framfart i verlden, bråkar det tillvägs och utsätter sig just härigenom för vådor, som icke annars inträffat; och alldrig är det olyckligare än när det skall hjelpa sig. Ingen har plötsligen så alldeles mistat förmågan att dra sina raka streck, som den, hvilken förut dragit dem efter lineal, men nu i hast blifvit sin lineal beröfvad; och den, hvilken det så till sägandes ex officio just tillhör att alldrig vara förlorad, händer det företrädesvis att ett, tu, tre stå der.

Johan Henrik Thomander.

Född i Fjelkinge i Christianstads län 1798, † 1865 som biskop i Lund.

Tal vid studenttåget 1843.

»Vi hafva i de lifligaste färger sett för oss tecknas afskedets smärta. Ehuru bitter den må vara, är det dock icke rätt att mannen låter öfverväldiga sig af en dyster sinnesstämning. Må det tillåtas mig att löna den sista talarens exempel ur vår historia med ett annat, som för öfrigt icke har någon märkvärdighet. Den första Oldenburgaren, som regerade öfver de tre nordiska rikena, företog sig, som bekant är, för omkring 370 år sedan, en romareresa. Han förde då med sig 150 hästar. Det var på den tiden rätt hederligt, numera är det en mera lätt sak att fara åstad med 150 hästars kraft; man ser således, att den nordiska kraften, åtminstone i detta hänseende, måtte vara i ett starkt tilltagande. Resan behagade den förnäme pilgrimen väl; han blef på det förbindligaste emottagen hvar han framfor. Från Comersjöns förtjusande stränder kommo till och med sköna ungmör den andäktige resanden till mötes med sång och musik och med en anrättning, nästan ännu tarfligare än denna dagens: den skall ha bestått af bara vin och hvetebröd. Men då han hade intågat på Vaticanen i Rom, och påfven förmärkte, att kungen kunde intet latin, påstår Hvitfeld, att hans helighet »forundrade sig storligen, att slik en väldig herre icke hade studerat«. Vi hade väl samtligen stått oss bättre hos hans helighet i den delen. Böckerna äro nu för tiden vida flera än då, deras antal har stigit ännu starkare än hästkrafternas, och hvad värre är, ännu har icke den ångmachin blifvit upfunnen, som kunde hjelpa oss att genomläsa dem alla. Vi arma läsemästare ha derföre hitintills måst förhjelpa oss fram så godt vi kunna i vår vedermöda, medelst en annan upfinning, nemligen arbetsfördelningen, allt efter hvars och ens större eller mindre hästkrafter och

hästminne. En bok gifves der dock, som på hvar och en fått bevisa sin svettdrifvande förmåga; vetenskaperna förkofra sig så hastigt nu för tiden, att man icke kan vara säker på hvad boken heter i dag; i den tiden då jag gjorde hennes bekantskap, hette hon grammatika, och vi ha nämnt henne med aktning en gång förut under den gamla firman. Bland det första, hon lärde oss, var, såsom vi i vår menlöshet funne besynnerligt nog, att deklinera. Deklinera kan vara en god sak, åtminstone är det något, som måste genomgås; men det är visst och sannt, att de framsteg man gör blifva icke förvånande, om man ideligen deklinerar. Man bör således i god och läglig tid vara betänkt på att äfven konjugera; men man skall konjugera rätt och regulariter, utan alla grammatikalfel, ty grammatikalfel skulle bara bekymra läsemästaren. Grammatica latina, den grammatikan, som gjorde kung Christian den förstes olycka i Rom, hade förr i verlden fyra reguliera konjugationer; i reformernas tid kan man icke veta huru många den får hädanefter. Den första hette *amare*, den andra *docere*, den tredje *legere* och den fjerde *audire*, det var hvad man lärde konjugera då för tiden. Att älska hvarandra, undervisa hvarandra, läsa hvarandra och lyssna till hvarandra, torde ännu i dag icke vara så oäfna konjugationsexempel. Vi arme läsemästare kunna intet bättre och enfaldigare önska, än att nordens trenne folk, som till ursprung, tungomål, luftstreck, bildning, meningar och seder äro så beslägtade, att de, som alle hafva en moder, såsom en af våra gäster så sannt anmärkte, måtte af grammatikans oskyldiga exempel allt mer och mer lära sig dessa fyra konjugationer. En skål för de nordiska folkens kordiala, intellektuella, litterära och societära närmande till hvarandra!«

Erik Gustav Geijer.

Född på Ransäters Bruk i Wärmland 1783, prof. i Historien 1817, † 1847.

Utaf: „Minnen“.

Jag tackar Gud för de bästa föräldrar. Minnet af den lyckliga fläck, som deras hulda vård helgade, ligger som ett solsken i mitt bröst. Det är den fristad i mitt innersta inre, der jag tycker ungdoms-källan ännu sorla. Allt hvad vårens grönska har saftigt, hvad skogens skugga har svalkande, den friska böljan har vederqvickande — lukten af granris och blomster — landtluft, morgonluft — allt detta lefver och är närvarande i detta minne; och stadslif, kammarlif, böcker oändligt, hela dammet på den lärda stråkvägen har icke kunnat utplåna det. Det väller fram ur sanden, som en

springbrunn i öknen. Jag omför det med mig, och är en ungdomsnarr med grånande hår.

Min hembygd har det lyckliga och egna, att till en stor del ännu alltid vara ett nytt land. Man skulle ej tro, att det var så länge sedan Olof Trätelja der först satte yxan till skogroten. Han går der än i dag. Landet hör till den Norrländska naturen. Man ser dess grundritning af vatten och berg; långsträckta vattendrag och dalar, från hvilka smärre sidogrenar förlora sig in åt bergen; emellanåt skog; utefter hvar större åbrädd eller sjöbrädd bygd; in i skogarna många spilda vatten, torp, sätrar, aflägsna fisken, svedjefall, kolmilor, grönskande stigar, som utmärka böndernas vintervägar. I största delen af landet har först *jernet brutit bygd*. Hamrar klappa i de större och mindre vattendragen. Der jag är född, voro vid en liten å, som från en skogs-sjö faller i *Klara elf*, tre jernbruk inom en fjerdingsväg. Der var ett friskt lefverne om vintern. Jernbruk och nordisk vinter höra tillhopa. Det är *deras* vackra årstid. Midt i sommarhettan äro Vulkans söner, pustande vid härden, en bedröflig anblick. Men om vintern bjuda de och deras omgifning ett skådespel af det hårdaste arbetes munterhet. Dessa lågor utur djup af snö; det under hvalf och pelare af is framforsande vattnet; de tunga, vidt skallande hammarslagen, som i en natur, frusen till hvila, visa att menniskan är vaken; senkraft och svett i köld och drifvor; kol- och tackjerns-körare i långa rader, med rimfrost i skägget; hästarna gnäggande med varma skyar ur näsborrarna; hvimlet af folk och bestyr: det är en tafla att se, det är en tafla att lefva! Hur mången dag har jag ej sett detta — en med i hvimlet, bland skator, sparfvar och barn! Hur mången qväll har jag ej betraktat de ur smedjan uppstigande eldqvastor och följt de irrande gnistorna, tills de slocknade i den mörka rymden!

Likväl är jag uppfödd i en vrå af verlden. Det är med ett slags hem-nöje jag ännu alltid kommer ihåg, att knappt en fjerdingsväg från mina föräldrars bostad *vägen* var slut. Det var, för den som blott kan åka i vagn, ändan på den odlade menskligheten.

Det är besynnerligt att blott föra med sig det grundligaste intryck af lycka från 80- och 90-talen i förra seklet, då verlden skakades i sina grundfästen, så att den bäfvar än. Man kände det ej i den nämnda ändan af verlden, eller betraktade skådespelet såsom jag eldqvastarne ur smedje-skorstenen. Krig och hvälfningar på vederbörligt afstånd låta njuta sig som en efterrätt vid en middag. Märkligt, hvad man då kan utstå. Man känner äfven vid det förskräckligaste blott en ansats af hjeltemod. Förskräckta voro vi ej. De vackra talen i Franska national-församlingen, så mycket som deraf genljöd långt bort i skogen, gjorde oss ett oändligt nöje. På blod-scenerna trodde vi ej stort, emedan de alldeles ej passade till orden; och jag minnes ännu, huru en af våra hederliga grannar talade om Robespierre (ännu ej diktator) såsom en förföljd man

af dygd, som ej fick vara i fred. — Då kom öfver oss, såsom ett åskslag ur klar himmel, Gustaf III:s mord. Jag erinrar mig det, som vore det i går, — hur den förskräckliga nyheten träffade oss vid bordet — hur första fasan gjorde rum för tårar — hur vi gråtande trängde oss omkring vår förträfflige faders knän, och hur hans ögon och händer upplyftades mot himmelen. Ännu tycker jag mig höra den dagliga döds-ringningen.

Dock — blef ännu det sista årtiondet af adertonde seklet för Sverige lyckosamt. Åtskilliga ytterligare märken, att tiden ej var ämnad till fredlig njutning, skulle väl äfven här kunna anföras — efteråt. Då såg dem ingen, eller glömde dem. Det finnes ibland de politiske väderspåmän få af de gamla lotsar, hvilka på tecken, som undfalla mängden, kunna förutsäga annalkande stormar. I allmänhet förspörjes före utbrotten af samhällets jordbäfningar en särdeles glädtighet hos menniskorna. Hos mängden är det tanklöshetens lättsinne, öfvermodet af fred och goda dagar, Några torde ock sjunga bort sin rädsla. En njutningsrikare, gladare tid, än den som i Europa föregick Franska revolutionen, har knappast funnits. Sverige njöt af sin neutralitet i den stora striden. Det Ryska krigets sår voro snart läkta. På penningar var öfverflöd, — väl *riksgälds*; men åkerbruk, handel, näringar blomstrade. Jernet hade förträfflig afsättning. Vermland, som genom detta sitt förnämsta alster är till sin välmåga underkastadt handelns vexlingar, hade sedan 60-talet ej erfarit några af dessa financiella brytningar, som tidtals hemsöka denna provins och flytta egendomar på andra händer. — Min far hade återupprättat sitt fädernehus ur en sådan brytning. Han hade nu, väl ej öfverflöd, men välstånd, och ett sådant herrskade i allmänhet i landet. Det fanns ej en gästfriare boning än min barndoms hem. Om julen for en talrik ungdom, stundom i kol-skrindor, omkring i granngårdarne. Jag är uppfödd vid dans och musik. Väl kunde det ofta kallas att gå på i ullstrumporna. Ty jag minnes rätt väl, att jag visade mig i dansskolan med sådana, — hvita, stickade af min mors hand, — vända skor, svarta satins-byxor, omgjorda, efter att ha tillhört ett annat slägte, och grön vadmals-jacka med stålknappar. Likväl blef jag ingen dålig dansare; och, litet bättre utrustad, gjorde jag ett par år derefter uppseende med min dans i Fastings marknad. —

Jag gör med ens ett hopp in i ynglinga-åldern, till mitt första författarskap. Jag var tjugu år, och kom hem från akademien. Det beslöts att jag skulle försöka mig i hvad man kallar en kondition, en lärare-plats, och, om så ske kunde, i ett förnämt hus. Min förr nämnde faderlige vän, från hvilken i synnerhet denna tanke utgick, hade tillbragt en del af sin ungdom i stora verlden. Han skref till en af sina ungdoms-vänner och anbefalte mig till det bästa. Den högt uppsatte mannens svar blef mig visadt. Det innehöll, att man gjort sig underrättad om mig på annat håll. Denna forskning vid universitetet hade ej utfallit till min fördel.

Jag vore en yngling utan stadga. — Det var min första erfarenhet af, hvad namn och rykte ville säga. Jag tyckte mig utpekad för hela verlden. Mitt hela väsende kom i uppror, för att afskudda den oförtänkta namnkunnigheten genom förvärfvandet af en bättre. Så grep jag till pennan och skref *Äreminnet öfver Sten Sture den äldre*, till täfling i Svenska Akademien år 1803. — Rädd och med största hemlighet gick jag till verket. Jag visste ej ens, då tanken uppstod, hvilket pris-ämne var utsatt för året. Det skulle stå i Post- och Inrikes-Tidningarne, hvilka, efter att ha gjort sin rund i socknen, stannade i prestgården. En Augustiafton vandrade jag med mitt bekymmer åstad dit och begärde, under någon förevänning, af komministern att få se hvad som kunde vara öfrigt af tidningarne för året. Han drog fram en gammal bords-låda, der, bland ost-skalkar och brödbitar, en bundt mer och mindre fullständiga numror var instucken, lyckligtvis ibland dem den jag sökte. På hemvägen erfor jag först, hvad det ville säga att gå hafvande med ett vittert foster. Tidningsbladet blef mig ordentligen tungt i fickan. Mina tankar voro alle liksom på flygt. Mig tycktes jag sökte dem, medan fötterna under en sent på qvällen fortsatt vandring stötte mot stock och sten. Jag kunde ej sofva. Följande dagen slog jag upp och läste under ångest och suckan i Dalins *Svenska Historia*, som (defekt) fanns i huset, hvad som rörde min hjelte. Det var alla mina källor. Jag vet mig aldrig läst någonting så hårdsmält; och likväl skulle deraf utdragas den allrafinaste saften af en doftande vältalighet. Det var ett arbete! Lycka att den gamle riksföreståndaren ej känt det ännu i sin graf! — Sedan man någorlunda kommit till rätta med ämnet, var en ej ringa svårighet att få det på papperet. Min far var en sträng hushållare med sådant. Jag måste erkänna, att jag hemligen och olofligt tillgrep hvad jag behöfde. Jag gömde mitt rof i ett gammalt tomt väggurs-foderal; dit också Sten Stures äreminne, alltsom det skrefs, ark efter ark, nedsteg. Att bibehålla hemligheten var ej lätt i ett hus, der alla voro vana att veta om hvarandras göromål. Likväl lyckades det mig utan förtrogen; och en vacker afton sänkte jag med darrande hand och klappande hjerta mitt arbete, renskrifvet och häftadt, omslaget och förségladt, för sista gången i den dunkla gömma, hvarur det med nästa morgonrodnad skulle afgå per posto till Parnassens höjder. — Det kunde hemma ej inskrifvas i postboken utan att väcka uppmärksamhet. Jag bemäktigade mig derföre, sedan postgumman om qvällen bortgått, hemligen nyckeln till postväskan, rodde ensam tidigt följande morgonen öfver Klara elf till nästa postgård, och fick sålunda mitt paket inskrifvet och afsändt. — Hösten tillbragte jag hemma. — I början af December månad slår mina ögon en uppmaning i tidningarne till författaren af äreminnet öfver Sten Sture den äldre, med valspråket: *Non civium ardor prava jubentium etc.*, att gifva sig hos Svenska Akademiens sekreterare tillkänna. Min syster frågade mig, hvarföre jag

blef så röd i ansigtet af avisorna. Obekant med de akademiska formerna, visste jag knappt, om denna uppmaning betydde godt eller ondt. Emellan bäfvan och hopp besvarade jag den. Följande postdag underrättade mig ett bref från landshöfdingen Rosenstein, i uttryck, hvilkas uppriktighet och värma hela hans uppförande emot mig sedermera besannade, att Svenska Akademien tilldelat mig sitt stora pris. Jag störtade med det öppna brefvet i hand in i mina föräldrars rum. Deras öfverraskning var stor och i början stum. Min goda mor slöt mig till sitt hjerta, mina syskon omfamnade mig. Alla husets vänner jubilerade. Min far minns jag aldrig ha smekat mig. Vårt förhållande till honom, ehuru kärleksfullt, var dock alltför genomträngdt af den djupaste vördnad, för att vara förtroligt. *Denna dag*, då vi en gång tillfälligtvis möttes, sträckte han ut sin hand och tryckte den emot mitt bröst. Af alla kärleksbetygelser, liksom alla belöningar, har ingen så rört mig. Och än i dag kan jag ej tänka derpå utan tårar.

Esaias Tegnér.

Född i By i Värmland 1782, biskop i Wexiö 1824, † 1846.

Floden.

Vid flodens källa sitter jag och stilla
betraktar himlabarnet, nyfödt der.
I fjällens vagga hvilar än den lilla,
och diar molnet, som dess moder är.

Men se, i skogen växer gudasonen,
och drömmer redan om bedrifters larm.
Han gungar solen och han gungar månen
med evig längtan i sin unga barm.

Men icke trifs han under furens grenar,
ej mellan bergens trånga väggar mer.
Hur yr han jagar efter dalens stenar!
Hur vild han hoppar ifrån klippan ner.

Kom med! kom med! — Så till hvar bäck han talar, —
här bränner solen, dricker sanden er!
I bröder, kommen! Genom fält och dalar
jag för er alla till vårt ursprung ner.

Och regnets söner höra det och följa
med sorl den unge äfventyrarn åt.
Likt kungars hjertan sväller högt hans bölja,
och skog och klippa störta i hans stråt.

Nu ner på slätten stiger segerhjelten,
med mörkblå hären, hyllad af en hvar.
Hans anda lifvar de förbrända fälten,
han döper länder med sitt namn — och far.

Och skaldens sånger till hans ära ljuda,
och skepp och männer dra med honom hän.
Till gäst de rika städer honom bjuda,
och blomsterängar fatta om hans knän.

Men ej de hålla honom qvar. Han hastar
de gyllne torn, de rika fält förbi,
och hastar oupphörligt, tills han kastar
sig i sin faders famn och dör deri.

Kung Gustaf III.s inflytande på Svenska nationens lynne och tänkesätt.

Det hör icke hit att pröfva de mycket olika omdömen, som i sednare tider blifvit yttrade öfver Gustaf III:s inflytande, icke blott på Svenska vitterheten, utan äfven i allmänhet på hela nationens lynne och tänkesätt. Man kan, efter olika åsigter, anse det för lyckligt eller olyckligt; men deri måste dock alla instämma, att den man, som på detta sätt verkade på folket, måste ha varit en af de sällsyntaste, och rikast begåfvade som häfderne känna. Ty icke småningom, utan på en gång, flög hans ande som en elektrisk stöt genom den domnade nationen. Som en vår trädde han in i Svenska historien; och plötsligen stodo alla nationens krafter på en gång i blomma, och lifvet utgöt sig, och sången vaknade rundt omkring honom. Han öfvade öfver folkets sinnen ett välde, som icke hade någon skugga af fruktan, utan blott och bart grundades på känslan af hans personliga öfverlägsenhet; ett välde, som jag ville kalla snillets theokrati, och som är det mildaste, det minst förödmjukande af alla. Utom Carl XII har aldrig någon Svensk konung, så som han, lefvat i folkets hjertan. Och likväl var det icke genom krigiska dygder (faran utvecklar hastigt alla slumrande krafter), utan genom sitt fredliga snille, som han verkade så förunderligt. Men orsaken härtill var visserligen icke endast vidden af hans snille, den blott få kunde uppskatta, utan äfven och ännu mera den egna arten deraf, den alla fattade. Han hade nemligen i sitt väsende icke blott något stort, utan tillika något ridderligt; den höga hjeltekraften visade sig hos honom icke med sköld och svärd, utan i behagens lättaste drägt. Han var en stor romantisk hjeltedikt med sina äfventyr och förtrollningar, men tillika med hjertats ömmaste utgjutelser och med glädjens yppigaste lekar. Derföre verkade han också romantiskt på allt hvad som omgaf

honom, derföre bildade sig hele nationen, eller sökte åtminstone att bilda sig, efter honom, utan att sjelf veta derom. Hans inflytande var som luftstreckets, hans tidehvarf var, om jag så får säga, Svenska snillets torneringstider. Men vid blott lek stadnade det ingalunda, åtminstone hos honom sjelf. Hans själ var för stor för en lek utan allvar; han älskade den menskliga storhetens yttra tecken och ville att den skulle synas. Men man gör honom orätt, då man häraf slutar att han blott ville föreställa hvad han egentligen saknade. Den som endast spelar en stor man, sannerligen hans roll är blott för en theaterqväll. Icke så djupt, icke så varaktigt som denne förunderlige man, griper han in i nationens och tidehvarfvets hjerta. De skenbara motsägelserna i Gustaf III:s lefnad bevisa dock tydligen för en hvar, som vill inse det, att det icke var någon tomhet, som han utsmyckade, utan att hans inre väsende var äfven så rikt som dess yttre var mångfärgadt och skiftande; och samme man, som med ifrig beställsamhet anordnade en fest inom sitt hof, utsatte med köld sitt lif på slagfältet, och hämtade personligen den blodiga segren på Svensksunds vågor. Hans stora själ hade rum icke blott för hjeltens och statsmannens planer, utan äfven derjemte för konstens behag och för lifvets glädje. Han var en Herkulesklubba, omvirad med löf och rosor, han var som demanten, den fastaste af alla ädelstenar, men tillika den hvars yta spelar med de skönaste och rikaste färger.

Carl Michael Bellman.

Född i Stockholm 1740, † 1795.

Fredmans Epistel öfver Bergströmskans Porträtt på Liljans krog i Torshella.

Storm och böljor tystna ren,
Himla-hvalfvets matta sken
Mer och mer försvagas,
Ren det börjar dagas,
Molnen simma,
Qvalm och dimma
Bådar Solens bleka strimma.
Vädren spela fritt och täckt,
Fönstren ristas vid hvar fläkt,
Lönn och aspar susa,
Kärr och källor brusa,
Orren spelar,
Tömmar, selar,

Bonden åt sin fåle delar.
Ren i hvar spis
Fladdrar och fräs
Spånor och ris,
Stickor och gräs,
Redan vällings-grytan kokar.
Ren med yfvig lugg,
Torparn uti mjugg,
Efter tobaks-elden snokar;
Och på ängen ren,
Lutad mot en sten,
Dalkarln i sin skyffel tar.

Krögarn stöfveln på sig drar,
Skurar bränvins-pannan klar,
Ren i stopet fattar,
Står i dörrn och skrattar;
Pipan blossar,
Gubben trossar
Bygdens kämpar, barn och gossar.
Gumman på sin vagn vid grind
Håller handen under kind,
Af och an hon vickar,
Slumrar in och nickar;
Solen sticker,
Gumman qvicker
Vaknar och ur stopet dricker.
Qvarnar och hjul
Börja sin fart;
Hör, från ett skjul
Hörde du klart
Första slaget uti smedjan;
Smeden smal och lång,
Med en glödgad tång,
Naken ända upp till medjan,
Mellan eld och sand,
Med en pust i hand,
Sjunger nu sin morgonbön.

Luften spelar frisk och skön,
Minsta blomma, växt och frön,
Öppna sina knoppar,
Le åt daggens droppar,
Präktigt randas,
Vällukt andas,
Med Zephirens fläktar blandas.
Skogen skymtar mörk och blå,

Berg och kullar prydda stå,
Med båd' lamb och qvigor;
Bygdens barn och pigor
Gå och valla,
Le och tralla,
Sina hjordar sammankalla.
Lärkan i skyn
Fläktar så sval,
Tuppen i byn
Flaksar och gal;
All naturen börjar vakna
Till ny glans och prål,
Nya göromål;
Och att ingen skönhet sakna,
Steg nu Movitz opp,
Tog sin färge-kopp,
Satt' sig vid sin tafla ner.

Nå, Bergströmskan! hvad jag ser!
Med bindmössa, kors jag ber!
Bröst-bouquet i barmen,
Och en mops på armen,
Girandoller,
Parasoller,
Ve den Movitz, tocken fjoller!
Nå, så dumt! jag dör af skratt;
Se den son med schäfer-hatt,
Präktig som en annan,
Med en musch i pannan.
Såg jag maken!
Isterhakan
Hänger på den gamla draken.
Bröstet så spändt
Skjuter hon fram,
Och excellent
Liljans Madam
Har du skildrat, Bror, på väfven.
Men säj mig reson,
Hvarför sitter hon
Med en fogel uti näfven?
Jo reson är den,
Att dess äkta vän,
Fader Bergström, lefver än.

